

JÁSZSÁGI ÉVKÖNYV
2013

A kötet szerzői:

Bagi Gábor történész Damjanich Múzeum Szolnok; Balláné Szabó Ilona könyvtáros Jászapáti; Besenyi Vendel helytörténész Jászberény; Biró János népművelő Jászkerület Kft. Jászberény; Bujdosó Katalin könyvtáros Jászfényszaru; Buschmann Éva újságíró-szerkesztő Jászberény; Csintalan Dóra könyvtáros Jászapáti; Csomor Józsefné ny. tanár Jászberény; Csörgő Terézia ny. tanár Jászberény; Egri Mária művészettörténész Budapest; Ézsiás Adrienn virágbolti eladó Jászfákóhalma; Farkas Kristóf Vince muzeológus Jász Múzeum Jászberény; Fodor István Ferenc helytörténész, ny.polgármester Jászfákóhalma; Földi József ny. közgazdász, Budapest; néhai Futó Tibor jegyző Siófok; Gulyás Erzsébet ny.könyvtáros Jászberény; Gulyás Éva ny.muzeológus Szolnok; Fülöp Istvánné könyvtáros Jásztelek; Hasznos Rozália könyvtáros, Jászberény; Horváth Brigitta egyetemi hallgató Jászfákóhalma; Kalló Brigitta főiskolai hallgató Jászfákóhalma; Kladiva Imre kerületi esperes, c. kanonok, Jászapáti; Kármán Antal ny. menedzser Jászberény; Kiss Erika helytörténész-újságíró Jászberény; Kiss Henriett főiskolai adjunktus Jászberény; Kuli Barnabás ny.mezőgazdasági gépészmérnök Gödöllő; Magyar Levente ny. polgármester Jászberény; Mátics Béla ny. mérnök Jászberény; Mihályi Gábor művészeti vezető Magyar Állami Népi Együttes Budapest; Nagy Ildikó könyvtáros Jászfényszaru; Palócz Dorina gimnáziumi tanuló Jászberény, Nagyboldogasszony Katolikus iskola, Rohonczy Viktor ny. mérnök Jászberény; Sas István ny. művelődési központ igazgató Jászberény; Sárközi Ágnes ny. vegyészmérnök Drezda; Sebők Balázs főiskolai docens Jászberény; Szabó Jánosné ny. könyvtárigazgató Jászberény; Szakálné Torma Eszter könyvtáros Jászkisér; Zs. Szőke Zoltán elnök ÁFEOSZ Budapest; Urbán László tudományos főmunkatárs SZIE Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet Gödöllő; Z. Urbán Aladár ny. tanár, a Palóc Társaság elnöke Ipolybalog; Wirth Lajos tudománytörténész Jászberény

JÁSZSÁGI ÉVKÖNYV
2013

A szerkesztésben közreműködtek:

Farkas Ferenc, Fodor István Ferenc, Hasznos Rozália, Hajdú László,
B. Jánosi Gyöngyi, Hortiné Bathó Edit, Kármán Antal, Szabó Jánosné

Felelős szerkesztő: Pethő László

Tördelőszerkesztő: Buschmann Éva

Olvasószerkesztő: Egyedfi Gizella

Borítóterv: B. Jánosi Gyöngyi

Kiadja a Jászsági Évkönyv Alapítvány

Felelős kiadó: Kertész Ottó kuratóriumi elnök

ISSN 1217 - 7954

Nyomás: Robinco Nyomda Budapest

Régebbi számaink elérhetősége: www.epa.hu

TARTALOMJEGYZÉK

MŰVÉSZET

Egri Mária: A Szikra Galéria megnyitásának méltatása	7
Futó Tibor: A jászszentandrásai templom festésének története	17
Rohonczy Viktor: A jászszberényi beatkorszak emlékei	30
Wirth Lajos: Észak és Dél érdemes művésze - on-line interjú Amaga Gotti oszét operaénekessel.....	54

HISTÓRIA

Bagi Gábor: Ügyvédek, lelkészek, orvosok.....	60
Besenyi Vendel. Az I. Világháború hősi halottai Jászszberény temetőiben	73
Fodor István Ferenc: Négy szállás volt-e Négyszállás?	89
Gulyás Éva: Adventi és karácsonyi népszokások a Jászszságban	96
Kiss Erika: Jászszberényi konfliktusok és megoldásuk a dualizmus korában - Almásy László mandátumszerzésének története	112
Sebők Balázs: A Kádár rendszer védelmében - Adalékok a jászszsági karhatalmi egységek és a munkásórség első éveinek történetéhez.....	122
Urbán László: Hadiutakon a Tonhale hágótól Doberdóig	136

KÉPEK A JÁSZSZÁGBÓL

Bíró János: A Zagyva arcai	142
Farkas Kristóf Vince: Képes tudósítás a jászszfényszarui Főtérről	161

GAZDASÁG

Bartus Pálra emlékezünk	174
Kármán Antal: Jászsztektől az Erősáramún át az Informatikai Tanszékcsoporthoz - Interjú Fülöp Zoltán professzorral	181
Kármán Antal: Egy sikeres családi vállalkozás – Interjú Szöllősi Zoltánnal	187
Kármán Antal: TOP 10 Jászszság.....	191

KITEKINTÉS

Buschmann Éva: Így tovább, weiter so! - Interjúk Nagy Andrásval, Bernhardt Andrásval, Szabó Tamásval, Bátonyi Attilával, Egervölgyi Józseffel.....	195
Kuli Barnabás: Amikor cukornádat vágtam a trópusokon	209
Mihályi Gábor: Rendhagyó útinapló	215
Sárközi Ágnes: Egy életre szóló barátság	233

CIVIL SZERVEZETEK ÉLETÉBŐL

Sas István: Évforduló a Kertbarát Klubban	241
Sebők Balázs: Önkéntesek Csobánc váránál	248

ÖRÖKSÉGÜNK

Buschmann Éva: Szent Klára Idősek Otthona	252
Csomor Józsefné Demeter Klára: Szüleimre emlékezve	261
Csörgő Terézia: Egy jótékony öregdiák - emlékezés Holló János akadémikusra.....	271
Ézsiás Adrienn – Horváth Brigitta – Kalló Brigitta: A jákóhalmi határ szakrális emlékei..	283
Földi József: Jászárokszállás utca- és térelnevezésének változásai	290
Kladiva Imre:Kitelepítésünk a Hortobágyra	293
Magyar Levente: Megemlékezés Katona Tamásról, a jászok és Jászberény nagy barátjáról	298
Mátics Béla: Adatok a Jászberény-Jászágói rádióállomás történetéhez	300
Palócz Dorina: Jászberényiek részvétele az 1938-as kettős Szent István év eseményein ..	306
Z. Urbán Aladár: Szép szülőföldem Felvidék	319

KÖNYVISMERTETÉS

Földadta sors. Népélet a Jászkunságban (Szabó Jánosné).....	323
---	-----

KRÓNIKA	325
---------------	-----

Egri Mária

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Barátaink!¹

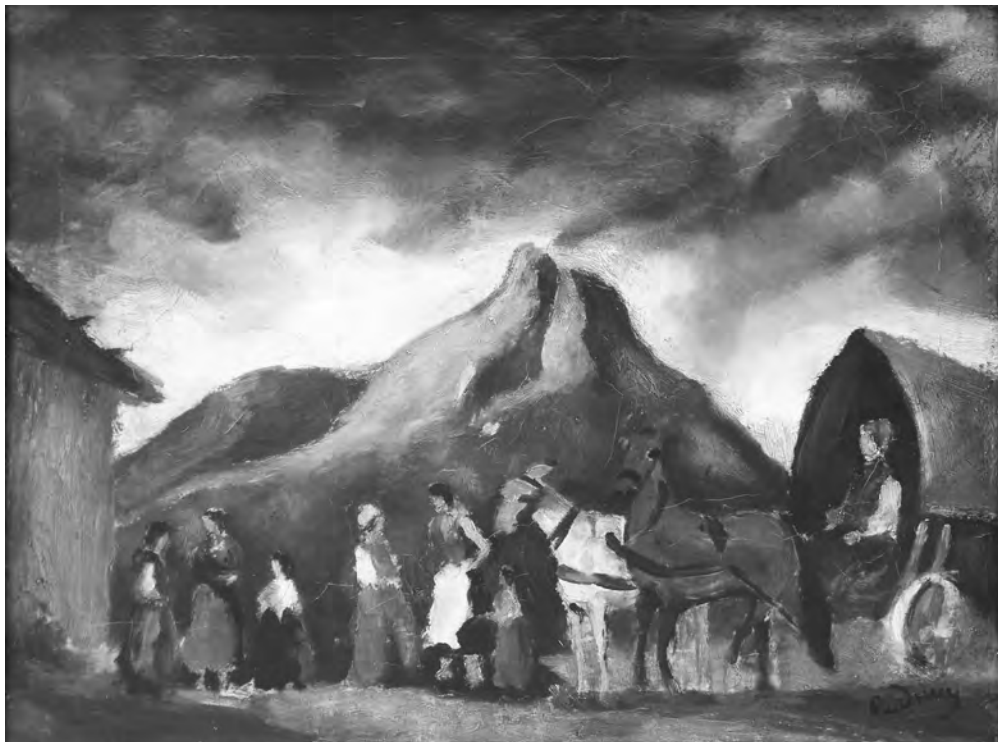
Nem hiszem, hogy túloznék, ha kijelentem, egészen kivételes pillanatnak lehetünk részesei. Ez a most megnyíló, hangsúlyozni kívánom, *magángaléria* egyedülálló az országban. Vannak hasonlóak a fővárosban óriási magánpénzekkel és állami támogatással működve, és van néhány nagyobb vidéki városunkban valamely közintézmény, múzeum által letétként működtetve. Ilyen magánvállalkozás viszont – amit Szikra István és családja produkált – szinte nincs is. Ez a most megnyíló gyűjtemény nem vesz és árul, nem forgalmaz képeket, mint a legtöbb galéria, nem élvez anyagi támogatást; *pusztán magánerőből egy óriási hiányt pótol Jászberényben. Egy évtizedes, sokszor felmerült, de soha nem teljesített igényt elégít ki, egy jászági képzőművészetet vizuálisan bemutató állandó kiállítást.* Itt, most idő híján nem beszélhetek az ízléssel, hozzáértéssel és nagy-nagy szeretettel kiválasztott és átalakított épületről, a Rudnay bútorokról, és még sok mindenről, ami ide tartozna. Néhány szóban azonban szükséges azokról a kutatásokról, publikációkról megemlékezni, amelyek nyomán egyáltalán kialakult a gyűjteményt inspiráló jászági festészet története, művésznévsora.

B. Simon Ferenc: Az első hó

A 19–20. század elején dolgozó művészek pályaképének megrajzolása nem volt egyszerű feladat. A korabeli jászberényi lapok, a Jász Hírlap, az Ugar tudósításai, kiállítás elemzései sokat segítettek. Gy. Riba János festőművész kortársairól írott cikkei is lényegesen lendítették a jászági művészet kutatását. Az Ugarban megjelent kritikái elemzik Simon Ferenc apró ecsetvonalkákkal festett „impresszionista” módszerét, Benke László, Gecse Árpád korai

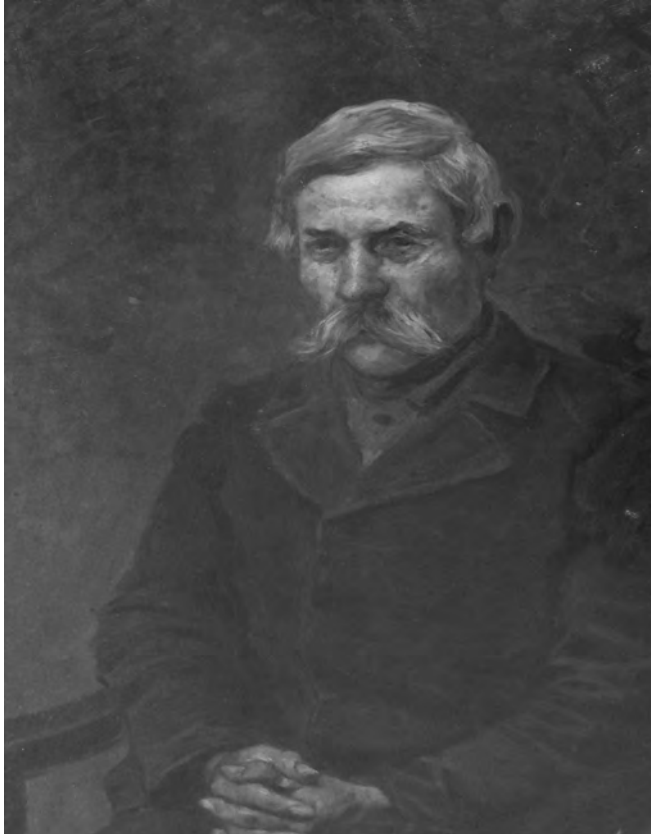
¹ Elhangzott 2013. június 15-én a Szikra Galéria megnyitásán

Rudnay Gyula: Ekhós szekér

festői erényeit, Rácz Kálmán „finom” akvarell stílusát. A jázsásra vonatkozó művészeti adatok szisztematikus gyűjtését elsőként Sáros András festőművész kezdte. Tőle származnak a legkorábbi, még a 20. század előtti dokumentumok is. Adatait a lexikonok információival kiegészítve említhetjük, hogy a szolnoki művésztelep egyik alapítója, Olgyai Ferenc jászberényi születésű. Vágó Pál festőművész kapesán Jászapáti kerül látókörünkbe, majd a két háború között ugyanitt létrehozott főiskolai nyári művésztelpe. A növendékek között dolgozott Chiovini Ferenc és Gecse Árpád, akik itteni teljesítményük alapján kaptak felhívást a szolnoki kolónia vendégműtermi pályázatára. Mindketten elnyerték a telep vendégtagságát, Chiovini mint tudjuk, haláláig ott dolgozott, Gecse Árpád viszont egy idő után Alattánba költözött, ott élte egész életét. A kiskunhalasi születésű Thorma János iskoláit Jászberényben kezdte, s 1884-ben költözött Nagybányára. A Zazar parti telepalapító mester így kötődik a Jászsághoz. Rudnay Gyula rokonsága révén kapcsolódik Jászberényhez.

A felkutatott, itt-ott adatolt előzmények mellett konkrétan *jászsági képzőművészetről* csak az első világháború utáni évektől kezdődően beszélhetünk. Kialakulásában rendkívüli jelentőséggel bír az 1917-től működő Jászberényi Tanítóképző Intézet, amely elsősorban a Jászságból, Szolnok megyéből, Dél-Hevesből vonzotta a leendő tanítókat. A rajzképzés lehetőséget adott az intézet körzetében élő, ez irányú tehetséggel rendelkező gyerekek képességeinek csiszolására, továbbképzésére. 1922 és 1952 között a jászberényi főiskola és a budapesti felsőfokú tanár-, illetve művészképzés között szabad átjárás volt részben Rudnay Gyula tanársága, majd tanítványának, Rácz Kálmánnak jászberényi pedagógiai munkássága révén.

Vágó Pál: Parasztportré

Az sem volt elhanyagolható, hogy a végzett művész-tanárok álláshoz jutottak a középszintű, vagy a felsőfokú intézetben. Rácz Kálmán, Lizony Ede, Sáros András, Vuics István, Telek Béla tanítottak művészi munkásságuk kiegészítéseként.

A háború után már vidéki tudósítói révén a Szolnok Megyei Néplap is rendre tájékoztat a Jászságban történt művészeti eseményekről. A Hamza Múzeum megalakulásával pedig otthonra leltek az ilyen jellegű kutatások. Az apró részadatokból, különböző korú lexikonokból, művészeti adattárakból összeszededegetett 19–20. század eleji kötődésekből hatalmas munkával a Hamza Múzeum egyedülálló lexikont állított össze *A jászsági képzőművészek arcképcsarnoka* címmel. Az úttörő, szinte előzmény nélküli hatalmas munka mindenképpen hiánypótló. Legalábbis megadja a művészekre vonatkozó alapvető tájékoztatást.

Ide kapcsolódik a Hamza Múzeum és Jász Galéria Közalapítvány 1997-ben megindított sorozata, amely Hamza Lehel Mária és Hamza D. Ákos munkássága mellett, egy-egy Jászberényben működő huszadik századi festőművész életét dolgozza fel. Név szerint Gy. Riba János, Benke László, Vuics István, Makay József és Gecse Árpád munkásságát. S ha még ide soroljuk a Sáros Andrásról 1995-ben családja által, illetve Fábian Rózsa férjéről, Litkei Józsefről 2004-ben megjelentetett monográfiájukat, kijelenthetjük, hogy a jászsági festők feldolgozottsága példaértékű.

Makay József: Hintázók

Még muzeológus-igazgatóként sok vonatkozó adatot tárt fel és közölt B. Jánosi Gyöngyi. Utóbb, a nemrégiben újra felfedezett absztrakt-szürrealista festőnk, a jászladányi születésű – Szőnyi István és Barcsay Jenő tanítvány – Orosz Gellért munkásságáról, a jászberényi születésű, szintén Szőnyi tanítvány Bakky Sándorról, a Vágó tanítvány Gálffy Béla pályájáról. Ugyancsak az ő adataiból tájékozódhatunk a jászkeséri Demény Miklósról, a Jászkesérré kitelepített Dietrich Adolfról, illetve a jásztelki Bertalan Albertről, aki Párizsban végezte tanulmányait. A Szikra Gyűjtemény egy-két művükkel róluk is megemlékezik.

A szolnoki múzeum muzeológusaként az érintett körben Chiovini Ferenc, Gecse Árpád, Laki Ida munkásságával jómagam még a 80-as években kezdtem foglalkozni, ami – kapcsolódva a Hamza Múzeum kiadói tevékenységéhez – a 90-es évektől kiterjedt a jászszági alkotókra is. A kutatások tehát megtörténtek, a jászszági művészet története nagyjából körvonalazódott, viszont a Jász Képtár megvalósítása hivatalos, állami támogatással rendre kudarcba fulladt. Az idő múlásával fogytak a művészek, elköltöztek családtagjaik, és szétszóródtak a festmények. Ennek a veszélyét látva kínált sürgető megoldást jászszági gyűjteményének létrehozásával, gyarapításával, magángalériájának ötletével és nyilvánossá tételével Szikra István.

Munkájának egyik nagy erénye, hogy a jázsági kapcsolódású művészeket nem csak egy-egy alkotással jelöli, de kitűnően válogatott, több korszakból származó műveikkel a művészpályák sokszínűségét is érzékelteti. Legtöbb esetben legjobb képeiket sikerült megszereznie, így egy-egy művészről szinte teljes pályaképet kapunk.

Ha néhány mondattal elemezni szeretnénk az itt bemutatott alkotásokat, a korábban mondottak alapján is célszerű bizonyos kronológiát követnünk. A Szikra-gyűjtemény egyik nagy érdeme, hogy a jázsági festészet kialakulásának 20. század eleji képviselőit is kiválóan

Vuics István: Kocsi tavalyi szalmával

és teljességre törekvően képviseli. Például Vágó Pál munkásságának több korszakából és témájából is válogat. Míg a szegedi árvízi képe előzményeként festett, többfigurás, mozgalmas, bivalyos *Átkelés a folyón* Vágó klasszikus életképei közé tartozik, a finom szfumatóval festett *Angyali üdvözlés* a művész egyházművészeti kiválóságait reprezentálja. Sötét tónusú, egységes háttérű, realista *Parasztportré*-ja, és világos, könnyed, vázlatos, egészalakos *Kalapos hölgy*-e pedig pályája különböző szakaszában művelt arcképfestési stílusát érzékelteti.

Vágó Pálhoz hasonlóan igen jelentős szerepe volt a jázsági festészet alakulásában Rudnay Gyula jászberényi családi kötődésének, illetve az innen induló fiatalok főiskolai támogatásának. Korai, sokalakos történelmi képétől, a *IV. Károly megkoronázása*-tól a *Golgotá*-tól az ismert *Feleségem*, illetve a *Jani öcsém* portréjáig, az oly sokszor feldolgozott *Mulatozó társaság* témájáig egy-egy korszakára jellemző műveket láthatunk. A harmincas évek tematikáját, a sötét-világosak, kiugró fehérek váltakozásán, az alakok, a felhők mozgásán alapuló sajátos expresszionizmusát hordozó *Ekhós szekér* ugyanúgy az életmű jellegzetes darabja, mint ahogy az idős művész *Bábolnai táj alakokkal* munkája is.

Thorma János: Női portré

Thorma János személye, ha csupán elméleti befolyással bírt is, jelentősen színezte a kortársként festő művészek természetelvi irányultságát. A gyűjteményben egy Nemzeti Galéria által jegyzett, megcsonkított képének előkerült és azonosított részletével találkozunk.

A századelőt illetve a szolnoki művésztelepet is képviselő Olgyay Ferentől egyik jellemző tehenes képét látjuk (*Mocsaras táj*), az ötvenes évekből pedig Chiovini Ferentől egy szintén emblemikus vízparti részletet.

Kiváltképp örvendetes, hogy Szikra István gyűjtőmunkája ilyen nagymértékben célozta a háború előtt működő festők anyagát. Azoknak a művészeknek a képeit, akiknek munkái ma már egyre kevésbé hozzáférhetők. Simon Ferenc, Rácz Kálmán képeire gondolok elsősorban. Ráadásul olyan munkásságukban is kiemelkedő darabokra, mint például Simon Ferenc 1938-as *Csoma kert*, *Első hó*, *Margit sziget* festményeire, amelyek kiválóan példázzák a kortársként róluk író Gy. Riba János megállapítását, mely szerint Simon apró ecsetvonalkákkal festett „impreszionista” stílusa Segantiniéhoz hasonlít. Rácz Kálmán 1941-es *Zagyva hid-ja* a Szépművészet folyóirat kortárs kritikájának tükré. „Képeiben mindig van egy kissé fátyolos, olykor szomorkás, de mindenkor őszinte líra.... legjobbak őszi hangulatú, vagy téli tájképei, művei közül kiemelkednek a zagyvaparti füzesek párás, borongós hangulatú részletei is. ...” De a Szikra gyűjtemény megajándékoz még egy aprólékos finomsággal kidolgozott *Őszi rózsás csendélet*-tel, valamint a művész *Őnarckép*-ével is.

Gy. Riba János művészetének, munkásságának elismertségét lánya, Maleticsné Riba Magdolna kutatásai, publikációi biztosították. A művész azok sorába tartozik, akiknek pályáját szinte teljes egészében képviselik a gyűjteménybe került képei. A nagybányai inspirációjú

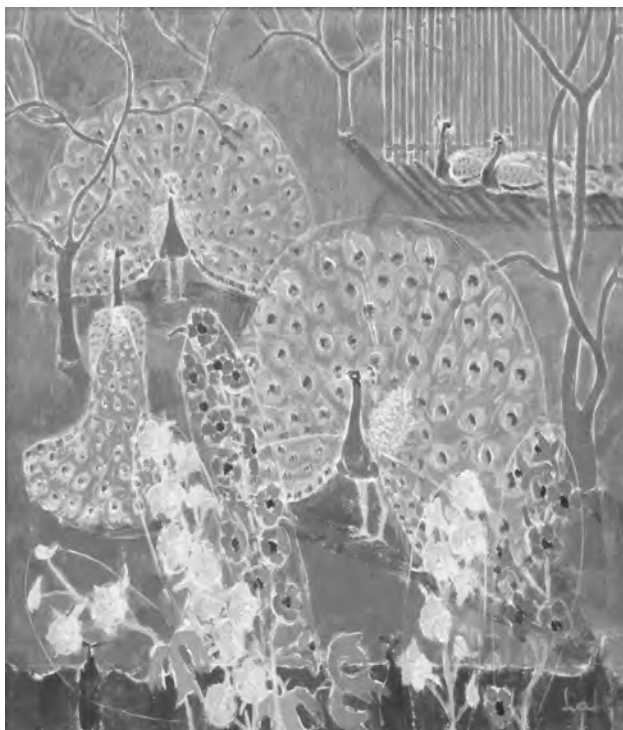
Gy. Riba János: Szánkózók

Domboldalon, az Erdőben pihenők, a pointillista hatást mutató *Kislányok a Zagyva parton*, *Tehénitató*s aprócska ecsethúzásokból építkező kompozícióiig, a többszínű, expresszív foltokkal vibráló *Beszélgetők*-ig, majd a háború után körvonalazódó jászberényi csoport természeti látványon alapuló jászszági tájképeiig.

A szintén századelőn született Benke László már a háború előtt Rácz Kálmán a „Jászberényi nyolcak” csoportjával is kiállított. A gyűjtemény kitűnő *Őnarckép*-e mellett több Berény környéki és berényi tájképpel, városképpel gazdagítja a városról készült természetelvű képek sorát. Felfedezzük köztük a nesziúri *Szüret* színes, vidám mozgalmasságát, a régi *Kőhid*-at háttérben a templomtoronnyal, a *Csincsapart*, a *Válykos* tocsogóit, házsorát, s a *Nagytemplom* képét a lovas szoborral úgy, ahogy azt az 50-es években a jászberényiek láthatták.

Vuics István életműve szintén több művel van jelen Szikra István gyűjteményében. A művész keze nyomán nemcsak a város régi utcái, a *Bognár utca*, *Róka utca* őrzik az elmúlt századot, a régi *Kőhid*-at, a városszéli Zagyva part házait, sáros utcáit, a fákkal övezett folyót. De figurális festői felfogása révén meglevenednek festményein a régi munkaeszközök, öltözékek, a lovas szekerekkel munkába indulók, kezükben vizeskannával, fejükön kosárral *Piacra menő asszonyok*, elemőzsiás kosarukkal a fa tövében *Pihenő aratólányok*, hagyományos merítő szákkal a *Halászok*, sőt még a városon kívüli hajléktalanok is. Míg Vuics István figurális képeire egy összefogottabb, tömösebb, kissé talán geometrizáló stílusban fogant, alakokra koncentrált kompozíció jellemző, Sáros András ködös-párás tájképein a motívumokkal egyenértékű

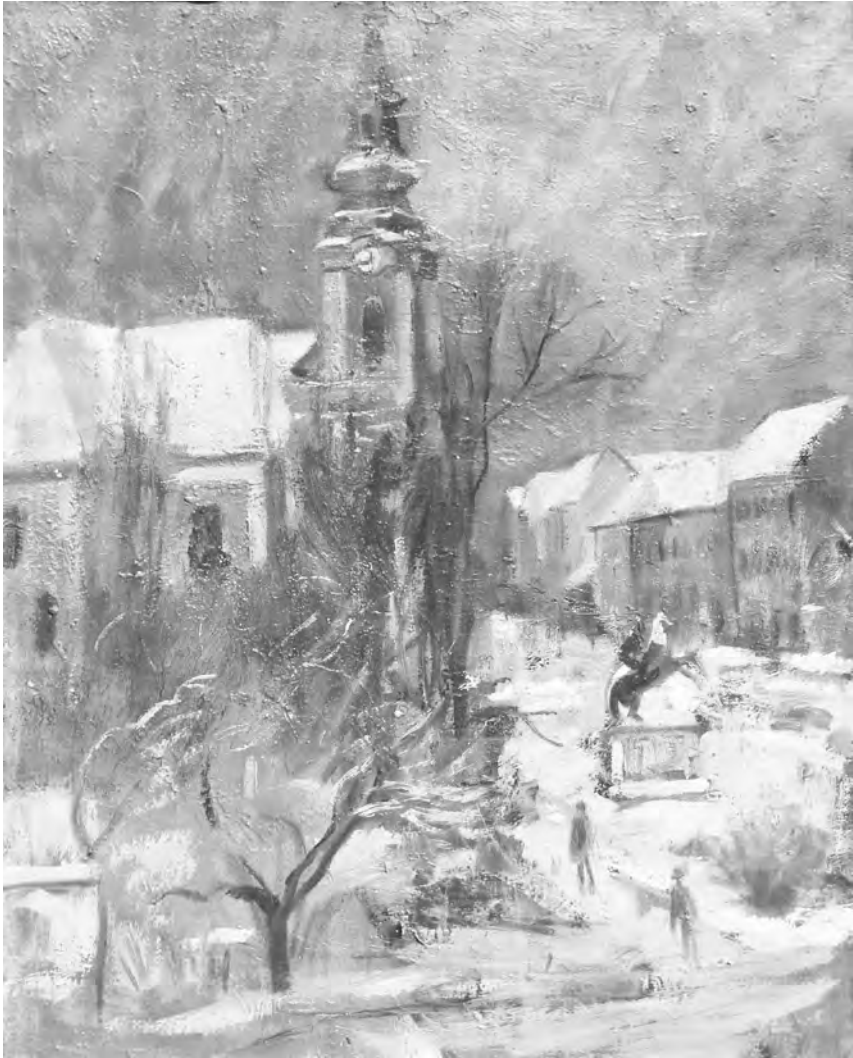
feltokkal érzékeltetett staffázs alakok egzisztálnak. A berényi festők között nála érzékelhető egyedül az „alföld” festészetére jellemző hatalmas égbolt, alacsony horizont. S az a szelíd vagy drámai felhőjárás, ami ezen a tájon érvényesül teljes szépségében. A gyűjteményben szereplő *Borús idő*, *Tanya jegenyével*, *Őszi táj* képei az életmű kiemelkedő darabjai. Pasztell harmóniákkal festett apróalakos, magas horizontú *Szántás* akvarellje szinte az öregkori Fényes Adolf alföldi képeit idézi. Felülnézetben komponált, leheletszerű átmenetekkel festett téli *Vasútállomás*-a életművének is kiemelkedő darabja.

Laki Ida: Pávák

Utóbbi mondhatjuk el a Szikra Galéria Makay képeiről is. Kiállított olajképeit tulajdonosa kiváló érzékkel, Makay József legjobb munkáiból válogatta, amelyek szinte önálló egységként adnak számot a művész stílusának alakulásáról, tematikájáról. Korai és későbbi portréművészetéről, karakterábrázolási képességéről *Hegedűóra*, *Útban a dolgozók iskolájába* és *Szalkáry József portréja* vall. Festői erényeit, biztos rajztudását igazolja a színes, könnyed *Hintázók* alakjainak mozgása. Kompozíciós ötleteit, ragyogó színérzékét mutatja a *Vaddisznók*, a felülnézetből, átlósan szerkesztett *Fürdőzők* vörös-sárga-narancs színpompája. A *Vízparti táj-Naplemente* színskálájának a vörösökön, kékeken át a mélyfeketéig vibráló tobzódása. Makay József a berényi művészek legszenvedélyesebb festője. Expresszív indulatai átégetik a vásznat, tüzelnek a farostlemezen. Nem lehetünk eléggé hálásak Szikra Istvánnak, hogy így egyben őrzi és számunkra is látni engedi ezeket a Makay képeket.

A gyűjtemény Gece Árpád hosszú és gazdag pályájának korai éveit *Kun Lajos* akadémikus portréja mellett tanulmányait követő, olaszországi útján festett *Nápolyi öböl*

Benke László: Lovas szobor - Nagytemplom

képe, és jellegzetes *Cirkusz falun* munkája érzékelteti. A teknővájó cigánycsalád még inkább a *Falusi utca alkonyatkor* a huszadik század utolsó évtizedeire kialakított sajátos posztimpreszionizmusát tükrözi.

Orosz Gellért két korai, színpompás virágos kertje éppúgy a gyűjtemény dísze, mint ahogy Litkey József mesészerű *Rudas Fürdő*-je, meleg, pasztell színformákra épülő *Parkban* képe. *Tavaszi* akvarellje már absztrakt stílusa felé mutat. A jákóhalmi születésű Laki Ida sokszínű művészetét két oeuvejében is jelentős darabja, *Téli csendélet* és a *Pávák* képe reprezentálja. A természetelvű realista, valamint az absztrakt irányú stílusokban egyaránt otthonos B. Jánosi Gyöngyit a gyűjteményben két dekoratív színeffogású városszéklet képviseli. A *Ferencesek temploma* és a *Téli napsütés a promenádon* a posztimpreszionista festészet legjobb

hagyományait követi. Sisa Józseftől varázsos tűzzománcait egy *Női portré*-ja jegyzi, míg korábbi festői stílusára a *Négy grácia* utal. Telek Béla *Tavaszi Zagyvapart*-ja Jászberény majd minden festője által megörökített folyó partjának egy üde, kék-rózsaszín reggeli hangulatát őrzi.

Kedves Barátaim!

Megkísértem valamelyest érzékeltetni ennek a hatalmas gyűjteménynek a művészeti értékét.

Köszönet a műgyűjtő családjának az éveken át tartó türelmes, ösztönző támogatásukért. Köszönet B. Jánosi Gyöngyinek a válogatásban, a rendezésben végzett munkájáért. S köszönet mindenekelőtt Szikra Istvánnak azért, hogy létrehozta ezt a nagyszerű gyűjteményt, és ennek örömet-élvezetét mindnyájunk számára biztosította. A Szikra Galéria létrehozásával örökre beírta nevét a Jászság történetébe.

A képek fotóit Farkas Edit készítette.

Futó Tibor

A JÁSZSZENTANDRÁSI TEMPLOM FESTÉSÉNEK TÖRTÉNETE

Az eredeti gépirásról átmásolta és összeállította: Futó László

A II. világháború nemcsak halálos áldozatokat szedett, hanem számos egzisztenciát, családot is tönkretett. Erre a sorsra jutott Jászszentandrás korábbi főjegyzője, Futó Tibor és családja is. Ők, miután sikertelen volt a Jászszentandrásra való visszatérésük, a Dunántúlon kezdtek új életet. Így lehetett később a főjegyző úr egyik gyermeke, Futó László a hatvanas években, a székesfehérvári József Attila Gimnáziumban az osztályfőnököm és fizika tanárom. Egyik korábbi érettségi találkozónkon Laci bácsi elmesélte, hogy édesapjának milyen szerepe volt a szentandrászi templom kifestetésében, ezért a legutóbbi találkozónkon átadtam neki a Hamza Múzeumnak a freskókat bemutató kiadványát. Akkor tudtam meg, hogy létezik az alábbi visszaemlékezés, amely számos ponton forrásértékű. Abban a reményben nyújtom át a Jászsági Évkönyv olvasóinak, hogy ők is érdekesnek fogják találni.¹

Wirth Lajos

Előszó

A jászszentandrászi templom festésének története című írásomat már 1970. április havában elkészítettem, figyelembe véve benne a Chiovini Ferenc és Czumpf Imre által közölt adatokat is. A történet megírását már régen tervezgettem. Sok olyan esemény történt, amelyekről csak én tudok, mert a jelenlevők közül mást annyira nem érdekelt, hogy megjegyezze volna, felfigyelt volna rá. Sokan, idegenek lévén, eltávoztak. Úgy vélem, több olyan eseményről emlékezem meg írásomban, amelyek az akkori korra igen jellemzőek, érdekesek, ne menjenek hát feledésbe.

1969. október 6-án Szolnokon meglátogattam Chiovini Ferit. A templomfestés után már nemigen találkoztunk. Most elbeszéltem neki, mi minden történt távozásuk után. Azokat most hallotta először, és igen érdekeseknek találta. Felelevenítettük a templomfestéssel kapcsolatos előzményeket is, biztatott, hogy írjam meg ezeket. Megérdemlik a történetek, hogy feljegyzésre, megőrkítésre kerüljenek. Beszélgettünk e történetekről Molnár István igazgató - tanítóval is, ő is kért, hogy írjam meg őket.

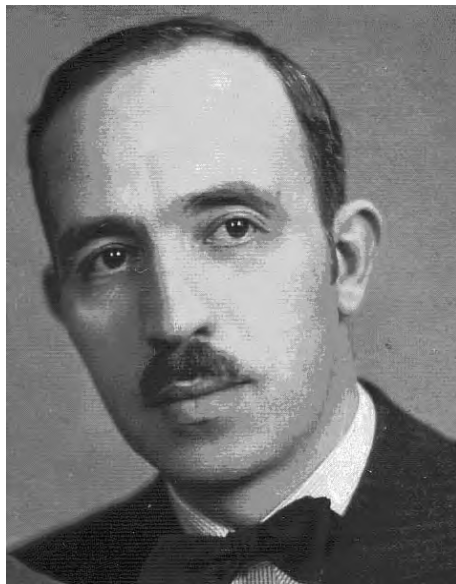
Az 1970. évben elkészített írásom egy példányát Chiovini Ferinek megküldtem, kérve, olvassa el, tegye meg megjegyzéseit. Ő közölt néhány helyesbitendő adatot. Közölte: ő a kartonokat nem a kóruson, hanem a festendő falfelületen készítette; előbb a *Szent László vízfakasztása* kép készült, s utána a *Déli harangszó*, én fordítva gondoltam. Elküldtem írásomat Antony Jánosnak is. Ő is a Szent László képet jelzi elsőnek, Czumpf Imre pedig a Déli harangszót mondja elsőnek, mint én. Írásomat Chiovini kívánsága szerint helyesbitettem, *Aba-Novák* freskóinak sorrendjében is vannak eltérések a levelek szerint. Azoknál a sorrendre kétséget kizáróan emlékszem, hiszen a történetek során kitűnik, melyik volt a legelső alkotás, mely engem is megkísértett. A sorrend különben sem olyan dolog, amely nagy kihatással volna az eseményekre. Mégis igyekeztem a történéseket a képek megszületése szerinti sorrendben tárgyalni.

Czumpf Imre igen sok adattal gazdagította írásomat. Második, kibővített és helyesbitett írásom azért készik, mert tőle csak a napokban érkezett meg leveleimre a válasz.

*Siófok, 1971. február 10.
Futó Tibor főjegyző*

¹ Szerkesztői prolóógus

Az 1932. év nyárelején a közbirtokosság – a római katolikus egyház kegyura – képviselői közül többen felkerestek, mint a testület jegyzőjét. Előadták, hogy a képviselőtestület tagjai nyugtalanok, attól tartanak, hogy a több éven át összegyűjtött kegyúri vagyon értékét veszti. Közölték, hogy a lakosság körében is hasonló nyugtalanság észlelhető. Köztudomású ugyanis, hogy a kegyuraság minden jövedelmét a templomfestésre tartalékolja, amióta csak a templom felépült. Az 1903. évtől kezdve végzik e célra a tartalékolást. Egy ízben az első világháború már semmivé tette az addig gyűjtött készpénzvagyonukat. Az akkori vezetők nemtörődősége miatt festetlen még ma is a templom. A nép akkor is számon kérte a vezetők hanyagságát, gondatlanságát. Most is azt teszi majd. Javasolják, vizsgáljuk meg az e célra felhasználható összeg nagyságát, és, ha lehetséges, festessük ki a templomunkat. Határidőt

tűztünk ki a kegyúri közgyűlés összehívására, mely az ügyben dönteni jogosult. A határidő előtt a kegyúri képviselőtestület vizsgálja meg az e célra rendelkezésre álló összeg nagyságát, és a tárgyalásba vonja be a plébánost is. Nekem, mint a kegyurasági jegyzőnek jutott az a feladat, hogy a készpénz és egyéb, e célra tartalékolt vagyon állagát vizsgáljam, állapítsam meg annak készpénz-értékét, és a képviselőtestületi gyűlésen tárjam majd elő. Köztudomású, hogy 1932-ben nyakig voltunk a világgazdasági válság okozta bajok posványában. Sok volt a munkanélküli, kevés volt a dolgozók keresete, mindenütt a tespedés, a nincstelenség tanyázott, az emberek igen szűkös anyagi viszonyok között tengődtek. Éltünk egyik napról a másikra. Persze, hogy meglepődtem, hogy ilyen viszonyok között nincs nagyobb gondjuk ezeknek, mint a templomfestés! Nagyon jól tudtam, hogy a kegyurasági pénzek majdnem teljesen kölcsönképpen a lakosság körében vannak kihelyezve, kötelezvényekre. Az első világháború után az addig tartalékolt összeg a bankban vált semmivé, így azóta nem helyezték bankba, hanem a lakosság körében kamatoztatták, lehetséges-e most e nehéz időkben a kinnlevőség beszédese? Milyen hangulatot, ellenszenvet vált ki majd ez az intézkedés? Mindenki megnyugtatót, biztos abban, hogy e célra az összes kinnlevőség befizetésre kerül, minden különösebb kényszerítő eszköz vagy eljárás igénybevétele nélkül. Ők már is a nép elé tárják e javaslatukat, támogatást kérve. Úgy is tették. Az egész községben mindenki a templomfestésről beszélt, elfogta az alkotni vágyó láz, a régi terv valóra váltásának akarata az egész falut. Mind több volt nálam az érdeklődő: Hogy lesz, mint lesz? Van-e elegendő pénz rá? Milyen lesz? Ki festi? Se vége se hossza a kérdéseknek. Híre ment az egész környékre. Mi is már mindenütt e problémával foglalkoztunk. A határt járó orvosunk – Antóny János – egyre hozta a külső híreket. Ezek is mind biztatóak voltak. Különben Antóny János volt a legnagyobb segítségem e nehéz feladat megvalósításában. Segítségére mindig nagy hálával emlékezem. Nekiláttam hát a birtokossági vagyon e célra tartalékolt összegének summázásához. A kötelezvények alapján összegeztem azokat, s mindent értékelve, számba véve, kihoztam egy szerénynek látszó összeget. Pontosan már nem tudom összegszerűen megmondani. S akkor azt hittem, oda az álmom. Én nem egyszerű falusi templomfestést, hanem valódi freskókat álmodtam oda. Már azt is elhatároztam,

hogy gyermekkori pajtásom, Chiovini Feri csinálja, ha elvállalja. Ilyen javaslatot készítettem már elő a gyűlések számára. Kérni fogom, bízzanak meg, hogy a szolnoki művésztelep tagjával, Chiovini Ferenc festőművésszel tárgyalhassak, s ajánlatát majd a gyűlés elé terjeszthessem. De hát ilyen nevetséges összegből hogy akarok én freskókat, méghozzá nem is száraz, hanem nedves vakolatra rakott, örök, le nem pergő festést? De amint az újságcikkekből, s más hírekből naponta a megélhetési nehézségekről kaptunk híreket, a munkanélküliség növekedéséről, s arról, hogy a művészvilág is nagy gondokkal küzd, nem tud alkotni, nincs kinek, új remény szállt meg. Eredeti tervem szerint tettem meg javaslatomat a közgyűlésnek, s javaslatom elfogadásra talált. Megbízott a tárgyalások megindításával, bonyolításával. Határozatot hozott a kintlévőségek beszedésére, ha a tárgyalások sikerrel kecsegtetnek. A kötelezvények tulajdonosait erről már előre értesíteni rendelte. Különösebb vita, sem ellenkezés nem volt. Mindenki úgy tárgyalt az ügyben., mint akiknek atyáik által tervbe vett, s rájuk hagyott feladatot kell teljesíteni. Még azok sem ellenezték, akik kötelezvényes adósai voltak a kegyúri kasszának. Részt vett a tárgyalásokon Száz Károly r. kath. plébános is, aki szintén helyeselte a kegyuraság törekvését. Ilyen előzmények után kerestem fel Chiovini Ferenc festőművészt Szolnokon, a művésztelepi lakásában. Nagy örömmel és kedvesen fogadott. Ritkán találkoztunk, s minden látogatás ünnep volt számunkra. Elmondottam, mit tervezünk. Kérdeztem, foglalkozott-e már ilyen templomfestési munkával, s vállalná-e a jázszentandrási templom festését. Felcsillant a szeme Feri barátomnak. Ekkor már úgy éreztem, sikeres lesz a próbálkozásom. Régi álma, mondotta, és elméletileg régen foglalkozik freskó készítésével. A művésztelepnek különben van egy tagja, Aba-Novák Vilmos, aki most fejezte be egy freskó festését a szegedi fogadalmi templom keresztelő kápolnájában. Vállalta, beszélni fog velem, az eredményről értesíteni fog. Biztosra vehetem, hogy a templomfestést vállalni fogják. A pénz nagysága nem fontos, mert nem a pénzért vállalkoznak e munkára, hanem az alkotni vágyás vezeti őket. Amennyiben tehát pénzünk a felmerülő kiadásokat fedezi, úgy vállalják majd a munkát. Nagy örömmel vittem haza a jó hírt, és türelmetlenül vártuk a fejleményeket. A hír nem váratott magára sokáig.

1932 nyarán Aba-Novák Vilmos lejött Szolnokra. Közölte Chiovini Ferivel is, a szegedi Demeter kápolnai freskóira vonatkozó vázlataira most kapta meg a páduai egyházművészeti kiállítás nagydíját, örömmel fogadta a jázszentandrási templomfestés hírét, vállalkozott arra, hogy Ferivel közösen elkészítik azt. Erről engem Feri értesített is. Megnyugodtunk. Chiovini és Aba-Novák lejöttek személyesen. Megtekintették a templomot. Igen megtetszett nekik a szép gótstíliú épület. Méreteket vettek, hogy a tervet elkészíthessék. Megállapodtunk, hogy a terveken dolgoznak, és a munkát 1933 tavaszán el is kezdik, amennyiben tőlünk a tárgyalások után arra a megbízást megkapják. Akkorra a költségvetést is elkészítik és bemutatják. Ezután hosszú tél következett számunkra, nehezen vártuk a kitavaszkodást.

Kora tavasszal előbb Szolnokon Chiovini terveit néztük meg, majd Budapestre utaztunk Antóny Jánossal, és Aba-Novákot látogattuk meg. Feri terveivel hamar megbarátkoztunk, bár furcsának találtam mindkét tervén a sok ló alakot. Templomban lovak, így gondolkoztam. De hát láttam már a betlehem-i istálló templomi falfestményen, a barmokkal. Sőt láttam valahol egyéb állatokat is templomi falfestményeken, ha nem ilyen hatalmas, kiemelkedő alakban is. Aba-Nováknál már furcsább érzéseim támadtak. A tervek nem annyira leptek meg, mint az ott készen látott egyéb művei. A terveken ugyanis kidolgozatlan fej alakokat s a tömeget láttuk, melyeket képzeletben kellett kiegészíteni. De a kész képein a különös színek, az alakokon egyes testrészek kihangsúlyozása, no meg a nagy tömeg, a cirkuszi jelenetek, nem az általunk eddig már megszokott stílust mutatták. Felcsigázott állapotban, és furcsa érzésekkel telve jöttünk el. Kora tavasszal megtörtént a hivatalos tárgyalásunk. A művészek személyesen jöttek le.

Be mutatták terveiket, költségvetésüket. A költségvetés összegére nem emlékszem, csak arra, hogy én közöltem, mindössze 11 600 pengőnk van erre a célra. Azt felajánljuk, s ha megelégszenek vele, ily összegben megköthetjük a szerződést. Kívánságunk, hogy nyers vakolatra festett freskók legyenek, továbbá a templomban a szentély falai, és a hajóban a két nagy csúcsos falfelület legyenek freskóval ellátva. Ezt különben már előbb is tárgyaltuk, a tervek így is készültek. A művészek nem sokat tanakodtak. Vállalták a munkát s így megkötöttük a szerződést, 11 600 pengőben állapítván meg az összes költségekre járó díjazást, melyet a munka előrehaladása szerint részletekben fizetünk. A munkálatokat 1933. május elején meg kell kezdeni, és 1933. szeptember 10-re be kell fejezni. Az 1933. évben a templom búcsúnapját, szeptember 14-t már a kifestett templomban ünnepli a község. Illatoztak az akácok, mikor a művészek megérkeztek. A nagy akácfák közül alig látszott ki valami az épületből. Csak a szép karcsú torony emelkedett kecsesen a fák zöldjei fölé. Már a környezet lenyűgöző látványt nyújtott, alig tudtak betelni vele a vendégek. Különböző családoknál már előre megvolt a szállásuk. Nem egyedül, hanem mindenki családotól jött. Aba-Novákkal tanítványai is jöttek. Velük együtt érkezett Czumpf Imre iparművész is, aki a templom dekorációs és egyéb festési munkálatait volt hivatva intézni. A templom bútorzatától, képeitől, minden dísztől megfosztva várta őket. Olyan volt a nagy, üres, visszhangos hajója, mint egy nagy kopár sziget. A külső, gyönyörködtető látvány, a fehér virágoktól roskadozó akácok közepén álló templom nyújtotta felemelő látvány után lesújtó a belső templomi kép. Vigasz, hogy ez most már a munka terepe, s a vendégek varázsolják majd széppé, gyönyörködtetővé. A közbirtokosság a templom ünnepélyes átadását az érkezés utáni napra tűzte ki. Ez a nap kedd, a község piacnapja. A tanyarendszerű község lakosai közül sokan gyűltek össze piacnapokon, most különösen, mindenki kíváncsi volt a festőművészekre. Amikor a kegyuraság elöljárói által vezetett művészek megérkeztek a templomhoz, nagy tömegben csatlakozott hozzájuk a kíváncsi nép. Orgonaszó fogadta a belépőket, a kántor kedves meglepetése. Az üres templomhajó harsogva adta vissza az orgona hangjait, s a művészek meghatódva állottak meg a hajó közepén, embergyűrűtől véve körül. Rövid üdvözlés és köszöntés után adta át a plébános nekik a templomot, kérve, alkossanak és tegyék széppé az Isten házát. A művészek köszönték a kedves fogadtatást. Chiovini rövid válaszában ígérte, hogy alkotásuk méltó lesz a ritka szép épülethez. A kíváncsiskodók is megszólaltak. Melyik a Chiovinyi? Az a kicsit már világosodó fejtetős. Csinos egy ember. Mintha nem is festő, hanem egy atléta lenne. Minden mozdulata ruganyos, friss, a szeme olyan szűrős tekintetű, nagy szempillájú. Járása is olyan, mintha ruganyon járna. Hát az a nő, aki belekarol? Tán a felesége? Igen. És a kislány, akit kézen fogva tart? Márta, a kislányuk. Szép, csinos, karcsú asszony, mintát vehet róla a férje, ha majd anyagot fest. Az a magasabb, testesebb, szőke ember Aba-Novák Vilmos. Egészen más alak, mint Chiovini. Nagydarab ember, egy szőke hajtincs mindig a homlokát takarja. Járása kissé kacszázó, ingó-mozgó. Mellette áll kissé mellelt felesége, egészen bronzszínű hajjal, előttük kislányuk, Judit. És az a vékonypénzü, kissé pisze orrú, filigrán alak, akivel most Aba-Novák beszél? Ő Czumpf Imre iparművész. Ő végzi a templomfalak dekorációs festését, és az egész többi meszelési munkákat irányítja majd. Mögöttük állnak Aba-Novák tanítványai. Ők a munkában nem vesznek részt, tanulmányukat folytatják. Mozdul a tömeg, változik is. Egyesek kimennek, helyükbe mások érkeznek. A művészek döntenek, munkakezdés még ma. Aba-Novák a kórust választja munkahelyül. Ott készíti el teljes nagyságban, falméret szerint a freskók rajzait.

Chiovini a kartonjainak rajzait teljes nagyságban a festendő falra téve készíti el. Hosszan tartó, alpmunkálatok következtek. Chiovini kezdte meg előbb a teljes méretű kartonok rajzainak készítését. A kórusban ugyanis az orgona érintetlenül maradt, s így csak a kisebb, szélső

falakon lehetett dolgozni. Ott működtek Aba-Novák tanítványai is, akik számára némi fizetségért modellt ült az öreg, beteges Molnár Sándor. Az epilepsziás ember fájdalmas arca, állandó ideges rángatózása nem volt könnyű rajztéma. De hát Aba-Novák az ilyeneket kedvelte. Erdélyi Endre, egy igen szegény kárpátaljai fiú, Aba-Novák támogatta tanítvány. Ő segített is mesterének bizonyos kiszolgálásokban. Teljes egészében Aba-Novák gondoskodott róla. Ő készítette el Kornél fiunk portréját, nővérem kívánságára és részére. A kép ma is birtokunkban van. Értesülesem szerint visszaköltözött Kárpátaljára, ott fiatalon elhalt. Saját költségükön tanultak: Rozsda Endre (Párizsban él, befutott festő), Bényi László, aki a Nemzeti Galériában vezető állásban van, mint tudományos kutató, Redő Ferenc vezető a Képzőművészeti Alapnál (szép gobelineket és fametszeteket készít feleségével együttesen). Később csatlakozott hozzájuk egy Natália nevű bécsi hölgy (aki később egy Tölgyesi nevű festőművész felesége lett, Siófokon volt villájuk, műtermük. A világháború után Balatonkilitire telepítették ki, s ott élt özvegyen, pár évvel ezelőtt halt el). Addig, míg Chiovini a falakon dolgozott, Aba-Novák naponta foglalkozott velük, de a festés idején már nemigen jutott ideje ilyesmire. Közben folytak az anyagbeszerzések. A freskókhoz Budapestről szállítottak oltott meszet. Csak több éves oltott mész volt alkalmas a freskóvakolat készítéséhez. A ki nem forrott mész később a vakolatban tovább dolgozott, és ledobta volna azt. Homokot találtak helyben, alkalmas minőségben. A különleges színes festékeket is sikerült beszerezni. Ezek miatt Czumpf Imre járkált sokat. Fontos volt egy, a vakolási munkákra alkalmas kőműves kiválasztása. Zsemlye Ferenc szolnoki fiatalemberre esett a választás, ő igen alkalmasnak is bizonyult a későbbi munkálatok során. Ügyes és kiváló munkát végző, pontos embernek ismertük meg. Nem volt könnyű a munkája. A régi vakolatot teljes egészében le kellett verni. A téglaközeit, fugáit ki kellett tisztítani, lemosni, áztatni. A lemosást az önkéntes tűzoltótestület tagjai végezték a fecskendő segítségével. Az így megtisztított falra ment rá az első, durva keverékű vakolat, egy normális, jó anyagkeverék. Az elsőt egy másik, vékonyabb réteg követte, melyben az elsőhöz képest több volt a mész. A harmadik réteg volt aztán a részletekben felrakott vakolat, mely már fehérlett a mésztől. Ebből naponta a szükségletnek megfelelő területre hordták fel a vakolást. Ami aznap kiszínezésre nem került, le lett fejtve. Másnap új vakolat került a helyére. E kényes munkákat kiválóan végezte el Zsemlye Ferenc. Kellő magasságra felépített, görgőkön mozgó vasállványokról folytak a munkák.

Chiovini elkészült, a hatalmas kartonokra felvázolta teljes nagyságban a két freskóját. Az odaállított görgős vasállványról előbb a *Szt. László vízfakasztását*, majd a *Déli harangszót* kihirdető freskója festését készítette el. Nagy pillanat volt! A nedves vakolatra helyezték a karton egy levágott részét, majd ecset nyelével a kartonon követve a rajz vonalait, azt bemélyítette a nedves vakolatba. E művelet elvégzése után a vakolatban látszottak a rajz vonalai. Ezeket kellett a művésznek színezéssel ellátni, a képet megalkotni. A rajzon, a kartonon csak körvonalak, szerepeltek, itt a falon kellett azt kidolgozni, színes képpé varázsolni. A napi munka befejeztével tehát a képen, a freskón, voltak be nem fejezett alakok, illetve alakrészek. Ezek kiegészítése a következő napi munka során történt meg. Az alap fekete lett. Szébb lett volna persze az arany. Ehhez azonban nem volt pénzünk. A gót stílus freskók alapja arany, vagy fekete. Nekünk az olcsóbbal is be kellett érniünk.

Elég gyorsan haladt a művész a munkájával. Sok volt a látogató, s már közben megkezdődött a véleménynyilvánítás, a kritika is. Sokan aggodalmaskodtak eleinte a nagy ló alakok miatt. Pedig azok megszólalásig élethűek. Chiovini már gyermekkorában élt-halt a lovakért. Már akkor mindene volt a szép ló. Lószakértő volt már akkor. Ezért olyanok a lovai, hogy szinte mozognak, élnek. A nándorfehérvári diadal nagy történelmi, és egyházi szempontból is

elismerést kiváltó esemény. Ennek emlékére szól világszerte délben a harang. Magyar dicsőség! Lenyűgöző látvány volt a kész kép. Amikor teljes nagyságában már a falon ragyogott, alig tudtunk betelni vele. Kapisztrán a művészt juttatja eszünkbe, s a bal felső angyal a feleségét. Megkérdeztem erről Chiovinit. Azt válaszolta: Tibikém! A kép jobb alsó sarkában a piros-fehér zászlót tartó vitézt rólád mintáztam. Ez a kép akaratommal készült. A Kapisztrán hasonlóság akaratomon kívüli. Az angyal? Lehet, hogy Irénkére gondoltam festése közben.

Szent László vízfakasztását, mint egy kedves, magyar történelmi mondát megörökítő freskót láttuk a szemben levő csúcsíves falon. Olyan kedves és elbűvölő, olyan bennünk élő az esemény. Jó érzés, hogy az örökké ott él, míg a templom áll.

Boldogok voltunk, mikor két, hatalmas falrész már díszelgett és üdvözölhettük az alkotó művészt. Chiovini is megnyugodva, elképzelését megvalósítva, sugárzó arccal pihentette rajtuk szemeit. Nem lehet azt elmondani, nem lehet azt leírni, azt az érzést valamiképp kifejezni. Az a két freskó egy nagy álma volt a művésznek. Régen élt a lelkében. Most jött csak az alkalom, hogy megelevenedjenek, életre keljenek, hirdessék alkotójuk művészetét. Egy nagy ugrás ez egy művész életében. Nem mindenkinek adódik ilyen alkalom. Mert aki ilyet alkot, az örökké él. Él művében, mely halhatatlan. A freskó időt álló alkotás.

Nem szabad megfeledkezni egy fontos momentumról. A freskók alá készítették elő a falat, vésték le a régi vakolatot. Eszembe jutott, hogy a freskók elkészülte után valamikor villany is lesz a községben. A villany bevezetése során a falat vézni kell. Mi lesz a freskókkal? Azokat nem szabad véséssel megromlítani. Így nincs más hátra, a falakba még most be kell rakni a vezetékeket, csöveket. Így is történt. A költséget a templompénztár vállalta magára, a közbirtokosságnak már erre nem volt pénze. Az elkészítésével Fraknoi Pált bízta meg a testület, a jászapáti községi villamos üzem akkori vezetőjét. Ő a munkálatokat azonnal megkezdte s gyorsan elvégezte. Ezek után lehetett megkezdeni a freskók alá való vakolás munkáit. Most már Aba-Novákon volt a sor. Elsőnek az oltár háta mögötti falra egy Krisztus alakot festett, egy keresztet vivő Krisztust. A templom a szent kereszt felmagasztalása ünnepén, szeptember 14-én tartotta búcsúnapját. Szokás szerint az oltár feletti képnek ezt az ünnepet kellett kihangsúlyozni. Ez a freskó az oltárkép.

Minden szabad időmet a templomban töltöttem, míg a munkálatok folytak, így kerültem akkor is oda, amikor Aba-Novák eme első freskójának utolsó vonásait alkotta. Megálltam a kórus alatt. Földbe gyökerezett a lábam. Néztam, bámultam a hatalmas fekete alakot, akinek testet átjáró, szúrós tekintetétől megborzadtam. Szörnyű volt ez az első látvány. Nem bírtam magammal. Kirohantam a templomkertbe, ahol Chiovini Feribe ütköztem. Sétált. Elmondtam neki a szörnyű látványt. Meg is bántottam. Te Feri, láttad már az Aba-Novák Krisztusát? Igen, láttam. De miért vagy olyan feldúlt? Szörnyű az a kép, Feri. Kérlek, beszélj Aba-Novákkal, hiszen Te hoztad ide. Mond meg neki, hogy át kell formálnia azt a képet, így nem maradhat, amilyen. Tibikém, hát hogy kérhetsz tőlem ilyet. Hogy jövök én, de te is, hogy jössz ahhoz, hogy egy művészt kérdőre vonj. S egy művészt utasíts arra, hogy a te elgondolásodat, a te elképzelésedet fesse le. Minden művésznek egy sajátos, egyéni stílusa, elképzelése van. Aszerint alkot. Aki nem így tesz, az nem művész. De hát, Ferikém, ilyen csúfságot szokott ő festeni? Nem csúfság az, de bizonyára neked szokatlan. Egy teljesen új, egyéni stílus. Meg fogsz vele barátkozni. Persze, ti hozzá vagytok szokva a templomi giccsekhez. A szép szóke, bájos alakokhoz. Mert ilyeneket láttatok eddig a templomokban. Hát, Tibikém, te mást akartál, művészi alkotást. Ezek pedig azok. Most nyugodj meg! Így kaptam meg az első kioktatást. És bizony rám fért. De, ha én így vélekedtem, ha bennem is ilyen hatást váltott ki a kép, mit várjunk egy olyan szemléltől, aki nálam műveletlenebb. Ekkor jöttem rá, hogy sem az iskola,

sem magánszorgalom nem oktatott ki, a képzőművészet terén analfabéta vagyok. Ezt pótolni kell. A négy próféta freskója sem elgondolásom szerinti volt. A nagyon kihangsúlyozott, bütykös kezek és lábak sehogy sem váltották ki a tetszésemet. Meg is mondtam a véleményemet Aba-Nováknak, amikor kérdezte tőlem (és ekkor kaptam a második leckét). Megnézted te már valaha, Tiborom egy munkás, dolgos ember alakját, kezét, lábát? Nem. Mert, ha megnézted volna, most ezeket nem mondanád. Legközelebbi találkozásodkor, kérlek, jól nézd meg Bobák András bíród kezeit és a mezítelen lábait. Ilyen bütykös, dolgos, nagy munkás végtagok azok. A szőrös, szakállas-bajuszos fej az akkori viseletnek megfelelő, valamint a ruházat is. A sötét arcbőrt is az ottani éghajlat pirította meg. Elképzelésem szerint ilyenek voltak. Igazad van Vili, köszönöm az oktatást, válaszoltam. A tizenkét apostol alakjai már barátságosabbak voltak számomra. A szentély két nagy falfelületén már együtt alkottam lélekben a művésszel. Élveztem, a munkát, a gyönyör mámora kerített hatalmába. Alig tudtam onnan elszabadulni. Már élveztem a művész alkotási módját is. Soha nem látott rajzkészségét, színezési technikáját. A fej előbb egy ovális, vöröses színfolt, szivaccsal, ecsettel pár pillanat alatt élő arccá vált. A színt az ecsettel árnyékolta, a szivaccsal mosta ki, pillanatok alatt kész a kép. Mit ábrázol a kép? Különösen érdekes, és egymásba folyó történet. Éva a leszakított alma csutkáját adta Ádámnak. Abban volt az alma magva. A paradicsomi kiüzetéskor Ádám magával hozta a magvakat. Kint elültette, a magból fácska nőtt. Azt öleli át Ádám, hogy megóvja. A fa utódaiból lesz majd a megváltás keresztje, ezt jelzi a fácska körüli fehér kereszt jel. Elbeszéli a jobb oldali freskó felirata: A tudás fájának magvából sarjadt fa adá a Siloe patak padlóját (e padlón át juthatott el Jézus a hegyi beszéd megtartási helyére), ebből ácsolták a keresztfát. A szemben levő freskó a megváltás jeleneteit ábrázolja. A két freskón rajta van a biblia szerinti történet röviden. Van-e ismerős az alakok között? Az első próféta, Dániel igen hasonlít Vili Rozsda nevű tanítványához. Az apostolok közül a bal oldali harmadik Száz Károly, akkori plébános, alatta a negyedik, elődje, Kiss Balázs. A jobb oldalon a harmadik kép Kovács Mihályt, a templomot építető plébánost ábrázolja. Kiss Balázs és Kovács Mihály portréját fényképről alkotta. Igen jó és jellemző, hű képe a mesternek a szentély jobb oldali freskóján alul, a Siloe patak jelenetnél, a Krisztust fogadók mögött, behunyt szemmel ábrázolt alak. A teljesítmény naponta változott, s igen különböző felületet jelentett. A szentély baloldali freskóját a mester két Aladdin lámpa fényénél fejezte be, melyeket kérésére én küldtem neki.

A tervbe vett freskók elkészültek, s most már a meszelés és a díszítő elemek festése volt hátra. A befejezés öröme estí kerti ünnepélyt rendeztem, melyen a három mester és feleségeik (Czumpf Imre nőtlen volt), valamint ismerős családok vettek részt. Aba-Novák magával hozta olaszországi útján készített, s az ott látott freskókról készült nagyméretű fényképfelvételeit. Ezeket megmutatva győzött meg arról, hogy alakjai azokhoz hasonlóak, és az általunk eddig itthon látott festmények egészen más stílust képviselnek, nem is minden esetben művészi alkotások. Itt árulta el egyébként további tervét, és hozzájárulásunkat kérte. Megtervezte az apszisra, a szentély előtti nagy ívre az utolsó itélet freskót. Bemutatta a tervét. Újabb anyagi hozzájárulást nem kér, csupán engedélyünket annak megfestésére. Nekem tetszett az elgondolása, ígértem, illetékesekkel megbeszélem, s bizonyosan hozzájárulnak. A hozzájárulást megkapta, csupán írást vettünk, hogy ezért díjazást nem kérnek. Összeszerelték a négyszögletes, görgőkön mozgó magas vasállványt, hogy a munka kezdetét vehesse. Előbb persze itt is a régi vakolattól való megtisztítás, fecskendővel való fallemosás, majd az alapvakolási munkák elvégzése vált szükségessé. Az ív legfelső szögletében az építés óta volt egy hasadék. Már 30 éve szinte azonos szélességben. Az volt a vélemény, hogy az új vakolat már nem fog megrepedni, eltűnik most már a hézag. Tudtam, hogy kezdődik az új freskó festése, dél tájban elmentem hát

azt megtekinteni. A mozgó hatalmas állvány tetején Czumpf Imre fest, Aba-Novák a kóruson távcsővel nézi és irányítja: Ott még nem jó, így csináld, színt adj, stb. Látom, igen kínos a helyzet. Szegény Czumpf engedelmesen hátra-hátrales, s próbálja Aba-Novák elképzeléseit a falra vinni. Inog vele is a nagy alkotmány, de ő bírja a kilengéseket. Vilit kérdezem, mi történt, miért nem ő festi. Látom, nagyon ideges. Bántja a dolog s feleli: Próbáltam, de nem bírom a kilengést, szédülök. Meg lehet azt szokni, válaszolom. A tűzoltóképző tanfolyamon én is így voltam a létrával s megszoktam. Egyelőre nem szabad lenézni a földre, s nem szabad hátra nézni sem. Csak a falat kell nézni, ahol dolgozol. Nehezebb lesz a felmenet és lejövet. Nagy a testsúly. De azt is megszokod. Másnap már Aba-Novák volt az állványon, és bírta a munkát. De az ív felső csücskén a Czumpf Imre alkotta rész maradt. Az utolsó ítéletet tartó Krisztus alakot, s körülötte a sok glóriás képet, angyalokat Czumpf Imre alkotta. Ha jól figyeljük, pontosan meglátszik, meddig.

Előbb a mennyországi rész készült el, ahol az Árpád-házi szentek alakjait örökíti meg a kép. Megkapó a hatalmas felemelő Krisztuskéz. A pokol oldalon a letaszító hatalmas kéz alatt égnek az elkárhozottak. Jelen voltam az utolsó alakok festésénél. Nagy tömeg volt a templomban, szörnyűködve nézték a pokol jelenetet. Hangosan odamondták a művésznek: Mind szegény ember ég ott, nincs a pokolban egy úr sem. Aba-Novák hátra-hátranézett a különböző megjegyzésekre. Ekkor került a pokolba a simi nyakkendős férfi (sokan hangoztatták, hogy Tóth Pista, a boltos), a kalapos hölgy és "Pipás Pista" a tiszazugi méregkeverő. Majd a beszélősokra Aba-Novák a nép felé fordulva mondta, lesznek itt királyok is. A kérdezősködőkkel közölte: Ez itt rettenetes Iván orosz cár, ez meg Erzsébet angol királynő. Egy öregasszonyképre mutatva meglök egy asszony egy másikat: Ez meg maga Viktor néni, Tunya Viktor. Hát lehet, hogy hátranézés közben a művész akaratlanul is Tóth Pista vagy Tunya Viktor képmását festette meg. Ő nem tudott róla. A lakásunkon sírva panaszkodó Tunya Viktort megvigasztaltuk. Nem baj, örüljön neki, hogy a freskón megfestették. Mindegy, hogy hová. Ez úgy sem azt jelenti, hogy halála után csakugyan a pokolba kell kerülnie. Lassan megvigasztalódott. Sok volt a látogató, és jelen voltam egy érdekes esetről. Az öreg Márkus István malmos nagy betegen oda hozatta magát. Gyönyörködve nézte a freskókat. Most már nyugodtan halok meg, mondta, mert láttam. Pár nap múlva a templom előtti térről temették. Aba-Novák is kész lett a munkájával. A nagy mű befejeződött.

A freskók elkészülte után a meszelés következett. Ezt már Czumpf Imre iparművész irányította. A mennyezet meszelése a nagy állványról folyt, azt ide-oda mozgatva, járatva. A mennyezet után az oldalfalakra került a sor. Nagy felületek ezek, időbe tellett, mire végeztek vele. Az új meszelt falra kerültek most már a Czumpf Imre tervezte secco díszítések, melyek a hajóban és a szentélyben levő freskókat szinte összekapcsolják. Ezek már száraz vakolatra festett díszítő elemek: seccók. Általában ilyen festészet látható a legtöbb templomunkban. Olcsóbbak, de nem örök, nem tartós alkotások. Ezek már bizonyos behatásra leperegnek, mint egyéb más, például lakásszobai festések. A sekrestye ajtaja melletti falon örökítette meg a művész a templom helyén 1901-ig állott kápolna építményt. Mert a kápolna lebontásának, s az új templom felépítésének is megörökítésre méltó története van. De erről majd máskor. A kórus szegélyfalán sorakoznak a jász községek címerei. A nemesi jogokat élvező, büszke, szabad jászok zászlóit, pecsétjeit díszítették azok. Már augusztus közepén járt az idő, mikor Czumpf a falra kerülhetett, így bizony nagyon igyekeznie kellett, közeledett az átadási idő. Szeptemberben megkezdődött a tisztogatás, takarítás, bútorok berakása. Ez időben kerültek helyre a szobrok is. A művészek hoztak magukkal több, művészi alkotásnak minősülő szobrot, melyeket a régiek helyett raktak fel. Ők rendelkeztek a szentély három üveglablakát is, mutatván, ilyen legyen majd a többi is.

A felavatás a tervezett napon 1933. szeptember 14-én, a búcsú napján ment végbe. A sekrestyeajtónál már csengettek a ministránsok, Czumpf Imre akkor hagyta abba munkáját a kórus alatt, és munkaruhában távozott a főajtón. Tömve volt a templom helybeli és vidéki emberekkel, akik ámulva, bámulva különböző érzésekkel voltak eltelve. Bennem is vajúdott egy nagy kérdésre a felelet. Én hoztam ide a művészeket, az én ajánlatomra, javaslatomra kaptak megbízást. Az én elképzelésem volt művészek alkalmazása, hogy ne a megszokott, giccses, de a laikus számára tetszetős festmények, hanem időtálló, mesteri freskók díszítsék a templomunkat. Jót tettem-e? Elértem-e a célokat? Megérti-e, méltányolja-e a község áldozatkész népe? Nem tudom. Azt hittem, most már megnyugszom. Elbúcsúzunk a művészektől, és a freskók alkotói távoznán, a csendes falusi napok következnek. Elszámolásunk szomorú eredménnyel zárult. A művészek számára minden költség kiegyenlítése után 300-300 pengőjük maradt. Bizony nagyon kevés. Ilyen jövedelemmel a télbe menni! Sajnáltam őket nagyon, magamat is okoltam, de segíteni nem tudtam. Abban reménykedtem, hogy meghozza majd gyümölcsét az itt elvetett mag. Mert abban biztos voltam, hogy ez az alkotás nem mindennapi, ilyen ritkaság számba menő mű messze környéken nem található, ezért sok látogatót vonz majd. Naponta látogattam továbbra is a freskókat. Mindig fedeztem fel valami újat. Pedig ott voltam a születésüknél. Hiába. Már nem voltak idegenek számomra a Vili képei sem, már gyönyörködtettek, már természetesek voltak. Igaza volt Chiovininek – mondogattam magamban – amikor az első kép miatt aggódva hozzá menekültem. És nem tudtam betelni velük, hívogattak, rabul ejtettek. Jól sejtettem. Megindult a vidékiek látogatása. Autóbuszokkal, kocsikkal, gépjárműveken, kérekpárokon, gyalog, minden alkalmas módon jöttek, jöttek. Örültem nagyon. Elek István, szolnoki városi tisztiorvos lelkesedéssel irt róluk a Szolnoki Újságban: Amit Jászszentandrás megcsinált, azt miért nem tudja Szolnok is megtenni?! Mert a szolnoki templomok vagy üresek, vagy ízléstelenek. Ez olyan erős kritika volt, hogy a szolnoki templomok gazdái haragra gerjedtek. Ilyet mondani a ferencesek templomára, azok ízlésére? E cikk aktivizálta a ferenceseket, s az egész ellenakció megindítója lett. Egy páter Odiló nevű ferences egy autóbusznyí néppel érkezett meg. Megindította a képek, festmények elleni agitációt. Hangoskodva minden rosszat mondott róluk, szinte lázította az embereket. Az emlékkönyvbe a véleményét be is jegyezte: „Akinek ilyen Istene, ilyen Krisztusa, ilyen szentjei vannak, annak a művészete sem lehet jobb, de a mennyországa se.” Igaz, hogy Pólya Iván mindjárt utána jegyezte be: „Aki a művészetek történetében teljesen járattan, az ne kritizáljon.” A tömeg bizony az Odiló véleményét fogadta el. Megindult hát a vita, a kritika. Én igen ideges lettem. Varga István harangozót kértem, hogy az általam átadott emlékkönyvbe minden látogatóval írasson be. Ha vidékről érkezik látogató, üzenettel legyen, mert akkor én is ott akarok lenni. Kíváncsi vagyok, mit mondanak. Gyakran jött üzenet, és én mindig mentem. A látogatók különbözőképpen viselkedtek. Az egyszerű emberek inkább csak nézegették, de nemigen nyilatkoztak. Legalábbis hangos szóval nem. De úgy látni lehetett, nincsenek elragadtatva, de azt is észrevettem, hogy hatástalanul senki sem távozott. A nőknél különösen észrevehető volt ez. Volt, aki elsápadt, volt, akinek arcába szökött a vér, volt, aki sokáig nézte, volt, aki gyorsan eltávozott. A tanultabbak között már több volt a szónokló, a hangosan nyilatkozó, de közöttük is különböző vélemények jelentkeztek. Íme egy bejegyzés: „Az igazi templomban ima nélkül is imádkozom, itt úgy érzem, imám hangosan mondva sem érteném. X. Dezső festőművész.” Egy másik: “Az emberi képzelet és fantázia határtalan, ez Istentől jön. Ne hibáztassuk tehát alkotásait.” Erdélyi figyelő aláírással olvasható a következő: „Talán utoljára láttam és szemléltem e templom freskóit. Emlékül vittem el e benyomást, a képet, amelyet soha elfelejteni nem fogok. Adja a Mindenható, hogy minden igaz lélek olyan benyomással távozzon e helyről, mint amilyen emlékeim

nekem maradtak.” A lapok is megszólaltak. A szolnoki ferencesek lapja például két ízben is foglalkozott a templomfestéssel, természetesen kifogásolta, ellenük hangolta olvasóit. Cikkek jelentek meg az összes vidéki lapban is, a jászberényi és jászapáti lapok elismeréssel nyilatkoztak. A budapesti sajtó is több cikkben foglalkozott Aba-Novák freskóival, hol dicsérve, hol lebecsülve azok művészi voltát. Chiovini freskóival szemben eleinte volt kifogás, később már csak Aba-Novák alkotásai szerepeltek a vitában. Gyűjtöttem ezeket a lapokat. Ismerőseim küldték. Sajnos a háború alatt azok mind elkallódtak. A nagy vitában, melybe már külföldi lapok is beleszóltak, az egri érseki hivatal hallgatott. Okát keresve megtudtam, hogy a tervek jóváhagyása úgy történt, hogy az érseki iroda Szmracsányi Miklós nyugalmazott miniszteri tanácsost, az akkori érsek öccsét bízta meg a tervek felülvizsgálatával. A terveket látatlanul hagyta jóvá, teljes bizalommal az érseki iroda, de a legjobban támadott kép, az utolsó ítélet, nem is volt tervezve, bemutatva, erről az erökség nem is tudott. Ezért volt különösen kellemtelen számomra is ez a nagy vita. Nyilván az érseki hivatalt is gátolta e körülmény a védelemben. Várta, mi lesz a vita vége, nem nyilatkozott. A freskók egyébként a papság köreiből is különböző érzéseket váltottak ki. Általában a többségnek – köztük saját plébánosunknak – nem tetszettek, s a P. Odiló-féle kritikát fogadták el. Minket igen megnyugtatót a vitára reflektáló, Nyisztor Zoltán által írt, s a Magyar Kultúrában megjelent cikk, melynek lényege: „Én vagyok abban a megtisztelő helyzetben, hogy a jászszentandrászi freskókat megvédhetem.” Ez a cikk már eldöntötte, a vitát. (A Magyar Kultúra a jezsuiták lapja volt. Az abban megjelent cikk az egyházi véleménynek adott kifejezést.) Nyisztor Zoltán cikke sem változtatta meg P. Odiló véleményét. Értesültem, hogy a község lakosai között íveket hordoztat, aláírásokat gyűjt, melyben az aláírók a freskók levakartatását követelik. Ez már igen nyugtalanított. Antony Jánossal elhatároztuk, hogy felutazunk Budapestre a ferencesek legfőbb főnökéhez, és megkérjük, állítsa le P. Odilót. A ferences főnök fogadott is. Mondókámat előadtam, ő udvariasan válaszolt: „Magam is olvastam a freskóikról megjelent cikkeket. Én a magam részéről a vitába nem avatkozom. P. Odiló véleményét szabadon kifejtheti, ebben én őt meg nem akadályozhatom. Az önök községének hívei majd eldöntik, meghagyják-e vagy nem a freskókat.” Sikertelenül távoztunk és Aba-Novák Vilihez mentünk. Mosolygó arccal, boldog képpel fogadott. Megbotránkozva mondjuk el, mi van otthon, miért örül. Hiszen arra semmi oka sem lehet. Ide hallgassatok, mondta Vili. Nem az a lényeges, hogy mit írnak, az, hogy egyáltalán írnak. Egyiknek tetszik, másiknak nem tetszik, hát ez így szokott lenni. Miért ne örülnék. Igen sok kritikusként tetszik, nekem kivált az tetszik, hogy foglalkoznak vele, hogy írnak róla. Hát ez se nagyon nyugtatót meg bennünket. Antony János javaslatára kerestük fel Jajczai János művészettörténészt, az Új Idők című lap szépművészeti rovatának vezetőjét, műkritikust. Úgy emlékszem, a fővárosi könyvtárban találtuk meg. Kedvesen fogadott. Elbeszélte nekünk a freskókkal kapcsolatban, s azt, hogy lekaparására már aláírásokat gyűjtöttek. Nem tudunk megnyugodni, vajon művészi alkotások-e avagy nem. Szeretnénk tudni a véleményét. Jajczai közölte, hogy még nem volt rá módja és alkalma, hogy megnézzék a jászszentandrászi freskókat. De képekről részben ismeri, és a kritikákat olvassa. Nagy örömmel hallotta, hogy a képek látása során volt, aki elájult, volt olyan nő, aki abortált. Igazak-e ezek a hírek? Közöltük, ilyen esetekről nem tudunk, de az bizonyos, hogy sokan nem tudják, nem bírják nézni sem, vannak falfehér és vannak vérvörös ábrázattal távozó. Mert én igen örültem e híreknek, mondta Jajczai. Tudniillik művészi alkotás az, amelyik minden nézőben hatást vált ki. Hogy ez a hatás milyen, az nem a műtől, hanem a nézőtől függ. Egy műveletlenebb, vagy gyengébb idegzetű másképpen reagál, mint egy műveltebb, egészséges idegzetű szemlélő. Lényeges, hogy minden szemlélőben hatást keltett. Ezek az emberek soha sem fogják elfelejteni azokat a fres-

kókat. Bármikor emlékezni fognak rájuk. Viszont, ha megkérdeznénk egy másik templomban látottakról, nyilván semmit sem tudnának róla mondani. Láttam, hogy nem nyugtatott meg bennünket teljesen. Valószínű azért mondotta azt a szinte drasztikus véleményt, melyre szinte szóról szóra emlékezem. „Megnyugtatásul a következőket mondhatom: Én még nem láttam a jázszentandrásai templom freskóit. De ismerem Aba-Novák művészetét, s így bátran mondhatom, hogyha Aba-Novák nem tett volna egyebet, csak festékes nyálat köpött volna a jázszentandrásai templom falára, akkor is különbet alkotott volna, mint bárki más ma Magyarországon.”

Na, ez megmondta, gondoltuk magunkban. De ez volt a végső oktatás. Ez erősített meg abbéli hitemben, hogy a jázszentandrásai freskók műalkotások. Most már nyugodtam távoztunk köszönés után, meghíván őt Jázszentandrásra. Otthon ám nem volt ily nyugodt a helyzet. Mint méhek rajzaskor, zajlott a freskók feletti vita, az aláírásgyűjtés.

Hírt kaptam, P.Odiló egy autóbusznyi sereggel újra a templomban van, és nagy előadást tart. Odasiettem. P.Odiló az oltár előtt áll fent, az oltárlépcső tetején. Előtte nemcsak a hozott vendégek, de a lakosság köréből is, nyilván az aláírók közül is sokan. Pocskondiázza Aba-Novák freskóit, biztat azok eltávolítására. Oda mutat a freskón levő Aba-Novák képmásra mondván: ő maga is lesüti a szemét, maga sem tudja nézni az alkotását. Hát mi is mondjuk, hagyj abba Novák!

Most már elfogott a düh, nem tudtam tovább tétlenül hallgatni. Igen ideges lettem, s ilyenkor szokásom szerint szinte ordítva rohantam oda. Hagyja abba azonnal az aljas rágalmaid, és takarodj innen, mert lerántom, letaszítom onnan. Magánál hivatottabb egyének nyilvánították e freskókat művészi értékeknek. Nem kéregetésből, de saját erejéből festette ki e község népe templomát. Nem lázítást, de elismerést érdemel érte. Nem lekaparni, de megmagyarázni kell e freskók értékét, és becsülni azt a népet, mely ilyen művet létesített magának.

Nagy csend következett, Odiló híveivel együtt kitakarodott és nem háborgatott többé. A levakarási ívek is eltűntek. A nép kezdett megnyugodni. Egy alkalommal újra üzenet jött. Siessek, mert külföldi nézők vannak. Odasietve látom, hogy egy férfi le s fel szaladgál a templomban, a freskókat nézve. Hol a szentélyhez szalad, és Aba-Novák freskóit nézi, hol a Chioviniét bámulja. Egy másik nyugodtnak látszik, sétálva szemléli, és odamegy Varga István harangozóhoz. Tőle kérdez valamit. A harangozó válaszul rám mutat. Jön felém, hozzám és mondja bemutatkozás után. (Sajnos nevére nem emlékszem.)

„Kérem én az Amerikai Egyesült Államokból jöttem. Magyar származású vagyok. Pesten olvastam az újságban a kritikákat. Érdekelt az ügy és lejöttem. Hallottam, hogy lekaparják e freskókat. Kérem, teszek Önnek egy ajánlatot.” Nem hagytam tovább beszélni. Tiltakoztam a lekaparás ellen. Ő nyugodtan válaszolt. „Kérem, elhiszem, hogy nem vakarják le. De, ha mégis, arra kerülne a sor – ne haragudjon, hogy ezt mondom – itt hagyom önnek a címetem. Én e freskókat megvásárolom. Vételárként annyit fizetek érte, amennyit az önök által választott új művész az új freskók festéséért kérni fog. Viselem a jelenlegi freskók levételének, elszállításának, az új freskók festésével kapcsolatos összes költségeket, és azt hajlandó vagyok dollárban vagy hazai pénzükben letétbe helyezni Önök számára.”

„Mit akar ön ezekkel a freskókkal, ha leszedeti?” – kérdeztem. „Én, kérem, őszintén megmondom, kiszállítatom Amerikába, ott összerakatom és kiállítom.

Az érdeklődőktől megtérül a költségem.” Átadta a névjegyét, persze nem került sor arra, hogy neki üzenjek.

Telt-múlt az idő, az érdeklődők, a nézők száma is csappant. Minden csoda három napig tart, mondja a közmondás. Hát ez valamivel tovább tartott ugyan, de mégis lelohadt az érdeklődés.

A csoda, a csodálni való azonban megmaradt, s áll ma is. 1934-ben volt a nemzetközi egyházművészeti kiállítás a Vatikánban. A kiállításon a jázszentandrás freskók is résztvettek. A freskóvázlatok és fényképek voltak kiállítva. Aba-Novák vázlatát megvásárolták Róma város részére. Az Osservatore Romano igen meleg hangú cikkben méltatta a freskók művészi színvonalát, a hosszú kritikai méltatás végképp eldöntötte most már a vitát, a pert, a művészek javára. Gerevich Tibor a freskókról készült fényképeket albumba kötve átadta a pápának, aki azt kedvesen fogadta, s megtekintése után örömét fejezte ki afölött, hogy magyarországi templomban ilyen freskók is vannak. A hosszantartó vita tehát eldőlt, most már véglegesen. A freskók azóta is hírnevet és dicsőséget szereznek annak a népnek, amely azt saját erejéből életre hívta.

Említettem, hogy az eredeti tervben nem szerepelt az utolsó ítélet. Aba-Novák a diadalív megfestését Chiovinival való megtárgyalás nélkül tervezte meg, és vetette fel. Eredetileg ornamentikára volt az ív tervezve. Egyéni elhatározásból ajánlotta fel annak megfestését nekünk, megrendelőnknek. Vita is volt emiatt. Még Aba-Novák felesége is ellenezte, mert veszélyeztette a kalkulációt. Aba-Novák még a kórusra is tervezett freskót, a vízözönt. Ezt azonban már a többség elvetette, arra már semmi fedezet nem volt. Fentiekben már említettem, mindkét művész fejenként 300-300 pengővel a zsebében távozott. Egész évben más képet nem festettek, semmi kész, eladásra alkalmas alkotásuk nem volt, melynek értékesítésével anyagilag javíthatnak volna helyzetükön.

E nehéz napokat azonban később felváltotta a nagy érdeklődés, és mindkét művész több megbízást kapott, amelyek anyagilag is kárpótolták őket. Sajnos Aba-Novák korai halála megfosztotta az emberiséget a hasonló műalkotásoktól. Római megrendelésre a tervei már készen álltak, megvalósítani azonban már nem volt ideje. A halál közbeszólt!

Három igen lényeges történetről kell még megemlékezni. Három papi állásfoglalásról a freskókkal kapcsolatban.

A templomfestés elkezdése előtt a plébános közölte, hogy még nem érkezett meg Egerből az egyházmegyei engedély, nélküle pedig nem lehet a festést elkezdni. Határoztunk. Küldöttség utazik Egerbe az engedélyért. A küldöttséget a nagyhatalmú Subik irodaigazgató fogadta. Se-hogy sem akarta, hogy az érsek elé kerüljünk. Menjünk haza nyugodtan, majd intézkedik. Mi kijelentettük, nem megyünk el, míg az érsek nem fogad, míg meg nem hallgat, s az engedélyt írásban meg nem kapjuk. Kénytelen volt engedni. Félkörbe állva adtuk elő jövetelünk célját. Meghallgatta majd így válaszolt. „Ily nehéz időkben mi vezette önöket arra, hogy templomukat most festessék ki? Honnan vesznek arra pénzt?” (Subik is, az érsek is attól tartott, hogy pénzt kérni mentünk.) Elővettük iratainkat, mellyel igazoltuk, hogy a szükséges pénzünk megvan. Pénzt nem kérünk, saját erőből festetjük ki a templomunkat. Mindketten megkönnyebbülten vették tudomásul a bejelentésünket, s megkaptuk az írásos engedélyt.

Fentebb már említettem, hogy a papok többségének véleménye a P. Odilóhoz volt hasonló. Persze ezen nem lehet csodálkozni, hiszen a művészettörténet, képzőművészet terén sajnos ők is általában a hozzá nem értők táborához tartoztak. Erre vonatkozóan ők sem részesültek oktatásban. Pedig ez nagy hiba, mert éppen nekik kellett volna arra törekedni, hogy ne gicsek, hanem művészi alkotások díszítsék a templomokat. Említettem, hogy a templomba a látogatók számára emlékkönyvet vittem. Kértem a harangozót – Varga Istvánt –, hogy azt a látogatóknak bocsássa rendelkezésre, s kérje őket, jegyezzék be véleményüket. Erre nem kértem plébánosi engedélyt. Ez volt a hiba. Bizonyos idő múltán közölte velem a harangozó, hogy az emlékkönyvet a plébános magával vitte. Bántott a dolog. Már sok érdekes bejegyzés és sok aláírás volt a könyvben. Valamikor érdekesek lennének e bejegyzések. Kimentem hozzá. Panaszom-

ra közölte, hogy elhozta a könyvet, nem szereti, hogy abba különböző kritikákat beirkálnak. Egyébként is, arra ő engedélyt nem adott. Kértem, adja vissza nekem a könyvet, mert az saját tulajdonom. Ezt megtagadta, így a későbbi látogatók neve már nem szerepel a könyvben. A könyv egyébként a plébániai könyvtárban megvan, azt betekintésre a jelenlegi plébános 1969. évi látogatásom idején átadta. Ígérte, hogy azt újra a látogatók rendelkezésére bocsátja.

A jázszentandrászi templomot 1905-ben Kovács Mihály, akkori plébános építtette. Mikor a templom kész lett, őt elhelyezték. Bántotta, mert már akkor tervezte annak kifestését, már tartalékolgatta rá a pénzt. Kíváncsi voltam a véleményére. Erre is sor került. A telki iskolába kis harangot vásároltak. Kovács Mihály harangszakértő volt. Meghívták, adjon véleményt, milyen hangú harangot rendeljenek, amely a meglevők hangjával párosul. Én hoztam ki őt gépkocsin Jászapátiból. Tudott a templom kifestéséről, a vitákról is. Kérte, a templom előtt szeretne kiszállni, alig várja, hogy láthassa. Én is kíváncsian vártam a véleményét, bekísértem őt. A főbejáratnál Szász Károly plébános várta. Kovács a kórus alatt megállt, nézte-nézte, hosszan nézte az eléje tárult képet. Majd lassan megindult a szentély felé. Vele mi is. Ott megállt, s Szász Károly felé fordulva mondta: Gyönyörű! Ilyennek álmodtam, ilyennek akartam! Károly! Boldog lehetsz, hogy ebben a csodálatosan szép templomban imádhatsz az Istent. Szemei könnyel teltek meg s meghatódva gratulált.

Zárószóként. Mindenki igyekszik életében valamilyen komolyabb, emlékezetes alkotásra, olyan valamire, amely túléli őt. Ezt a munkámat ilyennek tartom. Boldog vagyok, és kicsit büszke is, hogy a jázszentandrászi freskóknak én vagyok a megálmodója, megvalósítója, s olyan kezek közreműködésével, mint Chiovini Ferenc és Aba-Novák Vilmos.

Rohonczy Viktor

Kodály: „Nem lehet igazán boldog ember az, akinek nem öröm a zene.”

A JÁSZBERÉNYI BEATKORSZAK EMLÉKEI

Azok a hatvanas évek...

A beat korszak megjelenése Magyarországon a hatvanas évek közepéhez köthető. A mozgalom köztudottan elsősorban a tanuló, ill. értelmiségi csoportokra gyakorolt nagy hatást, ami természetesen engem és a hasonló gondolkodású fiatalokat is elért itt, Jászberényben.

Nekem személy szerint az általános hatáson túl a zenélés örömét, a zenekarban való szereplés kezdetét is jelentette. Elég sokat gondolkoztam azon, hogy valamilyen formában dokumentálni kellene azokat a múltbéli történéseket, amit ez a mozgalom váltott ki többedmagunkban itt, a Jászság fővárosában. Miután eddig nem találtam ezzel kapcsolatos „múltidézészt,” így kínálkozott számomra a nagy feladat, hogy mint aktív résztvevő a velem történt események tükrében jelen dolgozatban megpróbáljam bemutatni – emlékeim alapján – Jászberény szórakoztató iparának egy szeletét a teljesség igénye nélkül, ahogy én azt megéltem, ahogy azt megéltük.

Az ének, a zene szeretete nálunk – közismerten – családi tradíció volt. Általános iskolás koromban tanultam a jászberényi zeneiskolában hegedülni, majd pisztonozni, de egyik hangszer sem tett rám olyan hatást, mint a dob, illetve a dobolás, aminek végül amatőr szinten szerelmese lettem és vagyok a mai napig.

Az általános iskola elvégzése után, 1960-ban a Jászberényi Lehel Vezér Gimnáziumban folytattam középiskolai tanulmányaimat az akkor újdonságnak számító 5+1-es reáltagozaton. Ez azt jelentette, hogy a hét öt napján sajátítottuk el az előírt elméleti anyagot, és egy napon géplakatos szakirányú képzést kaptunk, ahol megtanulhattuk a lakatos szakma fortélyait. Tulajdonképpen ez az előképzés arra jó volt, hogy megismerjük azt a nem szellemi, közvetlen kétkezi értékteremtő tevékenységet, ami bemutatta a munkásélet valóságát. Természetesen ez egy kicsit meg is határozta a jövőnket. Az 1960-ban indult gimnáziumi évfolyamon két osztály, az egyik a már előbb említett reál, a másik pedig humán érdeklődésű tanulók számára. Érdekességképpen megemlítem, hogy ebben az időszakban indították Jászberényben a leánygimnáziumot, de ennek ellenére volt egy lány tanulótársunk is az évfolyamon nagy örömmünkre, aki természetesen, vagy így vagy úgy de mindig az érdeklődés középpontjában volt.

Erre az időszakra visszagondolva bizony megborzad az ember, amikor arra a rengeteg elcsúsztatandó dologra gondol, ami tulajdonképpen nem is a konkrét tananyag, hanem azon kívüli ismeretanyag volt. Igaz abban az időben a fiatalság felvilágosultsága és felvilágosításuk nem olyan korán kezdődött, mint manapság, pedig a fogékonyság ugyancsak megmutatkozott ebben az irányban is. Jó példa erre a sok közreadott külföldi női magazinból kivágott, lenge ruhába öltözött lányokról készített színes fotó. Így aztán – most a tanulásról nem beszélve, mivel emlékező soraimnak nem ez az alapvető célja – sóvárogva tengettük napjainkat, és alig vártuk a tánciskolai esteket, ahol azért a tangók alkalmával a kiválasztott lány harmonikus mozgására bizony néha beindult a fantáziánk. Az már egy másik téma volt, hogy ebben a zsenge korban ki engedte megfogni a kezét, de emlékszem egy aranyfogú lányra, aki autóbusszal ment haza a tánciskolai össztáncokról, akit mindig többen vettek/vettünk körül a Petőfi téri állomáson.

A tánciskolának a Víz utcai (Legényegylet, Hepaj, Táncház...) kultúrterem adott otthont, ahol a táncesteken természetesen a standard táncon kívül még viselkedéskultúrát tanulhattak a résztvevők Jankovics István tánctanártól. És amit fontos megjegyezni: a hatvanas évek zenei irányzatának megfelelő zenekar volt, emlékezetem szerint Koppány Lenke tanárnő zongorázott, és Forgó Tibor dobolt. Itt játszott még hétvégeken, a nyilvános ösztáncokon, bálokon – ha jól emlékszem – Krasnyánszki Pál, Tóth Pál (szaxofon), Székely Mihály (dob) és Kuli (pizton). Élőzene nem csak a mi tánciskolánkban volt, hanem Jászberény számos szórakozóhelyén, mert akkor az volt a divat. Sokan emlékszünk még – mert találkozásaink alkalmából beszélünk róla – a Lehel étteremre (ma pénzintézmény), ahol esténként mindig kiváló szórakoztató zenészek, többek között pl. Cselényi népszerű együttese, majd Kiss Károly csapata bővülte el több éven keresztül a társalgások között táncolni is vágyó vendégeket. Megjegyzem, hogy abban az időben egy étterem a társasági élet egy létformája volt. De még közben emlékszünk a téli hétvégeken a Lehel Klubban, illetve nyáron a Petőfi Kertben kellemes tánczenét játszó Rigó Tibor kiváló együttesére. Mindig tisztelettel emlékszem Koczka Pál énekesre, Hájos Ferenc (Pepi) dobosra, Bathó Frigyes (Frici) és Bathó Sándor szaxofonosokra, Harnyos Ferenc (Afrik) nagybőgőre, valamint a zongoristákra, többek között Hulin Istvánra és Bagyari Bélára. Nagy élmény volt hallgatni őket, hisz a remekül előadott számok között sok hazai előadó, többek között Vámosi János, Záray Márta, Németh Lehel és külföldi előadók, mint például Bill Haley, Elvis Presley, Louis Armstrong népszerű slágerei szerepeltek.

A régi fényképfelvételen Rigó Tibor együttese látható a Lehel Klub színpadán. Az akkori zenekari tagok (balról): Hulin István (zongora), Rigó Tibor (tangóharmonika), Bathó Frigyes (szaxofon), Bathó Sándor (szaxofon), Harnyos Ferenc (nagybőgő), Hájos Ferenc (dob). Igazi tánczenészek az akkor megszokott felállásban akusztikushangszerekkel, és természetesen élőben.

Rigó Tibor zenekara

Sajnos (vagy nem sajnós) ebben az időszakban egy gimnazista este nyolc óra után szülői felügyelet nélkül nem tartózkodhatott az utcán, hát még a szórakozó helyeken vagy annak környékén! Így aztán maradt a lopva figyelés, miközben már kicsit néhányan bele is éltük magunkat a szórakoztatás csodálatos örömébe. Igen, ez az érzés bizony még manapság is elkísér. Az élőzene hallgatása nyiladozó fiatalságunknak egy meghatározó programja volt.

A beat korszakról, generációnkról...

A beatkorszakot megelőző „Rock & Roll” Amerikában alakult ki, ez volt az új zene, amit nem tudtak az addigi klasszikus irányzatok egyikébe sem beskatulyázni, de a fiatalok bolondultak érte. Remek üzletnek bizonyult, ezért aztán „nagyüzemben” gyártották az új műfaj slágereit a korábbi irányzatok, a rhythm and bluse, a rockabilly, valamint a swing ötvözetéből. Egy örület született, amely az egész világot, köztük Európát is, meghódította, és a mi generációnk részese lehetett itt, Jászberényben is ennek a nagy változásnak. Az új zenei irányzatot Elvis Presley teremtette meg a That’s all right mama című számával, amelyet két kitűnő gi-

táros kíséretében adott elő. Az előadás óriási hatást gyakorolt a Sun Records lemezkiadó cég tulajdonosára, aki megérezvén az üzletet, a számot kiadatta kislemezen, melyet a várt kirobanó siker kísért. Természetesen semmi sem örök, ennek ellenére manapság is találkozunk szerencsére olyan mondatokkal (főleg nosztalgia bulikon) miszerint: „Éljen sokáig a Rock And Roll”. Ez a mozgalom is elcsendesedett, és új divathullám borzolta a kedélyeket a 1960-as évek elején. Álljon itt azért néhány, Elvis Presley – mint minden idők legnagyobb rock bálványa – által előadott, emlékezetes kedvenc dalcím, amelyet abban az időben a beatnek el kellett halványítani: Heartbreak hotel, Blue suede shoes, I want you I need you, Love me tender, Jailhouse rock. Ezeket, és az itt fel nem sorolt zeneszámokat a nyugati – leginkább a Szabad Európa Rádió, Luxemburg – rádióadók fiatalok részére sugárzott adásaiból ismertük meg. A ritmusuk csodálatos volt, az angol szöveget pedig a többség nem is értette. Így értek el hozzánk Elvis Presley, Little Richard, majd a Beatles, a Rolling Stones és a többi, ma is kiválóknak tartott együttesek csodálatos szerzeményei.

A beatkorszak kezdete – aminek emlékeit szeretném felidézni – 1962. október 24. Ezen a napon jelenik meg a sikerlistákon a Beatles együttes Love me do című kislemeze. Ezzel jött a „Beatles mánia” (1963. október), ami aztán a mi generációnk ízlésvilágát is hosszú időre – van, akinek a mai napig – meghatározta. A hallott különböző zenei irányzatok szelektálták a fiatalokat, és tömegesen buzdították arra, hogy baráti körükben muzikális társaikkal zenekart alakítsanak. Az így létrejött azonos ízlésű zenész közösségek gombamód szaporodtak, és az életképesek talpon is maradtak. Közülük néhányan a mai napig színpadképesek, amiről majd később írok, de azoknak a szereplőknek is kijár a tisztelet, akik valamikor megmérettettek de... Gondolom a korosztályom emlékeiben él, amire én gondolok.

A korszakot röviden bemutató sorok után, erről a számomra csodálatos időszakról, az amatőr-zenei pályafutásomról szeretnék megemlékezni – mint jeleztem – a teljesség igénye nélkül jelen dolgozatomban. Remélem ezzel továbbgondolkodásra serkentem a múltat ez irányban is kutató tollforgatókat, hogy Jászberény egyetemes zenei kultúráját, azon belül a város értékes könnyűzenei életének történéseit büszkén megőrizhessük a jövő generáció számára. Talán az új zenei hullám hatására és az akkor divatos országos mozgalommá vált KI MIT TUD versenyeknek köszönhetően a Lehel Vezér Gimnáziumnak is megalakult egy együttese, amely tulajdonképpen csupán a kiírt vetélkedésre szerveződött, talán 1963-ban. A versenyre való felkészülő próbákat az iskola nagytermében tartottuk, természetesen a diáktársaink nagy érdeklődése kíséretében. Ezek voltak az együtteszenélés első csodálatos élményei számomra, de mondhatom, az akkor fellépő zenésztársaimnak is.

Jászberényben a városi vetélkedőn résztvevő gimnáziumi zenekar tagjai: Horváth Ottó klarinét, Kispál László szaxofon, Csák József szaxofon, Angyal István pízton, Rohonczy Viktor dob. A megmérettetés helyszíne az akkor is patinás Lehel Klub nagytermének színpada volt. A zenekarról készült felvételen jól látható az akkor még kötelező elegáns megjelenés, és a háttérben, a színpadi függönyön látható felirat, egy országot mozgósított. Ez volt a KI MIT TUD vetélkedő logója.

Gimnáziumi zenekar

Igen, mint ahogy írtam, az elegáns megjelenés még abban az időszakban kötelező volt, és a gimnáziumi együttes is fúvósokból valamint egy ütőhangszeresből állt. Ekkor kezdődött csak igazán a későbbi korszakot meghatározó hangszer, a gitár népszerűsége és elterjedése. Úgy emlékszem, hogy a fúvós hangszerek a zeneiskoláé voltak, ahol minden beiratkozott fiatal korlátozott számban kapott egyet tanulás céljából. A dobfelszerelés a gimnáziumé volt, amelyen már akkor is nagy alázattal és vehemenciával játszottam. Ez a szenvedélyem – most már igazán bátran mondhatom – az egész életemet végigkísérte. Természetesen ez az alkalmi, gimnáziumi zenekar addig tartott, amíg a zsűri előtt – akikre egyáltalán nem emlékszem – el nem játszottuk Bob Crosby-tól (1959) a *Petite fleur*, (*Little flower*), (*Kisvirág*) című klarinétra írt melódiát. A szép, dallamos zene nekünk és a baráti körünknek azt hiszem nagyon tetszett, de ez nem volt elég a továbbjutáshoz, mivel a közönség már általában a keményebb nótákat, és az azokat játszó együtteseket kedvelte. Ekkor volt nagy sláger Pat Boone: *Speedy Gonzales* száma. Szöveg, azután: La - la - la... (Megjegyzem, hogy az utolsó nosztalgia estünk egyik sikerdarabja volt.)

Jó időszaka volt ez életünknek. Ebben az időben volt egy merész fiatalokból álló zenekar, akik akkoriban a Petőfi Kert nagytermében próbáltak és játszottak. Ez a hely volt az, ahol szívesen tartózkodtunk hallgatván a bemutatott, ún. „koppintott” számokat. Az említett vetélkedőn nagy sikert arattak Pat Boone dalával, melyet Varga Gábor énekelt. Aztán hogy kire emlékszem biztosan ennyi év távlatából? Természetesen *Oszira*, Oszterhuber Béla (ének), *Kelire*, Kismémeth Kálmán (ének), *Gabira*, Varga Gábor (ének), *Gaszira*, Balogh Ferenc (szaxofon B), *Dodira*, Bozsó Iván (szaxofon), *Tónira*, Lakatos Antal (szaxofon), *Csokira*, Raffael Lajos (dob), Hoffer Béla (bőgő), és még *Jegenye* Gaál István (gitár) is ott volt olykor-olykor. Érdekesképpen meg kell jegyeznem, hogy az itt megjelent zenei tehetségüket próbálgató fiatalok döntő többsége, valamint Bagyari Béla, a már említett kiváló zongorista is a Jászberényi Általános Fiú Iskola tanulói voltak, ahol az ének-zene órákat édesapám, Rohonczy Pongrác Emil tartotta, aki a dallamtanulást hegedűjátékával segítette. Erre az akkori tanítványai közül még mindig sokan tisztelettel emlékeznek. A csapat roppant barátságos és befogadó volt, mert aki egy kicsit is konyított valamelyik hangszerhez, az természetesen beszállhatott, de akinek volt egy kis önkritikája, az elnézést kért bátorságáért. Így aztán hamarosan, illetve ott azonnal kiderült, hogy az együttzenélés nem is olyan egyszerű dolog, még akkor sem, ha valaki ura szeretett hangszerének. Meg kell jegyezni, hogy valami hullám hatására a fiatalok többsége zenekarban szeretett volna zenélni, jövőjét elképzelni, ahogy azt már leírtam. Remek hangulat volt ott mindig, és mindenki örjögött – mint ahogy a nyugati ifjúságot elmarasztaló híradó bejátszásokban láttunk – még akkor is, ha a hangzás olyan volt amilyen. Talán ez volt egy kicsit a szabadság számunkra, és utána a tanulás, hogy a bulikon szőtt zenével kapcsolatos terveinket meg tudjuk valósítani, azt rossz tanulmányi előmenetelünk ne zárja ki. Ahol tudtunk hallgattuk és tanultunk a zenét, és ahol már ketten hárman összejöttünk zenekarost játszottunk. Igen, kicsit nevetségesnek is tűnhetett a kívülállóknak, de még a fedők, lábasok és fakanalak is „be voltak dobva” a jó cél érdekében, ami aztán odáig fajult, hogy négyen, Oszterhuber Béla, Ludányi László, Gaál István valamint én, Rohonczy Viktor elkezdtünk tudatosan gyakorolni. Már nem tudom pontosan felidézni, hogy mikor ki kivel beszélt és egyeztetett a zenekar megalakulásáról, de az olyan gyorsan megtörtént, hogy még nevet sem volt időnk választani. Annak ellenére, hogy az együttesnek nem volt sem logója sem neve, a zenekari tagok nevét az akkori korosztály – ahogyan azt tapasztalom – a mai napig nem felejtette el, holott azóta eltelt néhány évtized. Természetesen ebben az is benne van, hogy az idő múltával egyre sűrűbben szeretjük visszaidézni a valamikor történeteket, pláne ha az kellemes események sokasága.

Szorgalmunk és kitartásunk (talán a tehetségünk?) meghozta gyümölcsét, mert a Lehel Klub nagytermében vasárnap működtetett Ötórai Teához a közönségszavazatok alapján a mi együttesünket választották. Tulajdonképpen hirtelen fel sem fogtuk, hisz Rigó Tibor remek együttesét váltottuk a közönség kívánsága/akarata szerint. Ez akkor egy óriási dolog volt számunkra. Három gitár + dob, klasszikus Beatles felállás, és természetesen néhány sikerszámot is előadtunk tőlük. Ekkor 1964-et írtunk, és ennek bizony már majdnem 50 éve. Az új zenével jelentkező, új divatot diktáló Beatles angol zenekar példátlan sikere annak is köszönhető, hogy a 1960-as években bontakoztak ki az akkori nyugati országokban a különböző ifjúsági mozgalmak, új hullámok, a szabadság korlátlan igénye. Mintha megváltozott volna a világ eddig

Az ötórai tea első együttese

megszokott rendje, amiben a zene bizony élen járt. Ez nekünk éppen kapóra jött, megfogtuk a zenét és nekilódultunk, ahogy írtam, három gitár + dob klasszikus felállással. A hangszerek beszerzése abban az időben igen kritikus pont volt. Egy számunkra elérhető, megbízható gitár márka, amelynek nyaka, gépezete nem engedte, hogy a behangolt hangszer húrjai „elmásszanak”, anyagilag szinte elérhetetlennek látszott. A kis csapatunk szorgalmának eredményeként létrejött egy egész estét betöltöt műsor, mely elsősorban a Shadows, a Spotnicks, a Ventures, a Beatles, a Rolling Stones, az Animals, a Kings, a Roy Orbison együttesek, valamint Elvis Presley legjobb, általunk is előadható számaiból álltak. Ha a felsorolt együttesek egy-egy számára gondolok, a hideg még a mai napig végigfut a hátamon. Mondhatom megérte még akkor is, ha 1964-ben sok délutánt és estét töltöttünk kemény próbákkal. Igen. Nem adták olcsón, de a táncparkettről a színpad felé, felénk sugárzó szeretet, vagy nem is tudom, talán a rajongás megtapasztalt élménye csodálatos, leírhatatlan. Ezt bizony csak akkor tudja az ember, ha átérzi, átéli. Nekünk szerencsénk volt. Ilyenek voltuk a fenti fényképfelvétel szerint 18-20 évesen,

Beatles-zakóban a Lehel Klub színpadán, ott, ahol olyan sokszor és sikeresen szerepeltünk. Nekem sajnos csak ez az egy fotó van birtokomban. Talán több kép nem is készült, mert ki gondolt még akkor a jövőre.

Az alapító zenekari tagok, akik miatt minden áldott vasárnap délután az Ötörai Teán megtelt vendégekkel a Lehel Klub nagyterme, nevezetesen: Gaál István basszusgitár/ének, Oszterhuber Béla kísérogitár/ének, Ludányi László (a képen nem látható) szólógitár és Rohonczi Viktor dob. Ebben a felállásban játszottunk 1965-ben is, abban az időszakban, amikor Ludányi László barátunkat néha nélkülözni kellett egyetemi elfoglaltsága miatt. A képen látható billentyűs, Sás Károly (ma is kiváló ismert zenész) helyettesítette nagy megelégedésünkre. Minden magára adó zenekarnak volt technikusa, így nekünk is, Virsinger Gyula gimnáziumi osztálytársam személyében. Ő feladata volt az erősítők kezelése, a technikai berendezések telepítése. A próbákat a Lehel Klub színpadán vagy sarokszobájában tartottuk, melyre lehetőséget az akkori igazgató, Kertész Valter adott és egyben szakszerűen felügyelt a kultúrházban zajló eseményekre, irányította az intézmény már akkor is magas színvonalú munkáját. A kis „névtelen” csapat a szabad idő nagy részét is együtt töltötte, ezzel mintegy kifejezve a színpadon való kommunikálás magas fokát. Éltünk is vele, figyeltünk egymásra. A próbákat kiterjesztettük a Bathó Kert – jelenleg a Barátok Temploma melletti sportkombinát – közepén álló, akkor még nem kisajátított bérleményünkre is, ahol lehetőség szerint az egész éjszakát daltanulással tölthettük. (Az épületet már rég lebontották, de a kiskapu még mementóként megvan, mindig megnézem, ha arra járok.) Felejthetetlen estéket, éjszakákat töltöttünk a kis házikóban a nyilvánosság elől „elbújva”, és ehhez azt is hozzá kell tenni – érezvén a dolog érdekességét –, hogy ekkor ez bizony rendhagyónak számított, ugyanis 1964-65-öt írtunk.

Az együttléti igazi haszna az volt, hogy ha szombaton éjszaka felvettünk egy megtanulható szót, azt jó esetben vasárnap délután az Ötörai Teán már játszottuk. Talán ezért is szerettek, tiszteltek bennünket, sokan a mai napig elismerően nyilatkoznak a beatzene terén nyújtott úttörő munkánkról. Az események feljegyzése közben azért még ma is elszoruló szívvel gondolok Ludányi László gimnáziumi osztálytársamra, aki zenei előképzettség nélkül – talán az átlagon felüli memóriájának köszönhetően, amit számos középiskolai matematikai versenyen elért eredménye bizonyított – sajátította el a másoknak megoldhatatlan feladatnak tűnő virtuóz gitárszólókat. Azután ugyanúgy Gaál Istvánra, aki a tiszta zenei hangzás érdekében az abban az időben nehezen hangolható maszek gitárokat oly nagy hozzáértéssel bűvölte, állítgatta, hangolgatta. Személyes találkozások alkalmából talán ezért gondolnak vissza az akkori Ötörai Teán szórakozók a mai napig oly nagy szeretettel együttesünkre, sorolják az ott elhangzott slágereket és az állandóan jelenlévők névsorát. Népszerűek voltunk a fiatalok, de az idősebbek körében is, aminek nagyon örültünk, azzal vissza soha nem éltünk. Sajnos ebből a klasszikus felállásból több fénykép nem maradt meg nekem. Az idő könyörtelen, és nincs tekintettel arra, amit az ember szeretne, így jutottunk oda, hogy a katonaság – akkor még kikerülhetetlen kötelesség – eljött még annak is, aki mindent megpróbált annak elkerülésére. A két kiváló, talán a formáció stílusát is meghatározó zenekari tag, Gaál István és Oszterhuber Béla kényszerű kiválásával megfogytakozott a zenekar, amire ugye nem készültünk fel, csak egyszerűen ott volt 1965 ősze. A kérdés adódott és dönteni kellett: hogyan tovább? Az én helyzetem azzal megoldódott (mármint a továbbzenélés szempontjából), hogy – mivel az érettségi után 1964-ben nem vettem fel az egyetemre – jelentkeztem egy kétéves hűtőtechnikai műszerész szakma elsajátítására a Jászberényi Ipari Iskolába. Érdekelt, mert érdekes és új volt. A Lehel Klub nagytermében tartott Ötörai Teák állandó vendégei (akiknek már „törzsasztaluk” volt ebben az időben, a pincérek kézműtatás alapján is tudták, hogy melyik társaság mit rendel), valamint

a Lehel Klub vezetősége is a folytatásra buzdított. Egy megoldásnak kínálkozott a zeneszolgáltatás terén már rutinos Harnyos Ferenc, ahogy akkor mindenki ismerte, Afrik felkérése, aki kiváló bőgőse és gitárosa volt korábban a Lehel Klubban, ill. a Petőfi kertben játszó (már említett) Rigó Tiborról elnevezett, hagyományos tánczenét játszó zenekarnak. Munkássága alatt bizonyított sokoldalúságával, zenei megbízhatóságával, rögtönzési képességével nagy segítségére volt az együttesüknek. Szeretett és tudott is zenélni, tanult és tanított, ezért aztán tiszteltük és szerettük. Gyermekei örökölték zenei tehetségét, így (tudtommal) az Etna, illetve a Ciklon rock együttesek megalapítói lettek, és a mai napig színvonalas fellépéseikkel gazdagítják Jászberény kultúrműsorait.

A formálódó együttes

A régi képen a már formálódó együttes. Ludányi László és Rohonczy Viktor (régii tagok), valamint Harnyos Ferencen kívül néhány buli erejéig Horváth Ottó, mint énekes/zongorista, és az új tagok: Zalai Tamás énekes/gitáros, Jakus Vendel ritmusgitáros, és Kovács Attila basszusgitáros – akik 1965 nyarán Nyeste Öcsivel és Sztárek Istvánnal próbálgatták a közös zenélés kezdő fogásait – együtt biztosították a zenekar fennmaradását, illetve ma már ki mondhatjuk, sikerét.

Elárulhatom, nekem az volt a célom, hogy olyan formáció szülessen, amit a közönség ugyanolyan lelkesedéssel fogad, mint azt korábban a pályakezdésem elején tette. Ma már

természetesen tudom, hogy a kívánt cél csak álom lehet, hisz nem csak mi szereplők, hanem az idő múlásával bizony a körülmények is változnak, és ez így természetes. Több jelenlévővel együtt emlékszem, hogy egy estén a forgó tükörgömb (ez volt a fénytechnika) felfüggesztése elszakadt, és ráesett a nemrég vásárolt billentyűs hangszerre. A hangszer szerencsére kisebb sérüléssel megúsza, és néhány hang kivételével használható maradt. Az világosan látszik az olvasó számára is, hogy a szórakoztatás egyben szórakozás is volt, ami tulajdonképpen boldoggá tette hétköznapijainkat, a mindennapi életünket. A dolgozat írása közben jutott eszembe Kodály Zoltán ehhez kapcsolódó gondolata, miszerint: „Az ének szebbé teszi az életet, az éneklő másokét is”. Úgy hiszem, nem teszek rosszat azzal, hogy az „ének” szót a „zene” szóval helyettesítem, ami a következőképpen változtatja meg az eredeti szöveget: „A zene szebbé teszi az életet, a zenélő másokét is”. Hát nem? – kérdezem, és egyben válaszolok is rá: igen. Megjegyzem, akkor erre a bölcs megállapításra tudatosan nem gondoltunk, és az ének-zene oktatása területén ezekben az években induló, úgynevezett Kodály-módszernek a zenekultúránkra gyakorolt később beérett hatására sem.

Visszatérve az eredeti gondolathoz (a formálódó beat zenekarhoz), Harnyos Ferenc zenésztársunk végleges kiválása az együttesből további munkára serkentett, mivel az ő elvitathatatlan tehetségét pótolni kellett. Az új tagok lelkesedése biztosíték volt arra, hogy talpon tudunk maradni, és ekkora már megfogalmazódott a társaság zenei igénye, illetve a magunkkal szemben támasztott követelmény is. Szerencsére Zalai Tamás, akinek zenei pályafutása már 1961 nyarán indult – Rigó Tibor zenekarvezető figyelte fel remek hangjára előadói érzékére – néhány próba után egy éven keresztül énekelt az együttesben különböző rendezvényeken, mint például: vidéki bálokon, a Lehel Klub divatbemutatóin, a Jászberényi Szabadtéri Színpad műsoros

Rivers együttes

estéin. Így már ott nagy rutinra tett szert, sikeres fellépéseivel tulajdonképpen bizonyította előadói tehetségét. Nagyon megkedvelte az új iránt fogékony zeneértő közönség énekhangját, jókedvét, és azt az őszinte lelkesedését, amivel kiállt a zenekar elé. Frontember volt az első perctől kezdve a szó jó értelmében, és a mai napig annak tartom, tarthatjuk. Nem húzódnátok sokáig a beilleszkedési, összeszokási időszak, mert a közönség várta a zenekart. A fenti képen már a „régij új” együttes tagjai láthatók, balról Ludányi László, Zalai Tamás, Rohonczy Viktor, Kovács Attila, Jakus Vendel. Ígéretes formációnak indult.

A *RIVERS* együttes a felvételen lehet, hogy éppen a „Womp-bomp-a-loom-op-a-womp-bam-bom” azaz a Little Richard rock and roll-ját a Tutti Fruttit „nyomja”, a háttér függönyön viszont alig kivehető a zenekar neve. Az együttes névéről jut eszembe, hogy pályafutásom során ez az első csapat, amely a zenekari tagok által adott névvel rendelkezett. Hatalmas érzés volt visszagondolva, de bevallom, akkor nem nagyon érdekelt, hisz központban a zenélés állt. Az előző formációknak miért nem volt nevük, azt nem tudom, vagy talán nem is volt érdekes, mivel rajtunk kívül nem nagyon volt sok színpadképes zenekar. Majd csak az ezt követő időszakban alakultak – erről később – ezzel is színesebbé téve Jászberény zenei életét. Gözerővel „nyomtuk” a zenélést, meg természetesen a próbákat is. Célunk volt megszerezni minden új, nyugaton frissen megjelent (a külföldi rádiókban is sugárzott) együttesek legjobb, általunk is előadható nótáit. Persze, hogy ájtott a „vasfüggönyön” a Rolling Stones, a Kings, a Manfred Mann, a Cream, a Byrds és a Roy Orbison együttesek dalai, csak néhányat említve. Ki ne emlékezne a felsorolt együttesek dalaira, és ha Roy Orbisonnak az Oh, pretty woman számára gondolok, hát futkároz a hideg a hátamon még most is, ahogy leírtam az előadót, ill. a címet. Ennek a számnak az akkor úgynevezett „vas négy” lendületét bizony néhány színpad előtti szék ülőkéje bánta. Ma már tudom, hogy ez nem volt elfogatható viselkedés a rajongóinktól, de Istenemre, akkor tetszett, mi több, annál keményebben „nyomtuk.” Micsoda idők voltak! A mai mentalitással belegondolva talán el sem hiszik napjaink legénykedő zenészei, hogy a

zenekari felszereléseket vonattal szállítottuk a rendeltetési állomásra, ahol már a pályaudvaron vártak bennünket a rendezők. Aki csak tehetett segített a hangszerek mozgatásában, hisz ez akkoriban dicsőségnek számított. Volt olyan alkalom, amikor a Jászberényi vasútállomás teher áruszállító kézikocsiját kértük el, hogy az erősítőket, a dobokat és a hangfalakat ki tudjuk vinni az állomásra. Külön érdekessége volt ezeknek a kézikocsival történő fuvarozásoknak, hogy az akkor még kockakövel kirakott úton a kegyetlenül zörgő kocsikerekek hangja, a szokatlan zaj az utca mindkét oldalán lakókat kicsalta a kapuk elé.

Játszottunk nagy örömmel Jászberényben és a környező településeken kívül Szolnokon is, ahol szerdai napokon a fiatalokat vonzó, népszerű együttesek fellépésére volt lehetőség. Szorgalmunknak és remek repertoárunknak köszönhetően ez nekünk is megadatott, így néhány alkalommal vendégszerepeltünk a megyeszékhelyen. Lehetőségünk nyílt több alkalommal bemutatni városunk, Jászberény beat-zenei színvonalát az akkori Sport presszó kert-helységébe, majd a szolnoki Nemzeti Szálló éttermébe szervezett ifjúsági rendezvényeken. Ezekre a fellépésekre nagyon sokan elkísértek a városból, akik szerették, értették a zenénket.

Rivers együttes Szolnokon

sikeresebb programmal egyszerűen meghódították a megyeszékhely, Szolnok beat zenéért rajongó közönségét. Balról: Jakus Vendel kísérogitár/ének, Kovács Attila basszusgitár, Rohonczy Viktor dob és Zalai Tamás ének/gitár. A fotó a Nemzeti Szálló éttermi részében készült egy szerdai napon.

A szolnoki fellépések azért is voltak számunkra érdekesek, mert olyan együttesekkel váltottuk egymást, mint a Kilián, illetve az Integrál együttes, és ha jól emlékszem talán a Fantom zenekar is ebbe a körbe tartozott. Ami a bulik látogatóinak létszámát illeti (mert ez az elfogadottság értékmérője volt) nem volt különbség, ami nekünk igazi elismerést jelentett.

A haza védelmében nekem és Ludányi Lászlónak is be kellett vonulni a hadseregbe 1966. november 25-én, így megszakadt egy szerencsés időszak, ami bizony felejthetetlen számomra, de hiszem, hogy minden zenekari tag számára is.

A zenekar természetesen *RIVERS* névvel, tagcserékkel tovább működött még majd egy évig, majd egy új együttes, a Golden Star aratta megérdemelt sikereit a klub színpadán.

Az 1967. évben Zalai Tamás – aki ekkor a budapesti orvostudományi egyetemre járt, ahol fogorvosként diplomázott – vezetésével alakult együttesnek sikerült a város fiataljainak oly fontos találkozó helyét, a Lehel Klubot továbbvinni, a szórakoztatás folytonosságát két alkalommal – működésük első és utolsó időszakában – is biztosítani. Az intézmény mindenkori vezetői, munkatársai, népművelői mindig segítettek az ott fellépő zenekarokat, mert fontosnak tartották a fiatalok ilyen irányú igényeinek ellenőrzött kielégítését. Itt fontos megemlítenem Pethő Lászlót, aki 1968-tól 1976-ig volt az intézmény igazgatója, jelenleg az ELTE tanára, a Doktori Iskola Andragógia Alapprogram vezetője, illetve Gedei László akkor fiatal népművelő munkatársat, akik igen sokat tettek Jászberény város közművelődéséért, a fiatalok igényes szórakoztatásáért, magáért a klubmozgalomért.

A jászberényi katonazenekarban...

A katonasághoz való bevonulásom sem mindennapi volt, ugyanis a sorozáson engem Ludányi Lászlóval együtt egy dunántúli alakulathoz irányítottak. Már az is meg volt beszélve, hogy nem kell izgulnom, mert írnok leszek, csupán a Jászberénytől való nagy távolság fog kellemetlenséget okozni, mivel hosszabb időszakra még nem hagytam el állandó lakhelyemet. Egymás méregetésével telt igen lassan az idő, amikor egy általam akkor ismeretlen katonatiszt – aki a jászberényi alakulat állományának művelődéséért volt felelős – a sorozást irányító parancsnokkal a nevemen szólított, majd közölték, hogy szedjem össze a holmimat és menjek velük. A Barátok temploma melletti kultúrház előtt álló honvédségi teherautóig gyalogoltunk, ott három egyént leszállítottak, engem pedig meg fel, és mentünk a Nagykátai úti Dózsa György Tüzér Laktanyába, ahol a bevonulási procedúra tovább folytatódott. Ekkor még nem is sejtettem a váratlan történések lényegét. Később tudtam meg, hogy a jászberényi alakulat már jól működő zenekarának dobosra volt szüksége, és ennek a megoldásra az én nevem merült fel, amit a laktanya illetékesei kapcsolatukat felhasználva ily módon oldottak meg. Az ott megjelent ismert katonák – köztük Oszterhuber Béla korábbi zenésztársam – elmondták, hogy a szerencsémeket a zenélésemnek köszönhetem. Természetesen hálásan gondolok vissza erre az időszakra is. A laktanyában – felismerve és élve az adott lehetőséggel – tudatosan egy olyan remek zenekar szerveződött, amely sorra nyerte a területi versenyeket, ezzel mintegy kiharcolva magasabb szinten a jászberényi alakulat vezetésének elismerést. A fényképfelvétel a kiváló eredményeket elért csapat látható egy területi verseny szünetében. A fellépésekre az alakulat civil egyenruhát/fellépő ruhát is készíttetett számunkra, ami a színpadi megjelenésünket csak fokozta. Nagyon élveztük, hisz a próbák, az utazások, a fellépések által szaladt az idő, ami másoknak bizony a kerítésen belül nem adatott meg. Szerencsések voltunk, de sokat is dolgoztunk közösen a sikerekért, ami nem csak nekünk és az alakulatnak, hanem Jászberény városának is nagy elismerést jelentett.

Rocket együttes

A *ROCKET* együttes több rangos zenei versenyen négy katona és két polgári taggal lépett a közönség és a zsűri elé. A jászberényi alakulat tagjai: Bodó Sándor szólógitár/ének, Oszterhuber Béla ritmusgitár/ének, Faragó László orgona, Rohonczy Viktor dob. Vendég (polgári) tagok, akiknek a neve zenész berkekben már jól csengett Jászberényben: Jakus Vendel kísérőgitár, Kovács Attila basszusgitár.

A vezénylések – ami a katonaságnál egy általános dolog – a zenekart is érintették, de szerencsénkre Truschinger Károly jászberényi zenészbarát-

tunk az alakulatunkhoz került, és mint ismert, rutinos basszusgitáros azonnal be is kapcsolódott sikeresen az együttes munkájába. A daltanulás élménye, a közös zenélés öröme volt az, amely közelebb hozott bennünket.

Tudtunk egymásra támaszkodni és egymásban hinni, így ezek után el is hitettük magunkkal, hogy a kitartó próbák meg fogják hozni az eredményt. Ennek a kitartó munkának és a felet-

teseink által biztosított feltételeknek köszönhetően sok számos területi verseny győzteseként hagytuk el az arénát, többek között megnyertük a hadseregbajnokságot, ami azért csodálatos dolognak számított akkor, amikor a vetélytársaink között már országosan elismert nevek szerepeltek. Felléptünk Debrecenben az Arany Bika Szálloda csodálatos Bartók Termében, és az ott nyújtott teljesítményünk alapján részt vehettünk 1968. évben az országos KI MIT TUD versenyen, Budapesten. A vetélkedőn való részvételért a zenekar tagjai Emléklapot kaptak, amit én azóta is féltve őrzök. Sajnos a megmérettetés nem úgy sikerült, ahogy azt szeretttük volna, így a TV-s szereplés csak egy szép álmom maradt számunka. Természetesen nekünk már az is főnyeremény volt, hogy az elődöntőig eljutottunk, és láttuk egy kicsit a színpalak mögötti művészetet valóságát. Ez bizony vidéki szemmel egy külön furcsa világ, és ha ebbe nem tudsz beleszőpenni (beleszületni) időben, akkor vége, ha pedig benne vagy, talán nem is tudsz kiesni belőle.

A katonai pályafutásom 1968 őszén befejeződött, leszereltem, és ezzel véget is ért életem egyik meghatározó fejezete, melyet az előzőekben próbáltam röviden bemutatni.

Mondanom sem kell, hogy a mi úttörő munkánkat követve Jászberényben több igen tehetséges emberkékből álló beat zenekar alakult. A zenei irányzatuk szerencsére megoszlott, ami az őket körülvevő rajongók táborát is megosztotta. Voltak, akik a könnyebb, és voltak, akik a nehezebb, keményebb stílust képviselték. A zenekari rajongók közössége nemcsak a városban lakó fiatalokból tevődött össze, hanem Jászberény vonzáskörzetéhez tartozó településeken élőkől is. Minden csapatnak megvoltak azok a települések, ahová rendszeresen jártak fellépni. A dolgozatomban szeretnék bemutatni néhány „első hullámban” megalakult, rendszeresen az Ötörai Teán közreműködő jászberényi beat együttest a vélt működésük sorrendjében.

A Lehel Klub színpadán rendszeresen játszó RIVERS együttes felbomlása után (1967) fellépő kiváló beat együttesekről...

A *GOLDEN STAR* zenekar 1967-ben alakult, alapító tagjai voltak: Gaál Sándor dob, Somogyi Ferenc szólógitár/ének, Szabó László basszusgitár/ének, Zalai Tamás ritmusgitár/ének. Később a zenekar tagjai voltak még: Jakus Vendel ritmusgitár/ének, Kiss Béla basszusgitár/ének, Knorr János menedzser, Cs. Molnár László ügyintéző, Szabó Károly dob és Truschinger Károly basszusgitár/ének.

Az együttes rendszeresen fellépett a Lehel Klub nagytermében tartandó Ötörai Teákon, a környező települések kultúrházaiban, az Aprítógépgyár és különböző szórakoztató helyek színpadán, valamint a jászberényi Pannónia Bárbán. Műsoruk jelentősebb részét Creedence Clearwater Revival slágerei, valamint az együttes saját szerzeményei – Hová tetted a hajad, Helló részeges, Miért vársz, és a Milliomos vagyok – alkották. A zenekar 1972. március 25-én a KI MIT TUD vetélkedő megyei

Golden Star zenekar (1969)

döntőjén a POP szolnoki zenekarral együtt jutott tovább a TV selejtezőre, és készült rádiófelvétel is, Zalai Tamás, Jakus Vendel, Truschinger Károly és Gaál Sándor tagokkal. Az elért igen rangos eredmény csak fokozta az együttes népszerűségét. A közkedvelt Golden Star együttes igen mozgalmasnak mondható sikeres közel hat év után hivatalosan 1972. dec. 31-én oszlott fel, melynek történetét – véleményem szerint – meg kellene örökíteni, ezzel is gazdagítva a jászberényi beat korszak írásos emlékeit.

A *HOLYMANS* csapat 1968-ban szerveződött, és remek aktuális slágerekkel folytatták a Lehel Klubban 1964-ben indított ötörai bulikat. Hamar elnyerték a közönség szimpátiáját. A zenekar rövid ideig, kapott információ szerint 1970-ig működött. Az együttes

Holymans együttes

tagjai az 1969-ben készült fotón: Oszterhuber Béla ének/gitár Mézes János szólógitár, Truschinger Károly basszusgitár, Kovács Attila orgona/szaxofon, Révfy Miklós dob.

A *GOLDEN DRÓT* zenekar 1972 végén alakult Jászberényben. A zenekar tagjai: Oszterhuber Béla ének/gitár, Truschinger Károly basszusgitár, Mézes János szólógitár és Gaál Sándor dob. A fotó az együttesről és felszerelésükről, a jászberényi szigeten készült, háttérben a Déryné szobor látható. Tagjai balról, a fenti leírt sorrendben láthatók. Állandó fellépési helyük a Lehel Klub Ötörai Tea volt. Mű-

Golden Drót zenekar

ködésük információim szerint 1973-ig tartott, majd a zenekar átalakult...

A *NARANCSROCK* együttes dobosa Révfy Miklós lett, majd Truschinger Károlyt Szórád Tamás váltotta. Az új együttes tagjai 1973-ban: Oszterhuber Béla ének/kísérőgitár, Szórád Tamás basszusgitár, Mézes János szólógitár, Révfy Miklós dob. A zenekar tagjai már több eredményes formációban szerepeltek, előadásmódjuk egy kicsit eltért az eddig megszokottól, talán érezhető volt műsorukon keresztül egy új zenei hullám.

Narancsrock zenekar

Oszerhuber Béla kiválása után tagja volt még az együttesnek Szikra József gitáros, illetve Szabó János énekes gitáros az 1976-os felbomlásukig. Ebben az időszakban szűnt (szüntették) meg a hosszú éveket jól működő Ötóriai Tea táncos rendezvényt a Lehel Klubban. Valószínű a vezetőváltást követően nem fért bele az új kulturális koncepcióba, illetve jött a gépzenével a lemezlovas időszak. Meg kell még említeni az ugyancsak beat zenét játszó jászberényi ZSE-TON együttest. A csapatot Kolozsvári Miklós basszusgitáros alapította, Szikra József gitár, Szabó János ének/gitár, Varga Péter dob és Lukácsi Sándor dob részvételével még a hatvanas évek végén, és bizony több éven keresztül zenéltek Jászberényben, illetve a környező települések rendezvényein. Meg kell emlékeznünk a jászberényi Pannónia Bárban játszó mindig remek – inkább bárzenét játszó – profi együttesekről, hívatásos zenészekről, közülük is mindenki előtt Szentirmai Szabolcsról és feleségéről, Katiról, akik mindig jól kiválasztott tagokkal szórakoztatták évtizedeken keresztül közönségüket itthon és külföldön egyaránt.

Az Ötóriai Teán túl...

Ne felejtsük meg arról sem, hogy ebben az időben, úgy 1970 körül még klasszikus cigányzenekar is szórakoztatta az arra vágyókat Jászberényben, ha jól emlékszem a mai „Kulacs” vendéglőben, a „Borpincében,” a későbbi Stella étterem helyén, és természetesen a „Kőhídi” kocsmban. De jó is volt hallgatni a Kőhidiban Miska bácsi ritmikus bőgőjátékát, miközben minden érkező vendéget a szemével üdvözölt. A négy bőgőhúr közül kettő biztos, hogy színes villanyvezeték volt, aminek csattanása hozta a ritmust. Szerettük őket, és olykor-olykor néhány korsó vagy pohár mellett szívesen hallgattuk játékukat. A ’60-as évek végén próbált és lépett közönség elé Csernovszky Kálmán, Truschinger Károly, Pócz László és Versegi István a későbbi Apostolok formáció elődje. Néhányan emlékeznek még Farkas József (Yoko) vezette Sonora nevű együttesére, sajnos én nem láttam és nem hallottam őket, mint ahogy a Szaniszló József által 1967-ben alapított, néhány évig működő Telstar együttest sem. A zenekar tagjai Pugner István dob, Nagy Dezső k. gitár és Csipe Imre basszusgitár voltak. Ma, Telstar Giutar Band néven Szaniszló József vezetésével, Szajkó Sándor, Bujdosó János és Rózsa Ferenc tagokkal a Shadows zenéjének tolmácsolására eredményesen újraszerveződtek. Meg kell említenem az *APOSTOLOK* együttest, akik az 1970-es években működtek Jászberényben. A kemény, többnyire Black Sabbath stílusú zenét játszó formáció tagjai Gulyás László gitár, Pócz László szólógitár, Szajkó Sándor basszusgitár és Versegi István dob. Igen sok helyre vitték el zenéjüket, végül is Berente Imre orgonistával kiegészülve – aki a Jászberényi Öregzenészek Baráti Körének vezetője, és a Jászberényi Amatőr Rock Fesztiválok főszervezője volt – a Tiszti Klub pincehelyiségében szolidabb zenével szórakoztatták a törzsközönséget. A Baráti Körhöz köthető egy nagy létszámú jászberényi amatőr zenésztalálkozó, ami az Ifjúsági Házban került megrendezésre. A találkozón 67 kiváló zenész lépett a színpadra. A zenészekről készült fotók a Duó hangszerbolt honlapján megtalálhatók: www.duohangszer.hu

1970-ben alakult a *LEHEL MERKURIA* zenekar Ludányi László, Jakus Vendel és Rohonczy Viktor alapítók kezdeményezésére a Hűtőgépgyár agyagi támogatásával. A zenekart megemlíti egy, az 1971. május 22-i Szivárvány műsorsorozat rádiós vetélkedőjén résztvevő és díjazott a Madrigál Kamarakórust bemutató, Megyei Néplap cikke, „Az ének szerelmesei között” címmel: „*Aki este fél nyolc táján látogat a jászberényi Déryné művelődési központ munkásklubjába, különleges jelenségnek lehet tanúja. Elcsendesednek a kártyaklub tagjai, abbahagyja a próbát a MERCUR beat-zenekar. Rövid idő múlva a toronyszobából már a következő hangzik: „Figyelem gyerekek, megadom a hangot...” Megkezdődik a DMK – Hűtőgépgyár madrigál*

kamarakórusának próbája Rohonczy Andrea vezetésével.... a cikk természetesen folytatódik a kórus bemutatásával. Az együttest még a Jászberényi Szabadtéri Színpadon fellépő fővárosi művészek zenei kíséretére is felkérték.

A fiatalok szórakoztatására a szabadtéri színpadon megrendezésre kerülő, a város által szervezett zenekari vetélkedőn több helyi és más településekről nevezett együttes lépett fel. A Jászberényi Szabadtéri Színpadon a *LEHEL „MERCUR/MERKURIA”* zenekar, mint a zenekari vetélkedő legeredményesebb résztvevője. Tagok: Jakus Vendel, Rohonczy Viktor, Földes László, Ludányi László. (Egy rövid ideig a kezdeti időszakban Kalla Péter is tagja volt az együttesnek.)

A zenekarral néhány – a szponzor által rendezett – összejövetelen léptünk fel, továbbá több alkalommal a környező települések kultúrházaiban. A fellépések egyre ritkultak, ennek aztán egyenes következménye volt, hogy a zenekar felbomlott, ezért érthető, hogy számomra ez nem volt egy nagyon sikeres időszak.

Ekkor én már a Hűtőgépgyár Madrigál Kamarakórusában énekeltem, mégpedig a basszus szólamban. A kórus megalakulásának előzményeiről, történetéről, munkájáról, eredményeiről és sikereiről egy külön fejezetben foglalkozom, mely összeállítás rövidített változata nagy örömmre a Jászsági Évkönyv 2012-es számában megjelent. Meg kell még említenem, hogy ezekben az években jártam a Kecskeméti Gépipari és Automatizálási Főiskolára, ahol

Lehel Merkuria zenekar

1974 évben diplomáztam. Most vagyok igazán zavarban, mikor az 1970-es évek elején – ez még a beat korszak – formálódott zenekar indulásának eseményeiről kívánnám összeszedni gondolataimat. Nem is tudom, hogy ki szolt kinek, ki volt a kezdeményező, de az biztos, hogy 1972-ben néhány hónap alatt megszerveződött a következő rövid életű együttes.

A *DRÓT* együttes tagjai voltak: Oszterhuber Béla ének/kísérőgitar, Szentirmai Zsolt orgona, Balla Tamás gitár/ének, Pócz László szólógitar, Kovács Attila basszusgitar és e sorok szerzője, Rohonczy Viktor dob. Igaz, hogy Balla Tamás gitáros volt az együttesben, de nagyon sokat orgonázott. Aktuális slágereken túl játszottunk néhány Jimi Hendrix számot a Foxi lady-t, a Hey Joe-t, a Fire-t, és a Remember-t. Az együttes néhány fellépést követően énekes, illetve billentyűs váltással átszerveződött, aminek két együttes lett az eredménye, a korábban említett Golden Drót és a következőkben bemutatott Drót 5100.

A *DRÓT 5100* új beat együttes 1973 elején alakult. A *DRÓT* zenekari nevet, ha jól emlékszem Kovács Attila mindkét formáció oszlopos tagja terjesztette elő, amit mi ugyan egy kicsit furcsállottunk, de végül is egyöntetűen elfogattunk. A *DRÓT* együttesről sajnos nincs birtokomban fényképfelvétel. A próbahelyünk, valamint kezdeti időszakban az egyik törzshelyünk a Bercsényi úti Ifjúsági Ház volt, ahol nagyon-nagyon sok teltházassal bulit szerveztünk a jászberényi fiatalok számára. A zenekar tagjai: Zalai Tamás, Balla Tamás (rövid idő után kivált a zenekarból), Kovács Attila, Jakus Vendel, Pócz László és Rohonczy Viktor. Mondanom vagy írnom sem kell, hogy az átszerveződött zenekar nagy elhatározását szem előtt tartva merült

bele az új műsor összeállításába és megtanulásába, amely a régi zenedarabokon kívül az akkor új zenei albumát bemutató Uriah Heep együttes kiváló slágereire – Gypsy, July morning, Lady in black, Easy livin', Sunrise... – esett. A Hammond hangzásra épülő lendületes zeneszámokat mi Capri orgonával tudtuk pótolni, és mindent megtettünk annak érdekében, hogy hangzásilag és ütemileg ne nagy különbséggel hozzuk az eredetit. Ennek érdekében a próbák rendszeresek és alaposak voltak, ahová a tagok az otthon kigyakorolt agyagot hozták. Szerencsére a zenekar tagjai már korábban, más zenekarokban bizonyították kivételes előadói képességeiket. Volt olyan dal, amelyet az első összejátszás alkalmából sikerült végigjátszani. No, erre mondanánk most, hogy: ez sem semmi! Szükség is volt az igyekezetre, ugyanis meg kellett felelni egyrészt a közönség igényének, a magunk elvárásainak, és nem utolsósorban azért, mert rajtunk kívül több tehetséges zenekar is működött Jászberényben. Emlékezetem szerint a működő együttesek között klasszikus értelemben vett rivalizálás nem volt, a közönség megoszlott a zenei kínálatok között, így nem is volt szükség rá. Természetesen az olyan előkelő – egyben rangot adó – helyen való fellépésekért, mint a Lehel Klub mindig ment a versengés. Sokat voltunk együtt nemcsak a fellépések alkalmából, hanem szabadidőben is, így aztán már szinte minden mozdulatot, mimikát ismertünk. Már tudtuk előre ki mit akar, és ennek megfelelően reagáltunk, szinte kitaláltuk egymás gondolatait is. Ebben a szakmában ez kell is, mert a színpadon már késő lett volna bármit is mondanunk egymásnak, de mimikával annál többet. Az effajta kommunikációs eszköz fontosságával minden gyakorló zenész tisztában van és biztos használja is. Ettől természetesen még mindenkinek ismerni kellett az előadott dalt, mert azt már az általános iskolában megtanultuk, sűgni is olyannak lehet eredményesen, aki azért felkészült, valamelyest otthon van az adott témában.

Elérkezett a nagyon várt nap, a DRÓT 5100 KLUB indító koncertje a jó akusztikával rendelkező jászberényi Papucs Pincében. Csodálatos volt az a várakozás, az idegfeszültség, mai divatos szóval adrenalin, mely mindenkire rá volt írva. Természetesen ez csak addig tartott, míg fel nem hangzottak Knorr János felkért műsorvezető határozott bevezető mondatai, amit ez idáig nem tudtam elfelejteni: „Helló fiúk, helló lányok, szeretettel köszöntelek benneteket ezen a verőfényes nyári délutánon...” a szöveg tartott tovább, hisz a zenekari tagokat külön-külön is bemutatta, és ez idő alatt ment a zenénk. A műsor szenzációja volt az erre az alkalomra begyakorolt és jól előadott Uriah Heep nóták sora, amelyeket a közönség addig nem hallott. Lendületes ritmusú darabok szinte sokkolták a vendégeket, de azt gondolom, hogy leginkább bennünket, előadókat, mert várakozáson felül sikerült megszólaltatásuk. Szerettük ezt az 1969-ben megalakult angol együttest, a hangzását és lendületes számait. Mintha nekünk is írták volna ezeket – gondolom elfogultan. Ebben az időben a fesztiválok és koncertek kedvelt előadói voltak, és sajátos hangzásuk meghatározója elsősorban énekesük volt. Az orgona virtuóz megszólaltatása, a dob és gitárok ritmusváltásai sajátos és egyéni hangzást biztosítottak a bandának, amibe mi persze bele is szerettünk. A Uriah Heep a rock történet egyik „mágikus” csapatává vált. A Look at yourself című albumukkal, illetve számukkal jutottak a csúcsra, és csak néhány cím a műsorunkból: Gypsy, Lady in black, The shadows and the wind, Easy livin', July morning, Sunrise... Néhányan még ma is lelkesen emlékeznek a bulik jó hangulatára.

A DRÓT 5100 együttes 1973-ban, amikor még nagyon-nagyon bíztunk a jövőben. A fényképfelvételen – ahol én gitárosként pózolólok – látható felállásban arattuk a sikert azokon a helyeken, ahol megfordultunk, ahová sikerült eljutni zenénkkel. A zenekar tagjai: Kovács Attila, Jakus Vendel, Zalai Tamás, Pócz László és Rohonczy Viktor. Természetesen annak ellenére, hogy minden rendezvény ahová meghívtak bennünket remek volt, viszont nekem – de talán nyugodtan mondhatom a többiek nevében is – a Papucs pince maradt az igazi fellépő

Drót 5100 együttes

hely, ahol a belső tér minden pontjában érezhető volt az a hangulat, az a nyomás, ami magával ragadta szerdánként a társaságot. Mondanom sem kell, hogy kellemes időszaka volt ez az életünknek, nemcsak nekünk, zenészeknek, hanem a jászberényi zenerajongó baráti közönségnek is. A közösen eltöltött esték, éjszakák az utazások alatt alaposan megismertük egymás szokásait. Ez volt, ill. lehetett a biztosíték arra (ezt már korábban is megjegyeztem), hogy a színpadon előadás közben észrevétlenül tudtunk egymással kommunikálni. Szerencsénk volt, mármint a zenekar tagjainak, még abban is, hogy az együttes frontembere, énekes gitárosa minden mozdulatával és rezdülésével segítette a nóta pillanatnyi hangulatát közvetíteni. Ez kellett ahhoz, hogy ne csak ütemileg, hanem hangulatilag is egy dinamikus egységet alkossunk. A visszajelzések szerint sikerült, aminek természetesen borzasztóan örültünk, és ami további munkára serkentett bennünket. Azért ha jól belegondolunk ez egy ördögi kör, vagy egy mókuserék, mert egyszerűen ezek az apró sikerek, örömök inspiráltak minket újabb és újabb, nehezebb zenedarabok megtanulására, előadására. Nyugodtan kijelenthetem, hogy ez sikerült, és sikerült a hobbizenélés mellett a magánéletünkben is megcélzott kihívásokat rendre eredményesen teljesíteni. Volt időszak, amikor egy héten három alkalommal is színpadra léptünk. A jászberényi fellépéseken kívül természetesen nagy szeretettel játszottunk a környező településeken, hol többször, hol csak egyszer, de az biztos, hogy a közönség sorai között rendszeresen felbukkantak a zenekart szerető törzscsapat tagjai, akik elkísértek bennünket, és ők jelentették a szórakozók magját. Természetesen játszottunk a régi sikereink színterén is a Lehel Klub nagytermében különböző nagyszabású táncos esteken, tablóbálokon. Ezen rendezvények hangulatához hozzátartozott a régi Ótórai Tea emlékeinek felelőlegesen a szórakozó közönség tagjaival, és az sem volt számunkra közömbös, hogy a nagyterem akusztikája kiváló, így az akkori erősítő berendezéseink jó hangminőségben tudták betölteni a nagyterem minden zugát. Ha már az imént a zenekari erősítők is szóba kerültek szeretném röviden leírni azokat

a márkákat, amivel a pályafutásom alatt találkoztam különböző együttesekben. Az eső együttesünknek – akikkel indult az Ötórai Tea – a maszek erősítőkön túl a gyári berendezése egy szürke fémházba épített, kültéri beszédhangosításra tervezett két hangfallal rendelkező (fotón is látható) BEAG erősítő volt. A visszhangosítót szalagos magnóból, valamint néhány elektromos berendezést Ludányi László gitárosunk készített, a hatalmas hangfalakat mi magunk raktuk össze. A Golden Star valamint a Holymans együttesek már gyári, az akkori NDK-ban gyártott, különböző teljesítményű Regent (MV 3, 30, ill. 60 Wattos) erősítőket használtak. A Golden Drót és a Narancsrock meghatározó zenekari berendezése a Marshall és a Meazzi volt. Említést érdemel a Lehel Merkuria együttes magyar gyártmányú, úgynevezett Beloton márkanévű (Selmer erősítő mintájára készített) hangszererősítő, melyet a szponzor, a Hűtőgépgyár vásárolt. A Drót 5100 zenekar Fender, Marshall, Laney erősítő és Wem visszhangosító berendezésekkel rendelkezett. Ezeket a márkákat használták a világ élvonalába tartozó zenekarok is. Egy zenei brit magazin szerint rangsorban az első a Fender erősítőegység, melynek első darabjai 1948-ban kerültek piacra, második a Marshall 50 wattos külön hangfallal rendelkező kivitele, ez 1962-ben került kereskedelmi forgalomba. Az ezeket a márkákat követő (kicsit lemaradva) Laney hang/hangszererősítőket 1967-től jegyzik, ezzel a berendezéssel kezdte pályafutását a Black Sabbath együttes. A nevezett berendezések elektroncsöves (EL 34) készülékek voltak, melyek ma is keresettek a piacon, szemben a félvezetős kivitelekkel. A felsorolt valamennyi erősítő berendezés a közreadott zenekari fotókon felfedezhető.

A felvételen látható a Drót 5100 együttes fellépés közben. A képet aláírásunkkal láttuk el, mintha éreztük volna, hogy nem fog sokáig tartani ez idillikus az állapot.

Azután szépen lassan alábbhagytak az induláskori lelkesedések, talán egy kicsit „el is szaladt a ló” – természetesen nem mindenkivel –, aztán a valamikori közös jökedvű pako-

Drót 5100 együttes a színpadon

lásból már kín lett, meg „nem is volt időm” és hasonló megnyilvánulások szomorították el a még lelkeseket. Igen, meg kell említeni, hogy egyik társunk éppen a Papucs Pincében tartott rendezvényen a berendezések összeszerelése után érkezett, és késése okát firtatva így kiáltott fel: „majd a tanárom megmondja”. Nem mondom, ekkor nagyot néztünk, aztán vége is lett. Egyszerűen nem volt mit tenni, 1974-ben szétesett a társaság.

Csak a változás állandó...

Kovács Attila basszusgitárosunk és fúvósunk kiválva az együttesből – ami ugye egyúttal a *DRÓT 5100* zenekar felbomlását is jelentette – profi zenész lett. Elszegődött egy Európát járó utazó cirkuszhoz, úgymond cirkuszi zenésznek. Biztos jelentett valami kitörést számára, de hogy olyan örömmel tudott-e muzsikálni, mint a *DRÓT 5100* együttesben, azt nem tudom, de ma már nem is lényeges. A búcsúkoncert alkalmából a Papucs Pince italmérő pultjánál elhelyezett – úgy emlékszem – „terta” mikrofonnal magnófelvétel is készült, amit később még vissza is hallgattunk. Akkor nem is tulajdonítottunk neki különleges jelentőséget, de ma már sokat adnék érte. Igaz, mintegy negyven év eltelte után is arra várok, hogy valahonnan előkerül. Később az itthon maradottakkal való beszélgetések alkalmával azért felmerült az a költői kérdés is, hogy ha Attila nem hagy itt bennünket, mire vihettük volna, meddig juthattunk volna el? Erre nincs és nem is kell válasz. Természetesen a kérdésem is olyan költői volt. De nem csak nálunk zajlott az élet, hanem a Golden Drót körül is, mert tagcserék után más zenekari névvel kezdte, jobban mondva folytatta működését a következő régi/új csapat az én emlékezetem szerint.

Bizony, egy idő után hiányzott a zene nemcsak nekem, hanem a zenésztársainak is, és kis töprengés után *MINI DRÓT* néven, vagy korábban név nélkül változó felállásban néhány éven keresztül szórakoztattuk az igényes zenére vágyókat. Jó néhány kerthelyiségnek, többek között Jászapátin (Lombos - ahogy sokan ismerték: Jössze - étterem), Jászszentandráson (Fészter) voltunk állandó meghívott vendégei a nyári hónapokban, télen pedig Jászszentandráson az étteremben. Jászapátin pedig egy pincehelyiségben zenéltünk, ott, ahol egy feltárást bemutató felvételeken a betonvasból készült rács még emlékezetemben van. Ma is úgy érzem, nagyon szerettük azt, amit csináltunk, és bátran kijelenthetem, hogy értettünk is hozzá. Érdekes visszaemlékezni az akkor már felmerült kérdésre: mikor állunk már megint össze egy „nosztalgia buli” erejéig több zenekarral. Az utolsó beat zenét játszó trió formáció (1979. szeptember) tagjai: Zalai Tamás, Truschinger Károly és Rohonczi Viktor.

Az említett formáción kívül több rövid életű csapatban is volt alkalmam játszani. Ezek az együttesek egy-egy alkalomra szerveződtek, de a tagok zenei műveltsége és sokoldalúsága, gyakorlatuk biztosíték volt arra, hogy a megrendelő minden esetben elégedettségét fejezze ki a zeneszolgáltatás végén, legyen az például alapítványi bál, szilveszteri multság vagy egyéb táncos összejövetel.

A rendszeres zenélés befejezése után csak összejöttünk, és tartottunk néhány említésre méltó, jó hangulatú bulit. Ilyen alkalom volt 1989. január 20-án a Lehel étteremben több résztvevő zenekarral rendezett nosztalgikus est, ahol a korábban rendszeresen bulikba járók igen szép számmal megjelentek visszaidézni a korábbi évek hangulatát. A főszervező Borbás Ifa volt. Igen jó érzés volt számunkra a kitörő taps és a hangos tetszésnyilvánítás, amikor Bathó Edit műsorvető az együtteseket bemutató felvezető szöveg után bekonferálta a nevünket. De így voltunk ezzel valahányan, mert ez a megbecsülés/szeretet egyik fokmérője.

A Golden Star együttes fellépés közben (balról): Jakus Vendel, Truschinger Károly, Zalai Tamás és a dobok mögött takarva Rohonczy Viktor. Előkerültek a régi sikerszámok, amit a közönség nagy örömmel fogadott, és kísértük néhányan Pataki Lászlót (Cselentánó) is, aki az olasz slágerek, a Dino Conte: Azzuro, Bobby Solo: Christina, Adriano Celentano: Bouna sera Signorina, (hogy csak néhányat említsek) előadásában jeleskedett, mint korábban. Érdekesen csengő eredeti hangja, előadói stílusa utánozhatatlannak tűnt. Olyan „olaszos” volt.

Az előzőekben megvillantott, jól sikerült (sokak szerint az egyik legjobb) rendezvényt követően a Lehel Vezér Gimnázium udvarán egy teherautó pótkocsijából összeállított színpadon megismételtük talán kevesebb résztvevővel, de annál nagyobb lelkesedéssel.

Itt szerepelt nagy sikerrel a Márka formáció tagjai: Truschinger Károly, Szikra József, Pócz László, és aki sajnos nem látszik, Harnos Miklós orgonista, és a dobszerelés mögött Rohonczy Viktor. A jó hangulatú rendezvény sokáig beszédtema volt a városban, sokan gratuláltak a fellépő amatőr zenészeknek, akiknek ismét sikerült megmutatni tehetségüket. Itt lépett fel Puskás István énekes, orgonista, valamint néhányan a már korábban bemutatott formációkból.

A *RETURN* együttes a kilencvenes évek elején közreműködéssel alakult, mely számomra családi ok miatt bizony rövid életűre sikeredett. Tagjai megalakulásakor: Harnos Miklós, Pócz László, Szajkó Sándor, Szabó László és Rohonczy Viktor. Az együttesből való kilépésem után jó ideig nem foglalkoztam a zenélés gondolatával, helyemet Varga Péter vette át. A zenekarvezető, aki maga nem játszott, csupán szervezéssel, a fellépések lebonyolításával foglalkozott barátunk, Terenyi Tibor volt. Az együttes néhány fellépés után felbomlott, vélhetően különböző zenei elképzelések miatt, de az is közrejátszhatott, hogy ebben az időben már nem hívták fellépni a zenekarokat, és sajnos a nem foglalkoztatott, sikerélmény nélküli közösségeknek ez a sorsa.

A minket követő generációból is sok jó együttes szerveződött Jászberényben, de ennek leírása, bemutatása már meghaladja az ismeret (élmény) anyagomat, azért néhány nevet csak említenék. Ludányi László – régi iskolai és zenésztársam fia – gitár, Sinka Tamás dob. Természetesen tisztelet a többi – akkori és mai – lelkes amatőrzenész tehetségnek, akiket név szerint sajnos nem ismerek.

Golden Star együttes (1989)

Márka formáció

A nosztalgia korszak kezdete...

Ahogy mondani szokás, „telt múlt az idő,” és egyszer, 1999. március 14-én a régi sikereink színterén, a Lehel Klubban került megrendezésre egy nagyszabású nosztalgia est a *GOLDEN STAR* zenekarral. Ez volt a második közönség előtti fellépésem az együttessel. Repertoárunk jelentős hányadát az 1967-ben alakult Creedence Clearwater Revival zenekar, valamint Beatles, Rolling Stones, Elvis Presley... nagyszerű válogatott nótái, illetve az együttes saját szerzeményei adták. A zenekar játéka mindig tetszett annak ellenére, hogy én személy szerint abban az időben nem túlságosan rajongtam a Fogerty fivérek által képviselt irányzatnak. Zalai Tamás lelkes irányításával végzett szervező és előkészítő munkát követően a *GOLDEN STAR* úgynevezett „NOSZTALGIA BULI” invitáló plakát tervét és elkészíttetését Jakus Vendel zenekari tag vállalta. Az est zökkenőmentes lebonyolítását (terem, vacsora, ruhatar, engedélyek stb...) a Lehel Klub akkor is elismert vezetése és munkatársai intézték nagy hozzájárulással. A plakátokon illetve a meghívókon megtalálható a korabeli zenekart alapító tagok, a később csatlakozó, valamint a jelenlegi tagok, illetve az esten fellépő barátaink névsora. Talán érdekes kiemelni minden kommentár nélkül a megrendezés időpontját meghatározó szöveget: „1999. március 14-én, vasárnap, a Nemzeti Ünnepe előestéjén.” Ekkor kezdődött el nagy várakozással egy új korszak, aminek valahányan részesei lehettünk, illetve vagyunk. Visszagondolva ez bizony nem most volt, azóta nagyon sok víz lefolyt a Zagyva várost átszelő szakaszán is. A szervező Golden Star együttes tagjai: Zalai Tamás, Jakus Vendel, Truschinger Károly, Szabó László, Rohonczy Viktor és vendégei: Pócz László, Oszterhuber Béla, Szikra József. Most is, mint általában megállapíthatjuk, nem volt hiábavaló az a sok-sok próba, amit az est sikerének érdekében tettünk, mert a résztvevők tapsukkal jutalmazták. Sokáig beszédtema volt a jó hangulat az érdekelt körökben, és az értekezés mindig azzal zárult, hogy: „Mikor lesz a következő? Már alig várjuk!”

A remekül sikerült műsorunknak köszönhetően legnagyobb meglepetésünkre a 2000-ben megrendezésre kerülő Jász Bálon a fellépő díszvendégek között lehettünk, amire méltán büszkén emlékezünk. Meglepő volt, mert érdekes módon nem volt divat itthon élő és dolgozó tehetséges, a közönség számára ismert személyeket/közösségeket/zenekarokat meghívni. Nem ragozom tovább, ez volt a trend itt, a Jászság fővárosában, pedig szerintem városunknak is megvannak a maga helybéli kiválóságai a kultúra minden műfajában, a sport minden ágában, csak helyet kell nekik adni. Meghálálják!

A hagyományos felállású zenekarral való élő zenélés már tulajdonképpen nem volt valami kelendő árucikk, mint a korábbi években, évtizedekben, így aztán a zenekarok száma is csökkent a foglalkoztatottság hiánya miatt. Néhányan az alkalmi, illetve a lagzis zenélést választották, ami kicsit felejtette a színpadi szereplést. Helyi szórakoztató zenekarok patronálása, ill. foglalkoztatása egyszerűen megszűnt, pedig itt mindig is voltak és lesznek ez irányban tehetséges, lelkes emberek. Az említett nehézségek ellenére azért volt egy együttes Jászberényben, akiket a korábban említett 1999. évi nosztalgia bulira invitáló plakáton közreműködőként jelöltek meg, ők szórakoztatták a főprogram előtt és után a vendégeket. Ez volt a 90-es évek közepén alakult Kóktél együttes, melynek magam is tagja voltam, és mondhatom, hogy kellemes szórakoztató zenénk igen kelendő volt különböző színvonalas rendezvényeken. Ezért is kerültünk ide.

A *KOKTÉL* zenekar alapító tagjai: szólógitár Pócz László, orgona Fodor Sándor, basszusgitár/ének Szabó László majd ifj. Szajkó Sándor, dob Rohonczy Viktor. Volt időszak, amikor énekesnő is emelte az együttes hangzását és megjelenését Rácz Katalin személyében. Kel-

lemes küllemével, fiatalságával és szép hangjával járult hozzá az együttes sikereihez. Nem feledkezhetek meg Ács László szólógitárosról, aki Szolnokról járt át hozzánk, valamint az ugyancsak szólógitárosról, Husznay Miklósról. Az együttes – ahogy írtam – mintegy száz dalból álló repertoárja alkalmat adott arra, hogy az igényes esküvői vacsorákon, alapítványi bálokon szórakoztassa a közönséget. Nagyszerű korszaka volt az együttesnek, amikor Ács László, az Integrál együttes gitárosa egy rövid időre Szolnokról átszegődött hozzánk, és gitárjátékával új színt hozott, hisz ekkor tudtuk műsorra tűzni a Shadows együttes néhány örökzöld melódiáját, az Apache, a Guitar boogie, a Johnny guitar, Atlantis, a Guitar tango a Thema for young lovers... szólószámokat.

Az egyik jól sikerült nagyszabású rendezvény alkalmával készült fotórészlet a *KOKTÉL* együttesről fönt a Lehel Klub színpadán. Az 1987-ben készült felvétel középpontjában a dobos/dolgozatszerző a Trova dobfelszerelés mögött, előtérben a színpad elejére halmozott tombolatárgyak, melyek a szokásos sorsolás alapján kerültek a nyertesekhez.

Rohonczy Viktor (Koktél együttes)

Igen, aztán közel másfél évtizedes közös fellépésünk után valami eltörött. Furcsa volt hosszú évek együttenélése után

érezni az őszinte zenész barátság hiányát, de én végül megértettem, és a zenekar szétvált. Azt nem szabad elfelejteni, hogy a zenész barátság az valamivel több, mint úgy általában. Miután a rendszeres fellépésnek vége szakadt, csak a nosztalgia bulik tervezése tartotta közel hozzánk a zenélés reményét. A Golden Star együttes 1999. évi fellépését követően tíz évnek kellett eltelnie, mire ismét összejött. Sokat próbáltunk, sok régi számot gyakoroltunk át sikeresen, így az egész estét betöltő programmal tudtunk a közönség elé állni, már nem kellett kíséret zenekar. Mondanom sem kell, hogy nagy izgalommal vártuk a következő NOSZTALGIA BULIT, mely 2009. március 21-én került megrendezésre, természetesen a régi sikereink színterén.

A meghívóra került mondat, miszerint: „Reméljük, hogy pár órára veletek együtt sikerül felidézni és újra átélni fiatalágunkat!” Hatott is, mert a hangulat semmivel sem volt kisebb, mint valaha a beat korszakban, amikor még fiatalok voltunk. Talán el is feledtük az elmúlt néhány évet. A fellépők: Truschinger Károly, Rohonczy Viktor, Zalai Tamás és Jakus Vendel.

Golden Star együttes (2009)

A remek fellépést követő baráti találkozások alkalmával számtalanszor az volt köztünk a beszéd fő témája, hogy mikor legyen a következő nosztalgiaest. Az soha sem volt kérdés, hogy ne legyen, csak tudomásul kellett venni, vannak az életben olyan tőlünk független akadályok is, melyek meghatározzák mozgásterünket. Tudtuk azt, hogy akkor leszünk megint sikeresek a dobogón, ha megpróbálunk még többet adni a résztvevőknek ezért el is kezdtük a próbákat. Végre – három év eltelte után –elérkezett a nap, 2012. március 24. (szombat), amikor ismét találkozhattunk azokkal, akik ma is örömmel és szeretettel fogadnak bennünket. A zenekar a 45. születési buliját a „... hisz milliomos vagyok én! ...” Golden Star nótával indította, majd jöttek a régi felejthetetlen dallamok. A belépőjegyek most is, mint eddig napok alatt elfogytak. Sajnos a helykorlát miatt nem minden érdeklődővel tudtunk együtt bulizni, amit mi is nagyon sajnáltunk. „No, majd legközelebb találkozunk!” – mondtuk aztán, de hogy lesz-e, arra én már fogadni nem mernék. Rajtam nem múlik! Itt ismét eszembe jut a már korábban említett kodályi gondolatom, amit le is kell, hogy írjak: „Az ének (zene) szebbé teszi az életet, az éneklő (zenélő) másokét is.”

A Golden Star együttes látható a színpadon, de ezen az estén is, mint mindig, felléptek a zenekar régi kedves barátai, Oszterhuber Béla (ének) és Szikra József (szólógitár) is, akikkel öröm volt előadni az ismert régi-régi slágereket, és a legendás Shadows együttes felejthetetlen melódiáit. Remélem nem ez volt az utolsó, de ha igen (szomorkodom), akkor is nyugodt szívvel mondhatjuk, hogy mi minden tőlünk telhetőt megtettünk a hálás közönségünkért, akik ezért mindig lelkes szeretetükkel biztattak bennünket.

Golden Star együttes (2012)

Talán a legjobb hangulatú bulit hagytuk magunk mögött, amire azt gondolom, hogy valamennyien szívesen emlékszünk, nem különben arra a momentumra, hogy Sas István, a Lehel Klub volt kiváló vezetője a vendégek köszöntése után a *GOLDEN STAR* együttes tagjait – az eddig végzett átlagon felüli zenei teljesítményük alapján – Zalai Tamást, Jakus Vendelt, Truschinger Károlyt, valamint Rohonczy Viktort Jászberény város EMBLEMATIKUS alakjainak nevezte, amit a közönség hangos tetszésnyilvánítása megerősített. Megleپődtünk és boldogok voltunk, hogy szakítva a tradícióval vannak akik elismerik több évtizedes munkálkodásunkat a szórakoztatás terén itt, Jászberényben. Jó volt mind a négyünknek ott, akkor a színpadon állni és hirtelen visszaemlékezni zenei pályafutásunk, valamint magánéletünk fontosabb állomásaira a beat korszaktól napjainkig. A főpróbán készült fényképfelvételek a Golden Star együttes tagjairól 2012. március 4-én, akik már többször bebizonyították, hogy hívásukra megtelik a jászberényi Lehel Klub rendezvényterme a beat korszakot visszaidéző/felfedező nosztalgiazókkal. Az esten nagy sikerrel előadott dalok döntő többsége megtekinthető a [www.youtube.com / Golden Star együttes /... címen](http://www.youtube.com/GoldenStarEgyuttas).

A rövid, múltat idéző írásom végén le kell szögezmem, hogy a közös zenélés öröme és élménye felejtette velem (és gondolom zenésztársaimmal is, akik hasonlóan fogták fel az amatőrzenélést) azt a sok munkát, amit a tehetség és a szerencse mellé azért oda kellett tenni. Igaz, a korosztályom élete egy furcsa „fegyelmezett” ideológia alatt telt – most már utólag

tudjuk, hogy nem kellett volna –, ezért a zenéléssel elfoglalt „szabadidő” lazította a betartandó kereteket, gondolom ezt 2012 év végén, mikor az írásomat befejezem, lezárom, mert vége kell, hogy legyen. Biztos jönnek és jöjjenek is elő – kíváncsian várom – érdekes, személyes élmények, kapcsolódó történetek az írásom olvasása kapcsán azokban, akik érintettjei voltak ennek a valamennyiünk számára megismételhetetlen, nagyszerű beat- és az azt követő korszaknak. Az Ötörai Tea mondjuk ki, ma már fogalomná vált itt Jászberényben, és egyre többször örömmel hallom, hogy milyen sokan kötődnek hozzá. Vannak, akik azért, mert ott buliztak, és vannak olyanok,

Zalai Tamás

Jakus Vendel

ének, Harnos Miklós gitár, Harnyos Ferenc gitár, Hivatal Róbert hegedű, Horváth Ottó ének/zongora, Husznay Miklós gitár, Jakus Vendel ének/gitár, Kispál László szaxofon, Kovács Attila ének/gitár, Ludányi László gitár, Oláh Sándor szaxofon, Origó Zenekar együttes, Oszterhuber Béla ének/gitár, Pintér László orgona, Pócz László gitár, Rácz Katalin ének, Rigó Tibor tangóharmonika, Sás Károly zongora, Szabó László ének/gitár, Szajkó Sándor ének/gitár, Szajkó Sándor ifj. ének/gitár, Szentirmai Katalin ének/gitár, Szentirmai Szabolcs ének/orgona, Szentirmai Zsolt orgona, Szikra József gitár, Szórád Zsuzsanna vokalista, Truschinger

akik azért, mert sokat hallottak róla. Nem maradt más hátra, mint dolgozatom zárásaként megköszönjem a felsorolt zenésztársaimnak – akikkel különböző formációban megtisztelő volt együtt dolgozni – a közös zenélés, a szórakoztatás mással össze nem hasonlítható örömét, ami által mi magunk is boldog emberré válhattunk. Ács László gitár, Almássy István ének/orgona, Angyal István pizton, Balla Tamás ének/orgona, Balogh Ferenc szaxofon, Berente Imre ének/orgona, Bodó Sándor gitár/ének, Csák József szaxofon, Dudás István orgona, Faragó László orgona, Fodor Dénes klarinét, Fodor Sándor orgona, Földes László gitár, Gaál István ének/gitár, Hamar Imre pizton/

Truschinger Károly

Rohonczy Viktor

sen néztem és hallgattam Jászberény alternatív szórakozóhelyein. Szerencsére, mint régen, ma is vannak tehetséges és szorgalmas fiatalok, illetve együttesek, akiknek kitartást, valamint nagyon sok sikerélményt kívánok már csak azért is, hogy néhány évtizedes működést követően legyen mire örömmel, boldogan vissza-visszaemlékezniük. Segítsük őket! Mi, amatőr zenészek tudhatjuk csak igazán az indító kodályi gondolat jelentését, miszerint: „*Nem lehet igazán boldog ember az, akinek nem öröm a zene.*”

Végezetül köszönöm mindazoknak, akik kötetlen beszélgetéseink során a jászberényi beatkorszakkal kapcsolatos emlékeimet megerősítették, illetve jelen dolgozatomat hasznos információkkal bővítették. Az itt megjelent vágott anyag részletesebb, nyomtatványokat is tartalmazó változata tervezetten a Jászsági Évkönyv honlapján lesz elérhető.

Károly gitár, Zalai Tamás ének/gitár. Ha valaki – nem tudatosan – kimaradt, és úgy gondolja, hogy neki is szerepelni kellett volna dolgozatomban, azoktól ezennel elnézést kérek, vagy amit még jobbnak tartanék, hogy maga is nekilátna visszaemlékezéseinek megírásához, ezzel gazdagítva a jászberényi beatkorszak írásos emlékeit. Még nem késő. Természetesen az összeállításomban leírt hagyományos beat-et követő zenei korszak ismertetésére magam is kíváncsi lennék, hisz néhány érett formációt egyszer-egyszer szíve-

Wirth Lajos

ÉSZAK ÉS DÉL ÉRDEMES MŰVÉSZE

Online interjú Amaga Gotti oszét operaénekesssel

Koncert után

A XIX. Jász Világtalálkozó rendezvénysorozatának egyik legjelentősebb kulturális eseménye az a kiállítás volt, amely kilenc oszét képzőművész alkotásait mutatta be tíz napon át a jászberényi Városi Könyvtár tetőtéri galériájában. A jászberényi kiállítás volt *Az oszét kultúra napjai Európában 2013* című projekt záróakkordja. A programsorozat a hollandiai Hulstban kezdődött, majd Brüsszelben folytatódott, mindkét helyszínen egy-egy kiállítással egybekötve. A két kiállítás anyagát egyesítették, és ezt követően Budapesten, az orosz tudomány és kultúra házában volt látható. Végül a kollekciót a jászok fővárosában láthatta a közönség.

Oszét képzőművészek nem először jártak Magyarországon, az elmúlt évben, szeptember 11-én, Hende Csaba honvédelmi miniszter és Szergej Takojev Észak-Oszétia – Alánia Köztársaság miniszterelnöke nyitotta meg a budapesti Forrás Galériában az „Alán párhuzamok” című kiállítást, amelynek megnyitójáról a következő amatőr videofelvétel készült: http://vk.com/video61279836_163274600?og=1. A felvétel megosztója a nemzetközi híró oszét operaénekes, Amaga Gotti volt, aki díszvendégként immár másodszor járt Magyarországon, és hangjával a jászberényi közönséget is elvarázsolta.

A szűkszavú meghívók a kiállító festőkről is csak elég kevés információval szolgáltak, a művésznőről viszont lényegében semmivel, olyannyira, hogy az idej meghívón még a neve is hibásan, Amandaként jelent meg. Ezért is döntöttünk úgy, hogy bemutatjuk az alán művésznőt a Jászsági Évkönyv olvasóinak. Bár a hivatalos honlapjáról, és számos oszét és orosz weboldaltól (<http://www.amagagotti.ru/>, <http://region15.ru/articles/3699/>) igen bőséges anyagot sikerült összegyűjteni, jobbnak gondoltam, ha megpróbálok egyfajta „csetelős” interjút készíteni vele. Mint kiderült, az ötlet jónak bizonyult, mert manapság a Facebook, a Skype és egyéb közösségi portálok világában sokkal kisebb nyelvismerettel lehet kommunikálni, hiszen ha csetelés közben szükség van a szótárra, ott van kéznél. Így született meg az alábbi interjú, a Facebook segítségével.

- Kedves Amaga! Nálunk Jászberényben 1993. óta jelenik meg a Jászsági Évkönyv, amelyben évről évre, kisebb, nagyobb terjedelemben foglalkozunk Oszétiával és az oszét kultúrával is. Az Ön fellépése az idej Jász Világtalálkozón óriási sikert aratott, ezért gondoltuk Pethő Lászlóval közösen megkérdezzük Önt a következő kérdésekről: Milyen élmény volt Önnek a jászberényi koncertezés? Milyen élmény volt Önnek a jászberényi koncertezés? Milyen élmény volt Önnek a jászberényi koncertezés?

- Kedves Amaga! Nálunk Jászberényben 1993. óta jelenik meg a Jászsági Évkönyv, amelyben évről évre, kisebb, nagyobb terjedelemben foglalkozunk Oszétiával és az oszét kultúrával is. Az Ön fellépése az idej Jász Világtalálkozón óriási sikert aratott, ezért gondoltuk Pethő Lászlóval közösen megkérdezzük Önt a következő kérdésekről: Milyen élmény volt Önnek a jászberényi koncertezés? Milyen élmény volt Önnek a jászberényi koncertezés? Milyen élmény volt Önnek a jászberényi koncertezés?

lóval, hogy bemutatjuk a jászoknak és a Jászságnak, hogy ki is Amaga Gotti? Ha volna ideje, legyen szíves írja meg nekem, hogy mi az, amit feltétlenül el szeretne mondani a jászoknak!

- Bonhorz! Jász testvéreim számára mindig van időm, nagy öröm és személyes megbecsülés a számomra, hogy így összejött egy Facebook-barátság. A legfontosabb, amit szeretnék megüzenni az, hogy nagyon szívesen adnék egy szólókoncertet helyi muzsikusokkal, hogy egész Európa láthassa a plakátokon az oszét és jász neveinket. Azt akarnám, hogy „Egyesült Alániának” nevezzenek bennünket!!! Hiszen összeköt bennünket a közös múltunk és a kultúránk. Azon túl tudniuk kell, hogy olyan sikerben, ünneplésben sem Oroszországban, sem szülőhazámban nem volt még részem, mint Budapesten és a jászok földjén. Ha kívánja, emailben küldök további információkat, írja meg a kérdéseit, és én megválaszolom őket! Addig is elküldöm néhány korábbi interjúm elérhetőségét:

<http://us.sevos.ru/2013/13-05/13-05-22/05-gost.htm>, <http://cominf.org/node/1166498791>, <http://www.ekhokavkaza.mobi/a/25031279/full.html>.

- Hadd kezdjem akkor a dolgok közepén! Az Amaga Gotti köztudottan művésznév. Mi ennek az eredete, miért pont ezt választotta?

- Az Amaga név a IV. században bukkant fel, igazi oszét név, a szarmata királynőt hívták így. És ez a név engem mobilizál, valamilyen belső erőt ad a színpadon is, az életben is. Egyesíti bennem a nemzeti elemeket, a harcosság szimbóluma, a sajátos segítőt. A Gotti oszétül Gotojtyinak hangzik, és rövidítve Gottyi, ahogy oroszosan is ejtik.

Saját, hivatalos internet oldaláról tárgyszerűen megismerhetők a személyi adatai, és pályájának fontosabb állomásai, de az olvasóinkat bizonyára érdekelné, hogy milyen volt az útja a színpadig?

- Dél-Oszétiában, Chinvalban születtem, 1979. március 27-én, hivatalos polgári nevem Iri-na Tuzarovna Gotojeva. Szülővárosom ma a Dél-Oszét Köztársaság fővárosa, nem hivatalosan Csrebának is nevezzük. Akik latin betűs alakban találkozhatnak velem, azoknak gyakran okoz gondot, hogy hogyan is ejtsék. Nos, a c-t és a h-t is ejteni kell. Lexikonokban gyakran írják Chinvalinak, ami a grúz névalaknak felel meg. 2004-ben iratkoztam be a vlagyikavkazi művészeti főiskolára, ahol Nelli Hesztanova volt a tanárom. 2010-ben kiváló eredménnyel végeztem a moszkvai állami szláv akadémián, szólóének tagozaton, ahol Lidia Davidovának, Oroszország nemzeti művészenek tanítványa voltam.

- Gyermekkorától készült az énekesi pályára?

- Mindig nagyon energikus gyerek voltam. Értelmiségi családban nőttem fel, ahol mindig szólt a klasszikus zene. Megismertem a metrumokat, a hazaiakat és a külföldieket is, és csodáltam Doloresz Bilaonova és Jurij Bacazov tehetségét. Gyerekkoromat a déloszét drámai színház falai közt töltöttem, nagynéném, Jelizaveta Valijeva, az ismert újságíró, akkor ott dolgozott. Otthon felfigyeltek az éneklés iránti szeretetemre, ám akkor nem volt lehetőség rá, hogy ezzel hivatásszerűen foglalkozzam. De a művészet templomának atmoszférája egyre inkább magával ragadta a lelkemet, és mind jobban megértettem, hogy művész akarok lenni.

- És mikor érezte Ön azt, hogy ez sikerült?

- Az elmúlt év márciusában, Milánóban, az opera művészetének világszerte ismert központjában. Itt, a fiatal énekesek nemzetközi versenyén úgy sikerült első díjat nyernem, hogy a háromszáz résztvevő közül egyedülként érdemeltem ki a kítettető Bella Voce díjat, és kiemelték, hogy egyedi drámai szoprán hangom és különleges hangszínem van.

- Hangjának egyediségét valóban valamennyi méltató kritika kiemeli, hangsúlyozva, hogy napjainkban ritka, drámai szoprán hanggal és egyedülálló hangszínnel rendelkezik. Olyan

Amaga Gotti

nagy énekesekhez hasonlítják, mint Birgit Nilsson és Gena Dimitrova. Önnek ki a példaképe?

- Gena Dimitrova, ő utolérhetetlen énekes, fantasztikusan énekelt.

- Az előbb említette, hogy a milánói verseny mérőföldkő volt az Ön pályafutásában. Elmondana erről néhány részletet?

- Az olaszországi versenyen való elindulásom teljesen véletlen volt. Elküldtem a You Tube-ra is feltöltött videofelvételeimet a verseny szervezőinek, és ők meghívtak a selejtezőre. Nemsokára Milánóban voltam, ahol nagyon sokat segítettek a földijeink, hogy megértessem magam az olaszokkal, mivel nagyon rosszul beszéltem a nyelvet. A nemzetközi verseny díjazottjaként a Bella Voce díjat is nekem ítelték, amelyet Luciano Serra adott át. Elviekben számomra a versenyek nem jelentik álmaim határát, ilyen módon csak ellenőrizni akarom magam, hogy mega-mesterek mondják meg, hogy mik a pozitívumaim, mik a negatívumaim, és, hogy egyáltalán kell-e énekelnem?

- Azt hiszem, hogy a közönség számára ez utóbbi nem lehet kérdés. De hadd kérdezzem meg, hogy tágabb családjában csak Önnek van ilyen hangja?

Nem, ez nálam szintén genetika. Édesanyám „A kultúra érdemes dolgozója” cím birtokosa, anyai ágon nálunk egy sor zenész, énekes található, bár a klasszikus zenét csak én művelem.

- Kiknek a szerzeményeit énekli a leggyakrabban? Van-e kedvenc zeneszerzője, operája, szerepe?

- Magyarországon Puccinit énekeltem, a Manon Lescaut-t, amit nagyon szeretek, de ugyanígy szeretem a Turandotot és a Toscat is. Szívesen énekelek Wagnert, például Erzsébet szerepét a Tannhäuserből, de szeretem Verdit, Mascagnit, Alban Berget, Brahmsot, Bizet-t.

Csajkovszkijtől A pikk dámából Lizát, és A varázslónőből Kumát énekeltem már. Valamiért Oroszországban azt mondják, hogy a hangszínem miatt „Wagner énekesse” kellene lennem, ami engem nagyon meglep, bár igaz, hogy nagyon szeretem a német műveket énekelni!

- *A milánói énekversenyen kívül tavaly más versenyen is részt vett, igaz, hogy ott más szerepkörben. Mondana erről is valamit?*

- Szívesen. A törökországi Alanya, mint turisztikai célpont a nyugat-európaiak előtt is kedvelt, és gondolom, Magyarországon is sokan ismerik. A város élénk kulturális életéről, fesztiváljairól is ismert, és itt került sor idén „A szeretet zenéje” címmel egy nemzetközi énekversenyre, amellyel kapcsolatban az a megtiszteltetés ért, hogy én lehettem a zsűri elnöke. Ez a rendezvény kiváló lehetőséget biztosított számos hivatásos énekesnek, hogy széles publikum előtt, nagy koncertteremben számot adjon a tehetségéről. Két nap leforgása alatt 50 különböző versenyző lépett fel a világ különböző országaiból a szólóénekek, duett és kórus kategóriákban. A zsűri előtt nagyon nehéz és felelősségteljes feladat állt, a sok jóból ki kellett választani a legjobbakat. A versenyt a következő évben is megrendezik, és akkor is én leszek a zsűri elnöke. Ugyanakkor felkértek arra is, hogy vegyek részt az „Olimpia” című nemzetközi gyermek énekverseny zsűrijében. Jelenleg arról tárgyalok a verseny szervezőivel, hogy fiatal oszét tehetségek is részt vehessenek a versenyen.

- *Egy művész számára az igazi sikert és elismerést a közönség, és bizonyos mértékig a kritikusok véleménye szolgáltatja. Időnként azonban hivatalos elismerésben is részesülhet. Úgy tudom, hogy a közelmúltban önnel is ez történt.*

- Valóban. Először Észak-Oszétia – Alánia, majd pár hónappal ezelőtt szűkebb szülőhazám, Dél-Oszétia Köztársaság tüntetett ki az „Érdemes művész” elismerő címmel. De ha már szóba kerültek a hivatalos elismerések és oklevelek, hadd említsem meg, hogy számomra legalább ekkora jelentősége van annak, hogy szeptember 5-én személyesen Leonyid Tyibilov elnöktől vehettem át a dél-oszét személyi igazolványomat. Ez érzelmileg nagyon sokat jelent nekem, még akkor is, ha a világban orosz útlevéllel utazom.

- *Ilyenkor, ha különböző országokba érkezik, nem találkozik olykor előítéletekkel amiatt, hogy egy kaukázusi országból jött, hogy Ön oszét?*

- Nem, ellenkezőleg. Bár mindig elmondom, hogy amennyire lehet, minél szélesebb körben propagálnunk kell a saját kultúránkat, hogy az oszétékre ne csak úgy tekintsenek, mint egy harcos népre, hanem olyanra, amely egyben a magas kultúra hordozója. Mennyi kiváló művészt, zenészt adtunk a világnak! Nálunk Oszétiában létezik egy nagyon erős karmesteri iskola. A köztársaságban kiváló vokalistákat és balett művészeket képeznek, a tehetséges emberek aránya a lakosság létszámához viszonyítva magas. Csak meg kell teremteni a feltételeket, hogy a fiataloknak legyen kedve továbbhaladni, fejlődni. Igaz, ez bonyolult dolog. És önmagában Oszétia nem virágozhat. Sajnos, Európában Grúziáról sokkal többet tudnak. Amikor a közelmúltban megérkeztem Törökországba, Alanyába, ahol zsűri elnökként vettem részt az énekversenyen, olyan volt, mintha hazaérkeztem volna. Azután, amikor találkoztam a város polgármesterével, és megmutattam neki a térképen, hogy hol van a mi Alániánk, nagyon rossz szul esett, hogy megvonva a vállát azt mondta, nem is hallott Oszétiáról, az iskolában csak azt tanulták, hogy hol van Grúzia. Minél több rendezvényre lenne szükség, és nem csak úgy, hogy mi fogadunk külföldi vendégeket, hanem úgy is, hogy mi megyünk külföldre, bemutatni a nemzeti művészetünket. Itt van például a *szimd!* A világ egyik legszebb, és technikailag legnehezebb tánca. És valami miatt más köztársaságok táncosai külföldi fellépéseik alkalmával előszeretettel mutatják be, mint saját nemzeti táncukat.

- *Oszétiában évente méltó külsőségek között megünneplik az oszét nyelv és irodalom napját. Az Ön számára mit jelent a nemzeti nyelv?*

- Gyorsan le kell szögezzem, hogy nekem nagyon nem tetszik, hogy a nemzetet felosztják dialektusok és akcentusok szerint. Az oszét nyelv, miként a nemzet is egy, a nyelvjárások és tájszólások csak színesítik és gazdagítják azt. Rosszul esik, hogy az utcán járva nem hallok oszét beszédet. Nem elég nagy előadásokat létrehozni oszét nyelven, arra is szükség van, hogy minél több néző megértse azokat. Hogy az iskolai nyelvfejlesztő programok ne egy alkalomra szóljanak. Én magam, sajnos nem beszélem az irodalmi oszét nyelvet, ezért, ha majd gyerekeim lesznek, kis koruktól kezdve olyan babysittereket kell fogadnom melléjük, akik jól ismerik az oszét nyelvet és irodalmat. El szeretném élni, hogy már kis koruktól kezdve az orosz, és esetleg valamilyen idegen nyelv mellett jól megtanulják az oszét nyelvet is. Már egészen kis kortól kezdve meg kell szerettetni a gyerekeinkkel az oszét nyelvet és kultúrát. Ha a nyelv élő, akkor az nem annyira a könyvek megjelenésében, mint a színes, szép élő beszédben nyilvánul meg. Sajnos, különösen Dél-Oszétiában, ahol a helyzet sokkal összetettebb volt, a nyelv szintén „leromlott”.

Déloszét táj

- *Ha a szavaiból, és a beszélgetésünk korábbi szakaszából jól veszem ki, Ön művészként a világot járva magára vállalta az oszét kultúra utazó nagykövetének szerepét.*

- Igen, lényegében ezt csinálom. Európában utazva mindig felveszem a programba oszét szerzők műveit. És a válogatásban nem „déloszét”, hanem „oszét”, énekes vagyok, mert szeretném a köztársaságot egyesíteni. Az én hazám Oszétia, függetlenül attól, hogy a hegyek melyik oldalán születtem.

- *Végezetül engedjen meg egy kérdést! Augusztus 26-án nagyszabású ünnepi rendezvény-sorozat volt Chinvalban, ahol Ön is koncertet adott. Mit jelent Önnek 2013. augusztus 26-a?*

- Amikor 2008. augusztusában Dmitrij Medvegyev, Oroszország elnöke kihirdette Dél-Oszétia függetlenségét, szabadságot és belső megtisztulást éreztem. Gondolom, így volt ezzel az oszét-tek többsége. Nem akarunk visszaemlékezni erre a háborúra...Ezekkel az ünnepi rendezvényekkel, ezzel a koncerttel meg akarjuk mutatni Európának, a világnak, hogy mi nem egy agresszív nép vagyunk, hanem egy kulturált, jó szándékú, békés nép. Emlékszem arra az időre, amikor itt tankok, aknák, bombák voltak, és most a világ klasszikus remekművei hangzanak világszerte ismert oszét nevű előadókkal, a honfitársainkkal, akik ma ragyogóvá teszik a Földön Dél-Oszétiát. Ünnepelni akarom a népemet, hangsúlyozom, a nemzeti ünnepen. Békét és boldogságot!

- *Nagyon köszönöm az interjút.*

Bagi Gábor

„ÜGYVÉDEK, LELKÉSZEK, OROVOSOK...”
A Jászkun Kerület legtöbb adót fizető lakosai 1871-ben

Az 1867-es kiegyezés után a polgári normáknak megfelelően az államhatalom hazánkban is egyre több területen vette át az irányítást a törvényhatóságoktól. Az igazságszolgáltatást elválasztották a közigazgatástól, és az új törvényhatósági törvény (1870 évi XLII. tc.) megteremtette a közigazgatás országosan egységes rendszerét. Ám ez a berendezkedés az 1848-as törvényekhez képest igen sok esetben komoly visszalépést jelentett, és a liberális elvek fokozatos háttérbe szorulását eredményezte az új választójogi törvényben is. Az 1848. V. törvénynek a vagyoni cenzuson alapuló, és a demokratikus népképviselési eszme megvalósulása felé irányuló választójogát a kiegyezés után felváltotta egy konzervatív jellegű, a választójog szűkítését jelentő új szabályozás, amelynek egyik legfőbb jellemzője a porosz eredetű virilizmus gyakorlatának bevezetése volt.

A virilizmus elve azt jelentette, hogy a törvényhatósági bizottsági (megyegyűlési) tagoknak már csak a felét választották a vagyoni cenzuson alapuló választójog alapján, míg a másik felét automatikusan a legtöbb egyenes adót fizető személyek alkották. Utóbbiak számára ez a szabályozás a vagyoni helyzet megtartása esetén a gyakorlatban örökös törvényhatósági bizottsági tagságot jelentett. Így a virilizmus a legnagyobb vagyonúaknak komoly öröklődő előnyöket biztosított a politikai életben, ami beszűkítette a mobilitás lehetőségét, és lényegében konzerválta a meglévő politikai-hatalmi rendszert. Ez végeredményben összefüggésben állt azzal az 1867 utáni kényszerű felismeréssel, hogy a kiegyezés fenntartása nemcsak a nemzetiségek, hanem a magyarság nagyobbik felének a politikai jogokból való kizárását is megköveteli. E tényezők vezettek aztán egyebek mellett a dualista rendszernek ahhoz az abszurd sajátosságához, hogy a kiegyezést elfogadó pártok általában a nemzetiségi választókerületek megnyerésével biztosították az uralmukat.

Mindezek ellenére azért a virilizmus megítélése mégsem volt kizárólag és egyértelműen csak negatív. Bár egyrészt megerősítette a vagyonos rétegek közigazgatási vezető szerepét, egyúttal azonban az értelmiségiek számára lehetővé tette, hogy adójuk kétszeres beszámításának a törvény által újonnan biztosított elve révén ők is nagyobb számban bekerülhessenek a virilis képviselők közé. Ez a lehetőség ugyan általában nem teremtett egyensúlyt a törvényhatósági gyűléseken, de mégis lehetővé tette az új szemléletű, gondolkodásmódú személyek bejutását a társadalmi-politikai elit soraiba, elősegítve annak, illetve gondolkodásmódjának fokozatos megújulását. Hasonló célokat szolgált a kereskedelmi és iparkamarák tagjainak kétszeres adóbeszámítása is.

A virilizmus révén a nagyobb anyagi szerepvállalás a politikai jogok növekedésével kapcsolódott össze, azaz az adott terület legnagyobb adófizetői közvetlenül szerepet vállalhattak az ottani politikai döntéshozatalban. A társadalom újfajta politikai szervezése mellett erre azért is szükség volt, hogy az 1848 előtti feudális rendek tagjain kívül új elemek is szóhoz jussanak a törvényhatóságokban. Mivel a politikai intézményeket alapvetően a gazdagabbak foglalták el, ez egyúttal egy fajta konzervativizmust is feltételezett, hiszen ezek vagyonuk és társadalmi pozícióik féltése miatt sem engedhettek utat bármiféle radikalizmusnak. Ez így az értelmiség politikai szemléletének alakulását is befolyásolta, noha egyes csoportjai számára megköny-

nyitotta a felemelkedést a helyi gazdasági-társadalmi elitbe.¹ A Jászkun Kerület törvényhatósága az új szabályozásnak megfelelően 1872 januárjában szerveződött újjá. Itt végül 218-an kerültek be a törvényhatósági bizottság tagjai közé virilis jogon. Ugyanakkor az összeállított hármaskerületi névsor eredetileg 247 nevet tartalmazott, míg 1871. őszén a törvényhatóság lapjában, a „Jász-Kunságban” a történész Gyárfás István révén egy 241 fős lista jelent meg.² A magunk részéről ez utóbbi forrással foglalkozunk az alábbiakban.

Nem felesleges végigfutni a felsoroláson, és összehasonlítani a személyneveket a redemptiós földváltás 1745 utáni ismert névsoraival. Ennek alapján könnyen megállapítható, hogy itt is jórészt az egykori tehetős redemptus családok leszármazottaival találkozunk, és csak alig néhány beköltöző (főleg értelmiségiek, jegyzők, tanítók, orvosok, mérnökök, lelkészek stb.) utódainak sikerült ebbe a körbe bekerülni, illetve tartósan megragadni.³ A pontos arányok megállapításával pillanatnyilag nem foglalkozhatunk.

Ugyanakkor alapvetően fontos már elöljáróban leszögeznünk azt is, hogy a forrásunk meglehetősen sajátos képet nyújt a jászkun virilisek foglalkozási megoszlásáról. Az alapvetően mezőgazdasági termelésből élő birtokosok mellett ugyanis a névsor szerint csaknem velük egyenlő számban és arányban voltak jelen a különböző értelmiségi, valamint ipar- és kereskedelmi kamarai kategóriák tagjai is. Ez a megosztás azonban meglehetősen mesterseges, és messze nem a valós helyzetet tükrözi, mivel az utóbbi kategóriákhoz sorolt személyek döntő többsége is alapvetően mezőgazdasági tevékenységet folytatott. Fontos helyi sajátosság tehát, hogy az első jászkunsági virilis névjegyzék foglalkozási kategóriáiból – bár ekkoriban a jászkunok földműveléssel való kapcsolata közmondásos volt – épp az abban feltüntetetteknek a fő gazdasági ágakkal való kapcsolatáról nem kapunk egyértelműen pontos és részletes képet.

A névsor elemzése mindazonáltal e hiányosságok ellenére is számos fontos megállapítással szolgál, így mindjárt a virilis lakosok területi megoszlásával kapcsolatban. Több mint feltűnő, hogy amíg a török kiűzésétől egészen 1848-ig a jászságiakat tartották a Hármaskerület legfőbb gazdasági és politikai tényezőjének, 1871-re már egyértelműen a Kiskunság súlya volt a legjelentősebb. Innen került ki a 241 virilis közül 101 fő, azaz 41,9%, de már a Nagy-kunság is megelőzte a jászokat 74 fővel, ami 30,7%-ot jelentett. Maga a Jászság 66 fővel képviseltette magát, a teljes létszám 27,3%-ával.

Az összeírt 104.081 ft. 50 kr. kerületi adóból a Kiskunságra 43.295 ft. 50 kr. (azaz 41,5%), a Jászságra 29,9 %-ot jelentő 31.131 ft. 20 kr., míg a Nagy-kunságra 29,4%-ot kitevő 30.654 ft. 60 kr. esett. Ez nagyjából azt jelentette, hogy a jászok a nagykunoknál és a kiskunoknál valamivel nagyobb adóátlagokkal szerepeltek az összeírásban.

Az egyes településeket megvizsgálva látható, hogy a legtöbb virilist Kiskunhalas adta (37 fő, 15,3%), míg az ősi hármaskerületi székhely, Jászberény (31 fő és 12,8 %) ekkorra már a második helyre szorult. Utánuk 20-30 személy került ki Kiskunfélegyházáról és Karcagról, majd 10-20 közötti Jászapátiról, Kisújszállásról, Kunhegyesről, Túrkevéről, Kunszentmártonból, valamint Kunszentmiklósról és Szabadszállásról. Szembetűnő, hogy a többi – jórészt falusias település – már jó esetben is csak néhány személyt delegálhatott a törvényhatóság közgyűlésébe.

¹ Magyar Törvénytár 1867-1871. 211-221.; Juhász Erika 2006. 6-7. p.; László Lóránd 2010. 30-. p.; Ferenczi Szilárd 2010. 17-18.

² Bánkiné Molnár Erzsébet 1995. 215. p.; „Jász-Kunság” 1871. okt. 1. 1-2. p., Uo. okt. 8. 1-2. p.

³ Bagi Gábor 1995. 35-48. és 92-106. p.

1. táblázat: A jászkun virilisek megoszlása a fizetett adó alapján

	Népesség 4						Össz.virilis		
	Szám	%	200-500 ft.	500-750 ft.	750-1000 ft.	1000-1500 ft.	1500 ft felett	Szám	%
J.bereny	20.155	9,3	20	5	4	2	-	31	12,8
J.árokszállás	9.625	4,4	7	1	-	1	-	9	3,7
J.apáti	9.231	4,2	8	1	-	1	-	10	4,1
J.ladány	6.321	2,9	1	-	-	-	-	1	0,4
J.kisér	5.039	2,3	5	-	-	-	-	5	2,0
J.fényszaru	4.582	2,1	-	1	-	-	-	1	0,4
J.alsószentgyörgy	4.605	2,1	2	-	-	-	-	2	0,8
J.dózsa	3.037	1,4	-	-	-	-	-	-	-
Mihálytelek	2.072	0,9	2	-	-	-	-	2	0,8
J.jákóhalma	3.037	1,4	2	2	-	-	-	4	1,6
J.felsőszentgy.	1.649	0,7	1	-	-	-	-	1	0,4
Puszták	11.243	5,2	-	-	-	-	-	-	-
Jászság	80.596	39,9	48	10	4	4	-	66	27,3
Karcag	14.486	6,7	18	3	-	-	1	22	9,1
K.újszállás	10.376	4,8	7	-	3	-	-	10	4,1
K.hegyes	7.272	3,3	10	1	-	-	-	11	4,5
K.madaras	7.076	3,2	1	-	-	-	-	1	0,4
Túrkeve	10.969	5,0	15	4	1	1	-	21	8,7
Kszmárton	10.036	4,6	5	2	1	1	-	9	3,7
Nagykunság	60.215	27,9	56	10	5	2	1	74	30,7
K.félegyháza	21.313	9,8	21	1	-	3	2	27	11,2
Kiskunhalas	13.127	6,0	30	4	1	2	-	37	15,3
K.szmiklós	5.593	2,5	13	4	1	1	-	19	7,8
Szabadszáll.	5.176	2,4	6	1	2	-	-	9	3,7
Kiskundorozsma	9.688	4,4	1	-	-	-	-	1	0,4
Fülöpszáll.	3.816	1,7	2	-	-	-	-	2	0,8
Kiskunmajsa	7.333	3,4	3	-	-	-	-	3	1,2
Kiskunlach.	3.632	1,6	1	-	-	-	-	1	0,4
Puszták	5.037	2,3	2	-	-	-	-	2	0,8
Kiskunság	74.715	34,6	79	10	4	6	2	101	41,9
Jászkunság	215.526	100,0	183	30	13	12	3	241	100,0

Még inkább elgondolkodtató a viriliseknek a fizetett adó nagysága szerinti megoszlása. Bár a legnagyobb adófizető, a kiskunsági eredetű karcagi bogdi Papp Mór (1823—1895)⁴, a nagy vagyonú, és az 1850-es években kihalt helyi nemes Kálmán család örököse 2319 ft. 30 kr-ral

4 Sugárné Koncsek Aranka 2003. 177-178. p.; Papp Izabella 2011. 183-204. p.

szerepelt a jegyzékben, utána már meglehetősen nagy a szakadék. 1500 ft. felett mindössze még két egyén említhető, a kiskunfélegyházi Szabó Sándor⁵ 1934 ft. 6 kr-ral és Horváth Antal 1647 ft. 96 kr-ral. Őket követően 1000 ft felett 12, majd 750 ft-ig 13, 500 ft-ig pedig további 30 személlyel találkozunk. Ezek együtt 58 főt jelentettek, azaz mindössze 24,0%-át tették ki az összeírtaknak. Közülük 22-en laktak a Kiskunságban és 18-18-an a Jászságban, valamint a Nagykunságban.

A jegyzék kapcsán már megemlítettük, hogy a 241 fő közel fele, 114 személy (47,3%) számított értelmiséginek és kamarai tagnak, ami első pillanatra inkább a nagyobb városokra jellemző mutatónak tűnik.⁶ Ugyanakkor az is több mint elgondolkodtató, hogy a névsorban mindössze egyetlen kereskedelmi és iparkamarai tag szerepel. Ő nem más, mint Buck Gábor (1816—1889), aki az első Jászberénybe betelepült zsidó kereskedő volt.⁷

E személyek állami adóját tehát a virilisek között duplázva vették figyelembe. Ennek nyomán az említett 114 személy összesen 63.935 ft. 93 kr-ral került be az összeírásba, ami a 241 kerületi virilis adójának 61,4 %-át jelentette. Az egyes területeket vizsgálva a Jászság adatai a legfeltűnőbbek, itt a virilisek közül 39 volt értelmiségi és csak 26 a gazda. Ez jórészt Jászberénynek a Jászkunságon belüli több mint másfél évszázada betöltött központi igazgatási szerepével magyarázható. Ezzel teljesen ellentétes arány figyelhető meg a Nagykunságban, ahol a 26 értelmiségire 50 gazda esett, míg a Kiskunságban a számok csaknem teljesen kiegyenlítették voltak, a 49 értelmiségire 51 gazda járt. A 49 kiskunsági értelmiségi besorolású virilis 26.873 ft. 32 kr. adóval szerepelt, a 39 jászsági 21.074 ft. 84 kr-ral, míg a 26 nagykunsági 15.987 ft. 77 kr-ral.

Az értelmiségieknek a számokon és az arányokon túli szerepe a Jászkunságban már csak azért is nagyon fontos volt, mivel az 58 legnagyobb adófizető (500 ft. feletti összeggel szereplő) közül 47 fő (azaz 81%) közülük került ki. Mindez persze azt is jelentette, hogy a valós vagyoni helyzet (vagy inkább a ténylegesen fizetett adó nagysága) a virilis névsorban megadottól jelentősen eltért. A Jászkunság legtöbb egyenes adót fizető személye így nyilvánvalóan a kiskunhalasi Kolozsváry (Kiss) Sándor⁸ volt 1270 ft. 38 kr. adóval, míg bogdi Papp Mór Karcagról valójában csak 1159 ft. 65 kr. nagyságú összeggel szerepelt. Őket a kiskunfélegyházi Szabó Károly 1050 ft. 82 kr-ral, Szabó Sándor⁹ 967 ft. 3 kr-ral, a jászberényi Pintér Mihály¹⁰ 828 ft. 82 kr-tal, a kiskunfélegyházi Horváth Antal¹¹ 823 ft. 48 kr-ral, és a jászberényi Tarnay Károly¹² 656 ft. 13 kr-ral követte. E hét személy után valójában már ténylegesen csak alig több mint ötszáz forintot fizető személyek következtek!

Az értelmiségi kategóriák használatával kapcsolatos problémákra előzőleg részben már felhívtuk a figyelmet.

5 Szabó Sándor 1855-ben 402 redemptiós forintnyi birtokkal a negyedik legnagyobb kiskunfélegyházi földbirtokos volt. Lásd Bagi Gábor 1995. 102. p.

6 Így Kolozsváron ekkor a 74 virilisből 35-nél vették duplán a fizetett adó összeget. Ferenczi Szilárd 2010. 20. p.

7 H. Bathó Edit 1993. 67-76. p.; Sugárné Koncsek Aranka 2003. 54—55.

8 A Kolozsváry vagyont az ő apja, Kolozsváry (Kiss) István döntően a reformkor idején vásárolta össze, s 1855-ben 1318 redemptiós forintnyi földbirtokát vették számba, ami alighanem a Jászkun Kerület ekkori legnagyobb ingatlan vagyonát jelentette.

9 Szabó Sándor (1811-1891) kiskunfélegyházi tisztviseelő és többszörös országgyűlési képviselő, míg Szabó Károly esetleg a testvére lehetett. Urbán Miklósné 1998. 377.

10 Sugárné Koncsek Aranka 2003. 190-191. p.

11 Feltehetően annak a hasonló nevű személynek a leszármazottja, aki a XIX. század első felében kiskunfélegyházi tanácsos, főbíró, majd kiskunsági törvényszéki bíró volt. Lásd Kemény János 2005. 16., 201-206., 210., 225-227., 230-231. p.

12 Sugárné Koncsek Aranka 2003. 233-234. p.

Az ide sorolt személyek zöme ugyanis valójában tehetős redemptusok gyermeke volt, akik korábban jórészt azért végeztek – az esetek döntő többségében – jogi tanulmányokat, hogy aztán a későbbiekben településük, kerületük, avagy a törvényhatóság igazgatásában tisztviselőként részt vehessenek, és csak ritkán törekedtek arra, hogy a Jászkunszágon kívüli, országos pályát futhassanak be. Ez a karrierminta területünkön már a XIX. század első felében is jól megfigyelhető volt, és a vármegyei kis- és középnemesek életvitelének hatására vált általánossá. Valójában ezen „értelmiségi” személyek legtöbbször is ugyanúgy (esetleg minőségileg jobban) gazdálkodott, mint egy átlagos, írni-olvasni tudó redemptus gazda, sőt nyilvánvalóan jövedelme, vagyona zöme is alapvetően földművelő (és hivatalnoki) ténykedéséből, és nem a feltüntetett értelmiségi foglalkozásból (főleg ügyvédi tevékenységből) származott.

2. táblázat: A jászkun virilisek foglalkozási megoszlása

Összesen

	Ügyvéd	Pap	Orvos	Gyógyszerész	Tanár	Mérmők	Egyéb	Gazda	Szám	%
J.bereny	12	-	1	2	1	-	2	13	31	12,8
J.ároksz.	3	1	-	1	-	-	-	4	9	3,7
J.apáti	4	1	-	-	-	-	-	5	10	4,1
J.ladány	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,4
J.kisér	1	1	-	-	-	-	-	3	5	2,0
J.fényszaru	1	-	-	-	-	-	-	-	1	0,4
J.alsószent.	-	1	-	-	-	-	-	1	2	0,8
J.dózsa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mihálytelek	1	1	-	-	-	-	-	-	2	0,8
J.jákóhalma	3	1	-	-	-	-	-	-	4	1,6
J.felsőszent.	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,4
Jászság	25	8	1	3	1	-	2	26	66	27,3
Karcag	4	-	-	-	-	-	-	18	22	9,1
K.újszállás	6	-	-	-	-	-	-	4	10	4,1
Kunhegyes	2	-	-	-	-	-	-	9	11	4,5
Kunmadaras	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0,8
Túrkeve	7	-	-	-	-	-	-	14	21	8,7
Ksz.márton	4	-	1	-	-	-	-	4	9	3,7
Nagykunság	23	-	1	-	-	-	-	50	74	30,7
K.félegyh.a	16	1	-	1	-	-	-	9	27	11,2
Kiskunhalas	12	1	1	-	-	3	1	19	37	15,3
Kszentmik.	6	-	-	1	-	1	-	11	19	7,8
Szabadsz.	3	-	2	-	-	-	-	4	9	3,7
Kiskdorozs.	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0,4
Fülöpszáll.	-	-	-	-	-	-	-	2	2	0,8
Kiskunmajsza	1	-	-	-	-	-	-	2	3	0,8
Kiskunlach.	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0,4
Lajospuszta	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0,4
P.szentlászl.	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1,4
Kiskunság	38	2	3	2	-	4	1	51	101	41,9
Jászkunság	86	10	5	5	1	4	3	127	241	100,0

Az értelmiséghez sorolt személyek foglalkozási megoszlása is jól mutatja, hogy itt bizony még döntően a kései feudalizmus korának tanult embereiről van szó. A 114 főből ugyanis nem kevesebb mint 86 (75,4%) volt jogot végzett ügyvéd. Ez rendkívül magas arány, ami a 241 virilis több mint egyharmadát tette ki! Ez a gyakorló ügyvédeknel jóval szélesebb kört jelentett, melybe jogszabály és jogszokás alapján egyaránt soroltak be személyeket. Így ide tartoztak az igazságszolgáltatás összes hivatásos bírái, ügyészei, a központi hatóságok és a törvényhatóságok hivatalnoki karának összes érdemi ügyintézői, de emellett az alsóbb rendű köz- és magánalkalmazottak egy igen széles rétege is, melyhez a jogi tanfolyamokat valamilyen fokon – ügyvédi vizsga letétele nélkül – hallgatottakat is besorolhattak. Ezek így szintén rész vehettek a megyei közéletben, sőt hivatalokat is betölthettek. Az ügyvéd fogalma így ekkoriban még messze nem egyezett a maival. Átalakulása ekkoriban már megindult ugyan, de még messze nem fejeződött be.¹³

Az ügyvédek utáni legjelentősebb értelmiségi csoport a lelkészeké volt, az említett 10 fő az értelmiségi személyek 8,7%-át tette ki. Bár ez is alapvetően feudális – és részben idegen eredetű – kategóriának tekinthető, körükben a polgári kori átalakulás hatása aránylag jelentéktelen volt. Mellettük a tanárok inkább csak alkalmoszerűen, véletlenül kerülhettek be a virilis elitbe. A tulajdonképpen „modernebb”, polgári értelmiséget mindössze öt-öt orvos és gyógyszerész, négy mérnök és három egyéb foglalkozású személy képviselte, akik együttesen is csak 20% alatti értéket jelentettek. Ők már inkább a kapitalista kort idézték, bár az orvosoknak és gyógyszerészeknek a jászkun társadalmi elibe való betagozódása (az egészségügyi hálózat fokozatos kiépülésével és erősödésével párhuzamosan) már 1848 előtt jelentősen előre haladt. Igazán új kategóriának a mérnökök tekinthetők, bár pontosan nincs feltüntetve, hogy az ő tevékenységük milyen foglalkozásokhoz kapcsolódott. Némileg sajátos, hogy a Kiskunságban fordultak elő, amely a főbb országos út- és vasútvonalak által leginkább érintett terület volt. Az 1871/72-es jászkun virilis névsor kapcsán tehát végeredményben megállapítható, hogy abból első pillanatra alapvetően egy jobbára még az 1848 előtti időszaknak megfelelő, alapvetően földművelő szabadparaszti társadalom képe bontakozik ki, amelyet egy igen jelentős jogász-végzettségű (a tehetősebb és feltörekvő redemptusokhoz kapcsolható) csoport színesített. A társadalom feudális jellegét a szinte kizárólagos agrár jelleg, a jogászai értelmiség hatalmas túlsúlya és a reál értelmiségi foglalkozások hiánya mutatta. Ez még akkor is elgondolkodtató, ha figyelembe vesszük, hogy sok személynél részleges megélhetési forrásokat (pl. bérletek, malomtulajdon, ház- és járuléktulajdon) nem volt mód kimutatni.¹⁴

A jászkun virilisták társadalmi szerepét a Jászkunságban nagyon nehéz felmérni, mivel 1876-ban, a Hármas Kerület felosztásával alapvetően új helyzetbe, illetve közegbe kerültek Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyék létrehozásával. Figyelembe véve azonban a helyi redemptus társadalom zártságát, és a felemás magyar polgári átalakulás kezdeti szerény hatását, a magunk részéről nem tartjuk elképzelhetetlennek, hogy az itteni virilizmust- minthogy helyi nagybirtokosság, valamint tehetősebb nagypolgár-pénzember réteg nem igazán létezett - társadalmi szerepét tekintve pozitívabban kell megítélnünk, mint országosan. A szabadparaszti redemptus birtok, illetve az 1848 után ebből „kinövő polgári birtokok” korlátozott helyi gazdaság- és társadalom-megújító, vagy átalakító (innovatív) szerepe pillanatnyilag eléggé korlátozottnak tűnik. A polgárosodás helyi folyamatát az itteni speciális helyzetben katalizátorként talán jobban szolgálta a virilizmus, mint egy egyszerű cenzusos választási rendszer. E feltevés igazolására vagy cáfolására azonban komoly további kutatások szükségesek.

13 Vörös Károly 1975. 6-7. p.

14 Ilyenekre utal Bathó Mór 1873. 12-13.

3. táblázat: A Jászkun Kerület virilis névjegyzéke

001.	Papp Mór	Karcag	ügyvéd	2319 ft.30 kr.
002.	Szabó Sándor	Kiskunfélegy.	ügyvéd	1934 ft. 6 kr.
003.	Horváth Antal	Kiskunfélegy.	ügyvéd	1647 ft. 96 kr.
004.	Id. Tarnay Károly	Jászberény	ügyvéd	1312 ft. 26 kr.
005.	Kolozsváry István	Kiskunhalas	-	1270 ft. 38 kr.
006.	Pethes Mihály	J.árok szállás	ügyvéd	1269 ft. 78 kr.
007.	Zseni József	Kiskunhalas	ügyvéd	1218 ft. 94 kr.
008.	Tóth Ferenc	Kun.sz.mikl.	ügyvéd	120 ft. 28 kr.
009.	Endre László	Kiskunfél.	ügyvéd	1188 ft. 23 kr.
010.	Hajdú Imre	Túrkeve	ügyvéd	1131 ft. 54 kr.
011.	Farkas János	Jászberény	ügyvéd	1052 ft. 82 kr.
012.	Szabó Károly	Kisk.félegy.	-	1050 ft. 82 kr.
013.	Kalmár József	Kisk.félegy.	ügyvéd	1016 ft. 47 kr.
014.	Dósa Ádám	Jászapáti	ügyvéd	1015 ft. 32 kr.
015.	Talányi János	Kunszentm.	orvos	1012 ft.
016.	Baky István	Kunszentm.	ügyvéd	993 ft. 92 kr.
017.	Kenéz János	Túrkeve	ügyvéd	956 ft. 90 kr.
018.	Eördögh András	Jászberény	ügyvéd	945 ft. 54 kr.
019.	Lipcsey Lajos	Kisújszállás	ügyvéd	945 ft. 38 kr.
020.	Bozóky Sándor	Kunszentm.	ügyvéd	934 ft. 78 kr.
021.	Muhoray János	Jászberény	ügyvéd	919 ft. 56 kr.
022.	Kerek Ferenc	Kisújszállás	ügyvéd	903 ft. 49 kr.
023.	Eördögh Ferenc	Jászberény	ügyvéd	902 ft. 98 kr.
024.	Kerek Károly	Kisújszállás	ügyvéd	872 ft. 63 kr.
025.	Pintér Mihály	Jászberény	-	828 ft. 82 kr.
026.	Balogh Imre	Szabadszállás	ügyvéd	819 ft. 82 kr.
027.	Fridrich Alajos	Kiskunhalas	ügyvéd	787 ft. 68 kr.
028.	Szeles László	Szabadszállás	ügyvéd	752 ft. 58 kr.
029.	F. Tóth István	Kunszentm.	ügyvéd	739 ft. 58 kr.
030.	Szilágyi Lajos	Karcag	ügyvéd	730 ft. 96 kr.
031.	Mizsey István	Jászberény	ügyvéd	720 ft. 66 kr.
032.	Helle János	Szabadszállás	orvos tudor	710 ft. 60 kr.
033.	Ficzek Lipót	Jászfényszaru	ügyvéd	709 ft. 50 kr.
034.	Péter Imre	Kiskunhalas	mérnök	704 ft. 8 kr.
035.	Velkey István	Jászberény	ügyvéd	699 ft. 3 kr.
036.	Darázs Pál	J.jákóhalma	ügyvéd	684 ft. 42 kr.
037.	Szabó Ferenc	Kisk.félegyh.	lelkész	655 ft. 38 kr.
038.	Beöthy Lajos	Jászapáti	ügyvéd	651 ft. 16 kr.

039.	Kenéz Sándor	Túrkeve	ügyvéd	647 ft. 16 kr.
040.	Hegedűs Zsigmond	J.jákóhalma	ügyvéd	645 ft. 96 kr.
041.	Dósa Antal	J.árokszállás	ügyvéd	638 ft. 90 kr.
042.	Radimeczky Lőrinc	Jászberény	ügyvéd	633 ft. 34 kr.
043.	Hegedűs Sándor	K.szmiklós	ügyvéd	612 ft. 52 kr.
044.	Varró Soma	Karcag	ügyvéd	591 ft. 20 kr.
045.	Tóth János	Túrkeve	ügyvéd	578 ft. 18 kr.
046.	Györfi Péter	Túrkeve	-	569 ft. 98 kr.
047.	Nagy Géza	K.sz.márton	-	555 ft. 97 kr.
048.	Kovács Zsigmond	K.sz.márton	ügyvéd	552 ft. 58 kr.
049.	Vári Szabó István	Kiskunhalas	ügyvéd	547 ft. 24 kr.
050.	Bikády János	Kiskunhalas	ügyvéd	545 ft. 78 kr.
051.	Varró László	Karcag	-	545 ft. 59 kr.
052.	Nánásy Péter	Túrkeve	-	541 ft. 75 kr.
053.	Bartal Márton	Jászberény	-	533 ft. 75,5 kr.
054.	Orbay R. Antal	Jászberény	tudor	522 ft. 82 kr.
055.	Zseni István	Kiskunhalas	-	521 ft. 10 kr.
056.	Mohácsy Bálint	Kunhegyes	-	517 ft. 72 kr.
057.	Baky Ferenc	K.szentmikl.	ügyvéd	507 ft. 50 kr.
058.	Horváth László	K.szentmikl.	-	502 ft. 25 kr.
059.	Móczár János	J.árokszállás	ügyvéd	495 ft. 18 kr.
060.	Antal János	Jászapáti	ügyvéd	488 ft. 54 kr.
061.	Szabó János	Kisk.félegyh.	ügyvéd	476 ft. 66 kr.
062.	Kiss Antal	K.szentmárt.	ügyvéd	459 ft. 85 kr.
063.	Bozóky Mátyás	K.szentmárt.	-	458 ft. 38 kr.
064.	Endre Mihály	Kiskunf.háza	ügyvéd	457 ft. 32 kr.
065.	Farkas Imre	Kiskunhalas	tudor	450 ft. 34 kr.
066.	Nánásy András	Túrkeve	-	450 ft. 17 kr.
067.	Bánhidyi István	Kiskunfélegyh.	ügyvéd	449 ft. 14 kr.
068.	Gyárfás István	Kiskunhalas	ügyvéd	443 ft. 50 kr.
069.	Deák Péter	Kiskunhalas	ügyvéd	442 ft. 24 kr.
070.	Eigen Miklós	Jászberény	-	437 ft. 91 kr.
071.	Makó Gergely	Jászapáti	-	437 ft. 22 kr.
072.	Szekér József	Kiskunhalas	ügyvéd	432 ft. 50 kr.
073.	Ring Sándor	Kiskunfélegyh.	ügyvéd	431 ft. 26 kr.
074.	Tóth Károly	Kunszentm.	-	426 ft. 17 kr.
075.	Tóth Pál	Kunszentmik.	ügyvéd	423 ft. 32 kr.
076.	Pap Elek	Karcag	-	421 ft. 28 kr.
077.	B. Szabó Péter	Karcag	-	420 ft. 60 kr.
078.	Kristóf Ferenc	Kiskunfélegyh.	-	418 ft. 14 kr.

079.	Elefánthy Sándor	Jászberény	ügyvéd	417 ft. 75 kr.
080.	Bauer Ignác	Kunszentmik.	-	416 ft. 91 kr.
081.	Kuklenik János	Jászládány	lelkész	416 ft. 64 kr.
082.	Id. Harsányi Szilárd	Jászberény	-	410 ft. 6 kr.
083.	Hatházi Ferenc	Kunmadaras	-	404 ft. 75 kr.
084.	Pájer Antal	Jászapáti	lelkész	404 ft. 40 kr.
085.	Péter Dénes	Kiskunhalas	-	403 ft. 62 kr.
086.	Gyenes József	Mihálytelek	lelkész	399 ft. 78 kr.
087.	Varga Mátyás	Szabadszállás	orvos	392 ft. 66 kr.
088.	Péter Antal	Kiskunhalas	ügyvéd	386 ft. 10 kr.
089.	Farkas Péter	Jászberény	-	383 ft. 45 kr.
090.	Kelner Dávid	Kiskunhalas	-	383 ft. 43 kr.
091.	Várady László	Kisújszállás	ügyvéd	376 ft. 80 kr.
092.	Major Endre	J.ároksh.állás	gyógyszerész	373 ft. 56 kr.
093.	Túrkeve	ügyvéd	ügyvéd	373 ft. 8 kr.
094.	Vince Pál	Túrkeve	-	371 ft. 96 kr.
095.	Almásy Antal	Jászberény	-	370 ft. 3 kr.
096.	Csőreg Károly	Karcag	-	369 ft. 94 kr.
097.	Hoffer Adolf	Kiskunfél.h.	gyógyszerész	366 ft. 62 kr.
098.	Hofmeister Illés	Kiskunhalas	-	364 ft. 32 kr.
099.	Hofmeister József	Kiskunhalas	-	364 ft. 32 kr.
100.	Maróty Gergely	Kiskundorozsma	-	364 ft. 14 kr.
101.	Csőke József	J.jákóhalma	ügyvéd	361 ft. 21 kr.
102.	Mizsey János	Jászberény	-	360 ft. 33 kr.
103.	Illésy Sándor	Kisújszállás	-	360 ft. 13 kr.
104.	Nánásy János	Túrkeve	ügyvéd	359 ft. 38 kr.
105.	Gesztli József	Kunhegyes	-	356 ft. 20 kr.
106.	Baky Endre	Kunsz.mikl.	mérnök	355 ft. 82 kr.
107.	Lakatos Imre	Jászberény	ügyvéd	354 ft. 88 kr.
108.	Csegei Pál	Kisújszállás	ügyvéd	354 ft. 42 kr.
109.	Ficzek Károly	J.jákóhalma	lelkész	353 ft. 96 kr.
110.	Tóth István	Kunsz.mikl.	-	349 ft. 97 kr.
111.	Huszka József	Kiskunfélegyh.	ügyvéd	349 ft.56 kr.
112.	Pap Zsigmond	Kunszmikl.	-	341 ft. 14 kr.
113.	Lövi Ferenc	Jászapáti	-	337 ft. 33 kr.
114.	Nagy Antal	Kunszentm.	ügyvéd	335 ft. 54 kr.
115.	Buck Gábor	Jászberény	iparkamarai kültag	333 ft. 58 kr.
116.	Nagy Sándor	Kiskunfélegyh.	ügyvéd	332 ft. 57 kr.
117.	Ábrahám Dávid	Túrkeve	-	332 ft.
118.	Varga Pál	Kunhegyes	-	328 ft. 48 kr.

119.	Kiszely Ferenc	J.felsőszgyőr.	lelkész	328 ft. 46 kr.
120.	Csávás Imre	Kunhegyes	ügyvéd	326 ft. 90 kr.
121.	Laczka Lajos	Karcag	-	317 ft. 3 kr.
122.	Deli István	Jászapáti	ügyvéd	315 ft. 14 kr.
123.	Hajdú János	Túrkeve	-	313 ft. 9 kr.
124.	Babó László	Kiskunhalas	-	311 ft. 65 kr.
125.	Tarjáni József	Kiskunfélegyh.	-	308 ft. 34 kr.
126.	Mihály István	Jászapáti	-	303 ft. 96 kr.
127.	Pázsit Antal	Kiskunhalas	jogtudor	303 ft. 40 kr.
128.	Kálmán Imre	Jászapáti	-	302 ft. 97 kr.
129.	Horváth János	J.alsószgyőr.	katolikus lelkész	302 ft. 94 kr.
130.	Veress Károly	Karcag	ügyvéd	301 ft. 10 kr.
131.	Hajdú László	Túrkeve	-	298 ft. 20 kr.
132.	Szüry István	Kiskunhalas	-	297 ft. 5 kr.
133.	Küry Mór	Jászkisér	-	294 ft. 64 kr.
134.	Kristóf János	Kiskunfélegyh.	-	294 ft. 55 kr.
135.	Szarka Bálint	Karcag	-	289 ft. 78 kr.
136.	Tóth János	Kiskunhalas	mérnök	289 ft. 60 kr.
137.	Kós Imre	Túrkeve	-	286 ft. 5 kr.
138.	Balogh Sándor	Kunszentmikl.	-	286 ft. 4 kr.
139.	Küry Albert	Jászkisér	-	285 ft. 68 kr.
140.	Szabó Károly	Fülöpszállás	-	285 ft. 67 kr.
141.	Csöreg Ferenc	Karcag	-	285 ft. 9 kr.
142.	Bacsó Sándor	Szabadszáll.	-	280 ft. 75 kr.
143.	Varga István	Szabadszáll.	-	280 ft. 71 kr.
144.	Töröcsik József	J.árokszállás	katolikus lelkész	279 ft. 58 kr.
145.	Baky József	Kiskunhalas	ügyvéd	276 ft. 11 kr.
146.	Szabó András Pál	Kunszentmárton	-	275 ft. 91 kr.
147.	Terbe István	Kiskunmajsa	-	275 ft. 22 kr.
148.	Tóth Zsigmond	Kunszentmikl.	gyógyszerész	275 ft. 2 kr.
149.	Tarnay Flórián	Lajospuszta	-	274 ft. 71 kr.
150.	Kuszká Sámuel	Túrkeve	-	274 ft.
151.	Révfi Imre	Kiskunmajsa	ügyvéd	273 ft. 50 kr.
152.	Takács Péter	Karcag	-	273 ft. 37 kr.
153.	Nagy Bálint	Szabadszáll.	-	272 ft. 37 kr.
154.	Apostol Máté	Kunhegyes	-	271 ft. 3 kr.
155.	Fazekas Alajos	Kiskunfélegyh.	ügyvéd	270 ft. 82 kr.
156.	Nagy K. János	Kiskunhalas	-	267 ft. 40 kr.
157.	Várady Sámuel	Kistújszállás	ügyvéd	265 ft. 56 kr.
158.	Taczman Antal	Jászberény	-	265 ft. 56 kr.

159.	Hajdú Gábor	Kunsmikl.	-	264 ft. 2 kr.
160.	Zseni Sándor	Kiskunhalas	-	261 ft. 87 kr.
161.	Boros Sándor	Karcag	-	261 ft. 28 kr.
162.	Grünwald Ádám	Karcag	-	260 ft. 69 kr.
163.	Erlich Mihály	Kunhegyes	-	259 ft. 54 kr.
164.	Keserü Mátyás	Kiskunfélegyh.	ügyvéd	258 ft. 18 kr.
165.	Sinkovits Pál	Kunszentmikl.	-	255 ft. 42 kr.
166.	Terbe Mátyás	Kiskunmajsa	-	255 ft. 26 kr.
167.	Slézinger Sámuel	Túrkeve	-	255 ft. 8 kr.
168.	Fehér Pál	Kunhegyes	-	254 ft. 83 kr.
169.	Bak Ferenc	Mihálytelek	ügyvéd	254 ft. 2 kr.
170.	Örsi Sándor	Karcag	-	253 ft. 59 kr.
171.	Huszka Vendel	Kiskunhalas	katolikus lelkész	252 ft. 80 kr.
172.	Mihálovits János	Kiskunfélegyh.	ügyvéd	252 ft. 2 kr.
173.	Koller Kálmán	Jászapáti	-	250 ft.
174.	Kóor János	Jászberény	orvos	244 ft. 70 kr.
175.	Bartsik Márton	Jászberény	ügyvéd	243 ft. 98 kr.
176.	Ónody János	Kiskunhalas	-	243 ft. 57 kr.
177.	Molnár László	Kiskunfélegyh.	-	242 ft. 79 kr.
178.	Schner Salamon	Karcag	-	242 ft. 38 kr.
179.	Hajdú Sándor	Túrkeve	-	242 ft. 8 kr.
180.	Turóczi Zsigmond	Kiskunhalas	ügyvéd	241 ft. 80 kr.
181.	Pászti Gyula	Jáskisér	katolikus lelkész	241 ft. 66 kr.
182.	Fejes Márton	Kiskunfélegyh.	ügyvéd	241 ft. 30 kr.
183.	Kolozsy Lajos	Kunhegyes	ügyvéd	240 ft. 24 kr.
184.	Kozári Gábor	Fülöpszállás	-	238 ft. 99 kr.
185.	Ring Mihály	Kiskunfélegyh.	-	237 ft. 87 kr.
186.	Végh István	Kiskunhalas	mérnök	237 ft. 38 kr.
187.	Farkas István	J.árokszállás	-	237 ft. 19 kr.
188.	Farkas Alajos	J.árokszállás	-	237 ft. 19 kr.
189.	Farkas Imre	J.árokszállás	-	237 ft. 19 kr.
190.	Bartalos Bertalan	Pusztaszentlászló	-	237 ft. 8 kr.
191.	Mányi József	Karcag	-	236 ft. 38 kr.
192.	Stráda Béla	Jáskisér	-	236 ft. 20 kr.
193.	Kurka Ferenc	Kiskunhalas	-	235 ft. 24 kr.
194.	Mercse Döme	Jászberény	gyógyszerész	233 ft 89 kr.
195.	Szappanos Gergely	Kunszentmiklós	-	233 ft. 89 kr.
196.	Nagy L. János	Kiskunhalas	-	233 ft. 65 kr.
197.	Telkesy István	Jászberény	gyógyszerész	233 ft.
198.	Búza Imre	Kiskunhalas	-	232 ft. 98 kr.

199.	Skópián Sándor	Jászberény	-	232 ft. 55 kr.
200.	Sós István	Túrkeve	ügyvéd	231 ft. 80 kr.
201.	Bessenyei Károly	Kiskunhalas	-	231 ft. 43 kr.
202.	Visontai János	Jászberény	tanár	230 ft. 18 kr.
203.	Rácz András	Túrkeve	-	229 ft. 4 kr.
204.	Feriántz Dániel	Karcag	-	228 ft. 82 kr.
205.	Balogh Lajos	Szabadszáll.	ügyvéd	228 ft. 40 kr.
206.	Móczár Lajos	Kiskunfélegyh.	-	228 ft. 22 kr.
207.	Mocsy Ferenc	Jászkisér	ügyvéd	227 ft. 86 kr.
208.	Szabó Mihály	Kiskunfélegyh.	-	227 ft. 37 kr.
209.	Dadai Domonkos	Kistűjszállás	-	227 ft. 29 kr.
210.	Pethes Miklós	Kiskunfélegyh.	-	227 ft. 5 kr.
211.	Móczár Ferenc	J.ároksház	-	226 ft. 55 kr.
212.	Pethes József	Jászberény	-	226 ft. 36,5 kr.
213.	Anvander János	Jászberény	-	226 ft. 11 kr.
214.	Csöreg András	Karcag	-	226 ft. 3 kr.
215.	Benkő József	Kiskunfélegyh.	ügyvéd	225 ft. 44 kr.
216.	Czettler János	Kiskunfélegyh.	ügyvéd	225 ft. 10 kr.
217.	Nyitrai Mihály	Kistűjszállás	-	224 ft. 83 kr.
218.	Taczmann Alajos	Jászberény	-	223 ft. 20 kr.
219.	Tiba Mihály	Túrkeve	-	223 ft. 13 kr.
220.	Ifj. László János	Kunszentmikl.	-	222 ft. 14 kr.
221.	Kerekes Ferenc	Karcag	-	221 ft. 72 kr.
222.	Szabó Mihály	Kunhegyes	-	219 ft. 39 kr.
223.	Pázsit István	Kiskunhalas	-	218 ft. 99 kr.
224.	Veres Lajos	Kistűjszállás	-	218 ft. 86 kr.
225.	Farkas Imre	Kiskunhalas	orvostudor, tanár	217 ft. 52 kr.
226.	Szöllősy István	Jászberény	ügyvéd	215 ft. 90 kr.
227.	Bikády László	Kiskunhalas	-	214 ft. 70 kr.
228.	Mészáros Pál	Kunhegyes	-	213 ft. 73 kr.
229.	Tóth Imre	Szabadszállás	-	213 ft. 72 kr.
230.	Barna János	Túrkeve	-	212 ft. 11 kr.
231.	Hajdú András	Kunszentmiklós	-	211 ft. 66 kr.
232.	Daranyi Gergely	Kiskunhalas	-	211 ft. 55 kr.
233.	Varga József	Kunhegyes	-	210 ft. 87 kr.
234.	Kovács Sándor	Kunszentmikl.	-	210 ft. 78 kr.
235.	Koncsik Péter	Jászberény	-	210 ft. 7 kr.
236.	Mizsey Imre	J.alsószentgy.	-	209 ft. 99 kr.
237.	Pap Richárd	Kiskunhalas	ügyvéd	209 ft. 70 kr.
238.	Tökés János	Karcag	-	208 ft. 24 kr.

239.	Csóreg György	Karcag	-	207 ft. 56 kr.
240.	Nagy Ferenc	Kiskunhalas	-	207 ft. 24 kr.
241.	Tóth Sándor	Kiskunlach.	-	206 ft. 45 kr.

Bagi Gábor

1995: A Jászkun Kerület társadalma a redmpciótól a polgári forradalomig 1745—1848. A Jász—Nagykun—Szolnok Megyei Múzeumok Közleménye, 52. Szolnok, 1995.

H. Bathó Edit

1993: Adatok az első jázsági zsidó család történetéből. In.: Jázsági Évkönyv, 1993. Szerk.: Pethő László. Jászberény, 1993.

Bathó Mór

1873: A Jászkunkerületekben 1869. december 31-én megkezdett népszámlálás eredménye. A népszámlálási adatok alapján összeállítá ... Jászberény, 1873.

Bánkiné Molnár Erzsébet:

1995: A Jászkun Kerület igazgatása 1745—1848. A Jász—Nagykun—Szolnok Megyei Múzeumok Közleményei, 51. Szolnok, 1995.

Ferenczi Szilárd

2010: Adatok a kolozsvári virilizmus történetéből (1872—1917). In.: Erdélyi Múzeum, 2010. 1—2. szám.

Juhász Erika

2006: Nyilvános és háttér-politizálás: a Deák párt és a Tisza kormány konzervatív ellenzéke. Műhelytanulmányok. Digitális archívum. (10) 2006/4. MTA Politikai Tudományok Intézete. Budapest, 2006.

Kemény János

2005: Duna–Tisza közti mezővárosi végrendeletek 1738–1847. Forrásközlemények 9. Kecskemét, 2005.

László Lóránd

2010: Marosvásárhely legnagyobb adófizetői 1881—1916 között. In.: Erdélyi Múzeum, 2010. 1-2. szám.

Papp Izabella

2011: „Az egész vármegye Móric bátyja” Bogdi Papp Mór. In.: Bartha Júlia (szerk.): Kunok és jászok 770 éve a Kárpát medencében. A Jászkunság kutatása, 2009. Szolnok, 2011.

Sugárné Koncsek Aranka

2003: Jász történelmi arcképcsarnok. Jázsági Füzetek, 32. Jászberény, 2003.

Urbán Miklósné

1998: Életrajzi lexikon. In.: Kiskunfélegyháza helyismereti könyve. Szerk.: Bánkiné dr. Molnár Erzsébet. Kiskunfélegyháza, 1998.

Vörös Károly

1975: A modern értelmiség kezdetei Magyarországon. In.: Valóság, 1975. X. szám.

Besenyi Vendel

AZ I. VILÁGHÁBORÚ HŐSI HALOTTAI JÁSZBERÉNY TEMETŐIBEN

Az elkövetkező esztendőben, 2014-ben a világtörténelmet megrendítő, sorsfordító és a világ politikai térképét átrendező esemény kezdetére, a négy évig tartó Nagy Háború kitörésének kezdetére emlékezünk. Ez a háború I. világháborúként vonult be az emberiség történetébe, s világviszonylatban 9.446.900 fő halálát jelentette. A háborúban a Központi Hatalmak részéről 24 millió 500 ezer, míg az Antant Hatalmak országaiból 43 millió 137 ezer ember vett részt. A XIX. és a XX. század során a világpolitikai helyzetet a nagyhatalmak egymásnak feszülése határozta meg. A nagyhatalmak két nagy csoportot alkottak: Központi hatalmak és Antant hatalmak. A Központi hatalmak országai: Németország, az Osztrák–Magyar Monarchia, Törökország és Bulgária. Az Antant országai: Franciaország, Anglia és Oroszország, melyhez a háborúban való belépésével csatlakozott 1915-ben Olaszország, 1916-ban pedig Románia.

Az egyes országoknak konfliktusai voltak egymással, a franciáknak a németekkel; az angolok gyarmatosítási kérdésekben rivalizáltak a németekkel; Oroszország a pánszlávizmusra hivatkozással a balkáni részeket felhasználta a Monarchia és a Török Birodalom elleni terjeszkedés érdekében. Ezt tetézték még az egyre erősebb szerb, horvát, román, olasz és szlovák nemzeti törekvések. Mindenki háborút akart, melyhez a kipattanó szikrát várták.

Ez 1914. június 28-án következett be, amikor Sarajevóban megölték a monarchia trónörökösét és feleségét. A hírek óriási visszhangja lett, és egy hónap múlva a szikra kipattant, diplomáciailag nem tudták rendezni az eseményt, a háború kitört, az Osztrák–Magyar Monarchia 1914. július 28-án hadat üzent Szerbiának, majd július 31-én általános mozgósítást rendelt az egész Monarchia területén. Július 30-án az orosz cár általános mozgósítást rendelt el a Monarchia ellen. Augusztus 1-jén Németország hadat üzent Oroszországnak, 3-án Belgiumnak és Franciaországnak. Augusztus 1-jén a francia kormány általános mozgósítást rendelt el. Augusztus 4-én Nagy-Britannia hadat üzent Németországnak, 12-én Franciaország és Nagy-Britannia az Osztrák–Magyar Monarchiának. Augusztus 5-én a Monarchia hadat üzent Oroszországnak, 6-án Szerbia Németországnak.

Európa lángokban állt, elkezdődött a rövid időre tervezett háború, melynek sajnos nagy áldozatokat követelve, csak négy év múlva lett vége.

A csatatereken nagyon sokan meghaltak, „elestek”, és nagyon sokan megsebesültek. Az elesettek számbavételét, anyakönyvezését és eltemetését a tábori lelkészek végezték. A monarchia magyar állampolgárságú elesettjeinek adatait továbbították Budapestre, ahonnan a Belügyminisztérium kb. egy év múlva továbbította azokat az elesett katona születési helye szerinti anyakönyvi hatóságokhoz. Ők elvégezték a polgári halotti anyakönyvezést, a megjegyzés rovatban minden esetben olvasható: „A hazáért hősi halált halt katona” bejegyzés.

A sebesültek elsősegélyben való részesítését, összegyűjtését és a kötőhelyre való szállítását az egészségügyi katonák, „szanitécek” végezték, az orvosok pedig az alapellátást követően a fronton felállított tábori kórházakban kezelték tovább őket. A szállítható betegeket a hátszágba küldték további gyógykezelésre, ún. „katonai tartalék” kórházakba, polgári kórházakba, illetve az e célra felállított vöröskeresztes kórházakba.

Magyarország nagy részét, így a Jászságot is elkerülték a harci események, hős katonafiaink az országhatáron kívül harcoltak, csak esetleges gyógykezelésükre kerültek haza, s felgyógyulásuk után újra a front valamelyik szakaszán folytatták harci tevékenységüket.

Hősi halottak síremléke

A hátország készült a sebesültek fogadására, ápolására, gyógykezelésére, így Jászberény is. Alig hogy elkezdődött a háború, a jászberényi katonák még el sem távoztak a csataterekre, 1914. augusztus 2-án Eördögh Oszkár kórházigazgató főorvos a Jászberény című újságban bejelentette, hogy a kórházban betegápolói tanfolyamot szervez, és 20-40 év közötti hölgyek jelentkezését várja a következő napon a kórházban. A tanfolyamot megszervezték, a képzés elindult, és szeptember második hetében a városháza nagytermében avatták fel az első végzeteket. Még azon a héten újabb tanfolyamokat szerveztek, újabb csoport oktatását kezdték el a kórházban.

Ugyancsak szeptember második hetében a Vöröskereszt felhívására sebesültkórház létesítésére irányuló szervező munka kezdődött el Jászberényben. A helyi kerületi munkásbiztosító pénztár felajánlotta, hogy két termét kórháznak rendezi be, és a szükséges berendezéseket társadalmi úton beszerzi, melyhez kéri a város lakosságának segítségét. A helyi Vöröskereszt Egyesület szeptember 20-án közgyűlést tartott, ahol a vezetőség bejelentette, hogy Vavrik Endre ügyvezető alelnök közbenjárására a helyi fogházból a felállítandó kisegítő sebesültkórház részére 100 teljesen felszerelt ágyat bocsátanak az egyesület rendelkezésére, a kaszárnyából pedig 100 ágyat felszerelés nélkül, s e 100 ágy felszerelését gyűjtés útján kell beszerezni. Ugyanígy kell szervezni a konyhai és étkezési felszereléseket is. Élelmezésre a hadügyi kincstár a tisztek után 3, a legénység után 2 koronát biztosít naponta, de a kórház működéséhez még így is 12.000 korona forgótőkére van szükség. Ennek érdekében az ügyvezető alelnök a helyi 4 pénzügyi és a közbirtokosság vezetőit értekezletre hívta össze,

Hősi halottak közös síremléke

vüek – megérkeztek, és az ismétlő iskolában elkezdődött a gyógyító munka.”

Jászberénybe a háború folyamán két alkalommal terveztek hadikórházat telepíteni. 1915 februárjában felmerült a gondolat, hogy az üresen álló laktanyában 1200 ágyas hadikórházat rendezzenek be. Ez magasabb katonai célok miatt nem valósult meg, ugyanis április 20-án a II. honvédtábornok egy pótzászlóalját Szécsényből Jászberénybe helyezték. Az 1916–17-es tanévben a halicsi kórház a gimnázium épületébe szeretett volna költözni, azonban nem találtak alkalmas helyiséget a gimnázium részére a tanítás céljára, így a kórház vezetése elállt ettől a szándékától.

A Jászságban a legnagyobb betegforgalmat a jászberényi vöröskeresztes kórházak bonyolították le, de a polgári kórházban, az Erzsébet kórházban is gondoztak betegeket. 1914 karácsonyán 218 beteg katonát ápoltak Jászberényben. 1915. november végén készítettek egy jelentést, mely szerint a jászberényi kórházakban egy év alatt 6758 beteget kezeltek.

A lakosság nagy szeretetet és szimpátiát mutatott a sebesült és beteg katonák iránt. Gondozásukat és kiszolgálásukat helyi női önkéntesek végezték, ruhát, élelmet, ajándékokat gyűjtöttek részükre, karácsonykor ünnepeket rendeztek, karácsonyfákat állítottak a kórházakban, és minden beteg katona ajándékot kapott. Ma talán szokatlannak tűnik, minden ajándéksomagnak szerves része volt a dohány, a cigaretta vagy a szivar. Még 1914 novemberében 550 fős Ozsonna Társaság alakult, melynek tagjai minden kedden és pénteken este 6 és 7 óra között süteménnyel kedveskedtek a város összes kórházában ápolt katonának. A lakosság a kórházak részére természetbeni adományokat gyűjtött.

akik vállalták, hogy ezt az összeget kamatmentesen az egyesület rendelkezésére bocsátják a háború egész idejére.

Döntöttek a sebesültek kórházak helyéről, azok a gazdasági ismétlő iskolában Tóth Sándor, Leitner Ármin és a munkásbiztosító pénztár által felajánlott helyiségekben lettek felállítva. A közgyűlés reményét fejezte ki, hogy sürgős, de alapos munkával 2000 sebesült katona részére e kisegítő kórházak mihamarabb készen állnak.

A Jászságban még Jászapátin, Jászárokszálláson és Jászakiséren létesült vöröskeresztes kórház. Ezen kívül 1916. szeptember első napjaiban egy katonai bizottság Jászapátin a gimnázium épületét katonai kórház céljára lefoglalta. A 4. számú honvéd tartalékkórház költözött oda, és 1917. április 24-én költözött el, s az intézmény ettől kezdve újra az oktatás céljait szolgálta.

Jászberényben jó szervező munkával a kisegítő kórházak október elejére „fogadóképesekké váltak, s október 5-én az első beteg katonák – mintegy 30 fő az északi harcterről, főleg olasz és német anyanyel-

E kórházakban a gyógyító munkát Jászberény orvosai végezték. A kórház orvosain kívül még hét orvos dolgozott ez idő tájt. A vöröskeresztes kórházak vezetői tevékenységét is Eördögh Oszkár, az Erzsébet kórház igazgatója látta el, az ápolónői munkákat pedig önkéntes vöröskeresztes nővérek végezték 1918 végéig, a vöröskeresztes kórházak megszűnéséig. Eördögh Oszkár munkája elismeréseként a Vöröskereszt másodosztályú díszjelvénye kitüntetésben részesült, a munkában élenjáró ápolónőket pedig Ferenc Szalvátor főherceg oklevéllel és díszéremmel tüntette ki.

Sajnos a sebesült és beteg katonák közül nem mindenki távozhatott el gyógyultan, nem térhettek vissza szeretteikhez, vagy nem térhettek vissza a háború, a csataterék embertelen világába. Megfáradt testük Jászberény valamelyik temetőjében, meggyötört lelkük pedig az égben nyert örök nyugalommal.

Jászberény földjében az itt meghalt hadifoglyokat és szerb internáltakat, valamint a háborúban szerzett betegségben a háború befejezése után meghaltakat is beleértve 199 fő I. világháborús hősi halott nyugszik. 1914 és 1918 között Jászberény kórházaiban és a helybéli születésű, betegszabadságon itthon levő katonákkal együtt 135 fő halt meg. Közülük 2 fő a kaszárnyában, 1 fő pedig a fogházban lelte halálát. 33 jászberényi születésű személy esetében nem tudtam eldönteni, hogy kórházban vagy otthon érte-e a halál őket, így a mellékelt táblázatban az „otthonukban meghaltak” rovatban vettem nyilvántartásba őket. A laktanyában és a fogházban meghalt 3 személyt is ideszámítottam, így lett ez a létszám 36 fő.

23 család – nyilván a tehetősebbek – a csatatereken elesett vagy a front valamelyik tábori kórházában meghalt hozzátartozóját hazaszállíttatta, és a családi sírkertben, Jászberényben eltemette. Ezek a temetések is 1914–18 között történtek.

A háborúban szerzett betegség következtében meghaltak száma 8 főre tehető.

Így a Nagy Háború – korabeli szóhasználatlal élve – Jászberényben eltemetett osztrák-magyar áldozatainak létszáma: $135+23+8 = 166$ fő. Valamennyiük esetében a halotti anyakönyvi bejegyzés megjegyzés rovatában az alábbi olvasható: „A harctéren szerzett betegség,” vagy „A harctéren szerzett sebesülés következtében hősi halált halt katona.”

1914-ben szerb, 1915-ben oláh internáltakat hoztak Jászberénybe. Az oláh internáltak haláláról nincs feljegyzés, a szerbek közül viszont 16-an haltak meg. Őket a Szent Imre, illetve a régi református temetőben helyezték örök nyugalomba.

A munkaerőhiány enyhítésére (a férfiak a háborúban voltak) 1915 májusától lehetőség nyílt hadifoglyok alkalmazására. Ezzel a lehetőséggel sokan éltek a Jászságban. Orosz, olasz és montenegrói hadifoglyok érkeztek és dolgoztak jászberényi gazdáknál. Közülük 12 orosz, 3 olasz és egy montenegrói hadifogoly halt meg betegség következtében. Közülük 1 fő az izraelita temetőben, a többi pedig a Szent Imre temetőben alussza örök álmát.

1918 novemberében, az összeomlás után a Romániából hazatartó német katonák közül 1 fő Jászberényben közlekedési baleset következtében meghalt, a református Ótemetőben hantolták el.

Így a Jászberényben nyugvó I. világháborús áldozatok nemzetiségi megoszlása az alábbiak szerint oszlik meg:

Osztrák-magyar:	166 fő
Német	1 „
Montenegrói	1 „
Olasz	3 „
Orosz	12 „
Szerb	16 „

Hősi halott síremléke

Eltemetésük helye szerinti megoszlás:

Szent Imre temető	141
Fehértói temető	7
Új temető	5
Porteleki temető	4
Református Ótemető	34
Izraelita temető	8
<i>Összesen:</i>	<i>199 fő</i>

A temetők közül a Református Ótemetőt az 1960-as években felszámolták, a hősök maradványait a mai Református temetőbe vitték át, s maradványaik felett a síremlék felirata: „Hőseink.”

A Szent Imre temetőben az I. világháború alatt külön sírtestet alakítottak ki. Ez máig is megvan, gondozását a Szent Imre Temetőért Alapítvány végzi. Azonban nem mind a 141 főt ebben a sírkertben temették el – itt már szinte alig van síremlék, viszont Büki Jánosé itt látható –, hanem a temető más részein is találkozhatunk ezen időszakban eltemetett hősökkel, így Kiss Ferenc, Darázs Kálmán, Kohári Imre és Sárközi János sírjai még viszonylag jó állapotban megvannak.

A Fehértói temetőben Ibrányi Ferenc főhadnagy sírját nemrég felnyitották – jó állapotban van.

A Nagy Háború kitörésének 100. évfordulója alkalmából célszerű lenne a ma még fel nem számolt I. világháborús sírokat számba venni és helyi védelem alá helyezni. Hősök voltak ők, vélt vagy valós érdekekért harcolva, esküjükhöz híven. A kapott parancsot mindenkor teljesítették, ezért fiatal életüket is feláldozták, vállalva a halált, hátrahagyva fiatal feleséget, kisgyermeket, kedvest, szülőt. Az elismerés hangján kell szólunk róluk, ők Magyarország hősei, Jászberény hősei – ők a mi hőseink.

Az I. világháború alatt és a háborúban szerzett betegség következtében, a háború után meghalt és Jászberényben eltemetett katonák, hadifoglyok és internáltak

I. Jászberényben a kórházban vagy betegszabadságon itthon levő meghalt és eltemetett I. világháborús hősi halottak:

A rövidítésekre vonatkozó megjegyzések: *Jászberényben haltak meg (Jb.), a kórház (kh.), vöröskeresztes kórház (vkh.), fogház (fh.), kaszárnya (k.), laktanya (l.) külön jelölve. Alakulatok: cs. és kir. 68. gyalogezred (68. gye.), m. kir. 29. honvéd gyalogezred (29. h. gye.), 31. tüzér ezred (31. te.), m. kir. 11. honvéd gyalogezred (11. h. gye.), 11. honvéd pótzászlóalj (11. pz.), 4. vonatosztály (4. vo.), m. kir. V. sz. méntelep (V. m.), m. kir. 21. honvéd gyalogezred (21. h. gye.), 31. honvéd pótzászlóalj. (31. pz.), 55. tábori tüzérezred (55. te.), m. kir. 1. honvéd huszárezred (1. he.), cs. és kir. 34. gyalogezred (34. gye.)*

1. Szent Imre temető (98 halott):

név	életkor	szül.hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Pesti István	34	Jászberény	68. gye.	Jb.	1914. 11. 15.	1914. 11. 19.
Horti Nagy János	35	Jászfényszaru	“	“	1915. 09. 25.	1915. 09. 27.
Kalmár Gábor	20	Jákóhalma	n.a.	“	1916. 09.02.	1916.09.04.
Kuczora József	50	Jászberény	88. gye.	“	1916.11.02.	1916.11.03.
Dudás István	27	Jászberény	29. h.gye.	“	1917.05.15.	1917.05.16.
Vígh József	38	Jászberény	n.a.	“	1917.05.21.	1917.05.22.
Sisa János	24	Jászberény	“	“	1917.05.21.	1917.05.22.
Vidi József	33	Jászberény	68.gye.	“	1917.08.03.	1917.08.05.
Hegyesi László	39	Jászberény	n.a.	“	1917.12.29.	1917.12.31.
Mészáros János	47	Jászberény	29. h.gye.	“	1918.03.13.	1918.03.14.
Gömöri Lajos	18	Jászberény	“	“	1918.04.17.	1918.04.19.
Kis József	18	Jászberény	“	“	1918.05.29.	1918.05.30.
Kispál János	30	Jászberény	29. h.gye.	“	1918.07.19.	1918.07.21.
Ménkü József	47	Jászberény	“	“	1918.11.16.	1918.11.17.
Baráth András István	25	Jászberény	n.a.”	“	1916.07.22.	1916.07.24.
Matók Sándor	30	Jászberény	29.h.gye.	“	1917.08.14.	1917.08.16.
Kispiroska Ferenc	36	Jászberény	68.gye.	“	1918.03.25.	1918.03.27.
Hartyányi István	28	Jászberény	“	“	1915.09.14.	1915.09.16.
Kövér István	29	Jászberény	“	“	1916.02.03.	1916.02.05.
Jankovics János	42	Jászberény	n.a.	“	1916.08.28.	1916.08.29.
Rigó István	38	Jászberény	“	“	1917.02.19.	1917.02.21.
Kispál József	24	Jászberény	“	“	1918.03.19.	1918.03.21.
Kollár Imre	27.	Jászberény	31.te.	“	1918.04.30.	
Kozler János	41	Jászberény	n.a.	“	1918.10.08.	1918.10.10.
Kiss Ferenc	39	Jászberény	“	“	1918.10.21.	1918.10.22.
Erős Elek	23	Jászberény	“	“	1918.06.03.	1918.06.03.
Angyal József	37	Jászberény	“	“	1918.11.22.	1918.11.24.
Bathó András	31	Jászberény	“	“	1915.06.10.	1915.06.12.
Buga János	44	Jászberény	“	“	1918.07.13.	1918.07.15.
Labáth József	23	Jákóhalma	29.gye.	“	1917.03.04.	
Besenyi Ferenc	29	Jászberény	n.a.	“	1916.11.25.	1916.11.27.
Takács János	25	Baranya (Ung m.)	11.h.gye.	“	1915.09.09.	1915.09.11.
Paulo Vaszily	38	Domafálva	“	“	1915.10.22.	1915.10.24.
Száraz Péter	41	Krasznabétek	“	“	1915.11.19.	1915.11.21.

Gedzor János	21	Bilak (Bereg m.)	“	“	1916.01.19.	1916.01.21.
Kondás Ferenc	20	Nyírlugos	“	“	1916.01.25.	1916.01.28.
Gébel Gyula	23	Vinna (Ung m.)	“	“	1916.02.22.	1916.02.24.
Erdei Gyula	20	Fábiánháza (Szatmár m.)	“	“	1916.02.22.	1916.02.24.
Korbély Mihály	23	Medence (Bereg m.)	“	“	1916.02.28.	1916.02.29.
Pern János	21	Deskófalva (Bereg m.)	“	“	1916.02.28.	1916.02.29.
Sztankovics János	21	Kistűzfalva (Bereg m.)	“	“	1916.03.09.	1916.03.11.
Mályi István	21	Szirenfalva (Ung m.)	“	“	1916.03.10.	1916.03.11.
Kápuszta Fedor	47	Kisanna (Bereg m.)	“	kh.	1916.03.25.	1916.03.27.
Hosszú György	49	Magasrév	“	k.	1916.03.31.	1916.04.02.
Prekup György	35	Nyíradony	“	Jb.	1916.04.10.	1916.04.12.
Sebők György	41		11. pz.	“	1918.09.06.	
Talapa János	40	Felsőtátárszél	11. h. gye.	“	1916.06.11.	1916.06.12.
Holovácská Illés	24	Bakosfalva	“	“	1916.09.24.	1916.09.26.
Mészáros András	23	Nagykálló	“	“	1916.10.12.	1916.10.14.
Kopor Károly	41	Nagybereg	“	“	1917.01.15.	1917.01.17.
Petróczi János	19	Szajkafalva (Bereg m.)	“	“	1917.02.16.	1917.02.18.
Panyik András	48	Demjén (Heves m.)	“	“	1917.03.03.	1917.03.06.
Lengyel László	48	Hátszegkenéz (Bereg m.)	“	“	1917.03.08.	1917.03.10.
Karaman Mihály	36	Székó (Ung m.)	“	“	1917.04.28.	1917.04.30.
Bús István	47	Tápiószéle	4. vo.	“	1917.05.05.	1917.05.06.
Baranyai József	40	Vindornyaszlós (Zala m.)	n.a.	“	1917.05.13.	1917.05.15.
Potoczki János	18	Hegyombás	11. h. gye.	“	1917.07.11.	1917.07.13.
Vojtun Gyula	20	Fenyvesvölgy (Ung m.)	“	“	1917.07.14.	1917.07.16.
Smajda János	27	Gálócs (Ung m.)	“	“	1917.08.14.	1917.08.17.
Vug György	50		V.m.	“	1917.10.06.	1917.10.08.
Mihner Péter	49	Magyarád (Arad m.)	ménieskar	“	1917.10.15.	1917.10.17.
Wihancz János	19	Kisvadas (Bereg m.)	11. h. gye.	kh.	1917.12.12.	1917.12.14.
Kerepesi György	22	Fegyvernek	“	Jb.	1917.12.19.	1917.12.23.
Teschel Antal	24	Szentgotthárd	“	kh.	1918.01.16.	1918.01.18.
Papp Ferenc	30	Szabolcs (Szabolcs m.)	“	“	1918.01.17.	1918.01.21.
T. Németh János	19	Gáva (Szabolcs m.)	“	“	1918.02.25.	1918.02.26.
Dallos János	30	Tiszaeszlár	“	“	1918.03.10.	1918.03.12.
Kakas István	27	Ecséd (Heves m.)	ménieskar	“	1918.04.14.	1918.04.15.
Csicsák Sándor	18	Pálócz (Ung m.)	11. h. gye.	“	1918.05.23.	1918.05.24.
Herczuszi László	48	Zsukó (Bereg m.)	“	l.	1918.05.31.	1918.06.12.
Zsanda József	20	Kék (Szabolcs m.)	“	kh.	1918.06.16.	1918.06.18.
Gombos Gyula	20	Csap (Ung m.)	“	“	1918.06.28.	1918.06.29.
Bóbita László	24	Tüzesmező	“	“	1918.07.01.	1918.07.03.
Hutics? Mutics? János	35	Sóhat (Ung m.)	“	“	1918.07.01.	1918.07.03.
Deák Mihály	21	Mihálka (Máramaros m.)	“	Jb.	1918.07.09.	1918.07.11.
Büki János	22	Alsóoszko (Vas m.)	“	“	1918.07.15.	1918.07.18.
Márkus József	43	Vásárosnamény	“	kh.	1918.10.01.	1918.10.02.

Sabjanovics Boldizsár	40	Nagyszöllös	“	“	1918.10.11.	1918.10.13.
Sztaskó András	29	Nyíregyháza	“	“	1918.10.10.	1918.10.13.
Muszka János	23	Komlós (Bereg m.)	“	“	1918.10.14.	1918.10.16.
Bogis György	33	Verebes	“	“	1918.10.17.	1918.10.19.
Kubrien Pál	26	Tiha (Ung m.)	“	“	1918.10.29.	1918.10.30.
Kaszás Mihály	29	Gereny	“	“	1918.11.02.	1918.11.04.
Kisbellér Dániel	38	Szentsimon (Gömör m.)	“	“	1918.11.01.	1918.11.04.
Sebők György	43	Kávás (Szabolcs m.)	“	Jb.	1917.09.06.	1917.09.07.
Sztancsák János	27	Ungvár	“	“	1918.11.22.	1918.11.25.
Szabó Imre	35	Lajosmizse	csendőrség	“	1915.09.19.	1915.09.23.
Recsányi István	49	Nagykörfű	29.h.gye.	“	1918.04.25.	1918.05.02.
Horváth Kálmán	34	Nemesapáti (Zala m.)	n.a.	“	1917.02.27.	1917.03.01.
Bozsó Sándor	34	Mindszent (Csongrád m.)	“	“	1917.03.17.	1917.03.19.
Blaha Elek	45	Turjavágás (Ung m.)	“	“	1917.06.27.	1917.06.28.
Molnár József	31	Bozsók (Vas m.)	“	fh.	1917.11.05.	1917.11.07.
Juszkó János	35	Nakócz	11.h.gye.	n.a.	1915.05.26.	1915.05.28.
Páncsics János	45	Ligvánd (Somogy m.)	68.gye.	“	1915.09.27.	1915.09.29.
Tirpák János	42	n.a.	n.a.	“	1916.03.14.	n.a.
Bogdán Vazul	37	n.a.	21.h.gye.	“	1916.09.04.	n.a.
Hantos László	20	“	n.a.	“	1918.03.14.	“
Mali János	42	Kisszalacska (Ung m.)	11. h.gye.	“	1916.11.07.	1916.11.08.

2. Fehértói temető (1 halott):

név	életkor	szül.hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Somogyi Vendel	24	Jászberény	68.h.gye.	Jb.	1916.04.17.	1916.04.21.

3. Új temető (2 halott):

név	életkor	szül.hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Kocza Elek	44	Jászberény	n.a.	Jb.	1916.01.01.	n.a.
Gombkötő János	34	“	“	“	1917.02.13.	1917.02.15.

4. Izraelita temető (4 halott):

név	életkor	szül.hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Deutsch Éliás	40	Jászberény	29.pz.	Jb.	1917.06.27.	n.a.
Farkas Herman	18	Fejércse	11. pz.	n.a.	1915.10.22.	“
Schwarz Éliás	37	Levelek	“	“	1916.02.29.	“
Rozenblum Márk	19	Kislécfalva	“	“	1917.10.17.	“

5. Porteleki temető (2 halott):

név	életkor	születési hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Csík László	28	Jászberény	n.a.	Jb.-Portelek	1918.01.17.	1918.01.19.
Durucz László	44	“	“	“	1918.10.17.	1918.10.19.

6. Református ötemető (28 halott):

név	életkor	születési hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Nánásy Sándor	53	Jászberény	11.h.gye.	Jb.	1918.07.25.	
Szikra Tóth Sándor	38	“	11.pz.	“	1918.06.03.	1918.06.05.
Nemes Tamás	29	Jáskisér	n.a.	“	1914.11.09.	1914.11.20.
Varga Lajos	35	Fábiánháza	“	kh.	1915.05.19.	1915.04.20.
Nagy Lajos	31	Ilk	“	“	1915.06.03.	1915.06.05.
Köröskényi Bertalan	42	Tiszaszalka	11.h.gye.	“	1915.09.24.	1915.09.26.
Hidi Ferenc	36	Nagydobrony	“	“	1915.12.20.	1915.12.21.
Balogh Mihály	28	Kálca (Zemplén m.)	“	vkh.	1916.01.30.	1916.10.31.
Nyerges András	51	Kemence	“	Jb.	1916.03.11.	1916.03.12.
Császár Sándor	28	Tiszalök	“	kh.	1916.04.23.	1916.04.25.
Földesi Kálmán	51	Kántorjánosi	“	“	1916.05.20.	1916.05.22.
Pénzes Sándor	36	Mátészalka	“	“	1916.12.23.	1916.12.26.
Sinka János	46	Nyírbogdány	“	“	1917.01.03.	1917.01.05.
Kovács Kálmán	21	Kisdobrony (Bereg m.)	“	“	1917.02.17.	1917.02.19.
Kovács Lajos	38	Bagdaló (Bereg m.)	“	“	1917.02.22.	1917.02.24.
Kósa Miklós	22	Gulács	“	III.ker iskola	1917.02.24.	1917.02.26.
Csáknádi János	19	Felsőregnec (Zemplén m.)	“	kh.	1917.03.25.	1917.03.26.
Muzsai István	23	Fehérgyarmat	“	“	1917.04.07.	1917.04.09.
Szabó Mihály	23	Tiszaszentmárton	“	“	1917.11.08.	
Ozsváth József	45	Pusztadaróc	“	“	1918.01.29.	
Balla János	20	Újdávidháza	“	“	1918.06.20.	
Benkő Pál	21	Beregdéda	11. pz.	“	1918.09.19.	
Kőszegi László	26	Nagykalász	“	“	1918.09.21.	

Németh András	47	Ibrány	“	“	1918.10.05.	
Dancs András	21	Mándok	“	“	1917.03.09.	
Katona Sándor	38		“	“	1916.03.26.	
Széll Sándor	50	Püspökladány	“	“	1918.06.02.	
Nemes József	39	Csépa	“	“	1918.11.05.	

II. Harctereken vagy nem jászberényi hadikórházakban elhunyt és Jászberényben eltemetett

I. világháborús hősi halottak

1. Szent Imre temető (14 halott):

név	életkor	születési hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Fridvalszki Sándor	30	Jászberény	68.gye.	Debrecen	1915.04.02.	1915.04.05.
Darázs Kálmán	21	Jászberény	“	Ungvár	1915.04.19.	1915.05.02.
Sárközi János	32	Jászberény	29.h.gye.	Ménésfalva	1915.04.14.	1915.05.16.
Kotán Imre	29	Jászberény	68.gye.	Munkács	1915.06.17.	1915.06.18.
Szabó Antal János	41	Jászberény	29.h.gye.	Boszna-Bród	1915.05.04.	1915.07.04.
Árva Imre	36	Jászberény	n.a.	Szatmárnémeti	1916.02.06.	1916.02.12.
Völgyi Kálmán	21	Jászberény	34.gye.	Gyula	1916.05.13.	1916.05.18.
Kovács Vendel	33	Jászberény	“	Losonc	1916.08.16.	1916.08.21.
1916.09.19. Liba József	25	Jászberény	n.a.	Homonna	1916.	09.07.
Szalóki István	46	Jászberény	29.h.gye.	Budapest	1916.11.03.	1916.11.18.
Kispiroska István	43	Jászberény	n.a.	Prága	1917.04.24.	1917.04.29.
Matók Menyhért	24	Jászberény	68.gye.	Köpcsény	1917.05.24.	1917.06.01.
Móra János	21	Jászberény	n.a.	Győr	1918.11.10.	1919.03.22.
Lantos László	20	Jászberény	“	Nyíregyháza	1918.03.22.	1919.04.22.

Hősi halott síremléke

2. Fehértói temető (5 halott):

név	életkor	születési hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Czigány János	30	Jászberény	n.a.	Kolozsvár	1915.04.14.	1915.04.17.
Csillik Dezső	31	Jászberény	29.h.gye.	Kassa	1916.01.14.	1916.01.17.
Ibrányi Ferenc	23	Jászberény	“	Drohobic	1915.05.25.	1916.04.20.
Csillik Pál	22	Jászberény	“	Ungvár	1915.02.22.	1916.05.22.
Kormos László	40	Jászberény	1.he.	Budapest	1917.03.21.	1917.03.25.

3. Új temető (2 halott):

név	életkor	születési hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Bódi Imre	31	Jászberény	29.h.gye.	Fiume	1915.01.01.	1915.01.14.
Kun József	31	Jászberény	55. te.	Kassa	1917.03.14.	1917.03.22.

4. Porteleki temető (2 halott):

név	életkor	születési hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Torma Vendel	21	Jászberény	n.a.	Nagyvárad	1915.04.24.	1915.04.26.
Sóspataki János	22	Jászberény	“	Miskolc	1916.06.20.	1916.06.25.

III. A háborúban szerzett betegség következtében meghaltak és Jászberényben eltemetett hősi halottak:

1. Szent Imre temető (2 halott):

név	életkor	születési hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Szalói Pál	43	Jászberény	n.a.	Jb.	1919.01.02.	1919.01.04.
Magócs Béla	40	Jászberény	“	“	1919.03.24.	1919.03.25.

2. Fehértói temető (1 halott):

név	életkor	születési hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Szabó Lajos	39	Jászberény	4.vo.	Budapest	1919.10.18.	1919.10.22.

4. Izraelita temető (3 halott):

név	életkor	születési hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Szabó Endre	24	Jászberény	31. pz.	Jb.	1919.08.01.	n.a.
Weisz Béla	28	Jászberény	n.a.	“	1921.10.22.	“
Policzer Ernő	27	Rutka	31.pz.	“	1920.04.16	“

Hősi halott síremléke

5. Reformtáus ótemetőben (1 halott):

név	életkor	születési hely	alakulat	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Szőke Ferenc	37	n.a.	11.pz.	Jb.	1919.04.20.	n.a.

IV. A Nagy Háború folyamán Jászberényben meghalt német katona
Református ótemető

név	életkor	születési hely	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Pillich János Friedrich Wilhelm	23	n.a.	Jb.	1918.11.14.	n.a.

A Nagy Háború folyamán Jászberényben meghalt és eltemetett hadifoglyok

1. a, Szent Imre temető - montenegrói nemzetiségűek (1 halott):

név	életkor	születési hely	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Vukovics Velison	26	n.a.	kh.	1918.11.04	1918.11.05.

1. b, Szent Imre temető - olasz nemzetiségűek (3 halott):

név	életkor	születési hely	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Cavala Pietro	24	n.a.	n.a.	1918.07.07.	n.a.
Masulba Angelo	24	Nápoly	kh.	1918.10.25.	1918.10.27.
Vegoscocco Giovanni	22	Velence	“	1918.11.11.	1918.11.23.

1. c, Szent Imre temető - orosz nemzetiségűek (11 halott)

név	életkor	születési hely	halál helye	halál ideje	temetés ideje
Titkov Dimitrij	32	n.a.	Jb.	1916.06.12.	1916.06.15.
Csumak Pavel	35	“	“	1917.06.29.	1917.06.30.
ismeretlen		“	“	1918.02.05.	1918.02.06.
Klokov Nikolaj	34	Szimra	Jánoshida	1918.08.25.	1918.08.26.
Parsen Dániel	25	Alexandrowk	kh.	1918.10.22.	1918.10.24.
Kutcsin Nikolaj	29	Bizimo	“	1918.10.23.	1918.10.24.
Proszkov Dimitrij	28	Sziminjevszk	“	1918.10.24.	1918.10.26.
Vasselkyn Iván	24	Kalmenkov	“	1918.11.01.	1918.11.03.
Libucski Vam	24	Szibéria	“	1918.11.01.	1918.11.04.
Bukasin Vaszil	27	Szibéria	Jb.szőlőkben	1919.11.25.	1919.02.28.
Fülöp József	24	Kremencsik (Ukrajna)	kh.	1918.10.16.	1918.10.17.

1914-18 között Jb.-ben meghalt összesen							135
kórházban	70				26	3	99
otthon	28 #	1	2	2	2	2	36
1914-18. között frontról hazaszállítva összesen							23
csataterén meghalt	2	1					3
hadikórházban meghalt	12	4	2	2			20
1918 után harctéri betegségben elhunyt	2	1	1		1	3	8
szerb internáltak	12				4		16
hadifoglyok összesen							16
orosz	11					1	12
olasz	3						3
montenegrói	1						1
meghalt német katona					1		1
	121	7	5	4	34	8	199

Megjegyzés:

Ezen kimutatás a forrásmunkáknál említett polgári és egyházi anyakönyvek, valamint a Jászberényi Katonai Nyilvántartó Hivatal által közölt kimutatás egybevetésével készült.

Az elhalálozás helyén, ahol csak Jászberény van beírva, ők is valamelyik városban levő kórházban haltak meg.

#ebből 2 fő a laktanyában, 1 fő pedig a fogházban halt meg.

Felhasznált forrásmunkák:

Szülőföldünk a Jászság – Helytörténeti olvasókönyv. Jászberény, 2011.

Sugárné Konksek Aranka: A szegénygondozás, az orvoslás és a közegészségügy története Jászberényben. Jászberény, 2000.

Sugárné Konksek Aranka: Jászberény temetői. Jászberény, 2006.

Máté Éva: Vöröskereszt a Jászságban. Jászberény, 2006.

Jászberény halotti anyakönyve 1914–1922. – polgári Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára – Szolnok.

A jászberényi Római Katolikus Egyház Halotti Anyakönyve. Főplébánia – Jászberény

A jászberényi Református Egyház Halotti anyakönyve 1914–1922. (hiányos) Református Lelkipásztori Hivatal – Jászberény

A jászberényi Református Egyház Halotti anyakönyvének mutatója 1914–1922. Református Lelkipásztori Hivatal – Jászberény

Jászberény Katonai Nyilvántartó Hivatal kimutatása

„Átnézet a Jászberény rendezett tanácsú város területén levő összes temetőről, melyekben hősök vannak eltemetve” – névsor van hozzá mellékelve. Készítette: Jászberényben 1921. március 1-én Beleznay őrnagy. Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára – Szolnok.

Jászberény város közigazgatási iratai – 1914. – 832-883. 661. számú doboz.

Fodor István Ferenc

NÉGY SZÁLLÁS VOLT-E NÉGYSZÁLLÁS?

Négyszállás nevével 1965-ben 16 éves gimnazistaként találkoztam először. A jákóhalmi gimnázium¹ megszűntével bekerültünk Jászberénybe a mostani Liska József Erősáramú Szak-középiskolába – „lánykori nevén” a Kállai Éva Gimnáziumba.² Tanítás után vártuk a jákóhalmi diákbusz indulását a Petőfi téren, s néhány perccel korábban mindig begördült elénk egy farmotoros modern világoskék autóbusz – amit mi „pesti buszként” ismertünk³: oldalán a felirattal: Jászberény-Négyszállás. De hol van az a Négyszállás? Itt mindenhol csak „jász” nevű települések vannak és méghozzá ilyen „szuperbusz” megy oda, mikor mi meg egy szögletes régi típusú buszban utazunk, sőt még néha fakaruszban⁴ is. Idő kellett hozzá, míg megtudtuk, hogy az egy tanyavilág Berény és Árokszállás között, ahol akkoriban szűnt meg a tanyasi iskola felső tagozata és az addig odajárt diákoknak volt ez a diákbusza.⁵ Mi nem nagyon jártunk arra, mert ha Gyöngyös felé mentünk, akkor Jászdózsán át nem érintettük ezt a területet.

Alig telt el egy év és megint hallottam Négyszállásról. 1966-ban már – mint az idén 50 éves jákóhalmi Horváth Péter Honismereti szakkör tagja – hallgattam az öregek meséit Négyszállásról és a jákóhalmi határban lévő Négyszállási-tóról, melynek a partján állt templom harangját a törökök elől a tóba süllyesztették és még ma is ott van.⁶ Mivel én oda legalább 7 km-re laktam, így addig nem ismertem nagyon azt a vidéket. Bércesi Laci bácsi váltig erősítette, hogy az a terület volt a népszállási határ – így mondta: Népszállás. Ott pedig volt Százegyháza, emitt a dósai útnál meg Félegyháza. Ide meg a mai Jákóhalmán lévő halomra költözött egy Jakab nevű pásztor a birgéivel, szerzett magának egy asszonyt egy másik halomról, egy másik törzsből és családot alapított. Ott van eltemetve a templom küszöbe alá. Mert ezek a törzsek háborúztak ám egymással – mondták az öregek. Ezeken aztán összevitattok az atyafiak – 70-80 év körüli öregek -, hogy akkor most hogy is volt? Százegyháza egy régi Bedekovich térképen Szászegyháza⁷ néven szerepel. Valószínű, hogy Laci bácsi nem tudott mit kezdeni a szász szóval – vagy már neki is így mondták a korábbi öregek -, így lett belőle Százegyháza, mert ennek legalább volt értelme számára. Hiszen ott volt öt km-re Félegyháza is. Az egyik százegy, a másik meg fél. Más forrásból úgy hallottam, hogy az Árpád-korban betelepített szászok nevét rejtheti ez a név, hiszen a közelben a ma létező Újszász és Szászberek nevében is szerepel.

1 Jászkóhalmán 1963-65 között működött általános gimnázium az akkori országos irányelvek alapján.

2 Ez a középiskola néhány évvel korábban lánygimnáziumként indult és az akkori ideológia szerint keresni kellett névadójának egy kommunista nőt. Vélhetően így esett a választás Kállai Évára, aki mint az '56-os – akkori szóhasználatlaltal - „ellenforradalom” áldozata, a pesti pártház ostromakor sebesült meg halálosan.

3 Ez a típus először a minket érintő Budapest-Kisköre vonalon közlekedett, onnét ismertük. Persze azt is tudhattuk volna, hogy annak az eredeti színe sötét volt, tehát az említett buszhoz már Jászberény használtan juthatott hozzá, nem eredeti színében.

4 A háború után alkalmi személyszállító autóbusz volt, az alvázra szerelt fából készült doboz volt az utastér. Még volt ilyen Jászberénynek, amit szükség esetén előkaptak.

5 A sorsom úgy alakult, hogy bő 3 évvel később, amikor a jászberényi ÁFÉSZ-nél dolgoztam, az ottani tanyasi boltba is kijártunk leltározni, így megismertem Demeter Béla tanító urat – az utolsó ottani tanítót -, aki akkor még ott lakott és a felesége volt a boltos. Később elköltöztek valahová a Dunántúlra.

6 Ha ez igaz lenne, akkor a tatárok elől kellett volna elrejtteni a harangot, mert utána már itt nem volt falu.

7 Tóth János: A Jászkunság helyzete a XVIII. század végén. Jászberény, 1976. Bedekovich Lőrinc térképmelléklete 1779-ből.

Az már akkoriban világos volt számomra, hogy Négyszállás határa egy igen hosszán elnyúlt településhatár volt, hiszen amellett, hogy a jákóhalmi határban van Négyszállási-tó, még azon túl is terjedt egy kilométerrel; bizonyítja ezt az 1393-as oklevél, mely egy Jászapátival kapcsolatos határvitáról szól.⁸Négyszállási iskola viszont volt a jászberényi határban – amiről a bevezetőben írtam, - de még a jászágóiban is. A Selmeczi László által feltárt Négyszállás viszont a Jászapáti és Jászágó közötti területen, a mai Jászdózsához közel, a mai jászberényi ha-

A négyszállási határ változásai a történelem során

tárban található.⁹ A jeles térképész – Mikoviny Sámuel – 1731-ben térképezte fel a Jászságot, amikor Négyszállás már puszta volt: „Pr.¹⁰ Négy Szálás” olvasható a térképen egy romjelzés mellett, mely arra utalhatott a Tarna kanyarulatában, hogy ott még volt valami maradvány. Az a hely azonos azzal, amit Selmeczi László is megtalált és feltárt később. Abban az időben azonban még nem épült meg a József csatornának elnevezett 1000 öl hosszú egyenes Tarnaszakasz,¹¹ hanem a régi Tarna-kanyar közelében volt a falu. Ez valószínűleg azonos a Csákó (vagy Cakó)-érrel.

Akkoriban már javában folyt a „csatározás” Berény és Jákóhalma között Négyszállás határáért, mely nagy kincs volt itt akkoriban a Jászság közepén. Berény azonban hiába fordult a Kamarához 1735-ben, hogy igazolja, hogy őt illeti a puszta, mert Jákóhalma meg azt igazolta, hogy a puszta negyedét már hosszabb ideje bérelte és az árendát mindig pontosan megfizette.¹² Két évized múlva a Redemptiokor meg is szerezte Négyszállás területének a harmadát 1000 rhenes forintért, miközben saját határáért 9700 forintot fizetett.¹³

⁸ Fodor István Ferenc: Jászejákóhalma története. Jászberény, 2008.

⁹ Selmeczi László: Az atyák emlékezeti Jászberény, 2013.

¹⁰ Praedium. (puszta)

¹¹ Ezt 1796-ban ásták.

¹² Fodor István Ferenc: Jászejákóhalma története. Jászberény 2008.

¹³ Fodor Ferenc: A Jászság életrajza, Bp, 1942.

Noha nem erős oldalam a matematika, de annyira azért boldogultam vele, hogy megpróbáltam a rendelkezésre álló adatokból kiszámítani, hogy mennyi lehetett a négyszállási határ területe.

Fodor Ferencről tudjuk, hogy Jákóhalma a Redemptiokor 9700 forintot fizetett a saját határáért és 1000 forintot Négyszállás egyharmadáért.¹⁴ Azt is tudjuk, hogy együtt a határ 7758 hold volt, ha tehát az egész egy árban volt számolva, akkor a négyszállási határ egyharmada 725 hold körül volt, tehát az egész négyszállási határ egy darabban 2175 hold volt. Amikor még egymás mellett volt a két határ, akkor Jákóhalma határa kb 5583 hold volt.¹⁵ Tehát amellett, hogy a fele sem volt a jákóhalminak, a hosszúsága jóval meghaladta azt, kb 15 km hosszan nyúlt el.

Az is valószínű, hogy 1779-ben a Bedekovich Lőrinc térképén jelzett Wendelin – vélhetően egy Szent Vendel-szobor – ugyanott volt a folyó mellett, mint korábban Négyszállás falu.¹⁶ Mikoviny térképén két pusztája volt határával együtt feltüntetve: Négyszállás pusztája határos volt egyértelműen Dósával, Apátival, Jákóhalmával, Berénnyel és Árokszállással. Ágopusztája határa nem rajzolódik ki olyan erősen, mint Négyszállásé, főleg Jászberény felé.

Az elnevezésben található szám is gondolkodásra serkentett. Van az országban Félegyháza (több is, éppen említettem, hogy a határunkban is), Van Féltorony, Egyed, Kétegyháza, Háromhuta, Négyes, Öttömös, Hatvan, Hét stb. Ezek az elnevezések általában összefüggenek valaminek a számszerűségével – sok esetben éppen az egyházra, templomra vonatkoznak. De miből származik a Négyszállás név? Logika szerint itt négy szállás volt. A Jászok a kezdeti időszakban szállásokon éltek falvak helyett: Berényszállás, Árokszállás, Apátiszállás, Boldogszállás – de általában ezeknél is megvan a magyarázat. Berény egy török törzsnév, Apáti talán apátsági birtok volt korábban, Árokszállás a Csörsz-árok partjára települt, a boldog meg gazdagot jelentett a régi magyar szóhasználatban. És Négyszállás?

A szakirodalom szerint a szállás azt a helyet jelenti, ahol megszálltak a jászok.¹⁷ Ám a magyar nyelv egy kissé csalafinta! A matematika után most egy kis etimológia. Gondoljunk csak a tojásra. A tojás tulajdonképpen egy művelet, amit a tyúk végez, s amikor megtojt és létrejött a cselekedet eredménye – az nem tojtat, nem tojomány,¹⁸ hanem tojás. A szállás is egy folyamat, aminek a következtében nem szállat, nem szállomány, hanem szállás jön létre. A szállás tehát abban az értelemben, ahogy a történettudományban ismert egy olyan hely – pl. egy korai jász megtelepedés helye, - amit valaki megszállt. Minő érdekes a magyar nyelv: a megszállott már megint mást jelent! Hogy ez áltudományoskodás? Mit csinált Radics Pista bácsi az ő apáti embereivel 1719 Pünkösöd szombatján? Megszállta Szentmárton pusztát, a mai Kunszentmárton.¹⁹ Mi tehát a különbség egy jász település esetében a két szállás között? Négyszállás jász szállás volt, ahol a jászok megtelepedtek, vagy a jászok megszálltak – elfoglaltak, magukévá tettek – négy korábbi, Árpád-kori települést, melyet a tatárok leromboltak.

Ezek tehát hajdani virágzó magyar falvak voltak, ahol a jászok idetelepedésekor nem volt négy község, hanem négy elhagyott faluom, melyet megszálltak és az egyiknek a helyén létrejött egy új falu: Négyszállás. Később aztán, ahogy gyarapodott, nőtt a népesség: új falvak alakultak ki, melyek leváltak Négyszállásról határakkal együtt.

14 Fodor Ferenc: A Jászság életrajza, Bp, 1942.

15 Az is meg van azonban jegyezve Fodor Ferencnél, hogy a Palugyay általi számításról kiderült, hogy nem pontos.

Annymira viszont talán mégis, hogy legalábbis arányaiban képet adjon a területi viszonyokról.

16 Tóth János: A Jászkunság helyzete a XVIII. század végén. Jászberény, 1976. Térképmelléklet.

17 Selmeczi László: Az atyák emlékezeti Jászberény, 2013.

18 A "tojományra" egyébként van egy régi forrásból származó példa, még akkor is, ha nem a tyúk ilyen tevékenységéről van szó, hanem emberiről: „Hát, hogy könnyű lehets, légy vatsorától üres./ Így, ha gyomrod kíván, híg leszen a tojomány.” Példánknál maradván azonban „szállomány” szó nem volt korábban sem.

19 Józsa László kunszentmártoni helytörténész közlése eredeti dokumentumok alapján.

Hogyan jutottam egyébként idáig, hogy elkezdjek egyáltalán ezen gondolkodni? Jákóhalma régi története nem igazán volt túldokumentálva, de egyre biztosabb volt, hogy az sem biztos, amit annak hittünk sokáig. Palugyay még úgy tudta, hogy 1332-ben már szerepelt a község a pápai tizedjegyzékben.²⁰ Aztán kiderült, hogy nem szerepelt, mert nem Jakabhalmáról van szó – ahogy egyébként Jászjákóalmát nem is említették soha – hanem valószínűbb, hogy a ma már Szurdokpüspökihez tartozó Zagyvaszentjakabról. Akkor eltolódott a dátum a következő említésre – 1357-re. De bizony egyre gyanúsabb lett ez a dátum is; amikor 2008-ban megjelent a községtörténetem,²¹ már megemlítettem, hogy több kutató szerint ez már hamis oklevél. S mit ad az ég? Azóta előkerült két – a mai Szlovákiához tartozó Murányhosszúrét és Rőce - településsel kapcsolatban egy olyan oklevél, mely egyértelművé teszi, hogy két egymáshoz térben és időben messze fekvő településről szinte ugyanaz a szöveg bukkant elő, természetesen más földrajzi nevekkkel.²² Ez viszont azt sejteti, hogy 1701-ben valamilyen ok miatt jákóhalmi uraiméknak nagyon kellett bizonyítani, hogy a község már három és fél évszázaddal azelőtt létezett és hol volt a határ Berény felé. Lehet, hogy ez összefüggött azzal, hogy a török időkben – csupán néhány évtizeddel 1701 előtt – is komoly csörték voltak a két település közötti határperben.²³ Egyébként erre a következtetésre jut Selmeczi is Tihanyiová tanulmányát követő észrevételében.²⁴

Aztán még jobban felgyorsultak az események. Sorra jelentek meg olyan könyvek, melyek amellet, hogy ezzel a témával foglalkoztak,²⁵ más olyan forrásra is hivatkoztak, mely kétséggé teszi, hogy Jákóhalma abban az időben már létezett ezen a néven. Tudtam ugyan Jászapáti 1391-es határleírásáról, de községtörténetemmel kapcsolatban nem tartottam fontosnak a megtanulmányozását. Fontossá vált viszont akkor, amikor Tóth Péter új könyvében²⁶ leírja, hogy sem Jákóhalma, sem Dósa nem található a határos területek között. Hosszú kilométereken át Négyszállás tűnik a szomszédnak. Azt addig is tudtam, hogy 1393-ban patália tört ki Négyszállás és Apáti között, mivel az előbbieket elszántottak az utóbbiak területéből egy darabot, tehát egymással határosak voltak egy szakaszon, de azt könnyű volt azzal magyaráznom, hogy azon a területen, mely a Redemptiókor került Jákóhalmához. Így aztán hirtelen felértékelődött Négyszállás és kiderült, hogy mindaz, amit tudtam róla a Redemptiókor igaz volt, de úgy tűnik, hogy a megváltott négyszállási határrész mellett az egész jákóhalmi határ Négyszállás része volt három és fél évszázaddal korábban.

Olvasva Jászapáti 1391-es határpontjainak elhelyezkedését, rájöttem, hogy milyen történelmi helyen éltem én 13 éves koromig. „Az első határjelet azon út mellett emelték, mely Alattyánból Kassára, vagyis Hevesre vezet.”²⁷ S hol van ez a hely ma? Kb fél kilométerre onnét, ahol a tanyánk volt.

S hogy ezt honnét tudom? Már korábban felfedeztem Fodor Ferenc könyvében is, hogy az egyik térképen található régi út – abból az időből, amikor még a szomszédos települések „megcélozták” egymást torony iránt és nem tekeregtek, csak ha azt valamilyen természeti akadály megkövetelte – ott metszi az apáti határt, ahol ma a jászapáti-jásztelki-jászjákóhalmi

20 Palugyay Imre: Jász-Kún Kerületek 's Külső-Szolnok vármegye leírása, Pest, 1854.

21 Fodor István Ferenc: Jászjákóhalma története. Jászberény 2008.

22 Mónika Tihanyiová cikke a Redemptio 2012/6. számában..

23 Lásd: a „Határpercek a török időkben” című fejezetet a Jászjákóhalma története című könyvem (Jászberény, 2008) 40. lapján az 1655 és 1674-es határvillongásról.

24 Selmeczi László reagálása a Redemptio 2012/6. számában.

25 Selmeczi László: Az Atyák emlékezeti. Jászberény, 2013.

26 Tóth Péter: Tanulmányok a magyarországi jászok és a Jászság középkori történetéről. Bp, 2013.

27 Tóth Péter: Tanulmányok a magyarországi jászok és a Jászság középkori történetéről. Bp, 2013.

hármashatár van.²⁸A korábban már említett Bedekovich térképen²⁹is látható ez az út „kevesbé pontosan” ábrázolva. Ezen azt értem, hogy az előzőn egy vonallal – az utóbbin pedig inkább grafikaszerűen. Ismerve a helyszínt, - hiszen gyerekkoromban szinte naponta megfordultam ott – szinte biztos, hogy az egyes számú jel (és visszatérve ugyanoda a 30-as számú jel is) azonos lehet a mostani Hármashatárhalommal. Ott ugyanis van egy mesterséges határdomb, ami nagyobb az innét a jákóhalmi-apáti határt végigkísérő határdomb sorozatnál. És elképzelhető, hogy ez a hármashatár akkor Apáti-Négyszállás és Hegyesegyháza határainak találkozási pontja volt. Tóth Péter ugyanis valószínűsíti, hogy Hegyesegyháza azonos Fügedegyházával,³⁰ami elképzelhető szerintem is, hiszen a Kisérrel való hármashatárt említi az oklevél, de akkor egy másik hármashatárnak is kell lennie, ahol az elhagyja az apáti határt. És akkor az is megoldódott, hogy hol volt Hegyesegyháza,³¹amit Fodor Ferenc - noha Kisér közelében említi, - feltételezi, hogy azonos lehet a jákóhalmi határban lévő Hegyeshalommal.³²Az viszont biztosan nem igaz, mert ott nem volt Árpád-kori falu.

Ha elindulunk balra észak felé az apáti határ kijelölésénél, akkor a 6. határpontonál értük el a négyszállási nagyutat, Ez a leírás alapján kb ott lehetett, ahol ma Apáti-Jákóhalmi-Jászdózsa hármashatára van. A 8. határjelnél Örs-Négyszállás-Apáti-Szentandráspuszta (a mai Jászszentandrás) négyes határát jelölhette az ott lévő örhalom – ahol ma Tarnaörs-Jászdózsa-Jászapáti hármashatára van, s egyben a megyehatár is. Ezek szerint a négyszállási határ az 1. és 8. határjel között volt közös Apátival 1391-ben. Én azért nem tartom valószínűnek azt a változatot, hogy négy lakott szállás lett volna Négyszállás területén, mert éppen az derül ki, hogy Dósa, meg Jákóhalmi később született meg. Tóth Péter szerint Négyszállás 1370-ben már létezett, noha a neve nincs leírva, de egy említett lakosa révén erre következtet. 1391-ben és két évvel később viszont már konkrétan ezen a néven szerepel, míg Jákóhalmi neve az új ismeretek szerint először 1449-ben bukkan fel, Dósáé pedig ezen a néven csak az 1546-os török adóösszeíráskor. Ha elfogadjuk Tóth Péter ama következtetését, hogy Dósa azonos az 1441-ben, illetve 1449-ben említett Újfaluval, akkor Jákóhalmi és Dósa is Négyszállás határában jött létre. De erről majd később.

Először nézzük meg azt, hogy milyen Árpád-kori falvak lehettek az „eredeti” Négyszállás határában, vagyis: mely települések határát szolgálták meg az itt letelepült jászok. Saját finanszírozásomban végzett ásatással a jákóhalmi határban két Árpád-kori falut is igazolt Selmeczi László: a már említett Félegyházát és Szászegyházát. Mindkettő a tatárjárás idején pusztult el. Félegyháza különösen érdekes olyan szempontból, hogy ahol a temploma volt, az egyértelműen a jákóhalmi határ – falu nevét viselő magaslata, - a környezetétől igen magasra emelkedő Félegyháza-part. Egy másik ásatás alkalmával pedig kb 200 méterre onnét, egy holtág másik oldalán a jászberényi határon került elő a folytatás: egy korabeli kemence. Későbbi leletek egyik falu helyén sem kerültek elő. Ahogy Selmeczi is leírja, ahol maga a feltárt jász Négyszállás falu volt, eredetileg már ott is állt egy elpusztult magyar falu a tatárjárás előtt, melynek neve nem ismert.

Próbáltam beazonosítani valamelyik nevében fennmaradt Árpád-kori településsel, de ez nem jött össze, mert a környéken már többnyire sikerült az utóbbi időben az elhagyott faluhelyeket nevesíteni, ha másképp nem – akkor, mint a jákóhalmi határban: a fennmaradt földrajzi név valószínűsíti az ott állt falu nevét. Ami számba jöhetett volna – Tarcsa – az időben nem illik be a képbe.

28 Fodor Ferenc: A Jászság életrajza, Bp, 1942. Térképmelléklet.

29 Tóth János: A Jászkunság helyzete a XVIII. század végén. Jászberény, 1976. Térképmelléklet.

30 Tóth Péter: Tanulmányok a magyarországi jászok és a Jászság középkori történetéről. Bp, 2013.

31 Más közeli példa is van rá, hogy egy falu több néven szerepel: pl. Kerekudvar, melyet Tyukodként is ismertek.

32 Fodor Ferenc: A Jászság életrajza, Bp, 1942.

Tarcsát 1399-ben említik Fodor Ferenc szerint, mint Árokszállás környéki települést, de akkor már több adat is igazolja Négyszállás létezését Négyszállás néven.³³ És ott áll Hajóhalom magányosan a pusztában! Mára egyértelművé vált, hogy Hajóhalom azonos a Dósa határában lévő Kápolnahalommal. Nagy múltú falu volt rajta, hiszen még országgyűlés is volt itt hajdan V. István király idejében. Mivel sokszor és sokan kutatták, elég sokat tudunk róla, pl. azt, hogy a tatárjárás után is lakott volt. Egyike lehetett a Négyszálláshoz tartozó faluknak. Talán éppen onnét települt be és onnét „költözött át” a mai Dózsa helyére. Már a neve is utalhat a fekvésére, hiszen valóban hajó alakú, hosszúkas, magas halom, s képzeljük el, amikor a Tarna és mellékpatakjai elöntötték a tájat. Több km-es körzetben egyedüli magaslatként mint egy hajó „szelte” a vizet.

Ha igaz, hogy Dósa nem azon a helyen volt korábban, ahol ma – nem is igazán érthető, hogy miért települt erre a helyre, ahol pl. az 1963-as árvíz idején is kétharmad részben elöntötte a Tarna és sok a belvíz, emiatt a temetője is gyakran használhatatlan – akkor vagy Négyszállásról, ahogy az ottaniak tartották, vagy Hajóhalomról települtek át, mely viszont szintén a négyszállási határ része volt. Persze lehet, hogy éppen a víz közelsége csábította a mai helyére Dósát, mint ahogy ezt Jászteleknél is mondják. Ám a jákóhalmiak is jöttek valahonnan! Talán ők is Négyszállás kirajzásaként és nem a hajdani Félegyháza helyén telepedtek meg, hanem ott, ahol ma van a község 2 km-rel távolabb – a Tarna magaspartján, s ezt igen jól tették, mert sosem öntötte el a folyó. Nem öntötte volna el persze Félegyházát sem, de talán praktikusabbnak találták ezt a Tarna magas partot, mint az előző község körüli össze-vissza tekergő folyóágakat. Az új hely jobban védett volt minden oldalról a Tarnával, a Kecskérral (korábban Kecskés-ér), a Kisérral és a Csárda erével körbevéve. A több mint két méteres feketefölddel megmagasított homokdünére épült temploma egy méterrel magasabbra került a tengerszint fölé, mintha Félegyházán épült volna fel. Lehet, hogy véletlenül magasították meg éppen annyira? Egyáltalán tudtak ennyire pontosan viszonyítani?

Az is biztosnak látszik, hogy Jáköhalmát már jászok lakták 1468-ban, hiszen az ekkor kelt oklevélben Silvan Péter és Czethelyan Balázs neve³⁴ nem kifejezetten magyarnak tűnik, talán inkább jászoknak, akik jöhettek Négyszállásról. Így vélhetően már az ez időben épült templomot is ők építették.

Tóth Péter azt írja: „Hegyesegyház határát elhagyva pedig Apátiszállás végig Négyszállással határos azon a területen, ahol ma Dózsa és Jáköhalma a szomszédja, abból pedig nem következhet más, mint hogy e két település Négyszállás határában alakult ki 1391 után. Létrejöttük esetleg Négyszállás nevére is fényt vethet (bár egyelőre nem világos, melyik későbbi település lehetett a negyedik szállás itt), s könnyen feltételezhető, hogy a népes Kompolthy kapitányi család ágai osztoztak meg ilyen módon az eredetileg jóval nagyobb szállásterületen.”³⁵ De ha itt létrejött négy település, akkor már mindnek volt saját neve. Minek kellett akkor már Négyszállásnak nevezni? Nem logikusabb, hogy akkor volt Négyszállás – azaz négy korábbi település itt, - amikor ideértek a jászok? Ezek után adódik a kérdés, hogy milyen településekkel lehetett határos Négyszállás korábban, amikor megszállták a jászok.

Jászapáti felől – keletről – egyértelmű a szomszéd, délről a leirtak alapján lehetett Hegyesegyház, majd Mihálytelek – ha már megvolt ekkor. Olyan később elpusztult helyek következnek, mint Necsőegyháza és Borsóhalma – ami Baraszó volt netán korábban.³⁶

33 Tarcsáról viszont - legalábbis én - Fodor Ferenc óta nem tudok semmi újabb említést, vagy információt.

34 Fodor István Ferenc: Jászkóhalma története. Jászberény 2008.

35 Tóth Péter: Tanulmányok a magyarországi jászok és a Jászság középkori történetéről. Bp, 2013.

36 Tóth Péter: Tanulmányok a magyarországi jászok és a Jászság középkori történetéről. Bp, 2013.

Berény nem biztosan következhet a sorban, hiszen éppen az derült ki mostanában, hogy az az oklevél hamis, ami Jákóhalmával együtt említi.³⁷ Tehát nem volt Jákóhalma sem, meg Berény sem – legalábbis ezen a néven. Nyugatról Ágó lehetett határos, északról meg Árok-szállás és Örs. A kettő között pedig talán Miske, ha korábban falu volt az ilyen nevű puszta. Látható, hogy más irányból nem volt olyan egyöntetű a határ, mint Apáti felől.

Természetesen az szinte biztos, hogy minden részletében így nem igaz, ahogy leírtam, de az új ismeretek birtokában a rendelkezésre álló mozaikokból én ezt tudtam össze-rakni. Illetve próbáltam az új történelmi helyzetet új dimenzióban látni. Mindenesetre Selmeczinek és Tóthnak a nemrégiben megjelent könyveiben lelt új információk alapján én így látom a múltunkat.

---

³⁷ Esetleg Berény még Berényszállás néven Borsóhalma és Ágó között érintkezhetett a négyszállási határral, de azon a részen korábban más határnevek is előfordultak.

Gulyás Éva

ADVENTI ÉS KARÁCSONYI NÉPSZOKÁSOK A JÁSZSÁGBAN

A karácsonyi ünnepkör adventtel kezdődik és vízkeresztig, január 6-ig tart. A karácsony előtti négy hetes időszakot nevezi az egyház adventnek, a Jézus eljövételére, születésére való várakozás idejének. Advent első vasárnapja az András napjához, november 30-hoz legközelebb eső vasárnap, ez az adventi időszak kezdete, mely eltart december 24-ig, karácsonyig. A Jászság katolikus népe mindenkor átértékelte és betartotta az adventi napok vallásosságát, vallási szokásait, a csendes várakozást a nagy ünnepre, melyet testben-lélekben megtisztulva igyekeztek megélni. Az adventi szokások ennek elérését szolgálták, valamint a következő évi bőség, egészség, szerencse előidézésére irányultak. Kiemelkedő egyházi, templomi alkalmak a hajnali misék, a roráték, melynek meghitt, ünnepélyes hangulata sok hívőt már a kora reggeli órákban a templomba vonzott. „Zsúfolásig megtelt a templom ilyenkor. A járda nélküli, villany nélküli, gidres-gödrös utakon tódultak a hívek a kis tótlámpáscskákkal. Távolról, mint nyáron az apró szentjánosbogarak fénylettek a lámpák a gyertyákkal...A kis tótlámpa nem volt egyéb, mint egy négy oldalból összeállított fakeretes, üveges kis tákolmány, talpzata közepébe gyertyát, olajba vagy fagygyúba mártott rongyot tettek, amit meggyújtottak. Egyik oldalán az üveg feltolható volt.”¹ Örültek a gyerekek, ha a hajnali misén ministrálhattak: „Szerettünk templomba járni, kitüntetés volt a rorátékon ministrálni. Nagyapám kísért el. Gyönyörű volt a betlehem-i istálló a jászokkal, benne a kis Jézussal, pásztorokkal, állatokkal. Innen mindig megnyugodva mentünk haza.”² (Jászapáti) Mint minden nagyobb bőjti időszagnak, adventnek is voltak szigorú szabályai: „András bezárta a muzsikát, a kispárnát,” véget ért a zajos multságok, „tilos volt a lagzik tartása, a citerára való járás, s minden más vigadalom.”³ Többet imádkoztak, sűrűbben jártak templomba, a vallásosabb idős asszonyok a családjukat, a fiatalokat is erre nevelték. Bőjtöltek, zsír és hús nélküli, olajjal, tejjel készített ételeket fogyasztottak.

Az adventi hetek jeles alkalmaként tartjuk számon András (nov.30), Miklós (dec.6) és Luca (dec.13) napját. András napján bőjtöltek a lányok, hogy megálmodják ki lesz a párjuk. Jászság szerte ismerték azt a férjjeszó hiedelmet, hogy András napján este lefekvéskor a lányok férfinarágót tettek a párnájuk alá, vagy a kispárnát háromszor megforgatták a fejük fölött elalvás előtt, hogy megálmodják a jövődöbelijüket. A néphagyományban disznóölő Andrásnak is hívták, mert a téli disznóvágások ezután kezdődtek.

Szent Miklós püspök, közismert nevén Mikulás napja a gyermekek számára várva várt ünnep, főleg az utóbbi 50-60 évben vált népszerűvé. 1945 előtt nem minden társadalmi rétegnek volt elérhető. A Mikulás napi ajándékozásnak későn alakultak ki a népi hagyományai, tekintve, hogy városi, polgári eredetű szokás, ami idővel, főleg az iskolák közvetítésével elterjedt. A kitisztított cipőket, csizmákat kitették az ablakba, és izgatottan várták, hogy reggel milyen ajándékot találjanak benne. Úgy hitték, hogy a Mikulás éjszaka jár, és nagy puttönyából osztogatja az ajándékokat. Jó gyerekeknek csokoládét, cukrot, almát, diót, mogyorót, a rosszoknak virgácsot is. A fiatalabb szülők megszervezték, hogy a Mikulás felkeresse gyerekeiket, általában rokont vagy ismerőst kértek fel erre.

1 Lukácsi – Lukácsi – Rusvay, I. 247.

2 Tajti István visszaemlékezése 68 évesen, 2001-ben. In: Vallomások, 2009. 518.

3 Lukácsi – Lukácsi – Rusvay, I. 246.

Öltözetük kifordított suba, fejükön kucsma, kenderszakállat ragasztottak és kampós botot vittek a kezükben. Kísérőjük rendszerint a krampusz volt, aki feketébe öltözve, piros nyelvvel, hosszú farkkal az ördögöt személyesítette meg, és a gyerekeket ijesztgette. Jászfényszarun a Fortuna Irodalmi Színpad szervezte meg a házi Téliapó-szolgáltatást nagy sikerrel.⁴ Jászapáti két krampusz is tartozhatott a Mikulás kíséretéhez, az iskolai ünnepeken ők vitték a csomagját, és virgáccsal megfenyítették a rosszul tanuló és viselkedő gyerekeket. A Mikulás ajándékok fajtájában nagy változások mentek végbe az elmúlt 50-60 évben. Régebben kevesebb édesség volt a falusi üzletekben. Kedvelt cukorkafélék voltak a szíjcukor, stolverk, krumplicukor, medvecukor, amiből vízzel habot készítettek a gyerekek, felrázva fogyasztották, és még az iskolába is elvitték (Jászsalsószentgyörgy). A jobb módúaknál szaloncukor, szentjánoskenyér is került a kis cipőkbe. Előfordult, hogy tréfából vörshagymát is tettek a cukorkák közé, leginkább a felnőttek egymásnak, ha ők is játszottak, de a gyerekek is, ha az iskolában egymásnak készítettek Mikulás-csomagot.

Szent Luca az asszonyi munkák oltalmazója és megrontója, ezzel függ össze, hogy napján, december 13-án sok tilalmat, szabályt, előírást kellett a nőknek betartani, hogy a tevékenységi körükbe tartozó munkák kedvező kimenetelét befolyásolják.⁵ Sokféle módon igyekeztek az aprójszág, a baromfi termékenységet előidézni. Tilos volt varrni, fonni, mert úgy tartották, hogy bevarrják a tyúkok fenekét és nem lesz tojás. Inkább ruhát fejtettek, bontottak, úgy vélték, hogy ezzel az analógiás cselekedettel arra serkentik a tyúkokat, hogy többet tojjanak. Egész nap heverni kellett a gazdasszonynak, hogy „heverősek, ülősek” legyenek a tyúkjai, sok kis csibe legyen. Jászdózsán ezen a napon többféle magot (kukorica, búza) adott a gazdasszony a baromfinak, abroncsba vagy földre rajzolt körbe szórta, hogy egy helyre és sokat tojjanak a tyúkok.⁶ Nem nehéz ebben a termékenység varázsló eljárásban a mágikus kör szerepét felismerni. Az is szokás volt, hogy a gazdasszony piszkafával megkotorta a tyúkok helyét, és a következő mondókéval biztatta őket: „Az én tyúkom toj tojást, a másé meg kotkodács!”

Luca napja nevezetes volt a boszorkányjárásról is. Ennek az a magyarázata, hogy a Gergely-féle naptárreform előtt az év legrövidebb napja, leghosszabb éjszakája volt, a hosszantartó sötétség kedvezett az ártó hatalmaknak. Jászdózsán úgy védekeztek a rossz lelkek ellen, hogy fokhagymával keresztet rajzoltak a ház és az istálló ajtajára, ablakaira, hogy ne tudjanak behatolni. Ekkor kezdték el készíteni a lucaszéket, amiről a karácsonyi éjféli misén fel lehetett is-

Asszony lucaszékkel. Jászberény. Faragó László felvétele

4 Sugár Judit: Ünnepi szokások Jászfényszarun. Damjanich Múzeum Néprajzi Adattára: 2273-84

5 A jászsági Luca napi szokásokról, hiedelmekről ld. Gulyás Éva, 2009.

6 Gulyás Éva, 1976. 105.

merni a boszorkányokat. Négy lábú kis székek voltak, amit Luca napjától karácsonyig lassan kellett elkészíteni. Jászfákóhalmán 12 féle fából készült a „sámic”, vas felhasználása nélkül, s minden nap a déli harangszó alatt kellett készíteni.⁷ Az elkészült széket elvitték az éjféli misére, a férfiak a subájuk alá rejtve, az asszonyok a hónuk alá véve. A templomban letették a kar alá, és mielőtt ráültek szentelt krétával vagy a székek lábával kört rajzoltak maguk köré, hogy a boszorkányok ne tudják megközelíteni. Arról lehetett felismerni őket, hogy akkora szarvuk volt, hogy csak félrefordított fejjel értek be a templomajtón (Jászdózsza), vagy malomkővet sergettek a feje fölött (Jászsalsószentgyörgy), vagy megszólította a sámlin ülőt, hogy minek ülsz itt? Mars

*Boszorkány felismerése lucaszékekről.
Gácsai Mihály rajza. Kozma Károly felvétele*

haza! (Jászfákóhalma) (2. kép). Az éjféli mise után hazafelé menet mákot kellett szórnia maga után, hogy ne érje utol a boszorkány, mert azt fel kellett szednie. Ott-hon elégette a széket, és nem mondhatta el, hogy kiket látott. Jászsalsószentgyörgyről feljegyezték, „hogyan egy időben annyira elszaporodott a Luca széket csinálók száma, hogy a templom hátulja már tele volt vele. Ezt megtudta Varga Sándor plébános, és közbük csördített a hajnali mise alkalmával, leszidta a sok babonás vénasszonyt.”⁸ A Luca naptól karácsonyig terjedő időszakban különböző jósoló tevékenységeket végeztek. Ekkor készült a lucanaptár vagy lucakalendárium, a hagymakalendárium (Jászfákóhalmán lucakalendár, hagymakalendár volt a neve), a lucacédula. A lucakalendáriummal a jövő évi időjárást igyekeztek kifürkészni. A gazdálkodók számára fontos volt az időjárás megfigyelése, mert a termés eredményessége függött tőle. Részletesen, napszakokra bontva feljegyezték a Luca és karácsony közé eső 12 nap időjárását oly módon, hogy egy teljes nap felelt meg a következő év egy hónapjának. Hitték, hogy ez többnyire beválik, és év közben gondosan összehasonlították a leírtakat a tényleges időjárással. Az 1970-es évek elején így vallottak erről Jászdózsán: „Lucától karácsonyig 12 nap van, oszt ez 12 hónapot jelent. Az idén még én is írtam. Az ezek előttiék még éjszaka is felkeltek, hogy milyen az idő. Az öregek pontosan csinálták. Az egész nap egy hónapot jelent. Ha az egyik nap ködös, pl. április napja, az azt jelenti, hogy az április is ködös, borús lesz jövőre. Ha meg esett a hó, az meg azt jelenti, hogy eső esik. Ez általában mindig bevált azért.”⁹ Jászfákóhalmán gyűjtött adatok szerint a hagymakalendárium úgy készült, hogy mielőtt elmentek az éjféli misére 12 hagymahajba, ami a következő év hónapjait jelentette, sőt szórta, és éjféli miséről hazajövet megnézték. Amelyik levét eresztett, az csapadékos hónap lesz,

⁷ Mészáros Zoltán, 1998. 128.

⁸ Lukácsi – Lukácsi – Rusvay, I. 246.

⁹ Gulyás Éva, 1976.

amelyikben száraz maradt a só vagy kissé átmedvesedett, száraz, enyhén esős hónap várható.¹⁰ A hagymanaptár készítésének másik módját is ismerték a jázságiak. Hat hagyományt félbevág-tak, mindegyik fél egy hónapot jelentett. Beszámozták, amelyik begyöngyözött, az a hónap esős lesz a következő évben.¹¹

Luca napján vöröshagymával eljövendő sorsukra, a halálra is jósoltak. Jászdózsán minden családtag részére megtisztítottak egy vöröshagymát és kirakták az ablakba. Akié karácsonyig legelőbb megbarnult, úgy vélték hamarosan meghal.

A lucacédulát szerelmi jóslás céljából készítették a lányok. 12 cédulára különböző férfineveket írtak, összehajtogatták és papírdobozba tették. Minden nap kivettek egyet és elégették, de előtte nem lehetett megnézni. Csak az utolsót nézhette meg, olyan nevű lett a férje. Ismerték azt a változatot is, hogy a cédulák közül egyet üresen hagytak, ha az maradt utolsónak, azt jelentette, hogy a következő évben nem megy férjhez a lány, vagy pedig vénlány marad.

A jázsági községekben általánosan ismert szokás volt, hogy Luca napján egy virágcserepbe vagy csereptálba búzát ültettek. A karácsony böjtjére kinőtt szép, friss, dús hajtásokból a jövő évi bő termésre következtettek. A lucabúzáat a karácsonyböjti asztalra is feltették, ünnepek alatt a karácsonyfa alá állították. A templomi betlehemi jászolt is díszítették egy-két cserep lucabúzával.

Karácsonyi népszokásaink jelentős részének Krisztus köszöntése a témája. Többféle köszöntő szokást, dramatikus játékot ismertek, gyakoroltak a Jászságban: betlehemezés, Szent család-járás, háromkirályok csillaga. Ezek a szokások az evangéliumi születéstörténet egy-egy mozzanatát ragadják ki, és állítják a szokás középpontjába. A születéstörténet főbb részei: szálláskeresés, Jézus születése, pásztorok köszöntése, háromkirályok köszöntése. Ezek a jelenetek a magyar nyelvterületen valamikor a betlehemes játék részei voltak, melynek az idők folyamán különböző táji változatai alakultak ki. Legteljesebbek az erdélyi betlehemesek, melyekben a születéstörténet minden fontos mozzanata szerepel. Ilyen pl. a Tolna megyébe települt bukovinai székelyek csobánolása, mely a teljes születéstörténetet feldolgozza, komoly hangvételű, ünnepélyes, felnőttek által előadott játék. A hagyományozódás során a betlehemes játék cselekménye lerövidült, egy-két jelenetre korlátozódott, a születéstörténet többi része más népszokásokban élt tovább. Ez történt a Jászságban is. A szálláskeresés a Szállást keres a szent család néven ismert népi ájtatosságban, a pásztorok köszöntése a betlehemes játékban, a Heródes-játék pedig a vízkereszt háromkirályok köszöntésében élt tovább.

A jázsági betlehemes játék témája a pásztorok köszöntése. Az angyal hírül viszi a pásztoroknak Jézus születését, akik álmutból ébredve útnak indulnak, hogy ajándékaikkal köszöntsék a kisdedet. A cselekmény főbb részei: a pásztorok beköszönése, elalvása, angyalszóra ébredése, álmut elmesélése, az öreg pásztor humoros kötekedése, az ajándékok átadása, végül az adománykérő rigmus előadása. A hagyományozódás során a játék cselekménye lerövidült, az egyes részek összemosódtak, esetleg kiestek, legszívósabbnak az öreg pásztor tréfálkozása bizonyult. Esetlen botladozásával, nagyothallásával, félreértéseivel komikus helyzeteket teremtett, utóbb már szinte a játék főszereplőjévé vált, aki elszórakoztatta a felnőtteket, a gyerekeket pedig ijesztgette vagy incselkedett velük.

A betlehemezés már adventben elkezdődött, két héttel karácsony előtt indultak az első csoportok. A szokás gyakorlóit régen felnőttek voltak, az 1930-as évektől fokozatosan átkerült a gyerekek, a 12-14 éves korosztály gyakorlatába. A közeli és távolabbi tanyákra azonban a felnőttek még sokáig eljártak betlehemezni, a játék résztvevői a szegényebb sorsúak, a nap-

10 Mészáros Zoltán, 1998. 128.

11 Juhász Nyitó Klára, 2007.

Bemennek mindannyian, a betlehemet leteszik az asztalra úgy, hogy körüljárható legyen. Az Angyal meggyújtja benne a gyertyát.

- Dicsértessék az Úrjézus Krisztus!

- Mindörökké amen!

Körbeállják a betlehemet, az Angyal énekel:

Mennyből az angyal, lejött hozzátok,

Pásztorok, pásztorok,

Hogy Betlehembe sietve menvén

Betlehem, Jászkisér. Damjanich János Múzeum néprajzi gyűjteménye, leltári szám: 66.171.1. Gecse Annabella felvétele

Lássátok, lássátok.

Istennek fia, aki született

Jászolban, jászolban

Ő leszen néktek üdvözítőök

Valóban, valóban.

Mellette vagyon az édesanyja

Mária, Mária

Barmok közt fekszik, jászolban nyugszik

Szent fia, szent fia.

El is mennének köszöntésére

Azonnal, azonnal,

Szép ajándékot vivén szívükben

Magukkal, magukkal.

A kis Jézuskát egyenlőképpen

Imádják, imádják,

A nagy Úristent ilyen nagy jóért

Mind áldják, mind áldják.

Ezután a pásztorok kimennek a pitvarba, az Angyal egyenként beszólítja őket.

Angyal: Gyere be első bojtár!

Első bojtár: Én első bojtár vagyok. Dicsértessék!

Angyal: Gyere be második bojtár!

Második bojtár: Én második bojtár vagyok. Dicsértessék!

Angyal: Dölj be Öreg!

Öreg: (a nyitott ajtón bevágódik a szoba közepére, úgy tesz, mintha a küszöbben botlott volna meg és elnyúlik a földön)

Hát ti kurva anyátokat!

Ti csak isztok, esztek,

Szegény öregapátokról

Meg sem emlékeztek?

(közben feltápáskodik)

Angyal: Honnan jössz Öreg?

Öreg: Hegy alól!

Angyal: Hát a nyáj hun van?

Öreg: A domb alatt!

Angyal: Mit hagytál mellette?

Öreg: Fejszenyelet!

Angyal: Megőrzi-e?

Öreg: Jobban, mint öregapád!

(a pásztorok lefekszenek, az Angyal kis idő múlva énekel és ébresztgeti őket, kérdezteti az álmaik felől)

Angyal: Pásztorok keljünk fel

Sietve menjünk el,

Betlehem városába,

Rongyos istállócskába,

Siessünk, ne késsünk,

Hogy még ezen éjjel odaérhessünk.

Angyal: Mit álmódtál első bojtár?

Első bojtár: Amit láttam igen megtanultam.

Isten veled pásztor pajtás,

Én már evvel tovább állok!

(a betlehem mellett megáll)

Angyal: Mit álmódtál második bojtár?

Második bojtár: Bakszustos főpajtás!

Álmomban mit láttam?

Ártatlan kecskéről farkasra találtam,

Még a juhok lábát is piros bőrben láttam.

Láttam olyan csodát, ökör állt az ólban,

Bújt volna a lyukba, nem bírta, bújt az egérlyukba,

Majd fenékre estem csodálkozásomban!

(ő is odaáll a betlehem mellé)

Angyal: Hát te Öreg mit álmoddtál?

Öreg: Azt, hogy szalonnát süttek és még a bőrét sem merték nekem adni.

Angyal Hazudsz te piszok! Hiszen még a bőrét is mindig te eszed meg!

Angyal. Gyere Öreg Betlehembe!

Öreg: Nem megyek én vak tehenbe!

Angyal: Gyere Öreg Betlehembe!

Öreg: Nem megyek én vak tehenbe!

Angyal: Gyere Öreg Betlehembe!

Öreg: Mit ad a kis Jézus?

Angyal: Sült húst, libahúst, nagy kalácsot, egy icce bort,

Ami hetvenhét hidegleléssel beléd csúsz!

(odakiáltja az Öregnek)

Keresztet Öreg, keresztet!

Öreg: Nem ettem még máma sós perccet!

Angyal: Keresztet Öreg, keresztet!

Öreg: Hátamra vegyem a tyúkketrecet?

Angyal: Keresztet Öreg, keresztet!

Öreg: Hogy van az?

Angyal: Atyának, Fiúnak, Szentlélek Istennek, amen!

Öreg: Atyának, Szentlélek Istennek, amen!

Angyal: Hát a Fiú hun maradt?

Öreg: A kamrában tartja a zsákot a kolbásznak!

A bojtárok körbejárva énekelnek, közben a botjukkal verik a taktust.

Betlehembe jer pajtás, jer pajtás,

Ott lesz nekünk jó lakás, jó lakás,

Mikor reggel ásítok, ásítok,

Az angyal pálinkát hoz

piros palackba, azt nekünk adja.

Szőlőt sem kell kapálni, kapálni,

Mégis jó bort kell inni, kell inni,

Ser, bor, mint a tenger,

Ihatik az ember.

Sétál, sétál, furulyál, furulyál,

Billeg, ballag, meg-megáll.

Vedd fel Erzsók ködmönkédet,

Kösd be bolyhos fejceskédet,

Maradj itten a nyájnál

Visszaérünk nemsoká!

Öreg: Látom a gazdát, feni a bicskát,

Szalad a padlásra, hoz nekünk szalonnát!

Látom a gazdasszonyt, csörgeti a pénzes zacskót,

Ad nekünk egy-pár krajcárt.

Egy-pár krajcárt el nem fogadunk,

De egy pár forintot nagyon megköszönünk.

Hát te csipás szemű szolgáló!

Bújj ki a suckó hátuljából,

Töltsd meg a kulacsomat a Mátra borából,
Annak is a legjavából!

A háziak megkínálják őket kaláccsal, borral, átadják az ajándékokat és pár fillért is. Aztán az Angyal felvéve a betlehemet elindul kifelé, utána a két bojtár, hátul az Öreg. Botjukat csörgetve Isten áldását kéri a háziakra és elköszönnek.

Isten áldja meg, e háznak gazdáját,
Töltse meg az Isten csűrét és kamráját.
Adjon a jó Isten sok-sok jó éccakát!
Dicsértessék a Jézus Krisztus!
Mindörökké amen!

A Szállást keres a szent család néven ismert népi ájtatosság Mária és József szálláskeresésének történetét jeleníti meg. Mária és József Betlehembe érkeznek a népszámlálásra, és éjszakára szállást keresnek, de mindenki elutasítja őket. Végül egy istállóban telepednek le, ahol később megszületik Jézus. A szokást adventben, karácsony előtt kilenc nappal, december 15-én kezdték el. A vallásosabb asszonyok a Szent családot ábrázoló képet hordozták minden nap másik házhoz. Jászivány tanyavilágában az ájtatosság megkezdése előtt bevitték egy szép Mária-szobrot és a Szent családot ábrázoló bekeretezett képet a jászapáti templomba, és a pappal megszenteltették. Ezeket vitték magukkal. Amikor a csoport megérkezett az első tanyához, megálltak az ajtó előtt, és a következő énekkel kérezkedtek be:

Keljetek fel, akik aludtatok,
Mert egy vendég érkezik hozzátok,
Nyissátok fel házatok ajtaját,
Eresszétek be a kis Jézuskát!
Jó szent József vele szűz Mária,
Künn fázik a zord éjszakában,
Szállást keres házról házra menve,
De nem talál könnyörülő szívre.
Nyissátok fel házatok ajtaját,
Eresszétek be a kis Jézuskát!
Már az idő éjfél felé hajlik,
Szűz Mária arca könnytől ázik,
Őt szent József ekképp vigasztalja:
Volt itt régen valahol egy pajta.
Nyissátok fel házatok ajtaját,
Eresszétek be a kis Jézuskát!
El is mentek a pajtát keresni,
De a szent Szűz sorsát kesergi,
Erőt vett a nagy fájdalom rajta,
Nincsen aki könnyörüljön rajta.
Nyissátok fel házatok ajtaját,
Eresszétek be a kis Jézuskát!

A háziak örömmel fogadták és beengedték őket. A Szent családot ábrázoló képet átadták a háziasszonynak azzal a kéréssel, hogy egy napra adjon nekik szállást. A képet és a szobrot központi helyre, az asztalra tették két égő gyertya közé. Miután a vendégek körülülték

a szobát, megkezdődött az ájtatosság az előimádkozó vezetésével, közösen imádkoztak és énekeltek. Utána kötetlen beszélgetés kezdődött, és a háziak süteménnyel, teával megkínálták a vendégeket. Másnap este itt gyülekeztek újra, és innen indult a csoport a következő tanyába. A Szent család képének hordozása mindig annak a megtisztelő feladata volt, akitől tovább indult a csoport.¹³ A jászági településeken régen és ma is kedvelt vallási szokás, melyet az egyház is terjesztett az ájtatosság szövegét tartalmazó vallási nyomtatványok kiadásával. Ezek többnyire a jászági helyi nyomdákban kerültek ki, néhányat be is mutatok: „A Szent család éneke. Kézirat helyett kiadja: Varga József, kántor-tanító, Jánoshida. Kossuth – nyomda,

*Betlehemes csoport Jászberényből, 2009.
Faragó László felvétele*

Jászládány.”; „Szállást keres a Szent család. Decemberi családi ájtatosság. Tűzkő – nyomda, Jászapáti”¹⁴

A háromkirályok csillaga elnevezésű népszokás a bibliai születéstörténetnek arra a mozzanatára utal, amikor Heródes, a zsidók királya elküldi a napkeleti bölcseket, hogy kutassák fel Jézus hollétét. A betlehemi csillag útmutatásával eljutnak Betlehembe, ők is ajándékokkal köszöntik az újszülötet, de nem térnek vissza Heródeshez, nem árulják el Jézust. A karácsonyi ünnepek zárónapján, vízkeresztkor, január 6-án, illetve az azt megelőző napokon volt szokásban, amikor már a betlehemesek nem jártak. A szokásnak három szereplője volt: Gáspár, Menyhért, Boldizsár. 10-13 éves fiúk személyesítették meg, egyetlen jelmezük egy 18-20 cm széles, színes papírból hajtogatott korona volt, amit a sapkájukra húztak, ez jelezte királyi mivoltukat. A szokás legfontosabb tárgyi kelléke a betlehemi csillag, ennek segítségével keresték az újszülött kis Jézust. Jászberény I. kerületében a Tündér, a Hattyú, a Garat, a Forgács, a Szobor utcákban már alig várták érkezésüket a gyerekek. A csoport az ablakon beko-

pogva megkérdezte: ”Be szabad-e jönni a három királyok csillagával?” Miután beköszöntek, arra kérték a háziakat, hogy csavarják lejjebb a petróleumlámpákat. A gyenge megvilágításban ugyanis jobban érvényesült a csillagok fénye. A csillag leírását Jászberényből idézem: „A csillagok egy téglalap alakú, felül hajlított tetővel ellátott dobozban voltak kiképezve, és mindkét oldalon, valamint az elején kb. 8-10 cm-es nagyságban színes celofánon keresztül voltak megvilágítva... A csillagok XXX alakban sasszöggel voltak egymásba kapcsolva. A csillagot a legerősebb király kezelte. Zárt állapotban a lécek szorosan kapcsolódtak egymáshoz.

¹³ A jásziványi szokásra visszaemlékezett Tajti Ferencné Bolla Rozália 62 évesen, 2009-ben. Vallomások, 2009. 507-513.

¹⁴ A vallási nyomtatványok a szolnoki Damjanich János Múzeum Néprajzi Gyűjteményében találhatóak.

Kinyújtott állapotban közel két méterre is eltávolodott a csillag, ami igen szép látványt nyújtott a gyengén megvilágított szobában.”¹⁵

A királyok a következő éneket adták elő, a refrénnél a szoba közepe felé irányították a kinyújtott csillagot, hogy mindenki jól lássa.

„Háromkirályok napját,
Országunk egy istápját,
Dicsérjük szép énekkel,
Vigadozó versekkel.
Szép jel és szép csillag,
Szép napunk támadt!
Heródes őt üldöze,
A bölcsek meg tisztelték.
Szép jel és szép csillag,
Szép napunk támadt!

Jászberényi betlehemesek a Szent Ferenc utcában, 2008. Bathó Edit felvétele

Betlehembe találják,
A kis Jézust körül állják.
Szép jel és szép csillag,
Szép napunk támadt!” (Jászberény)

Ezután még oldalra, a szoba sarka felé irányították a csillagot, majd elköszöntek és tovább indultak a következő helyre.

¹⁵ Rigó János: Vízkereszt ünneplése Jászberényben. Redemptio XII. évf. 6. szám. 2005. A többi jászberényi adat is ebből az írásból való.

Itt kell szólnunk röviden a karácsonyi kántálásról is. A kántálás itt mindenkinek a disznótori kántálást juttatja eszébe, melyhez sok szép régi hagyomány fűződik ezen a vidéken. Itt most nem erről van szó, ezzel most nem foglalkozom. A karácsonyi köszöntésnek azt a formáját is így nevezték, amikor a rokonok, az ismerősök egymás ablaka alá jártak és karácsonyi énekeket énekeltek. A háziak behívták, megvendégelték őket, tulajdonképpen a karácsonyi rokonlátogatással is összekapcsolódott. A kántálás a jászsági reformátusoknál volt őshonos, néhol a katolikus családok is átvették és gyakorolták. Később már a gyerekek, sőt a cigányok is jártak kántálni. Lukácsi Lászlóné leírja a cigánykántálást Jászalsószentgyörgyről: „Karácsony estéjén községünkben szokás volt, hogy a Mirhóban lakó cigányok járkáltak köszöntve a karácsonyt, s ilyenkor megteltek a kosarak, szatyrok, abroszok alamizsnával. Karácsony napján a cigányzenészek köszöntötték a Fő utcán lakókat muzsikájukkal, ők már pénzt kaptak a köszöntésért. A mirhóiak éneke a következő volt:

Karácsony éjszakáján, Jézus születése napján,
Örüljete, örvendjete, a kis Jézust dicsírijete.
Jaj, szegény de fázik, könnyeitül ázik,
Mert nincs neki párnája, melegítő kályhája,
Se széna, se szalma, barmok szája melegítő kályhája.
Vígán zengjete citerák, Jézus született,
Harsogjate réztrombiták Isten-embernek,
Királyi pálcája, hajlik három ágra,
Az Isten áldása szálljon erre a házra.”¹⁶

A továbbiakban még a következő karácsonyi szokásokat mutatom be: ostyahordás, karácsonyböjti asztal és hiedelemköre, karácsonyfa-állítás, ünnepi étkezés és rokonlátogatás.

Az 1960-70-es években Jászalsószentgyörgyön, Jászladányban még emlékeztek az ostyahordás szokására. Jászalsószentgyörgyön a harangozó és a felesége sütötte az ostyát ollószzerűen záródó ostyasütő vassal. Családonként kiporciózták, egy csomóba 10-12 színes (piros, sárga, zöld, fehér) ostyát tettek, és a ministráns gyerekekkel széthordatták karácsony utolsó hetében. „Hát a harangozó sütötte az ostyát, tízet, tizenkettőt kötött egy csomóba és a ministráns gyerekekkel elhordatta a városba. Meg leírta nekik, hogy kihő kell vinni, sok mindent kapott érte. Mert vót sok helyen, ahun pénzt adtak, meg vót ahun adták a kolbászt, húst, szalonnát, úgy-hogy egész teknővel összehordták neki. Örültek a gyerekek is, hogyha mentek, mert a háziak beletették a kosárba, amit a harangozónak szántak: ezt majd adjátok oda Jani bátyátoknak, ez meg a tiétek, hát a gyerekek meg azzal beérték, amit ott kaptak. Mégis sokan úgy vótunk, hogy előre megmondtuk a harangozónak,

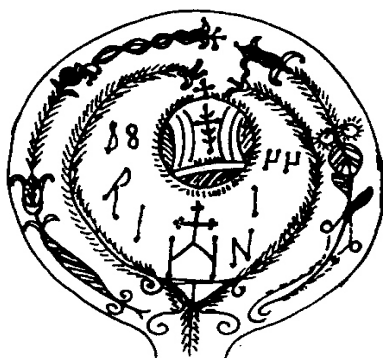
hogy küldjön ostyát nekem is, vót mézes ostya, rózsaszín meg fehér. A karácsonyfára tettük...” Az ostyahordó gyerekek a következő verssel köszöntek be a házakhoz:

Egy kis csekély ajándékkal léptünk e házba,
Melyet régi őseink hoztak szokásba.
Tegyünk emlékezetet, arról, aki született
Betlehemi istállóban a barmok között.
A pásztorok ajándékkal kérvén Urukat,
Leborulva áldásait kérték az Úrnak.
Tegyünk emlékezetet, arról, aki született,
Betlehemi istállóban a barmok között. (Jászalsószentgyörgy)

¹⁶ Lukácsi- Lukács-Rusvay, I. 249-50.

Az ostyát nagy becsben tartották, egy részét felaggatták a karácsonyfára, a többi a karácsonyböjti asztal csemegéi közé került, mézbe mártva vagy fokhagymával fogyasztották, hogy egészségesek legyenek jövőre.¹⁷

Lippay Lajos, Jászsalsószentgyörgy krónikása megemlíti, hogy 1893-ban a harangozó illetményébe tartozott 3 kis hold föld, 120 Ft fizetés készpénzben, és minden harangszótól és avatástól 5 krajcár. Azonfelül *ostyasütésért 8 Ft*, laktér 10 Ft, lábbelire 10 Ft.¹⁸ Érdemes megjegyezni, hogy ekkor ifj. Palya János volt a harangozó, akinek a családja ekkor már közel egy évszázada töltötte be a harangozói hivatalt Jászsalsószentgyörgyön. A járandóságába tartozó évi 8 Ft-ot természetesen az áldozásra szánt ostyák sütéséért kapta, de a nagyobb, díszes karácsonyi ostyákat is ő sütötte a felesége bevonásával. A jászberényi Jász Múzeum gyűjteményében őriznek egy ostyasütő vasat Jászdózsáról,

Ostyasütő – Jászdózsa 1844

Ostyasütő díszítménye, Jászdózsa, 1844. Jász Múzeum, leltári szám: 64.1.7.1.

Karácsony böjttjén, december 24-én szigorú böjtöt tartottak. A nap egyik fő eseménye a böjti ebéd, régebben vacsora, mely ünnepi hangulatban, szertartásos körülmények között zajlott le, s melyen a család minden tagjának részt kellett vennie. Középpontban a szépen megterített karácsonyböjti asztal állt, melyről úgy hitték, hogy minden, ami az asztalra kerül (ételek, növények, magvak stb.) áldásban részesül, ezért különleges erőt, gyógyító hatást tulajdonítottak neki. A háziasszony egy szép szöttek abrosszal leterítette az asztalt, és sok ételféleséget, csemegét tállalt fel, amivel a jövő évi bőséget, termékenységet akarta előidézni. Volt, ahol egy szép nagy kenyeret tettek először az asztalra, az ünnep végéig ott is hagyták. Jászdózsán hétfélét ettek régen: először ittak egy kupica pálinkát, majd mindenki lenyelt egy gerezd fokhagymát, hogy egészséges legyen. Ezt követte az ebéd, ami habart bablevesből és mézes mákos csíkból állt. Utána diót, almát, aszalt gyümölcsöt, sült tököt ettek, ez utóbbit azért, hogy sok pénzük legyen (a tökmag analógián alapult ez a hiedelem). Ebéd közben a lány kilopott egy marék mákos tésztát a tálból és kiszaladt vele a kapuba, amilyen nevű férfit meglátott, olyan nevű lett

17 A szokás leírását ld. Gulyás Éva: Karácsonyi ostyahordás a Jászságban c. írásában. *Redemptio*, XV. évf. 6. sz. 2008.

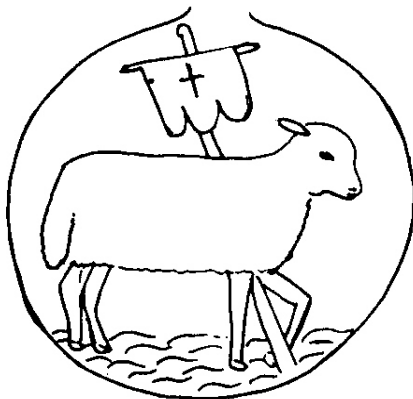
18 Lippay Lajos: Jász-Alsó-Szent-György község történeti vázlata és templomának századik évfordulója. Jászberény, 1893.

19 Jász Múzeum gyűjteménye, leltári száma: 64.1.7.1.

20 Jász Múzeum gyűjteménye, leltári száma: 0782

21 Nagy József: Adatok Jászládány népszokásaihoz. Jász Múzeum Adattára: 159-79.

a kéroje. Karácsony böjtjén főzhetnek aszalt szilvalevest is bableves helyett. Jászladányban, Jászsószentgyörgyön az ostya is szerepelt az ebéd étrendjén. Az ételhulladékot nem dobták ki, hanem összegyűjtötték, karácsonyi morzsaléknak nevezték, és „királynénak kellessen” szavakkal félretették. Ha az aprójóság megbetegedett, parázsra szórták és rosta fölött megfüstölték. Jászárokszálláson a gyümölcsfák tövéhez szórták, hogy jól teremjenek. A házigazda egy csóva szénát, egy cső kukoricát tett az asztal alá, amit ünnep után a jószágokkal megettet. Szokás volt karácsonykor az állatok almáról itatása is. A gazda 2-3 szép piros almát tett a kútba karácsony böjtjén, ünnepek alatt erről itatta a jószágokat, hogy egészségesek legyenek. Vízkeresztkor lehetett az almát kivenni, a háziasszony felszeletelte és közösen megették, hogy ne legyenek torokfájósak (Jászárokszállás).

Isten báránya ábrázolás ostyasütőn, Jászkóhalma. Jász Múzeum, leltári szám: 0782

A karácsonyfa állítás városi eredetű szokás, a 20. század első felében már a falvakban is elterjedt. A vagyonosabb családoknál fenyőfát állítottak, a szegényebbeknél fenyőágot, vagy valamilyen örökzöld vagy tuskés ágat (koronafa) díszítettek fel. Jászivány tanyavilágában az 1940-es években az volt a szokás, hogy egy fenyőgallyat cserépfazékba tettek, feldíszítették házi készítésű szaloncukorral, keksszel, dióval, és a kaszli tetejére állították. „Mi a húgommal ott feküdtünk az ágyban. Amikor elcsendesedett a család, elaludtak, mi feltérdeltünk, és bontogattuk a szaloncukrokat. Igen ám, de valahogyan megrántottuk a gallyat, és ledőlt nagy zörrenés kíséretében. Erre már az egész család felébredt, és bizony minket megbüntettek csínytevésünk miatt.”²² Ugyanitt, Jászapáti tanyavilágában a jómódú gazdálkodó családnál már fenyőkarácsonyfát állítottak a gyerekeknek: „...mindig volt karácsonyfánk, nem nagy, díszes, de a miénk volt

azért, mert jók voltunk, ebben szentül hittünk... Volt, amikor csengettyűszó mellett adta át az anyyalka az ablak alatt, mi meg remegő szívvel vártuk a szobában. Máskor már aludtunk, és amikor felébresztettek bennünket, már az asztalon állt a feldíszített fa, égtek a gyertyák. Szüleink karácsonyi énekeket énekeltek, velük mi is. Megköszöntük a Jézuskának, hogy nem feledkezett meg rólunk.”²³ Jászsószentgyörgyön szenteste „a gyerekeket időben lefektették, mert az édesanyák vagy a nagyobb lányok a kicsik számára a karácsonyfát is elkészítették és alárakták az ajándékokat. A karácsonyi ajándékozás mindenkor az anyagi lehetőségektől függött, de még a legszegényebb helyen is a régi időben, ha fenyőfára nem tellett, akkor az udvaron kerestek egy alkalmas faágot, és azt díszítették fel. Egy kis szaloncukor, dió, alma minden háznál akadt, amit a fára akasztottak, a színes papírból készült díszekkel. A tehetősebb családoknál az ajándékozás kiterjedt a családtagokra is, de a karácsonyfa is csillogott, ragyogott, narancs, füge, mogyoró, csokoládé, gyertyák is kerültek rá. Régen ez így volt természetes mindenki számára.

²² Tajti Ferencné Bolla Rozália visszaemlékezése 62 évesen, 2009-ben. In: Vallomások, 2009. 513.

²³ Tajti István visszaemlékezése 68 évesen, 2001-ben, Azok a régi szép karácsonyok című írásában. In: Vallomások, 2009. 517.

Előfordult, hogy a karácsonyfáról a jobb módban élő gyerekek ajándékot vittek az iskolába pajtásaiknak.²⁴

Az éjféli miséig a családtagok beszélgettek, böjti ételeket eszegettek, a férfiak kártyázással töltötték az időt. Alig várták, hogy beharangozzanak az éjféli misére, melyen ott volt az egész falu, zsúfolásig megtelt a templom. A pap misézett, a hívek pedig a kántor irányításával énekeltek, a nagy, közös énekléstől fellelkesültek és lélekben megtisztultak. Jászfényszaru így emlékeztek: „Az én fiatakoromba olyan vót az éjféli mise, hogy elkezdte a pap mondani a misét, csak annyit, hogy Atyának, Fiúnak, Szentlélek Istennek nevében, a kántor elkezdte szépen énekelni és a többiek szépen vele együtt énekeltek. Utána a pap megint mondta a misét, a kántor minden vers után mindég énekel. Meg a pap is mindég újra mondta a misét, úgyhogy a nép abba lelkesült fel, abba a szép nagy énekbe, úgyhogy a templomnak majdnem a kárpitja repedezett az énektől, úgy énekelünk mindnyájan...²⁵ A régi karácsonyi énekek közül a következőket említették: „Tizenkettőt ütött már az óra...”, Ne sírj kis Jézuskám..., Oh, boldog Betlehem, áldások városa...” Hej víg juhászok, csordások..., ez utóbbit akkor énekeltek, amikor kijöttek a templomból. A kántornak azt az éneket kellett énekelni, amit a nép tudott.

Az éjféli miséről hazajövet már lehetett zsírosat enni. Addigra megsült a kemencében a hurka, kolbász, „angyali kolbász”-nak nevezték, az ebédről maradt mákos csikot pedig „angyali csík”-nak. A gazda kiment az istállóba, felébresztette a jószágokat, és karácsonyi szénával megetette őket, hogy egészségesek legyenek az új évben.

Jászdózsán karácsony böjtién volt az új házások kikolompolása. A legénycimborák csengőkkel, kolompokkal keresték fel éjféli mise után azokat az ifjú párokat, akik ősszel esküdtek. Az éjszakai köszöntőket illetett behívni és megvendégelni.²⁶

Karácsony napján szigorú munkatiltalom volt, csak az állatok körül végeztek el. Templomba mentek, a karácsonyi hajnali és a nagymisére. Jászsalsószentgyörgyön az volt a szokás, hogy a karácsonyi ünnepi ételeket megszenteltették a pappal. Elvitték a karácsony reggeli misére, lerakták a főoltár melletti asztalra, a pap megáldotta. Otthon először ezekből a szentelt ételekből fogyasztott a család.

A karácsonyi ünnepi asztalra disznótoros ételek kerültek, a legtöbb háznál karácsony előtt volt a disznóvágás. Töltött káposzta, kocsonya, hurka, kolbász szerepeltek a karácsonyi ebéd étrendjén. Az ünnepek rokonlátogatással, valamint az István és János napi köszöntésekkel teltek.

Felhasznált irodalom

GULYÁS Éva

1976 Jászdózsai hiedelmek. Folklor Archívum.4. Budapest

GULYÁS Éva

1977 Betlehemes játék Jászsalsószentgyörgyről. Múzeumi Levelek 29-30. Szolnok

GULYÁS Éva

1977 Betlehemezés Jászsalsószentgyörgyén. In: *Varia Ethnographica et Folkloristica* (szerk.: Szabó László és Keményfi Róbert). Debrecen

GULYÁS Éva

2008 Karácsonyi ostyahordás a Jászságban. *Redemptio* XV. évf. 6. sz. Jászberény

GULYÁS Éva

24 Lukácsi Lászlóné gyűjtése, 1984. In: Jászsalsószentgyörgy krónikája I. 249.

25 Özv. Kovács Péterné Zsámboki Annától gyűjtöttem 1972-ben, akkor 79 éves volt. Jászfényszaru.

26 Szabó László, 1982.253.

---

1 Luca napja a Jászságban. In: Tisicum, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve, XVIII. Szolnok.

JUHÁSZ NYITÓ Klára

2007 A Jászság adventi jeles napjai és szokásai. Redemptio XIV.évf.6.sz. Jászberény

LUKÁCSI Lászlóné - LUKÁCSI László – RUSVAY Lajos

é.n. Jászalsószentgyörgy krónikája I. Jászalsószentgyörgy

MÉSZÁROS Zoltán

1 Adventi és karácsonyi népszokások Jászfákóalmán. In: Néprajzi dolgozatok.

MOLNÁR István

1991 Betlehemezés Jászapátin 1948-ban. Múzeumi Levelek 65-66. Szolnok

SZABÓ László

1982 Jászság. Budapest

VALLOMÁSOK. Egy eltűnő világ emlékei Jászapátin és Jásziványon. (szerk.: dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna), Jászapáti, 2009.

Kiss Erika

JÁSZBERÉNYI KONFLIKTUSOK ÉS MEGOLDÁSUK A DUALIZMUS KORÁBAN

Almásy László mandátumszerzésének története

Almásy László

A rendkívül kiterjedt, Jász-Nagykun-Szolnok és Heves megyében is jelentős birtokokkal rendelkező Almásyak népes családjának egy része Jászberényben is élt. A berényi Almásyak redemptusok, az önmegváltás során földet váltó birtokosok voltak, akik döntően a gazdálkodásból éltek. Jászberényben több ilyen gazdálkodó Almásy család is élt. Tehetősebb tagjai a város vezetésének résztvevői, tanult tagjai pedig vezető tisztségek betöltői a XIX. század végétől. Ilyen családból származik történetünk alanya, Almásy László is, aki talán a legmesszebb, a legmagasabb állami tisztségig, a Magyar Parlament elnöki székéig jutott.

Apja Almásy Antal (1823–1877) földbirtokos, anyja Wágner Alojzia (1838–1911) volt. Házasságot 1859-ben kötöttek, s nyolc gyermekük született, négy fiút és egy leányt fel is neveltek, bár a férj korai halála nagy terhet tett a feleség vállára. Ő azonban taníttatta a fiait, s Jászberény, de az ország

más vidékének is meghatározó személyiségeivé lettek.

A családfőt, Almásy Antalt az 1876 utáni közigazgatási rendszerben Jászberény képviselő-testületének virilis, azaz jelentős adófizetőként tartották számon, használta, használhatta a nemesi címet is, és nevében az y - betűt is.¹ Addig csak Almási volt a vezetéknév. Ám nem voltak olyan gazdagok, mint a család más vidékeken élő nemesi vagy grófi ágainak tagjai.

A pályakezdés éve

Ennek az Almásy házaspárnak a harmadik fia, Almásy László (1869–1936) a jászberényi alapiskola, majd a gimnázium (1886) elvégzése után a budapesti egyetemen jogot tanult, 1890-ben végzett. Ezt követően az önkéntes egyéves katonai szolgálatot a 10-es huszárezrednél teljesítette, tartalékos hadnagyi rangot ért el. Az ügyvédi vizsgát 1892-ben tette le, 23 évesen. Pályáját 1893-ban Szolnokon kezdte, egy évig a törvényszék jegyzője volt. Visszatért szülővárosába, ahol tiszti ügyészi állást kapott 1894-ben, és bekapcsolódott a helyi közéletbe is.² Állását úgy nyerte el, hogy elődjét Muhoray Tituszt hivatalvesztésre ítélték a jászberényi árvászeknél talált, több éve fennálló hiányosságok miatt.³

¹ Almásy Antal gyermekeinek a jászberényi rk. főplébánián vezetett születési anyakönyvi bejegyzése szerint.

² Magyar Országgyűlési Almanach 1931-36. szerk: Lengyel László-Vidor Gyula 6-8. oldal

³ Jászberény és Vidéke 1894. április 5.

Almásy László 1893-ben megnősült, felesége Rákóczy Mariska volt.⁴ Öt gyermekük született: Évike, Erzsike, Pál, Rózsika és Mariann. Palika 1897-ben született és 1898-ban meghalt, Évike 1894-ben született és 1904-ben halt meg. A jászberényi Szent Imre temetőben található Almásy-sírkertben vannak eltemetve nagyszüleik, Almásy Antal és Wágner Alojzia közelében.

Almásy László pályafutásának alakulását meghatározta a Jászság és Jászberény történelmi múltja, a helyi viszonyok és kapcsolatrendszerek alakulása. A jászok, a kunok, a Jászság és Kunság népe is elvesztette sajátos, történelmi jogait az önállóság tekintetében 1876-ban. Az új közigazgatási rendszerrel, a vármegyék újrászervezésével, átalakításával Jász-Nagykun-Szolnok vármegye („csinált” megye) létrehozásával sok területen változás, sérelem érte őket. Mind Karcag mind

Az Almásy sírkert a Szent Imre temetőben

Jászberény a törvényszéket is elvesztette, azt Szolnokra, az új megyeközpontba helyezték. Sőt, Jászberény közigazgatási központi pozíciója is megszűnt, mert a megyeszékhely is Szolnok lett. Így az új hatalmi struktúrával szemben állt a Jászság és Jászberény vezetése is.

Az 1745-ben Mária Teréziától a redemptioval (önmegváltással) elnyert kiváltságok és a törvényszék visszaszerzése reményében 1881-ben a fennálló többségi (szabadelvű) kormányzással szembeni ellenzéki, nemzeti párti gr. Apponyi Albertet választották meg parlamenti képviselőjüknek. Azonban a várt és remélt eredmények nem következtek be Apponyi segítségével sem. A városházi állapotok igen elhanyagoltak lettek, az új törvények szerinti közigazgatás példátlanul rossz színvonalú volt Jászberényben, amihez a helyi elit nagymértékben hozzájárult.

A fiatal Almásy László a városházán végezte tisztii ügyészi munkáját. 1895-ben, mint helyettes polgármester is szerepelt a neve a helyi sajtóban.⁵ Helyettes polgármester volt még Cigán János is, de a polgármester, Koncsek István vele is összetűzésbe került, így hol lemondott, hol újraválasztották, a személyek e poszton is többször cserélődtek. Megesett, hogy Almásy László fizetését a polgármester adóként lefoglalta, ami teljesen szabálytalan volt.⁶ Még 1896-ban lopás történt a városházán, amikor a pénztáros a polgármester sógora volt. Ennek peres ügyeit Almásy László tisztii ügyész vitte, de Koncsek polgármester nem volt vele megelégedve, ezért kivette a kezéből, ami szintén nem volt szabályos eljárás.⁷ Ezek az ügyek is jelzik, hogy a jászberényi városházán sok probléma mutatkozott a XIX. század utolsó éveiben.

4 Jászberény és Vidéke 1894. december 10. A jászberényi gimnáziumban dolgozott helyettes tanárként a váci származású Rákóczy Géza, ő volt az apósa.

5 Jászberény és Vidéke 1895. augusztus 29.

6 Jászberény és Vidéke 1894. május 14.

7 Jászberény és Vidéke 1896. március 5.

Koncsek István – apponyi párti – 1893-tól volt polgármester. 1896 őszén a sok tisztázatlan és szabálytalan ügy miatt – amit a megyei vezetés is vizsgált és megállapított – lemondott.

Érdemes itt megemlíteni, hogy az 1896-os millenniumi ünnepekre vármegyei lovas bandériumot hoztak létre. Jász-Nagykun-Szolnok megye minden részéből választottak be délceg lovasokat. A bandériumban mások mellett ott volt Almásy Géza akkori főispán – aki csak távoli rokon –, Almásy Sándor, Árpád és László, a három jászberényi testvér, gróf Szapáry György, Elefánthy Sándor (Jászberény) is.⁸

A szabadelvűek (ekkor kormánypártiak) helyi csoportja – ahová Almásy László is tartozott – 1896-ban újjászerveződött Jászberényben, változásokat szerettek volna elérni, mind a helyi politikában, mind parlamenti képviselőjük személyében. 1896 őszén Apponyi csak nagy küzdelem során – s erősen vitatott, csalásoktól sem mentes módon – nyerte el ismét a mandátumot. A korabeli helyi és országos sajtóból is jól kiolvasható hogyan dűlt a „harc” a jászberényi szabadelvűek és nemzeti pártiak között.

Almásy László a szabadelvű helyi értelmiségiekkel igyekezett összefogni a közéleti munkában, a helyi szabadelvű párt egyik vezetője, első igazgatója lett 1896-ban⁹ – ezt a posztját megőrizte 1897 és 1900 között is –, és a városi képviselő-testületbe is beválasztották. Ő ugyan is ekkor még nem volt virilis, azaz jelentős adót fizető polgára Jászberénynek.¹⁰

A város története érdekes fordulatot vett 1896 decemberében a helyhatósági választás alkalmával. Az újonnan felállt képviselő-testületben a szabadelvűek – jórészt a választott képviselők révén¹¹ – tulajdonképpen többségben voltak. Az Apponyi Albertet támogató városi elit kisebbségbe került. Így amikor 1896. december 29-én a képviselő-testület polgármestert választott, akkor a szabadelvű többség jelöltje Almásy László kapta a legtöbb szavazatot, ő lett Jászberény polgármestere.

Politikai küzdelmes sorozata – Nehéz évek Jászberényben

A kisebbségben lévő, erősen maradi, konzervatív képviselők – Koncsek István lemondott polgármester, Bathó János közjegyző, Pethes Pál ügyvéd, Koncz Menyhért prépost, Simon Ferenc ref. lelkész és mások – megtámadták a megválasztott Almásy Lászlót. Az erősen katolikus, vallásos jászberényieket a papság nagymértékben tudta mindig befolyásolni. Az 1896. december végi polgármester-választáskor Koncz Menyhért prépost óvást emelt, s olyan erős fellépést mutatott Almásy Lászlóval szemben, hogy ennek hatására azonnal lemondott.

Talán már akkor előre látta, hogy a konzervatív, Apponyihoz hű helyi elit ellenében Jászberényben nem lehet politizálni, mert mindenütt akadályozni fogják. Ezt a történelem be is igazolta, mert az újabb választáson polgármesterré lett Török Aladárt teljesen ellehetetlenítették, szinte tönkretették a nagyhatalmú, családi összefonódásokkal is átszótt „apponyisták.”

Almásy László váratlan lemondása sajátos helyzetet teremtett. A képviselő-testület első tanácsosa, Török Aladár lett így a város első embere pár hónapra. Az előírások szerinti – és a megyei vezetés által kontrollált – 1897. március 1-i tisztújítás során Török Aladárt megerősítették a polgármesteri poszton. Almásy Lászlót tiszti ügyésszé ismét megválasztották, folytatta munkáját, de az állandó bizottságnak is tagja volt, valamint árvaszéki küldöttként

⁸ Jászberény és Vidéke 1896. április 23.

⁹ Jászberény és Vidéke 1896. december 3.

¹⁰ Jászberény és Vidéke 1896. szeptember 24. és 1897. július 18. Csak 1899-től szerepel a virilisek listáján.

¹¹ Jászberény és Vidéke 1896. december 24. A választott képviselők 99%-a szabadelvű volt. A választási eredményt a megyei választási bizottság igazolta.

is tevékenykedett.¹² A főgimnázium tanbizottságának, a városi iskolaszéknek is tagja volt. Almásy László párttársa, jó barátja volt Török Aladár (1862–1918).¹³ Ő is a szabadelvűek táborához tartozott, és tisztább, jogszerűbb közeletet szeretett volna megvalósítani. Ehhez a képviselő-testületi többsége is megvolt, ám mégsem sikerült neki, mert az „apponyisták” tábora olyan akciókat csinált, amivel minden téren ellehetetlenítették, ahol csak lehetett feljelentették, és az állandó megyei, ügyészségi és minisztériumi vizsgálatokkal 1898-tól a város normális működését is hátráltatták. Jászberény a helyi botrányok miatt az országos sajtóban is gyakran szerepelt. A főhatóságok azonban a feljelentések vizsgálata során 1897-98-ban nem találtak súlyos szabálytalanságokat, ami miatt bárkit is el kellett volna marasztalniuk.¹⁴

A család ereje

A családi kapcsolatok minden időben fontos erőt képviselnek. Jászberény vezetésében is részt vettek testvérek, sógorok, unokatestvérek.

A vezető tisztségek elosztásánál ezek mindig meghatározó tényezők voltak. Így Almásy László testvérei – iskolázottságuk, szakmai tapasztalataik alapján – is számos tisztséghez jutottak, akárcsak korábban a jászberényi Koncsekek, Bathók, Mallárok, Muhorayak, Pethesek rokonai.

Almásy László testvérei:

Almásy Árpád (Jb.1862 – Komárom 1915) a város rendőrkapitánya lett 1897-ben, s mint ilyen, egyben ő volt a Jász Múzeum gyűjteményének öre is.¹⁵ Ezt követően Szolnokon volt rendőrkapitány, majd Komáromba helyezték. Ő is jogot végzett.

Almásy Antal (Jb.1867 - 1922) jogi végzettséget szerzett, 1897-ben már Jászberényben városi tanácsos.¹⁶ A város jegyzője lett 1899 márciusában, majd 1900-tól főjegyző haláláig, 1922-ig.¹⁷ Almásy Sándor (Jb.1874 - Pomáz 1958) jogi tanulmányait követően Kiskörösön volt szol-

Almásy László és felesége

¹² Jászberény és Vidéke 1897. január 7. és március 7.

¹³ Török Aladár (1862–1918) huszártiszt, jászberényi birtokos, felesége vagyonként egy gőzmalom tulajdonosa is volt, és 1897 elején jogi végzettséget is szerzett. Művelt, széles látókörű szabadelvű politikus volt. A polgármesteri posztot 1897-1899 években töltötte be Jászberényben.

¹⁴ Jászberény és Vidéke 1899. február 26.

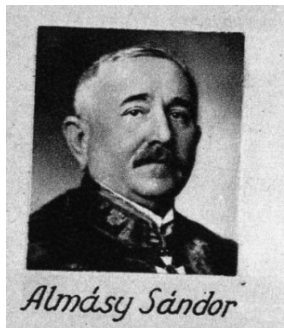
¹⁵ Jászberény és Vidéke 1897. augusztus 3. – A rendőrség ekkor a városvezetés irányítása alatt működött. Almásy Árpádot 1900-ban Szolnokra nevezték ki rendőrkapitánynak, s Jászberényben Tapossy Márton lett a rendőrség vezetője, aki viszont Szolnokról érkezett. (Uo. 1900. március 18.) Almásy Árpád jászberényi, II. kerületben lévő házát 4700 forintért a Jászkerületi Betegsegélyező Pénztár vette meg. (1900. július 8.)

¹⁶ Jászberény és Vidéke 1897. január 7.

¹⁷ Jászberény és Vidéke 1900. február 11. március 1-től szolt a főjegyzői kinevezés. Ő is a Szent Imre temető sírkertjében nyugszik feleségével. Mellette szülei és Almásy László két kisgyermke is.

gabiró, Dunavecscén tiszteletbeli főszolgabíró. 1906-ban pomázi főszolgabíróvá választották. 1921-22-ben Nyugat-Magyarország kormánybiztosa. Ebben az időben történt a soproni népszavazás. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye főispánja volt 1922 és 1932 között.

Sőt, ezen időszak alatt 1923-27 között Bihar vármegye főispáni feladatait is ellátta.

*Almásy Sándor
főszolgabíró*

Az 1890-es években a megyei közgyűlés elnöke is egy rokon – bár nagyon távoli –, egy szabadelvű politikus, Almásy Géza¹⁸ (1849–1909) volt. Az országos politikai erők változása révén ő 1899-ben lemondott főispáni hivataláról, s ez a lépése a jászberényi körülményeket, de az országgyűlési választásokat is befolyásolta 1901-ben.

Említést érdemel az is, hogy amikor 1899. év végén Almásy Antalt Jászberény jegyzőjévé választották, akkor Almásy László lemondott tiszti ügyészi állásáról, mert összeférhetetlennek tartotta, hogy testvére mellett ő is a város egyik vezető posztját tölthesse be. Később erről a képviselő-testület szavazott, s nem fogadta el a lemondását.

Jászberény vezető tisztségeiben 1897 tavaszán Török Aladár polgármesterhez közelállók is szerepet kaptak. Feleségének, Ferenczi Leonának gyámtyja, Sismis József (1830–1911 ügyvéd, 1848-as szabadságharcos hős) lett a gyámhivatal vezetője. Nemcsak a politika színterén alakult szabadelvű összefogás Jászberényben, a gazdaságban is változásokat indítottak. A szabadelvűek köréhez csatlakozók a Jászberényi Hitelszövetkezet alapításában is részt vettek 1896-ban. Ennek a szövetkezetnek Elefánthy Sándor (a korábbi polgármester fia) volt az elnöke, alelnöke Török Aladár (később polgármester), pénztárosa Szikszay János pórtelki gazda. A társaság megalapításában Almásy László is részt vállalt, hiszen minden progresszív ügyet jó szívvvel támogatót. Az alapítás célja az volt, hogy a kisebb birtokos gazdák hitelhez jussanak, az uzsorásoktól megmeneküljenek.¹⁹

A nagypolitika hatása Jászberényre

A századforduló előtti utolsó évben az országos politikában óriási változás következett be. Apponyi és a nemzeti párt tagsága 1899-ben belépett az addig kormányzó szabadelvű pártba, mintegy „elfoglalva” azt, s ez új helyzetet eredményezett nemcsak az ország irányításában, de Jász-Nagykun-Szolnok megyében is. Almásy Géza (szabadelvű) megyei főispán hamarosan lemondott,²⁰ utána Lippich Gusztáv (ő nem a szabadelvűek csoportjához tartozott) lett a főispán. Török Aladár jászberényi polgármestert felfüggesztette állásából, és újabb vizsgálatot rendelt el.²¹ A vizsgálatok valójában a polgármester, Almásy László tiszti ügyész és Bathó Endre főjegyző ellen folytak. A korabeli sajtó szerint Almásy László: *”Pontos, szorgalmas és korrekt hivatalnok, ki állásával járó kötelezettségének a legjobb jóakarattal felelt meg. Almásy ügyész ellen megyénk főispánja olyan ügyben indított fegyelmet, amely ügyben ő szabálytalanul nem járt el.”*²²

18 Az Almásyak nemesi ágából származik, országgyűlési képviselő is volt, és JNSZ megye főispánja. – jmvk.hu/ekönyvtár

19 Jászság 1896. február 15. és február 29. A szövetkezet alapításakor egy részvény 60 forintba került. Ez öt év alatt, havi 1 forint befizetésével részletekben is kifizethető volt.

20 Jászberény és Vidéke 1899. március 12.

21 Jászberény és Vidéke 1899. december 19.

22 Jászberény és Vidéke 1901. január 13.

A fegyelmi vizsgálatok 1901 végén – a soros országgyűlési választások után – zárultak le. Az 1901-es országgyűlési választás alkalmával is érdekes szituáció alakult ki.

A helyi választási bizottsági elnöke Török Aladár volt, helyettese pedig Almásy László. Ekkor Apponyi ellenében Almásy Géza volt megyei (régi szabadelvű) főispán indult. Apponyi kis arányú győzelme mellett is vizsgálat indult választási csalás miatt.²³ Aztán 1901 végén a megyei fegyelmi vizsgálóbizottság Török Aladár ügyében úgy hozott döntést a korábbi jászberényi feljelentésekkel, zavaros ügyekkel kapcsolatban, hogy a vizsgált ügyekről Török Aladár polgármestert nem hallgatta meg. Mivel Almásy László korábban lemondott állásáról, így őt nem érték (nem érheték) szankciók. Török Aladárt azonban hivatalvesztésre ítélték.²⁴ Almásy László e közéleti mélyrepülés közben ügyvédi irodát nyitott Jászberényben, és a későbbiekben is a képviselő-testület tagja maradt, hiszen ekkor már virilis, azaz jelentős adót fizető volt. Török Aladár távozása után ismét a konzervatív erők, az Apponyi-pártiak vették át a vezető posztokat Jászberényben. 1902. november 2-án volt ismét polgármester-választás, és hat szavazattal ugyan, de ismét Koncsek István nyerte el a posztot, és 1914-ig vezette a várost.

Új célok felé haladva

Almásy László a helyi közélettől kissé hátrébb lépve ügyvédi munkája mellett a helyi lapban sokat publikált is, például Sipos Orbán korábbi jászberényi politikusról.²⁵ 1906-ban arról írt, hogy „Menjünk előre”, amivel a vasútfejlesztést szorgalmazta.²⁶ Már 1904-ben írt cikket a redemptiós összeg visszakövetelése témájában. Csatlakozott ahhoz a jászsági, jogtudós emberek csoportjához, akik az 1745-ben történt redemptió, az önmegváltás (580 ezer rajnai forint) összegének visszaköveteléséért indítottak mozgalmat. Ebben Almásy László is részt vett, cikkeket publikált, értekezéseket írt, okiratot szerkesztett.²⁷ 1906-ban is jelent meg írása *Emlékezzünk régiekről* címmel, melyben a visszaköveteléssel foglalkozott. A jászok és a kunok régi sérelmeik orvoslását kérték ekkor, hivatkozva egy 1848-as törvényre, mely akkor elismerte az összeg visszakövetelhetőségét. A cikkben határozott fellépést követelt.²⁸ E törekvés a Parlamentig jutott el, többször tárgyalt is róla az Országgyűlés, kevéske eredménnyel, aztán az I. világháború ennek az ügynek véget vetett.

Almásy László tevékenyen részt vett ezekben az években az 1886 óta „alvó” – 1862-ben alapított – Palotásy Dalegylet újraalakításában, összehívta az egykori tagokat, új alapszabályt dolgoztak ki 1902-ben, és új karnagyot is találtak Herbst Lipót személyében.²⁹ Nagysikerű estélyt adott a dalkör 1903-ban a Lehel Szállóban. Aztán újabb válság következett Beleznay Mór karnagy távozásával, de ezt is túlélte a kórus.³⁰ Több hullámvölgy volt a későbbiekben is, de ez a kórus máig működik Jászberényben. Almásy László a szíven viselte a dalegylet sorsát talán azért is, mert 1866-ban édesanyja is részt vett abban a női akcióban, melynek eredményeként az együttesnek zászlója lett. Az előkelő hölgyek hímezték, varrták azt, a Jász Múzeum máig őrzi.

23 Jászberény és Vidéke 1901. november 3. Ezt az ügyet, az esetleges választási csalást azonban a megyei bíróság 1903-ban tisztázta, nem talált semmi hibát.

24 Jászberény és Vidéke 1902. január 5.

25 Jászberény és Vidéke 1905. április 23.

26 Jászkiirt 1906. október 21.

27 Jászberény és Vidéke 1904. október 23.

28 Jászkiirt 1906. június 17. és június 24.

29 Jászberény és Vidéke 1899. november 12.

30 Jászberény és Vidéke 1904. november 20.

Az Egri Ügyvédi Kamara választott tagja lett 1908 tavaszán.³¹ Országos vívóbajnokként is szerepelt 1909-ben, amikor Gerevich Aladár – az olimpikon édesapja – vívómestertől tanulta meg a szabályokat és technikákat Jászberényben. A Gazdák, Kereskedők, Iparosok Bankja Jászberényben 1910. március 15-i dátummal alakult meg. Helyet kerestek, és ekkor Almásy László főtéri házát megvásárolták.³² Az épületet átalakították, a főtéri oldalán volt a pénztár-helyiség, az udvari részben pedig az igazgatósági szoba és az ülésterem.³³ Ennek a banknak – illetve elődjének, a hitelszövetkezetnek – igazgatósági tagja is volt Almásy László.³⁴

A Tisza István köré szerveződő politikai kör, az új szabadelvűek, a Nemzeti Munkapártiak a közelgő országgyűlési választások előtt 1910 tavaszán szárnyat bontottak J-N-SZ megyében is. Almásy László is hozzájuk csatlakozott. A megyei szervezet elnöke Lippich Gusztáv nyugalmazott főispán lett, az egyik alelnök Almásy László volt.³⁵ Aztán megjelent a hír a Jász-

kürt újságban 1910. április 3-án, hogy Almásy László a szentendrei választókerületben – ahol Sándor testvére éppen pomázi főszolgabíró volt ekkor – képviselőjelölt, a Nemzeti Munkapárt színeiben indul az országgyűlési választáson.

Meg is nyerte a mandátumot, melyet június 15-én a Pest megyei főispán gr. Rádai Gedeon díszes küldöttség élén személyesen adott át számára jászjákóhalmi kastélyában.³⁶ A korabeli Jász-kürt újság vezércikkében köszöntötték. Legfőképpen azért volt büszke Jászberény, mert egy közülük való

jutott be a Parlamentbe, és nagyon sajnálták, hogy nem szülőhelyét képviseli. A mandátum átadásáról is részletes beszámolót lehetett olvasni. Almásy László valószínűleg már 1909-ben is Jászjákóhalmán élt családjával, ahol kastélya volt hatalmas kerttel, parkkal.³⁷ Az ügyvédnek autója is volt sofőrrel, tehetős emberré vált. A mandátum átadása óriási esemény volt, közel 100 fő – Pest és Jász-Nagykun-Szolnok megyék vezetése, élükön Horthy Szabolcs főispánnal és testvérével, Miklóssal – érkezett a faluba.

A jákóhalmi kastély

31 Jászberény, 1908. március 29.

32 Jász-kürt 1910. január 23. Ez az épület sokáig volt bankfiók, még az OTP is helyet kapott benne az 1960-as években. A vételár 35 500 korona volt 1910-ben. Sokan emlékeznek rá, hogy később cipőbolt működött az épületben. 2011 őszén bontották le.

33 Jász Újság 1910. január 23. és március 5.

34 Jászberény és Vidéke 1902. február 9.

35 Jász-kürt 1910. február 27. és március 6.

36 Jász Újság 1910. június 9. – ekkor már a közeli faluban lakott a családjával.

37 Jászjákóhalmi Jászberénytől hat kilométerre fekvő falu. Sajnos ez az épület sincs már meg.

A volt Almásy ház Jászberényben a főtéren

Természetesen jelen volt Almásy László egyik testvére, Sándor is.³⁸ Jászberényi ügyvédi irodáját id. Mallár József nyugalmazott törvényszéki bíró vette tőle át 1910-ben.³⁹ Megyebeli közéleti tevékenysége során, 1910 végén a J-N-SZ vármegyei állandó bizottságba választották be.⁴⁰ A korabeli sajtó közreadta, hogy 1910-ben ezer korona adót fizetett a városnak, de 1911-ben már nem tartották számon a virilisek listáján. Családjával még 1910 őszén Budapestre költözött.⁴¹

Az 1900-as évek elején Almásy László nyilván belátta, hogy helyzete, pályája Jászberényben, a megyében kilátástalan. Új lehetőségek felé lépett, és ebben a családi kapcsolatok minden bizonnyal nagy szerepet kaptak. Ekkor már az egyik testvére, nemes Almásy Sándor Pomázon élt, ott volt hivatalban, ugyanis 1906-ban Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye törvényhatósági bizottsága pomázi főszolgabíróvá választotta. Minden bizonnyal ez fontos tényező volt abban, hogy Almásy László 1910-ben a szentendrei választókerületben – ekkor Pomáz is odatartozott – indult és nyert. Ezzel nagy ívű politikai karrierje elindult.

Almásy László a Parlamentben valóban igyekezett Jászberényt is képviselni. A beszédeit, felszólalásait a berényi lapok is említették, volt, hogy teljes terjedelmében lehozták. Számon tartották, hogy – Apponyival ellentétben – mit is intézett el számukra. Ilyen volt a lakbérbesorolás előnyösebb változtatása Jászberény számára. A munkásbiztosító kirendeltség is megmaradt a városban.⁴²

38 Jászkürt 1910. június 12. és június 19.

39 Jász Újság 1910. szeptember 15.

40 Jász Újság 1911. január 1.

41 Jászkürt 1910. szeptember 10., és október 9.

42 Jászkürt 1910. november 13., 1911. január 1., április 9., július 9.

1935-ben a Rákóczi emlékünnepeken

Almásy László parlamenti munkájáról

Az 1910-ben kezdődött parlamenti ciklus az I. világháború miatt 1920-ig tartott. Az Ország-házban sok feladatot vállalt, bizottságokban dolgozott, de a Nemzeti Munkapártban is voltak tisztségei, és Tisza István szűkebb köréhez is tartozott. Az I. világháború alatt a Magyar Vöröskereszt munkáját segítette, amiért később a Ferenc József-renddel tüntették ki. A Kommün alatt hat hétig fogva tartották a rákosi gyűjtőfogházban. Később ő hozta létre három társával a Tisza István emlékbizottságot, melynek egy ideig igazgatója is volt. Ő mondta az első emlékbeszédet 1920-ban Tisza István geszti sírboltjánál.

Ezen átmeneti időben ügyvédi irodája volt Budapesten, a parlamenti munkát csak 1922-ben folytatta. Ismét a szentendrei kerületben választották meg, de ekkor már az Egységes Párt programjával. E pártnak alakulásától volt tagja, majd 1922–23-ban a nemzetgyűlés alelnöke is. 1923-ban az Egységes Párt ügyvezető alelnöke, majd 1927-től 1929-ig elnöke volt. Az 1923–27 közötti időszak alatt a nemzetgyűlésnek nem volt tagja, a párt szervezésével, megerősítésével foglalkozott. Az 1927-es választást – a Szentendrét is tartalmazó – pomázi kerületben nyerte meg. A Tisztelt Ház 1929-ben, majd 1931-ben is megválasztotta elnökévé, s ezt a posztot 1935-ig töltötte be. Az 1935-ös választáson is elnyerte a pomázi mandátumot, de a házelnöki tisztséget már nem vállalta.

Az Országgyűlési Almanach e sorokat őrzi munkájáról: „*Erélyes kezű, de pártatlan és igazságos öre, előzékeny és liberális kezelője a szigorú és sok visszáságra alkalmat nyújtó házsbályoknak... A parlamenti sajtószabadságot mindig Kossuth Lajos szellemében értelmezte.*”⁴³

Pályája további érdekessége, hogy 1910 és 1933 között abban a Parlamentben ült, s viselt tisztségeket, ahol Apponyi Albert mindvégig – 52 éven át – Jászberényt képviselte különböző pártok színeiben, majd 1920 után függetlenként. Sőt, Apponyi halálakor 1933. február 8-án a képviselőház rendkívüli ülésén „*a modern kori politika egyik legnagyobb alakítójaként*” emlékezett meg róla.⁴⁴ Egyik példaképe a jeles jászberényi politikus, Sipos Orbán is képviselőtársa volt 1911–20 között. A „jászok királyát” ugyanis 1911-ben – pótválasztás alkalmával – Szolnokon választották meg képviselőnek.⁴⁵

Ha fellapozzuk a parlamenti almanachokat, vagy a Szentendrei arcképcsarnokot (2006), akkor Almásy László képviselői munkásságáról is sok mindent megtudhatunk. A fejlődés, a haladás szolgálatában munkálkodott. Ezek eredményeként létesült Tahi és Tahitótfalu között híd a Dunán, amit róla neveztek el. A helyi érdekű vasút villamosítása érdekében is munkálkodott. Tahitótfalu, Visegrád, Pócsmegyer, Kisoroszi, Szigetmonostor már 1912-ben díszpolgárává választotta. Szentendre 1926-ban tisztelte meg a díszpolgári címmel.⁴⁶

Almásy László sírja Budapesten, a Kerepesi temetőben található.

Köszönettel tartozom az Országgyűlési Könyvtár két munkatársának, Villám Juditnak és Müller Tamásnak kutatásaimhoz adott segítségükért.

---

43 Országgyűlési Almanach 1931-36. Szerk: Lengyel László - Vidor Gyula 6-8. o.

44 Budapesti Hírlap 1933. február 9.

45 Sipos Orbán (1835–1926) 1869, 1872 és 1875-ben volt jászberényi képviselő, majd 1876-ban J-N-SZ megye alispánja, később 1886–1903 között Bihar megye tanfelügyelője.

46 Források: Új magyar életrajzi lexikon, Egy évszázad krónikája, Üdvözet Szentendréről internetes oldalai.

Sebők Balázs

A KÁDÁR-RENDSZER VÉDELMEBEN

Adalékok a jázsági karhatalmi egységek és a munkásőrség első éveinek történetéhez

Az 1956-os forradalom utáni időszakban két új fegyveres erő is született Magyarországon. Az egyik a szocialista rendszer konszolidációjának legelső időszakában, átmeneti jelleggel jött létre és mindössze fél évig létezett. Ez volt a Magyar Forradalmi Honvéd Karhatalom. A másik új fegyveres szerv viszont három évtizednél is többet élt és a mai napig elválaszthatatlan része lett a Kádár-féle szocialista berendezkedés fogalmának: a Munkásőrség 1957 februárjában jött létre és csak 1989 novemberében szüntette meg a „négy igenes” népszavazás, amikor a magyar választók 94,9%-os többséggel annak felszámolása mellett döntöttek. Jelen írásunkban a fenti két fegyveres szerv jázsági vonatkozásaival foglalkozunk, nevesül a jázsági karhatalmi egységek időszakával és a munkásőrség első éveinek összefoglalásával. Fontos kiemelni, hogy az alábbiak a „sine ira et studio”, vagyis a „minden harag és elfogultság nélkül” szellemében íródtak. Írásunkat semmiféle ellenszenv, leleplezési szándék vagy esetleg felmagasztalási kísérlet nem motiválta. Pusztán a kíváncsiság és a következő kérdések domináltak. Milyen körülmények között alakultak meg a Jázság karhatalmi, valamint munkásőr egységei és mely előzményekkel? Mely társadalmi rétegek alkották személyi állományukat? Mennyien voltak és milyen fegyverzettel, kiképzéssel rendelkeztek? Mi volt a feladatuk és bevettették-e őket valaha is? Milyen lehetett a viszonyuk a lakossághoz és más fegyveres szervekhez? Mind-mind megválaszolando kérdés a sok felmerülő egyéb mellett, amelyekre a választ elsősorban levéltári kutatások anyagából merítettük.

1956 őszén a szocialista állam szerkezete alapjaiban rendült meg. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a magyar nép elsöpörte a rettegett Rákosi-rendszert. A nagyhatalmi érdekek azonban már Jaltában a Szovjetunió érdekszférájába sorolták Magyarországot, így törvényszerű volt a szovjet beavatkozás, illetve az, hogy annak győzelme után az ország csak egyféle úton haladhat tovább, ez pedig a Szovjetunió által diktált (további) szocialista út lesz. Sajnos naivitás volt amerikai vagy egyéb nyugati segítségben reménykedni, ahogyan azt jól megszokhattuk történelmünk során. A világ akkori legerősebb hadserege, a Szovjet Hadsereg gyorsan leverte a fegyveresen ellenálló budapesti és vidéki fegyveres csoportok ellenállását. Megkezdődhetett a hódoltság második korszaka. A szovjetek jól tudták, hogy az előző, bukott garnitúra vezetőit, a moszkovita „Rákosi-klikk” tagjait nem szabad az ország vezetőinek sorába emelni, ezért esett a választásuk egy „hazai kommunistára”, korábbi belügyminiszterre, a Rákosi börtönét is megjárt Kádár Jánosra.

Kádárék új kormányának a legfontosabb teendője a konszolidáció volt. A pártállam romokban hevert, a fegyveres erőkben nem lehetett megbízni. A honvédség és a rendőrség erőinek jó része ugyanis „megbízhatatlannak” bizonyult a forradalmi események alatt, azaz segítette a forradalom erőit. Erről tanúskodik a Szolnok Megyei Karhatalmi Parancsnokság 4-es számú R. csoportjának 1957. január 11-i jelentése is, amely szerint a Szolnok megyei honvéd alakulatok mindegyike az „ellenforradalom” oldalára állt, amelyet támogattak és fegyverekkel láttak el.¹

1 JNSZML 61f.-VIII.fcs.-5.őe. A Szolnok megyei Honvéd Karhatalmi Parancsnokság megalakulásával, munkájával és történetével kapcsolatos iratok, jelentések, feljegyzések, névsorok. A Szolnok megyei Karhatalmi Parancsnokság 4-es számú R. csoportjának jelentése. Helyzetjelentés a rendőrség, a karhatalom, az ügyészség és a bíróság tevékenységéről. 1957. január 11. 8.p.

A gyűlölt és rettegett ÁVH újjászervezéséről szó sem lehetett, jól tudták ezt az MSZMP legfelsőbb vezetésének köreiben. Óriási öngól lett volna. A konszolidációhoz tehát legelőször is fegyveres erőre volt szükség, az átmeneti időszakra – amíg a rendőrség és a honvédség szétzilálódott szervezetét helyreállítják – alakították meg országsszerte a honvéd karhatalmat, akiket a köznép – jellegzetes szovjet mintájú vattaruházatok után – pufajkásoknak nevezett. A karhatalom felállításának ötlete egyébként éppen Szolnokon fogalmazódott meg Kádárék részéről még 1956. november 5-én. Magát a Szolnok megyei karhatalmat 1956. november 25-én kezdték szervezni, amelynek keretében legelőször a szolnoki alakulatok álltak fel.

A Szolnok megyei Karhatalmi Parancsnokság összesen 11 önálló egységet hozott létre a megye területén, 892 fővel. Az egyes egységek központjai Szolnok, Jászberény, Jászapáti, Karcag, Törökszentmiklós, Mezőtúr, Tiszaföldvár, Kunszentmárton, Kunmadaras, Kunhegyes és Tiszafüred voltak. Ezenkívül még Nagyivánon állt fel egy önkéntesekből álló alakulat a helyi TSZ „védelmére”. A megyei karhatalom a közvetlen elődjének az 1956. november 4-én alakult kormányőrséget tekintette, amelyet a helyzet változásával Szolnokon feloszlattak. A karhatalom vezetője Kanász Béla alezredes volt, aki egy szűk törzsszel látott hozzá a megyei karhatalmi alakulatok megszervezéséhez és felfegyverzéséhez. Feladatuknak tekintették „az ellenforradalom maradék erőinek szétverését, megsemmisítését, a rend és a fegyelem helyreállítását és a provokátorok megfékezését”.²

A Jászság területén mindkét járásban külön-külön karhatalmi egység jött létre. A Jászberényi Járási Karhatalmi Század 1956. december 18-án alakult meg 52 fővel. Az egységet két szakaszra bontották, amelyek felváltva adtak 24 órás szolgálatot. Székhelyük kezdetben a tisztiklub épülete volt, később pedig a Jászberényi Járási Honvéd Kiegészítő Parancsnokság épülete.³ Az alegységek Szolnokra történő telefonos bejelentkezési sorrendjében a jászberényi a második volt, minden nap 06 óra 45 perc és 07 óra között kellett bejelentkezni a megyei parancsnokságnál, ahol a bejelentkezések alapján eseménynaplót vezettek.⁴ A jászberényi karhatalom állományába azok a hivatásos tisztek jelentkeztek, akik aláírták a tisztiklub nyilatkozatot, vagyis hűséget esküdtek a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányának. Erre a kezdeti időkből egyébként csak a jászberényi tisztek mintegy harmada volt hajlandó. A karhatalmi alakulat állománya 21 hivatásos tisztből és 2 tiszthelyettesből, 12 tartalékos tisztből és 2 tartalékos tiszthelyettesből, valamint 13 fő tartalékos honvédből és őrzetéből állt. A tartalékosok között üzemi munkások, TSZ-tagok, volt párt- és gazdasági vezetők voltak, de jelentkeztek volt ÁVH-s személyek is. Az egység vezetője kezdetben Torma Ferenc százados volt a honvéd kiegészítő parancsnokság vezetője, akit azonban hamarosan leváltottak, mert részt vett a forradalmi eseményekben.⁵

A jászberényi karhatalmisták fegyverete kezdetben személyenként egy szovjet gyártmányú, dobtáras PPS géppisztoly volt, amelyeket a városban állomásozó szovjet haderő részéről biztosítottak úgy, „hogy azokat soha többé ki ne adják a kezükből”. Később Torma Ferenc leváltása után – aki a korabeli gyanú szerint szabotálta az alakulat komolyabb felfegyverzését – szereztek még be újabb 45 db. géppisztolyt, 2 golyósórót, egy géppuskát, 15 db. TT pisztolyt, 40 láda kézigránátot és a fegyverekhez elegendő mennyiségű lőszer.⁶ Akárcsak megye-

2 JNSZML 61.f.-VIII.fcs.-5.ö.e. A Szolnok megyei karhatalom története. 219.p.

3 Uo. Járási-Városi Karhatalmi Század, Jászberény. A század élete és működése. 203-212.p.

4 JNSZML 61.f.-VIII.fcs.-4.ö.e. A Szolnok megyei Karhatalmi Parancsnokság, a munkásszázad munkájával, intézkedéseivel kapcsolatos iratok, jelentések, eseménynaplók. A Szolnok megyei karhatalom eseménynaplója. 183.p.

5 JNSZML 61.f.-VIII.fcs.-5.ö.e. Járási-Városi Karhatalmi Század, Jászberény. A század élete és működése. 203.p. V.ö. Járomi József [1995]: Vihar a városban. A forradalom és a szabadságharc napjai Jászberényben 1956-ban.

6 Uo. 204.p.

szerte, a jászberényi karhatalmi alakulatnak főként kezdetben igen rossz volt a kapcsolata az üzemekkel, a honvédséggel és a rendőrséggel. Az üzemi munkástanácsok nyilván nem örültek a karhatalom megjelenésének és a kommunista restaurációnak, a helyi honvédségi alakulatot pedig az a Somogyi Jenő százados vezette, aki korábban az egész alakulatát a budapesti Bécsi út védelmére vezényelte és nyíltan felvállalta a harcot a szovjetekkel. A kommunisták szemében a rendőrkapitányság akkori vezetője is kompromittálta magát azzal, hogy segítette a Nemzetőrség munkáját. A karhatalmi iratok szerint a bűnügyi osztályon szándékosan akadályozták a forradalmárok elleni eljárásokat és többször előre elárulták a rendőrség és a karhatalom által szervezett közös akciókat.⁷ A karhatalom tehát Jászberényben is meglehetősen elszigetelten kezdhetette meg a munkáját.

A század fegyveres harcban nem vett részt, így fél éves fennállásuk során halottjuk, sebesültjük nem volt, illetőleg anyagi káruk nem származott. Tevékenységi körükbe tartozott napi kétszeri járőrszolgálat 5-5 fővel: az egyik járőr mindig a város utcáit járta, míg a másik a járás valamely vidéki településére szállt ki. Az alakulat többi, éppen szolgálatban lévő tagja laktanyai szolgálatot, telefonos ügyeletet és készséget látott el, kivéve, amikor 1-es, 2-es vagy 3-as riadókészültség volt érvényben. Heti 2-3 alkalommal tartottak ellenőrzéseket a vasútállomáson és egyes útszakaszok mentén. Nagyobb karhatalmi razziára 1957. február 5. és 15. között került sor a város területén, amikor 184 helyen tartottak házkutatást és többször átvizsgálták a középületeket is. Ennek során fegyvereket, robbanóanyagot, egyéb honvédségi felszereléseket, valamint forradalmi röpcédulákat, sajtótermékeket is lefoglaltak, de nem nagy mennyiségben. Az ilyen akciók inkább a lakosság megfélemlítésére szolgáltak. Az 1957. március 15-i évforduló előtt két nappal, március 13-án is razziáztak főként a kocsmákban, cukrászdákban és egyéb nyilvános helyeken. Jellemző volt, hogy a párt által veszélyesnek tartott ünnepek-évfordulók előtt többeket biztonsági őrizetbe helyeztek: 1957. március 15. előtt 160 főt, április 4. előtt 120 főt, május 1. előtt pedig 96 főt. 1956 decemberétől 1957 áprilisának végéig a járás területén összesen 59 személyt tartóztattak le, illetve állítottak elő politikai okokból, illetve 69 főt egyéb bűncselekmények miatt.⁸ A karhatalmisták körében nagy volt a felháborodás, amikor általuk az ügyészségnek átadott és veszélyes elemnek nyilvánított „ellenforradalmárt” néhány nap vizsgálati fogság után szabad lábra helyeztek, többnyire kell bizonyíték híján: ezen ügyek miatt támadták az ügyészséget és a bíróságot is, amelyek személyi összetétele szerintük nem volt megfelelő. Ugyanez volt a helyzet szerte a megyében. A karhatalmisták lanyhának találták az eljárásokat, enyhének az ítéleteket és összességében keményebb fellépést vártak el a párt- és állami vezetéstől. Később ugyanezen hangokat lehet megfigyelni a munkásország kezdeti éveiben is.

Komolyabb akcióra került sor, amikor 1956 decemberében Jászfényszarun a tanácsháza előtt összegyűlt tömeget kellett szétoszlatniuk riasztó lövésekkel. 1957 januárjában Jánoshidára szálltak ki szovjet erősítéssel, mert két személy a rendőrségről szerzett fegyverekkel lövöldözött az utcán: 2 géppisztolyt és 1 pisztolyt foglaltak le. 1957. április 22-én pedig a jászberényi Fő tér egyik italtoltja előtti nagy létszámú veszekedő csoportot kellett riasztó lövésekkel szétoszlatni.⁹ Az alakulat fennállása során összesen 16 főt szereltek le különböző okokból, a leszerelöket azonban minden esetben pótolták, az állomány feltöltötték. Közülük volt, akit pártmunkára hívtak vissza, 4 főt rendszeres ittasság miatt küldtek el, 7 főt pedig megbízhatatlan személynek nyilvánítottak, akik nem értettek egyet a karhatalom munkájával, egy tisztnek a tisztí nyilatkozata hiányzott.

7 Uo. 208-209.p.

8 Uo. 206.; 208.p.

9 Uo. 205-206.p.

Egy másik tiszt ittas állapotban szándékosan lábon lötte a vele szemben botrányos viselkedése miatt intézkedni akaró járőrparancsnokot. Előfordultak szolgálaton kívüli botrányok is: két alkalommal is megtörtént, hogy karhatalmista ittas állapotban meglőtt egy polgárt, de még két másik eset is volt, amikor szolgálaton kívül lévő karhatalmista lövöldözött a városban. Velük szemben – azokat nem részletezve – szigorú büntetéseket foganatosítottak. Halálos áldozat ezen események kapcsán nem volt. A fenti események ellenére a karhatalmi egység hangulatát és fegyelmét jónak ítélték, amely a folyamatos „tisztogatások” hatására állandóan javult.¹⁰ A jászberényi karhatalmi alakulat – zömében fennállásának kezdeti időszakában – rengeteg fegyvert gyűjtött be a lakosságtól, illetve a közterületekről. Az egység megszüntetésekor a begyűjtött fegyverek mennyiségét összesítették. Ez a jászberényi járás területén 285 db. géppisztoly, 7 db. golyószóró, 187 db. karabély, 5 db. 85 mm-es löveggránát, 3 db. TT pisztoly, 201 db. kézigránát, 70.206 db. karabély-lőszer, 150 ezer db. géppisztoly- és pisztoly lőszer volt, de találtak töltött benzines palackokat és robbanóanyagot is.¹¹

A Jászszágbán a másik karhatalmi század 1956. december 19-én alakult meg Jászapátin, miután a településre érkezett a Jászberényi Tüzérezred állományából az a hivatásos főhadnagy, akit a Szolnok Megyei Karhatalmi Parancsnokság rendelt ki. A felszerelés és a fegyverzet ezelőtt két nappal, 1956. december 17-én érkezett meg Jászapátira a Jászberényi Szovjet Katonai Parancsnokságtól. Az alakulat 30 fős személyi állománnyal kezdte meg működését, amelynek tagjai valamennyien munkások, TSZ-parasztok és kubikosok voltak (ebből 13 tartalékos tiszt, 7 tartalékos tiszthelyettes és 10 honvéd). Érdekes, hogy a járás területéről összesen 45 fő jelentkezett karhatalmistának Jászapáti, Jászakisér, Jászladány, Jászszentandrás, Tiszasüly és Jászivány községekből, de a jelentkezők harmadát különféle okokból visszautasították. A jászberényi honvéd alakulattól érkezett parancsnok azonban 1956. december 31-i hatállyal – szolgálati vétség miatt – leváltásra került, helyét pedig az addigi politikai helyettese vette át. Fegyverzetük a megalakuláskor 30 db. PPS géppisztoly és az azokhoz való 4200 db. lőszer volt, majd ezt a későbbiekben egészítették még ki 1 db. golyószóróval, 2500 db. golyószóró tölténnyel, 22 db. TT pisztollyal, 1550 db. géppisztoly tölténnyel, 60 db. kézigránáttal és 10 db. könnygáz gránáttal. Ruházatot a Jászberényi Tüzérezred szolgáltatott, amelynek raktárából igen rossz minőségű, selejt csizmákat kaptak, amelyeket aztán a megyei parancsnokság lecserélt. Az alakulat rendelkezésére állt egy 3 tonnás Csepel gyártmányú tehergépkocsi és az első hetekben egy Döcs (viper) rajgépkocsi is.¹²

A jászapáti karhatalmi egység megalakulásának idején a járás területén még szinte mindenhol a forradalom során hatalomra került erők kezében volt az irányítás járási és községi szinten is. A helyi karhatalmi alakulat legfőbb céljának a forradalmi vezető személyiségek őrizetbe vételét, kihallgatását, valamint a TSZ-ek feloszlításának megakadályozását tartotta. Utóbbira Jászszentandrás és Jászladány községekben volt példa, amikor 1956. Karácsonya előtt sokan követelték az „ösi földek” visszaadását. Az egység 1956. decemberében, majd januárban és februárban is általános felderítést, razziát és 54 alkalommal házkutatást tartott a járás területén, amelyek során 48 személyt tartóztattak le. Az egyik legkomolyabb akcióra 1957. január 7-én került sor, amikor több személyt vettek őrizetbe, akik egy volt rendőr százados vezetésével a rendőrség és a karhatalom „lefegyverzésére és megsemmisítésére” készülődtek...

¹⁰ Uo. 209-210.p.

¹¹ Uo. A Szolnok Megyei Karhatalmi Egység története. 222.p. V.ö. Járomi József [1993]: Vihar a városban.

¹² JNSZML 61.f.-VIII.fcs.-5.ö.e. A Szolnok Megyei Honvéd Karhatalmi Parancsnokság megalakulásával, munkájával és történetével kapcsolatos iratok, jelentések, feljegyzések, névsorok. A Jászapáti Járási Katonai Karhatalmi Egység. 1957. május 12. 1-2.p.

További céljuk állítólag az lett volna, hogy a megszerzett fegyverekkel – egy nagyobb csoportot alakítva – csatlakoznak a Miskolc környékén meghúzódó többi „ellenforradalmi” fegyvereshez.¹³

A jászapáti karhatalmi egység – az addigi állandó szolgálati elfoglaltságra hivatkozva – csak 1957. március 1-től kezdte meg a kiképzést. A rendszeresen megtartott foglalkozások fegyverismeretet, a szolgálati szabályzat ismertetését, valamint alaki foglalkozásokat és politikai foglalkozásokat jelentettek. Az egység működése idején összesen két alkalommal volt éleslövészet a Jászberényi Katonai lőtérén, ahol a karhatalmisták pisztollyal, géppisztollyal, karabéllyal és golyószóróval lőhettek, valamint kézigránátot dobhattak. További három alkalommal tartottak kispuska lövészetet a helyi kispuskalőtérén. Illetményüket a Megyei Karhatalmi Parancsnokság által megállapított besorolás szerint kéthetente rendszeresen megkapták. Az egység élelmiszerral nem volt ellátva, saját magukat élelmezték. Az étkezési pénzüknek rendszeresen csak a fele érkezett meg. Az alakulatnál viszonylag nagy volt a fluktuáció, de fegyelmi úton csak 3 személyt kellett eltávolítani. Fennállásuk utolsó heteire a személyi állomány 23 főre zsugorodott, mert ekkor már nem látták indokoltnak a 30 főre való feltöltést. A karhatalom fegyverzetét Jászapátin is a párhuzamosan szerveződő munkásőrség (az akkori szóhasználatnál élve milícia) örökölte, amely 1957 májusának közepén 66 főt számlált. Az alakuló munkásőrségnek ekkor fegyverzetet nem, illetve alig volt. A helyi karhatalmi parancsnok szükségesnek látta, hogy egységének felszámolása után, annak átadott fegyverzetével a munkásőrség azonnal szolgálatkész legyen, tekintettel arra, hogy a járás területén „az ellenforradalmi események alatt igen nagy volt az ellenforradalmi személyek mozgása és tevékenysége”.¹⁴

A jászapáti munkásőr alakulatok megalakulása és első évei

Munkásőrség: az elnevezés még aktívan él többünk emlékezetében, azonban maga a szervezet és annak feladata már a múlt homályába vész, az emlékek egyre inkább elhalványodnak. Egyértelmű, hogy a téma megosztja az embereket: van, aki kifejezett ellenszenvvel emlékezik vissza rájuk, de vannak, akik nosztalgiaznak. A többség vélhetően semleges érzelmekkel viseltetik irántuk, hiszen a munkásőrség csak egyike volt a pártállami rendszert működtető és azt életben tartó fogaskerekeknek. Napjainkban a legtöbb ember talán már nem is a negyed százada kimúlt rendszerben látja hétköznapi léte minden gondjának forrását, amint ez a rendszerváltás idején megszokott volt. Manapság már nehéz elképzelni, hogy a szocialista állam időszakban a nagy létszámú (tömeghadsereg jellegű) honvédség, hivatalos nevén Magyar Néphadsereg, a rendőrség és a határőrség mellett még egy, fénykorában 60 ezres fegyveres erő állt a pártállam szolgálatára, amelynek állománya önkéntesekből verbuválódott. Maga az önkéntességen alapuló munkás fegyveres erő, pártmilícia felállításának ötlete alapvetően a csehszlovák tapasztalatokra épült, de létezett hasonló fegyveres erő az NDK-ban is. Eleinte az új fegyveres erő elnevezésének kérdésében is volt kisebb vita, hiszen gondolkodtak a népőrség, a munkás-paraszt őrség és a munkásmilícia elnevezéseken is.

A Munkásőrség felállításáról a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1957. évi 13. törvényerejű rendelete rendelkezett 1957. február 18-án. Ennek értelmében munkásőr hivatása fegyveresen ellátott társadalmi munka volt, tehát fizetés nem járt a társadalmi állományú munkásöröknek. Kivételt képeztek ez alól a Munkásőrségben függetlenített hivatásos tisztek és a polgári alkalmazottak. Személyi állományát önkéntes jelentkezés alapján lehetett feltölteni 18. életévüket betöltött fiatalokból, akik hüek voltak a szocializmushoz. A Munkásőrség feladata „a szocializmus vívmányainak megvédése, a dolgozó nép nyugalmanak és a termelés zavartalanságának

¹³ Uo. 2-3.p.

¹⁴ Uo. 4-5.p.

a biztosítása, valamint az ellenforradalmi elemek restaurációs kísérleteinek megakadályozása” voltak. Feladatuk ellátása közben hatósági közegnek kellett őket tekinteni. Felállításával az egyes gyárakban, üzemekben korábban felállított fegyveres egységek megszűntek, kivéve az egyes üzemekben a rendőrség által szervezett és irányított fegyveres őrsegeket.¹⁵ Az MSZMP első titkára (és egyben az 1-es számú munkásőr igazolvány tulajdonosa), Kádár János egy későbbi beszédében az alábbiakban adta meg a munkásőrség szerepét a szocialista Magyarországon: „Az a feladat, amit Önök betöltenek, a hatalom védelme, eredetileg az állam feladata. A szocialista fejlődés azonban lehetővé teszi, hogy bizonyos, korábban kizárólagosan állami feladatokat állami eszközzel, de már részben társadalmi alapon, a munkásőrség útján oldjunk

Munkásőr harcászati gyakorlaton valahol Szolnok megyében. A kép forrása: JNSZML 63.f.-VI.fcs.-3.ő.e. A munkásőrséggel kapcsolatos fényképek

meg.”¹⁶ A munkásőrség első országos parancsnokának visszaemlékezései szerint az új fegyveres erő bemutatkozásának igazi hónapja 1957 márciusa volt. Legalábbis a fővárosban, mert vidéken, így a Jászságban is ekkor még csak a szervezésénél tartottak. Március 21-én, a Tanácsköztársaság megalakulásának 38. évfordulóján 10 ezer felfegyverzett munkásőr masírozott Budapest külvárosi kerületei irányából a belvárosba. Igazi hatásos erődemonstráció volt ez az új rendszer részéről (pedig csak üres tölténytárral vonulhattak, erről maga Kádár János intézkedett – nagy felzúdulást kiváltva). Az erődemonstrációra azért is szükség volt, mert ekkoriban még élt a remény országszerte, hogy a MUK (Márciusban Újra Kezdjük) jelszavával és a régi magyar forradalmi hagyományok feltámasztásával talán megint kaphat egy esélyt az ország. De készült a másik oldal is: egy alakuló munkásőr zászlóaljnál valamelyik csepeli

¹⁵ A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1957. évi 13. törvényerejű rendelete a munkásőrségről. In: Magyar Közlöny, 1957. február 19.

¹⁶ Halas Lajos [1986]: az R Gárdától a Munkásőrséggig. Zrínyi Katonai Kiadó, Bp. 208.,227.p.

Díszelgés a szovjet hősi emlékműnél valahol Szolnok megyében (1960. április 4.) A kép forrása: JNSZML 63.f.-VI.fcs.-3.ö.e. A munkásőrséggel kapcsolatos fényképek

kohász munkásőr így bízta társait, reagálva a MUK jelszavára: HUKUK (Ha Újra Kezdték, Újra Kaptok). A kocka el volt vetve.¹⁷

Jászberényben a munkásőrség 1957. április 1-jén alakult meg.¹⁸ Fennállása kezdetén két hónapig párhuzamosan működött még a karhatalmi alakulat is, amelyet azonban június elejével megszüntettek (a megyei eseménynaplójuk június 4-én lett lezárva)¹⁹, felszerelésüket és fegyverzetüket pedig jórészt a munkásőrség örökölte. A személyi állományban is voltak átfedések, például a jászberényi és a jászapáti munkásőrség első parancsnoka is a korábbi helyi karhatalmi alakulatot vezette. Érdekes, hogy a jászberényi munkásőrséget a pártbizottsági üléseken rendre munkásmilícianak nevezték. A jászberényi munkásőrség személyi állományát kezdetben 84 főben szabták meg a felettes szervek, 1957. április 11-ig azonban már 87 főt fegyvereztek fel. Az alakulat fegyverzete ekkor 48 db. géppisztolyból, 37 db. karabélyból és 1 db. golyószóróból állt. Ekkoriban érkezett Szolnokról az az utasítás, hogy május 1-ig egy lovas szakaszt is fel kellene állítani. Ehhez a lószerszámokat Szolnokról küldték volna, a lovakat pedig a helyi TSZ és Állami Gazdaság lóállományából kellett volna biztosítani.²⁰ A jászberényi munkásőr alakulat megalakulása után nem sokkal Kókai László nevét vette fel, zászlóbontásukra pedig 1957. augusztus 25-én, délelőtt 10 órakor került sor Jászberény főterén. Kókai László jászágói születésű, szegényparaszti sorból származó sorozott, ún. zöld ÁVH-s volt és Budapesten a Köztársaság téri MDP párház ostroma közben

¹⁷ Uo. 215.; 219.p.

¹⁸ JNSZML 4.f.-2.fcs.-33.ö.e. Az MSZMP Jászberény Városi Bizottságának iratai. A városi pártbizottság jelentése a munkásőrség munkájáról. 1960. november 14. 1.p.

¹⁹ JNSZML 61.f.-VIII.fcs.-4.ö.e. A Szolnok megyei karhatalom eseménynaplója.

²⁰ JNSZML 4.f.-1.fcs.-6.ö.e. Az MSZMP Jászberény Városi Intéző Bizottsága és Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei. Az 1957. április 11-i ülés jegyzőkönyve. 6.p.

vagy közvetlenül azt követően, már fegyvertelenül veszítette életét. Szülőfalujában temették el.²¹ Nyilván jelzésértékű volt, hogy a jászberényi munkásörök éppen egy 1956-ban, a kommunisták oldalán harcoló és életét vesztő jászszági paraszt fiatalról nevezték el alakulatukat. A Jászapáti munkásör egység 1957 áprilisában jött létre. Velemi Endre nevét vette fel, zászlóbontására pedig 1958. november 28-án, délelőtt 9 órakor került sor a község főterén.²²

Egy 1957. május 25-én keltezett utasításban az MSZMP Központi Bizottsága részéről minden megyétől, így Szolnok megyétől is jelentést kértek a munkásörök helyzetéről, amit június 30-ig és azt követően negyedévente kellett elkészíteni. A megye részéről június 25-én készült el a jelentés, amelyet el is küldtek az MSZMP Intéző Bizottsága Párt-és Tömegszervezetek Osztályára (amelyet akkor a Szolnok megyei Czinege Lajos irányított). A jelentésből kiderül, hogy a megyében ekkor 1336 fő munkásör teljesített szolgálatot, ami jóval meghaladta az eredetileg tervezett 1067 fős létszámot. A különbség okát elsősorban a karhatalomtól átkerülők szolgáltatták. Az addig eltelt idő során 40 főt hívtak vissza, szereltek le vagy távolítottak el az egységektől, amelyek közül a legtöbb eset Jászberényben fordult elő (12 fő) és csak ezt követte Szolnok 10 fővel. Az eltávolítások-leszerelések legfőbb oka a hiányzás volt, illetve hogy „a korábban elkövetett hibák csak most derültek ki” egyes munkásöröknél, tehát eleve fel sem lehetett volna őket venni, de a konszolidációs időszak kapkodása idején többen átcsőszhattak a rostán. Jogtalan fegyverhasználat, baleset nem volt a jelentés szerint. A korszak egyik legfontosabb mutatója, a személyi állomány szociális összetétele többnyire ismeretlen volt a hatóságok előtt, bár vélelmezték, hogy a túlnyomó többség fizikai dolgozó volt. Akadt azonban kivétel is, hiszen a jászberényi és a kunhegyesi század munkásöreinek származási adatai ismertek voltak. A jászberényi század 181 fős személyi állományából a legtöbben alkalmazottak voltak és létszámban csak ezt követték a munkások, majd a mezőgazdaságban dolgozók. A politikai hangulat megye-szerre megfelelő volt a munkásör alakulatoknál, nagyobb fegyvelmeztlenség csak Jászárokszálláson fordult elő: itt a munkásörök otthagyták a lövészetet azzal az indokkal, hogy csak akkor járnak kiképzésre, ha megkapják otthon tartható fegyverüket. Ennek kapcsán a jelentés kiemeli, hogy az oldalfegyverek követelése igen nagyarányú az egész megyében. A jelentés elkészültéig három alkalommal vetették be a munkásöröséget a megyében: ezek közül egy Jászberényt érintette, amikor a várost övező tanyavilágban jelentős mennyiségű elrejtett tüzfegyver került elő. A munkásörök az érintett terület átkutatásában segítettek. A megyében a legélesebben a jászberényi századnál volt jellemző, hogy olyan munkásörök lettek szakaszparancsnokok és rajparancsnokok, akik korábban katonák sem voltak, így az adott egység irányítása, kiképzése nehézségekbe ütközött. Jászberényben az érintett munkásörök előzetes felkészítéséről a parancsnok nem intézkedett.²³

Bizonytalan, zavaros időszak volt ez, amit mi sem bizonyít jobban, hogy a munkásörök nagy része ragaszkodott ahhoz, hogy otthon is tarthasson fegyvert. A munkásörök otthoni fegyvertartása nagy vitákat kavart a párt minden berkeiben, de végül egészen 1964-ig lehetőség volt az otthoni fegyvertartásra. Jól szemléltethető a korabeli kommunisták gondolatvilága a munkásörök első országos parancsnoka, Halas Lajos visszaemlékezéseiből, aki munkájában több helyen is indokolja, miért ragaszkodtak annyira a fegyverekhez. Egyrészt a kommunisták, mint a rendszerhez hű emberek „szabadulni akartak a fegyvertelenséggel járó kiszolgáltatottság megalázó érzésétől”. De – mint írja – belül, a munkaruha alatt, a derékszíjon még

21 Egykori jászberényi munkásör vezetővel készített interjú alapján.

22 A jászberényi Kókai László munkásörégység egykori jászberényi tagjának iratai alapján.

23 JNSZML 1.f.-2.fcs.-30.ö.e. Az MSZMP Szolnok Megyei Bizottságának iratai. A Munkásörök létrehozásával, munkájával kapcsolatos iratok, a megyei, a járási és városi pártbizottságok jelentései.

munka közben is sokszor ott lapult a pisztoly.²⁴ Mivel a fegyverek sokszor kerültek felelőtlen kezekbe, illetőleg olyanokhoz, akik nem kaptak kellő fegyverismereti oktatást, rengeteg volt a baleset, illetve az illetéktelen fegyverhasználat, amelyet a korabeli belső jelentések „rendkívüli események” néven foglaltak össze. A munkásőrség országos parancsnokának 1957. évi 02-es számú parancsa éppen ezeknek az eseményeknek próbált gátat szabni: ebben Halas Lajos megparancsolta, hogy országszerte tartsanak fegyverismereti foglalkozásokat és hogy otthonában mindenki csak biztonságos körülmények között tarthat fegyvert. Jellemző a korabeli állapotokra, hogy a parancs tartalmazza, miszerint szolgálaton kívül csak az a munkásőr tarthat magánál fegyvert, akinél „teljes mértékben biztosított, hogy a leittasodás veszélye nem áll fenn”. Egyben figyelmezteti a munkásőröket, hogy a jogosulatlan fegyverhasználat bírósági eljárást is vonhat maga után.²⁵ Országos jelenség volt a kiosztott munkásőr fegyverekkel elkövetett rendkívüli esemény és ebből a sorból nem lógott ki a két járszági alakulat sem.

1957. november 21-én az MSZMP Járási Pártbizottsága ülésének 2. napirendi pontja a munkásőrség helyzetével foglalkozott. Az egység parancsnokának beszámolója szerint a Járszág két járásának területén ekkor 280 munkásőr volt felfegyverezve. 16 olyan munkásőrrel beszélt, akiket időközben eltávolítottak a testülettől, mert valójában nem is akartak munkásőrök lenni, csak rájuk osztották a feladatot „albérletbe”. További 7 személyt szereztek le iszákosság miatt: egyet Jászárokszálláson, hat főt pedig Jászberényben. Beszámolt arról is, hogy a megye területén igen elterjedt volt a munkásőrök körében a fegyverrel való dicsekvés, de ez járási viszonylatban nemigen fordult elő. Hangsúlyozta, hogy aki iszákos vagy a fegyverével kérkedik, azt azonnal le fogják szerelni. Azokat a munkásőröket, akik rendszeresen nem jelentek meg a kiképzéseken, szintén leszerelték (bár a későbbiekben ezen a téren továbbra is nagy volt az engedékenység). A szóbeli beszámoló jegyzőkönyvéből kiderül, hogy komoly gondok voltak a fegyverekkel is: azok fele hanyagság miatt „tönkre van téve”, ezért mindenkit felelőssé tettek fegyvere állapotáért. Az addig lezajlott lövészetek eredménye igen rossz volt, amit azzal indokolt, hogy a munkásőrség a legújabb fegyvereket kapta. Az állomány politikai felkészültségéről is meglehetősen negatív képet festett a parancsnok. Magán a szervezetten belül ekkor egyáltalán nem folyt politikai nevelő munka, amit pedig a munkahelyi párt alapszervezetektől hoztak magukkal, az nagyon kevésnek bizonyult. A járási munkásőrségen megalakulása óta két rovacns volt, amelyeken hiány nem jelentkezett.²⁶

Ahogy an országszerte, így Szolnok megyében is komoly atrocitások fordultak elő rendőrök és munkásőrök között. Jól mutatja ezt, hogy 1957. augusztus 30-án ezzel kapcsolatban közös parancsot kellett kiadnia a megyei rendőr főkapitánynak és a munkásőrség megyei parancsnokának. Ebben jó előre leszögezik, hogy a rendőrség és a munkásőrség közötti kapcsolat alapjában véve jó, a fegyveres szervek kölcsönösen megbíznak egymásban. Előfordult azonban, hogy egyes munkásőrök jogtalanul vagy tévesen intézkedtek a lakossággal szemben, illetve ittas állapotban, szolgálati fegyverükkel kérkedve botrányosan viselkedtek. Egyes esetekben az intézkedő rendőr figyelmeztetését visszautasították. Volt, amikor szolgálaton kívül, civil ruhában közlekedési szabálysértést követtek el és a rendőri intézkedés közben nem fedték fel munkásőr kilétüket, ami egyes viták hevében a rendőr részéről tettelegesséig fajult.

²⁴ Halas i.m. 212.; 216.p.

²⁵ JNSZML 23.f.-2.d.1957. A Munkásőrség Szolnok Megyei Parancsnokságának iratai. Jászberény, Karcag, Török-szentmiklós, Kunszentmárton. A Munkásőrség Országos Parancsnokának 02-es számú parancsa. 1957. március 30.

²⁶ JNSZML 3.f.-1.fcs.-6.ö.e. Az MSZMP Járási Intéző Bizottsága, Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei, a hozzátartozó napirendek irataival. 1957. január 6. – 1957. december 12. Az 1957. november 21-ülés jegyzőkönyve. 178-182.p.

A rendőri hibák közé tartozott a két parancsnok szerint, hogy a rendőrök intézkedés közben munkásöröket bántalmaztak, illetve nem súlyos esetben is előállították őket és durva hangot használtak velük szemben. Mindkét szerv magas beosztású tagjai között előfordult, hogy nem adták meg egymásnak az „elvtársi tiszteletet”. A rendőrség és a munkásörség megyei parancsnoka abban állapodtak meg, hogy a jövőben megbüntetnek minden olyan hibát, amely a két szerv közötti fegyverbarátságot megbontaná. A jövőben, amennyiben a munkásörség tagja szabálysértést követ el, visszaél fegyverhasználati jogával, illetve ha a rendőr igazoltatja vagy őrizetbe veszi, jelentést kellett írni, valamint tájékoztatni az illetékes munkásör parancsnokot és a helyi pártbizottság titkárát. Megállapodtak, hogy a rendőrnek udvariasan, feltűnés nélkül kellett felhívni a munkásör figyelmét, ha az a közrend és a közbiztonság érdekét sértve intézkedik. Ettől fogva a rendőrség és a munkásörség tagjaira is egyaránt vonatkozott, hogy találkozásuk esetén szolgálatban és szolgálaton kívül is egymást üdvözölni kötelesek.²⁷ Mindezek ellenére egy év múlva a megyei munkásör parancsnok arról intézkedett, hogy alakulatainál 4 hónapon keresztül minden foglalkozáson ismertessék 02-es számú közös parancsot az állománnyal, mert annak kiadása ellenére elszaporodtak a rendkívüli események és a durva törvénysértő esetek a rendőrség intézkedő tagjai, valamint a munkásörség tagjai között.²⁸

Amint fentebb már említettük, a munkásörök kezébe adott fegyverekkel több baleset, visszaélés is történt – a legtöbb szolgálaton kívül. Országos jelenség volt ez, amit a karhatalmi időszak példáin keresztül már előre látni lehetett. Maga Kádár János sem volt abban mindig biztos, hogy a fegyverek mindenhol a legjobb kezekbe kerültek. Az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1957. július 16-án döntött arról, hogy a munkásörség tagjai vásárolhatnak 6,35 mm-es pisztolyt, viszont a már kint lévő TT pisztolyokat vissza kellett szolgáltatni. A fegyverekkel kapcsolatos, azokkal elkövetett rendkívüli események megnövekedett számát mutatja, hogy míg 1957 első félévében Szolnok megye területén nem történt rendkívüli esemény, addig az év második félévében már 8 ilyen eset fordult elő, az 1958-as esztendő első negyedében (!) pedig újabb 8 eset. A rendkívüli események 90%-a ittasság miatt következett be és többnyire jogtalan fegyverhasználattal járt. A legelső 1958-as eset éppen Jászberényben történt: egy munkásör ittas állapotban, lakásán mutogatta pisztolyát, azt csőre töltötte, majd véletlenül átlötte vele a saját lábát. Az elkövetőt leszerelték és pártbüntetésben részesítették. A megye területén több településen fordult elő, hogy munkásörök ittasan lövöldöztek, verekedtek. Szolnokon öngyilkossági eset is volt. Törökszentmiklóson egy munkásör az ajtón keresztül lőtt be az Állami Gazdaság értekezletére, mert úgy tudta, hogy haragosa is ott tartózkodik.²⁹

A rendkívüli események természetesen nem kerültek el a megyei pártvezetés legfelsőbb berkeinek figyelmét, ezért 1958. május 5-én Czinege Lajos első titkár levelet intézett a megye munkásör alakulatainál szolgálókhoz. Ebben kifejtette, hogy a felsorolt események rossz hatást keltenek a lakosság, a becsületes dolgozók körében, megbotránkoztatják a dolgozókat, csökkentik a becsületes lakosság biztonságérzetét és rombolják a párt tömegekhez fűződő kapcsolatát. Leszögezte, hogy az említett cselekményeknek semmi köze sincs az éberséghez, sőt azzal ellentétesek. Amennyiben pedig a munkáshatalomtól kapott fegyvereket a dolgozók

27 JNSZML 23. f.-2.d.-1957. A Munkásörség Szolnok megyei Parancsnokságának iratai. Jászberény, Karcag, Törökszentmiklós, Kunszentmárton. A megyei Rendőrfőkapitányság és a Megyei Munkásörség parancsnokának 2. Számú közös parancsa. 1957. augusztus 30.

28 JNSZML 23.f.-7.d.-1959. A Munkásörség Szolnok Megyei Parancsnokságának iratai. Jászapáti, Szolnok. A rendőrség és a munkásörség egymáshoz való viszonyának, szabályozásának ismertetése. 1958. augusztus 13.

29 JNSZML 1.f.-2.fcs.-46.ö.e. Fegyveres szervek – honvédség, rendőrség, munkásörség – munkájával kapcsolatos iratok. Az MSZMP Szolnok Megyei Végrehajtó bizottságának levele a Munkásörség Szolnok megyei egységeiben szolgálatot teljesítő valamennyi kommunistaéhoz. 1958. május 5.

megfélemlítésére használják fel, a munkásország el fogja veszíteni az emberek bizalmát, támogatását. Kifejtette, hogy egyes pártbizottságok „túl liberálisan” ítélték meg ezeket a súlyos kihatású cselekményeket, ezért utasításba adta, hogy ezentúl minden rendkívüli eseményt kötelesek kivizsgálni, az erről szóló jelentést elmulasztó párt- és munkásör vezetőket pedig felelősségre fogják vonni. Határozatában pártellenes magatartásnak minősítette a jövőben bekövetkező felelőtlen fegyverhasználatot, a fennhéjázó magatartást és a botrányokozást. Utasította a pártbizottságokat, hogy a továbbiakban vasszigorral kell fellépni minden kilengéssel, önkényeskedéssel szemben. A bajkeverőket pedig ki kell zárni a munkásorségból, de párt- és állami vonalon is szigorúan felelősségre kell vonni őket. A fentiek értelmében Jászberényből már 1958. június 9-én rendkívüli eseményről érkezett jelentés. Ebben leírják, hogy a megelőző nap folyamán Jászfényszarun egy 48 éves munkásör véletlenül lábszáron lőtte magát. Az eset szolgálaton kívül történt munka közben, a TSZ legelőjén. Az érintett munkásör a nemrégiben, a fegyverismereti foglalkozáson tanultakat próbálta gyakorolni, amikor leült a legelőn, a lábát keresztbe tette maga előtt és meg akart győződni, hogy van-e lőszer a csőben, így felhúzta a szánt. A tárat azonban nem vette ki a pisztolyból, tehát éppen ekkor töltötte csőre a fegyvert. Az ezt követő percben pedig vértlen lövést adott le, amely éppen a saját lábszárát találta el.³⁰ Jászberényben 1959 tavaszán szemlélt tartottak a Munkásország Szolnok Megyei Parancsnoksága részéről. A szemle során megállapították, hogy az alakulat feltöltöttsége teljes, felszerelése és fegyverzete pedig használható állapotban volt. Az alakulat az 1958/1959-es kiképzési év feladatait teljesítette. A felettes szerv, a helyi pártbizottság felelősségteljesen foglalkozott az egységgel. Hiányolták azonban, hogy az egység fennállása óta a törzs részéről az egész századra kiterjedő átfogó ellenőrzés még nem volt, amit a helyi parancsnok ilyen irányú járatlanságával, tapasztalatlanságával magyaráztak (amint fentebb említettük, korábban a helyi karhatalmi alakulat parancsnoka is ugyanez a személy volt). Az ellenőrzés során a század harcckészültségével kapcsolatban is találtak hiányosságokat: az aktuálisan szolgálatban lévő munkásör nem ismerte a riadó jelszót és a másik szolgálatban lévő társát is csak figyelmeztetés után ébresztette fel. A jelszó hiányában a riasztást nyíltan hajtotta végre, a riasztás után pedig senki – így a parancsnok sem – győződött meg a riasztás helyességéről. Több munkásör lakóhelyeül szolgáló utcát nem ismertek, ahová a riasztást ki kellett adni. Az ellenőrzés megérkezésekor a szolgálat nem igazoltatott és nem is jelentkezett. Jászárokszálláson a riadótervet csak hosszas keresgélés után találta meg a szolgálat a régi újságok között. A fegyverek felvételezése a riasztás után gyorsan ment, a fegyverek rendben, tisztán, az állványokon sorakoztak. Hiba volt, hogy a fegyvermester csak késve érkezett meg és nem tudta megmondani, mennyi lőszer van az alakulatnak, ráadásul az egyik raj nem kapott lőszert. A karhatalmi kiképzéssel kapcsolatos kérdésekre a jászberényi munkásörök jól válaszoltak. A lögyakorlat megfelelően zajlott, bár a lögyakorlat fegyelmével az ellenörök nem voltak megelégedve. Látszott, hogy a lövészet szeretik a munkásörök: pisztollyal kiválóan, géppisztollyal, golyószórával és géppuskával jól lőttek, viszont a karabéllyal végrehajtott lövészet eredménye csak megfelelő volt. A műszaki felkészültség terén igen jól teljesített az állomány. Ruházati felszerelésük hiánytalan és gondozott volt, kivéve néhány viseltes csizma, amelyek az ellenörök megállapítása szerint biztosan nem a munkásör-foglalkozások során koptak el. Összességében a jászberényi század megfelelő minősítést kapott.³¹ Egyes munkásörök továbbra sem az elvárt normák szerint, korántsem példamutatóan viselkedtek, ezért 1959. május 12-én az MSZMP Jászberényi

30 Uo.

31 JNSZML 23.f.-7.d.-1959. A Munkásország Szolnok Megyei Parancsnokságának iratai. Jászapáti, Szolnok. Jelentés a jászberényi századnál végrehajtott tavaszi szemle tapasztalatainak összesítéséről. 1959. május 13.

Végrehajtó Bizottsága szigorú határozatot hozott, amely következtében több munkásört is le akartak szerelni súlyos fegyelmeztelenségek, iszákosság és jogtalan fegyverhasználat miatt. Ezt követően, az 1960-as év végén a jászberényi munkásör században 201 fő szolgált, akiknek származási és foglalkozás szerinti összetételét is nyilvántartották. A foglalkozás szerinti összetétel a következőképpen festett:

Ipari munkás:	60 fő
Alkalmazott:	53 fő
TSZ-tag:	30 fő
KTSZ-dolgozó, egyéb:	18 fő
Állami Gazdaságban dolgozó:	11 fő
Állami és tanácsi vezető beosztásban:	8 fő
Függetlenített pártfunkcionárius:	7 fő
Nyugdíjas:	7 fő
Tanár:	3 fő
Gazdasági vezető:	2 fő
Egyéb értelmiségi:	2 fő.

A jászberényi munkásör alakulat egyes tagjai ekkor, a forradalom után néhány évvel csalódottságuknak adtak hangot, hiszen ők a párttól „keményebb” politikát vártak volna el városi, megyei és országos szinten is. A forradalom leverése utáni időkből folyamatosan hangoztatták, hogy nem lett volna szabad az 1956-os események kapcsán elítélt személyek közül többeket szabadon engedni. Az 1956-osok esetében a nevelőmunka helyett radikális adminisztratív intézkedéseket vártak. Az ilyen véleményeket egyébként baloldali elhajlásnak, „álforradalmiságnak” minősítette a Végrehajtó Bizottság. Panaszkodtak a munkásörök, hogy önként vállalt hivatásuk társadalmi jellege egyre inkább reguláris vonalra csúszik át: túlzásnak tartották a katonai jellegű kiképzéseket, egyesek már-már kiskatonának érezték magukat, amihez nem sok kedvük volt. Nehezményezték, hogy a párt VB fent említett 1959. május 12-i határozatát végül nem tartották be szigorúan. További problémát jelentett az a szóbeszéd, hogy a jászberényi egység parancsnoka és a megyei parancsnok között olyan feszült a viszony, hogy előbbi már a leszerelését fontolgatta. Az MSZMP Jászberényi Végrehajtó Bizottsága viszont úgy érezte, hogy gyengült a munkásörség pártirányításának színvonala, mert többször előfordult, hogy ha a Munkásörség Megyei Parancsnokságától meglátogatták a jászberényi századot, a vendégek nem mentek be a szomszédos épületben székelő pártbizottsághoz és nem kérték ki azok véleményét sem.³²

A Jászapáti központtal működő Velemi Endre Munkásör Századot három szakasz alkotta: egy a központban, Jászapáti, egy Jászladányban és egy Tiszasülyön működött. Egy 1959-es jelentés szerint személyi állománya összesen 114 fő volt, ebből egy függetlenített tiszt. Az állományból 16-an szolgáltak a korábbi karhatalom kötelekében is, 5 fő pedig munkásöri hivatása előtt nem volt katona. Nő nem szolgált az egységnél, pedig a szabályzat alapján lett volna rá lehetőség. A munkásörök foglalkozás szerinti megoszlása az alábbi volt:

TSZ-tag:	49 fő
Alkalmazott:	28 fő
Ipari munkás:	13 fő
Vezető beosztású (tanácsi):	7 fő
Értelmiségi:	2 fő

32 JNSZML 4.f.-2.fcs.-33.ó.e. Az MSZMP Jászberény Városi Bizottságának iratai. A Jászberény Városi Pártbizottság jelentése a munkásörség munkájáról. 1960. november 14.

Függetlenített pártfunkcionárius: 2 fő
 Gazdasági vezető: 2 fő
 Nyugdíjas: 1 fő.³³

Fegyverzetük (az 1958-as adatok szerint) 116 pisztolyból, 74 géppisztolyból, 39 karabélyból, 4 golyósóróból, 3 távcsöves puskából és egy géppuskából állt. Riasztás esetén rendelkezésükre állt a vállalatok és intézmények gépkocsiparkjából 4 tehergépkocsi, ezenkívül rendelkeztek még egy motorkerékpárral és egy kerékpárral.³⁴ Az alakulatról tudni kell, hogy a megyében itt volt a legnagyobb a kiképzésekkel kapcsolatos lazaság: az 1959-es év őszi ellenőrzése során az aktuális foglalkozásról a munkásörök 33%-a hiányzott, felülmúlva ezzel a megye átlagosan 25%-os hiányzási átlagát (Jászberényben „csak” 26%-os volt a hiányzási ráta).³⁵

A jászberényihez hasonló ellenőrzéseket tehát a jászapáti munkásöröknek is meg kellett élniük. Egy ellenőrzést követően kelt 1959. január 24-i megyei jelentés egyenesen primitívnek nevezte a parancsnoki vezetés felkészültségét. Azt tapasztalták, hogy az alakulatnál lebecsülték az elméleti felkészülést és csak a gyakorlati dolgokat tartották fontosnak (lövészet, karhatalmi kiképzés), amiből jó eredményeket értek el. A három településen működő szakaszokat viszont a törzs tagjai alig ismerték, nagy volt az összevisszaság. Az alakulatnál mindent átfogó ellenőrzés a törzs részéről még itt sem volt. A funkcióhalmazok megszüntetéséről szóló megyei párt VB határozatát nem hajtották végre, így előfordult, hogy egy munkásör 7-8 párt- és egyéb funkciót is ellátott. Ismét előkerült a kiemelkedően sok hiányzás problémája, amelyek egyik fő oka volt, hogy a szakaszparancsnokok többször önhatalmúlag megváltoztatták a kiképzések időpontját, pl. vacsora, disznótor, lakodalom vagy névnap miatt. Az aktuális év kiképzési célkitűzéseit sem a törzs, sem az alparancsnokok, így a személyi állomány sem ismerte. Riadó esetén a gépkocsik nem voltak biztosítva. A helyi parancsnok egyáltalán nem rendelkezett önkritikával, a pártbizottság pedig alig foglalkozott a munkásörség problémájával. Az alakulatnál a löszerek össze voltak keverve, több karabély rozsdás volt, a géppuskát pedig nem lehetett már szétszedni – szintén rozsdásodás miatt. A kézigránátok tárolása is szabálytalanul – az égőgyújtókkal együtt – történt. Mindezek ellenére a század harcalképességét megfelelőnek értékelték.³⁶ Rendkívüli eseményből Jászapátiin sem volt hiány. 1959. szeptember 5-én egy munkásör rendező volt a „Jössze” sporttelepén megtartott táncmulatságon, amely során leittasodott, majd a zenekarral hazafelé menet elővette fegyverét és hét lövést adott le a levegőbe. Őt egy másik munkásör fegyverezte le. Az elkövetőt feddésben részesítették.³⁷ Kizárták viszont azt a jászladányi munkásört, aki a helyi szociális otthon pénztárából sikkasztott 2800 Ft-ot. Ugyanerre a sorsra jutott az is, aki a vonaton felpofozta Szolnok város tiszti orvosát, később pedig a munkahelyén egy munkatársát is.³⁸

Az 1960-as esztendőben a párt VB javaslata alapján egy 3 fős brigád alakult Jászberényben, hogy megvizsgálják, milyen hangulat uralkodik a munkásörség személyi állományán belül.

33 JNSZML 23.f.-7.d.-1959. A Munkásörség Szolnok Megyei Parancsnokságának iratai. Jászapáti, Szolnok. A Munkásörség összetételének statisztikai adatai, Jászapáti.

34 Uo. A Jászapáti Munkásör Század állománytáblája.

35 JNSZML 23. f.-2.d.-1957. A Munkásörség Szolnok Megyei Parancsnokságának iratai. Jászberény, Karcag, Török-szentmiklós, Kunszentmárton. Feljegyzés a munkásörség Szolnok megyei egységeinél szerzett tapasztalatokról az új kiképzési év beindulásával kapcsolatban. 1959. szeptember 23.

36 JNSZML 23.f.-7.d.-1959. A Munkásörség Szolnok Megyei Parancsnokságának iratai. Jászapáti, Szolnok. A jászapáti járási századnál végrehajtott ellenőrzés tapasztalatai. 1959. január 24.

37 JNSZML 23.f.-2.d.-1959. Jelentés rendkívüli eseményről. Jászapáti. 1959. szeptember 5.

38 JNSZML 23.f.-7.d.-1959. A Munkásörség Szolnok Megyei Parancsnokságának iratai. Jászapáti, Szolnok. 1. számú század parancs. Tárty: fenyítés, kizárás.

A csoport összesen 15 munkásórrel beszélgetett el, amely interjúk alapján több problémára is rávilágítottak. A munkásörök panaszkodtak az Aprítógépgyárra, ahol az igazgató szerintük személyi kultuszt alakított ki. Úgy érezték, hogy a gyárban a munkások háttérbe vannak szorítva, amit azzal is alátámasztottak, hogy az igazgató három munkásör kiténtetését is kihúzta a kiténtetendők listájáról. Hétköznapi tapasztalatuk szerint az Aprítógépgyárban „osztályidegenek és ellenforradalmárok” kerültek jelentős pozícióba „jószakember” jelszó alatt. Az elbeszélések során kiderült, hogy többen a munkában is használták a munkásör egyenruháját, ami teljesen szabályellenes volt. A megkérdezettek kevesellték az állomány részére megtartott politikai beszámolókat, viszont sokallták a késéseket és a hiányzásokat, amely esetek után nem történtek meg a felelősségre vonások. Arra a kérdésre, hogy szerintük miért nem jelentkezik többen munkásörnek, azt a választ adták, hogy a munkásöröket hátrányok érik a munkahelyeken, nem becsülik meg őket: a legtöbb hátrányt az Aprítógépgyárban, az Állami Gazdaságban és a Városi Tanácsnál sorolták fel.³⁹ A következő év tavaszán az MSZMP Jászberény Városi Bizottsága napirendjében szerepelt a jászberényi munkásör század betervezett századgyűlésről szóló parancsnokhelyettesi beszámoló meghallgatása, amelyet követően a hozzászólások rávilágítanak az alakulat jászberényi helyzetére. A rendőrökkel kapcsolatos feszültségek továbbra is megmaradtak, tartós jelenség volt tehát a rendőrség és a munkásörség közötti feszült viszony. A pártbizottság egyik tagja egyenesen azt állította, hogy egyes rendőrök úgy beszélnek a munkásörökről, mintha betörők volnának. Ugyanebben a keményvonalas hozzászólásban hangzott el, hogy sokkal szigorúbban kellene fellépni a rendszer ellenségeivel szemben. Egy másik hozzászóló szerint „a városban a Munkásörséget nem mindenki szereti, sőt van, aki gyűlöli. A lényeg, hogy a munkásosztály és a TSZ-parasztság szeresse őket, az osztályellenesség ⁴⁰pedig félhet.”

Amint a fentiekben kiderült, a Jászországban sem a karhatalmat, sem a munkásörséget nem vetették be fegyveres harcban. Noha a karhatalom fennállásának idején, az 1956-os forradalmat közvetlenül követő időszakban még több alkalommal történtek házkutatások és letartóztatások, a magyar lakosság érdemi ellenállást már nem fejtett ki, a szovjet beavatkozás után beletörődött a megváltoztathatatlanba. A karhatalmi fellépések inkább már csak az új, születő hatalom erődemonstrációjául szolgáltak, bizonyítva azt, hogy a Kádár-féle berendezkedés életképes a közvetlen szovjet segítség nélkül is. Később, a munkásörség felfegyverzésével az új párhadsereget teljesen visszavonták az utcákról és csak bizonyos esetekben vette őket igénybe a rendőrség segéderőként. Ezenkívül ünnepek díszelgőiként, koszorúzókként, rendezvények biztosítóiként láthatták őket viszont az emberek. A hatalom sokkal inkább egyfajta tartalék erőként számolt velük, akikre – egy esetleges újabb belső feszültség, forradalom idején – a rendszerhez hű, fegyveres, kiképzett, ám önkéntes alapú párhadseregként lehetett volna számítani. Egy bekövetkező külső támadás esetén pedig területvédelmi erőként a hátszország biztosítását láthatták volna el. Amint a munkásörség megalakulásának idején Münnich Ferenc fogalmazott, a hatalmon lévő kommunisták tudták, hogy a munkásörök nem fognak meginogni, ha fegyverrel kellene valahol beavatkozni - utalva a honvédség és a rendőrség 1956-os „megbízhatatlanságára”. Ahogyan láthattuk, a munkásörség első éveit nem múltak el feszültségek nélkül, elég csak a rendőrséghez fűződő viszonyra vagy a „rendkívüli eseményekre” gondolnunk. Aztán a rendszer konszolidációjával megváltozott a megítélésük és a szerepük is, de az már egy másik történet.

39 JNSZML 4.f.-2.fcs.-33.ö.e. Az MSZMP Jászberény Városi Bizottságának iratai. Jelentés az MSZMP Városi Végrehajtó Bizottságának. 1960. december 18.

40 JNSZML 4.f.-2.fcs.-22.ö.e. Az MSZMP Jászberény Városi bizottságának iratai. A Munkásörség munkájával kapcsolatos iratok. Jegyzőkönyv a munkásszázad betervezett századgyűléséről. 1961. március 9.

Urbán László

HADIUTAKON A TONHALE HÁGÓTÓL DOBERDÓIG

Doberdó, Isonzó, Piave. Észak-olaszországi földrajzi nevek, amelyek fogalommá váltak Magyarországon. Sok jászsági családban is évtizedeken át gyakran hangzottak el ezek a nevek nagyszüleink generációjának katonatörténeteiben. Jelen tanulmány írójának, aki előbb ismer-
te meg a Doberdó fogalmát a családi-rokoni beszélgetésekből, mint iskolai tanulmányaiból, megadatott a lehetőség a csaknem száz éve lezajlott harcok helyszíneinek személyes megismerésére. Tapasztalatait a „Hadiutakon a békéért, az egészségért és a tudományért” című fotókiállítás mutatja be, amelyet a Jászság községeinek többségében már láthatták az érdeklődők. A kiállítás az azonos című olasz-magyar program eredményeit reprezentálja.

Háborús múzeum

A 2007-ben elindított turisztikai, kutatási és ismeretterjesztő program oktatási-nevelési, kutatási, továbbá tanulmányi- és ökoturisztikai célokat tűzött maga elé. Oktatási-nevelési vonatkozásban emlékezni és emlékeztetni kíván az I. világháború olasz-osztrák-magyar frontján harcoló katonák küzdelmeire és szenvedéseire. A helyszínek természeti adottságaik (nehézség és szépség) alapján különösen alkalmasak a háború és béke kontrasztjának kifejezésére. A frontvonalak bejárásához szükséges – fegyverek és harcok nélkül is jelentős – erőfeszítések, a háborús objektumok látványa, és a katonatemetőkben történő megemlékezések hozzájárulhatnak a háborút személyesen meg nem élt nemzedékek szemléletének formálásához, a béke értékének megértéséhez is. A kutatási cél elsősorban a háború környezeti hatásainak tanulmányozása, amely részét képezi az Alpok-Kárpátok természeti régió környezetgazdálkodás-tör-

Hadialagút

ténetének feldolgozásához történő adatgyűjtésnek és dokumentációkészítésnek. Tanulmányi és ökoturisztikai tekintetben a program igyekszik felhívni a figyelmet azokra az egykori háborús helyszínekre, amelyek tanulmányi céllal veszélytelenül látogathatók. Be kívánja mutatni, hogy az egykor a halált és a pusztítást szolgáló hadilétesítmények (utak, alagutak, hidak stb.) hogyan hasznosíthatók az egészséges életmód érdekében. Ezeken túl feladatának tekinti a hadiutak által érintett természetvédelmi területek népszerűsítését is.

A programot elsősorban magyar természetjárók valósítják meg olasz alpinistákkal és szakemberekkel együttműködve. Tevékenységük során törekszenek megismerni a frontvonal környékének természeti értékeit, történelmi és kulturális örökségét is.

A megvalósítás 2007-ben az Olajipari Természetbarát Sportegyesület keretei között kezdődött meg, több mint egy évtizedes észak-olaszországi túratapasztalatok birtokában, hasznosítva e sorok írójának környezetgazdálkodás-történelmi kutatási gyakorlatát is. A tevékenység tartalma az I. világháború olasz-osztrák-magyar frontvonalán levő eredeti helyszínek bejárása és dokumentálása írásban és képben. A folyamatosan készülő dokumentáció lehetővé teszi, hogy nemcsak a résztvevők, hanem a személyesen jelen nem lévők is szembesüljenek azokkal a hadászati viszonyokkal, amelyekkel az egykori harcok résztvevőinek meg kellett küzdeniük. A történelemoktatásban is hasznosítható szöveges- és fotóanyag különös figyelmet fordít azoknak a frontszakaszoknak a bemutatására, amelyek a terepviszonyok miatt a szélesebb közönség számára nem látogathatók. A környezettudatos szemlélet kialakításának elősegítését szolgáló digitális oktatási segédanyagok készítése szintén a célok közé tartozik.

A program keretében folytatott tevékenység kereteit a hadszíntéri természetjáró túrák, a magyar hadifoglyok nyomait is kereső tanulmányutak a fronttól távoli területeken, a nemzetközi megemlékezéseken való részvétel, és a témára vonatkozó tudományos-ismeretterjesztő

előadások tartása Olaszországban és Magyarországon. Ezeknek eredményeképpen kiszélesedett a korábbi években megkezdett kapcsolatépítés a Club Alpino Italiano és az Associazione Nazionale Alpini szervezetek helyi csoportjaival. Több esetben közösen jártuk végig az egykori harcok helyszíneit. Egyesületünk ma már az egykori olasz-osztrák-magyar frontvonal csaknem valamennyi szakaszára vonatkozóan rendelkezik turisztikai és szakmai információs lehetőségekkel.

A 12 hadszíntéri természetjáró túra a közel 600 km-es frontvonal csaknem minden fontosabb szakaszát érintette. Egyebek között több olyan helyszínt, ahol jászkunsági katonák is harcoltak (Doberdó-fennsík, Isonzó-völgy, Piave-mente, Asiagoi-fennsík). A bejárt terepek magassága az alig 300 m.-től (Doberdó-fennsík) a 3000 m. feletti szintig (Marmolada) terjed. Jártunk a Verena erődben, ahol az olasz front első ágyúlövése eldőrdült, és a Padova peremén

Lövészárookban

lévő Villa Giustiban, a fegyverszünet aláírásának helyszínén. Meglátogattunk számos hadimúzeumot, amelyek közül a legkülönösebbe nem ajtón léphetünk be, hanem egy drótkötél-biztosítással ellátott sziklahasadékon át, minthogy egykori katonai megfigyelőállásban rendezték be a Costabella egyik csúcsán.

A magyar hadifoglyok jelenlétének és munkájának nyomait több helyen találtuk meg Észak- és Közép-Olaszországban. A Pó-alföldi Argentában és a Rómától délre elterülő Agro Pontino területen mocsárlecsapolási, Róma környékén út- és vasútépítési munkát végeztek. Szent Ferenc városának, Assisinek a határában a Monte Subasio lejtőjén meglátogattuk a „magyarok erdejét” és a „magyar kunyhót”, böngészhetjük az ott erdőt telepítő honfitársaink névsorát az olaszok által elhelyezett, kissé megkopott emléktáblán. Megrendítő volt olvasni az 52 magyar nevet a Padova és Bologna között található Rovigo város temetőjében, a hadifogságban meghalt katonák számára létesített osszarium sírfülekén.

A nemzetközi megemlékezéseken 2007 óta vesznek részt az Olajipari Természetbarát Sportegyesület képviselői. A Doberdón ez év szeptember második vasárnapján immár hetedik alkalommal vonhattuk fel a magyar zászlót, és helyezhettük el koszorúnkat a Monte San Michele emlékművén, amely arra emlékeztet, hogy „ezeken az ormokon olaszok és magyarok vitézül harcolva testvéreké váltak a halálban.” 2013-ban további két helyszínen fejezhettük ki tiszteletünket az elesettek, köztük a magyarok iránt, az Asiagoi-fennsík peremén levő Campiello egykori katonatemetőjében kialakított emlékhelyen, és a Monte Tombán, a Piave-front nevezetes pontján, ahol nyolc nemzet fiai emlékeztek közösen szeptember 1-én.

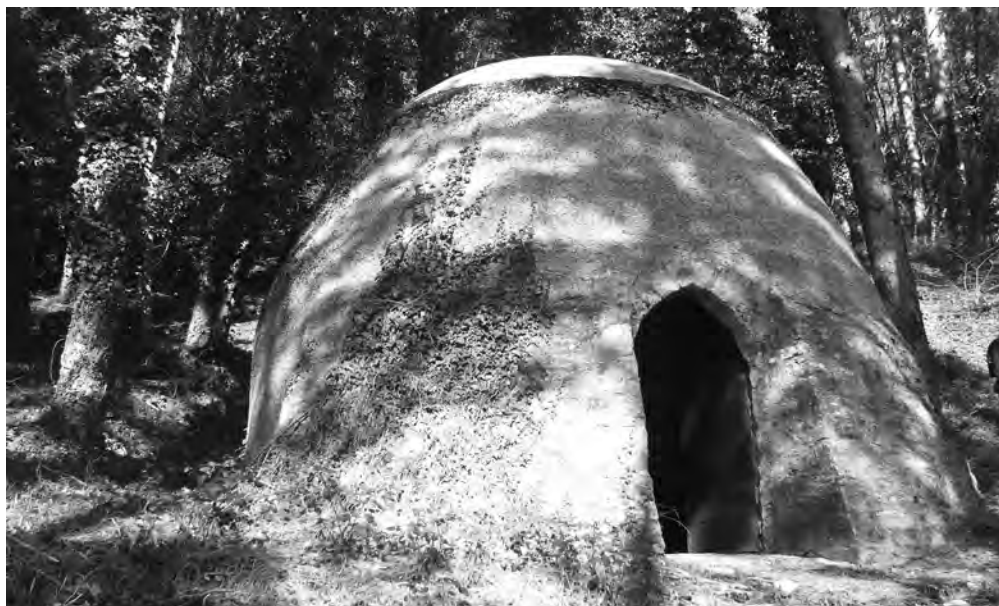

Magyar emlékmű Doberdón

A túrák során elsősorban a háború tájformáló hatásainak megfigyelésére és dokumentálására törekedtünk. Az észak-olaszországi hadszínterek látványosan bizonyítják, hogy a háborúk a történelem legjelentősebb környezetformáló tényezői közé tartoznak úgy a természeti mint az épített környezet vonatkozásában. A haditevékenység elsősorban károkat okozott, azonban a háborúk olyan új tájelemeket is létrehoztak, amelyek a békegazdaság infrastruktúrájának szerves részévé váltak.

A háborús tájformálás maradandó jelei az észak-olaszországi hadszíntereken nagymértékben figyelhetők meg, mind a rombolás, mind az építés vonatkozásában. A tűzérési felszínrombolása, a sziklafelszínek feldarabolása, a mesterséges törmelékkepződés, a felszíni egyenetlenségek fokozódása, ennek nyomán a vízmozgás irányának és intenzitásának változásai mindmáig érvényesülő következmények. Az „aknaháború”, a robbantó alagutak alkalmazása a magaslatok formáját és méreteit is lényegesen módosította. Ennek látványos példáival túráink során a Monte Pasubión, a Cortina d’Ampezzo környéki Col di Lana csúcsán, és az Asiagoi fennsíkon található Monte Zebio hegytetőn találkoztunk. Ez utóbbi esetében pl. az 1917-ben bekövetkezett robbanás nyomán 15 m mély kráter keletkezett. A hadászati célú építkezések szintén igen jelentős tájformáló hatással bírtak. Az erődök építése az egykori osztrák-olasz határ mentén már a XIX. század második felében megkezdődött, a háborút megelőző évtizedben

pedig igen nagymértékűvé vált. A legjelentősebbeket az akkor még az Osztrák – Magyar Monarchiához tartozó Trentino-Alto-Adige, és a szomszédos olasz tartományok (Lombardia és Veneto) határán építették fel a szembenálló felek. A háborús céllal épült utak, alagutak, hidak nemcsak a tájformálás, hanem a későbbi gazdasági térszerkezet alakulása szempontjából is jelentőséggel bírnak. A Gardena és Fiemme völgyben a Monarchia katonái és szakemberei által épített vasút pl. több mint fél évszázadig szolgálta a környék közlekedését, a háborús években létesített közutakat, hegyi ösvényeket és alagutakat ma is használják. E tekintetben csoportunkra legnagyobb benyomást a Belluno közelében, a Piave-front térségében a San Baldo hágón épített közúti alagútrendszer, és a Monte Pasubio fő látványossága az „52 hadialagút ösvénye” tette.

Magyar kunyhó

A háború gazdaság- és környezettörténeti összefüggéseinek kutatásában a „Hadiutakon...” program keretében a helyszíni tapasztalatszerzés szakirodalmi és levéltári kutatómunkával társul. Az eredmények hasznosítása az olasz-magyar kulturális kapcsolatok fejlesztését is szolgálják. Legutóbb ez év augusztus 24-én Jászberény olasz testvérvárosában, Conselvén került sor a „Hadiutakon a békéért, az egészségért és a tudományért” című kiállítás digitális változatának bemutatására. Jelentős részben ennek a programnak az eredményeként nyílt lehetősége az Olajipari Természetbarát Sportegyesületnek részt venni egy – olasz vezetésű, több ország intézményeinek és civil szervezeteinek közreműködésével készült – Európai Uniós pályázatban.

Az 1915 és 1918 közötti harcok az emberi tevékenység által korábban nem, vagy alig érintett területeket is nagymértékben vontak be a tájatalakításba. A haditevékenység szállítási és hírközlési szükségleteinek kielégítését szolgáló létesítmények a természeti adottságok által korábban elszigetelt térségek elérését tették lehetővé a Stelvio-hágótól az Adriai tengerig húzódó egykori olasz-osztrák-magyar frontvonal térségében is. Ez az idegenforgalom fellendü-

San Baldoff

lése idején különösen a természetjáró és si-turizmus térnyerését segítette elő. A hadszínterek ugyanakkor – főként az utóbbi időben – nemcsak a kivételes természeti szépségű tájak elérésének eszközei, hanem a kulturális turisztika fontos célpontjai is Észak-Olaszországban.

Számos túraútvonal-rendszert alakítottak ki úgy, hogy azok az egykori harcok színtereire és emlékhelyeire vezetnek. Ilyen többek között a Vie della Pace (Béke Útjai), a Sentiero dei Fiori (Virágok Ösvénye), Sentieri della Memoria (Emlékezés Ösvényei), Trekking della Storia (Történelmi túrák). A háborús helyszínek turisztikai jelentőségét mutatja, hogy Friuli tartományban a „Sentieri della Memoria” hálózatához 40 túraútvonal tartozik. Az idegenforgalmi és kulturális intézmények az alpinista klubokkal együttműködve rendszeresen szerveznek emléktúrákat, magas szakmai színvonalon. Az egykori I. világháborús frontvonal minden szakaszán megtalálhatók a tematikus hadiösvények és a háború szabadtéri múzeumai. Helyenként a lövészárkok a katonai hagyományörzés szinterei is, pl. az Asiagoi fennsíkhhoz tartozó Monte Zebion, ahol korhű egyenruhákban és felszerelésekkel idézik fel az egykori hadieseményeket.

A háborús hatások észak-olaszországi tanulmányozása nemcsak történeti szempontból fontos, hanem az idegenfogalom fejlesztése érdekében is. A tudomány és a turizmus együttműködésének és az adottságok kihasználásának olyan példáit láthatjuk, amelyek oktatási-nevelési szempontból is figyelemreméltóak. Különösen fontos lehet számunkra, hogy az Itáliába irányuló turizmusunk az eddigieknél lényegesen nagyobb mértékben fedezze fel nemzeti múltunknak az I. világháború hadszínterein található emlékhelyeit. Reményeink szerint a centenárium meghozza annak lehetőségét is, hogy az olasz fronton harcolt katonáink leszármazottai-val együtt fejezhessük ki tiszteletünket a harcéri emlékhelyeken.

Bíró János

A ZAGYVA ARCAI

1962-ben költöztem szüleimmel Jászberénybe, a Csónak utca 2-be. Ebben az utcában egy ház volt csak, a miénk. Két szoba, konyha és melléképületek, kis konyhakert, és az udvar drótkerítésén át ráláttunk a Zagyva folyóra. Amíg a Zagyva városi ágát nem szabályozták zsilippel, volt olyan tavasz, hogy az udvarunkba is betört a kiáradt folyó. Emlékszem, ültem a kerítés oszlopának tetején, és vászoncernára kötött tutajt úsztattam a zavaros vízen. Ahol hatalmas fatuskókat, uszadék fákat, szénaboglyákat és mindenféle hordalékot vitt a megáradt folyó. Szomszédunk, Muhari bácsi a nyugdíjas tűzoltó mesélte, hogy volt olyan év, amikor az eperfájukig feljött a víz – nekünk az a konyhaajtónkig ért. Ez a fá azért is fontos volt, mert amikor megérett az eper, akkor kezdődött a nyári szünet az iskolában, amit minden évben nagyon vártam.

Az egész nyarat a Zagyva partján töltöttem a szomszéd gyerekekkel. Fára másztunk, indiánosat játszottunk, bunkert építettünk, kacsáztunk (lapos követ dobtunk a víztükörré, hogy minél többet pattanjon), naphosszat fürödtünk. Indiánosdi közben egyszer Kispál Pista szemét megsértettem egy feléje dobott nádszál dárdával, amit azóta is sajnálok. A „dárdát” a szomszéd nádtetős ház ereszéből húztuk ki úgy, hogy egyikünk bakot állt, másikunk felmászott a vállára, hogy elérje a tetőt. Nagyon megijedtem, amikor elveszítettem az egyensúlyomat, leestem hanyatt, és néhány másodpercig nem kaptam levegőt.

Kedvenc időtöltésem volt a teknőzés és fürdőzés. Először a kiselejtezett fából készült mosóteknőnket használtam csónakázásra úgy, hogy ültem a teknőben, és a két kezemmel eveztem a tenyeremből lapátot formálva. Ezt a „csónakot” hamar kinőttem, ezután következett édesanyám nagyméretű horganyzott lemezből készült mosóteknője, ami eleinte olyan nagy-nak számított a testtömegemhez képest, hogy még Ildit is magam elé tudtam ültetni a Csók utcából. Teknőzés a Huszár hídtól a Csók hídig oda-vissza. Melegben sokat fürödtünk ezen a szakaszon. Volt olyan rész, ahol térdig süllyedtünk az iszapba – de ez nem zavart bennünket –, a víz pedig hol derékig, hol nyakig ért. Először a víz alatti úszást tanultam meg, amit a folyás irányában könnyebb volt gyakorolni. Versenyeztünk, hogy ki tud hosszabb ideig lemerülni a víz alá. A folyóba dobált szemét (törött üveg) többször mély sebet ejtett a lábamon. Gyorsan hazamentem, édesanyám vízzel, majd ételeccel kimosta a sebet, Ultraseptil port szórt rá, fehér ronggyal bekötötte. Aznapra befejeződött a fürdőzés, de tetanuszoltás nem kellett.

Amikor a mosóteknőnek a merülése már olyan nagy volt, hogy 1-2 cm látszott ki a vízből, nehéz volt az elsüllyedést megakadályozni. A következő év nyarán, amikor már nem bírt el a teknő, kifogtam egy elszabadult „nádtutajt,” amit lovagló ülésben lehetett kipróbálni.

Az igazi csónakot a Braun-féle vasbolt régi, festett lemez cégtáblájának feléből készítettem. A „Vasárubolt” feliratból a tetőléccel megerősített saját készítésű csónak nagybetűs felirata „UBOLT” volt. Ezzel az összetakolt vízi alkalmatossággal Alattyánig jutottam el. Mivel beesteledett, az ottani gátórház kerítése mellé vonszoltam. Megbeszéltem a gátórral, hogy majd tavasszal érte megyek, de ez elmaradt. A folyással szemben evezni úgy is reménytelen vállalkozás lett volna. Később legalább húsz alkalommal vettem részt Jászberény–Szolnok 63 km-es három napos Zagyva-túrán kenuval vagy kajakkal.

A horgászás felnőtt koromig tartó szenvedélyemmé vált, munka után, hétvégén órákig ültem a parton a városi strandtól a Kőhíd – akár éjszaka is –, és horgásztam.

Első horgászfelszereléseimet magam készítettem mogyorófa bot, cérna, parafadugó lúdtollal átszúrva, meghajlított gombostű – később boltban vásároltam damilt és horgot. Csalinak főleg paprikás kenyeret használtam – ezzel tenyérnyi méretű keszegeket lehetett fogni, amiket édesanyám megtisztított, beirdalt, és paprikás lisztben megforgatva sertésszírban ropogósra sütött. Az ennél kisebb halakat az udvarban tartott kacsák ették meg. A parton fogott szöcskére a domolykó, a földigilisztára pedig a kárász kapott leginkább.

„Halbolondulásor” – így neveztük azt, amikor valamelyik gyár szennyezőanyagot engedett a folyóba – az oxigén hiánya miatt a halak feljöttek a víz tetejére, ekkor kassal (fonott vesszőkosár) fogtam a halat. Belementem a vízbe, a folyással szemben félig belemerítettem a kosarat, megvártam, amíg a víz színén „pipáló” legyengült halat a víz sodrása belevitte a kosárba. Ezután csak kiemeltem, és kidobtam a partra a horganyzott lemez mosóteknőbe. A kacsáink ekkor mindig nagyon jól laktak hallal. A nagyobb példányok sokszor kiugrottak a kosárból, vagy észrevették, hogy megmozdultam és kikerültek. A halászatnak ez a fajtája nagy élménye volt gyermekkoromnak.

Télen alig vártam, hogy befagyjon a Zagyva, és korcsolyázhassak az utcai cipőmre kurbli szerű kulccsal felerősített, hajlított orrú korcsolyával, amit csak oldalazva lehetett hajtani. Következő évben édesapám lefűrészelte a korcsolya „szarvát,” és hegyes orrot hegesztett rá, így gyorsabban lehetett haladni. A vékony jeget gumijégnek neveztük, mert hajlott és ropogott alattunk, és sokszor beszakadt a lábunk alatt. Azzal szórakoztunk, hogy a korcsolya okozta lékeket ugrottuk át.

Volt, amikor beszakadt alattam a jég, s mikorra hazaértem ráfagyott a víz a nagykabátomra, mégsem lettem beteg. A háztető ereszeről csüngő jégcsapot szopogattuk, mégsem kaptunk torokgyulladást.

A Zagyva a mai napig része az életemnek, mert 1980 óta lakunk a közelében, csak a Nádor utca választ el bennünket. A konyha ablakából, a szoba ablakokból és az erkélyről is rálátok a városi Zagyvára. Észlelem a vízállás változását, a víztükör fodrozódását, látom a vadkacsákat, a galambokat, amint inni szállnak le, megfigyelhetem, amint rabol a csuka, vadászik a macska, és hallom a kecskebékák kuruttyolását esténként.

Találkozom a parton gyerekekkel, szerelmespárokkal, kutyát sétáltatókkal, horgászokkal, de szívesen mutatom meg kis unokámnak a növényeket, békákat, a zúgó alatt a vízesésen felugráló pici halakat. Fogunk szöcskéket, megfigyeljük a lepkéket és szitakötőket.

Bízom abban, hogy képeimmel sikerül valamit átadnom neki a természet szeretetemből.

Külső Zagryva télen I.

Külső Zagya télen II.

Árvíz a Vashidnál

Hatvani úti híd

Városi Zagyva a víztoronyból

Burjánzó vízínövények

Horgászverseny

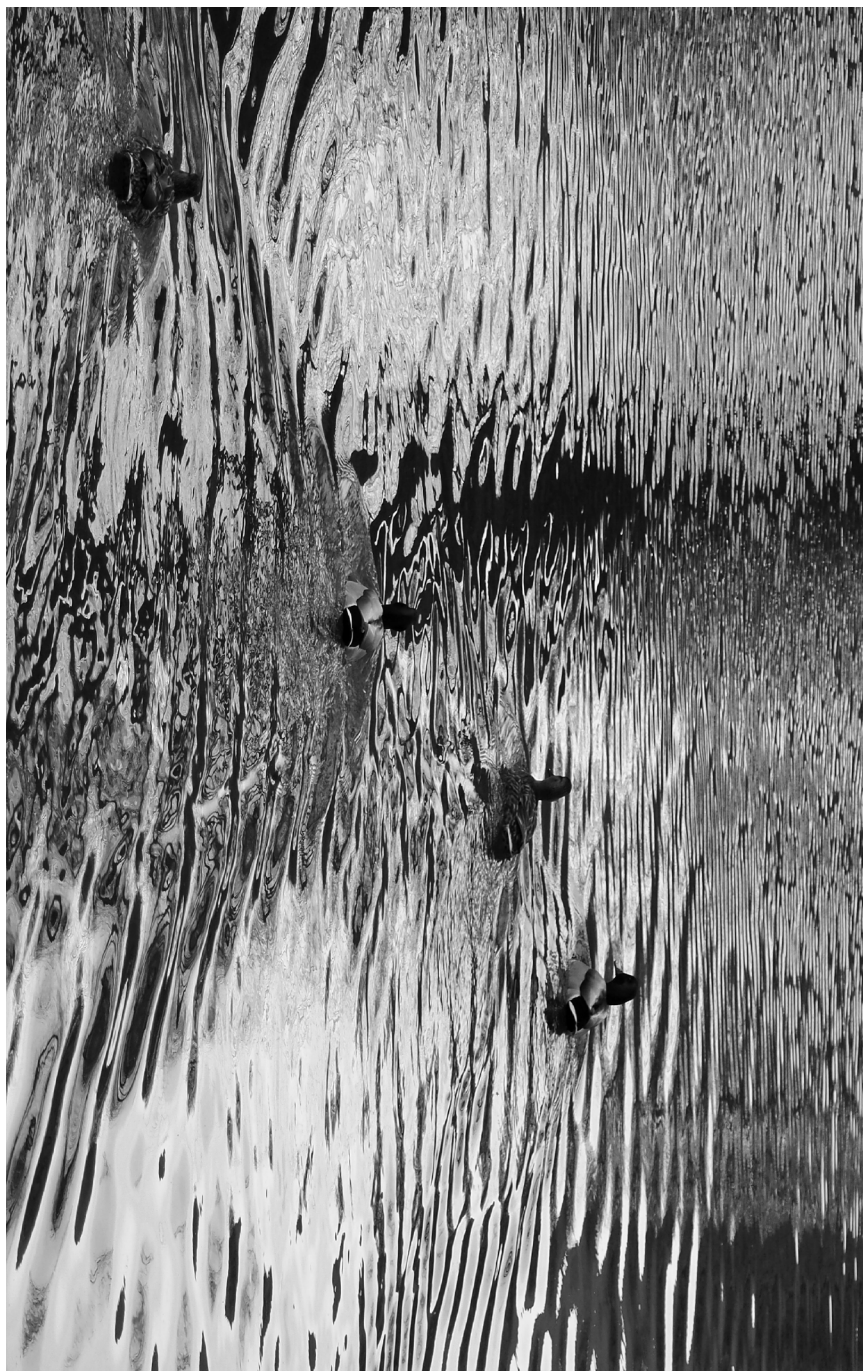

Csónakázók a szigetnél

Hidak az éjszakában

Régi Kőhid

Zagyván át(10)

Vadkacsa a Zagyván

Köcsög a Víz utcánál I.

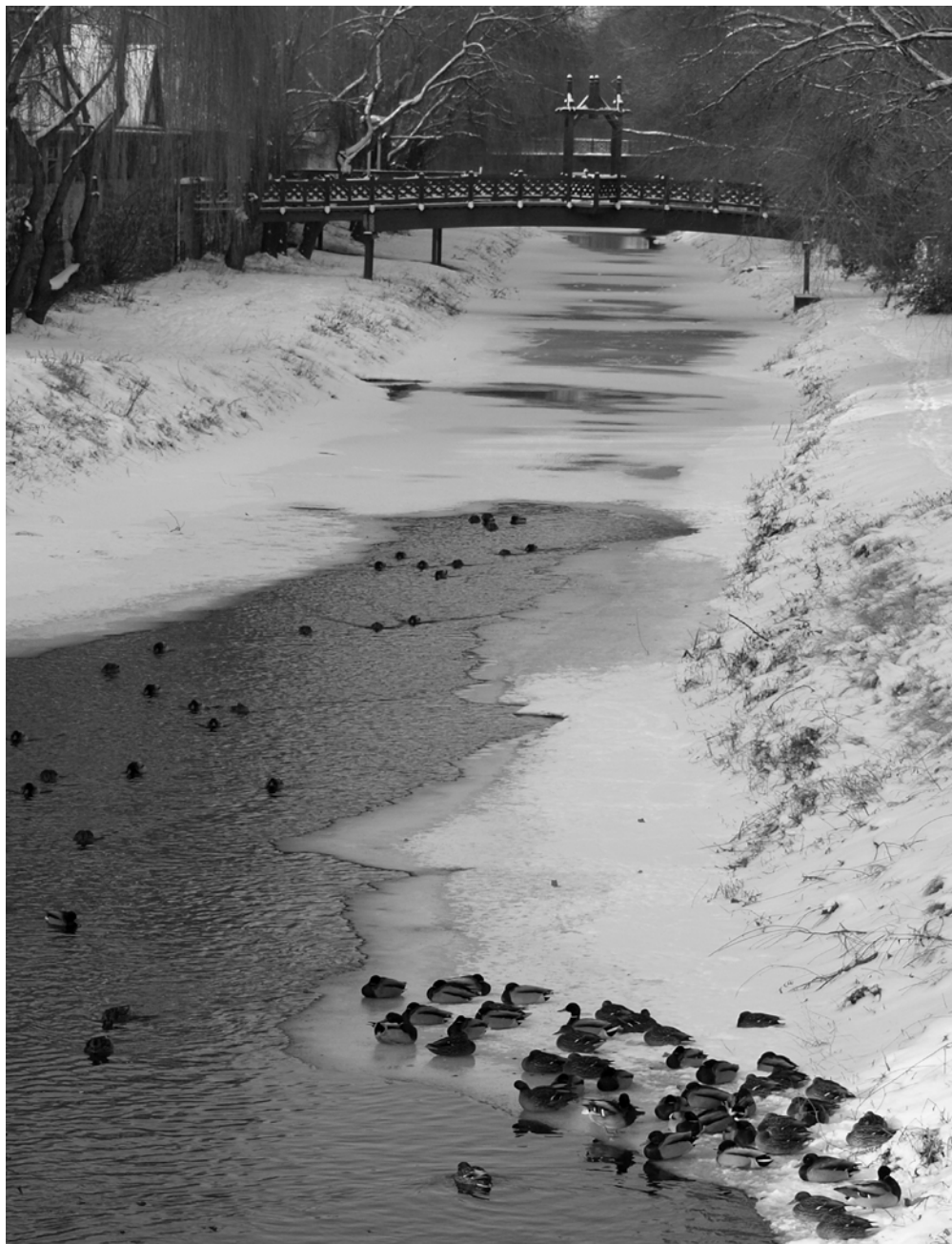
Kócsag a Víz utcánál II.

Feske-híd télen

Fények a téli éjszakában

Vadkacsák a városban

Farkas Kristóf Vince

KÉPES TUDÓSÍTÁS A JÁSZFÉNYSZARUI FŐTÉRRŐL

A most bemutatott fotók az ÉAOP-5.1.1/D-09-2f-2011-0003 jelű „Jászfényszaru Városközpontjának értékmegőrző megújítása” című projekt keretében készült el. Illetve a pályázatot követően kerültek kiegészítésre. Az 50 darab képből 2013. augusztus 19-én nyílt kiállítás Jászfényszarun az új üzletházban. A pályázatban kitűzött cél az volt, hogy a képanyag bemutassa Jászfényszaru városközpontjának 2012 és 2013 között zajló átépítésének mozzanatait. A fotók a Főtér projekt által érintett épületeit és térrészleteit: a Városházát, az üzletházat, a város gondnokság, a kaszinó, az élelmiszerbolt és a Templomkertet mutatják be.

A most közölt felvételeket jászfényszarui fiatalok készítették. Név szerint: Farkas Kristóf Vince, Menyhárt Éva (14.;15.) és Pál Alíz (10.).

Jászfényszaru Főtere több közterületből áll. A templom körülnyi terület a Szent Család tér. A városháza és a Rimóczi kastély közötti rész a Szabadság tér. A Főtér két nyugati végpontja pedig a Szabadság út és a Dózsa György út. A templom körülnyi terület a középkortól egészen a XVIII. század második feléig temető volt. A XX. század elején itt került kialakításra Jászfényszaru első rendezett parkja, amit Templomkertnek nevezünk. A parkban számos értékes szobor található (Szent Család szobor, Szentháromság szobor, I. világháborús emlékmű). Kellemes színfoltja a parknak a szökőkút, mely a gyepel, a padokkal és a kövezettel együtt 2012 és 2013 között szintén jelentősen megújult. A mai Szabadság tér és a Dózsa György út korábban piactér volt, ahol sokáig a heti piacokat tartották.

Kaszinó

A kaszinó 1926-ban épült vendéglő és kocsmá céljára. Az épület jórészt szecessziós stílusjegyeket tartalmazott. Az államosítás után bár az épület eredeti funkciója megmaradt, de a főhomlokzatot szocreál stílusban jórészt átépítették. Az épületet 2011-ben bezárták, majd 2013-ban átépítették és bővítették. Az 1970-es években átépített főhomlokzatot új műanyag cirádákkal egészítették ki.

Városháza

A városháza 1825 és 1827 között épült fel klasszicista stílusban. A földszinten többek között két fogdát is megépítettek, amit az itt fogvatartottak egyedülálló börtönrajzokkal és a XIX. századból származó névjegyekkel láttak el. (Jelenleg a fogdák rajzai nincsenek bemutatva.) Az épület földszintjén az 1970-es években a helytörténeti kiállítás lett kialakítva. Az 1980-as évektől a 2000-es évek elejéig a rendőrség is itt működött. 1968-ban a városháza épülete mellé lapos tetős emeletes községi tanácsházat és MSZMP pártházat építettek és a két épületet összenyitották. A rendszerváltást követően a volt pártház is az önkormányzathoz került. 2012 és 2013 között a lapos tetős épületet jelentősen átépítették a régi városházát pedig felújították. A két építményt modern emeletes erkéllyel bővítették.

Üzletház

Az üzletház helyén az 1959-ben épített pedagógusház állt, aminek a helyén korábban egy több mint 100 éves községi ház állott. A pedagógusházat 2012-ben lebontották, helyére pedig 2013 nyarára készült el a több helységből álló földszintes üzletház épülete.

Élelmiszerbolt

A főtéri építkezések konzorciumi partnere a Cserhádi és társa Kft volt. A családi vállalkozás élelmiszerboltját 2012-ben a Főtérré nyíló új épülettel bővítették, melyben új helységek és a főbejárat kapott helyet.

Zenepavilon

A Zenepavilon a Rimóczi kastély parkjában található. A magasföldszintes villát a szőlővel és borkészítéssel foglalkozó jászfényszarui Rimóczi család építette az 1910-es években. Később az épület többek között TSZ székház volt. 2012 előtt az egykori termelészövetkezet felhagyott melléképületei voltak a Rimóczi kastély udvarában. Ezek elbontását követően került felépítésre a fából készült zenepavilon.

Az épület környezetét parkosították, illetve lekövezték.

Városgondnokság

Az épület helyén egy idős népi lakóház állott, melyet később a Hangya Szövetkezet boltjaként használtak. A II. világháborút követően az épületet a Főtérré nézően bővítették, ahol később több üzlet kapott helyet. 2012-ben az épületet elbontották és helyére a városgondnokság épült.

Tető nélkül

Épül a tető

Városháza: A falkutatás rétegei

Városháza, aula felújítás alatt

Városháza, aula

Városháza, az egykori fogda bejárata

Városháza, börtönfeliratok

Városháza kapubejáró

Polgármesteri Hivatal

Templomkert 2009

Templomkert

Esti szökőkút

Üzletház panoráma

Főter panoráma

Kaszinó

Kaszinó 2013

Kaszinó hátsó homlokzatépítés alatt

Városgondnokság

Zenepavilon

BARTUS PÁLRA EMLÉKEZÜNK¹

Zs. Szőke Zoltán

Tisztelt Gyászoló Család!
Kedves Anikó, Kedves Gyerekek!
Tisztelt Gyászolók, Kedves Barátaim!
Kedves Pali! Drága Barátunk!

Nekem jutott az a - soha nem kívánt – megtiszteltetés, hogy utolsó búcsút vegyek Tőled mind-azok nevében, akik ma itt állnak ravatalodnál, és azok nevében is, akik az ország vagy a nagyvilág bármely pontján gondolatban Veled vannak!

Búcsúzom Tőled a CO-OP STAR az ÁFEOSZ-COOP Szövetség, a CO-OP Hungary Zrt., az Országos Szövetkezeti Tanács és a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége, barátaid, ismerőseid, volt munkatársaid, tisztelőid nevében.

Egy – szándékosan rövid – búcsúbeszéd nem elegendő aktív és sikeres életutad részletes bemutatására. Életed egyébként is nyitott könyv, úgyis mindenki mindent tud Rólad! Tudjuk, hogy az egyik legjobb férj, apa és nagyapa voltál, szerető testvér, gondoskodó rokon és jó barát.

Rövidre szabott és korán félbeszakadt életed küzdelmes volt, de végig sikeres. Büszke apaként és nagyapaként, boldog férjként, és sikeres, elismert vezetőként hagytál itt minket, és a munkád nyomán keletkezett szakmai örökségedet. Életedben első helyen a család, de rögtön utána a munka állt.

Te már életedben a magyar szövetkezeti mozgalom legendás alakja lettél az ÁFÉSZ-rendszer, majd a Coop csoport vezetőjeként, amely nélküled nem vált volna mára Magyarország legnagyobb és legsikeresebb kereskedelmi rendszerévé!

Mi, akik a Coop csoport képviselőiként itt állunk ravatalod körül, valamennyien, kivétel nélkül, személy szerint is sokat, nagyon sokat köszönhetünk Neked. Jászfényszarutól, Jászberényen át Budapestig, és a nemzetközi szövetkezeti mozgalomig vezető utad során eltökélt, kitarító, szorgalmas és következetes ember és vezető voltál.

Őszintén érdekelt kollégáid, barátaid élete, akinek tudtál, mindig segítettél. Szeretted másokról gondoskodni. Tőled egyetlen beosztott munkatársad sem félt, de mégis mindenki tisztelt. Vezetőtársaid kivétel nélkül a barátaid is voltak, és nem csak ők, de a családtagjaik is. Bizalmat és biztonságérzetet adtál, de a feltétlen bizalmat Te is elvártad.

1964-ben a Lehel Vezér Gimnázium labdarúgó csapatának tagjaként az álló sor bal szélén

¹ Összeállításunk elkészítéséhez Rédei István és Puskás Zsuzsanna, a mellékelt fényképek megjelentetéséhez a család, Kis Imre és L. Dézsi Zoltán nyújtott segítséget.

Az Adu-Jász ABC áruház avatásán a nyolcvanas évek közepén Buzás Sándorral és Csikós Ferencsel

Édesapád, sőt feleséged, Anikó édesapja révén is kereskedő családból származtál, ez eleve elrendelte az általad bejárt utat. Jó választás volt.

A családi hagyomány gyermekeid révén folytatódik. Péter a CO-OP STAR-nál van igen fontos funkcióban, Ildikó pedig munkahelye és tevékenysége révén szorosan kapcsolódik a Coop csoporthoz. A Te vezetői kvalitásaid, az új iránti fogékonyságod, kiváló üzleti érzéked kellett ahhoz, hogy a rendszerváltás után összeomlott ÁFÉSZ-ből – sokszor gazdasági és politikai ellenszélben is – szövetkezeti vezető és beosztott kollégáinkkal együtt megújíthassuk, sikeressé tehesük a Coop csoportot, amely boltjaival lefedi az egész országot.

Naponta másfél millió vevőt szolgálunk ki, és több tízezer dolgozó megélhetését biztosítjuk. A nagy bátorsággal és szellemi kreativitással megalkotott új szövetkezeti modell révén pedig szakmailag és anyagilag is sikeres vezetők, menedzserek emlékeznek biztonságot adó személynedre, Rád, a céltől el nem tántorítható vezetőre.

Kedves Pali!

Büszkék lehetünk arra, hogy Veled dolgozhattunk, utadat számos szövetkezeti és állami kitüntetés kísérte, köztük a legnagyobb a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztje. Ezt csak nagyon kevesen kaphatják meg. Te mindet kiérdemelted.

1999. május 17. Göncz Árpád köztársasági elnöknel. Bartus Pál mellett balra Lars Hillbom, a Szövetkezetek Európai Szövetségének elnöke és Roberto Rodrigues, a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége elnöke ülnek

Palikám!

Jó volt melletted élni és Veled dolgozni, olyan utódokat hagytál magad után, akik a kezed alatt talán méltóvá váltak arra, hogy átvegyék Tőled a stafétabotot. Remélem nem kellett miattunk soha szégyenkezned!

Iskolát, Kutatóintézetet teremtettél. Az Áfeosz Iskola ma az egyetlen az országban, amely egy országos szövetség tulajdona, ráadásul Magyarország egyik legjobb középiskolája.

Úgy lettél pesti, hogy mindig jászberényi maradtál. Büszke jász, közismert lokálpatrióta, akinek városáért való munkálkodását az itteni legnagyobb kitüntetéssel ismerte el az önkormányzat: a díszpolgári címmel. Halálad napjáig dolgoztál a város fejlődéséért az önkormányzat bizottsági tagjaként. A CO-OP STAR-hoz való kötődésed is élethosszig tartott, hiszen Te voltál az rt. felügyelő bizottságának elnöke.

Azt hiszem már életedben is pontosan tudtad milyen sokan becsültünk, tiszteltünk, szerettünk Téged. Ha most odafentről lenézel a gyászolók sokasága megerősíthet ebben a hitedben, ugyanazt láthatod, amit akkor gondoltál.

Sorolhatnám azok nevét, akik a legközelebb álltak hozzád, akikre mindig is büszke voltál, de félek, túl hosszú lenne a felsorolás.

Úgyis tudja mindegyikük, hogy rájuk gondoltam.

2002. Klauzál Gábor-díjat vesz át Matolcsy György gazdasági minisztertől

Azt mondtam, hogy már életemben a magyar szövetkezeti mozgalom legendás alakja lettél, az itthon elvégzett munkádon túl ennek legfőbb bizonyítéka az, hogy gróf Károlyi Sándor mellett, aki a magyar Szövetkezés atyja, Te lehettél mindedig egyedül a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége elnökségének magyar tagja, igaz kettőtök tagsága között eltelt 100 év.

Kedves Pali!

Nem illik hozzád a temetői, szomorú hangulat. Te jó humorú, vidám, kellemes, társasági ember voltál, imádtad a sportot, a focit, a teniszt, a horgászatot.

Győztes típus voltál az életben, a munkában, a sportpályán is, de ez ellen a gyilkos kór ellen már nem győzhettél, ez már csak fél évet adott Neked.

De tudom, úgy mentél el, ahogy téled megszoktuk. Mindent elrendeztél, Te tudtad, hogy jön a vége, méltósággal, szépen, csendben távoztál azon a szomorú december 4-i hajnalon.

Tisztelt Gyászolók, Kedves Barátaim!

Csukjuk most be a szemünket, és gondolatainkban idézzük magunk elé Bartus Pali egyik kedves gesztusát, mozdulatát, szavait. Őszinte szívvel bánjuk meg, ha életében valaha megbántottuk, és ne sajnáljuk, hogy most itt hagyott bennünket, hanem örüljünk annak, hogy eddig velünk volt.

*A Jászberény Díszpolgára cím átvétele után
családjával, 2000-ben*

Palikám!

Sok megbeszélni valónk lett volna még, de nem baj, azért én ezután is elmondom majd Neked, ami bánt, meg azt is, aminek örülni kell. És majd jól esik, ha hallani vélem a válaszaidat!

Bartus Pál! Elnök Úr, Palikám, Drága Barátunk, emléked örökre velünk él!

Nyugodj békében!

VISSZAEMLEKÉZÉSEK

Buzás Sándor ny. tanácselnök

A nyolcvanas évek közepe lehetett, amikor a párt kezdeményezésére indult el egy zöldség-gyümölcs áruház létesítésének a gondolata. Ebbe nemcsak a város, hanem a Jászság községei és a Jászsági ÁFÉSZ is aktívan bekapcsolódtak volna. Az egyeztető megbeszélések egyikén gazdaságossági kérdések kerültek napirendre. Bartus Pali szakmai érvekkel alátámasztva nem tartotta reális megoldásnak a zöldség-gyümölcs

profilú áruház létesítését, hanem helyette élelmiszer ABC típusú üzlet beruházását javasolta. Megjegyzem, hogy álláspontja ellentétben állt az eredeti pártjavaslattal, de végül is a szakmai szempontok érvényesültek, s a Jákóhalmi úton felépült létesítmény ABC áruház lett.

Másik emlékem csaknem tíz évvel későbbi. Amikor megkapta az országos elnöki pozícióra való felkérést, eljött hozzám, és a véleményemet kérte. Hosszan elbeszélgettünk, a magam részéről biztattam, vállalja el az újabb jelentős feladatot.

Szabó Jánosné ny. könyvtárigazgató

Neve hallatán több minden eszembe jut. Volt fiatalkori beszélgetőtársam, munkahelyi vezetőm, későbbi munkahelyen tanácsadóm, segítóm, általam szervezett kulturális program támogatója. 13 évig a város egyetlen könyvesboltjának vezetőjeként számos esetben találkoztam vele. Kereskedelmi munkásságom során többféle rangban volt főnököm. Jó vásárló is volt. Gyűjtötte a képzőművészeti albumokat, a tartalmas irodalmi alkotásokat. Sokszor értékeltük hol pozitívan, hol elmarasztalóan a könyvkiadás akkori helyzetét.

A későbbiekben – amikor már Budapestről irányította a szövetkezeti kereskedelmet – sem szűnt meg az érdeklődése városunk történései iránt. Ha nem is gyakran, de időközönként meglátogatta későbbi munkahelyemet, a könyvtárat. Jól emlékszem, amikor városunk díszpolgára lett. Az akkor 100 éves Városi Könyvtárunk ünnepi műsorának – Mácsai Pál és Huzella Péter Villon-előadásának – biztosította a nem kevés anyagi háttérrel. Figyelemmel kísérte a könyvtár épületének felújítását is, melynek tervezője – Sáros László – jó barátja volt. Úgy érzem örült annak, hogy egy korábbi beosztottja vezette városi kulturális intézmény méltó helyet kapott szülővárosában.

Teniszezés után barátaival, Boros Péterrel, Kuhár Péterrel és Rédei Istvánnal

Csodáltam munkabírást, szakmai tudását, s hogy állandóan képezte magát. Élete delén tanult meg úgy angolul, hogy külföldi útjai során nem volt szüksége tolmácsra. Sokféle feladatot vállalt, elfoglalt ember volt, de a kultúra iránti érdeklődése soha nem szűnt meg. Döbbenet, hogy már csak az égi mezőkről figyel bennünket...

Dame Pauline Green, a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége elnökének e-mailen érkezett üzenete

Nagyon kellemes emlékeket őrzök Bartus úrról. Először az Európai Szövetkezetek Igazgatótanácsában, később a Nemzetközi Szövetkezeti Szövetség (ICA) vezetőségében dolgoztunk együtt. Kiváló, együttműködő partnerünk volt. Budapesti látogatásom alkalmával hivatalában fogadott bennünket, és büszkeséggel számolt be az irányítása során elért eredményekről. Sikeresen vezette a nagy múltra visszatekintő szövetkezeti üzletágot. Még inkább érvényesültek képességei később, amikor a gazdasági környezet kedvezőtlené vált.

Olyan ember volt, akit a nemzetközi szövetkezeti élet vezetése elismert és nagyon tisztelt.

A testületi vitákhoz való hozzászólásai figyelmet és elismerést keltettek. Tapasztalata, professzionalizmusa és a szövetkezeti gondolat iránti elkötelezettsége különösen sokat segített abban, hogy Európában a szövetkezetek kooperációját építsük és fejlesszük.²

² Az email angol szövege: *Of course I have very warm memories of Mr Bartus first on the Board of Co-operatives Europe and then on the ICA Board and of course, during my visit to Budapest. He was an excellent co-operator and I remember the pride with which he received us in his headquarters. He managed a long established co-operative business successfully and latterly at a very difficult time in its economic life. He was also a man for whom the whole Board had great respect - and when he contributed to the Board discussion he commanded the full attention of all. His experience, professionalism and commitment to the co-operative ideal helped in particular to build Co-operatives Europe.* – A szöveget Kiss Henriette fordította.

L. Dézsi Zoltán, az ATV szerkesztő-riportere

1997-től dolgoztam vele Budapesten az ÁFEOSZ-nál. Azt hiszem sem előtte, sem utána nem volt olyan főnököm, akit ennyire tiszteltem és szerettem volna. Pedig iszonyú kemény vezető volt. A közeli munkatársaitól a maximumot várta el, és ha azt érezte, hogy hibáztunk, büntetett. Nem pénzelvonással vagy kiabálással, hanem azzal, hogy láthatóan rosszkedvű lett. És ettől én jobban szenvedtem, mintha ledorongolt volna.

Ha viszont bajom volt, hétfvégén és éjjel is mehettem hozzá, bármikor kész volt segíteni. Büszkén vallom második apámnak (legalább olyan nagyszerű ember, mint az első). Hozzáteszem: rajtam kívül több tucat ember van, aki ugyanezt teszi, vagy tehetné. Nemcsak Jászberényben. Országszerte.

Azt sokan tudják róla, hogy maga is focizott, teniszezett, azt már talán kevesebben, hogy aktív szerepet vállalt több magyar sportoló és sportág kiemelkedő sikereiben. Az ő elnöksége alatt lett a Coop csoport a Magyar Olimpiai Bizottság arany fokozatú fő támogatója. És az is ő volt, aki kitalálta, hogy elsősorban a kézilabda és a póló csapat felkészülését segítse a szövetkezeti rendszer pénze. Az eredmények? Vízilabda olimpiai aranyak és kézilabda ezüst...

Ha otthon vagyok, egy mécesest mindig viszek neki, és elmondom, hogy milyen ügyben várok tőle tanácsot. Pont úgy, ahogyan régen. Csak most már nem válaszol.

Unokáival

Fehér Tibor, az ÁFEOSZ Kereskedelmi Szakközépiskola ny. igazgatója, Kecskemét

Az emberek általában előszeretettel titulálják barátjuknak a főnököket, amíg együtt dolgoznak. Amikor 1995-ben pályázati úton igazgató lettem, Pali azzal indított el, hogy csinálj egy jó iskolát. Alig telt el néhány hónap, s kiderült, hogy nincs elég pénzünk, így rögtön segítségére szorultunk. Főnökként rendkívüli tempót diktált, igényesen dolgozott, és munkatársaitól is ezt követelte. Óriási lelke volt, bármikor lehetett hozzá fordulni kéréssel, kényes problémákkal is, s ha tudott, mindig segített.

Ha rendezvényeken, díjátadásokon megjelent, személyisége betöltötte a termet. Közös szórakozásaink alkalmával mindig a társaság középpontja volt. Szellemes mondásait mindmáig emlegetjük.

Idővel sikerült országosan is elismert, széles nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező, szakmailag elismert és igényes iskolát teremtenünk. Olyan képző intézményt, ahonnan több ezer diák indult el karrierépítő útjára.

Úgy mondják, az igazi barátságok csak fiatalkorban kötődnek. Erre mi rácáfoltunk. Tizenhét évig voltunk egymást tisztelő, hűségese barátok.

Kármán Antal

JÁSZTELEKTŐL AZ ERŐSÁRAMÚN ÁT AZ INFORMATIKAI TANSZÉKCSOPORTIG

Interjú Fülöp Zoltán professzorral

Részletek az interjút megelőző levélváltásból:

„Szegedi Tudományegyetem

Természettudományi és Informatikai Kar

Informatikai Tanszékcsoport

Fülöp Zoltán, egyetemi tanár, tanszékcsoportvezető

6720 Szeged,

Árpád tér 2.

Tisztelt Professzor Úr!

Először is bemutatkozom. Kármán Antal nyugdíjas gépészmérnök vagyok Jászberényből, „társadalmi munkában” a Jászsági Évkönyv egyik szerkesztője. Jelenleg a 2013-as, immár a huszonegyedik évfolyamot készítjük elő (minden évben, november végén jelenik

meg az évkönyv). Az évkönyvben a Jászságból elszármazott, vagy valamilyen módon a Jászsághoz kötődő ún.. híres embereket, sikeres életpályákat is rendszeresen bemutatunk olvasóinknak. Azért kerestem meg Professzor Urat, mert az ez évi számban egy Önnel készített beszélgetést szeretnénk közzéadni. [Hadd jegyezzek meg annyit, hogy – bár nagyon régen találkoztunk – tulajdonképpen ismerjük egymást, ugyanis az 1969-70-es tanévben tanítottam az Erősáramú Szaközépfiskolában óraadóként, édesapját pedig az Aprítógépgyárból ismertem.] Kérem Professzor Urat, hogy egy Önnek alkalmas időpontban és helyen adjon lehetőséget az interjú elkészítésére. Arra gondoltam, hogy elsősorban két dologról beszélgetnénk: egyrészt az Ön pályájáról, szakterületéről, másrészt arról, hogy hogyan emlékszik vissza életének jászsági éveire, és jelenleg vannak-e még élő kapcsolatai.

Várom megtisztelő visszajelzését, köszönettel és tisztelettel:

Kármán Antal”

„Kedves Tanár Úr!

Köszönöm megtisztelő levelét. Néhány percig gondolkodtam azon, hogyan szólítsam meg. Végül arra jutottam, hogy úgy, mint negyvenvalahány évvel ezelőtt, amikor utoljára találkoztunk. Jól emlékszem Önre, és azt hiszem a tárgy nevére is: Villamosipari technológia. A vas-szén ötvözetek állapotábrájára is emlékszem, és arra is, hogy ismerte az édesapámat az Aprítógépgyárból. Sajnos ő már régen meghalt. Igen megtisztelő számomra, hogy érdekesnek tartanak a Jászsági Évkönyvben való szereplésre. Szívesen állok rendelkezésére egy beszélgetés erejéig. Hol kerülhetne sor erre a beszélgetésre?

Tanár úr, végül arra kérem, ne szólítson professzornak. Jobban szeretném, ha csak Zoltánnak hívna, mint régen, és kíváncsi vagyok, hogyan merült fel a nevem az évkönyvben szereplésre.

Üdvözlettel,
Fülöp Zoltán”

„Kedves Zoltán!

Nagyon köszönöm a gyors és kedves válaszát. A kérdéseire válaszolva:

- A jászberényi középiskolák vezetőitől, tanáraiktól kértünk segítséget, információt egykori diákjaik, tanítványaik életpályájáról, sikereiről. Így kaptam meg – többek között – Szabó László igazgatóhelyettesétől a Liska József Erősáramú Szakközépiskola, Gimnázium és Kollégium 50 éves Jubileumi Évkönyvét is. Innen származik az Ön megkeresésének ötlete.

- Én úgy gondoltam, hogy Szegeden keresném fel, valamikor október elején, az Ön számára alkalmas időpontban.

Üdvözlettel:

Kármán Antal”

Az interjú¹:

- Hogyan történt a középiskola választásod, az általános iskola után miért a jászberényi Erősáramú Szakközépiskolában folytattad a tanulmányaidat?

- Az iskola kiválasztásában több szempont játszott szerepet. Egyrészt édesapám villanyszerelőként dolgozott a jászberényi Aprítógépgyárban, másrészt a szüleim jobbnak látták, hogy szakközépiskolában érettségizzek, mert akkor az érettségi mellett szakma is lesz a kezemben. A végső lökést az adta meg, hogy a jászteleki általános iskolában, ahova jártam, szórólapok jelentek meg az újonnan induló képzési formáról, amely villamos, erősáramú, szakmát is ad, és végül érettségivel zárul. Végül is én döntöttem, habár nyilván nem láttam, nem is láthattam át teljes mélységében a dolgot.

- Milyen emlékeid vannak a képzésről?

- Mi voltunk az első erősáramú szakos évfolyam. Ennek megfelelően nagy elvárásokkal indultunk: mi sokat vártunk az iskolától, a tanáraink sokat vártak tőlünk. Legalábbis én így éltem meg akkor. Kemény, színvonalas képzést kaptunk. Úgy emlékszem, hogy tanáraink sokat tettek azért, hogy a lehető legjobban adják át az anyagot számunkra. Akkor még hat munkanapból állt a hét. Ebből egy nap volt a szakmai gyakorlat, ezért a klasszikus és a gyakran nehéz szakmai tárgyakat a maradék öt napra kellett bezsúfolni. Sokszor volt 6-7 óránk egy nap, még az is előfordult, hogy ebéd után is voltak labor gyakorlataink. Emlékeim szerint az úttörő szerepünk egyik hátránya volt, hogy a szakmai tárgyakhoz nem mindig voltak megfelelő tankönyvek, nem volt kialakult tanári kar, sokszor még az sem volt világos, mit kellene megtanulnunk. 1969-től 1973-ig voltam az Erősáramú Szakközépiskola B osztályos tanulója. Az én, inkább elméleti érdeklődési körömnek megfelelően a legtöbbet Bakki Árpád, Rác István és Pecsényánszky Sándor tanár uraktól tanultam, de szívesen emlékszem Krizsán István osztályfőnökünkre és Sándor László tanár úr műhelygyakorlataira is.

- A tanuláson kívül milyen más eseményekre, élményekre emlékszel a középiskolás évekből?

- Abban az időben Jászteleken laktunk, tehát „bejárós” lettem. A napi buszozás oda-vissza sok szabadidőmet elvett, ez különösen télen kellemetlen volt. Amikor a jászberényi autóbusz állomás lépcsőit meglátom, ma is eszembe jut, milyen sokat fagyoskodtunk sorstársaimmal. Utólag bevallom, a szakmai gyakorlatokat a 7 órás kezdés miatt nem nagyon szerettem. Különösen érvényes volt ez az egy hónapos nyári gyakorlatokra, amelyeket a helyi gyárakban vagy az iskola műhelyeiben teljesítettünk. Ilyenkor bizony a bejáróknak nagyon korán kellett kelniük ahhoz, hogy beérjenek a kezdésre, és hát melyik fiatal szeret korán kelni, különösen szünidőben. Nem beszélve arról, hogy a nyári gyakorlat miatt a szünidő lényegében egy hónappal

¹ A szegedi találkozás legelején megegyeztünk a tegeződésben.

rövidebb lett. Viszont máig is profitálok a szakmai gyakorlatokból, mivel a kisebb javításokat mindig magam végzem a lakásunkban a saját szerszámaimmal.

Persze a sok tanulás mellett bőven akadtak vidám percek is. Különösen szívesen emlékszem az osztálykirándulásokra, ahol melleleg sikeresen szaporítottuk kísérő tanáraink őszi hajszálaikat. Aztán voltak az őszi szüretetek a jászberényi szőlőkben. Néhányan nagyon hajtottunk, mert aki a legtöbb vödörrel szedett le, az húzhatta másnap a leszedett vödörök számát jelző strigulákat a nevek mellé, ami sokkal könnyebb munka volt. Volt osztálytársaimmal a mai napig tartjuk a kapcsolatot. Ötvenként összejevünk az iskolában, és úgy folytatjuk a beszélgetést, mintha az előző nap hagytuk volna abba.

- *Mi befolyásolta a további pályaválasztásodat, hogyan kerültél kapcsolatba az informatikával?*

- 1972-ben, a harmadik évben egy olyan érdekes esemény történt, ami nagyban meghatározta a későbbi életemet. Az egyik napon Bakki Árpádné igazgatóhelyettes figyelmembe ajánlotta, hogy jelentkezsek a József Attila Tudományegyetem nyári matematika-fizika felvételi előkészítő táborába, amit Hódmezővásárhelyen tartanak. Mivel a tábor nyáron volt, és szerettem volna nyugodtan vakációzni, igyekeztem elengedni ezt a fülem mellett. Ő azonban újra és újra rákérdezett, és az lett a vége, hogy negyedmagammal elutaztam az előkészítő táborba. (Így aztán – közvetve ugyan, de – nagyrészt Bakki tanárnőnek köszönhetem a pályaválasztásomat. Azóta is hiszek a véletlenekben.) A felkészítés igen magas színvonalú volt, és az egyetem akkori fiatal gyakornokai végezték. Közülük ma többen az egyetem tanárai, kollégáim, egy részük már nyugdíjba is vonult. Ők figyeltek fel rám, és ajánlották, hogy jelentkezsem a JATE matematikus szakára, ahol az akkor kuriózumnak számító számítógépes ismereteket tanulhatom – ezt hívták akkor kibernetikának, és hívják ma informatikának. Ezzel párhuzamosan évente megrendezésre kerültek az Országos Szakmai Tanulmányi Versenyek, ahol 4. osztályosként az erőssámú szakmacsoportban országos 3. helyezést értem el. Ezáltal jogot szereztem arra, hogy a Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karán vagy valamelyik műszaki főiskolán felvételi vizsga nélkül folytathassam tanulmányaimat. Ugyanakkor a JATE-ra ez a kedvezmény nem volt érvényes. Mivel mindig is motiváltak a kihívások, a szegedi felkészítők tanácsát fogadtam meg, bár ezzel komoly kockázatot vállaltam, mert meglehetősen hátrányban voltam a felvételi vizsgán az általában matematika tagozatos, elit gimnáziumokból jelentkező versenytársakkal szemben. Ennek ellenére mégis felvettek.

- *Ezek után hogyan sikerült a beilleszkedés az egyetemen?*

- Az érettségi után egy évig katonáskodtam Hódmezővásárhelyen, majd következett az egyetem. Kezdetben valóban éreztem a matematikatudásom hiányosságait, de ez az első év után gyorsan megszűnt. A szak megnevezése, ahova jelentkeztem és felvettek, „matematikus (programtervező)” volt. Ez az elnevezés később „programtervező matematikus”-ra, legújabban pedig „programtervező informatikus”-ra változott, egyrészt a szakterület fejlődése miatt, másrészt – és nem utolsó sorban – a potenciális hallgatók érdeklődésének irányítása érdekében. Nagyon szép emlékeim vannak az öt egyetemi évről. Kitérültek a lehetőségek, megváltottuk a világot (többször is, vagy legalábbis azt hittük), és rengeteget tanultam. Igen erős évfolyamba kerültem, volt olyan félév, amikor tizenhatan végeztünk kitűnő eredménnyel. Kiváló és nagyon híres tanáraink voltak, például Szőkefalvi-Nagy Béla, akiről azóta Szegeden már utcát is neveztek el. Egyszer megmutatta a kínai nyelvre lefordított analízis könyvét, amelyen csak a nevét tudtuk elolvasni. Akkor még élt és ott dolgozott Kalmár László professzor,² aki az ötvenes évek végén hazánkban az elsők között ismerte fel a számítógépek későbbi jelentőségét.

² Ma az ő nevét viseli a Szegedi Tudományegyetem Informatikai Intézete (Tanszékcsoportja)

Nem kis dolog volt ez akkoriban, amikor ezt a tudományágat legfeljebb csak megtúrték vagy elnézték, de semmiképpen nem támogatták. Ő tartotta Szegeden az első, a mai értelemben is informatikainak nevezhető kurzust, talán 1957-ben. Büszke vagyok arra, hogy aláírása szerepel az egyetemi leckekönyvemben.

Negyedéves koromban a barátnőmmel, aki évfolyamtársam volt, majd később a felségem lett és ma is az, úgynevezett „társadalmi ösztöndíjas” szerződést kötöttünk a Csepel Művekkel, a végzés utáni elhelyezkedést, munkahelyet biztosítandó. Akkor még nem tudtuk, hogy más-hogy alakul majd a munkába állásunk.

- Az egyetem elvégzése után hol kaptál munkát, hol helyezkedtél el?

- A végzés előtt egy-két hónappal, annak eredményeként, hogy OTDK³-n első helyezést értem el, felajánlottak számomra egy tudományos segédmunkatársi állást az egyik egyetemi kutatócsoportban. Ez elég nagy dilemmát okozott, mert a Csepel Művekkel fel kellett bontani a szerződést, feleségemnek pedig állást kellett keresni Szegeden (ami nem volt könnyű, először nem is tudott a szakmájában elhelyezkedni). Mégis ezt a megoldást választottuk, mert szakmailag ez számomra nagyon vonzó volt és – hangsúlyozom, szakmailag – nagyobb volt a presztízse. Ezúton is megköszönöm feleségem támogatását. Így „benmaradtam”, ahogy ezt akkor mondták, és szorgalmas munkával végigjártam az egyetemi ranglétra fokait. 1981-ben lettem egyetemi doktor, 1990-ben a matematika tudomány kandidátusa, 1993-tól docens, 2002-ben habilitáltam, 2003-ban számítástudományból megszereztem az MTA doktora címet, majd 2004-ben a Szegedi Tudományegyetem professzora lettem a Számítástudomány Alapjai Tanszéken. Jelenleg, 2005 óta már a harmadik ciklusban én vagyok az Informatikai Intézet vezetője, ami igen felelősségteljes és sok munkával járó feladat.

- Az oktatási és kutatási tevékenység mellett számos tisztséget töltöttél be és töltesz jelenleg is be, sok bizottságnak voltál és vagy jelenleg is tagja. Kérlek, sorold fel ezek közül néhányat.

- A máshol már említettekén kívül – tényleg a teljesség igénye nélkül: 1996 és 2000 között dékánhelyettes, 2000-től 2009-ig a Számítástudomány Doktori Program vezető helyettese, majd vezetője voltam. Jelenleg tagja vagyok a TTIK kari tanácsának és az egyetem szenátusának is. Kilenc évig voltam tagja az MTA Matematikai Osztály Doktori Bizottságának, négy éve pedig a Szegedi Tudományegyetem Számítástudomány Habilitációs Bizottság elnöki tisztségét is betöltöm.

- Utólag hogyan ítéled meg azt, hogy a több lehetséges közül végül is ezt az irányt választottad?

- Összességében egyáltalán nem bántam meg, hogy az informatikára váltottam, mivel egy fejlődő területre tettem le a voksomat. Az informatikában óriási lehetőségek vannak, nélkülözhetetlenné vált a mindennapi életünkben és töretlenül fejlődik. Még azok is használják, akik nem is tudnak róla. Mint a tanszékünk neve is mutatja (Számítástudomány Alapjai Tanszék) én elméleti informatikus vagyok, az informatika matematikai hátterével foglalkozom. A tudomány élvonalában olyan nagy a verseny, hogy csak kitartóan végzett, kemény munkával lehet eredményt elérni. Úgy emlékszem, hogy az Erősáramúban is kemény munkát vártak el tőlünk. Talán ez alapozott meg, és ad erőt a mai napig is a sok munkához.

- Kérem, hogy a hozzám hasonló laikusok számára is segíts eligazodni a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi és Informatikai Karán.

- A kar hét tanszékcsoportból áll, és ennek megfelelően hét tudományterületen folytat oktatási és kutatási tevékenységet, ezek közül egy az informatika. Az Informatikai Tanszékcsoportnak körülbelül 50 oktatója, kutatója van, és a kar hallgatóinak legalább egyharmada informati-

3 OTDK = Országos Tudományos Diákkör

kát tanul. Az Informatikai Tanszékcsoporthoz hat tanszék tartozik: a Képfeldolgozás és Számítógépes Grafikai Tanszék, a Műszaki Informatika Tanszék, a Számítástudomány Alapjai Tanszék, a Számítógépes Algoritmusok és Mesterséges Intelligencia Tanszék, a Számítógépes Optimalizálás Tanszék és a Szoftverfejlesztés Tanszék. A tanszékek neve mutatja, hogy mely területeken végezik az oktatási és kutatási tevékenységüket.

- *Az interneten a honlapodat tanulmányozva azt találtam, hogy bárki számára elérhetőek a jegyzeteid, az előadás-diáid és a vizsgakérdések is. Hallottam már ilyesmiről, de ma még ez egyáltalán nem szokásos, főleg nem általános. Van ebben szerepe annak, hogy informatikus vagy?*

- Ez nem szakma, hanem inkább szemlélet kérdése. Az oktatási anyagokat nem én, hanem a rendszergazdáink teszik elérhetővé az interneten, én csak kezdeményezem a folyamatot. Nyilván kell hozzá egyfajta nyitott szemlélet és bátorság, amikor az ember átláthatóvá teszi az oktatását. A hallgatók munkáját viszont jelentősen megkönnyíti.

- *Nem számoltam meg a honlapodon felsorolt publikációid számát, de nagyon sok. Ezek között könyvek, tankönyvek, szerkesztett kötetek, tudományos cikkek és disszertációk is szerepelnek, többségükben angol nyelven.*

- Ennek két oka van. Először is, az informatika – de mondhatjuk azt is, hogy a tudomány - nyelve az angol. Szükség van egy közös nyelvre, amelyen a tudósok kicserélhetik eszméiket, tapasztalataikat. Másrészt, a szakma egésze szempontjából az a terület, ahol a magyar nyelvet értik és beszélnek, nagyon kicsi. A magyar nyelven leírt eredmények, legyenek akár milyen jelentősek is, a nyelvi korlát miatt megállnak e terület határainál. Ahol a kutatási eredményeket érdemes bemutatni és a szakma élvonalával el lehet ismertetni, ahol a szakmában meg tudja mérteni magát valaki, az a nemzetközi pálya.

- *Ugyancsak angol nyelvű az intézet által kiadott tudományos folyóirat, az Acta Cybernetica is, melyre méltán vagytok nagyon büszkék.*

- Ezt is Kalmár László professzor alapította még 1967-ben. Közel 150, zömében külföldi intézményhez jut el, és az egyetlen Magyarországon szerkesztett folyóirat, mely kizárólag az informatikával foglalkozik. Mielőtt intézetvezető lettem, magam is évekig dolgoztam a szerkesztésén.

- *Az én tapasztalataim szerint a családi háttér nagyon fontos befolyásoló tényező a szakmai pálya szempontjából. Erről viszont nem mindenki beszél szívesen. Ha gondold, mondjál erről is néhány szót.*

- Mint említettem, nős vagyok, és két nagyfiam van. Az ilyen sok és ráadásul sokirányú tevékenységet és elfoglaltságot, amit az évek során sikerült összegyűjtenem, csak stabil, nyugodt családi háttér mellett lehet eredményesen gyakorolni, végezni. Feleségemnek nagyon sokat köszönhetek, mindig támogatott a törekvéseimben. Ő egyébként a Bács-Kiskun megyei Rém községben született, majd a bajai III. Béla Gimnáziumban érettségizett, így hozzám hasonlóan ő is bejárta a kis falu, kisváros, majd Szeged lépcsőfokokat. Hosszú évekig a szegedi Pick Rt. informatikai osztályán dolgozott, jelenleg pedig a Szeged Software Zrt. munkatársa. Érdekes, hogy az idősebb fiam villamosmérnök lett (ami én akartam lenni), és ő is maga végzi a kisebb javításokat a lakásában. A fiatalabb a Corvinus Egyetem gazdaságinformatikus szakán BSc fokozatú diplomát szerzett, jelenleg a BME-n az MSc-vel folytatja ugyanezen a szakon. Édesapám halála után, 1995-ben édesanyámat Szegedre költöztettük, de ő a lelkében már mindig jásztelki lakos marad. Most is éppen Jászteleken van látogatóban a nővérénél. A mai napig úgy mondjuk, hogy „haza” megyünk, amikor Jásztelekre utazunk látogatóba, pedig én már majdnem 40 éve szegedi lakos vagyok.

- *A megbeszélt feladataid mellett marad-e még időd valamilyen rendszeres hobbi tevékenységre?*

- Sajnos, mint manapság a legtöbb embernek, nekem is nagyon kevés szabad időm van. Az utóbbi években a barátaimmal, kollégáimmal – most már elmondható, hogy szinte visszatérően – gyakoroljuk a hegymászást. A Börzsöny, a Bükk és a Mátra mellett már hatodik éve járunk Erdélybe a Keleti-Kárpátok csúcsait meghódítani.

- *Nagyon köszönöm a beszélgetést!*

- Én pedig köszönöm a lehetőséget. Igen megtisztelő számomra, hogy rám gondoltál, és érdemesnek tart a kiadvány szerkesztősége a Jászsági Évkönyvben való szereplésre.

Kármán Antal

EGY SIKERES CSALÁDI VÁLLALKOZÁS

Interjú Szöllösi Zoltánnal

A 2013-as év májusának elején a megyei és helyi lapokban a jászberényi TÉBA Áruház megnyitása alkalmából több cikk is megjelent a TÉBA Tüzép-ről. Megtudhattuk, hogy:

- Szöllösi Zoltán, illetve a családja működteti a jászapáti, a jászladányi és a jászberényi Tüzép telepeket, ezen belül a jászapáti és jászberényi áruházakat.

- Felsorolni is sok és nehéz az itt kapható termékeket: tüzelő- és építőanyagok (azon belül: betontermékek, falazóanyagok, fűrészarúk, tetőcserepek, nyílászárók, szigetelő- és burkolóanyagok, parketták, fürdőszoba- és lakás-felszerelési cikkek, kéményrendszerek, térkövek), ipari és barkács kéziszerszámok, kerti bútorok, készbeton gyártás és szállítás.

- A TÉBA Tüzép folyamatosan részt vesz a helyi és országos kiállításokon, a regionális vásárokon beszállítóival együtt akciókat hirdet, kedvezményeket biztosít. Emellett a vállalkozás a jázsági rendezvények és jótékonyági programok rendszeres támogatója.

A jászapáti telep irodájában arról beszélgetünk Szöllösi Zoltánnal, ami a száraz hírek mögött van.

- *Azt majdnem mindenki tudja, hogy a Tüzép a tüzelő- és építőanyagok rövidítése. De honnan ered a TÉBA betűszó?*

- A Tüzelő-, Építő- és Berendezési Anyagok szavak kezdőbetűiből keletkezett a TÉBA cégnév, még az 1980-as évek elején. Erről később még biztosan lesz szó.

- *Azt tudom, hogy Jászfákóhalmán születettél,¹ de hol folytattad a tanulmányaidat, és melyek voltak az első, illetve előző munkahelyeid?*

- A Jászapáti Gimnázium és Szakközépiskolában érettségiztem gépszerelő szakon, majd a mezőtúri főiskolát is elvégeztem levelező tagozaton. Kereskedelmi ismereteimet a Szolnoki Kereskedelmi Főiskolán szereztem meg. Első munkahelyem a szolnoki MEZŐGÉP beszenszőgi gyára volt, majd a jászberényi Aprítógépgyárban, a szászberki akkumulátor üzemben, az Újszászi Vegyipari Szövetkezetben, a Víz- és Csatornaművek jászfákóhalmi telepén is dolgoztam néhány évet.

A Szöllösi házaspár

¹ Több mint 30 éve ismerjük egymást, először még az Aprítógépgyárból, majd a Jázsági Menedzser Klub rendezvényeiről; innen ered a tegeződésünk.

Végül a Jászapáti és vidéke ÁFÉSZ-nél az akkor nagyon fellendült bedolgozói hálózattal kapcsolatos ügyeket intéztem, irányítottam. Így ismét közel kerültem a szülőföldemhez, a szüleimhez.

- Hogyan került a három telep a Szöllösi család tulajdonába?

- Az 1980-as évek elején országosan két nagy tüzelő- és építőanyag profilú áruházlánc jött létre: a Fészek áruházak és a TÉBA áruházak. Ez utóbbiakat az ÁFÉSZ-ek alapították, ezen belül a jászapáti ÁFÉSZ által alapított telepnek a vezetésével 1984-ben engem bíztak meg. Nem sokkal ezután, 1985-ben, az ÁFÉSZ profilt szűkített, és nem kívánt a továbbiakban foglalkozni ezzel a szakterülettel. Felajánlották, hogy egyéni vállalkozóként tovább működtethetem a telepet, ha bérbe veszem az ingatlanokat, és átveszem a készleteket. Ebbe rövid gondolkodás után belevágtunk, majd 1992-ben a privatizáció során, árverés útján, részletfizetéssel meg is vásároltuk a jászapáti telepet. Ugyanez történt a kisebb, korábban már bezárt jászladányi teleppel is. A jászberényi telep már egy más történet. Ez a nyíregyházi központú Kelet-Magyarországi Tüzép állami vállalat szolnoki részlegéhez tartozott, melyet gazdaságtalan működése és sokmillió adótartozásai miatt 1997-ben felszámoltak. A felszámoló árverésre bocsátotta a telepet, melyre velünk együtt hárman jelentkeztünk. A szakmában szerzett több éves tapasztalataink segítettek abban, hogy sikeresen pályáztunk, és végül is nyertünk.

- Bár a fentiekben megjelölt újságcikkekben is említés történt az általatok végrehajtott nagyobb fejlesztésekről, azért most itt is foglaljuk össze azokat!

- A telepek átvétele után először a vételárak részleteit kellett kigazdálkodni és törleszteni. 1997-ben a jászapáti telepen áruházat építettünk. 2002-ben felújítottuk a jászberényi telep épületét, csempe és padlólap bemutatótermet alakítottunk ki. 2009-ben a betonüzemre összpontosítottunk, megoldottuk a készbeton gyártását és felhasználási helyre szállítását. 2011-ben kezdtük építeni az építőipari és lakás-felszerelési áruházat Jászberényben. Ezt avattuk fel április végén, május elején, és itt jelent meg néhány új termékünk, például az ipari és barkács kéziszerszámok.

Az évek során a beruházások mellett persze jelentős szakmai fejlődés is történt. A hagyományos építőanyagok – cement, mész, falazótégla, cserép, fenyő fűrészáru, vasanyagok és beton termékek – mellett ma már megtalálhatók a termékválasztékban, a kínálatunkban az új építőanyagok is: többek között a bitumenes zsindely, a poliészter bevonatú trapéz és cserepes lemezek, a gipszkarton rendszerek, a laminált parketták és a hőszigetelő vakolatrendszerek is.

Elindítottuk az interneten keresztül történő kereskedést is.

- Hogyan lehet egyszerűen behatárolni a vevőköröket?

- Egyszerűbb lenne azt megmondani, hogy kik nem tartoznak a jelenlegi vagy a potenciális vevőink közé. Nem sok ilyet tudnék felsorolni. A lakossági vevőkör mellett természetesen elsősorban az építőipari cégek, de az ipari, a mezőgazdasági és a szolgáltató vállalkozások is vásárolnak nálunk. Nem túl nagy volumenben, de időnként viszonteladókat is kisegítünk, kiszolgálunk, így partnereink közé tartoznak olyan kisebb, térségbeli tüzelő- és építőanyag telepek, mint a hevesi, a boconádi, a tiszaoéri, a kiskörei és a jászkiéri.

- A vásárló közönség elsősorban az eladótérelket, azok működését látja, a másik oldalról, az áruk beszerzéséről, a raktárak feltöltéséről legfeljebb azt, hogy időnként megjelenik a telepeken egy-egy új árukkal megrakott kamion. Árulj el néhány dolgot erről a „háttér munkáról”!

- Nem könnyű ezt a nagy termékválasztékot rendszeresen, ütemesen, a vevők mindenkori igényeit maximálisan figyelembe véve biztosítani, közben a készletgazdálkodás szempontjaira is ügyelni. Ehhez nagy segítség, hogy egyrészt tagjai vagyunk a Duna Hungária Zrt.

építőanyag-kereskedő társulásnak, másrészt több, Európában is vezető építőanyag gyártóval és importőr céggel van hosszú távú, esetenként a térségben kizárólagos forgalmazási jogot biztosító, márkakereskedői szerződésünk. Bizonyára sokak számára jól csengenek például a következő cégnevek: TONDACH, CREATON, LEIER, SEMMELROCK, BAUMIT, WEBER TERRANOVA, ZALAKERÁMIA, DUNA-DRÁVA CEMENT. Így biztosítható csak a garantált minőség, és a megfelelő ár-érték arány.

- Köztudott, hogy az építőipar területén van a legtöbb gond az ún. körbetartozásokkal, a fizetési fegyellemmel kapcsolatban. Vannak-e nektek is rossz tapasztalataitok?

- Sajnos igen. Különösen két, több éve húzódó téma is nagyon fájdalmas számunkra. Mindkettőben jelentős kintlévőségünk fekszik, már bírósági szakaszban van a behajtásuk, de egyáltalán nem látszik, hogy mikor és mi lesz a végeredmény. Egyik a megyei önkormányzat beruházásában megvalósult Jászapáti Gimnázium építéséhez, rekonstrukciójához szállított, a másik a jászárokszállási önkormányzat beruházásainál felhasznált építőanyagok ellenértékének az ügye.

A TÉBA Áruház

- A termékkörből adódóan elsősorban a gazdasági szféra építőipari ágazatára van rálátásod. 2013-ban tapasztaltad-e már a gazdasági válságból való kilábalás jegyeit?

- A lakossági oldalon még nem tapasztalható jelentős változás, viszont az ipari, mezőgazdasági és önkormányzati beruházásoknál, azokon belül is a pályázatok, illetve a közbeszerzési eljárások keretében megvalósulóknál látszanak a növekedés jelei.

- Tudom, hogy hosszú lenne a teljes felsorolás, de az olvasók (és az érdekesség) kedvéért említs meg néhányat az utóbbi évek ismert jászági építkezései közül, ahová jelentős volumenben szállítottatok építőanyagot.

- Valóban hosszú lenne a sor, de a teljesség igénye nélkül néhány példa, amire büszkék is vagyunk: út- és kerékpárút építések több járszági településen, a jászberényi kőhíd rekonstrukciója, az Electrolux új irodaházának építése, a TESCO és LIDL áruházak, a Ruukki új festőüzeme, templom rekonstrukciók Jászfákóalmán és Jászdózsán.

- Feleséged mikortól lett „tüzépes”, és hogyan áll fel jelenleg a „családi csapat”?

- Feleségem, született Hegedüs Irén a jászberényi Tanítóképző Főiskolán végzett, diplomázása után tanítóként a felkínált két lehetőség közül a szászberki általános iskolát választotta. Az én munkahely változtatásaimat ez is befolyásolta. A két gyermekünk (Anett és Norbert) megszületése után még tanított Jászfákóalmán, aztán 1998-tól már a jászberényi telepen volt rá szükség. Nagyon szerette a pedagógusi pályát, az eredeti szakmáját, ezért ez a váltás nem volt könnyű. Jelenleg is ő vezeti a jászberényi telepet. Jászladányban az öcsém, Szöllősi Károly a telepvezető. 1996-tól Jászapátin már Norbert fiammal együtt dolgozom, aki érettségi után felsőfokú kereskedelmi és számítógép-kezelői végzettséget szerzett. Az építőanyagok rendelésének, szállításának és értékesítésének megszervezésével, és a készbeton gyártással foglalkozik. Nős, náluk született a kis unokánk, a szemünk fénye, a hároméves Máté. Tehát úgy látszik, hogy az utánpótlás is biztosítva lesz.

Lányunk gyermekorvos az egyik budapesti kórházban.

- Köszönöm szépen a beszélgetést, és további sok sikert kívánok a vállalkozásnak, jó egészséget és gyarapodást a családnak.

Kármán Antal

TOP 10 JÁSZSÁG 2012

Az idén már hatodik alkalommal tesszük közzé a Jászság gazdaságának legjellemzőbb adatait.

A Jászságban 1.718 társas vállalkozás végzett tevékenységet 2012-ben, számuk az előző évhez képest 21-el növekedett.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében a Jászság társas vállalkozásai realizálták az összes *nettó árbevétel* 67%-át, 1.374,4 Mrd Ft-ot. A megyei 50 között kiemelt 22 jászsági vállalkozás 90,2%-ban, 1.240 Mrd Ft-tal járult hozzá a kistérség összes árbevételéhez.

2012-ben a Jász-Nagykun-Szolnok megyei TOP 50-ben szereplő vállalkozások közül – ahová most 3,2 Mrd Ft feletti nettó árbevétellel lehetett bekerülni – tehát 22 a jászsági, eggyel kevesebb, mint 2011-ben. A legnagyobb 10-ből 5, azon belül az első három a jászsági vállalkozás.

Új belépő a Jászságból a megyei TOP 50-ben a 47. helyezett, jászjákóhalmai székhelyű Rego-Plast Kereskedelmi és Szolgáltató Bt., mely hulladékhasznosítással foglalkozik, és árbevételét az előző évhez képest másfélszeresére növelte. Az előző évben a megyei TOP 50-ben rangsorolt ModusLink Kft. és Palmi-Top Kft. viszont most hiányzik onnan. Az egykori Aprítógépgyár az előző években Ruukki Tisza néven szerepelt, 2012-ben a Fortaco csoporthoz csatlakozott.

Most is külön kell szólni a Samsungról, mely árbevételével és a többi gazdasági mutatójával alapvetően meghatározza a megye, azon belül a Jászság, a feldolgozóipari ágazat, azon belül a gépjáratás teljesítményét. A társaság árbevétele 2012-ben 713,5 milliárd Ft volt, amely a megyei nettó árbevétel 34,6%-át jelenti. Ez azonban – és az export is – 80 Mrd Ft-tal, több mint 10%-kal kevesebb a 2011-es értéknél. Ez a csökkenés, nagyságrendje miatt, lényegesen befolyásolja a megye és a Jászság összesített eredményeit.

*Top 10 Jászság**Árbevétel (M Ft)*

			2011.	2012.
1.	Samsung Electronics Magyar Zrt.	Jászfényszaru	793.563	713.517
2.	Electrolux Lehel Hűtőgépgyár Kft.	Jászberény	200.273	266.456
3.	Jász-Plasztik Kft.	Jászberény	76.161	60.649
4.	Faurecia E.C.T.H. Kft.	Jászárokszállás	36.898	31.515
5.	MÁV FKG Felépítménykarbantartó és Gépjavító Kft.	Jászkisér	13.837	20.828
6.	Co-op Star Kereskedelmi Zrt.	Jászberény	18.881	19.532

7.	Szatmári Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	Jászberény	17.881	18.761
8.	Carrier Magyarország Hűtőberendezéseket Forgalmazó és Gyártó Kft.	Jászárokszállás	16.686	18.271
9.	Szatmári Malom Termelő és Kereskedelmi Kft.	Jászberény	9.292	9.600
10.	Jászapáti 2000. Mezőgazdasági Zrt.	Jászapáti	7.708	9.464

A jázsági *nettó árbevétel* listán, az 1-4. helyen nem, csak az 5-8. és 10. helyen történt változás. A MÁV FKG a 8. helyről az 5. helyre lépett előre, a Jászapáti 2000. pedig a 10. helyre került. A Samsungon, a Jász-Plasztikon és a Faurecián kívül minden cég növelte az árbevételét, az Electrolux 33%-kal, a MÁV FKG Kft. pedig 50,5%-kal. Az utóbbi ezzel a megyei listán is jelentősen, a 13. helyről a 8. helyre lépett előre.

Több ágazat és alágazat megyei árbevételi listáját vezetik jázsági cégek (a TEÁOR besorolást figyelembe véve). Így a mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás ágazatban a Jászapáti 2000. Mg. Zrt. (10,3%-os ágazaton belüli részaránnyal); a gépgyártás alágazatban az Samsung Electronics Magyar Zrt. (58,4%); az építőiparban a MÁV FKG Kft. (32,7%); a szolgáltatásban a Rego-Plast Bt. (4,8%) az első.

Az ágazatokon belüli rangsorokban a megyében gépgyártás területén a Samsungot az Electrolux követi, 3. a Jász-Plasztik, 5. a Faurecia, 6. a Carrier, 10. a Fortaco. A kereskedelemben 3. a Coop-Star, 4. a Szatmári, 7. a Jász-Plasztik Autócentrum és 10. a Mátramag. Az élelmiszeriparban 3. a Szatmári Malom, 7. a Darázs Keverő, 9. a Jásztej és 10. a Lantos Kft.

*Top 10 Jászság**Létszám (fő)*

		2011.	2012.
1.	Electrolux Lehel Kft.	3.499	3.436
2.	Jász-Plasztik Kft.	2.169	2.137
3.	Samsung Electronics Zrt.	1.550	1.682
4.	MÁV FKG Kft.	748	1.349
5.	Rosenberger Kft.	1.134	1.165
6.	Co-op Star Zrt.	1.089	1.098
7.	Faurecia Kft.	438	474
8.	Szatmári Kft.	395	404
9.	Fortaco Zrt.	370	386
10.	Carrier Magyarország Kft.	333	366

A megyei társas vállalkozások által *foglalkoztatottak létszáma* 38,5%-ának, 23.623 főnek (847 fővel többnek, mint 2011-ben!) a jázsági gazdálkodók, ezen belül 60%-nak, 14.163 főnek a 22 kiemelt társas vállalkozás adott munkát. A megye 10 legnagyobb foglalkoztatójából 6 a Jászságban működik, ezen belül is a 3 legnagyobb az Electrolux, a Jász-Plasztik és a Samsung; 5. a MÁV-FKG, 6. a Rosenberger, 7. a Coop-Star. A MÁV FKG 601 fővel növelve alkalmazottainak számát, a legnagyobb létszámbővítést hajtotta végre 2012-ben a megyében, és előrelépett a megye 5., illetve a Jászság 4. helyére.

*Top 10 Jászság**Export (M Ft)*

		2011.	2012.
1.	Samsung Electronics Zrt.	701.410	621.684
2.	Electrolux Lehel Kft.	150.785	225.977
3.	Carrier Magyarország Kft.	16.215	17.766
4.	Jász-Plasztik Kft.	23.872	16.110
5.	Fortaco Zrt.	6.508	7.148
6.	Rosenberger Kft.	4.975	6.266
7.	Dometic Zrt.	5.367	5.586
8.	Rego-Plast Bt.	1.127	2.763
9.	Bundy Kft.	1.669	1.533
10.	Szatmári Kft.	507	823

Az *export* tekintetében a megyében: 1. a Samsung, 2. az Electrolux, 5. a Carrier, 7. a Jász-Plasztik. Az Electrolux 75 Mrd Ft-tal növelte exportját. A jázsági sorrendben jelentős változások vannak: így a Faurecia helyett a Carrier a 3., a Rosenberger is előrelépett és a 10 közé bekerült a Rego-Plast.

Összefoglalóan elmondható:

2012-ben 2011-hez képest viszonylag kevés a változás a sorrendekben és a számadatokban is. Ez a TOP 10 Jászság-ban – illetve a megyei TOP 50-ben – szereplő cégek stabilitását mutatja. A 2012. évi gazdálkodás eredményessége (üzemi tevékenység eredménye, adózás előtti eredmény, hozzáadott érték) viszont sajnos nem ítéhető meg. Ebből a szempontból kettészakadt a mezőny: a 22-ből 11 jázsági cég ezeket az adatokat „nem nyilvános”-nak minősítette, a másik 11 cég többségénél ezek a mutatók vagy romlottak, vagy már eleve kedvezőtlenek. 2012-ben a következő jázsági székhelyű cégek értek el jelentős fejlődést: az Electrolux Kft. és a MÁV FKG Kft. az előzőekben már bemutatott számaival, a Kód Kft., a Jász-Plasztik Autócentrum Kft. és a Rosenberger Kft. pedig azzal, hogy sorban 43,4 – 46,1 – 25,5%-kal növelte árbevételét.

A számadatoknál a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kereskedelmi és Iparkamara és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Észak-alföldi Regionális Adó Főigazgatósága évenként elkészített közös kiadványának, a TOP 50-nek az adatait vettük alapul (engedélyükkel).

Buschmann Éva

„ÍGY TOVÁBB – WEITER SO”

A fenti címmel jelent meg tíz évvel ezelőtt az a német-magyar nyelvű kiadvány, amely Vechta és Jászberény egy évtizedes testvérvárosi jubileumi ünnepe alkalmából készült. S bizony a két város beváltotta a címben tett felszólítást, s „folytatta”. Olyannyira, hogy máig intenzív a kapcsolat Vechta és városunk között. 2013-at írunk, ami azt jelenti, hogy újabb jubileumot ünnepelünk az idén, méghozzá a húszéveset.

Jászberény és Vechta testvérvárosi együttműködését először 1993. június 20-án írták alá Jászberényben, az akkori polgármesterek Magyar Levente és Bernard Kühling. Egy év múlva 1994. június 25-én pedig Vechtában is hitelesítették az együttműködést.

Ezek az események két évtizede történtek. Szeptember közepén Jászberény adott otthont a húszéves jubileumi ünnepségnek, ahol színes, változatos programokkal készültek a főszere-

Wolfgang Zapfe, a vechtai Gymnasium Antonianum igazgatója és Nagy András, a Lehel Vezér Gimnázium ny. igazgatója, városkapcsolati tanácsnok

vezők, a Polgármesteri Hivatal munkatársai és a Testvérvárosok Baráti Egyesületének tagjai. A programok között szerepelt egyebek mellett kiállítás, amelyet a Jász Múzeumban lehetett megtekinteni. Vechta és Jászberény két évtizedes ismeretségének mozzanatai villantak fel előttünk fényképek sokasága segítségével. Az ünnepség része volt az is, amikor vechtai és jászberényi diákok találkozhattak egymással, és fórum keretében arról beszélgethettek, hogy külföldön milyen munkavállalási lehetőségek vannak.

Szeptember közepe igen mozgalmasan telt városunkban, hiszen a vechtai barátainkon kívül több külföldi vendég is ellátogatott hozzánk. Jászberényben zajlott ugyanis a Testvérvárosok Találkozója. Ekkor volt a Városlakók Hétfvégéje, az Európai Autómentes Nap, a III. Jászság Expo- és Fesztivál, a Coop Áruház aulájában pedig a sörfesztiválra várták az érdeklődőket. A rendezvények egyik meghatározó részét azonban Vechta és Jászberény húszéves testvérvárosi kapcsolatának megünneplése adta.

Erre az alkalomra készítettem a következő interjú-összeállításokat. Felkértem Nagy Andrást, a Lehel Vezér Gimnázium nyugalmazott igazgatóját, városkapcsolati tanácsnokot, hogy legyen segítségemre a múlt felidezésében, hiszen minden a „leheles” diákoktól indult. Interjút adott Szabó Tamás Jászberény polgármestere, Bátonyi Attila, a város aljegyzője, Bernhardt András, a Testvérvárosok Baráti Egyesületének tiszteletbeli elnöke valamint Egervölgyi József, az egyesület mostani elnöke, akikkel pedig a jelenről beszélgettem.

Nagy öröm az is, hogy megosztotta gondolatait a Jászsági Évkönyv olvasóival vechtai részről Karl-Heinz Wehry, akit a jászberényiek díszpolgárukká fogadtak a szeptemberi ünnepségen. Karl-Heinz Wehry két évtizede az egyik jelentős személyiség a két város kapcsolatának ápolásában. A díjjal egyebek mellett városunk ezt igyekezett megköszönni neki.

Nagy András, a Lehel Vezér Gimnázium vezetője volt 23 évig. Nyugalmazott igazgatóként Jászberény Város Önkormányzata Képviselő-testületének munkájában vesz részt körzeti képviselőként és városkapcsolati tanácsnokként. Vechta és Jászberény kapcsolata pedig mondhatjuk egészen „hozzá” és a Lehel Vezér Gimnáziumig nyúlik vissza, onnan ered. Nos, hogyan is indult a két város együttműködése? Erről beszélgettem Nagy Andrással...

- Hogyan kezdődött a két város kapcsolata?

- A jászberényi Lehel Vezér Gimnáziumban beindítottuk még az előző igazgató, Izsó Gyuláné kezdeményezésére az orosz-magyar két tannyelvű képzést. Akkor jött divatba az országban ez a képzés. Nyilván egyre többen szerettek volna angolul, németül, franciául, spanyolul is megtanulni, de az 1980-as években főülről elvárták, hogy a nyugati nyelvek mellett az orosz nyelvnek is legyenek művelői. Jöjjenek létre két tannyelvű iskolák. Az országban három ilyen orosz-magyar két tannyelvű intézmény működött. A két tannyelvű iskolák vezetőinek rendszeresen volt továbbképzés és konzultáció. Ilyen találkozók alkalmával jutott tudomásomra, hogy a többi iskolának vannak német, angol, spanyol kapcsolataik is. Jönnek-mennek, utazgatnak, tanulják és gyakorolják a nyelvet. Diákkapcsolat nálunk addig leginkább csak orosz iskolákkal volt. Ezekon a konferenciákon érdeklődtem a kollégáktól, hogyan lehetne német kapcsolatot kiépíteni, hiszen sokan tanulták az iskolánkban ezt a nyelvet és tanáraink is voltak kellő számban. A „két tannyelvűs kollégák” közül aztán valaki elmondta a művelődési minisztériumban, hogy én is keresek német iskolával kapcsolatot. 1989. őszén felhívtak a minisztériumból és megkérdezték, hogy valóban érdekel-e német kapcsolat? Ezen nagyon meglepődtem, de mondtam, hogy igen, érdekel. Említették, hogy tíz német gimnáziumból jön egy-egy tanár, s aki kéri, fogadhatja valamelyiküket, s így fel lehet venni velük a kapcsolatot. Megkérdezték, hogy közülük az egyik tanárt Észak-Németországból fogadná-e az intézményünk? A távolság ugyan nagy, de nyelvjárás nélkül beszélük a nyelvüket. Azt feleltem, hogy természetesen, igen. Tulajdonképpen így kezdődött...

Josef Hackmannt, a Vechtai Gymnasium Antonianum tanárát ekkor ősszel fogadtuk pár napra, amely alatt megismerte az iskolánkat, városunkat. Megtudtuk, hol van és milyen Vechta, s

az iskolájuk, és így felvettük velük a kapcsolatot. Érdekeség, hogy amikor Josef nálunk volt, épp abban az időben nyitották meg a nyugati határokat Magyarországon. Megbeszéltük, hogy az első látogatást mi fogjuk tenni Vechtában még 1990. tavaszán.

Az első diákcsoportunk kiutazását Szombathy Tünde tanárnővel szerveztük meg 1990. április végén. Ott töltöttük a május 1-jét, és csodálkoztunk, hogy egy tőkés országban nyugaton is tartják ezt az ünnepséget. Tanítási és munkaszüneti nap volt, az emberek járták az erdőt, kirándultak, sportoltak, mulattak, ünnepeltek.

Másik történelmi érdekessége 1990. május 1-jének, hogy amíg mi Vechtában voltunk, akkor ült össze az első szabadon választott Magyar Országgyűlés. Amikor kimentünk Vechtába, még kellett vízum, és persze volt még NDK is. Visszafelé meg már nem kellett vízum.

Örömmel tapasztaltuk, hogy milyen nagy szeretettel, érdeklődéssel, barátsággal fogadtak bennünket. Kicsordult a szemünkből a könny, hogy amikor odaértünk, tiszteletünkre az iskola színháztermében a magyar Himnuszt eljátszotta az intézmény zenekara. Szívből köszöntött és szinte végig kísért minket kapcsolataink fáradhatatlan motorja, Wolfgang Zapfe igazgató úr. De fogadott bennünket a polgármester, Bernard Kühling úr is. A csodás programok során megbeszéltük vendéglátóinkkal, hogy ősszel mi látjuk viszont azt a csoportot, akik minket fogadtak.

Meglepi volt ez a barátság, hogy őszintén, tiszta szívvel vártak minket, holott mi azelőtt nyugatról csak rosszat hallottunk. Nagyon pozitívan álltak hozzánk, akarták ezt a kapcsolatot.

Az 1990-es nyár hozott még két előrelépést. A Gymnasium Antonianum zenekara, a Blech Kapelle abban az esztendőben Magyarországon járt. Kecskeméten és a Balatonnál volt fellépésük. Indul barátságunk jegyében eljöttek hozzánk, Jászberénybe is. Fellépést is szerveztünk számukra a Tiszti Klub udvarán. Akkor magyar diákok szülei látták vendégül a zenekar tagjait, mi pedig az igazgatót és feleségét.

Másik érdekessége a 90-es év nyarának, hogy városunkban tanácselnök akkor már nem dolgozott, polgármester pedig még nem volt. Kovács-Szűcs Béla tanácselnök helyett tudtuk megkérni, hogy a városvezetés részéről fogadja az akkor hozzánk ellátogató vechtai polgármestert és feleségét. A szülői közösség részéről pedig Novotny Jánosné.

1990. őszén viszontláttuk a német diákcsoportot, s még abban az évben megalakult a jászberényi önkormányzat. Gyorsan elmentem Magyar Levente polgármester úrhoz és elmondtam neki Kühling polgármester úr azon szándékát - és átadtam levelét is - hogy Vechta és Jászberény testvérvárosi kapcsolatát is ki szeretnék építeni. Ő igazi magyaros hozzáállással, bölcs távolbalátással azt mondta, hogy örömmel támogatja a két város együttműködését. Így is tett mindvégig.

Tudomásom szerint 1991-ben önkormányzatunk egy kisebb küldöttséggel már el is utazott Vechtába. A látogatásuk után Magyar Levente polgármester felkeresett, s elmonda, hogy a vechtai polgármester igen fontosnak tartja a két város kapcsolatát és azt, hogy az iskolák, fiatalok ismerkedjenek egymással, hiszen ők a jövő kulcsemberei. A vechtai polgármester nagy elismeréssel szólt neki a leheles diákokról is. Arról, hogy a jó német nyelvtudásuk mellett milyen kulturáltak, fegyelmezették, érdeklődtek, ami az ő tanítványaikra is jó hatással lehet. Innentől, gyors felfutás után 1993-ban Jászberényben írásban is rögzítették a testvérvárosi együttműködési szerződést. Akkorra már több helyi iskola is kapcsolatba lépett az Észak-németországi várossal. Gyorsan követte ezt az irányt a Nagyboldogasszony Katolikus Általános Iskola, a Székely Mihály Általános Iskola, a Liska József SZKI, a Klapka György Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola, a Bercsényi, a Bajcsy, a Gyakorló iskola, s a Tanítóképző Főiskola

is. Két jászberényi lány férjhez ment vechtába, vannak már „közös unokáink” is. Ma már a kapcsolat az oktatás mellett kiszélesedett a sport, a kultúra, az egészségügy és egyéb területekre. Fontos megemlíteni, hogy ez csak úgy volt lehetséges, hogy vechtai részről is igen sokan és nagy aktivitással kapcsolódtak be a csereprogramok szervezésébe. A fent említett urak mellett mindvégig kiemelkedett ebben a nemes tevékenységben az akkori alpolgármesterük, Karl-Heinz Wehry úr. Ezt képviselő-testületünk egy szép kitüntetéssel köszönte meg neki a húszéves jubileum jászberényi rendezvényén.

- *Kellene még valamilyen téren Ön szerint fejlődnie a két város kapcsolatának?*

- Gazdasági kapcsolatok nem igazán jöttek eddig létre. Ez véleményem szerint azért is van, mert nagy a távolság a két város között. Az áruszállítás drága. Azonban valahogy az EU-ban kellene közösen pályázni, két- vagy többoldalú kapcsolatrendszerben gondolkodni, valamilyen közös termelést-értékesítést lehetne beindítani.

- *Gondolta volna, a kezdet kezdetén, hogy húsz évig is fenntartható lesz ez a kapcsolat?*

- Az elején nem gondoltam, hogy ilyen hosszú távú és főleg ilyen jól működő lesz. Köztudott, hogy testvérvárosaink közül a vechtaiakkal a legszélesebb körű és legintenzívebb az együttműködésünk. Örülünk, hogy megismerkedtünk, összebarátkoztunk és tanulhatjuk egymás kultúráját, társadalmi és gazdasági életét.

A legfontosabb cél az elején az volt, hogy a gyerekeink német ajkú emberektől tudják a nyelvet tanulni, gyakorolni, velük beszélni. Ismerjék meg a nyugati országokat, kultúrákat, hiszen 1990-ig igen nehéz volt nyugatra kijutni. Háromévente kaphattunk csak kiutazási engedélyt. Örültünk a szabadságnak, a megnyílt lehetőségnek, hogy utazhattunk. Örültünk, hogy a fiatalok élnek ezzel a lehetőséggel. Azt akartuk, hogy ne csak keleten, hanem nyugaton is legyenek nekünk barátaink. Sikerült...

Bernhardt András vezetésével alakult meg még 2006 nyarán városunkban az a civil baráti egyesület, amelynek céljai között szerepelt, hogy kapcsolatot építsen ki a vechtai és jászberényi családokkal, szervezetekkel egymás között.

A helyi egyesület jó példát láthatott maga előtt, hiszen Vechtában is megalakult ugyanabban az esztendőben hasonló célokkal a Jászberényi Baráti Egyesület, Karl-Heinz Wehry irányításával.

A jászberényi egyesület alapító okiratában megfogalmazott céljai között szerepel a német nyelv terjesztése, a német nyelvtanulás elősegítése. A Jászberényben és Vechtában működő civil szervezetek közötti kapcsolatok bővítése, új civil kapcsolatok kialakításának a támogatása. Céljuk továbbá segíteni az amatőr művészeti csoportok közötti együttműködést és egyéb kulturális találkozók szervezését.

Az egyesület napjainkban is teszi a dolgát. Neve Testvérvárosok Baráti Egyesülete lett. 2013. év elejétől Egervölgyi József látja el az elnöki teendőket, Bernhardt András pedig mint tiszteletbeli elnök és tag segíti az egyesület munkáját. A két város kapcsolatának húszéves jubileuma alakmából beszélgettünk...

- *Karl-Heinz Wehry igazán szívén viseli Jászberény és Vechta kapcsolatát. Ott 2006 márciusában az ő vezetésével alakult meg a két város közötti civil kapcsolatok ápolására a baráti kör. S, ha jól tudom, ő volt az, aki a jászberényieket motiválta, hogy alakuljon hasonló céllal egyesület nálunk is.*

- Valóban fontos és meghatározó a szerepe mind a mai napig Karl-Heinznek Vechta és Jászberény életében. A baráti kör ötlete is tőle származik, így igaz. Évente többször ellátogat Jászberénybe. Mindig találkozunk. Az első 10-15 évben iskolák között működött a kapcsolat.

*A szeptemberi Jászberényben megrendezett ünnepségen a Jász Múzeumban
(Bernhardt András jobbról a második)*

Ez egy szűk réteget fogott össze. Rajtuk kívül még a város vezetői között történt az oda-vissza látogatás. Akkor fogalmazódott meg Karl-Heinzben az a gondolat, hogy ebbe a kapcsolatba civileket is be kellene vonni. Ekkor 2004-et írtunk. Végül 2006 márciusában ők, majd augusztusban mi is megalakítottuk a baráti egyesületünket. Ennek alapvető célja a civil polgárok közötti kapcsolatok kiépítése, ápolása. Elhatározásunk volt, hogy ismerkedjenek a magyar és német családok, fiatalok is egymással. A két egyesület eldöntötte, hogy az egyik fontos lépés, hogy tagjai minden évben meglátogassák egymást. Ezt mi kezdtük 2007-ben Vechtában, ahová akkor húsz fővel mentünk. A következő esztendőben pedig ők jöttek. Ez így megy mind a mai napig. Sokan voltak már kint Jászberényből. Legtöbbször a baráti egyesületből, de olyanok is utaztak, akik akkor konkrétan nem voltak az egyesület tagjai. A „külsősöknek” is megadtuk a lehetőséget, természetesen olyan céllal, hogy kint valamilyen kapcsolatot próbáljanak építeni, keresni. Később őket is tagjaink sorában üdvözölhettük.

Annyi változás történt, hogy 2013-tól más a vezetőség. Én tiszteletbeli elnök maradtam és tag.

- Jó ötlet volt 2006-ban megalakítani az egyesületet, hiszen azóta is élnek a kapcsolat Vechta és Jászberény lakossága között. Gondolta volna ezt hét évvel ezelőtt?

- Igen, és én nagyon bíztam ebben...

Karl-Heinz Wehry Jászberény német díszpolgára

Azt, hogy Magyarország és a magyar főváros, Budapest megér egy utazást, már 1981 előtt is tudtuk. Nagy hatással volt ránk az ország szépsége, valamint az ott élő emberek kedvessége és vendégszeretete. A politikai rendszer ugyanakkor idegen volt számunkra. Az utazásunk vége előtt három nappal felmondták a szállásunkat egy budapesti hotelben és az egész buszos társaságot elvitték késő ősszel a Balatonra.

Amikor először vitattuk meg Jászberény és Vechta között a testvérvárosi kapcsolat lehetőségét, akkor a nagy távolság, a számunkra idegen nyelv és egy francia várossal való hasonló próbálkozás negatív tapasztalatai voltak az ellenérvek ebben a kérdésben.

Annak idején a vechtai önkormányzat tagjaként tevékenykedtem, s már akkor el tudtam képzelni a testvérvárosi kapcsolatot Jászberénnyel.

1989. augusztusában közösen nyaraltunk a Kühling (Vechta akkori polgármestere) családdal a Neusiedleri-tónál, ahol közvetlen közletről láthattuk, hogyan segített Magyarország áthidalni a német szétválást. Ez az élmény volt a döntő érv a két város közti kapcsolat kialakításához.

Azután megkezdtük a szükséges tárgyalásokat, amelyek megfelelő módon előkészítették a hivatalos testvérvárosi kapcsolat megkötését.

Mindkét városból szép számmal vettek részt a lakosok is ennek az ismeretségnek a fejlesztésében, építésében, barátságok, együttműködések létrehozásában.

Karl-Heinz Wehry-t Jászberény díszpolgárává fogadta a két város kapcsolataért tett munkája elismeréseként

Karl-Heinz Wehry és felesége Gretel

Mai szemmel nézve okos döntés volt az önkormányzat részéről az, hogy a hivatalos delegáció mellett egyesületek, iskolák, a tűzoltóság képviselői is elutaztak Jászberénybe a testvérvárosi kapcsolat alapítóünnepségére, nem beszélve az egyszerű érdeklődőkről, akik a 2-es számú busszal utaztak. Sokan közülük még ma is emlékeznek a 2-es busz szuper hangulatára. Ez teremtette meg sokakban azt az akaratot és érzelmi alapot, hogy részt vegyen az immáron 20 éves kapcsolatban.

Mi, annak idején két fiatalabb gyermekünkkel voltunk ott. Egy családnál laktunk és már akkor barátokra leltünk. Mivel minden utazás alkalmával családonál laktunk és mi magunk is sok vendéget fogadtunk otthonunkban, ezek a barátságok egyre intenzívebbek lettek. Megszerettük a magyar ételeket és italokat és még ma is csodálkozunk azon, mennyi mindent be lehet panírozni. Különösen élvezzük a gyógyfürdőben töltött szabadságainkat és az azt követő jászberényi látogatásainkat.

A számos kapcsolat mellett, a nyolc iskola, a zeneiskolák és kórusok, a rendőrség és a tűzoltóság, a múzeumok, a politika és a közigazgatás képviselői, a szociális intézmények és a kórház kapcsolatain túl megvalósultak gazdasági kapcsolatok és sok-sok személyes barátság is szövődött.

Fontos lépés volt a két város baráti köreinek megalakítása. Ennek alap gondolata az volt, hogy az önkormányzattal együtt segítsük az emberek közti ismeretségek ápolását. A baráti körök támogatják a meglévő kapcsolatokat, újakat teremtenek. Különböző társadalmi csoportok között és a polgári utak révén megeremtik minden ember számára a találkozás lehetőségét.

Az első években éreztük a magyar barátaink nagy lelkesedését. Mindenki nagyobb személyes szabadságot remélt és egy belátható időn belül beteljesedő jobb gazdasági helyzetet várt. Sajnos látogatásaink alkalmával újból és újból megállapítjuk, hogy ezek a remények még nem teljesültek be. Kapcsolatunk révén hozzájárulunk a polgárok Európájának megalakításához. Örülünk annak, hogy egyre közelebb kerülünk egymáshoz, de reméljük is egyben, hogy a tipikus magyar dolgok nem vesznek el. Mi lenne Magyarországgal a magyar zene- és tánc nélkül vagy pörkölt, sült szalonna, paprikás szalámi, pálinka és a szívből jövő vendégszeretet nélkül?

Az a cél, hogy még több fiatalat vonjunk be ebbe a testvérvárosi kapcsolatba. Az alapokat megteremtettük ehhez, de meg kell fontolnunk a fiatalokkal, a szakiskolák és a cégek képviselőivel, hogy a testvérvárosban folytatott gyakorlatok, szakképzések és továbbképzések javítják-e a fiatalok esélyeit, és erősödik-e ezáltal a cégek nemzetközi versenyben betöltendő szerepe.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy élénk kapcsolatok vannak a két város lakói, intézményei, és az önkormányzatok között. A városok önkormányzatainak, baráti köreinek, intézményeinek és lakosainak az a feladata, hogy megtartsák az együttműködés magas színvonalát és dinamikusabban továbbfejlessék azt. Ezt kívánjuk a jövőre nézve és örülünk annak, hogy mi is részt vehetünk ebben.

Szabó Tamás Jászberény polgármestere is kiemelt jelentőséget tulajdonít a testvérvárosi kapcsolatok ápolásának. Fontos cél minden testvértelepülésünkkel a jó kommunikáció kialakítása, és a hosszú távú együttműködés. Vechta és Jászberény már bizonyított ilyen téren, hiszen a kapcsolat húszéves múltra tekint vissza, és kölcsönösen hasznosnak mondható. Szerteágazó az a kör, akik az elmúlt két évtizedben baráti vagy egyéb hivatalos ismeretséget alakítottak ki a két város között. Ez a kör egyre bővült. A polgármester véleménye szerint gazdasági térén még lehetne mit tenni, a közös utat ott is megtalálni. Tapasztalatokat cserélni, egymás technológiáját megismerni, árukereskedelmet lebonyolítani. Többek között ezek is szóba kerültek a Szabó Tamással készült interjúban a két város jubileuma kapcsán...

- A testvértelepüléseinket nézve mindegyikről elmondható, hogy más-más fejlettségi szinten állnak Jászberénnyel, különböző dolgok jellemzik – kezdte a polgármester. - Minden kapcsolatnak van egy fejlődési üteme, kiteljesedési szakasza. Ez általában magánszemélyek, kisebb közösségek ismeretségével szokott kezdődni. Majd kiszélesedik az iskolák és a kulturális szféra szereplőinek kapcsolatává. Intenzívvé válik, és olyan plusz töltetet kap, amitől városi szintre emelkedik.

Polgármesteri működésem során Gyimesfelsőlok és Marosszentgyörgy az a két testvértelepülése Jászberénynek, amelyeknél a kezdetektől jelen vagyok.

Az együttműködések következő fázisa az önkormányzatok koordináló, finanszírozásba besegető szerepvállalása. Ez egy következő szintre emeli ezeket a kapcsolatokat. Fontos ezenkívül meglátni azokat a civil szereplőket, további intézményeket, ahol szintén párhuzamokat, együttműködések lehet kialakítani. Vechta és Jászberény esetében ebbe bekapcsolódott a tűzoltóság, a rendőrség, az általános-, és középiskolák, valamint sportegyesületek is.

A következő lépés lehetne a gazdasági együttműködés: export, cserekereskedelem. Ez már igen lényeges határ. Ezen átlendülni, továbblépni nehezebb. Több szempont befolyással lehet erre. Ilyen például a távolság kérdése. Sokkal hektikusabb ez a fajta együttműködés, mint egy személyes vonatkozású, vagy intézmények, szervezetek közötti kapcsolat fenntartása, folytatása.

Szabó Tamás polgármester és Helmut Gels Vechta polgármestere aláírásukkal megpecsételték a két város további együttműködésének szándékát a 2013. szeptemberi díszvacsorán

- Vechtával melyik fázisban tart az Ön álláspontja szerint a kapcsolat?

- A gazdasági együttműködés terén kellene fejlődünk és javítani az együttműködésen.

Azt is látni kell, hogy akár intézményi vagy egyéb kapcsolatok mögött, egy- két ember áll, aki ezt igazán magáénak érzi, belső érzésének tartja ennek ápolását és „húzza magával” a többieket.

Ami a gazdaságot illeti, vannak bizonyos próbálkozások, jelek az együttes munkálkodással kapcsolatban, de ezeket az idő megkoptatta, fel kellene eleveníteni, intenzívebbé tenni.

- Elsősorban miben látja a gazdasági együttműködés akadályát?

- A távolság mindenképp mérvadó. Hiszen mások a viszonyok 800-1000 km-re és mások 300 km távlatában. Vannak közelebb lévő kapcsolataink.

Lényeges még az iskoláskorúak „ráhangolása” az ismeretségek megőrzésére, ápolására, továbbfejlesztésére. Az osztályok, diákok közötti cserekapcsolatok ennek alapvető részei. Előnyös, ha családoknál kapnak az egymáshoz látogató diákok szállást, nem pedig kollégiumban. Hiszen kis közösségen keresztül jobban bele tudnak látni egymás kultúrájába, és mindenképp kellemesebb érzés - véleményem szerint - családi környezetben lenni. Így jobban lehet abban bízni, hogy a kapcsolatnak lesz folytatása. Erre jó példákat is láttunk már. Nem egyszer házasság született ezekből a találkozásokból.

A felnövekvő gyermek viszi magával ezt a kapcsolatot, beépül az életébe. Ebbe az állapotba kellene hozni több száz gyermeket, hogy aktív építői legyenek az ilyen barátságoknak. Ez is a célunk, s erre igyekszünk forrásokat biztosítani. Nem állunk meg ott, hogy csak a gazdasági

együtműködés lehetőségét keressük. Különböző közösségek, iskolás, kulturális, sport csoportok között szeretnénk rendszeressé tenni a találkozásokat valamennyi testvértelepülésünk esetében. A Testvérvárosi Alapítványon és a Humán Erőforrás Bizottságon keresztül igyekszünk a jövőben ilyenfajta támogatásokat is hozzátársítani a költségvetésünkhöz.

Az Európai Unió belüli kiemelt program, hogy közösen vegyünk részt pályázatokon. Egy ilyen sikeres pályázatnak volt köszönhető a szeptemberi nagyszabású testvérvárosok hétvégéjének a megszervezése is. 15 000 eurót nyertünk pályázati forrásból.

A 2014-15-ös esztendőben további hasonló jellegű programokra készülünk Conselve, Sucha Beskidzka, és erdélyi testvértelepüléseink bevonásával. Jászberény lenne ezekben a gesztor, de a települések majd mindegyikén szerveznünk kell több napos rendezvényeket. Ez a helyben élők hathatós segítségével tud jól működni és lehet igazán sikeres. Vállaltuk, hogy ezt elvégezzük.

- A szeptemberi rendezvénysorozaton volt lehetőség a vechtai polgármesterrel egyeztetni, ő hogyan látja a két város jövőbeni együttműködését, akár gazdasági vonatkozásban?

- Egyeztettünk. Arra jutottunk, hogy elkezdünk egy összeállítást készíteni. Megnézzük a jászberényi vállalkozások közül, melyeknek vannak nyugati, németországi, uniós kapcsolatai. Kik azok a vállalkozók, akiknek vannak olyan kapacitásai, termékei, amelyeket exportra fel tudnánk ajánlani. Amikor ez a felmérés elkészül, akkor tudjuk ezt a vechtaiak felé hírül adni, s várni, hogy milyen választ kapunk. Szeptemberi látogatásuk során a Fortaco Zrt.-nél jártak. A cég kint van a német piacon.

Hasznos volna egymástól technológiát tanulni. Fontos az együttműködésnél az ár- és minőség kérdése is.

Például az eper Vechtában később érik, mint nálunk. Ez is lehetne egy kereskedelmi láncszem, egyfajta előszezonni „eperkereskedelem”. A dinnyével ugyanez a helyzet. Hiszen van olyan minőségű a magyar dinnye, mint a görög vagy a spanyol. Számos ilyen terméket lehetne még sorolni, magas piaci elvárással.

Vechtában működik egy nagy zöldségelosztó nagybani piac, hűtőházzal felszerelve. Ha ki tudnánk alakítani egy értelmes minőségi gazdasági, kereskedelmi cserekapcsolatot, biztos, hogy el lehetne ott adni a mi termékeinket is.

- Hogyan értékelte a jubileumi eseményeket, a Testvérvárosok Hétvégéjét?

- A mindennapok munkája közben meg kell időnként állni, összegezni, visszatekinteni az elmúlt időszakra. Az ilyen ismeretségek ugyan számtalan dologról szólnak, kulturális, magánjellegű kapcsolatokról. De szólnak az ünnepekről, jókedvről, hangulatról, jó programról. És természetesen szólnak koccintásról is. Ezek ugyanúgy jelentős részei a baráti kapcsolatoknak. Az ünnepi négy napban ezt a hangulatot láttam: mosolyt az emberek arcán, jókedvet, érzelmi- leg felfogzottabb hangulatot. Ez így volt kerek, egész, s reméljük lesz még folytatása...

Bátonyi Attila a Jászberényi Polgármesteri Hivatal Kabinetirodájában dolgozott. 2013. nyár elején pedig ő lett a város aljegyzője. Ebben a tisztségében is sokat tesz, kiváló német nyelvtudásának köszönhetően, a Vechta-Jászberény között kialakult kapcsolat ápolásáért. Őt is arra kértem foglalja össze mit jelent a két város életében, hogy 20 éve „ismerik” egymást...

- Intenzíven elkezdett foglalkozni a két város kapcsolatával, túl azon, hogy tolmácként is tevékenykedett ebben az együttműködésben.

- Így igaz. Az idén elérkezett a két város kapcsolatának húszéves jubileumához. Ezért jártam idén Vechtában egyeztetni a testvérvárosi ünnepség részleteit, amit Jászberényben rendeztünk

Bátonyi Attila a két város polgármesterével

meg szeptemberben. 2014 nyár végén pedig Vechta ad majd otthont a jubileum újbóli megünneplésének. Vagyis, mind a két városban megemlékezünk az elmúlt két évtizedről...

A szervezésnek Egervölgyi József, a Testvérvárosok Baráti Egyesületének helyi elnöke és jómagam voltunk a koordinátorai. Rajtunk kívül azonban még sokan segítették a munkát.

A huszadik évfordulót szeptember 13-15. között rendeztük meg. Azért erre az időpontra tettük, mert a Jászberényi Nyár programjai elég zsúfoltak voltak. Ősszel pedig az Expóhoz és egyéb helyi rendezvényekhez kapcsolódóan sikeresen le tudtuk bonyolítani a testvérvárosok „hétvégéjét” is. A pályázati pénz nemcsak vechtai vendégek meghívását tette lehetővé. Százhat külföldit tudtunk a projekt keretén belül vendégül látni Jászberényben, de egyéb formában összesen mintegy 150 külföldi vendég vett részt a rendezvényeken.

A többség persze Vechtából érkezett, gyerekek, felnőttek egyaránt, de jöttek Gyimesfelsőlokról, Conselvéből, Tapolcsányból, Sucha Beskidzkáról, Técsőről is.

- *Hogyan látja Vechta és Jászberény kapcsolatát?*

- A két város kapcsolata egyértelműen prosperál. Az elmúlt években Jászberény testvérvárosai közül Vechtával fejlődött leginkább a közös gondolkodás. Ennek ellenére én úgy gondolom, hogy még több lehetőséget ki lehetne hozni ebből.

- *Mire gondol pontosan?*

- Egy gazdasági adatbázist készítettünk, melyben Jászberény gazdasági szereplőit vonultatjuk fel. Bemutatjuk azokat, legfőbb adataikkal, tevékenységi körükkel együtt.

Ezt szeretnénk a vechtai partnereinkkel megosztani. Ugyanis, úgy gondoljuk Vechtában nincsenek tisztában azzal, hogy Jászberény ipari potenciája mit foglal magában, amely jóval jelentősebbnek tűnik számomra a vechtainál. 12 000 ipari munkahely van Jászberényben és

számos vállalkozás. Szeretnénk, ha a gazdasági szereplők is jobban közelítenének egymáshoz. Ezt az elképzelésünket mind a két város polgármestere támogatja.

Egymás sportéletének megismerése terén is van még mit fejlődni. Vechtában egy sportcsarnokot építettek nemrég. Náluk, ha jól tudom, szintén első osztályú kosárlabda csapat működik. Tervezzük, hogy a mi csapatunkkal egy barátságos mérkőzést lejátszhatnak jövőre, amikor a jubileumi ünnepség Vechtában lesz megrendezve.

A két város iskolái között viszont nagyon pozitívan értékelem a kapcsolatot. Német és magyar gyerekek látogatják egymást. Ez kiváló nyelvtanulási lehetőség, azon túl egymás kultúrájának megismerésére is kiválóan alkalmas. Ebből ugyancsak sokat lehet tanulni. Ezért a Humánerőforrás Bizottság szakmai programja keretéből is szánunk ezekre a célokra pénzt fordítani. Az önkormányzat a Testvérvárosi Baráti Egyesületet 500 000 összegű támogatásban részesítette, és további 1,5 millió forintot kapott a Testvérvárosokért Közalapítvány. Tehát emeltük a rendelkezésre álló összegeket.

Nagyon jó a kapcsolat a két város szociális otthonai között, zajlik a kórházak szakmai együttműködése, rendszeres a kapcsolat a rendvédelmi szervek, rendőrség, tűzoltóság, zeneiskola között is. És természetesen sok a civil barátság és kapcsolat Vechta és Jászberény tekintetében, amelyet mind pozitívnak tartok, s remélem az intenzitás nem hagy alább, sőt inkább fejlődni fog a következő húsz évben is...

Egervölgyi József 2013. január 14. óta tölti be a Testvérvárosok Baráti Egyesületének elnöki tisztségét. Tagtársaival együtt arra törekszik, hogy Jászberény minden testvérvárosával széleskörű, tapasztalatokban, programokban gazdag kapcsolatot ápoljon. Egyebek mellett erről is beszélgettünk Egervölgyi Józseffel...

- Vechta és Jászberény kapcsolata hosszú, 20 éves múltra tekint vissza. Az ismeretség ápolására alakult a városban a Vechtai Baráti Kör Egyesület, amelynek Ön lett a közelmúltban az elnöke. Hogyan került az egyesületbe, amelynek a neve is megváltozott, Testvérvárosok Baráti Egyesülete néven működik tovább.

- A feleségben a Belvárosi Általános Iskolában tanított. Az iskolának volt egy jól működő kapcsolata a vechtai Schulzentrum Süd-del, a mai nevén Geschwister-Scholl-Schule-val. A kapcsolatot előzőleg Kormos Zoltánné ápolta, majd a feleségem is bekapcsolódott a szervezőmunkába. Így ismerkedtem meg 12 évvel ezelőtt én is Vechtával és az ottani emberekkel.

A helyi baráti körnek négy éve lettem a tagja, akkor Bernhardt András volt az elnök, aki mellett alelnökként tevékenykedtem. Egy éve pedig én látom el az elnöki teendőket az egyesületben, amely 58 fővel működik. A vezetőség havonta ülésezik, minden hónap első keddjén.

Mivel Jászberénynek több testvérvárosa is van, javasoltam a közgyűlésnek, hogy ezeket a kapcsolatokat célszerű volna általánosítani. Ezalatt azt értem, hogy egyesületünk tevékenysége ne csak Vechtára koncentrálódjon, hanem tartozzon bele a többi testvérvárossal történő kapcsolat szélesítése is. Így lett egyesületünk neve Testvérvárosok Baráti Egyesülete. A jászberényieknek legyen választásuk, mely országok, városok, emberek szokásaival, kultúrájával ismerkednek meg, hová utazzanak a testvérvárosok közül, akár Lengyelországba, Olaszországba, Németországba stb. A közgyűlés elfogadta és megszavazta. Úgy gondolom, a civil kapcsolatok nagyon fontosak, hiszen négyévente a politikai viszonyok változhatnak, de a civil kapcsolat erős maradhat. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a sokat emlegetett, átélt gazdasági válság megviseli ezeket a viszonyokat is. Az anyagiak egyre szűkösebb volta rányomja bélyegét a találkozások intenzitására.

- Azt mindenesetre kijelenthetjük, hogy a 20 év alatt nem ellaposodott, hanem egy erős kötelék alakult ki a két város között. Örvedetes, hogy két évtizede ápolja Vechta és Jászberény ezt a kapcsolatot...

- Ami Jászberény testvérvárosait illeti, az biztos, hogy a legintenzívebb civil kapcsolat Vechtával van. Ez az elmúlt húsz év alatt egyre jobban kiszélesedett, nemcsak pedagógusok ismerkednek ma már egymással. Erős kapcsolat alakult ki a tűzoltók, a rendőrség és az állatkert között, ami ma is működik.

- A közelmúltban sikeresen pályáztak. Az összeget be tudták építeni a szeptemberi Testvérvárosok Találkozója- programsorozatba.

- Pályázati lehetőségek eddig is voltak de nem éltek vele, illetve a közös szakácskönyv kiadására kértek és kaptak 100 eFt-ot. Most azért tartottam szükségesnek a pályázatírást, hogy az egyesület átalakulása és a 20 éves évforduló méltó megünneplése, valamint saját programok szervezése nagyobb finanszírozási igényű, mint amit az évi 4000 Ft-os tagdíj biztosít. De hosszabb távon is fontos a külső anyagi segítség bevonása, hogy a válság körülményei között is bővíteni tudjuk a civil kapcsolatokat a többi testvérvárossal is. Két pályázatot adtam be és ebben leírtam a céljainkat. Megértésre találtak a pályázatok és így sikerült 500.000 Ft-ot nyernünk, amivel természetesen el kell számolnunk. Amennyiben megfelelő önrészt tudunk biztosítani, tervemben szerepel uniós pályázatokon is részt venni a többi testvérvárossal közösen.

- Hogyan látja, mit tanultunk a húsz év alatt egymástól?

- Egy példát szeretnék elmesélni erre a kérdésre. Karl-Heinz felesége, Gréti (Gretel Wehry) mondta, hogy a 20 év alatt ő sokat tanult a magyaroktól a család összetartozásával, összetartásával kapcsolatban. Olyannyira, hogy megváltozott ettől az élete. Állítását jómagamnak is volt szerencsém egyik alkalommal náluk megtapasztalnom...

A családi kötelékek ott nem működtek olyan erősen, mint hazánkban. Grétiéknek négy gyermekük van. Közülük két lányával például korábban egy évben egyszer találkoztak, és az unokáival sem gyakran. Nemrégiben azonban szervezett egy találkozót, ahová meghívta az egész családot. Ezt a magyaroktól tanulta. Láttá, tapasztalta, hogy Magyarországon még mindig nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy a társadalom legkisebb egysége, a család összetartszon. S időnként egy-egy hétfégi közös ebédnél beszélgessenek a rokonok egymással. Nos, ezek az értékek nyomot hagytak Grétiben is, és most már igyekszik ezt a mindennapi életébe ő is beépíteni, egyre több családi összejövetelt szervez. Más oldalról sok fiattal találkozom, akik szintén úgy gondolják, hogy a magyar-német kapcsolatot ápolni, s fenntartani kell. Szorgalmaztam a két város kórházai, szociális intézményei közötti kapcsolatot is. Így kerülhetett sor arra, hogy a Szent Erzsébet Kórházban sebészként dolgozó Nagy Loránd, a

Egervölgyi József

nyáron velünk tartott Vechtába. Szépen meg tudta ott értetni magát, ismerkedett a német nyelvvel, az ottani emberekkel. A vechtai kórházban is szépen el tudott igazodni.

A rendszerváltás előtt a magyar ember nem ment külföldre. Főleg nem nyugatra. Amikor már lehetett, akkor csodálkoztam például én is rá: „hogy jé, virágot így is lehet nevelni”. Sok mindent tanulhatunk egymástól. Mi például azt, hogyan lehet a kertet, a házat, a környezetünket rendben tartani. Ebben a németek élén járnak. Ugyanakkor sokat tudtunk tanulni a takarékoság terén is. Egyszóval szívesen jönnek ők is hozzánk, és mi is szívesen látogatjuk meg vechtai barátainkat. Nem anyagi érdekek húzódnak meg a kapcsolatok mögött, hanem igazi barátságok, személyes kapcsolatok. Nem szabad, hogy ezek az ismeretségek megszűnjenek, sőt, ha lehet, inkább fejlesszük azokat, minden testvérvárosunkkal.

De szólnunk kell arról is, hogy mi, mit kaptunk, mit „nyertünk” ezen a kapcsolaton. A családok tudják ezt legjobban, és erről ők tudnának mesélni, de példákat szeretnék én is elmesélni: Tavaly december 6-án történt. Éppen az unokámnál voltunk és vártuk a Mikulást, amikor csengett a telefon és Karl-Heinz telefonált. Tájékoztatt, elhunyt egy idős vechtai hölgy, aki 10.000 eurót adományozott a Szent Klára Idősek Otthona konyhájának felújítására. Tessék elgondolkozni azon, hogy mi készíthet egy idegen országban élő, idegen hölgyet ilyen lépésre?

Az ügy most ott tart, hogy ez évben a vechtai látogatásunkkor Vargáné Deme Katalinnal, az otthon vezetőjével együtt megnéztük a Bundeswehr egy laktanyájában leszerelésre kerülő komplett konyhát. A szükséges elemeket ingyen átadják, a szállítás és beszerelés költségét az idős hölgy hagyatéka biztosítja.

Másik aktuális ügy, amit Karl-Heinz keresett számunkra, az pedig nem más, minthogy átadnak az Önkormányzati Szociális Otthon részére egy 50 darabos saniter (mosdókagylók, wc-k, elválasztófalak stb.) egységet, amit Bozóki Jánosné, az otthon vezetője személyesen tárgyalt meg Vechtában.

- Hogyan értékeli a 20 éves jubileumi ünnepséget? Milyen tapasztalatokat szűrt le a négy nappól? Volt-e ami kevésbé, és volt-e amivel teljesen elégedett volt?

- A 20 éves jubileumi ünnepséget nagyon jóra értékelem. Egyetlen programban sem volt olyan hiba, ami rontotta volna annak élvezhetőségét vagy célját. Csak jót hallottam a külföldi vendégektől. Persze a tapasztalatok alapján van, amin változtatnék és ez tanulság a jövőre nézve. Meg kell oldani a tolmácsolás problémáját, mert nagyon megnöveli az időt és unalmassá teszi a beszédeket. Ez csak a szinkrontolmácsolás technikai eszközeinek alkalmazásával javítható. Nekem, az volt a legérdekesebb, ahogyan a különböző testvérvárosok küldöttei viszonyultak egymáshoz. Több megbeszélésen részt vettem, ahol németek, olaszok, lengyelek és székelyek találkoztak. Kezdetben még bátortalanabban érdeklődtek egymás szokásai, országai iránt, majd a beszélgetések egyre jobban feloldódtak.

Földrajzi helyzeténél fogva tényleg lehet Jászberénynek egy közvetítő, koordináló szerepe! Most készül egy rövid ismertető az egyesületünk céljairól, működéséről. A megbeszéltek szerint ezt elküldjük olasz, lengyel és székely testvérvárosok képviselőjének a civil kapcsolatok fejlesztése érdekében.

Karl-Heinz Wehry-vel egyeztettük a jövő évi programot. Várhatóan május végén, június elején jönnek Jászberénybe. Felvetette, hogy 3-4 napra kirándulhatnánk Székelyföldre és szívesen megismernék Gyimesfelsőlokot és a szászok lakta területeket. Ez is a közös programok és ünneplés eredménye. Fontos az uniós országok polgárainak találkozása és egymás megismerése.

Köszönet a fordításért Anita Hoyernek, a fényképekért pedig Baráth Károlynak.

Kuli Barnabás

AMIKOR CUKORNÁDAT VÁGTAM A TRÓPUSOKON

Reunionról akkor hallottunk először, amikor jó sorsunk lehetővé tette trópusi nyaralásunkat az ott dolgozó gyerekeknél. A sziget mindössze 50 km széles és 70 km hosszú, Madagaskár és Mauritius között található az Indiai óceánban. Franciaország tengerentúli megyéje, ahol uniós szabályok érvényesek. A magas hegyek között megbúvó kis települések, az ezernyi vízesés, a türkizkék óceán egzotikus nyaralóhelyei és a világ ma is működő vulkánjainak egyike, a Piton de la Fournaise teszik változatossá ezt a trópusi szigetet. 2010-ben Reunion vulkáni csúcsait, völgykatlanait és sziklafalait az UNESCO a Világörökség kincsei közé választotta.

Reunion földrajzi helyzete

A sziget dél-keleti részét Vad Dél-nek, Sud Sauvage -nak hívják. Saint-Philippe, Saint-Joseph, Saint-Pierre városok, a Cascade de Langevin vízesés, és a kissé keletebbre eső láva folyások útja tartozik ehhez a vidékhez. Pár napot itt töltöttünk, hogy megismerjük a kreol emberek életét. Házigazdánk, Didier egy fiatalos, mosolygós férfi büszkén vezetett végig 10 hektáros birtokának egy részén. Ott jártunkkal egy időben a közeli városban, Saint-Joseph-ben egy vidékfejlesztési konferencia zajlott, amin ő gyakorlati bemutatóval vett részt. E rendezvénynek magyar résztvevői is voltak, így végre találkoztunk egy olyan kreol emberrel, aki tudta pontosan, hol van kis hazánk a térképen. A magyar hanglejtésünket figyelve megállapította, hogy semelyik nyelvhez nem hasonlítható. Fiatalos alkatát látva nem gondoltuk, hogy már

A sziget térképe

1987 óta gazdálkodik. Sétánkat a vetiver növény megismerésével kezdtük, aminek kellemes illata elűzi a molyokat a szekrényből, majd Didier lelkesen mesélt a cukornádról, ami Reunion „mindennapi kenyere”. A sziget az 1700-as évektől kávéültetvényekről volt híres, és csak az 1806-os ciklon után telepítettek cukornádat a kávé helyére.

A nádak fajtái közül 70% sárga-szárú, Didier is részt vett a legjobb fajta létrehozásában, amit számmal jelöltek, ez az R 570-es. A száraz évszakokban vágják, júliustól decemberig, még mindig kézi erővel, mert a terep adottságai miatt nehéz gépesíteni. Egy ember naponta 4-5 tonnát termel. Szigorúan korlátozzák a napi leadást, hogy ne legyenek aránytalanságok a birtokok között. Ennyi ismeretanyag után jött a gyakorlat, Didier egy hatalmas, éles machete-vel megmutatta a nádvágás technikáját, amit azután kipróbálhattak a vállalkozó kedvű férfi családtagok. A kreol gazda csodálkozó tekintettel nézte ügyes mozdulataimat, ami visszaidézte jásztelki gyermekkoromat, amikor ugyanígy vágtam kukoricaszárát. Megfelelne napszámosnak – mondta rólam Didier elismerően, s örültünk, hogy kellemes emléke maradt rólunk, magyarokról.

Megszagoltunk almaillatú-levelű fát, megcsodáltuk az ezen a vidéken jellemző vacoát a pimpin nevű termésével, s a vadon nőtt papaya fák után egy érdekes cserjéhez érkeztünk. Ez volt a Bourbon pointu café, hegyes kávé, ami a szemek hosszúság, kúp alakjáról kapta a nevét. Jelenleg a világ legdrágább kávéi közé tartozik. Legnagyobb előnye az alacsony, 07 %-os koffeintartalma, ami fele az arabica kávénak. A szigeten japán segítséggel 2007 óta kezdték el újra termesztetni. Másnap a gazdasszony házi lekvárjait reggeliztük, s megköszönve Didier ajándék bambuszait fájó szívvel búcsúztunk el a kedves kreol házaspártól. A falusi idill jelképe lett számunkra a Far Far birtok, amire mindig örömmel emlékezünk..

A Piton de la Fournaise a sziget aktív vulkánja és a táj ahol a láva érintkezik az óceánnal kihagyhatatlan látnivaló a turisták számára. A Vad Dél vidék keleti része ez, az útjelzőtáblákon az egyes lávafolyások évszámai követhetőek. A fotó az eddigi legnagyobb, 2007-es lávafolyásra épített úton készült, látszik a csupasz táj, növényeknek semmi nyoma.

1977-ben Sainte-Rose falu egy részét elöntötte az izzó láva, de a templom bejáratához érve kikerülte a lépcsőket. A templom melletti Szűz Mária szobor talapzatát is megkerülte, s a szobrot sem pusztította el. Ez a csoda zarándokhellyé tette a templomot, amit azóta a láváról neveztek el.

Az évtizedek óta meghagyott magma láttán képzeletemben megjelent a láva, látam a szikrázó tűz vörösét és meghatódva lépkedtem a fekete lávaközet mellett. Elhittem a csodát, s a felemelő érzésemet fokozta, hogy két héttel Nagyboldogasszony napja után voltunk itt, a napernyős Szűz Mária szobrot még a hívők csokrai borították. A Cascade de Langevin vízsugarai, mint ezernyi ér borították be a sziklafalat, s a kristálytiszta zuhatagok átlátszó fátyolként zúdultak alá a tó vizébe, mely smaragd zölden, vagy néhol lapislazuli kéken hullámozott. Igazat adtunk az útikönyvnek, ami a sziget legszebb vízeséseként méltatja e természeti csodát. A mondás szerint, vigyázzunk vágvainkkal, mert beteljesülhetnek. Nyaralásunk Reunion szigetén egy mesébe illő álom megvalósulása. Lelkesedésünk e földi paradicsom iránt töretlen, s azt kérem a sorstól, hogy a kaland folytatódjon! Reunion visszavár!

A szerző cukornádat vág

Sainte-Rose

L'Eglise Notre Dame des laves

A napernyős Szűz Mária-szobor

Cascade de Langevin

Mihályi Gábor

RENDAHGYÓ ÚTINAPLÓ

Ezen a turnén sem akartam naplót írni, mint ahogy az eddigiek egyikén sem. Nem volt rá készí-
tetésem, nem éreztem szükségét. Levelekben, később – ahogy a technika fejlődése lehetővé
tette – e-mailekben természetesen beszámoltam a szeretteimnek, barátaimnak az utazásaim,
külföldi szerepléseink legfontosabb eseményeiről. de hogy én naponta hosszú időket töltsék
lényeges, vagy annak tűnő történések körmölésével: azt azért ne!

Még valamikor a nyár elején együtt utaztunk Pethő Lacival Budapestre, aki beszélgetésünk
közben említést tett erről a könyvről, és felkért, hogy vessem papírra ennek a valóban nem
hétköznapi útnak a legfontosabb eseményeit: írjak egy naplót! Néhány hét gondolkodás után
aztán igent mondtam. Egyedülként azt a feltételt szabva, hogy ne várjon tőlem szokványos
útleírást, mert nem vagyok író. Természetesen „két-három összefüggő gondolat” lejegyzésére
képes vagyok, hiszen koreográfusként szinopszisokat, művészeti vezetőként beszámolókat,
terveket, pályázatokat kell elkészítenem, de az útleírás az azért más műfaj.

A Rendhagyó útinapló szándékaim szerint két jól elválasztódó részre tagolódik. Az önálló
fejezetekben egyrészt megjelennek a turné első hónapjának számomra legfontosabb esemé-
nyei, amelyeket a hagyományról, az Együttesemről, a pályámról, az ars poétikámról szóló
„bölcselekedések” egészítenek ki. Ezek az írások, még ha latens módon is, de ugyanarról szól-
nak: nekünk, huszonegyedik századi magyar embereknek múltunk ismeretével felvértezve,
mind közösségként (nemzetként), mind önálló entitásként: helyünk van a világban!

Az indulás

Szeptember 13. Jászberény–Budapest

Hajnali fél háromkor csörgött az óra, nem mintha már nem lettem volna ébren. Újra és újra át-
gondoltam: becsomagoltam-e mindent, amire szükségem lehet a három hónap alatt? Az elmúlt
napokban elköszöntem mindenkitől, aki fontos a számomra. Lezártam a „lógó ügyeimet”,
hiszen nagyon más lesz ez az időszak, mint egy szokásos, néhány hetes vendégszereplés. Azért
van már némi túlélési gyakorlatom – biztattam magam –, hiszen az elmúlt évtizedekben már
ötször csináltam végig az ehhez hasonló turnékat. Négyyszer még táncosként, aztán ötödször
már művészeti vezetőként, mint ahogy a mostaninak is én vagyok az első számú művészeti
felelőse. A repülő negyed hétkor indul, majd amszterdami átszállás után, a helyi idő szerint
tizenegy óra körül érkezünk San Franciscóba. Utolsó ellenőrzés a csomagoknál: oké, megvan
az ütött-kopott, kakasos cserép sótartó is! Ezt a kis kabalát már több mint huszonöt éve máni-
ákusan cipelem magammal minden utamra. A kis kakas már bejárta a fél világot! A második
amerikai útra pakoltam össze a holmimat. A kislányom – aki alig volt több egy évesnél – ter-
mészetesen körülöttem sertepertélt, és segíteni akarván a csomagolásban, tette be a bőröndbe
a kakasos sótartót. „Nagyon édes vagy, Dorka – mondtam neki –, de nekem nem kell.” És fél-
retettem. Persze újra hozta! Én újra félretettem, ő újra hozta, és ez így ment egészen a bőrönd
bezárásáig. Amikor aztán egy nap múlva a New York-i szállodában kinyitottam a bőröndöt,
a kis kakas köszöntött rám a ruháim közül, amitől – ezt látva – apai szívem igen megrendült.
Csoda, hogy azóta egy lépést sem teszek nélküle?

Már csak néhány „pillanat”, és a Magyar Állami Népi Együttes társulata elindul a kétezres évek második évtizedének talán legfontosabb turnéjára a Columbia Artists, Amerika legnagyobb koncertügynöksége szervezésében. Hosszú évek előkészítő munkájának eredménye ez a vendégszereplés.

Az előzetes tervek szerint szeptember 13. és december 17. között 73 előadás, 63 város, több tízezer mérföld, és majd' százezer néző vár ránk az Új Világban: írom a száraz adatokat a turnéről. Miközben sokkal több ez a három hónap egy egyszerű adathalmaznál, legyen az bármennyire is impozáns. Hiszen ritkán adatik meg egy művészegyüttes számára, hogy a világ egyik legfontosabb „kulturális piacán” mutathassa meg művészetét. Ritkán adatik meg, hogy ilyen intenzitással és hatáskokkal tudjon hazánk kultúrájáról a tánc és a zene egyetemes nyelven beszélni. Hogy miközben ezeréves hagyományainkat állítja színpadra, teszi ezt úgy, hogy közben önmagáról is beszél. Viszonyáról a tradícióhoz, és viszonyáról a jelen világhoz.

A Magyar rapszódia – Amerika című előadásunk – mely a mostani turné programja – mai dramaturgiájával, letisztult világával, határozott üzenetével mintát közvetít és utat mutat. Utat mutat és segít az eligazodásban, hogy az urbanizált, múltját felejtett ember rátalálhasson saját gyökereire. Legyenek azok több generációs amerikaiak, vagy a magyar diaszpóra tagjai. Igen, az „amerikás magyarok,” akik a legutóbbi turnénkhoz hasonlatosan remélhetően nagy létszám-ban látogatják majd. az előadásokat. Ők azok, akik kitüntetetten fontosak a számunkra, hiszen általunk erősödhetnek meg lazuló szálaik a hazával, erősödhetnek meg magyarságukban.

A társulat nagyobbik része még nem volt Amerikában, így érthető módon nagy a várakozás. Miközben nehéz búcsúk lesznek és könnyes elválások, hiszen itthon maradnak feleségek, kicsi gyerekek, kedvesek, szülők, tanítványok, barátok...

Az otthoniak helyett mi leszünk majd egymás családja, közösen ünnepelünk születésnapot, névnapot. Várjuk az otthoni híreket, ha kell, osztozunk az örömben, de ha kell, a bánatban is. Az előadások és az utazások közötti lopott pillanatokban várost nézünk, állunk a Csendes-óceán partján vagy a Mexikói-öböl fehér homokján, hallgatjuk a Niagara dübörgését, a metropoliszok lüktetését, fotózkodunk a Golden Gate-en vagy a nevadai sivatagban, koccintunk a San Diegó-i magyar házban, vagy csak csendesen nézzük, hogy már hullnak a levelek, vagy már esik a hó.

Sokszor elhangzott már, hogy Magyarország legnagyobb értéke sajátos és egyedi nemzeti kultúrája, a klasszikustól a népművészetten át a kortárs művészetig. A Magyar Állami Népi Együttes első számú képviselője azon társulatoknak, melyek hagyományos kultúráikat magas színvonalon művelve képesek azt a nagyvilág számára átélhetően megjeleníteni. Küldetése van, képviseli a magyar népművészetet nemcsak itthon, hanem a világ színpadain is.

Legutóbb 2007-ben szerepelt a társulat az Egyesült Államokban és Kanadában. Az akkori turné egyértelmű szakmai és közönségsikerének egyenes következménye az idej meghívás. Akkor Bartók Béla génusza előtt adózva a Magyar Concerto című előadással szerepeltünk, amiről így írt Robert Johnson, az Egyesült Államok egyik legelismertebb tánckritikusa: „Ezek a kitűnő táncok igen robusztusnak, szilárdnak tűnnek. Olyan életerősek, mint a földre dobbantó fiatal férfiak, akik ugrás közben határozottan verik össze csizmájukat, s virtuskodva csapnak combjukra. Mégis olyan törekenyek, mint egy életmód, amely egyik percről a másikra feladható. Hátborzongató élőképükkel a Magyar Állami Népi Együttes táncosai rádöbbennek bennünket arra, hogy a történelemnek vagyunk szemtanúi.”

Megérkezés

Szeptember 13. San Francisco

Tizenkét óra repülés után már teljesen mindegy, hogy landoláskor mekkorát dobban a repülő kereke. A mi érkezésünk talán nagyobb zajjal járt, mint illett volna, de igazából meg sem ijedtünk. A tizenkét órás – ha a bejelentkezést, az útlevelvizsgálatot, az amszterdami átszállást is beszámítom, már inkább húsz órás – bezártság, a gép monoton zúgása, a légkondicionálás száraz levegője eltompítja az embert. És még ezután várnak ránk a bevándorlási hivatal tisztjei...

Az amerikai munkavállalási vízum megszerzése nem nehéz dolog, bár a kérdőíven igen meglepő kérdéseket is feltesznek: Részt vett-e terrorista cselekményben? Támogat-e terrorista szervezeteket? stb. Ki az az örült kezdő terrorista, aki ezekre a kérdésekre igennel válaszol? Persze valahol érthető is a bizalmatlanság – a mindkét kéz ujjait érintő ujjlenyomat-vétel, a követségi tisztviselővel történő elbeszélgetés –, hiszen szeptember 11. sokkolta Amerikát, a megtámadhatatlanság illúziója örökre szertefoszlott. A szigorú repülőtéri ellenőrzések is erre vezethetők vissza, amelyek járnak ugyan kellemetlenségekkel, de ha ezek szükségesek ahhoz, hogy biztonságosan utazhassunk a világban, kénytelenek vagyunk mindezt tudomásul venni.

Ha megvan a vízumod Amerikába – vagy érkezhettél vízum nélkül is –, még egyáltalán nem biztos, hogy be is engednek az országba. A bevándorlási hivatal tisztje – arra való hivatkozással, hogy biztonsági kockázatot jelentesz az országra – a beléptetést megtagadhatja. Mi persze olyan nagyon nem izgultunk, bízva a Magyar Állami Népi Együttes státuszában, de azért furcsa volt látni a külön sávban nevetgélve beszélgető amerikai állampolgárokat, és a tőlük elkülönítve, csendesen várakozó mindenki mást.

Ha nem tudtam volna, hogy San Franciscóba érkezünk, azt hihettem volna, hogy talán Kínába. A tíz ellenőrző ablakból legalább hatnál kínaiak ültek. (Volt még két-három afroamerikai, és egy, talán indiai bevándorló, vagy annak leszármazottja.) Elég mókás volt látni, hogy ez a „színes” társaság vigyázza a „fehér Amerika” biztonságát. Ha azonban tisztában vagyunk az itteni helyzettel, akkor nincs ebben semmi mókás, sőt természetes, hiszen a migráció folyamatos még napjainkban is. A régebben érkezettek döntő része pedig már régóta amerikainak vallja magát. A gyökereiket megtartják (ez azért sajnos nem általánosan érvényes minden népcsoportra; szomorú látni, hogy milyen tempóban hullanak szét például a magyar közösségek is), de lojalitásuk új hazájuk iránt megkérdőjelezhetetlen.

Olyan családban nőttem fel Jászberényben, amely a néptáncsal, a népzenevel, egyáltalán a tradicionális kultúrával semmiféle kapcsolatban nem állt. Arról sem tudtam, hogy ilyesmi egyáltalán létezik. Aztán egy május elsején kimentünk a szüleimmel a város melletti majálisra. Úgy emlékszem, tizenhárom múltam. Letelepedtünk egy másik familia szomszédságába, ahol volt egy hozzám hasonló korú kislány. A szüleink mindenképpen össze akartak barátkoztatni minket, amit én viszont egyáltalán nem akartam. Tudniillik a lány nagyon csúnya, vastag, barna harisnyát viselt, ami rettentően taszított engem. Egyébként is – akkor még – „elfogódott gyerek” voltam, ezért megunva a nyaggatást, felálltam és elszaladtam. Aztán, ahogy ott bolyongtam a tömegben, hallottam valami furcsa zenét. Közlebb lépve megpillantottam az éppen akkoriban alakult Jászság Népi Együttest, amint egy meglehetősen egyszerűen összeácsolt színpadon táncol. (Az volt talán az első előadásuk.) Az élmény úgy hatott rám, mint derült égből a villámcsapás. Valósággal megrökönyödve álltam, és néztem, mi történik a színpadon. Nem tudtam, hogy mi az, csupán sejtettem. Bátyám feltűnése – aki utánam jött, hogy el ne tűnjek – rántott vissza a valóságba. A megdöbbenést látva az arcomon megkérdezte: „Tetszik ez

A második szabadnap a Csendes-óceánnál

neked?” „Hú, nagyon!” – mondtam. Ezután felajánlotta, hogy odavisz a vezetőhöz, de izgalomban visszautasítottam. Aztán, amikor gimnazista lettem, egy szeptemberi napon az egyik óra előtt belépett a terembe Papp Imre, a néptáncgyűttes vezetője (ő akkor kémia tanár volt a gimnáziumban), és hívott bennünket az akkor alakuló ifjúsági csoportba. Vagy nyolcan jelentkezünk. Ezután már nem volt megállás... Gyönyörű évek voltak, rengeteg munkával ugyan, de tele sikerrel, a teljes életemre meghatározó élménnyel. Ebben a táncos-zenész közösségben váltam felnőtté, itt formálódtam képességeimben, jellememben. Itt alakult ki a világról alkotott képem, itt tettem örök életemre hitet tradicionális kultúránk mellett.

Egy igazi táncosnak nemcsak mozgásigénye, lelke, tehetsége, hanem különféle közlési vágyai is vannak. A színpad tulajdonképpen erre ad lehetőséget a számára. Ha azonban koreográfus is egyben, akkor ez a közlési vágy még fokozottabban jelenik meg. Bennem már elég korán – nem sokkal a Magyar Állami Népi Együttesbe kerülésem után – működni kezdett ez a vágy. Kevésnek éreztem, hogy csak táncos vagyok; gondolataim támadtak, amelyek nyugtalanná tettek.

Amikor felkértek, hogy legyek a szolnoki Tisza Táncgyűttes művészeti vezetője, boldogan vállaltam el a feladatot. Nagyon szerettem a „tiszásokkal” dolgozni, az ő segítségükkel váltam alkotó emberré, koreográfussá. Azonban nemcsak a koreográfiai ismereteket szereztem meg náluk, hanem arra is ott tanított meg az élet, hogy hogyan kell bánni az emberekkel. Megtanultam, hogyan építhetek fel egy rendszert, amiben sikeresen lehet létezni. Megtanultam, hogyan kell egy együttest vezetni, egy közösséget működtetni. Ez alatt a tíz év alatt, amit együtt töltöttünk (eközben az Államiban is táncoltam), szinte nem volt olyan fesztivál, ahol ne első díjat nyert volna az együttes, vagy az a koreográfia, amivel elindultam. Ezen sikerek után – közben – kaptam lehetőséget arra, hogy elkészítsem első műsoromat a Magyar Állami Népi

Együttesben. A társulat művészeti vezetőjeként nagy elődeim – Rábai Miklós, „a legendás alapító”, Timár Sándor, „a táncházmozgalom kiteljesítője” – utódjának tekintem magam. Irányításommal az együttes új korszaka indult el, és teljesedik ki reményeim szerint. Egy új együttes született, mely a hagyományos néptánc-értelmezések mellett nyitott a kortárs művészetek felé is. Darabjaimban a hagyományos néptánc, népzene, a korszerű scenikai eszközök és a mai dramaturgia együtt hoznak létre egy közösségi, de személyes azonosulásra alkalmas, univerzális értékeket képviselő kortárs színházat. Alkotói munkámban Bartók Béla a példaképem, akinek szellemisége, életműve bizonyíték arra, hogy a hagyomány és a modernitás egymást kiegészítő kategóriák.

A társulatnál több mint húsz egész estés műsort készítettem. Számomra különösen kedves a Naplegenda, a Bartók-trilógia I. rész: Kincses Felvidék, a Földön apám fia volnék, a Bartók-trilógia II. rész: Labirintus, az Édeskeserű, a Hajnali Hold és a Szarvasének.

A belépés mindenkinek sikerült („vi ár veri hepi”), és már csak a vámosok voltak hátra! Ezen a megpróbáltatáson is átvergődve – bár néhány kiló gondosan fűszerezett kolbász, és néhány tábla még gondosabban füstölt szalonna bánta a vámosok szigorát – végre beleszagolhattunk a késő nyár kaliforniai illatába...

Megérkeztünk Amerikába.

Első előadás

Szeptember 15. San Rafael

A város a San Franciscó-i öböl keleti oldalán fekszik, jómódú emberek lakják, ahogy barátaim mesélik. A színház építészetileg igen izgalmas. Ultramodern, de mintha sárgás-vörös színével, gömbölyített formáival az indián pueblók stílusát hozná, és ezen túl még valami spanyolos lazaság is átsüt rajta. Körülötte ápolt parkok, tavak, vadkacsákat etető emberek. A gondos tervezés miatt a nézőtér minden pontjáról jól lehet látni a színpadot. Mind a fény, mind a hangtechnika megfelelő. A színpadnyílás széles, a padozat jól dobban, ideális helyszín egy táncelőadáshoz. A kvízjeink szerencsésen megérkeztek: 26 jelmezes láda, 3 konténer a hangszereknek, 5 további konténer a technikának, kellékeknek, ami együtt több mint három tonna. A közönség szépen gyűlik, még néhány perc, és a Magyar rapszódia elindul...

A rapszódia, mint műfaj jellemzője a zaklatottság, az érzelmek, gondolatok szenvedélyes hullámzása, a kifejezés szabadsága. A Magyar rapszódia – Amerika című előadásunk a műfaj legfontosabb jegyeit magába építve, a tradícióra támaszkodva, abból inspirálódva hoz létre egy sajátos és egyedi táncrapszodiát. Egymást dinamikusan váltó képekben tűnik fel a Kárpát-medence paraszti hagyományainak kavargó sokszínűsége: a férfitáncok akrobatikussága, a lánytáncok lírája, a páros táncok virtuozitása. A népzenei kultúra legszebb dallamai hol tánc kíséretként, hol bravúros szólókként, hol fergeteges zenekari játékként jelennek meg.

Az előadás zenei szempontból a magyar népzene régebbi rétegei mellett teret szentel a XIX. században gyökerező csárdás és verbunkos zenének is. Ez az igen karakteres, semmivel össze nem téveszthető új műfaj, melynek származása és utóélete oda-vissza játszott a népi és a műzene mezsgyéjén, ereje miatt hatott a magyar és nem magyar zenekultúrára is: olyan alkotókra, mint Brahms, Berlioz és Liszt Ferenc.

Azt hiszem, az előadásunkat az teszi többek között egyedivé, hogy jó érzékkel egyensúlyoz a „látványosság” és az „intellektus” között. A hol dinamikus, hol lírai tételei a konzekvensen változó térrajzokkal párosulva forrnak szerves egységbe a zenével és a látvánnyal. A koreográfiák a műfaj legjobb példáit követve, nagy hangulatváltásokkal sorjáznak elő. A táncjelene-

tek matériáját a Kárpát-medence folklórja biztosítja, melyből a színpad könyörtelen szabályai szerint válogattunk, sűrítettünk, az egyes jelenetekhez gondolati-érzelmi többlettartalmakat rendeltünk.

„A papíron, lemezeken és múzeumi raktárakban őrzött kincs halott, ha nem teljesítheti már a gyakorlatban megtartó hivatását...” – vallom én is Andrásfalvy Bertalannal. Ezért a Magyar rapszódia – Amerika című produkció nemcsak művészi élmény, virtuóz látványosság, megérintő líra, mély érzelmeket kiváltó zenei gazdagság, hanem a néptáncos-népzenei hagyományokat tisztelő, de abban új lehetőségeket látó és kereső előadás, mely által az a modern ember érzelmeinek, gondolatainak, egyéni vagy közösségi identitásának kifejezőeszközévé válhat. Üzenete pedig segíthet abban, hogy a „ma embere” ne gyökértelen, számkivetett, érzelmeitől, hagyományaitól megfosztott túlélő legyen a XXI. század kopárra fésült szigetén.

A Marin Center 2000 fős színháztermében aztán állva tapsolta végig a közönség az újra és újra kikövetelt ráadásokat. Az előadás végén sokan odajöttek a művészbemutatóhoz, remélve, hogy válhatnak néhány szót a művészekkel, megszoríthatnak néhány kezét, remélve, hogy elmondhatják: jó volt magyarnak lenni ma délután San Rafaelben. Közben nem magyar ügy volt ez az előadás, hiszen a nézők döntő többsége semmilyen magyar gyökerekkel nem rendelkező amerikai volt. Egyikük ezt mondta: „Mélyen felkavart, amit láttam. Meg kell ismernem ezt az országot, ezt a kultúrát. Soha nem gondoltam volna, hogy saját múltamat egyszer egy magyar táncegyüttes tükrében pillanthatom meg.”

Egy nap a városban

Szeptember 18. San Francisco

San Francisco az Egyesült Államok talán legélhetőbb, európai szemmel legszebb városa. Ha jól számolom, már hetedszer járok itt. A spanyol hódítók találtak rá a védett öbölre – kiváló kikötési helyet biztosított a számukra –, amelynek partján aztán várost alapítottak. A San Franciscóra jellemző, semmivel össze nem hasonlítható spanyolos bájta a később érkező szikár angolszászok a mai napig sem tudták eltüntetni. A város egyik védjegyévé vált Golden Gate híd mellett, hullámos utcákon sétálva újra és újra felbukkan a tenger látványa. Amerikában még a nagyvárosokban is kevés a gyalogos, a sétáló ember. New York persze más, és Chicago vagy Boston is. Itt azonban szinte „európai” a hangulat. Tele vannak az utcák járókelőkkel. Az éttermek, bárók, kávézók „párizsian” asztalokat tesznek a járdára, ahová le lehet huppanni egy kávéra, majd futni tovább, vagy kényelmesen elüldögélni – diós, sült fűgét enni ricottával, aztán belemerülni a „tengeri ügyekbe”, a halak, rákok világába –, és élvezni a késő nyári nap melegét, ahogy tettem én is „amerikás magyar” barátaimmal.

Egy város többszöri látogatása egyrészt otthonos érzeteket kelt, másrészt – a szükséges ismeretekkel már felvértezve – nem kell izgatottan futkosni a látnivalók után.

Lehet lustán mérlegelni: mit is szeretnék ma csinálni?

A kikötő stégjein dagonyázó fókákat persze most is látni kell, ahogy a hajókázást sem lehet kihagyni az öbölben, hiszen a víz felől is igen impozáns a város, és az Alcatraz komor sziklája is újra és újra megérintő.

Aztán ennyi!

Nem lógunk már a régi drótkötél húzta villamoson, nem járjuk le a lábunkat az olasz és a kínai negyedben, nem lihegünk fel a kilátóra, nem akarunk a Golden Gate-en fényképezkedni, hiszen ezeken már átestünk...

Magyar rapszódia műsorképek. Készítette: Dely Kornél

Hanem csak üldögélni akarunk, és jókat beszélgetni a világ dolgairól a páras poharak mellett a rég nem látottakkal, és beszívni a város illatát.

„Egy olyan nagy létszámú, hivatásos néptáncsoport, mint amilyen a Magyar Állami Népi Együttes, hasonlóképpen a világszerte hasonló céllal létrehozott, hasonló méretű társulásokhoz, élő ellentmondásként működik. Eleven állapotában kéne bemutatni valamit, ami a dolgok természetéből fakadóan már csak emléke az eleven állapotnak: lakott állapotban egy skanzen, mozgásban egy múzeumot.”

„Nem könnyű feladat egy ma már közel egy évtizedes művészeti munka – saját szempontból törvényszerűen szubjektív – rövid értékelése. Felidézni azokat a filozófiai alapvetéseket, művészeti irányokat, melyek tudottan vagy tudatlanul működtették cselekvéseimet az elmúlt évek során. Értekezni a hagyomány mibenlétéről. Választ adni a kérdésre: mit tegyünk a hagyományainkkal, az európai vagy a »globális kultúra« hatásaival, hogy az ember, aki már ki tudja, mióta bolyong ebben a konfliktusban, megtalálja a saját útját! Hiszen számomra is teljesen nyilvánvaló, hogy a tradicionális kultúra nem más, mint a személyes út, amely elvezet hozzám. A kultúra csak akkor lesz valóban kultúra, ha valakiben megtestesül, mert a kultúra valami eleven dolog, ami az emberben, a mai modern emberben továbbélve jelenik meg. A tradícióból kiinduló »kortárs néptáncművészet«, melyet hitem szerint a Magyar Állami Népi Együttes művel, a mai kor nyelvén, a ma emberét megszólítva, a jelen részévé, személyessé teszi a régi tánc-zene-kultúrát.

Ha az elbizonytalanodás, a régi bevált formák kanonizálása, esetleg válság tapasztalható a néptáncművészetben, akkor válságának oka – többek között –, hogy kívül rekeszti magát a koron. Nem képes, és nem is törekszik a változás részévé válni. Márpedig csak az a hagyomány,

amely a ma emberében hagyománnyá válik! A Magyar Állami Népi Együttes válasza ezért a változásra nem a változatlanóság, vagy az »alapvető«, a tradíció megváltoztatása, hanem – éppen saját mai eszközei, tehetsége és azonosulása révén – az »alapvető« folyamatosságának megőrzése. Így lehet a »kortárs néptánc« a tánc hagyomány fenntartásának, kultúránk stabilitásának eszköze ebben a folyamatos változásban.”

Az Orbán Ottó-i glosszában, melyből a fenti idézetet közöltem, az Együttes Naplegenda című műsorát méltatta az akkor már nagy beteg szerző. Természetesen, ha a hagyományt egy lezárt – „múzeumi” – folyamatnak hisszük, az orbáni értékelés helytálló. Ha azonban nem, akkor az ember valóban értetlenül áll, hiszen hogyan mozoghat egy „nem múzeum”, és hogyan lakható egy „nem skanzen?” Orbán Ottót kiindulási pontja helytelenségéről meggyőzni sajnos már nem tudom, de a hasonlóképpen gondolkodókat, ha nem is ezzel a néhány gondolattal, de a Magyar Állami Népi Együttes elmúlt évtizedének alkotásaival talán igen.

Estére aztán befutottak a találkahelyre a várost járó felfedezők. Mintha magamat láttam, hallottam volna 29 évvel ezelőtt! Lejárták a lábukat, izgatottak voltak az élményektől, meséltek szakadatlan, megérintette őket a város. A buszunkon, amivel mentünk vissza a hotelba, azt hiszem – a sofőr mellett –, csak én voltam ébren.

Ők mélyen aludtak.

Holnap egy várossal megint tovább megyünk: új közönség, új előadás.

Ebédeljünk

2013. szeptember 20. Folsom

Amerikában, ha van némi pénzed, igen nehéz éhen maradni. Rengeteg az étterem, a gyors- és még gyorsabb büfé. A hazafias amerikai – hamburgert, csirkét meg különféle marhahúsokat sütögető – helyekbe sem nehéz belebotlani. Aztán ott vannak az egzotikumok: a mexikói, vietnámi, thaiföldi, kínai, mongol, indiai, hawaii meg karibi stb. evőhelyek végeláthatatlan sora. A tengeri úszkálókra és a parton (a tenger fenekén) lassan közlekedőkre specializálódók is gazdagítják a sort. Na és az olaszok! „Pizzeria La Mamma” és a többi. Ahol nemcsak a pizza frenetikus, de a spagetti is isteni a mellé biggyesztetett fokhagymás pirítóssal. (Olaszországban ilyen jó pizzákat nem lehet enni, aminek valószínűleg az az oka, hogy akik értettek hozzá, azok emigráltak az Új Világba, vagy agyonlőtte őket a maffia.)

Amerikában, ha kevés pénzed van, akkor sem halsz éhen, hiszen minden nagyobb élelmiszerüzletben vehetsz szinte fillérekért kész ételeket: hideg salátát éppúgy, mint meleg sültetket, tésztákat, rizseket.

Amerikában, ha sok pénzed van, megtalálhatod a világ „legtrendibb” konyhaművészetét.

Amerikában, ha nincs pénzed, és nem akarsz börtönben végezni, éppen úgy éhen halhatsz, mint bárhol máshol a világban!

Egy hete vagyunk itt, és tényleg páratlan ez az éttermi gazdagság. Ennek ellenére ma éjszaka egy, a késő nyáron készült bográcsos birkapörkölről álmodtam. Nemcsak az ízeket és illatokat éreztem, de némi megvilágosodást is, mint Buddha a Bodhi Fa alatt. Megerősödtem a tudatban, hogy a főzés egyrészt ráció (hagyma, paprika, só...), másrészt művészet (színek, ízek, tónusok...). Ha tehát ilyen tevékenységet végzünk, tudnunk kell, hogy a praktikum mellett az érzelmek is motiválnak bennünket; ilyenkor az agy mellett a szívnek is kitüntetett jelentősége van.

Apropó, ha már szív, nagyon szeretem a belsőségpörköltet!

Egyszer ettem egy – első hallásra meglehetősen bizarr – TŰDŐ VAGDALÉK LEVES nevű ételt. Ez a leves riasztó elnevezése ellenére, a bujaság netovábbja. Van abban valami felka-

Vendégségben

varó, ahogy a felszeletelt és roppanósra főzött állati testdarabok a zöldségfélék puhaságával keverednek. Ahogy ezt az egészséget finoman körüluggi a borecet karcossága, amit meghökkentő módon bársonyít a tejszín. Mindezek fölött mint átfutó szellő: a fokhagyma, a babér és talán némi csípősség, mely a paprikától eredeztethető... Mindennek tetejében vajjas galuskák bukdácsolnak a petrezselyem tarkította felszínén.

Kitekintve a szállodaablakon, számot vetve a lehetőségekkel, úgy döntöttem, ma elsősorban a zöldségekre koncentráló kínai étel lesz ebédre – inkább a pentaton dallamrokonság, mint az olcsó tornacipők miatt esett erre a népre a választásom. Valahogy ma nincs kedvem „marhahúsgyári” vagy „csirkehúsgyári” étel-illúziókat kergetni!

Ó, Fortuna!

Szeptember 26. Las Vegas

Már napok óta erről beszéltek... „A piros a nyerő!” „A szobaszámot kell megtenni, az a tuti!” „Egy frászt, a születési dátum az, ami biztos!” „Tizenháromra már ne kérjetelek, az istenért, a bank be fog sokallni!” „A félkarúakat finoman huzigáljátok, lelkük van!” Szóval megbolondította őket Las Vegas ígérete, mint engem is, bármikor jártam is erre.

Kora délután érkeztünk a városba. Kinézve a busz ablakán újra megállapítottam, hogy a napali fények nem tesznek jót Vegasnak. Pont olyan tucat-amerikai város képét nyújtja, mint amilyenekkel tele van az ország New Yorktól Los Angelesig. Az általános képet azonban még tovább rontja a gyorsbűfék, üzletek, szállodák között újra és újra megjelenő kaszinók plasztik díszleteinek meglehetősen komikus látványa. (Ezek között talán a legszánalmasabb a Luxor erőltetett ó-egyiptomi kulisszája.)

De csak bukjon le a nap a környező hegyek mögött! Gyulladjanak ki a fények! Szippantson be a város lüktetése! A varázslat beindul, és az addig kritikusan szemlélődő ember is boldogan adja át magát a hamis illúzió mágiájának.

Már napokkal előtte bejelentkezett nálam e-mailen Péter – látva, hogy az együttes fellép a városban –, felajánlva a lehetőséget, hogy látogassuk meg a pizzériáját, amelyik „garantáltan a legjobb a környéken” – írta. Mit lehet erre mondani? Naná, hogy megyünk! A pizza valóban szenzációs volt, mint az a sikertörténet is, amit a tulajdonos elmesélt magáról. Senkit nem akarok emigrációra biztatni, de Pétert hallgatva: Amerika még mindig a lehetőségek hazája! (Persze kell a boldoguláshoz bátorság, vállalkozóképeség, tudás... és sok-sok szerencse is.) A több mint két évtizedes kintlétnek semmi nyoma a beszédén, semmi akcentus. „Most vettem egy házat a Balaton mellett – mondja –, mert ugyan Amerikában egy új hazára találtam, de a régit is meg kell tartani!”

Az utolsó pillanatokot éljük. Hagyományos kultúránk megismerésének személyesen megélhető lehetősége lassan végérvényesen elmúlik. A film, a videó és más rögzítési formák segítségével természetesen a múlt emlékei felidézhetőek lesznek a jövőben is. Elődeink gyűjtéseinek eredményeképpen száz év múlva is képesek lesznek az akkori koreográfusok reprodukálni Rábaköz, Bonchida vagy éppen Gergely András táncait, dalait, zenéit, szokásait. A táncjelírás, a kotta, a különböző tanulmányok, a népszerű leíró vagy tudományos igényű könyvek és kiadványok a továbbiakban is rendelkezésre állnak majd.

Nem lesz azonban személyesen megélhető pillanat. Nem lesz találkozás. Nem lehet majd eljutni az emberhez, annak lelkéhez, ezáltal a lényeg megértéséhez. A jövő táncosai, koreográfusai nem tudják majd, milyen a múlt emlékeit őrző zseniális parasztembereknek az asztalánál ülni. Nem tudják, milyen a poharukat fogni, a szavukat hallgatni; érezni a felőlük áradó végtelen bölcsességet. Együtt táncolni, énekelni velük, megismerni belőlük mindazt, ami megismerhető, vagy csak ülni csendesen a tornácukon, és tapasztalni, hogy náluk milyen lassan is múlik az idő.

Az utolsó pillanatokot éljük. Mint szerelmesnek a párja karjába, úgy kell nekünk is minden lehetőségbe belekapaszkodnunk, megragadnunk a ritkán adódó alkalmakat, hogy odaülhessünk az asztalukhoz...A Magyar Állami Népi Együttes fiatal táncosainak és zenészeinek jó része természetes módon falu- (Erdély-) járó. Tudják, hogy a jelen mulandó, hogy az megismerhetetlen. Akarják és keresik a néphagyománnyal való találkozás lehetőségét. Személyes kötődésük ehhez a kultúrához örökre elrendeltetett.

Mindezek tudatában indultunk fel Örkőre Rémuszhoz, feleségéhez, Piroskához és fiukhoz, Rémuszkához, az együttes 2011. évi erdélyi turnéjának sepsiszentgyörgyi előadása után.

Már majdnem éjfél volt, mire odaértünk, a ház azonban mégis nyitva. Jó néhányszor jártam már cigányoknál Magyarországon vagy Erdélyben, ennek ellenére újra és újra megdöbbsz az a nyitottság és figyelmesség, ahogy az ismeretlent, az idegent fogadják.

A táncuk brutális erővel ragadott magával bennünket. Valami mély és ősi, szavakban nehezen megfogalmazható az, ami a mozdulataik mögött rejtett, mindegy mit táncoltak: rományost vagy csingerálást. Szinte az első percekben kiderült: nincs itt magyar vagy cigány, magyarországi vagy erdélyi, profeszszionális táncos vagy „hagyományörző”, csak egy, a tánc öröme által egybetartozó, egymásra figyelő, adni és kapni kívánó közösség.

Rémuszek még fiatalok, azt hiszem, tudják mi az az érték, amit ők hordoznak. Reménykedjünk, hogy nem rontják el őket, hogy lesz erejük megtalálni a helyüket ebben a gyorsan változó világban.

És ha ez így van, akkor az az örköi éjszaka mégsem az utolsó pillanat volt!

Az előadás megint zajos sikerrel zárult. A végére kiderült, hogy időben megérkezett Salt Lake Cityből a koreográfus barátom is, aki a csontjaimat ropogtatva azt mondta:

„The concert was incredible!” Mit lehet ennél többet kívánni?

A társulatot persze egy szempillantás alatt beszippantotta a város.

Én, hajnal felé – elköszönve a barátomtól – csak a hotelünk kaszinójába sétáltam le, tudakolván Fortuna szándékát. „Fortuna megcsalt, összetört, átkom utolérje. E hűtlen, rossz, csalfa nőt verje bosszúm érte.”

Dúdoltam szomorúan a Carmina Burana ismeretlen költőjének számomra is aktuális sorait, kinézve a hotelablakon, látva az ébredő város újjáéledő hamisságát.

Indiánok

Október 3. Santa Fe

Nagy szomorúságunkra elhagytuk Kaliforniát. Indulunk keletnek, majd északnak. Vége a nyárnak, kezdődik a majd' két hónapig tartó utazgatás a prérin. (Lesz persze még Kanada és a keleti part nagyvárosai, és a nagyon várt New York, meg a végén két hét Florida.) Addig azonban eső, köd, hideg, őszi mélabú... Most éppen Új-Mexikóban vagyunk. Két nap alatt átrobtunk Arizona homok- és kősvatagjain, most Santa Fe felé tartunk. A táj lehangoló, a sivatagnál alig barátságosabb, legfeljebb derékig érő szörvány bokrok, kiszáradt vízmosások, távoli kopár hegyek, emberi életnek órák óta semmi nyoma.

Egyszer csak feltűnik az első tanya, vagyis valami olyasmi. Aztán a másik oldalon egy másik, de ez nem is ház, hanem egy lepusztult lakókocsi. Ott távolabb a vörös kőomlás mellett megint két épület, körülöttük öreg furgonok, valamelyik talán működik. És persze lovak a hevenyészett kerítések mögött, de ezek az állatok is nyomorúságosak, vörös por fedte testük szinte mozdulatlan, tekintetük a semmibe réved. Emberek látszólag sehol.

Amerikában járva mindig megdöbönt, hogy az indiánok szisztematikus kiirtása miatt semmilyen lelkiismeret-furdalás nem tapasztalható. Még az átlag amerikaiak is inkább kerülik a témát, vagy a kérdéseimre semmitmondó, esetleg álságos válaszokat adnak. Amit az Amerikát előzőnlő európaiak műveltek az itt élő őslakosokkal az elmúlt két-háromszáz évben, az páratlan az emberiség újabb kori történelmében. A spanyolok Dél-Amerikában lényegesen humánusabban bántak az ott élőkkel. Mexikóban, Közép-Amerikában, de Peruban vagy Bolíviában stb. is a lakosság döntő hányadát az indiánok teszik ki. Itt, a kiművelt és humanista északon azonban alig maradtak néhányan, azok is nyomorúságos körülmények közé szorítva. Beilleszkedési képtelenség, szegénység, depresszió, alkoholizmus – ez jellemzi őket. Míg a feketék között – ha nem is könnyen – kialakult egy közép- és felső-közép osztály (sportolók, színészek, zenészek, ügyvédek stb.) kitörési lehetőséget, példát mutatva a leszakadt rétegeknek, addig az indiánoknak erre semmi esélyük nincs. Ez a beilleszkedési képtelenség, az uralkodó nemzet toleranciahiánya, türelmetlensége, hatalmi attitűdje megdöböntően és kísértetiesen köszön vissza Kelet-Európában a cigányok esetében.

Hogyan is kezdődött? 1990-et irtunk, és már vagy két hónapja járhattuk Amerikát az Államival. Egyik este ott ültünk a bárban a pultra támaszkodva – rémlenek az emlékek –, s akkor nekem lehetett „szómenésem”. Mesélhettem álmokról, koreográfiákról, általam elképzelt és vágyott együttesről, mindarról, ami ifjú korom óta gondolataim mozgatója a táncról és a színpadról. Cseh Zoli, táncos barátom meg csak bámult bele a poharába. Mit dumálsz itt nekem – mormolhatta az orra alatt. Próbáld meg a Tiszát, elintézem.

Aztán elkezdődött...

Nekem táncos pályám kezdetén nagyon rossz véleményem volt róluk. Timár-növendékként, „jászságisként”, azt a stílust, amit ők műveltek, nézni sem bírtam. Mi más kasztban lévőnek hittük magunkat, és úgy is viselkedtünk. A zalai vagy szolnoki fesztiválokon az ilyen együtteseket, koreográfiákat egyszerűen kinevettük. Ez alól természetesen nem volt kivétel Novák Ferenc, Kricskovic Antal vagy Györgyfalvai Katalin művészete sem. Nekünk egyetlen mérce volt: a Timár; az Isten. Aztán nagyon gyorsan a helyére került minden. Timár is leszállt a földre, és mi is megtanultunk különbséget tenni értékes és értéktelen között.

A szolnoki Tisza Táncegyüttes az ország legrégebbi együtteseként nagy hagyományokkal rendelkezett. Ennek ellenére az első előadás előtt otthagytam őket, lazák voltak, fegyelmezetlenek, pontatlanok. Csak drasztikus lépésekkel és makacs következetességgel lehetett ezt az állapotot megszüntetni. Én az ország legjobb együttesét akartam vezetni, ha kellett, bármi áron. Gyorsan megváltoztak persze. Fiatalok voltak és könnyen alakíthatóak. Hétről hétre nyílt ki a szemük, és egymást segítő közösséggé váltak. A próbatermek gyötrelme nemcsak a testet edzi, fejleszti, teszi alkalmassá bármire teljesítőképességünk határáig, hanem lelkünket, jellemünket is. Kiválasztottá tesz bennünket, hitterjesztővé, pappá vagy filozófussá, olyan emberré, aki adni akar, és adni tud is.

Az első közös fesztiválon óriásit buktunk. Azelőtt soha nem történt meg az a csúfság a Tiszával, hogy nemhogy díjat nem nyer Szolnokon, de még a gálaműsorba sem válogatják be. A zsűrit Novák Tata vezette. Kik voltak még mellette? Már nem emlékszem, de nem is lényeges. Novák Ferenc „súlyát” ismervé ugyanis az ő szava döntött. Szörnyen el voltunk keseredve, rettenetesen igazságtalannak éreztük, ami történt. Pedig várható volt, hisz nem tartoztam az „udvartartásához”, egy – koreográfusként – név nélküli kezdő voltam a számára. Pedig a Lassú az irtáson című koreográfiámat ma is vállalnám. Korai „zsenge” ugyan, de erős és meghatározó lépés a felé a művészeti filozófia felé, mely későbbi műveimet jellemezte.

Egyszer, évekkel később – egy közös munka okán Erdélyben járva – Tata hozott le Székéről Szamosújvárra. Meghívott az örmény rokonaihoz ebédre. Mutogatta a családi képeket, vörösbort ittunk a fák hűvöse alatt, bámultuk, hogyan játszik az árnyék az asztalon. Szólhattam volna a régi sérelmemről, de nem bántottam. Meg is öregedett, a múlt pedig lényegtelenné vált. Aztán egyszer csak elindultunk, és nem volt megállás. Nem volt olyan verseny vagy fesztivál, ahol ne nyertünk volna együttesi, koreográfusi, zeneszerzői vagy szólista díjat.

Mi volt a közel évtizedes sikersorozat titka? Talán nem csak a múltó idó teszi tisztává gondolataimat. Az együttes táncudása alapján persze nem nyerhetett volna ennyit. Kiváló táncosok voltak, sokat fejlődtek az évek során, de nem ők voltak a legjobbak. Miért nyertek szinte mégis mindig? Mert áradt belőlük a vágy a sikeresség iránt. Képesek voltak érzelmileg megnyílni, azonosulni a színpadi történésekkel. Hittek abban, amit csinálunk, s ez a hit ömlött le a színpadról. Jöttek utánam, bárhová is vittek a gondolataim. Sikereink láttán persze gyülekeztek az irigykedők is. Legjobban ez a „szakmai vélemény” tetszett: „A Mihályi jól el tudja dugni a táncosait a koreográfiái mögé.” Ez persze butaság volt, hisz hová is bújhatna a táncoló ember a színpadon a közönség tekintete elől? Természetesen igaz, hogy a szerepeket jól megválogattam. Mindenki csak azt és annyit táncolt, amit kiválóan tudott. Sokat próbáltunk, nem kíméltem sem őket, sem magamat. A koreográfiák meg talán tényleg jók voltak. Sikert az autentikus alapokon nyugvó, a kortárs színház eszközeit is használó formát és stílust kialakítani, amit aztán és azóta is a Magyar Állami Népi Együttesben is folytatok. Drámai alkotások születtek, mint az Ideje van, a Valahol, valamikor; a Töredék. És játékosak is, mint a Menjünk guszalyasba, vagy az Emlékek egy rábaközi búcsúból, Szótánc.

Magyar rapszódia műsorképek: készítette Dely Kornél

Istenem, milyen könnyű ezeket a címeket most csak úgy könnyedén a papírra vetni! Mennyi munka, gyötrődés, ellankadás, majd újrakezdés kellett hozzá! Olvasás és anyaggyűjtés, zenekeresés, éjszakai gondolkodás, csukott szemű kapaszkodás az elsuhanó képekbe, s aztán a kín-keserves reprodukálás a próbaterem irgalmatlan valóságában. Elhithetni újra és újra magammal és velük, hogy jó lesz az, amit csinálunk. Hisz jó lett. Mit számít ma már a fáradtság, a csikorgó ízület! Mi lettünk a legjobbak. Mi voltunk a Tisza.

Kattog tovább az agyam, és ömlenek az emlékek. Mintha minden ma történt volna: az edzőtáborok, a külföldi utak, Csík Janika piros cipője, Cseh Zoli tarhonyája, Kiss Pista mosolyogni való, mégis tiszteletre méltó akarata, a széki fellépés, a vonatok kattogása, autóval az árokba borulás, az éjszakai videózások, készülések, a szétrúgott székek, a felejthetetlen táncos tekintetek, a közönség tapsa és Misi bácsi keze a vállamon... Ahogy Varga Peti lábán formát ölt a tánc, ahogy Roki haja vöröslök, vagy Nóri ül a Csángó Fesztivál porában, Pribojszky Feri alszik a kádban, énekelnek a lányok... Az egész fiatalságom, művészetem kibontakozása, melyet nekik köszönhetek, tehetségüknek, hitüknek, szívüknek, mosolyuknak, könnyeiknek és főleg szeretetüknek.

Már az elején azt mondtam, ez tíz év lesz, és nem több. A „tiszások” persze csak nevettek, nem hitték. Pedig komolyan gondoltam. Tudtam, hogy azzal a hittel és energiával, ahogy csinálni akartam, a végtelenségig nem lehet. Rosszul meg minek?

Rájöttem, hogy nem is szeretek erre járni. Az a nyomorúság, ahogy az indiánok élnek, mindig szíven üt. Persze nem az indiánregények hamis illúzióját keresem, de egy, a huszonegyedik századra átmentett kultúra, életmód elfogadását, megőrzését, azt igen.

Már csak a csoda segíthetne, csoda azonban nincs! Öltözzetek fel toll-díszeitekbe, üssétek a dobokat, játsszátok el a találkozást a Nagy Szellemmel, táncoljatok révületet játszva! Mi meg majd fényképezünk benneteket, és dobunk néhány aprót a dísz tárgyaitokért. Ha kipusztulnátok sem nagy baj, majd beöltöznek a mexikói vendégmunkások: apacsnak, navajónak, hopinak, sziúnak vagy dakotának, hiszen a lelkiismeret megnyugtatása mellett a show-nak is menni kell!

Magyar rapszódia. Fotó: Dusa Gábor

A préri

Október 9. Oklahoma City

Ahogy lejöttünk Új-Mexikó több mint kétezer-ötszáz méter magas fennsíkjáról (igen megszenvedte a tánckar ezt az extrém körülményt, annak ellenére, hogy oxigénpalackok álltak rendelkezésre a színpad két oldalán), a hegyek lassan elmaradoztak tőlünk. A táj végtelenül kinyílt. A félsivatagot felváltotta a préri. Ha valaki a sík területek látványára vágyik, a „semmit” szeretné megtapasztalni, hát ide jöjjön! Itt aztán nyugodtan lehet aludni utazás közben. Ha két-három óra múlva felébredsz, és kinézel az ablakon, azt gondolhatnád, állt a busz – pedig haladt vagy kétszáz kilométert –, hiszen ugyanazt látod ott is: végtelenbe vesző learatott kukoricatáblák, vagy legelésző marhák megszámlálhatatlan sokaságban. Néha egy-egy farm, de ezek akár száz kilométerre is lehetnek egymástól. Város sehol. Az igen szórványosan előforduló benzinkutak környékén néhány szerény bolt, esetleg valami kocsmaféle. Mi a fenét lehet itt csinálni, ha éppen nem szánt az ember? Aztán eszembe jutnak az ilyen témájú amerikai

filmek: bejön a kalapos, farmeres hős az ajtón, nyúl a hűtőbe, leül a kanapéra, lábat az asztalra, TV bekapcsol, sörösüveg kiteker, feleség a konyhában, pizza a mikróban! Ahogy mondják: ez a vidéki Amerika! Természetesen, ahogy haladtunk észak felé, még ha szórványosan is, de elértünk nagyvárosokat, és a táj is változatosabbá vált. A teljesen sík alföldet enyhén hullámzó dombság váltotta fel. Néhol kisebb facsoportok, szépen kiépített farmok, jól karbantartott gazdasági épületek, csúcsra fejlesztett mezőgazdaság. Ezek a préri államok fel egészen Kanadáig talán a világ legjobb termőföldjeivel rendelkeznek. Az itt termelt termények (búza, kukorica, szója, földimogyoró stb.) nem csak az Egyesült Államok számára, de globálisan is stratégiai jelentőségűek.

A hatalmas távolságok miatt sok vidámságra nem volt okunk a héten. Hajnalban keltünk, sok esetben a színházba mentünk egyenesen, és csak az előadás után lehetett elfoglalni a szobákat. Egy kis izelítő: Wichita, Kansas; Quincy, Illinois; Poplar Bluff, Missouri; Edmond, Oklahoma; Columbia, Missouri; Oklahoma City, Oklahoma. Jöttek sorban a városok és az államok. Megtettünk közben 2235 mérföldet (3576 kilométer). Hogy európai léptékhez mérjük, ez olyan, mintha valaki Budapestről elmenne Münchenbe, onnan Párizsba, majd Barcelonába, tovább Madridba, végül Lisszabonba.

A napi nyolc-tíz órás utazás a táncos lábak halála. Ilyenkor jöhetnek a sérülések, a rándulások. Beállnak a derekak, ropognak a térdek, amiken még az alapos bemelegítés is alig segít. *A mai vonós hangszerekre alapozott kelet-európai népzene-együttesek eredete a 16–17. századi nyugati whole consortokig nyúlik vissza. A nyugati zenei divatot importáló főurak révén ezt a hangzáseszményt tették magukévá az akkor megjelenő városi és uradalmi cigánybandák Magyarországon is. Ez a vonós hangzás (hegedű, brácsa, bőgő) egészült ki egy akkordhangszerrel, a cimbalommal, és egy fúvóssal, általában klarinéttal. Ez az a zenekari felállás, ami gyakorlatilag egyeduralkodóvá vált a teljes magyar nyelvterületen. A különböző zenekarokban előforduló hangszerek száma és típusai természetesen dialektusonként, kisebb vagy nagyobb területi egységenként, sőt akár falvanként is változhatnak. A komplex hangzást – dallam, akkord, ritmus – biztosító zenekarok nagyrészt a perifériára szorították az egyszerűbb tánc kíséző megoldásokat. A régen szinte egyeduralkodó duda már csak szórványosan fordult elő Somogy, Északkelet-Magyarország falvaiban a múlt század elején is, míg Moldvában és Bukovinában szinte napjainkig megtalálható. A furulya tánc kíséző funkciója is gyakorlatilag régen megszűnt, ez alól kivételt Moldova, Bukovina és a Gyimes-völgy patakjai jelentettek. Sárosi Bálint szerint az európai tradícióban gyökerező síp-dob hangszerpáros hagyományát folytatja a Csiki-medencében és a Gyimes völgyében található hegedű-ütőkardon hangszerpáros. A bihari románoknál helyenként a dob-klarinét együttese is megtalálható. A hetvenes évek tánc hámozgalmá generálta új színpadi néptáncszemlélet a tánc kíséret szempontjából is új igényekkel lépett fel. Már nem elégítette ki, nem tudta elfogadni az addigi gyakorlatot – hiszen egész más esztétikai és koncepcionális alapokon nyugodott –, azt a döntő módon városi cigányzenészekre alapozott, zenekarok, zeneszerzők komponálta hangzástól, ami addig jellemző volt. Talán Nagy László költőnk szavai a legkifejezőbbek ebben a kérdésben, talán ő fogalmazza meg legpontosabban ezt az új életérzést: „A folklórban az édes és könnyű sablon helyett keresem az összetettebb és dinamikusabb dallam ritmust, az abszurditásig teljes képet, szentségtörést, a komor, de szabad lendületet.” A Sebő, a Muzsikás, a Téka zenekarok voltak az elsők, melyek először tettek kísérletet arra, hogy reprodukálják ezt „az abszurditásig teljes képet.” Nem véletlenül használom a reprodukálás kifejezést, hiszen itt nem a hagyomány kontinuuus továbbéléséről van szó, hanem újjáélesztésről, a revival-ről. Ez a revival mozgalom ter-*

mészetesen nem magyar specifikum, hanem világjelenség. Annak a természetes emberi igénynek a kifejeződése, amelyik meg akarja kapni a választ azokra a kérdésekre, hogy vannak-e hagyományaink?; van-e múltunk?; honnan jöttünk?; kik is vagyunk? És ezekre a felvetésekre a választ a népzében találja meg. Jelen korunkban a Magyar Állami Népi Együttes zenekara ennek a műfajnak talán legjobb formációja. Kiválóan tolmácsolják a népzene különböző tájegységeinek muzsikáját éppen úgy, mint a népies műzene („cigányzene”) ma már klasszikus műveit is. A Magyar rapszódia zenekari számaait mindig hangos tetszésnyilvánítás fogadja. Ennek oka nemcsak a zenészek virtuozításában rejlik, hanem a jó zenei dramaturgiában is. A közönség jó része koncertlátogató, tehát zenei szempontból műveltnek tekinthető. Így aztán érthető a Liszt Ferenc rapszódiainak legjellemzőbb dallamaiból készült átírat frenetikus sikere. Pedig az igazi „zenei nagygýunkat”, a cimbalomszólót csak a második részre tartogatjuk. Itt aztán az addig konzolidáltan viselkedő nézők is erős késztetést éreznek a hangoskodásra és a székekből való felugrálásra.

Mindennemű gonoszkodásom ellenére a préri végtelensége – be kell vallanom – megérintő, alföldi emberként az egész valahogy ismerős. Ha egy kicsit elmélázok, és a látómezőmet beszűkítem, szinte olyan, mintha otthon lennék! Néhány napja október hatodika volt. Ezen a napon – százhatvannégy éve – végezték ki az aradi vár sáncában tizenhárom honvédtábornokunkat az osztrákok. Az ő emlékükre fogtuk meg egymás vállát, énekeltünk és emeltük poharainkat az előadás után. Újra megtapasztaltam, hogy az otthon néha üresen csengő szavak: „Éljen a magyar szabadság, éljen a haza!” itt, több ezer kilométerre Magyarországtól, milyen erővel képesek összeszorítani bennünket.

Vegyes ízelítő

Duci Amerika

Miközben a média minden rendelkezésre álló felületen az egészséges életmód dicséretét hangoztatja – a tévéhirdetésekkel, a hollywoodi sztárokkal, a legtrendibb manókenekkel, a showmanekkel, a popzenében és az egyéb, a szórakoztató műfajban tevékenykedő sztárokkal –, ennyi kővér emberrel ritkán lehet találkozni egy országban, mint itt. Az átlag amerikai tobzódik a szénhidrátban, az édességben, a tartósítószerben. A lábast nem ismeri, csak a mikrosütőt, hiszen nem főz, csak melegít. Erdőben nem fut, csak futópadon, vagy inkább sehogy. Kerékpározni eszébe sem jut. Gyalogolni? Na, ne! Mit csinál hát? Gurul vagy dőcög, hasat növeszt, vagy pocakot ereszt.

Judit és Árpi

Ötvenhatban jöttek ők is, mint a többi sok ezer. Itt találkoztak Los Angelesben. Az életük szerencsésen alakult. Árpi a NASA-nak tervezett rakéta-hajtóműveket, a Rockwell hadiipari cégtől ment nyugdíjba. Harminc éve, ha Amerikában járunk náluk, mindig party van Los Angelesben. Most már, túl a nyolcvanon, persze lassabbak. Kedvességük azonban a régi. Otthoni ízek: töltött káposzta, rétes; fekete fiú a bárpulznál, medence és pezsgőfürdő, a nap hétágra süt a kertben. Hogyan is búcsúzhatnának másként tőlünk, minthogy: „Legközelebb megint várunk benneteket, gyerekek!”

Isten temploma

Az ezen a néven ismertté vált vallást a harmincas években alapította egy Armstrong nevezetű ember, aki – saját állítása szerint – Jézus Krisztus eljövele előtt Isten utolsó prófétája (olvasom a vallás eredetét bemutató kiadványban). Ennek az állításnak valóságtartalmát nincs okunk megkérdőjelezni, hiszen az őt ábrázoló képen egy szavahihető ember benyomását kelti. Armstrong úr azonban nemcsak elkötelezett hitelesítő, hanem kiváló üzletember is lehetett. A nevét viselő színház, azt hiszem, Amerika legpuccosabb teátruma. A márvány Olaszországból, a gránit Ausztráliából, az ónix Arábiából érkezett, mahagóni és ébenfa borítások mindenütt. A csillárok Swarovski-kristályból készültek. A falakon késő reneszánsz és barokk festmények. A közönség igen válogatott. Első ránézésre is mintha több lenne közöttük a gyártulajdonos, mint a lakatos.

Tucson

Mobil Amerika

Az ország a dinamizmus képét mutatja. Egy Jászberény nagyságú városban tizenöt-húsz szálloda könnyen előfordul. Tökéletesen kiépített az útrendszer, amin óriási a forgalom. A nagyvárosokban nyolc- tíz sáv teljesen természetes. Azok a kereszteződések, ahol több autópálya is találkozik, a mérnöki tervezés csúcsteljesítményei közé tartoznak. Szinte mindent országúton szállítanak, kamionok robognak mindenfelé. Ezt az állandó hőmpölygést figyelve olyan érzése támad az embernek, mintha ez az ország soha nem aludna, és állandóan utazna.

Ha itt valaki négy-öt órát vezet oda-vissza a munkahelyére, az teljesen természetes. Én ebből a szempontból amerikainak vagyok tekinthető, hiszen harminc éve ingázom Jászberény és Budapest között – azt nem mondom, hogy fáradhatatlanul.

Mása

Ő a turné első számú vezetője. Szibériában született, húsz éve érkezett Amerikába. Elvált, gyereke nincs. Előttünk három hónapig egy Fülöp-szigeteki társulattal volt, utánunk a Haifai Szimfonikusok következnek, és ez így megy egész évben. A fél életét buszon tölti, a másik felét meg szállodákban, pedig már nem fiatal. Tökéletes tour-menedzser, határozott és következetes, miközben segítőkész és figyelmes, szóval egy olyan amerikai-orosz, aki a „nagy szláv szívét” nem felejtette otthon.

Amerikai álm

Én sehol a világon nem tudok akkorákat aludni, mint itt Amerikában. Az ágyak hatalmasak, egy egyszemélyes nagyobb, mint nálunk egy franciaágy. A matrac tökéletes. Kemény érzetet kelt – hogy a szükséges megtámasztást biztosítsa –, mégis puhán süpped. Az ágynemű mindig

makulátlanul tiszta, kellemes illatú, bársonyosan simogató. A takaró puha és könnyű, a párnák ideálisak. Távirányító az ágy mellett, a könyv, a szemüveg szintén. Az olvasólámpa fekvé is elérhető. A turnén sokat olvasok, de főleg a buszon. Az ágyban valahogy a második oldal után mindig kiesik az olvasnivaló a kezemből.

Csillagok utcája

Az egyik Los Angeles-i előadás után arra riadtam, hogy a busz magáll, és mindenki rohan leszállni. A Hollywood bulvár! – örültem meg az ismerős látványnak. Kínai mozi, Oscar-díj, nevek és lábnyomok... Én egy kicsit hátralépve néztem a társulat boldogságát, ahogy lábaikat, kezeiket próbálták a nyomokba, az örökkévalósághoz mérni... Aztán felszálltunk a buszra megbékélve sorsunkkal, tudva, hogy az örök élet esélye nemcsak betonba, de a lelkekbe is írható!

Standing ovations

Az eddigi öt turné és a mostaninak a fogadtatása is azt mondatja velem, hogy kiváló az amerikai közönség. Nyitott és befogadó, ha valami tetszik neki, nem fukarkodik a tetszésnyilvánítással. A „vastapstól” azonban irtózik, valami kommunista szokásnak véli még mindig. De hát kit érdekel a vastaps, ha minden előadásunk végén felállva ovációzik a teljes publikum!

Függönyzárás előtt

Alig egy hónap telt el az indulásunk óta. Túl vagyunk huszonhárom előadáson, jártunk nyolc államban, megtettünk több mint ötezer mérföldet, nagyon sok néző látott bennünket. A turnénak azonban még a harmadánál sem járunk! Mit kívánhatnék többet, mint hasonlóan sikeres folytatást és decemberben – lehetőség szerint – sima földet érést Budapesten!

A *Rendhagyó útinapló* nem a teljesség igényével íródott, inkább impressziók gyűjteménye. Szubjektív kép egy kontinensnyi országról, a Magyar Állami Népi Együttesről, a korszerű hagyományértelmezés általam követett módjáról, és kicsit talán rólam is.

Eljött a kézirat leadásának határideje, *Rendhagyó útinapló* függőnye lassan legördül.

Az előttünk álló további több mint hatvan nap élményei, benyomásai tehát egyelőre az enyémekek maradnak...

A Magyar Állami Népi Együttes nem azért létezik, mert 1951-ben megalapították. Nem azért, mert van épülete, próbatermei, öltözői, van költségvetése és infrastruktúrája. Nem azért, mert vannak táncosai, zenészei, műszaki stábja; színházterme és technikája. Nem azért, mert vannak menedzserei, ügyintézői, van apparátusa. És nem azért, mert van művészeti vezetője. A Magyar Állami Népi Együttes azért létezik, mert kultúrát hoz létre. Mert értve az idők szavát, a tradíció és modernitás kettősségének figyelembe vételével működik, hiszen tudja, hogy a hagyomány jelen-idejű és progresszív. Azért létezik, mert újra és újra alkotó emberek újabb és újabb alkotásait hozza létre. Mert válaszokat ad és mintákat közvetít. Mert a hagyományt nem múzeumi tárlókban tartja, hanem élhetővé teszi – hiszen benne valósul meg. Mert változást hoz a változatlanóságban. Mert értéket ment és értéket teremt, folyamatosan vállalva a koncepcionális és formai megújulást. A Magyar Állami Népi Együttes művészeti vezetőjeként nem lehet kevesebb a dolgom a továbbiakban sem, mint az értékek őrzése és új értékek teremtése mellett a változás folyamatosságának a fenntartása.

Uferné Sárközi Ágnes

„Az életben nincs más, ami annyira fontos lenne mint a barátság”

Arisztotelész

EGY ÉLETRE SZÓLÓ BARÁTSÁG

Gimnáziumi éveim kezdetén – az orosz és latin nyelv tanulása mellett – lehetőségem volt arra, hogy a németet is tanuljam. Annak idején (1956–58) mi, a leánygimnazisták a Zirzen Janka Tanítóképzőben kezdtünk, mert egyelőre csak így tudták megoldani elhelyezésünket.

(lásd: A bocskai sapkás diákok c. írásomban) Ott András Béla volt az igazgató, akinek kezdeményezésére fakultatív német órákat indítottak, minnek keretében megismerkedhettünk e nagy, Európában fontos nyelv csínjával-bínjával.

Az igazgató úr órái nagyon lazák voltak, sokszor csak németül beszélt velünk, főleg, ha megfedett bennünket. Gyakran elhangzott, amit a mai napig nem tudtam elfelejteni, hogy „haltet eueren Schnabel!” Ezzel a mondattal csendesített le bennünket. Annyira szerette volna belénk plántálni a nyelv nehézségeit, hogy szinte „kiadta lelkét” ennek érdekében. Neki nem volt nehéz, mert állítólag német rokonokra tekinthetett vissza. Mindenesetre felkeltette figyelmünket, és mivel nagyon is érdekelve voltunk abban, hogy sok minden „ragadjon” ránk, szorgalmasak voltunk. Szüleink, rokonaink példája volt előttünk, akik nem győzték hangsúlyozni, hogy mennyire fontos a nyelvtudás. Jómagam egy ideig oroszul is leveleztem, de az egyszer csak elmaradt. A német valahogy közelebb állt hozzánk, mint az orosz. Már a betűk mássága miatt is, és valahogy az egész történelmünk miatt.

A házi könyvtárunkban található volt egy német társalgási könyv, egy szótár, de még egy nagy német mesekönyv is, amit kisgyerekként gyakran kézbe vettem, s ami egy titokzatos, más világot rejtett, úgyhogy természetes volt, hogy én is jelentkeztem a fenn említett fakultatív órákra. Az biztos, hogy nem volt könnyű megbirkóznunk a nyelv másságával, a különböző névelőkkel, azok ragozásával, és az összes többi nyelvi különbséggel. Ezt mindenki átéli, aki belevág egy új nyelv elsajátításába, de fiatal létünk tudásszomja, szorgalma, és a számunkra akkor még nagyon „hosszúnak tűnő” idő – amibe sok minden belefért – átsegített bennünket a nehézségeken.

Egyszer arról beszélt nekünk az igazgató úr, hogy iskolánk kapcsolatot létesített a großenhaini (egy szászországi) Tanárképző Intézet igazgatójával, (prof. Christian Klöberrel 1925–2012), aki egy listát adott neki, amin keletnémet leányok címei álltak, ők levelező társakat kerestek maguknak. Rácsaptunk ezekre a címekre, és jómagam is kikerestem egyet magamnak. Renate R. nevén akadt meg a szemem – ami az alliteráció miatt – valahogy nagyon jól hangzott. Volt osztálytársam, aki ez alkalommal mindjárt három levelezőtársat is választott, gondolván, hogy biztos, ami biztos.

Nekem nagy szerencsém volt, mert Renátában egy kellemes, szorgalmas és hűséges levelezőtársra találtam, aki ha tehetett, gyakran válaszolt. Jó német nyelvű gyakorlat volt ez a levelezés számunkra, mert mélyítette a nyelvtudást, szélesítette a kifejezőkészséget, és megismertetett bennünket a másik ország szokásaival, kultúrájával. Természetesen én is leírtam neki, hogy mik voltak az akkori magyar életünk szokásai, mozzanatai, ezáltal végül is megnőtt az érdeklődése szép hazánk iránt.

Institut für Lehrerbildung Grobenhain

tanító hiány volt, és azt ott is „gyorstalpaló” módszerrel oldották meg. Ez azt jelentette, hogy már egy évvel hamarabb el kellett kezdeniük a tanítást. A kiképzésüket pedig csak levelező szakon tudták befejezni.

Institut für Lehrerbildung Grobenhain

Miről is írogattunk még egymásnak annak idején? Miután bemutatkoztunk és kicseréltük fényképeinket, ezután bemutattuk családunkat is. Leírtuk körülményeinket, elmondtuk mik a hobbijaink, mik voltak az örömeink, kétségeink. Néha tanácsot is kértünk egymástól.

A levelek mellett gyakran levelezőlapokkal is megleptük egymást, amit egy kirándulás vagy nyári táborozás alkalmával egy-egy más vidékről szereztünk be. Neki szerencséje volt, ő a gazdag múltú Drezda mellett lakott, ahonnan több szép levelezőlap érkezett tőle, ha osztályukkal például valami múzeumlátogatáson voltak. Ezek a lapok nekem a „nagyvilágot” jelentették a mi kis Jászberényünkhöz képest, és ugyancsak megcsodáltam őket. Művészi felvételek voltak gótikus katedrálisokról, középkori várakról, amelyek – ha sérülten is – a bombázás után végül is megmaradtak. Jöttek levelezőlapok a lenyűgöző Szász Svájcra, fényképek a mesés, téli Érchegeységről, Johann Wolfgang Goethe múzeumnak berendezett lakásáról is. Akkor nem volt még internet, és nem lehetett olyan gyorsan informálódni, mint manapság. Így aztán minden küldemény fontos volt nekem, hiszen egy másik kultúra üzenetét jelentette. Akkor még nem utazgathattunk Európában, mint manapság, de szabadidőnkben és tanulmányaink alatt elképzeltük, hogy milyen is lehet az. Így aztán, amikor első, kalandos, drezdai utam alkalmával elvillamosoztam a Zwinger mellett, azonnal felismertem azt.

A Zwinger képe benne volt a Művészettörténet című könyvünkben, és annak idején tanultunk is róla. Más volt az akkori életünk tempója, több időnk volt, hogy elgondolkozzunk és reflektáljunk.

Az NDK-nak annak idején nehéz helyzete volt, hiszen a Nyugattól többnyire izolálódott, és érthető volt, hogy figyelmük a keletre lévő, baráti országok felé irányult, amit Renáta is kifejezett leveleiben. A következőképpen fogalmazott: „azok a balkáni országok,” ahová leveleik irányulnak, beleértette ebbe Romániát és Bulgáriát is. Renáta leveleit talán egy véletlen folyamán a mai napig is őrzöm, és most újra felelevenedik az a kor; az akkori nehézségek a volt NDK-ban: pl. az, hogy nagy tanár és

Születésnap iüdvözlet

Ez volt például egy szülinapi kártya, aminek értelme: Az élet fáradalmai arra tanítanak, hogy értékeljük az élet ajándékait.

Johann Wolfgang von Goethe dolgozószobája Weimarban

Kaptam lapokat akkori filmcsillagokról is, akiket aztán láthattunk a berényi moziban, vagy később Pesten, amikor már a DEFA filmeket nálunk is vetítették. S most itt hevernek előttem a karácsonyi, húsvéti, szülinapi levelezőlapok is, amik egészen más stílusúak voltak, mint a mieink. Igen, érezhető volt, hogy egy másfajta kultúrát tükröznek. Gondolok itt a karácsonyi, szalmából készült csillagocskára, vagy a kézzel festett húsvéti tojásokra. E képeket nézegetvén annak idején szinte megéreztem azt a nagy alaposágot és precizitást, ami e nemzetre valaha annyira jellemző volt. (made in Germany) Miután már itt éltem, megismertem ezen szokások hátterét és az összefüggéseket. Azt, hogy a háború utáni nagy szegénység miatt milyen egyszerű dolgokból is képesek voltak művészi értékű tárgyakat fabrikálni.

A következőkben felelevenítem néhány levél tartalmát, amelyekben Renáta sok egyéb mellett bemutatta például az ünnepeiket.

Húsvét

Leírta, hogy a család közösen készült e nagy ünnepre. Az egyik testvér kifújta a tojásokat, a másik kézzel kifestette, s a fűtestvér pedig valami beáztatott fűzfavesszőre rögzítette. Úgy akasztgatták fel a kertjükben lévő kis fácskára, vagy pedig a szobában – egy már előbb kihajtatott nyírfa ágacskákra. Említette, hogy nem messzire – a szláv Lausitzban – az is szokás, hogy éjfélkor friss vizet hoznak egy közeli kútról, ami a szépség és egészség zálogát jelenti a következő évben. Hasonló a nálunk szokásos locsolkodási rítushoz. A gyerekeknek pedig a megfőtt és kifestett tojásokat, vagy édességeket legtöbbször a kertben dugdosták el, amiket ott kellett megtalálniuk (mondván, hogy azt a nyuszi rejtette oda). Később ezt a szokást mi itt a gyermekeinkkel úgy alkalmaztuk, hogy egy-egy kirándulást tettünk pl. Szász Svájcba. Gyaloglásunk közepette valaki mindig előre ment, és az ajándékokat a sziklák tövébe rakta, amiket a gyermekeink nagy rácsodálkozás kíséretében aztán valahogy felfedeztek. Ha mégsem, akkor figyelmeztettük őket arra.

Karácsony

A karácsonyi előkészületek hasonlóak voltak a magyar karácsonyokhoz. Náluk is jött a Mikulás a karácsony első hírnökeként, ami először ugyancsak nagy cipőtisztítással kezdődött. De az adventet otthonukban már akkor (vagy talán mindig is) tudatosabban ünnepelték meg, és pedig a vasárnaponkénti adventi gyertyagyújtással. Ezt én annak idején csak a templomból ismertem. Az adventi közös családi éneklés, süti sütögetés, titokzatos készülődés, ajándékkarcácsolás az ő ünnepeiket is jellemezte. Náluk nagyon dívott a szalmából készült csillagocskák készítése, amihez az anyagot már a nyár folyamán gyűjtögették. Nálunk ehhez hasonló volt a csuhából készült angyalka. De egy csillagot meglepetésként még egy levélben is el lehetett küldeni. Azon kívül – ugyancsak az advent idején – mint kisdíákok néha ellátogattak az idősek otthonába is, hogy felvidítsák őket, illetve még különböző kórházak újszülött osztályára is, ahol a kismamáknak kedveskedtek.

Születésnap iüdvözet

tották a fejére.” (Hogy ez a jászberényi tanároknak mennyire tetszene?) Renáta nagyon ügyes volt, jól tudott szabni-varrni, és a farsangra sokszor egyedül készítette el kosztümjeit. Egy másik alkalommal egy fekete-sárga összeállítást varrt magának. Sárga nadrág, fekete kazak, fekete harisnyanadrág. A ruha fekete részeit sárga festékes kéz és láblenyomatokkal díszítette. A széles fekete övre ráírta, hogy „homo sapiens normalis,” és megnyerte még az igazgató – Herr Klöber – tetszését is, aki elsőként táncba vitte.

Néhány további fontosabb dolog

Elmondta még, hogy iskolai gyakorlatra egy olyan nyári sátortáborba mentek, ahol hozzávetőleg 800 fiatal vett részt. Neki 16 tizenéves fiúra kellett felvigyáznia. Jelezte aggályait is, ami a szakma kezdetén valószínűleg mindenkiben megvan, egy kis bizonytalanság, és valamicske félelem, hogy ugyan megfelel-e az ember az elvárt követelményeknek. Közölte velem azt is, hogy szeptemberben és október elején az ottani tsz-ekben kellett a krumpli szedésénél besegíteni, (ilyen munkákat az egyetemistákkal is gyakran végeztek), ahol „dögfáradtra” dolgozták magukat, de a közös esti együttlét és az általuk rendezett vigadalom átsegítette őket e nagy megterhelésen.

Írt arról is, hogy milyen irodalmat olvas, milyen zenét szeret, hogy mik voltak a hobbijai. Liszt Ferenc zenéje közelebb állt hozzá, mint Bartóké, mert zongorázni is tanult. Szerette a klasszikus zenét, de csodálta a magyar népzeneét is, és tudta, hogy a csárdás egy magyar tánc. Sok magyar filmet látott, amiből tájékozódhatott. A következő magyar filmeket említette, amiket a moziban látott: 2x2 néha 5, 2:0 Marikának, a Körhinta és Budapest éjjel. Dicsérte Budapest szépségét, ugyanakkor jelezte, hogy mekkora szomorúság tölti el, ha ellátogat Drezdába, ahol még ekkor mindig láthatók voltak a háborús romok. Sírhatnékja volt, ezt írta szó szerint. Említette, hogy 1963 januárjában mekkora energiaellátási problémáik voltak, amikor naponként csak 1 óra tanítási idő volt lehetséges. Csupán a házi feladatokat ellenőrizték, mert az iskolában

Farsang

A német diákok ezt Großenhainban kicsit másként ünnepelték, mint mi. Mindannyian kitaláltak maguknak valami álarcot; Renáta például patkányfogónak öltözött (egy német mesében ismert alak), majd a közismert táncos multság következett. Másnap nem kellett nekik iskolába menni. Akkor előfordult, hogy mindegyikük egy hálóingben vagy pizsamában vonult végig a városban, fejükön egy hálósapkával, szájukban pedig egy cumival. Majd elmentek a tanárukért, akit egy ósdi babakocsiba kényszerítettek, és egy cumisüveget nyomtak a kezébe. A tantermek is ennek a hangulatnak megfelelően voltak feldíszítve, szólt a zene mindenütt, még a folyosókon és a lépcsőházban is. Az egész tanárképzőt évenként ilyen módon „állí-

12 °C fok volt, és se szénük, se brikettjük nem volt, amivel fűteni tudtak volna. Szeretett utazni, szabadságra menni. Szüleitől kapott egy sátrat, és a barátnőjével vagy a testvérével gyakran kempingezett egy tó mellett. A németek, tudott dolog, hogy nagyon szeretnek utazni. Már a háború előtti filmekben is látható, hogy nem egy otthonülő nép volt. Busszal, saját autóval, vidáman énekelve gurultak szép hazájuk országútajain – ilyen képekre emlékszem most, ha erre gondolok.

Levelezőtársam is írta, hogy mint fiatalok végre szerették volna megismerni a keleti országokat, de a turizmus annak idején még gyerekcipőkben sem volt. (1958-at írtunk). Csak a tanárok kíséreltek meg diákcseréket szervezni, ami egy ideig ugyancsak próbálkozás maradt. Valószínűleg a felsőbb

vezetés akkor még nem egyezett bele. Így aztán bizony késlekedtek kis barátnőm utazásai, más országok megismerése egyelőre csak vágy maradt.

Elmúltak gimnáziumi éveim. Renáta pedig már gyakorló alsó tagozatos tanítónő lett, de még mindig leveleztünk. Közölte velem, hogy hetenként 42 órát kellett tanítással töltenie, aminek 1/3-a nem nagyon tetszett neki. Azon kívül zavarta, hogy annyit gyűléseznek, és sok felesleges, kötelező foglalkozással „húzták” az időt, így a házi feladatok ellenőrzésére is gyakran csak éjszaka került sor. Ezeket „borzasztó” állapotoknak nevezte, és bocsánatot kért, de jól esett kipanaszkodnia magát, örült, hogy meghallgattam.

Megtudtam, hogy 1961-ben vőlegényével már Várnába utaztak. Hálókocsival vonatoztak át Magyarországon, majd látták Bukarestet is mire elérték céljukat, az Aranypartot, ahol mintegy 10 napot töltöttek. Majd egyszer csak – 1962 nyarán – beneveztek egy Magyarországi társasutazásra is, ahol Budapest és a Balaton megtekintése volt a program. Ez alkalommal találkoztunk személyesen először. Jómagam végigtelefonálgattam a budapesti szállodákat, hogy nyomukra bukkanjak. Végül is az akkori Park Hotelben találtam rájuk, és megbeszéltük, hogy felkeresnek bennünket a pesti lakásunkon. Ez alkalommal meg kellett állapítanom, hogy véletlenül nagyon hasonlóan voltunk felöltözve, mintha ikrek lettünk volna. Ez is mutatta, hogy mennyire egyforma ízlésünk volt.

Emlékszem, hogy augusztus lévén nagy dinnyeevést rendeztünk, ami nekik újdonságot jelentett, hiszen az NDK-ban nem termeltek dinnyét. Mivel akkor még hűtőszekrényünk sem volt, a dinnyét a fürdőkádban hűtöttük be, hogy jól temperáltan ehető lehessen. Azon kívül külön programot is szerveztünk nekik – németül beszélő diáktársakat hívtunk –, és együtt töltöttünk egy estét a Margitszigeti Kaszinóban. Olyanfajta magán ifjúsági találkozó volt ez, amely alkalmával eszmecsere-t folytattunk a két ország azonosságáról és a nagy különbségekről. A végén még egy jót táncoltunk is.

Amikor a Balatonhoz mentek csatlakoztam hozzájuk, mert volt még elég hely a buszban. Az idegenvezetőjük bizony nem nagyon lelkesedett, amikor meglátott, de szemet hunyt az

Egy közös kép 1962 nyaráról

eset felett. Hál 'Istennek egy verőfényes nap keretében mutatkozott be nekik a türkiz színben pompázó magyar tengerünk, a Tihanyi Apátság és Balatonfüred. Nagyon elégedettek voltak. A hazaúton pedig a Baricska csárdában élvezhették a jó balatoni borokat és a magyar pörköltet. Sokan kicsit többet is ittak a megengedettnél, és úgy látszott, hogy kitűnően érezték magukat.

Ez a találkozás aztán még jobban összekötött bennünket, úgyhogy egy év múlva ők hívtak meg engem hozzájuk, mindenféle társasutazás nélkül, mert én még csak éppen 1 éve dolgoztam, és anyagilag ez volt a legjobb megoldás. Ehhez a meghíváshoz viszont egy hivatalos papírra volt szükség, hogy Renáta engem saját otthonában el tud helyezni és gondoskodik az ellátásomról. Szálláshelyem Weinböhlában volt, ahol Renáta lakott egy idősebb tanár házaspárnál, akik nagy szeretettel fogadtak. Innen kirándulgattunk aztán Drezdába és környékére: Szász Svájcba, Moritzburgba. Lenyűgöző volt meglátnom a Zwingert, végignézni a Drezdai Képtárat, amit addig csak a művészettörténeti könyvből ismertem. Lehangelő látvány volt viszont az akkor még meglévő romok halmaza, mert bizony előnyben részesült a lakóház építési program a drezdai kastély vagy az operaház restaurálásával szemben. Ráadásul me-

Exportált Jászberényi rizling címkéje

egy 1400 km-re kellett elmennem, hogy lássak egy ilyen hazai palackot. Amikor felfedtem a pincér előtt az összefüggéseket, azon mindenki nagyon elcsodálkozott. Mondám aztán, hogy kedves barátaim – akkor prosit! Lám, mekkora keletje van apáink kissé savanykás borának, ha ilyen messzire utaztatják.

Itt fenn, északon ismerkedtem meg leendő férjemmel is, aki barátaival a közelünkben napozgatott. Mivel én hamarabb visszautaztam, mint Renátáék, ők rábíztak engem erre a fiúra, hogy kísérem el majd Drezdáig, ahonnan a vonatom indult Budapest felé. Ez a fiú nagyon lovagiasan meg is tette, amit kértek tőle (s mint később kiderült, túl is teljesítette azt), és segítségemre

mentőként ott trónoltak Drezda közepén a Frauenkirche megmaradt romjai, amik azt sugallták, mintha a háborúnak még nem lenne vége. Szász Svájc különleges volta engem is elbűvölt, és amióta Németországban élek már számtalanszor kirándulgattunk oda. Egy élet is kevés lenne arra, hogy minden csodáját lássuk, felfedezzük, egyszerűen nem lehet vele betelni.

Hozzávetőleg hat napot a Keleti-tengernél tölthettem el velük a homokos parton, ami nekem ugyancsak újdonság volt, mert életemben először ott láttam tengert. Hál 'Istennek napos időt fogtunk ki, és így a víz is melegebb volt a szokásos 18°C-nál. Sokat fürödtünk és kirándulgattunk is a Rügen félszigeten, majd egyszer áthajókáztunk Hiddenseere is, ahol egy étteremben azzal kedveskedtek, hogy az ebédünkhöz egy üveg jászberényi rizlinget szervíroztak. Nagyon meglepett, hiszen ilyet azelőtt nem láttam, és azóta sem. Tehát Berénytől mint-

volt még a kofferom cipelésénél is, aminek éppen akkor leszakadt a fogója. Még ma is előttem látom, ahogy vállára emelvén azt, hogyan vitorlázott át a tömegben a drezdai főpályaudvar kellős közepén. Ez az ismeretség aztán végzetes lett számomra.

Csak annyit még, hogy 1965-ben már feleségként költöztem ki Drezdába, ahol barátságom Renátával és ekkor már saját családjával (mert időközben ő is férjhez ment) tovább folytatódott, és még jobban elmélyült. Ők mindketten tanárok voltak, és lelkiismeretes munkát végeztek, mert nagyon is hivatásuknak érezték az ifjúság nevelését. Az tudott dolog, hogy az akkori rendszer kissé elkényeztette az itteni nevelőket. Pl.: nagy fogadások résztvevői lehettek a pedagógus napon a berlini Pedagógusok palotájában, és ehhez hasonló eseményeknél. Viszont az utazási kedvük töretlen maradt, és 1989-ig valószínűleg bejárták a keleti blokkhoz tartozó valamennyi országot. Azon kívül felneveltek két szép gyermeket is. Németország újraegyesítése pedig megadta nekik azt lehetőséget, hogy a nyugati világrészben is szétnézzenek. Ismerősük volt elég nyugaton is, hiszen a két állam léte barátok, osztálytársak szétszakítását is jelentette, de az újraegyesülés után feloldott minden látogatási tilalmat. A volt NDK-ban ugyanis nem lehetett egy olyan ember tanár, aki nyugati kapcsolatokat ápol, amit szigorúan ellenőriztek is.

Großenhain várost pedig még csak csak néhány évvel ezelőtt sikerült megnéznem, ötven évvel azután, hogy első leveleim útra keltek oda. Végre ott állhattam ez előtt a patinás épület előtt, ahol német barátnóm tanulgatott, ami ugyanolyan impozáns még ma is, mint a mi Tanítóképzőnk. Végül is – ekkor éppen egy másik barátnómmal – alaposan körbejártuk a Lehrerbildungsanstaltot, és csendben nosztalgizáltunk. Ma már ez az épület is multifunkcionális, tehát nem maradt meg csak tanárképzőnek, hanem amilyen képzésre éppen szükség van, azt indítanak ott is. Ami talán megmaradt, az a farsangok ünneplése, de ebben nem vagyok nagyon biztos.

Großenhain Szászország legrégebb, történelmileg fontos városaihoz tartozik az ún. Via Regia, a Só-út kereszteződésében fekszik. Látványosságai a későbarokk Mária templom, a neoreneszánsz stílusban épült városháza és a großenhaini Kultúrpalota. Barátságos, zöld városnak nevezik. A Röder folyócska szeli ketté a várost, amely hasonló hangulatú mint a mi Zagyva partunk.

Renáta barátnóm – mint jómagam – már többszörös nagymama és nagyon elfoglalt. Mánapság ritkábban találkozunk, úgy egy-két évenként, de telefonon és e-mailen még tartjuk a kapcsolatot, hogy tudjuk, mi újság egyikünknel, másikunknál. 55 év bizony kötelez.

Amikor András tanár úrnál elkezdtem a német tanulását, akkor még nem tudtam, hogy milyen fontos szerepet tölt majd be egyszer életemben ez a nyelvismeret.

Nem tudhattam azt, hogy később autodidakta módon képezem majd magam: sokat olvasok, fordításokat, tolmácsolást vállalok. Ilyesfajta munkákra egyre jobban akadt igény Drezdában, mivel a 60-as évek végétől magyar fiatalok jöttek, hogy szakmailag itt képezzék tovább magukat. Ekkor 3 éven át főállásban sikerült tolmácsolnom, és azzal elősegítenem, hogy a két ország közötti szerződés elérje célját, és sikerrel járjon. Hogy megalapozottabb legyen, amit csinálok Budapesten tolmácsvizsgát is tettem, ami pedig később arra is feljogosított, hogy mellékállásban – az ottani igényeknek megfelelően – ezen a területen feladatokat vállalhattam. A drezdai Népfőiskolán pedig még a magyar nyelvtanításba is belevágtam, hiszen sok német turista, akik előszeretettel hazánkba látogattak, szerették volna valamennyire magyarul is megértetni magukat. Így aztán azt csináltam, amit valaha főállásban szerettem volna, de annak idején anyagi és más okok miatt nem azt tanulhattam.

Manapság, amikor a fiatalság előtt nyitva áll egész Európa, s oda mehetnek nyelvet, szakmát gyakorolni, ahová akarnak, nincsenek határok, szabadon mozoghatnak az Európai Unió államain belül – sokkal könnyebb lett a nyelvyakorlás lehetősége. Most, amikor a levelezés módja is akkorát változott már, hogy csak e-maileznek vagy csetelnek egymással, és azt is csak rohanva, sietve teszik, akkor úgy látszik mintha az idejük „szétfolyna” az ujjaik között. Hol marad az alaposság, az elmélyülés, ami annyira fontos életünk kezdetén, hogy objektíven ítélhessük meg a bennünket körülvevő világot. Meglehet, hogy ezek a fiatalok megmosolyogják az én fentiekben leírt élményeimet. Igen, 50 évvel ezelőtt egészen más volt a világ, de előnye, hogy kézbe lehet venni a tárgyi maradványokat, a leveleket, a levelezőlapokat, és ez valami más érzést ad, mintha egy CD-én vagy másfajta digitális tárolón kellene összekeresni egy ilyen kapcsolat nyomait. De ki tehet erről, a világ állandóan változik körülöttünk és egyszer majd a fentieket is felváltja egy másik adattároló. *Tempora mutantur et nos mutamur in illis*, azaz: változnak az idők és velük változunk mi is.

Sas István

ÉVFORDULÓ A JÁSZ KERTBARÁT KLUBBAN

A Jász Kertbarát Klub 2013 júniusában ünnepelte fennállásának 40. évfordulóját. A közösség Jászberény város egyik legrégebben működő civil szervezete, amely a szakmai programok mellett lehetőséget kínál a tartalmas közösségi együtt létre is. A klub első 2 évtizedét a rendszeres szakmai előadások, országjárások, megyei és országos kiállításokon való részvétel és széleskörű társadalmi kapcsolat rendszer kialakítása jellemezte. Az elmúlt 2 évtizedben pedig a szakmai rendezvények mellett - amelyek elsősorban a szőlő és gyümölcsfák metszéséhez, s azok növényvédelméhez kapcsolódtak - egyre inkább teret nyertek a kötetlenebb szabadidős-, kulturális programok, kirándulások. Ez abból is adódott, hogy olyan emberek befogadása

Kiállítás a Margit-szigeten

elől sem zárkózott el a klub, akik nem vagy csak egy kis konyhakerttel rendelkeztek, s elsősorban nem a szakmai érdeklődésük, hanem a tartalmas közösségi együtt lét iránti igényük vonzotta őket a családias hangulatú klubhoz. A tagok többségénél a kert ma már nem a megélhetés elsődleges forrása, a termelés-, kertészkedés kiegészítő - jellemzően szabadidős-tevékenység. A kert, a növények, a természet szeretete okot ad a találkozásokra, tapasztalatcserékre, baráti kapcsolatok kialakítására.

A megalakulás előzményei

Az 1970-es évekelejnemezőgazdasági szaklapokban már lehetett olvasni a

kertbarát mozgalomról, amely elsősorban gazdasági célkitűzéseket állított maga elé. Fő jellemzője az volt, hogy igyekezett a társadalom minden rétegét elérni, s szorgalmazni a kertészeti hagyományok ápolását és továbbfejlesztését. Szervezett kereteket akkor öltött, amikor - elsősorban a Hazafias Népfront bábáskodása mellett - az addig egyénileg kísérletezgető kerttulajdonosok a szakismeretekhez jutás érdekében klubokba tömörültek.

Az 1970-es évek elejére kiderült, hogy a régi-, hagyományos természetes megújítása, a korszerű módszerek, új fajták bevezetése nem odázható sokáig. Így volt ez városunkban is. 1972-ben egy Zártkert Rendező Bizottság felmérést végzett, s megállapította, hogy Jászberény város területén 850 hektár zártkert található, amelyekben közel 12.000 tulajdonos ill. földhasználó végez kertművelést szervezetlen formában. Felhívták a figyelmet arra, hogy a terület nagy részét rosszul, kevés szakismerettel művelik, jelentős területet meg sem művelnek, s az élelmiszer piacon nem jelennek meg a termékek. Ebben a helyzetben indokolt volt a segítségnyújtás a kistermelés fejlettebb helyi viszonyainak a megteremtéséhez.

Klubest a jászkiséri kertbarátokkal

A Kertbarát Klub megalakulása

Jászberényben 1973 márciusában kezdődött meg a kertbarát közösség megszervezése. Ekkor az országban a kisgazdálkodásnak már számos formája létezett : az árutermelésre szakosodott kisüzem, a vállalkozás, a hobbi kertészkedők klubja stb. Városunkban is eldöntendő kérdés volt, hogy szerződésben vállalt termelési kötelezettséggel terhelt szakcsoportot vagy kötöttségekkel nem terhelt lazább szerveződésű klub jellegű csoport jöjjön-e létre? A helyi ÁFÉSZ a szakcsoport megalakításához ragaszkodott, s elsősorban ennek a támogatását vállalta volna. A szervezésbe bevontak többségének viszont ellentétes volt a véleménye, s így Jászberényben az 1973. július 15-re összehívott alakuló ülésen kertbarát klub alakult a helyi Hazafias Népfront Bizottság keretein belül.

A Kertbarát Klub (1983-tól Jász Kertbarát Klub) alapító tagjai az aláírás sorrendjében: Beszteri József, Szücs Sándor, Dudás Elek, Finta Benedek, Házkötő Imre, Zsótér Béla, Rétfalvi Ferenc, Dorozsmai Kálmán, Kiss Ferenc, Szücs Kálmán, Nagy Ferenc, Völgyi Mihály, Bárkányi Donát, Kiss János.

Az alapítók és az első időkben csatlakozók olyan kiskerttel rendelkezők voltak, akik munkájuk eredményesebbé tételéhez rendszeresen korszerű ismeretekhez akartak jutni. A megalakuláskor éppen ezért alapvető célként fogalmazódott meg az új termelési módok, a növényvédelem, a terményfeldolgozás hatékony formáinak a bemutatása, megismertetése. Ehhez a legjobb helyi szakemberek és országos szaktektintélyek segítségét vették igénybe. Fontos volt a jó hangulatú klubélet megteremtése is.

Ez közelebb hozta egymáshoz a közös érdeklődésű, de más-más tudással, életpaszta-lattal rendelkező, sok szempontból különböző élethelyzetű embereket.

A klub vezetése

A klub a közgyűlés által elfogadott alapszabályban foglaltak szerint éves programterv szerint működik. 1995-ig 11 fős, azóta 7 fős vezetőség irányítja a munkáját. Az elnök személye ebben a közösségben is mindig meghatározó szereppel bírt. Az alakuló ülésen Beszteri József – aki jelentős részt vállalt a szervező munkából is - kapott bizalmat, s 1985 végéig (egészségi állapótának megromlásáig) nagy odaadással, hozzáértéssel végezte a munkáját. Az ő vezetése idején a klub jó hírneve túlnőtt a városon, országos kapcsolatokat épített ki, s közelítette a 150 főt a klubtagok száma.

1986-tól közel egy évtizedig Lukács Gábor látta el az elnöki teendőket. Folytatta elődje sikeres kezdeményezéseit, új ötleteket karolt fel, s jó érzékkel erősítette a közösségi életet. Nem kis érdeme van abban, hogy 1993-ban Jászberény város Önkormányzata PRO URBE JÁSZBERÉNY emlékérmeket adományozott a klubnak - elismerve a csoport szakmai és közös-ségi munkáját.

1995-ben jelentős változások történtek a klub vezetésében, amely érintette az elnök sze-mélyét is. Az addigi elnök elköltözött Jászberényből, így Gulyás Miklós személyében egy szervezői-, vezetői tapasztalatokkal rendelkező, a tagok között nagy támogatottsággal bíró személyt választottak vezetőnek. Ő közel 18 évig – az eddigiek közül a leghosszabb ideig – volt a kertbarátok elnöke. Sikeres kiállítások, kirándulások, baráti találkozók, kertlátogatások, szakmai előadások, borversenyek egész sorát szervezte meg segítőivel: a kertbarátokkal.

2012 szeptemberétől - Gulyás Miklós elhalálása után - Sas István lett a klub megbízott, majd 2013 januárjától választott elnöke. Vezetésével ünnepelte meg a Jász Kertbarát Klub 2013. június 27-én megalakulása 40. évfordulóját. A jubileumra szerkesztésében elkészült a klub 4 évtizedét feldolgozó 40 oldalas kiadvány, s egy gazdag dokumentumanyagot bemutató kiállítást is összeállított.

Tagok – taglétszám alakulása

A tagság túlnyomó része mindig az idősebb generációhoz tartozott. A nyugdíjasok aránya kö-zel 90 %, sok az egyedülálló, de házaspárok is szívesen járnak a közösségbe. Az első 15 évben többségben voltak a férfiak, azóta ez az arány kiegyenlítőddött. A klub szakmai és szabadidős programjainak az összeállításánál mindig figyelembe kell venni az összetételt. A nyugdíjas közösségek egy részét sem kerülték el a helyi és országos politika hullámai, s ennek követ-keztében is csatlakoztak a klubhoz egyedül álló, politikai-, közéleti aktivitásra már kevésbé vágyó emberek. Ugyan akkor a program tartalmi részét és a tagság összetételének alakulását az is befolyásolta, hogy az 1993-ban megalakult Jászberényi Gazdák és Polgárok Köre egyre sokrétűbb, szakmailag is hasznos programot, segítséget kínált mindazoknak, akik érdekeltek voltak a termelés-, értékesítés-, pályázatok stb. területén. Jászberényben a helyi gazdakör át-vette, kiteljesítette és magasabb szakmai szintre emelte annak a tevékenységnek az egy részét is , amit a kertbarát klub végzett a 70-es évek közepétől a 80-as évek végéig.

Taglétszám alakulása:

1973	141 fő	1983	110 fő	1997	82 fő	2007	60 fő
1976	67 fő	1985	141 fő	1999	68 fő	2010	56 fő
1980	100 fő	1988	140 fő	2005	76 fő	2013	60 fő

Gazdálkodás

A klub tagdíjakból és kisebb támogatásokból szervezi programjait. 2000-ben megállapodást kötött a klub a Déryné Művelődési Központtal. Az intézmény addig is a csoport legfőbb támogatójának számított, de a keretbe foglalt együttműködés új lehetőségeket és nagyobb működési biztonságot jelentett a klub számára. A kertbarátok azt vállalták, hogy esetenként munkájukkal (területrendezés, növényápolás, fűnyírás, karbantartás) segítik az intézményt. Az első 2 évet leszámítva a művelődési intézmény (ma Jászkerület Nonprofit Kft.) biztosít térítésmentes helyet a foglalkozásokra.

A klub 1998-ig évi 200, majd 600, később 1.200 Ft/fő tagsági díjat kér tagjaitól. 2012-től évi 2.000,- Ft. a tagdíj. Rendezvényei zömét önköltséges alapon szervezi. 2010-ig a város Önkormányzatának különböző bizottságaitól évente általában 100-150 eFt. támogatáshoz jutott. Ez a pályázat útján elnyert összeg megkönnyítette a szakmai programok szervezését, a versenyek díjazását, a jubileumi rendezvények lebonyolítását. 2011 óta – lévén cégbírószág által nem bejegyzett szervezet - a kertbarátok nem juthatnak ehhez a forráshoz, s ez olykor gazdálkodási nehézségeket is okoz. A 40 év során alkalmi támogatóik voltak : Jászsági ÁFÉSZ, Déryné Művelődési Központ, Dohánybevaltó, Jászsági Állami Gazdaság, Jászsági Menedzser Klub, Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Kecskeméti Főiskolai Kara, Kossuth Mg.Tsz., Növényvédő Állomás, Pince és Kereskedelmi Kirendeltség Jászberény, Városi Könyvtár, Vassas Horgász Egyesület.

A Jász Kertbarát Klubnak 15 tiszteletbeli tagja van, akik nem csak magas szintű elméleti előadásaikkal, gyakorlati foglalkozások vezetésével, hanem anyagi támogatásukkal, tiszteletdíjaik felajánlásával is segítették a működést.

Tiszteletbeli tagok:

Csermák István	Pince és Ker. Kir. vez.
Sass József	szakmérnök
Gedei László	főtanácsos
Sass Pál	egyetemi tanár
Lengyel Béla	kertészmérnök
Sebők József	kertésztechnikus
Molnár Mihály	agrármérnök
Sebők László	kertészmérnök
Molnár Sándor	kertészmérnök
Szabó István	árubeszerző
Nemes András	könyvtárigazgató
Szegedi Szilveszter	kertészmérnök
Rétfalvi Ferenc	mintakert tulajdonos
Tiborcz Zoltán	agrármérnök
Sas István	Déryné MK. igazgató

Szakmai munka – rendezvények – szabadidős programok

A kertészkedés szakmai ismereteit azok a szőlő és gyümölcsfa metszési bemutatók közvetítik, amelyet évente megrendeznek február–március–április hónapokban. Ezekre általában a kertbarát tagok városban vagy a Neszürben lévő kertjeiben kerül sor szakemberek ill. kert-

barátok vezetésével. Molnár Sándor és Bódi Imre agrármérnökök különösen sokat segítettek az új ismeretek átadásában. 2013-ban a gyümölcsfa metszési gyakorlatot - fél napos elméleti képzést követően - Sipos Zoltán egyetemi docens, több szakkönyv szerzője tartotta Farkas Gyula tagtárs kertjében. A kártevők elleni védekezés területén elsősorban Molnár Mihály növényvédelmi szakember adott gyakorta tanácsot. Emlékeztetek Sass Pál felsőszentgyörgyi születésű egyetemi tanár szakelőadásai és a világra kitekintő vetített képes bemutató is. A metszési gyakorlatok egyben jó hangulatú, vendéglátással összekapcsolt baráti együttlétek is. Agárdi László, Bakonyi István, Lakatos Sándor, Lakatos István, Nagy Imréné és családtagjaik különösen sokat tettek ezen programok sikeréért.

2010-ig minden évben megrendezte a klub a terménykiállítását a város főterén vagy a Margit-szigeten. A bemutatók mindig nagy sikert arattak. Elismeréssel szóltak a hobbi kertészekedők munkájáról –többek között- a városunkba látogató testvérvárosi delegációk tagjai is. Elsősorban a kiszámíthatatlan, kedvezőtlen időjárás akasztotta meg a kiállítások hosszú sorát, de a tagság szándéka az, hogy ismét megrendezi évente a terménykiállítását. Országos-, táj és megyei kiállításokon is figyelemre méltó eredményeket ért el a kertbarát klub:

- 1980. OMÉK I. díj
- 1982. Debrecen TOT különdíj
- 1985. Jászberény Aranyplakett
- 1986. Kecskemét Hírös Napok I. díj
- 1987. Pécs különdíj
- 1989. Szolnok Nagydíj
- 1990. OMÉK II. díj
- 1992. Mezőtúr Vándordíj
- 1996. OMÉK I. díj

Hagyomány a márciusi házi Borversenyek megrendezése. Igaz változó a benevezett borok száma: 20-40 között, de a szakemberek megítélése szerint a borversenyekhez kapcsolódó szakmai tanácsadás jó irányba tereli a boros gazdákat. 1998-ban, majd 2004 májusában a jászberényi kertbarátok rendezték meg a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kertbarát Körök Összevont Borversenyét Jászberényben. Az utóbbi rendezvényhez kapcsolódóan ünnepelte meg a klub fennállása 30. évfordulóját, amelyen a legkiemelkedőbb munkát végzők tárgyi jutalomban részesültek.

A klub házi borversenyének legjobb boraival gazdáik általában beneveztek a mindig más településen megrendezésre került versenyekre. 2006-ban pl. Rákóczi falvára vitték el Lakatos Sándor,

Metszési gyakorlat Sipos Zoltán vezetésével

Sass Pál professzor és Beszteri József

plakettet és a házfalukra kifüggeszhető „mintaker” táblát kaptak. A klubtagok közül 19 kiskert tulajdonos kapott ilyen címet, s ez jó példát mutatott, ösztönzést is adott másoknak.

Közkedveltek a klub szabadidős programjai. A márciusi - egy idő óta zenés - vacsorával egybekötött Nő és Férfi Napok vagy a hasonló módon megrendezett év végi ünnepköszöntő közgyűlések. Emlékeztetsek a kertbarátoknál vagy az Ifjúsági Ház udvarán megrendezett szalonnasütések is. 2005-ben egy délutánt Jászdózsán töltött a klub Magyar leveante polgármester meghívására. Minden évben szerepelt a programban fürdőzés: Cserkeszőlőn, Bogácson, Tiszakécskén, Cegléden vagy éppen Berekfürdőn. Minden év őszén nagy számban részt vesz a tagság azon a szüreten, amelyre Túri Zoltán borász szőlőjében került sor. Aztán az új bor kóstolására is mindig sor kerül a Túri Pincében finom vacsora mellett. Gyakoriak a kulturális-, vallási jellegű programok. A 2000. év óta megtekintette a klubtagság - többek között- a gödöllői Királyi Kastélyt, az Országházat, az ópusztaszeri Nemzeti Emlék helyet, a szolnoki színház több előadását, az aggteleki cseppkő barlangot, a jászfényszaruai és nagykatái Tájházakat, a monori pincefalut, a máriabesnyői és mátraverebélyi búcsújáró helyeket is. A 2000-es évek eleje óta minden évben az egyik legjobban várt esemény a 2,5 napos nagyvisnyői kirándulás. A Bán völgyében lévő üdülőtábor ideális lehetőséget nyújt a kikapcsolódásra, szórakozásra, esti éneklésre, szabadtéri főzésre-, sültögetésre, a felüdítő erdei sétákra és a környék nevezetességeinek megismerésére.

Kapcsolatok az országban

A 90-es évek végéig több mint 50 klubot látogattak meg a jászberényiek az ország különböző településein szakmai tapasztalatszerzés és kikapcsolódás céljából. Egy-két kivétellel viszont látogatásra is eljöttek a kertbarátok az alábbi településekről:

Abony	Gödöllő	Körmend	Szécsény
Balassagyarmat	Gyöngyös	Mezőtúr	Szeged
Balatonfűzfő	Gyula	Mikepércs	Szentes
Besenyőszög	Hódm.hely	Miskolc	Szirmabesenyő

Terenyi László és Bús János a legjobb jászsági borokat a X. Megyei Borversenyre, s hoztak el értékes helyezéseket. A borversenyeken a szakmai zsűri hosszú évek óta Tiborc Zoltán agrármérnök-, borász vezetésével végzi a borbírálatot. Molnár Sándor és Sass József szakmérnökök mellett 2 kertbarát is tagja a zsűrinek.

A kertbarát klub kezdeményezője, aktív közreműködője volt a Jászberényben közel 1 évtizedig működő mintakerter mozgalomnak. A címet pályázni kellett, s akik megfeleltek a kritériumoknak

Cserkeszölő	Inota	Nagyecsed	Szolnok
Csongrád	Jászapáti	Nagykanizsa	Szombathely
Dánszentmiklós	Jászárokszállás	Nagykőrű	Törökszentmiklós
Debrecen	Jászfákóhalma	Nyíregyháza	Újszász
Dombóvár	Jászkisér	Orosháza	Vásárosnamény
Dunabogdány	Kaba	Pomáz	Veszprém
Eger	Kaposvár	Rákóczi falva	Zalaegerszeg
Érd	Kecskemét	Salgótarján	
Fertőd	Kistelek	Sopron	
Földes	Komló	Szarvas	

Az elmúlt évtizedben – a közlekedési és egyéb költségek emelkedése miatt - szinte megszűntek a több napos - az ország távolabbi részeit is felkereső - tapasztalatszerző látogatások. Ezért előtérbe kerültek azok a találkozók, amelyeket a megyei kertbarát körök tagjaival szerveztek. Mindig nagy várakozás előzte meg az újszászi, rákóczi falvai, jászárokszállási, jászfákóhalmi és a jászkiséri kertbarátokkal való találkozókat. Egy-egy kert-, gyümölcsös-, pince felkeresése után kellemes órákat töltöttek el együtt a klubtagok. Különösen szoros szálak alakultak ki a jászberényi-, jászkiséri és jászfákóhalmi kertbarát körök között.

Ők az évenként váltakozó helyszínű cserélőtogatásokon kívül meghívják egymást jelentősebb rendezvényikre (közgyűlések, fánksütő verseny stb.) is.

A Jász Kertbarát Klub tagságát hasonló érdeklődésű, élethelyzetű, egymás társaságát igénylő emberek alkotják. Örömmel vesznek részt a programokon, segítik azok megszervezését, együttműködnek a megvalósításukban.

Az együtt szerzett ismeretek és közösen átélt élmények kialakították a klub törzstagságát, amely az évtizedek során baráti közösségé is vált. A klub megtartotta nyitottságát, a jövőben is hívja és várja a hasznos, kellemes közösségi együttlétre vágyó embereket.

Felhasznált irodalom:

Lukács Gábor - 25 éves a Jász Kertbarát Klub, Jászberény, 1998. 32 p.

Sas István - 40 éves a Jász Kertbarát Klub, Jászberény, 2013. 40 p.

Jubielumi oklevél

Sebők Balázs

ÖNKÉNTESK CSOBÁNC VÁRÁNÁL

Csobánc vára talán nem tartozik Magyarország legismertebb várai körébe. Ugyanez nem mondható el például a szomszédos Szigligetről vagy Sümegről, amelyek már régóta komoly turisztikai vonzerővel bírnak, és az utóbbi években/évtizedekben magyar viszonylatban meglehetősen komoly felújítási munkálatok folytak ezeken a helyszíneken. Pedig Csobánc vára történelme és fekvése alapján is megérdemelné legalább azt a helyet, mint az előbb említett két vár. De hol is található Csobánc? A vár egy jellegzetes vulkáni bazalthegey fennsíkjának délnyugati sarkában fekszik, 375 méter magasan. A vár történetének legismertebb alakja Gyulaffy László, aki a XVI. század közepének legismertebb és legsikeresebb bajvívója volt: a csobánci várkapitány valamennyi török ellenfelét legyőzte az életre-halálra folytatott párviadatok során. Legismertebb legyőzöttjei Juszuf bég és Bajazid aga voltak. Csobánc végvárát a töröknek sohasem sikerült bevennie, bár az erődítmény legismertebb ostromára a Rákóczi-szabadságharc során, 1707-ben került sor, amikor a sokszoros túlerőben lévő császáriakat sikerült megfutamítani: a vár ostroma során mintegy 400 labanc esett el, az őket vezető Kreutz ezredessel együtt.

Csobánc látképe a Gyulaffy Napok forgatagából

A keleti várfalnál folyó munkálatok 2008 őszén

A várat a Tapolcától délre fekvő Gyulakeszi község irányából a legkönnyebb megközelíteni, és mintegy félórás kapaszkodó után érhetünk fel a hegyre, ahol az egykori vár romjai is találhatóak. A romok közül pazar kilátás tárul elénk: déli irányban, szinte a lábunk előtt van a Balaton, amelynek partján karnyújtásnyi távolságra látszik a szomszédos Szigliget. Szépen árnyalja a panorámát a közeli Badacsonyi platója, a Szent György-hegy hármas vonulata, valamint a Gulács és a Tóti-hegy jellegzetes vulkáni kúpjai. Nyugati irányban a Keszthelyi-hegység húzódik, messzebb, északra pedig Sümeg vára látható. Tiszta időben, egészen északnyugaton – főként amikor hó takarja a hegyeket – az ausztriai Schneeberg is megmutatja magát. Egészen közel, észak-északkeleti irányban a teljesen elfeledett Hegyesev várhegye látható. Kelet felé pedig a Bakony hegyei húzódnak, közülük kiemelkedve a Kab-heggyel és ismert adótoronyával.

Amikor 2007 októberében a jászberényi főiskola tanító szakos hallgatóival a Balaton-felvidék várait látogattuk végig, eljutottunk Csobáncra is. Az akkor bejárt várak közül Csobánc azzal tűnt ki, hogy messze ez volt a legromosabb, viszont egyedül itt találkozhattunk vármentőkkel. A vármentők munkáját nézve alkalmunk nyílt megismerkedni Németh Gyulával, aki, mint kiderült, a Csobánc Váráért Alapítvány elnöke, és ő koordinálja az elhanyagolt, a végromlás szélén álló vár maradványaiért folytatott munkálatokat. Egyben ő a Gyulaffy László Hagyományörző Lovasbandérium vezetője, és a legnagyobb szabású, a török kort megidéző fesztivál, a minden évben megrendezésre kerülő Gyulaffy Napok szervezője. Megtudtuk tőle, hogy a társadalmi alapon szervezett munka 2003-ban kezdődött a várba vezető meredek szerpentin rendbetételével, amit a várhegyen felgyülemlt rengeteg szemét összeszedése, és a romokat eltakaró, azokat benövő és tönkre tevő, elburjánzó növényzet eltávolítása követett. Ottjártunkkor éppen a Balaton felé eső déli várfal helyreállításának utolsó simításait végezték a kőművesek, amely az alapítvány első olyan akciója volt, amely – pályázati forrásból és

önkéntes munkával – a falak állagmegóvását szolgálta. Érdeemes megemlíteni, hogy a vár a Rákóczi-szabadságharc utáni magára hagyását (felrobbantását?) követően rohamos pusztulásnak indult, amelyet nagyban elősegített az itteni szélsőségesen szeles időjárás is. Az elmúlt három évszázad során Csobáncon egyedül 1953-ban végeztek kisebb feltáró munkálatokat, amelyek azonban hamar abbamaradtak, és utólag erősen megkérdőjelezhető a hasznosságuk is (a mai vármentők azon az állásponton vannak, hogy talán több kárt okoztak, mint hasznot). A vár tehát magára hagyatva, elhanyagoltan várta a sorsát.

Megtudtuk, hogy a következő esztendő tavaszán nagyszabású építkezést terveznek az Öregtorony melletti keleti várfal rendbetételével: ekkor határoztuk el, hogy csatlakozunk. Németh Gyula hitte is meg nem is, hogy majd éppen 250 km-es távolságból, Jászberényből fognak önkéntesek érkezni a segítségükre, de megbeszéltük, hogy tavasszal jelentkeznénk. Így került sor 2008 áprilisában az első egész hétvégés önkéntes munkára, amikor a helyiekkel karöltve

Az Öregtorony omladékának eltávolítása a szárazárok felől 2012 októberében

kiástuk az omladék alól a keleti várfalat, amelyet még azon az őszön – a műemlékvédelem felügyelete mellett – több méteres magasságúra falazhattak fel a kőművesek. A két árván álldogáló támpillér közé tehát ismét várfal került, sőt sikerült megtalálni egy újabb támpillért is. A csobánci vár egyik jellegzetessége, hogy a falakhoz utólag, megerősítésként épített/hozzátoldott támpillérek egy része a falak leomlása után is megmaradt, amelyek messziről úgy néznek ki, mintha óriások álldogálnának a várhegyen. Az addigi füves domboldalon tehát ismét várfal nőtt.

A várba vezető út utolsó szakasza a romokkal

Ezt követte 2009-ben a Gyulakeszi felé eső nyugati várfal részleges feltárása és állagmegóvása, majd a vár egyetlen épen maradt, jelentősebb építményének, az Öregtoronynak a kiásása. Az Öregtoronyról tudni kell, hogy egy emelet mélységben teljesen omladék töltötte ki a belsejét, és a ma is álló egy emeletnyi építményen legalább még egy szint volt, erről tanúskodnak a XX. század elején készült fotók. Három év alatt csákánnyal, lapáttal ki is lett termelve a mintegy 150 m³ mennyiségű omladék, amelyek közül szép számmal kerültek elő faragott kövek (amelyek az egykori ajtók és ablakok keretétül szolgáltak), de jellemző lelet volt a zöld zománcozott, angyalos mintájú kályhacsempe is. Mára az Öregtoronyot az egykori járószintig feltárták, az eddig az omladék alatt nyugvó boltíveket pedig megerősítették. A lépcsőház is előkerült, amely szintén helyreállításra került. Az alapítvány vezetőjének nagy álma egyelőre sajnos nem valósulhatott meg: ez az Öregtorony befedése és egyfajta kilátóvá alakítása lenne, amelyre pályázati forrást eddig nem sikerült elnyerni.

Összességében elmondható, hogy 2007 óta 420 m³ korábban leomlott falat sikerült felhúzni a műemlékvédelem szigorú felügyelete mellett. A falak feltárásának – ha úgy tetszik, kicsákányozásának – nehéz munkájában egy 5-10 fős jászberényi baráti társaság immár évek óta részt vesz, sőt, alkalmunk nyílt a munkák helyszínein más jászberényi önkéntesekkel is megismerkedni. A jó hangulatú hétvégék, a közös munka öröme, a természeti- és történelmi környezet szépsége, valamint a várhegyen, a szabad égbolt alatt eltöltött éjszakák olyan élménnyel gazdagítják az ember fiát, amely megkérdőjelezhetetlenné teszi, hogy a legközelebbi alkalommal is ott legyünk, amikor Csobánc váráért kell tenni.

Buschmann Éva

SZENT KLÁRA IDŐSEK OTTHONA

A várost járva sok épület, szobor hordozza magában a múlt évszázadok emlékeit. Most Önt, Kedves Olvasó, egészen a Barátok templomáig kalauzolom, amely a Ferencesek terén található. A templomról több forrás áll rendelkezésünkre, amelyekből kiderül, hogy a városunkban letelepedett ferences szerzetesek néhány évtizedig békésen dolgozhattak. Berény ebben az időben a Jászság legnépesebb települése volt, és mint közigazgatási központ, kiemelkedő kulturális szerepet töltött be. A barátoknak is nagy részük volt a műveltség terjesztésében.

Jászberény legrégebbi és legértékesebb műemléke a volt ferences templom. A helybéliek „Barátok templomának” nevezik. A melléje épített rentház – ma szociális otthon – szoros egységet képez vele. E nagy épületegyüttes a város forgalmas központjától távol, a Zagyva városi ágának bal partján fekszik, szerényen elrejtőzik az árnyas fák között. E csendes helyen álló monumentális épülettömb történelmi levegőt áraszt. Erre utal a parkban elhelyezett török-magyar emlékmű is.

*Az otthon dolgozói Krisztina nővér 90. születésnapjára ünnepségen 2013 nyarán.
A felvétel a quadrumban készült.*

Vargáné Deme Katalin igazgató (balról a harmadik) az otthonban lakó két kedvesnővérrel, Krisztinával és M. Aquinátával, valamint a Ferences Szegénygondozó Nővérekkel, hozzátartozókkal az intézmény refektóriumában.

Sisa Menyhérttel, a Barátok temploma kántorával egy szép őszi napon beszélgettünk, s idéztük fel közösen a szerzetesrendek életét, a jászberényi kolostorban lakók életét...

Sisa Menyhért jászberényi születésű. Gyermekkorában a Barátok templomában ministrált. Sokszor találkozott a kedves nővérekkel, és sokat hallott róluk. Többüket személyesen ismerte. - Többféle szerzetesrend tagjai voltak a jászberényi kolostorban 1950-től – kezdte. - Ők a saját rendi életüket próbálták megvalósítani. Napirend szerint végezték a zsolozsmát, a reggeli laudest, napközi imaórát, este a vecsernyét. Minden nap szentmisén vettek részt. Volt az otthonnak saját lelkésze, aki a kolostorban lakott. Kezdetben ferences atya, azután különböző szerzetesrendi atyák voltak itt, akik minden nap szentmisét mutattak be. Ezeken rendszerint részt vettek a nővérek.

- *Napközben milyen tevékenységeket végeztek a nővérek? Erről van tudomása?*

- Napközben különböző elfoglaltságaik voltak: a konyhában segítettek az ebéd elkészítésénél, kertészkedtek, konyhakerti növényeket termesztettek. Sokan kézimunkáztak, hímeztek, kötöttek, horgoltak, egyházi ruhákat javítottak. Közülük volt olyan is, aki a kórházban dolgozott ápolóként. A kolostor területére idegeneknek nem volt szabad bejárása.

1950-ben a szerzetesrendeket feloszlatták az akkori minisztertanácsi rendelet értelmében, mind a nőit, mind a férfit. Rendelet volt, hogy az idős szerzeteseket otthonokban kell elhe-

lyezni. Az idős szerzetes atyákat Pannonhalmára vitték a bencés szerzetesekhez. Ott halálukig gondozták őket. Akik egyházmegyei papok voltak, tehát nem szerzetesek, azoknak pedig Székesfehérváron nyitottak papi otthont, és őket ott gondozták. A szerzetesnővéreket a feloszláskor több helyre hurcolták kolostorokba. Jászberénybe hozták a női szerzeteseket. Egészen a 90-es évek végéig érkeztek a kedves nővérek ide Jászberénybe, a kolostorba.

A rendi ruhát nem vehették fel, csak civilben járhattak a rendszerváltásig. Csak halálukkor a koporsóban öltöztették őket rendi öltözkükbe, de életükben nem viselhették.

1989-ben a rendszerváltozás következtében Magyarország első önálló kormánya Antall József miniszterelnökletével semmisnek nyilvánította, az 1950-ben alkotott rendeletet. Innentől kezdve újból viselni lehetett a rendi ruhát. Sok szerzetesrend újjáalakult.

1993-tól az otthonba világi, civil személyeket is felvettek ápolásra, gondozásra. Sajnos a kedves nővérek ma már nagyon kevesen vannak az otthonban, mivel utánpótlás nem volt az elmúlt évtizedekben.

A szerzetesrendek feloszlása Magyarországon

Az Elnöki Tanács 1950. szeptember 7-én közzétett 34. számú törvényerejű rendeletének 1.§-a kimondta, hogy a Magyar Népköztársaság területén a szerzetesrendek működési engedélye a rendelet hatályba lépésével megszűnik. Az állam több mint 600 épületet vett el. Nagyon sok szerzetes és szerzetesnővér kényszerült a rendházak elhagyására. A felszámolás úgy kezdődött, hogy a szerzetesek egy részét kényszertartózkodási helyre szállították. A szerzetesrendek feloszlását állami részről azzal indokolták, hogy munkájukat – elsősorban a tanítást és a betegápolást – az állam átvette, ezért nincs rájuk szükség. A négy évtized tapasztalata megmutatta, hogy ezzel mennyi veszteség érte az egész magyar társadalmat... Minden üldöztetés ellenére a szerzetesek legnagyobb része hűséges maradt a hivatásához. Tanúságot tettek a fogadalmiakkal vállalt elkötelezettségükről.

A szerzetesrendek tagjainak el kellett hagyniuk rendházaikat, városokban nem telepedhettek le, egymással kapcsolatot nem tarthattak, s hosszú időn át rendőri megfigyelés alatt álltak. A legtöbbjük egyházi szolgálatot sem vállalhatott. A Magyar Katolikus Egyház, de a teljes magyar kultúra, a magyar társadalom, a magyar nép egésze lett ekkor szegényebb. Az állam 5 rendházat jelölt ki a 440 személy részére, és az odaérkező idős, beteg szerzetesek ellátását vállalta.

A szociális otthon létrejötte

1950-ben megalakult Bakonybél, Csákvár, Gyón, Jászberény állami fenntartású szociális otthona a szerzetesnővérek számára, Jánoshida volt premontrei rendháza pedig a férfi szerzetesek részére, amely később, 1952-ben Pannonhalmára települt át, mert Jánoshida szűknek bizonyult.

Az egzisztenciális bizonytalanságba zuhant szerzetesrendi tagok megsegítésére természetesen az egyház is erőfeszítéseket tett. A püspöki kar létrehozta a Római Katolikus Egyházi Kegydíjasok és Betegek Szeretetszolgálatát, amely ma Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat néven működik.

Isten csodálatos rendelése folytán ezekben az években két kiváló szerzetes került a szeretetszolgálat élére. Szörényi Gábor jezsuita atya és Szabó Erna szatmári irgalmas nővér. Az ő személyiségük meghatározó volt abban, hogy a legsötétebb időszakban is a szeretet és az összetartozás szigeteivé válhattak ezek a házak. Virányi Ottó piarista atya vette át Szörényi Gábor atyától a szeretetszolgálat vezetését 1980-ban, és tartotta össze nagy szívével haláláig.

Zalán Katalin M. Luciána szatmári irgalmas nővér több évtizedes szolgálatával járult hozzá az idős papok és szerzetesek gondozásához.

A kolostor 1950. november 8-tól száz idős szerzetes lakhelye lett. Ettől kezdve II. Számú Állami Szociális Otthon néven szerepelt, és folyamatosan érkeztek a kirekesztett szerzetesnők...

Az egyházi fenntartású intézmény létrejötte

Az otthon működtetése a rendszerváltás után, 1991. július 1-jétől egyházi fenntartású lett. Megkezdődött a felújítás, a létszámbővítés. A munkálatok, anyagiak hiányában, kezdetben külföldi segítséggel folytatódtak. Új mosoda építése, a főzőkonyha felújítása, berendezések korszerű cseréje történt. A tetőszerkezetet is felújították, a tetőtérben pedig lakószobákat alakítottak ki. Jelenleg két lift áll rendelkezésre. A külföldi adományok, pályázatok elkerülhetetlenek voltak. Támogatóik sorát S. Priscilla Celi belga szerzetesnő nyitotta meg...A vechtai testvérvárosból is érkeznek adományok az otthonba.

...1993-tól az intézmény szerzetesnőveirenek a létszáma fokozatosan csökkent. A rendszerváltás után a Magyarországon élő rendek előjárói visszakaphatták az anyaházaikat. Egyre több rend kisebb-nagyobb szociális otthont épített, felvállalva a saját rendtársak ápolását, gondozását. A magas életkort megélt nővérek elhalálozását követően folyamatosan utánpótlás nem érkezett. Így lehetőség nyílt világi hívő nők fogadására, akik vallásos miliőben, keresz-

S. Priscilla Celi belga szerzetesnő rendszeres látogatója a Szent Klára Otthonnak

Szántó József apátplébános (balról a harmadik) és Novák István iskolaigazgató-plébános (jobbról a második) segíti az otthon lakóit a hitélet ápolásában

tény értékeket hordozó otthonban szeretnének idős napjaikban élni...

...2007. augusztus 11-től az otthon felvette Szent Klára nevét, akit védőszentjének tisztel. ¹

A Szent Klára Otthon a jövőben is széleskörű ellátást biztosít

Az országban tizenegy idősek otthona működik a Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat égisze alatt. Az egyik ezekből Jászberényben található, a Szent Klára Otthon.

Az intézmény jól megközelíthető tömegközlekedési eszközzel és közúton is. A város centruma 5-10 perc sétával elérhető, így a járóképes lakók nincsenek elzárva a városi környezettől sem. A ferences női rend alapítójára bízták a házat. Szent Klára lett névadójuk, akinek élete példa a lakók és az ott dolgozók számára egyaránt

A *Vargáné Deme Katalin* vezetésével működő intézményben teljes körű gondozásban, ápolásban részesülnek a magukat már nehezen, vagy ellátni egyáltalán nem tudó idős hölgyek. Az otthon 135 férőhelyes, nagy területen, mintegy 2 hektáron helyezkedik el. Zöld övezet, rendezett környezet fogadja a látogatókat.

Szakképzett ápolók gondoskodnak a demenciában (*demencia: elbutulás, a szellemi képességek visszafordíthatatlan hanyatlása*) és Alzheimer-kórban szenvedőkről, ugyanakkor ellátást biztosítanak a járóképes időseknek is.

¹ Jászberény Katolikus Élete. Kész könyvek 4.- 2010. Szerkesztette: Suba Györgyné Kocsis Julianna

Minden évben ünnepséget rendeznek a dolgozók az intézmény névadójának tiszteletére

A Szent Klára Otthonban három gondozási egységben történik az idősek ellátása. A földszinten a demenciában és az Alzheimer-kórban szenvedőket ápolják. Ehhez a területhez tartozik egy hangulatos belső kert, a quadrum, ahol lehetőség van a lakóknak sétát tenni, friss levegőn lenni.

Az első emeleten a mozgásukban kicsit korlátozott időseik, valamint a súlyosan betegek kapnak helyet, 2-3-4 ágyas szobákban.

A tetőtérben lehetőség van egy, illetve kétágyas vizesblokkal ellátott szobákban lakni, komfortos, szép környezetben. Ezen a szinten főként az aktívabb ellátottak találnak otthonra.

Minden szint tágas, két lift és széles lépcsőfokok teszik könnyebbé a közlekedést.

Katolikus otthon lévén, a hitélet ugyancsak fontos részét képezi az itt eltöltött időnek. Saját kápolnájukban is lehetőség van erre. Heti két alkalommal szentmisét mutat be Szántó József apátplébános és dr. Novák István iskolaigazgató-plébános.

A tágas refektórium nevezhető az intézmény ékkövének is, egy igazi közösségi tér, ahol a napközbeni étkezések zajlanak és különböző rendezvények szerveződnek falai között.

Biztosított az idősek napi ötszöri étkezése. A házias ízek őrzése fontos a mindennapi étkezésben, ehhez kiváló alapanyagokra lehet lelni az intézmény konyhakertjében. Sok segítséget nyújt az egészséges, változatos étrend összeállításában az otthon élelmezésvezetője és dietetikusa. A menü elkészítéséről saját konyhájuk dolgozói gondoskodnak.

Az intézmény igazgatója a kollégákkal karöltve sokat tesznek azért, hogy a hozzájuk kerülők úgy éljék mindennapi életüket, mintha egy nagy szerető család tagjai lennének. Teszik

ezt az odafigyelésen, a jó szón kívül azzal is, hogy számos rendezvényt szerveznek, amely kiválóan alkalmas arra, hogy a közösségi életet jól összekovácsolja, derűt csalva időseik arcára. Fontosnak tartják, hogy nagyobb rendezvényeiknek a lakók hozzátartozói is részesei lehessenek. Napközben különböző foglalkozásokon is részt vehetnek az otthon lakói, mindenki megtalálva a képességeinek megfelelő elfoglaltságot.

Az év elején a farsangi multság az egyik program, amelyre az otthon aktívabb lakói lelkesen készülnek a nővérek segítségével. Jelmezeket kreálnak maguknak, amelyeket a multság ideje alatt örömmel viselnek. A húsvéti ünnep szintén tennivalót jelent a lakók számára. Dekorációkat készítenek és felidézik az ünnephez kapcsolódó hagyományokat, kedves emlékeket egy-egy foglalkozás keretében.

Minden esztendőben, júniusban zarándoklaton vehetnek részt Mátraverebély-Szentkút Nemzeti Kegyhelyre. A jászok ősi búcsújáró helyéről lelkiekben feltöltődve térhetnek haza. Az intézmény életében a legjelentősebb eseményre augusztusban szokott sor kerülni. Az otthon névadójának, Szent Klárának a tiszteletére ünnepséget rendeznek, ahová a többi társotthonból is érkeznek meghívott vendégek.

Az egész napos esemény rendszerint mozgalmasan telik: volt, amikor városnéző kisvasúton tehetek „körsétát” a vendégek. Idegenvezető kalauzolta a résztvevőket Jászberényben, megmutatva szűkebb hazánk nevezetességeit. Még az is hallhatott újdonságot a séta során, aki tősgyökeres berényi.

A névadó ünnepséget követően szeptemberben a következő nagy összejövetel Mária-naphoz köthető, ekkor tartják „mindenki névnapját”.

Ugyancsak az őszi hónapjában rendezik meg a Tevékeny Élet Fesztivált, amelynek ugyan nem Jászberény, hanem Lakitelek a házigazdája, de a fesztiválon a Szent Klára Idősek Otthona is részt szokott venni. Időseik versekkel, dalokkal készülnek a nővérek segítségével erre a napra, melyről sosem térnek haza üres kézzel. Oklevelek, serlegek jelzik a felkészülések sikerességét.

Egy kora őszi, napsütéses délután kiváló alkalom arra, hogy közös nyársaláson sütögethesse ki-ki, no, nem a pecsenyéjét, hanem a cikkekben bevágott szalonnáját. Ez az alkalom is több aktívabb lakót csábít az udvar zöldjébe.

A szüreti multság a következő derűs esemény, amely mustkóstolással, énekléssel, sok-sok dalolással válik a lakók egyik kedvenc őszi multságává.

Év végéhez közeledve pedig az adventi, karácsonyi készülődés az, amely az idősek mindennapi tevékenységének részét jelenti. Az otthon udvara, belső terei díszes fénybe „öltöznek”, a refektóriumban feldíszített karácsonyfa pedig felidézi minden ellátottban, ott dolgozóban azt az érzést, hogy szeretni és szeretve lenni az egyik legnagyobb kincs a Földön. A Szent Klára Idősek Otthonában ezt igyekeznek tenni az év minden napján.

A katolikus iskolával nagyon jó a kapcsolatuk. Az intézménynek Novák István főigazgató a vezetője, aki a Ferences templom plébánosa.

A Jászberényi Nagyboldogasszony Kéttannyelvű Katolikus Általános Iskola, Szakközépiscola, Gimnázium és Kollégiummal együttműködési megállapodást kötöttek, a tanulók számára közösségi szolgálat teljesítéséhez. Ennek részeként az intézményből a diákok ellátogathatnak az otthonba, hogy találkozzanak az idősekkel. A velük való beszélgetésekből megismerhetik a rég-múlt időket.

Újdonság az otthonban a 2012. év végén az udvarban felállított fénykereszt. A kereszt történetéhez tartozik, hogy 1996. július 6-án Kármelhegyi Boldogasszony ünnepén az Úr Jézus

Fernanda Navarro, Grenobleban lakó családjának adott kinyilatkoztatása által indította el világszerte több ezer kereszt felállítását, általa pontosan megadott méretben. Magassága: 7,38 m, egy vízszintes szár hossza: 1,23 m, mivel Krisztus keresztje a Golgota hegyén 7,38 m magasan állt. A kereszten nincs corpus, mert éjszakai fényével hirdeti Krisztus győzelmét a halál felett. 2000. november 15-én II. János Pál pápa apostoli áldását adta mindazokra, akik e keresztet felállítják.

A Szent Klára Otthon jó hírneve tovább nőtt, a családok számíthatnak az otthonra, mert a lakóknak kiemelt ápolást, gondozást, tartalmas mindennapokat tudnak biztosítani.

*Katolikus Szeretetszolgálat
Szent Klára Idősek Otthona
5100 Jászberény, Ferencesek tere 1.
Tel.: 57/412-616 Fax: 57/410-323*

e-mail: egyhaziao@invitel.hu

Ma két szerzetesnővér él a Szent Klára Idősek Otthonában, mind a ketten a Ferences Szegénygondozó Nővérek Rendjében szolgáltak.

Bujdosó Ilona Krisztina nővér
Tóth Ilona M. Aquináta nővér

A szociális otthon vezetői voltak a rendszerváltás után:

Igazgató: Szatmári Antalné, 1991-2005

Főnővér: Almási Béláné

Gazdaságvezető: Kisnémeth Lászlóné

Gazdaságvezető: Kelemen Jenőné

Élelmezésvezető: Szilasi Józsefné

Egyházi megbízott: Pethő Margit Skolasztika VSM (Vizitációs Nővér)

Megbízott igazgató: Kovacsics Zsuzsanna SSS (Szociális Testvér) 2005-2008

Intézményvezető ápoló: Vargáné Deme Katalin

Gazdaságvezető: Kelemen Jenőné

Élelmezésvezető: Szilasi Józsefné

Igazgató: Vargáné Deme Katalin, 2008-tól

Intézményvezető ápoló: Katonáné Pócz Katalin

Gazdaságvezető: Kelemen Jenőné

Élelmezésvezető: Szilasi Józsefné

Élelmezésvezető: Juhász Tibor

A szeretetszolgálat országos igazgatói:

Szörényi Gábor SJ, a Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat alapítója, 1950-1980

Szabó Erna CSCS, igazgatóhelyettes, a Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat egyik alapítója, 1950-1983

Virányi Ottó SP, igazgató, 1980-2001

Zalán Katalin M. Luciána CSCS, igazgatóhelyettes, 1983-1998

Endrődy Zsuzsanna igazgató 2001-2013

Bató András igazgató 2013-

Csomor Józsefné Demeter Klára

SZÜLEIMRE EMLÉKEZVE

Édesapám, Demeter Vince 1896. január 21-én született Jászapáti középparaszt család gyermekeként. Öten voltak testvérek: négy fiú és egy lány alkotta a kiemelkedően szorgalmas közösséget. A rendkívül szigorú apa, Demeter Mihály a fiúkat csupán mindenszentek után vitte iskolába, hiszen a földeken és az állatok körül bőven akadt munka. Az említett okok miatt nem várták meg az iskolai év befejezését, s a tavaszi hónapokban, általában Szent György napja után (április 24.) a fiúk már szorgalmasan segítettek édesapjuknak, főleg állatokat, marhát, disznót őriztek. A lány pedig az édesanyja mellett tevékenykedett, de a libaőrzés is az ő feladata volt. A legidősebb fiú, Vince, aki mind kezügyszessége, mind értelmessége okán többre vágyott, ki akart emelkedni a paraszti közösségből, 14 éves korában már lakatos tanuló, ahogyan akkor nevezték: tanonc lett Budapesten. A főváros támogatta, kinyitotta látásmódját, és sokat tanult a lakatos szakmában. Meg kell említeni újító tehetségét, amelyet pályafutása során rendszeresen alkalmazott. Szakmájában egyre jobb színvonalat ért el, ezt bizonyítja – sok más tény mellett – a következő dokumentum:

„Galamb és Társa Részvénytársaság, Békéscsaba

Tekintetes Demeter Vince úrnak, Jászapáti.

Ezennel igazoljuk, hogy ön a cégünk által Jászapáti tartott tanfolyamon részt vett, és a traktor képzésben kitűnő eredményt ért el.

Kiváló tisztelettel: Galamb és Társa, Jászapáti, 1928. Március 19.”

1915-ben 19 éves korában bevonult a haditengerészethez, az akkor még Magyarországhoz tartozó Polába (Pula), és ott három és fél évig szolgált. Leszerelése után folytatta a lakatos szakmát, 1924-től önálló iparos lett, és 1938-ig segéd nélkül dolgozott.

1929. május 28-án házasságot kötött Zsemberi Katalin varrónővel, akivel 47 évig éltek kiegyensúlyozott házasságban, s gyermekeik közül a három lányból pedagógus, a fiúból gépészmérnök lett. A házastársak rendkívül szorgalmasak voltak, Demeter Vince különösen, a felesége egyszer tréfásan meg is jegyezte: „Kedves férjem, téged az Isten azzal vert meg, hogy állandóan dolgoznod kell.”

A szorgalomnak eredménye az állandó anyagi gyarapodás. Sikerült cséplőgépet vásárolni traktorral együtt, valamint házat és néhány hold földet. A gazdák szívesen hívták csépelni a mestert, mert nagyon megbízhatóan dolgozott, s ha valami meghibásodott a gépen, gyorsan kijavította. Igaz, ez ritkán fordult elő, mert a szezon kezdete előtt a cséplőgépek és a traktornak minden alkatrészét gondosan megvizsgálta, az előforduló hibákat korrigálta. Az úgynevezett „banda” tagjai, akik a gép körüli munkákat végezték, elismerték szaktudását; tekintélye volt. Bár szívesen politizált, de a politikai pártoknak nem volt tagja, csupán a Budapesti Vasas Szakszervezetben tevékenykedett egy évig 1914-ben.

1938-ban beadta az iparát, mert újra katonai szolgálatra hívták be. Míg az első világháborúban tengerészként, a másodikban repülőgépszakemberként dolgozott. Ekkor már 42 éves, s gondokkal telve vonult be Mátyásföldre, hiszen a cséplés minden gondját és a gyerekek körüli teendőket feleségére kellett hagynia. Időnként anyagi gondok is adódtak, amely kiderült azokat a levelezőlapokat áttanulmányozva, amelyeket a házaspár váltott egymással. Szerencsére

ezek a dokumentumok megmaradtak, s hitelesen mutatják be a háború előtti kor ijesztő légkörét.

A feleség Drága Vincüskémnek, Kedves Vincüskémnek szólítja férjét, aki viszont Kedves Feleségéhez, Kedves Katókájához intézi sorait. Szerencsére minden lapot dátumoztak, mert a posta pecsétjét többségében nem lehet kislabilizálni. A varrónő feleség helyesírása tökéletesnek mondható, írása kulturált, könnyen olvasható. A férj írásán, helyesírásán tapasztalható hibák bizonyítják, hogy a szülők a kiemelten fontos munkák idején gyermeküket kivették az iskolából. A fejlődés azonban szembetűnő mind a külalak, mind a helyesírás területén; a fogalmazási készség mindvégig kiválónak mondható mindketőtükknél.

1938. október 2-án keltezett lap fontos teendőket közöl: „...Imrik Teritől kaptál- e még pénzt? Sándor tudja, hogy mennyi jár tőle. Nagy Páléktól elhoztad- e a 80 kg búzát, ha nem, hozzád el! Kedves feleségem, én nem szeretek hosszan levelet írni, de te csak írd minél többet! Egyébként nincs semmi bajom... Mindenkit üdvözlök, téged pedig a gyerekekkel együtt csókollak.” (Dátum, aláírás) A feleség válaszában kifejti: „Imrével elintéztetem mielőbb a gázolajat. Nagypálékat megkérdeztem a sátort illetőleg, azt mondták megvan... A forgalmiadót ma befizettem, 83 pengő 90 fillér... A szén is megjött tegnap. 23 mázsáért 75 pengőt fizettem.” Majd kedveskedve szólt a férjéhez: „Kedves Vincüském! Nem tudom miért nem panaszkodsz, hogy így-úgy éhezél? Nem merek addig csomagot vagy pénzt küldeni, amíg nem tudom, megkapod- e?”

Október 15-én kérdésre válaszolja Mátyásföldről a férj: „... Írod, hogy van- e meleg ruhám? Hát bizony az nincs, mert 2 alsónadrágot, meg 2 inget kaptam, mást nem, meg természetesen katonaruhákat. A lábaim meg jobban fájnak, mert már megfáztak. Meleg ruhát még ne küldjél, majd írok ha kell. Jó, ha az adót befizetted, mert azt úgyse fizeti ki senki helyettem... Különben nem nagyon adnak szabadságot, tudod milyen zavaros most a helyzet?”

Október 29-én a következő gondolatok olvashatók a tábori lapon: „Várt soraidat megkaptam, előbb is írhattál volna, tudod mennyire várom a leveledet. F. Árpád megadott 10 pengőt. Nagypáléktól elhoztam a traktor-sátrat, nincs semmi baja. Vincüském, úgy elszaladt az az egy nap, amit itthon töltöttél, hogy jóformán nem is láthatalak.” (Olyan sok volt az ügyintézés.)

A következő lapot Mátyásföldre 1938. október 11-én dátumozta Jászapáti Szikszay Gábor, aki arról ír „...hogya lakással már készen vagyunk, vagyis folyó hó 1-től már ki is van adva, Kiss Vencel tiszthelyettes lakik benne...Viszontlátásra, visszavárunk baráti körünkbe, maradunk tisztelettel hozzád: Szikszay Gábor és Juliska.”

A Mátyásföldről 1938. október 14-én keltezett lapon ez áll: „4-én írt leveledet megkaptam, de sokára, 12-én. Ez azért van, mert először Kecskemétre küldik, majd onnan Mátyásföldre, a repülőterre. Máskülönben nincs semmi bajom. Fehér A. megvitte- e már a 27 pengőt, mert annyival tartozik... Szeretnék már hazamenni, a heremagot eladnám, mert nagyon jó ára van; hogy vannak a gyerekek, a rokonok?”

*Demeterné Zsembery Katalin
leánykorában*

Aláírás: Demeter Vince 6. vadászszázad, repülőtér.

Demeter Vince Polában tengerészként, 1917.

méghezózá jó. Tehát nem terhellek vele, mert tudom, hogy az neked milyen nehéz. A gyerekek szoktak- e még emlegetni, vagy már elfelejtenek?”

Az október 21-én kelt lap bizonyítja, hogy a feleség október 20-án írt sorai elkallódtak: „... a csomagban a levelet csak másnap találtam meg, amikor a pogácsa fogytán volt, nagyon finomat sütöttél, olyan volt, amelyet az édesanyám szokott sütni.” Köztudott volt a családban, hogy az édesanyja, Horváth Erzsébet kiváló gazdasszony volt, aki parasztasszony létére krémet is sütött, amely földműves köröben nem volt szokás. A rétes annál inkább, amely ünnepi alkalomkor nem hiányozhatott az asztalról. Zsemberi Katalin is kiváló gazdasszony volt, tehát a családban komoly kultúrája volt az étkezési szokásoknak. Mielőtt férjhez ment Katalin, házi varrónőként is működött úgynevezett úri házaknál. Nagyon szerették, családtagnak tekintették a római katolikus és zsidó családoknál egyaránt. Az otthon tanultakat kiegészítette a különféle házaknál látott, tapasztalt süteménysütési fortélyokkal. A nagy ünnepekre, férje névnapjára 4-5 féle finomságot is készített. A Zsemberi család 1236-ig vezeti vissza családfáját, őseikről az első forrás akkor található, s erre a tényre a kiterjedt család minden tagja nagyon büszke mind a mai napig. Katalin kiválóan tanult, de édesapja korán meghalt, így anyagi helyzetük nem tette lehetővé a továbbtanulását. Következő idézet az október 21-én kelt lapból: „Írod, hogy segílyt kaptál, engem ez nem lep meg, mert én jelentettem, hogy nekem van három gyermekem (akkor a fiú még nem született meg), és a feleségem is kenyér nélkül maradt. Meg is ígérték, hogy a gyerekekre 10-10 pengőt, a te részedre pedig 15 pengőt adnak.” Azt nem lehet megállapítani, hogy a nevezett összegeket, milyen időközönként utalják az anyának. Azt kéri

Ezután a feleség lapjai kimaradnak, egészen 1938. november 14-ig. Nem lehet tudni mi az oka? Valószínűleg az ő írásai elkallódtak, de a férj október 17-én keltezett lapjából több mindent megtudhatunk: „... nem kérek csomagot, tudod Katókám, nekem annyi enivalóm van, amennyi mindig elég, méghezózá híztam már vagy 4 kilót, tehát csomagra nincs szükségem. Pénzre inkább, de azért azt se küldjél, mert anélkül is megvagyok, minden napra kapunk 40 fillér zsoldot és 50 fillér műszakipótlékot-, rangfokozatom tizedes... Ha a traktorokból (ekkor már kettő volt) a vizet még nem engedték le, úgy haladéktalanul tegyék meg, mert a fagy szétfeszíti az alkatrészeket.”

Október 18-án ismét írt a repülőtizedes: „A csomagot megkaptam, – (úgy tűnik a feleség csak küldött) amelynek nagyon megörültem, mert azt te küldted. A sült hús finom, a pogácsa és a birsalmasajt is. Szalonnám annyi van, hogy én küldhetnék neked...”Ismételten kifejti: „...csomagot nem kérek, mert enivalóm van bőven,

Demeter Vince Polában tengerésztársaival, 1917.

még: „...van nekem egy katonakönyvem, az asztalban, az iratok között megtalálod. Küldd azt el nekem, de ajánlott levélben, mert arra szükségem van.”

A következő datum 1938. november 7-i keltezésű, egy hazautazás után írta a fájó gondolatokat: „...amióta visszajöttem ritkán írok, de nagyon el vagyok foglalva, majd ha hazamegyek, elmondok mindent.

...Mit mondtak a gyerekek reggel, amikor fölébredtek, hogy nem voltam odahaza?”

A cím itt is Mátyásföld, a 6. időjelző alcsoport.

A november 7-én kelt lapon írt mondatok közlik: „... írod, hogy segílyt nem kaptál, hát bizony ez elég nagy baj, mert jó volna az, dehát mit csináljak, nem tehetek róla. A műhelyből, ha van bent új lemez vagy új vas, azt még vigyétek ki, mást nem muszáj. (Valószínűleg értékesítés a cél.) Most jutott eszembe, hogy Tamásnak tartozok 20 (egység) olaj árával. Nem volt még érte? Ha megy, fizesd ki az árát, pontosan nem tudom mennyit, majd ő megmondja. Írod, hogy ritkán írok, és nem gondolok rátok. Dehogynem kedves Katókám, én mindig rátok gondolok, de tudod, hogy milyen rossz levélíró vagyok.”

November 10-én a következőket lehet olvasni a tábori lapon: „Tudom, hogy ritkán írok, és neked rosszul esik, de tudod Katókám, nincs időm, mert már nincs olyan jó dolgom, mint volt. Azt hiszem, a napokban elmegyünk innen a fölszabadult Felvidékre. Tehát egyelőre ne írjal... Katókám, legjobb lenne, ha az ipart beadná még újév előtt, mert azt nem bírod, hogy reggel begyűjtasz 2 helyen és azután főzöl, a gyerekeket neveled és a végén varrsz. Különben nincs semi bajom.” November 11-én közli feleségével: „... nem érek rá, mert nagyon el vagyok foglalva, meg azután sokszor nincs kedvem semmihez.” Valószínűleg nem mentek a Felvidékre,

ezért újra várja felesége levelét, lapjait. (A levelek sajnos elvesztek, csupán a lapok egy része maradt meg, ez is nagy érték.) „Írod, hogy kérjek szabadságot, de nem hiszem, hogy kapok.” Ezután tanácsok következnek a gyerekekkel kapcsolatban. Ahogy teltek a hónapok egyre több gonddal küszködött otthon a feleség, s ez kihatott a háború kitörését érzékelő katonára.

November 6-án írt lap sorai válasz a Jászapátin észlelt bajokra: „14-én írtad, hogy Imikét is vinni kell Szolnokara a kórházba vagy Pestre és Katókat (kislányuk) is vele együtt viszi majd Margitka. (A gyerekek keresztanyja, Imi édesanyja.) „Arról sem írtál, hogy kaptál- e családi pótlékot többször vagy csak akkor egyszer? Hogy vannak a gyerekek, hogy viseli magát a leg-

1939-ben Debrecenben repülőgépszerezőként szolgált

kisebb? (1938. május 2-án született.) Írod, hogy már háromszor is megvágta a kezed gyújtós vágása közben, bizony az nem neked való dolog, vágasd össze valakivel.”

November 18-án fontos tényeket közöl a férj: „Most megint írok, mert tudom, hogy mennyire várod. Ma vasárnap van, nem mentem sehova, mert holnap szolgálatba leszek. Kedves Katókám, hamarosan megyünk Losoncira, egy része a századnak már el is ment, de azért csak írdj erre a címre. A kis Katóval pedig saját belátásod szerint cselekedj, kérd ki az orvosok tanácsát, nem tudnád- e te felhozni Pestre, a klinikára?” Ekkor még bizakodik az esetleges hazatérésben: „... ha végleg hazamegyek, majd én felhozom Pestre Katókat, de hogy mikor következik be, azt még nem tudom.”

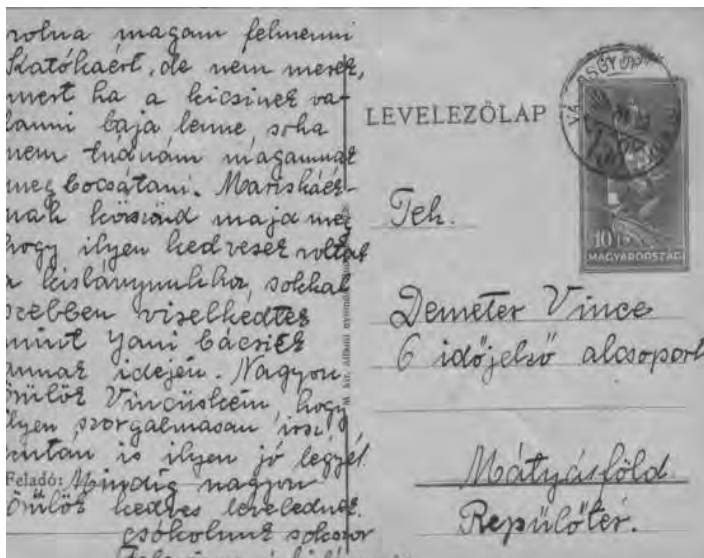
November 19-én Imi keresztfiáról érdeklődik, a kis Katókról: „17-én írt lapodat megkaptam, melyben írod, hogy Imikét Pestre kellett vinni és hogy Katókat is vele együtt vitték.” „... Itt vagyok még mindig Mátýásföldön, hogy meddig, nem tudom, de azért csak írdj szorgalmasan.”

Összehasonlítás képpen idézek a feleség előbb írt soraiból, a dátumot itt nem lehet elolvasni. „Leveledben nem írtad nincs-e valamire szükséged. Az itthoni dolgok ne aggasszanak, nincs semmi bajunk, gondolunk rád, és imádkozunk érted. Berci az összes pénzt megadta már. Az embereknek járó heremag 161 kg let, 160 pengőért adták mázsáját, azt mondják, te biztosan jobban tudtad volna eladni. Vincüském, ha egy kis időd van, fényképeztesd le magad, nagyon szeretnék látni katonaruhában. Írjál édesanyádéknak is, mert ők is várják, meg mi is.”

A november 14-én keltezett levél már tele van gondokkal: „...Mindkét lapodat megkaptam, a másodikat vasárnap este 6 órakor hozta ki a postás, mivel tudja, hogy mennyire várom a leveleidet, mondhatom nagyon megörültem neki. Majd arról ír, hogy a varrónői iparendélyt nem adja be egyelőre, mert „akkor nagyon egyedül lennék, azt meg nem szeretem, így könnyebben elmegy rajtam az idő, és jobban el tudom viselni, hogy te nem vagy itthon.”

A november 17-én írt gondolatok már csupa bajról számolnak be: „Legutolsó lapodra nem válaszoltam azonnal,

azonnal, mivel Katókáról akartam írni biztosat. Ezt a lapot Imre öcsém dobja be Pesten, ő ugyanis ma éjjel Pestre utazik. Imikét Margitka tegnap Szolnokra vitte, ahonnan Pestre küldték, fel is vitte ma hajnalban, és este 6-kor táviratozott Imrének, hogy holnap reggel 8-ra szeretné, ha Pesten lenne, mert Imike szemét sürgősen meg kell operálni....Szegény Margitka Katókát is magával vitte, de ilyen lelkiállapotban nem vitte biztosan sehova.”

Demeterné kézírása

A november tizennyolcadiki lap szövege csupa gondról szól: “Margitka és Imre (sógornő és testvér) elvitte Katókát a bőrgyógyászati egyetemre”, ahol az orvos azt ajánlotta, vegyék ki gennyes manduláját sürgősen. Az operáció meg is történt, és 75 azaz hetvenöt pengőbe került, ebben a borralalók is benne voltak az ápolószemélyzetnek is. De természetesen a kórházi ápolási díj külön 7 pengő egy napra, 10 napig kell neki bent lenni. Vincüském, csak száz pengőm van, amit kölcsön adtam, tudod kinek, a többit honnan vegyem? ....., A lapot éjjel 12 órakor írtam.”

November 22-ről két lap is származik, mind a feleség, mind a férj írt ezen a napon. A feleség nyugodt hangja nagyon megváltozott; kétségbeesett, ami egyáltalán nem meglepő, hiszen rászakadt a gyermekek nevelésének gondja, az időnkénti pénztelenség és a cséplőgép üzemeltetése is. Főzött minden nap, sőt időnként varrt is a megrendelőknek, hogy csak a legfontosabb tényeket említsem. Helyzetét súlyosbította a kis Kató és szeretett unokaöccsének a betegsége. Abban reménykedtem, hogy „ Katókát délután meg is látogatod, és most kapom a lapodat,

és most kapom a lapodat,

írod, hogy az is lehetséges, mire megkapom írásodat, már nem is leszel ott. Holott én azt hittem, hogy szabadságot kérsz és kapsz, mert itt vagyok pénz nélkül, (családi pótlékot csak egyszer kaptam, akkor is csak fél hónapot 22 pengő 50 fillért.)”

A férj nyugodtabb hangon írt, de a tények bizonytalanságot fejeznek ki, mert nem tudják, ki vigye haza Apátira a megoperált kis Imrét és Katókat: „... a pénzről gondoskodjál, ha lehet kérjél kölcsön, mert azt hiszem, hamarosan leszerelek (akkor még nem sejtette, hogy bőven kiveszi a részét a második világháborúból is), és én akkor majd mindent rendezek.”

Az 1938. november 23-án keltezett lappal véget ér a gazdag forrás, amely bemutatja a háború kitörése előtti év eseményeit, egy család mindennapjait. Bizonyára tovább folytatta a házaspár a levelezést, de a később keletkezett dokumentumok valószínűleg elvesztek. A gondok nem enyhültek, tovább kellett élni azok nyomása alatt is.

„Drága Vincüském!

Margitka holnap reggel megy Katókaért, mivel legkésőbb 24-én ki kell hozni a kórházból. Vincüském neked is küldök egy kis csomagot, melyet Mariskánál (pesti ismerős) kapsz meg. Tíz mázsa búzát eladok, nem kérek édesanyádektól, mert célzást már tettem előttük, és ők nem ajánlották fel. Nagyon örülök, hogy még ott vagy, és legalább meglátogatod Katókat. Csak legalább még Margitkát is ott érnéd, ha már haza nem jöhetsz. Szerettem volna magam felmenni kislányunkért, de nem merem, mert ha a kicsiknek valami baja lenne, soha nem tudnám magamnak megbocsátani. Mariskáéknak köszönd majd meg, hogy ilyen kedvesek voltak a kislányunkhoz... Nagyon örülök Vincüském, hogy ilyen szorgalmasan írsz, ezután is ilyen jó legyél. Mindig nagyon örülök kedves levelednek.”

Zsemberi Katalin anyagi helyzete miatt nem tanulhatott tovább, de a lapok szövege, helyesírása, külalakja azt bizonyítja, hogy okos, művelt, gerinces, kiváló szervező, nagy munkabírási ember volt. Köztudott, hogy sokat olvasott, ha volt 10 perc szabadideje, már könyv volt a kezében. A klasszikusokat kedvelte, a lektűrök nem érdekelték.

A különféle adatok bizonyítják, hogy a mestert 1938-tól egészen a leszerelésig minden évben katonai szolgálatra hívták be. Az 1939. december 6-án keltezett „Igazolvány a Felvidék visszacsatolásának emlékérem viselésének jogosultságára” kitüntetést kapott, és viselhette az Erdélyi-, valamint a Délvidéki Emlékérmet is.

Időnként hazaengedték a katonaságtól, és küszködött tovább a megélhetésért, a cséplés nyugodt lebonyolításáért. A pénzügyigazgatósághoz alázatos hangú kérelmeket kellett írni: „Azon alázatos kérelemmel járulok a Tekintetes Pénzügyigazgatósághoz, hogy szíveskedjék részemre a nyári csépléshez szükséges adómentes gázolajat kiutalni.

Maradtam kiváló tisztelettel: Demeter Vince cséplőgéptulajdonos

Vagy: „Alulírott bércséplős tisztelettel kérem, hogy árpa gépkeresetemből 8 mázsa árpát 4 darab sertés etetésére visszatarthassak, ezt megengedni kegyeskedjék.”

Mindez a két világháború között történt. Az alázatos hang nagyon távol állt az önérzetes, munkáját példásan végző lakatostól, aki még ezekben a „zord” időkben is rendkívüli szorgalommal dolgozik, ha éppen nem hívják vissza a hadseregbe. Vagyonát – a sok viszontagság ellenére – tovább gyarapítja, de már az 1942-ben keltezett Adásvételi szerződés 7. bekezdésében a baljóslatú szövegben ez áll: az „... Eladó büntetőjogi felelősségének tudatában kijelenti, hogy az 1941. évi XV. T. c. 9 és 16 paragrafusainak értelmében nem zsidó.”

A második világháború kirobbanása után a katonaságnál mint repülőgépszerelő tevékenykedett. Gyerekeinek mesélte, hogy semmiféle fegyvere nem volt, bár eljutottak Kolomea

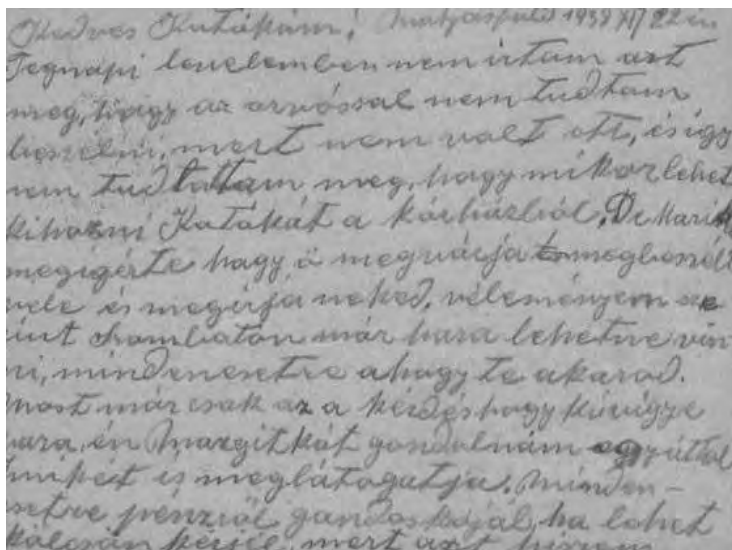
Pervomajszk, Krivoj Rogon át egészen Dnyepropetrovszkiig. (Az ukránok és az oroszok más-ként írják, ejtik a városneveket.)

Az ukrán lakossággal nem voltak ellenségesek, a katonák például cukor ellenében dinnyét kaptak. Hasonló gondolatokat lehet olvasni Tomor László: *Harcok az orosz égen* című 1942-ben kiadott visszaemlékezésében: „Itt nem pénz a valuta, mert azért semmit sem lehet kapni. Ellenben a „Honvéd” cigarettának óriási értéke van. A lakosság önként ajánl fel 3 tojást vagy egy jókora kanna tejet egy cigarettáért.” Máshol így ír: „Egy orosz (ukrán) parasztszöveg megengedi, hogy kertjének meggyfáit megdézsmáljuk.... Cserébe cukrot küldünk neki.” (Idézett mű 37. oldal.)

Tomor százados összekeverte az orosz és az ukrán népet, amikor jellemezte őket: „Oroszország tényleg mindenütt nyomorult és szomorú. Ezt a népet – bár csendes és jóakarátú – mindig verte a sors, ezért elfelejtett vígan énekelni.” (I. m. 37. o.)

Demeter Vince hasonlóan nyilatkozott. Ő is azt tapasztalta, hogy az emberek rendkívül primitív körülmények között éltek, sokszor egy légtérben az állatokkal; a tisztaság is okot adott a bírálatra. Ma már sokkal többet tudunk a két nép történelméről, de sokáig összemosták őket.

A magyar közkatona a németekkel – egyrészt a nyelvi akadályok miatt – egyébként sem beszélgettek. Ők lenézték honvédjeinket, hiszen beléjük nevelték a felsőbbrendű tudatot.

Demeter Vince kézírása

Kezdetben Tomor százados még így nyilatkozott. „A Bar-i repülőterem nem vagyunk egyedül. Itt települt már egy német felderítő század. A repülőter rangidős parancsnoka a német századparancsnok. Eleinte nem túl szívesen fogad minket, mert mint mondja, az aránylag kicsi, de elsőrendű talajú repülőter túl van terhelve a már itt tartózkodó két századdal. (A másik a szlovák vadászszázad.) (I. m. 25. o.)

A német propagandagépezet azonban kiválóan működött, és valószínűleg ennek hatására is Tomor százados később így nyilatkozott: „A német bajtársakat kifogástalan, kiforrott, úri magatartásuk miatt őszintén megszerettük.”

A német hadsereg szervezettsége valóban kiemelkedő volt, ezt mindenki elismerte, de az „úri modorú és szeretetreméltó” németek egy másik csoportja hajtotta végre a zsidók egy részének – Magyarországon mintegy 440 ezer főnek – kiirtását. Igaz, ebben a magyar előljárók egy része is segített, mások viszont mentették őket.

A zsidótörvényekről Tomor Lászlónak tudnia kellett, hiszen a magyar lakosság agyába is belevésték.

A magyar hadsereg tisztikarát nacionalista és irredenta szellemben nevelték, de a köz-katonák nagyobbik részére ez nem hatott, így Demeter Vincére sem. Hazaszerető embernek tartotta magát, de a túlzásoktól mindig óvakodott. 1941 júliusától november végéig tartózkodott Ukrajnában a század, dacolva a meleggel és az ukrán téellel. Szükség volt a katonák minden leleményességére, hogy a rossz utakon átvigyék a felszereléseket. Sokszor megrekedtek a sárban, elfagyott a kezük, a lábuk. Igyekeztek azonban változtatni a mosotha körülményeken. Közben ilyen és hasonló szövegekkel törték a fejüket, miközben sokszor ők haza gondoltak, a gyerekeikre, feleségükre: „Érzem – írja Tomor – nem a mi egyéni kis életünk a lényeges, hanem a hazánk, a fajtánk és ezzel együtt a keresztény európai kultúra sorsa. (47.o.)

A repülőkről sokat ír, de a szerelőket alig említi meg, pedig ők teszik biztonságossá a gépeket, teszik ki magukat az állandóan leskelődő veszélyeknek.

Demeter Vincének eltört a lába Ukrajnában, így repülőgéppel hazaszállították röviddel azelőtt, hogy a század visszatért Magyarországra. Kórházi ápolás után Katonai Elbocsátó levelet kapot, amelyben leírták érdemeit, kitüntetéseit (pl. a három Emlékérmét), valamint: „Részt vett 1942. VII. 8-tól–1942. VIII. 2-ig az orosz háborúban s abban egyszer megsebesült.“ Mivel katonai szolgálatra alkalmatlanná vált, ezért: „a 22353/1942. KO. VIII. legszámú rendeletével a m. kir. honvédség kötelékéből 1943. évi augusztus hó 24. napjával elbocsátotta.

Hűséggel és becsülettel tett eleget szolgálati kötelezettségének.“

Az elbocsátólevelet „a M. Kir 5/1 vadász rep. Pótosztály Mátyásföld Repülőtér parancsnokság az 1943. évi augusztus hó 21-én kelt 16. számú állományparancs alapján adta ki.“ A dokumentumot egy százados írta alá, akinek a nevét nem tudtam elolvasni. Két pecsét is igazolja a hitelességet.

Mivel a lába szinte élete végéig nem jött igazán rendbe, így semmiféle katonai tevékenységben tovább nem vett részt.

Folytatta polgári foglalkozását, a bércsépést, egyre nehezebb körülmények között. A háború befejezése nyugodtabb helyzetet biztosított ugyan, de a család megélhetése, a szükséges alkatrészek beszerzése nem volt könnyű. 1948 után pedig egyre több akadályt állítottak a cséplőgéptulajdonosok elé. A legváratlanabb pillanatokban mindig mindent ellenőriztek, és a legkisebb hibába belekötöttek. A mester állta a próbát, nem találtak nála rendellenességet.

1952. február 22-ről maradt fenn a véghatározat, amelyben a Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága értesíti a családot, pontosabban Demeter Vincét, mint tulajdonost, hogy átveszi „a 4091/1949. (126) Korm. sz. rendelet alapján felajánlott“ ingatlant, szántóföldet, amelyet: „azonnali hatállyal a jászapáti Alkotmány Tszcs-nek engedem át.... A felajánló az ingatlannak tényleges átvételéig a jó gazda gondosságával köteles művelni.“ A dátumban bizonyos tanácsatlanság tükröződik, mert az eredetileg 1951-es időpontot átgépelték 1952-re. A cséplőgép és traktor „felajánlása“ valószínűleg ebben az időben történt, erről azonban nem maradt fenn dokumentum. Az tény, hogy 1952-ben már nem volt magántulajdonos hatalom, mindenkinek igyekeztek munkát biztosítani, Demeter Vince a Jászapáti Vas- és Faipari KTSZ-ben dolgozott. Mivel véleményét soha nem rejtette véka alá 1955. április 25-én elbocsátották, s a következő jegyzőkönyvet állították ki:

„Jelen vannak: Gy. I. elnök, G.. J. műszaki vezető és D. V. volt szövetkezeti dolgozó.“.... „Az alantiakban részletezzük azokat a kéziszerszámokat, amelyeket a szövetkezeti dolgozó kilépése alkalmával a szövetkezetből a mai napon magával visz.“ Ezután a tárgyak felsorolása

következik. „Majd a volt szövetkezeti dolgozó kijelenti, hogy a szövetkezettől – az üzletrész befizetésén kívül semminemű követelése nincs.“ Győr elnök közli, „... hogy üzletrészét csak az 1955. évi mérlegzáró közgyűlés után számított 3 hónapon belül fizethetik ki részére.“ Munkaruháját vigye magával, „..... a ruha értékéből fennmaradó 62 Ft-ot levonásba fogjuk hozni.“

Aláírta a volt szövetkezeti dolgozó és Gy. István elnök.

Egy évvel azelőtt még rögzítették, hogy: „ Sem én D.V., sem családom közül nem volt senki nyugaton.“

Természetesen nem várta meg, hogy 1955-ben kifizessék üzletrészét, hanem hamarosan Lyukóbánán dolgozott, de 1962. május 25-én az újabb munkaszerződés tanúsága szerint gépkezelőnek alkalmazták a Jászapáti Tárházban. Munkájával elégedettek voltak, több újítást végzett a rábízott gépeken. 1963. augusztus 16-án a következőket írta a Szolnok megyei Malomipari és Terményforgalmi Vállalat: „Mellékelten megküldjük 56/39 napló száma alatt nyilvántartott újítási javaslatának megvalósítási szerződését 3 példányban azzal a kéréssel, hogy annak 2 példányát aláírásával ellátva hozzánk visszaküldeni szíveskedjen... Ha a szerződésben foglaltakkal egyetért, úgy az Ön részére a szerződésben feltüntetett összeget a szerződés aláírása után az üzem, illetve a Kirendeltség pénztárából kifizetjük.“

A 3 lánynak és a fiúnak – kulák származásuk miatt – nem volt egyszerű a továbbtanulás, de a végén, különféle akadályokat leküzdve mindegyiknek sikerült. Felesége 84, ő 80 évet élt meg viszonylag békés körülmények között. A tágabb és a szűkebb család tagjaiból pedagógusok, mérnökök, közgazdászok kerültek ki.

Szigorúan dokumentumok alapján mutattam be e két kiváló ősrünk küzdelmes életútját. Ők példaképek lehetnek nekünk, utódainknak, mind a mai napig.

Csörgő Terézia

EGY JÓTÉKONY ÖREGDIÁK

Emlékezés Holló János akadémikusra

2012. január 5-én 92 éves korában Budapesten elhunyt Holló János. A Budapesti Műszaki Egyetem Vegyészmérnöki Karának egykori iskolateremtő dékánja, az MTA korábbi Központi Kémiai Kutatóintézet nyugalmazott igazgatója, professor emeritus, a mezőgazdasági vegyészet, az élelmiszer-ipari technológia, illetve a biomérnöki tudományok nemzetközileg elismert szakértője, akadémikus, Állami-díjas, a BME tiszteletbeli doktora olyan ember volt, akiről csak jó szívvel, elismeréssel szólnak az írások.

Dolgozatomban Holló Jánosról, az emberről írok, akinek élete és munkássága sok-sok szállal kötődött a körülötte élőkhöz szakmailag és emberileg egyaránt. Segítette a körülötte élőket abban, hogy elérjék céljaikat, beteljesedjenek álmaik, s belássák, mindig legyen annyi erejük, ami szükséges ahhoz, hogy bölcsen, okosan, derűsen éljenek.

Gazdag szakmai tevékenységének és munkatársai, tanítványai róla alkotott véleményének együttes bemutatásával próbálok a fenti állításaimat bizonyítani.

Holló professzor úr Szentesen született 1919. augusztus 20-án – édesapja munkahelye okán egy ideig ott éltek szülei –, de mindig is jászberényinek vallotta magát, hiszen a családja jászberényi, és egész fiatal korát Jászberényben töltötte. A József Nádor Gimnázium – ma Lehel Vezér Gimnázium – diákja volt, 1937-ben itt érettségizett. Gimnáziumi tanulmányai után a József Nádor Műszaki és Gazdasági Egyetemen – ma BME – tanult tovább, vegyészmérnöki oklevelét 1941-ben szerezte meg.

A tudós és a tudományszervező

Holló professzor úr sok évtizedes, aktív, sokrétű és világszerte elismert szakmai pályája különböző vegyipari üzemekben indult. 1946–1952 között a Kőbányai Sörgyárban a laborvezetői munkakörtől a műszaki igazgatói pozícióig jutott, majd 1947-ben műegyetemi doktorátust, 1950-ben egyetemi magántanári címet szerzett. 1952-től 1991-ig tanszékvezető egyetemi docens, majd tanszékvezető egyetemi tanár a BME Mezőgazdasági Kémiai Technológia Tanszékén. Az 1955–57-es és 1963–1972-es időszakokban a BME Vegyészmérnöki Kar dékánja. 1972–1991 között a Központi Kémiai Kutatóintézet (KKKI) igazgatója, majd tudományos igazgatója volt.

1967-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, 1976-tól pedig a rendes tagja. Tiszteletbeli tagja volt az osztrák és lengyel Élelmiszer és Biotechnológia Egyesületnek, dísz-

doktora a bécsi, a berlini műszaki egyetemnek, kültagja a finn, a lengyel és a Német Tudományos Akadémiának. Akadémiai tisztségei mellett 1949-ben a Magyar Élelmészispari Tudományos Egyesület alapítója volt, főtitkárrá választották, később az egyesület társelnöke, majd elnöke, 1990-ben tiszteletbeli elnöke lett. 1964–1966, valamint 1982–1983 között a Nemzetközi Zsiradékutató Társaság elnöke volt.

1948 és 1968 között az Élelmészeti Ipar című folyóirat alapító szerkesztője. Az Acta Alimentaria Academiae Scientiarum Hungariae főszerkesztője 1982–2004 között, s eredményesen folytatta a folyóirat alapító Vas Károly munkáját azáltal, hogy nemzetközileg elismert hazai és külföldi tudósokat bevont az Acta Alimentaria szerkesztő bizottságába, így az 1984-ben nemzetközi élelmiszertudományi folyóirattá válhatott.

Az Élelmiszervizsgálati Közlemények főszerkesztője, a Biotechnológia és Környezetvédelem című folyóiratnak 1987–1997 között főszerkesztője, az Élelmiszervizsgálati Közlemények szerkesztőbizottságának elnöke, több hazai és nemzetközi tudományos folyóirat szerkesztőbizottságának tagja volt.

Munkásságát megannyi kitüntetés mellett az Állami-díj első fokozatával ismerték el. Nemzetközi szinten is sok elismerést kapott: a lengyel Copernicus, az olasz Premio d'oro Interpetrol, a német Normann és Saare, valamint a francia Chevreul és a Commn. Internationale des Industries Agricole érem tulajdonosa, a francia Kutatási és Találmányi Érdemrend Parancsnoka, az Akadémiai Palma lovagja.

Magyarországon az élelmiszer- és mezőgazdasági kémiai kutatásoknak Holló professzor úr volt a megalapítója. Tudományos iskolát teremtett a biomérnökök képzésben, a biotechnológia területén.

Legfontosabb tudományos eredményei is a biotechnológiai területekhez kapcsolódnak, így a természetes polimerek (keményítő, cellulóz stb.) kémiája, az ipari mikrobiológia és a fermentációs kutatások, növényi fehérjekészítmények, valamint az ipari enzimológiai kutatások és a biológiai ipari eljárások kutatási területéhez. Kiemelkedő eredményeket ért el a söripár, a növényolajipar, a molekuláris desztilláció és a mikrobiológia területén. Az ivóvizek és a szennyvizek tisztítása, a hulladékhasznosítás is központi témájaként szerepelt.

A professzor úr vezette tanszéken olyan környezetvédelmi biotechnológiai eljárásokat dolgoztak ki, melyek a környezet minőségének javítását szolgálják, pl. az irányított biodegradáció kivitelezése a szennyvízelvezető és -tisztító rendszerekben. Két konkrét megoldásról olvashatunk Jobbágy Andrea (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Alkalmazott Biotechnológiai és Élelmiszertudományi Tanszék) egy előadásának összefoglalójában:

1. „A Balaton körzetéért felelős Dunántúli Regionális Vízmű Zrt.-vel közösen végzett kutatások során ... a probléma megoldására egy olyan, nemzetközi viszonylatban is figyelmet felkeltett eljárást dolgoztunk ki, ami az anoxikus körülmények között történő szennyvíztovábbítással kerüli el az anaerob berothadást. Az eljárás alapja a denitrifikáló, nitrátból nitrogén gázt termelő mikroorganizmusok metabolikus előnyének kihasználása a szulfátredukáló, kénhidrogént termelő, illetve a szerves illósavakat előállító mikroorganizmusokkal szemben...

2. A ... nitrogénhiányos szennyvizek tisztítására fejlesztettünk ki egy olyan, gyökeresen új eljárást, ami gyakorlatilag kiküszöböli a kívülről beadagolt N-és/vagy P-források költségeit és a változó minőséghez való igazodás problémáit. A balatonboglári BB Borkombinátban üzemszerűen is sikeresen működő eljárás a bioreaktor elrendezés és üzemeltetés megfelelő megválasztásával a többlet szénét a sejtekben raktározni képes, ún. glikogénakkumuláló mikroorganizmusok elszaporításán alapszik.”

Kiemelten foglalkozott az élelmiszer- és a biológiai iparok mérnöki kérdéseivel. Az alapanyagok kémiai és fizikai tulajdonságait, az ipari enzimek elméleti és gyakorlati problémáit kutatta egészen az alkalmazott műveleti folyamatokig.

Munkatársaival együtt a világon elsőként fejlesztette ki a zöld növényekből nagy biológiai értékű rostmentes erőtakarmány előállítását lehetővé tévő, ún. VEPEX-eljárást (VEPEX = Vegetable Protein Extract – növényi fehérjekivonat). Kidolgozott nagyszámú enzimes és tömény sörfőzési eljárást, de megoldotta az izocukor és az alkohol cukorból történő gyártását is.

Hollóék egykori háza a Bercsényi úton

A növényi eredetű biomassza (pl. faanyag) a negyedik helyen áll az energiaforrások között a szén, a földgáz, a kőolaj után. A tanszéken foglalkoztak és foglalkoznak a növényi biomassza alternatív energiatermelő formájának megoldásával. A mikrobiológia és enzimológia című tárgyat a vegyész mérnökképzésbe szintén a tanszék vezette be.

A hazai élelmiszeripari vegyész mérnök-, később a biomérnök képzésben is generációk sora köszönheti Holló professzornak az elméleti és gyakorlati mérnöki ismereteket. Azt vallotta, hogy „üzemi gyakorlat nélkül a mérnök nem mérnök.” Ezért az általa vezetett Mezőgazdasági Kémiai Technológia Tanszéken megteremtette a lehetőséget arra, hogy az egyetemi hallgatók kísérleti „félüzemi” oktatásban és gyártervezési gyakorlatokon vegyenek részt. A gyakorlatokon a hallgatók kis csoportokban „tervfeladat” szinten tervezték meg egy-egy speciális üzem energia- és anyagmérlegét, kiválasztották a legmegfelelőbb berendezéseket, munkaerő tervet,

és gyártási kalkulációt készítettek, sőt egy-egy jól kiválasztott üzemrész „műszaki tervének” elkészítése is szerepelt a feladatok között.

A BME-n indult biomérnök képzéshez különböző technológiai laborokat is kialakítottak. Ezek egyike a ma F-Labor (Fermentációs csoport) néven több mint 20 éve működő kutatócsoport, amely „nagy-labor” méretű készülékekben mikrobiális tenyésztéseket és termeltetéseket végez.

Holló János emblemikus alakja volt és maradt tanszékünknek, amit nagyon sokáig egyszerűen csak Holló-tanszéknek neveztek. Az ő iskolateremtő és tudományszervező munkásságának köszönhetően fejlődött fel a mezgaz tanszék egy néhány fős egyetemi katedrától az ország egyik meghatározó iskolájává, ahol mérnökgenerációk tucatjai nőttek fel – hangzott el 2012. november 30-án professzor utódja Sevela Béla előadásában.¹

Tanítványaival jelenleg is találkozhatunk az ország és a világ különböző erjedéssipari, gyógyszer- és élelmiszeripari termelő és kutató helyein, illetve környezetvédelemmel foglalkozó területeken. Sokan magas szintű vezetői beosztásokban végzik munkájukat.

Nagyszámú mérnök-generációkat nevelő tankönyvnek és egyetemi jegyzetnek a szerzője vagy társszerzője volt. Pl. „Élelmezési iparok I–II. (1952–1957)” című kétkötetes mű, amely a vegyészmérnök hallgatók szakmai bibliája lett, és az élelmiszeripari üzemek szakmai könyvtárából sem hiányozhat, „Söripari technológia I–II. (1965–1966)”, „A keményítő bioszintézisének és enzimes degradációjának folyamata (1972).”

Publikációinak száma több száz, melyek magyarul, németül, angolul, franciául jelentek meg. Példaként: A keményítő bioszintézisének és enzimes degradációjának folyamata (1972), A korszerű fermentációs kutatás néhány problémája (1978), Élelmiszer és takarmánytermelési biotechnológia (1989), A keményítő biokonzervációja (1992), Emberi táplálkozásra előállított nem konvencionális élelmiszerek (1993). 1971-ben angol nyelven megjelent „Application of Molecular Distillation” című könyve nemzetközileg is elismert. Élete során huszonöt szabadalmat jegyeztetett be.

Szabóné Szikszai Boglárka gyógyszerkutató (TEVA Gyógyszergyár), volt tanítványom 2003-ban végzett a BME biomérnöki szakán, s elmondta, hogy Holló professzor urat már nem ismerték, de tudták, hogy a vegyészmérnöki kar dékánja volt, s azt is, hogy az eredményeit az Élelmiszertudományos szakirányúaknál és náluk, az ipari biotechnológia szakirányon felhasználták és beépítették az oktatási anyagba. A tankönyvek, melyeket ők használtak már újított változatúak voltak, mivel ez egy gyorsan fejlődő iparág, de az alapot a Holló-féle könyvek – pl. a Biológiai iparok műveletei, vagy az Élelmezési iparok – adták az újabb tankönyvekhez.

AKözponti Környezet- és Élelmiszer-tudományi Kutató Intézet, a MTA Élelmiszertudományi Tudományos Bizottsága és a Magyar Élelmiszertudományi és Technológia Egyesület 349. Tudományos Kollokviumán, 2012. november 30-án a Holló János professzor emlékére rendezett ülésen az emlékező beszédek a szakmai munkája mellett az emberi nagyságáról szóltak:

Holló János sikeres iskolateremtési és tudományszervezési tevékenysége jelenti alkotásának maradandóságát. Mindig képes volt felismerni, hogy mi az új, mi az előremutató, milyen kutatási-fejlesztési területeket és kit, illetve kiket érdemes támogatni, és ennek felismerése után minden erejével támogatta is fiatal munkatársainak előrehaladását – méltatta előadásában Sevela Béla.

A professzor úr nemcsak kiváló szakember, tudós és nevelő volt, hanem kiemelkedő vezető is, aki korát messze megelőzve alkalmazta a manapság is korszerűnek számító menedzselési

¹ Holló János és a 100 éves Mezőgazdasági Kémiai Technológia Tanszék, 1952–1995 című szimpóziumon (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Alkalmazott Biotechnológiai és Élelmiszertudományi Tanszék)

módszereket, önzetlenül támogatta a fiatal nemzedéket. Külföldi kongresszusokról visszatérve mindig köszönetet mondott fiatalabb kollégáinak, akik előadásai összeállításában segítségére voltak. A szó legnemesebb értelmében és nagy betűkkel – EMBER volt.²

Ezt bizonyítja Kálmán Alajos Emlékbeszéd Náray-Szabó István felett (1997. szeptember 12.) című írásának részlete is: „... Soha el nem múló köszönettel tartozom Holló János tagtársamnak, aki, mint a BME Vegyész-mérnöki Karának akkori dékánja, Náray-Szabó nyugdíjaztatását a méltányos megoldással lezárta.³A következő évben (1972), mint a KKKI új igazgatója, a hálás tanítvány határozottságával és tapintatával az intézet saját halottjának kijáró megbecsüléssel intézte Náray-Szabó István temetését. Negyedszázad elteltével is csak a tisztelet hangján szólhatok volt igazgatóm, Holló János nemes gesztusáról.”

A jó cél érdekében készült terveket, munkákat támogatásáról biztosította a professzor úr. Így pl. 2001 júniusában a roma oktatásért felelősséget érző értelmiségiek, civil szervezetek, roma oktatással foglalkozó szakemberek egy csoportja a cigány gyermekek és fiatalok oktatására vonatkozó legsürgetőbb feladatokról készített javaslatot, melyet levélben támogatott.

Vinkler Péter kémikus (jelenleg az MTA Tudományos Publikációs Adattár vezetője) írásában olvashatjuk az alábbiakat: „Holló Jánosnak a kutatóintézet életének átalakításában, modern szervezetének megeremtésében óriási szerepe volt. Tette mindezt olyan természetességgel, hogy mind a tudományos vezetők, mind az idősebb és fiatalabb kutatók, de általában mindenki tisztelte és elfogadta az álláspontját. Holló Jánost mindenki becsülte, tisztelte és szerette. Hiszen kivétel nélkül mindig segített, bárki is fordult hozzá. A találkozások alkalmával sohasem tudtuk megelőzni, szívélyesen, előre köszönt mindenkinek, akár kutató, akár laboráns, szakmunkás, takarítónő vagy könyvelő is volt az illető. Ismert mindenkit, tudta, kinek milyen sikerei, gondjai vannak. Ha valaki hozzá fordult, percek alatt vázolta, szerinte mit lenne érdemes tenni. Holló Jánosnak a Központi Kémiai Kutatóintézet igazgatójaként végzett tevékenységére mindannyian – akár ismertük őt személyesen is, akár nem – szívesen és büszkén emlékezhetünk vissza. Talán enyhe nosztalgiával úgy is mondhatjuk, hogy az intézetnek valódi aranykora volt ez az időszak. Ebben az időben kedvezőek voltak ugyanis mind a külső körülmények, mind pedig azok a belső tényezők, amelyeket az igazgatónak, illetve az intézet kutatóinak közös erőfeszítése befolyásolni tudott. Ennek eredményeként a tudományos és a gyakorlati hasznosságú kutatásoknak olyan harmonikus fejlődését sikerült biztosítani, ami jó alapot szolgáltatott ahhoz, hogy az intézet sikeresen vegye a későbbi akadályokat, amelyek a 90-es évektől kezdődően a tudományos kutatások számára igen nehéz időket hoztak.”⁴

Igen sokat tett azért, hogy a kutatók, a fiatal és a nagy tapasztalatú munkatársai is minél több helyen, többször mutassák be tevékenységüket előadás tartásával, publikációval. A kutatások anyagi igénye nem csekély, éppen ezért ipari vállalatokat – pl. gyógyszergyárakat – vont be a különböző kutatások támogatására, lehetővé téve ezzel azt is, hogy a tehetségek kibontakozhassanak, mégpedig úgy, hogy a felfedezések nyújtotta sikerélmények egyre biztosabb, mélyebb szakmai tudáshoz vezessenek.

2 Emlékezett rá Boródi Attila ABO and PARTNERS

3 Kálmán Alajos Széchenyi díjas kémikus, az MTA rendes tagja; Náray-Szabó István (1899-1972) fizikokémikus volt, akit koholt vádak alapján bebörtönöztek, majd internáltak 1947-1953 között, 1956-1970 között KKKI tudományos tanácsadója volt

4 Megemlékezés Holló Jánosnak, mint az MTA Központi Kémiai Kutatóintézet igazgatójának tevékenységéről

Gimnáziumának önzetlen támogatója

Boródi Attila a fentebb említett emlékezésében ez is szerepelt: „Csodálatos ember volt, aki a legmagasabb tudományos csúcson sem feledte, honnan indult. Jászberényben járt gimnáziumba, ezért több mint hatvan éven keresztül minden évben megjutalmazott két jászberényi gimnazistát.”

Ez a diákjutalom – a Lehel Vezér Gimnáziumban (LVG) a 20. század közepe óta ismert – a Holló fizika, illetve magyar irodalom díj, amelyek mellé néhány éve a biológia díj került.

Az elmúlt hatvan évben több mint 150 tehetséges, az iskolának dicsőséget szerző, „leheles” diák kapott Holló-díjat.

A díjakat a professzor úr három, szívében előkelő helyet elfoglaló ember emlékére alapította, s a következő mondatok kíséretében kerülnek átadásra:

– Gergely Adolfnak, a náci barbarizmus következtében tragikusan elhunyt országos híru matematika-fizika tanárnak, az ifjúsági repülőmodellezés úttörőjének, az ország első Aero-köre megalapítójának, a melegszívű pedagógusnak emlékére letétbe helyezett 200 ezer forint éves kamatának a felét kapja az a most érettségiző tanuló, aki fizikából gimnáziumi tanulmánya során a legjobb eredményt érte el.

– A gimnázium volt növendéke, Holló András egyetemi hallgató öcsém emlékére, a fegyveres ellenállási mozgalomban való részvétele miatt a nyilasok különbírósa 1944. december 5-én a Margit körúton kivégzett, a letétbe helyezett összeg kamatának másik felét kapja az a most érettségiző tanuló, aki a XX. század magyar irodalmának tanulásában kiemelkedő eredményt ért el.

– A mai napon 200 ezer forintot a „Tehetséget 2000-re!” Alapítvány számlájára befizettünk azzal a céllal, hogy hasonlóan a volt tanárom, Gergely Adolf, és öcsém, Holló András emlékére alapított díjakhoz, az összeg éves kamatai egy tanulmányi díjat fedezzenek. A díjat nemrégien elhunyt öcsém emlékére ajánlom fel. Öcsém Holló Ferenc (1923–1997) állatorvos, címzetes egyetemi tanár, ismert parazitológus, évtizedeken keresztül főszerkesztője volt a Magyar Állatorvosok Lapjának. Emléke – az Önök belátása szerint – egy vagy két diákot szeretnék a díjban minden évben részesíteni, aki biológiából a legkiemelkedőbb eredményt érte el akár a tanterv szerinti órákon, akár biológiai önképzőkörön vagy versenyen. A díjazott(ak) kiválasztása és a díj átadása a korábbi két díjhoz hasonlóan történjék.

A díjakat a tantestület javaslatai majd döntése után az évzáró ünnepségen a mindenkori igazgató adta és adja át. Az iskolai tanévzárónak mindig fénypontja a jutalmazás, a díjak átadása. Minden évben nagy megtiszteltetés volt, és ma is az valamelyik Holló-díjat megkapni, hiszen

ez a díj igazolja, hogy a díjat kapó kiemelkedő eredményt ért el a gimnáziumi évek során a fizika, a magyar irodalom vagy a biológia tantárgyból. Visszagondolva az LVG-ben eltöltött évekre, nyugodt lélekkel állíthatom, a tantestület mindig kellő alaposággal javasolta, majd választotta ki a díjra legalkalmasabb, legjobb, legeredményesebb diákokat.

Ma már minden díj alaptökéje a „Tehetséget 2000-re!” Alapítvány számláján található. A díjakkal járó összeg az évek során a pénz értékének megfelelően változott, de az adott évben sokat ért annak, aki kézhez kapta.

Az egykori díjazottakról

Kíváncsi voltam, milyen életutat tettek meg azok, akik egyik vagy másik díj tulajdonosai lettek, segítette-e őket ez a jutalom? A hatvan év igen nagy idő, nem egyszerű dolog információt szerezni róluk, még nehezebb nyomon követni az életüket. A díjazottak – akikről ismereteim vannak – többnyire elérték a maguk elé kitűzött célt, sőt közülük sokan a szakmájuk kiemelkedő egyéniségei. A díj valamilyen módon segítette őket abban, hogy teljes szívükkel, eszükkel és bátorságukkal kövessék valóságát, esetleg különleges álmaikat, és el is éri azt.

Az alábbiakban néhány Holló-díjas, különböző tanévekben érettségizett „leheles” diák vall az utolsó gimnáziumi évről, a díj előzményeiről, a vele kapcsolatos érzésekről, a pályaválasztásról, a szakmai munkáról.

Taczman Gizellától kaptam a következő beszámolót: Pontosan 40 évvel ezelőtt, 1973-ban érettségiztem a Lehelben, Nagy Józsefné osztályában. Osztályunk az első orosz tagozatos osztály volt, Zaják Etelka és Szántai Katalin tanították nekünk az orosz. Velünk párhuzamosan érettségizett a gimnázium történetében első matematika tagozatos osztály is... Abban az időben már volt néhány alapítvány, amelyik jutalmazta a végzősöket. Az egyik, a Holló Alapítvány a mai magyar irodalomban legjáratosabb tanulót is díjazta. Ezt kaptam én. Gimnazista koromban nagyon sok szavalóversenyen és Kazinczy versenyen vettem részt, sok kortárs költő versét mondtam. Gondolom, emiatt kaptam én ezt a jutalmat. Nagyon örültem neki, és nagyon büszke voltam rá. Történelem-orosz szakon végeztem az egyetemet, a rendszerváltás után átképeztem magam, elvégeztem az angol szakot. 22 évig, 2000-ig tanítottam. Azóta más területen dolgozom. 1978 óta Debrecenben élek, de minden fontos berényi eseményről tudok.

Petrics Anna a LVG magyar-orosz-német szakos tanára a következőket írta: Igen nagy volt az örömöm azon a tanévzáró ünnepségen, amikor 1976-ban a saját nevemet hallottam, s az akkori igazgató úr, Balog János bejelentette, ki kapta a Holló-díj magyar irodalmi részét a XX. századi irodalom tanulmányozásáért. E téren, az irodalom terén a családunkban nemzedékekre nyúlik vissza a könyvek szeretete: szüleink, sőt – mindkét részről – nagyszüleink is nagyon szerettek olvasni. Én magam a gimnázium 3. osztályában készítettem egy OKTV (Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny) pályamunkát – a címére ma is emlékszem: Az idill és a halál Radnóti kései lírájában –, ám nem jutottam be az országos döntőbe. Azt a napot, a tanévzáró ünnepség napját azért sem felejttem el, mert eljött Édesanyám is, s így azonnal, együtt örülhettünk ennek a kiténtetésnek; akkoriban ritkán jártak a szülők évről-évre. Itt és most szeretném nagyon, de nagyon megköszönni tanárainknak, akiktől sok-sok ismeretet vehettem át az évek folyamán: Terjékiné tanárnőnek, aki az általános iskolában, Kasnya Sándor tanár úrnak, Nagy Józsefné tanárnőnek, akik a gimnáziumban egyengették az utamat. Bizony, nagy érdemük van ebben a díjban! Ha leírom az összeget, amelyet akkor egy borítékba téve kaptam – 300 forintot –, ma már csak mosolyt fakasztok az arcokon, ám akkoriban az nagy pénz volt:

több vaskos regényt lehetett venni rajta... Azt már bizony nem tudom, hogy arra költöttem-e, de azt tudom, hogy Holló András-díjasnak lenni akkoriban is nagy öröm volt. Ma, ugyanazon iskola, az alma mater magyartanáráként pedig különösen az!

Nagy Győző 1978-ban kapta a Holló fizika díjat, s a következőket osztotta meg velünk: ... azért kaptam a díjat, mert ötödik lettem az OKTV-n fizikából a fizika tagozatosak kategóriájában, illetve a fizikai olimpiai keretnek tagja voltam, bár olimpián sajnos nem vettem részt. (Abban az évben talán el is maradt.) Fizikusként végeztem a Kossuth Lajos Tudományegyetemen, Debrecenben, de a számítástechnika akkoriban jobban vonzott, ezért ilyen területeken mentem tovább. Az egykori SzKI-ban, majd a SAMSUNG Advanced Institute of Technology-n dolgoztam 2 évig Dél-Koreában, ezután a magyar SAMSUNG-nál mint informatikus. Innen az IBM-hez kerültem, ahol oktattam, és számítógéphálózati szakértőként dolgoztam. Innen kerültem jelenlegi munkahelyemre a Raiffeisen Bank Informatikai Főosztályára, ahol IT Architektként dolgozom. Szabadidőmben sokat sportolok, és matematikai feladatok megoldásával ütöm agyon az időmet, valamint próbálom követni a modern fizika eredményeit.

Megtudtam, hogy Győző édesapja máig őrzi azt a régi borítékot, amire az van ráírva: Holló Alapítvány, Nagy Győző IV. A 400 forint.

Olajos András így emlékezett: 1979-ben a tanévzárón kaptam meg a Holló fizika díjat. Meglepdtem és megtiszteltetésnek vettem. Akkor igen jó évem volt, az OKTV-n 7. helyet szereztem meg fizikából, így a legjobb fizikaszakos tanuló lettem. A díjnak, annak az évfolyamnak és volt tanárainak felbecsülhetetlenül sokat köszönhetek. A pályaválasztásom akkor már eldőlt, orvosnak jelentkeztem, de komolyan felmerült bennem, hogy pl. atomfizikusnak tanuljak Moszkvában. Végül is orvos lettem, és a mai napig büszke vagyok járszági származásomra, az LVG-re, tanárainra. Átvételkor még fel sem fogtam, hogy ilyet csak egyszer kaphat az ember. Mivel édesanyám is itt végzett anno, büszke voltam, hogy nem esett messze az alma fájától, talán Ő még büszkébb volt, habár ezt sosem mondta. Akkor olyan erős volt a 4. a. és a gimnáziumban a színvonal, hogy akár másik négy barátom is kaphatta volna. Bizonyára azért döntöttek mellettem, mert két évig matematika tagozatba jártam, és utána mentem az osztály fizika tagozatos részébe, ahová Boros tanár úr hívott, és nem akartam méltatlan lenni az invitálásra. Igyekeztem. Talán sikerült. Később a Debreceni Orvostudományi Egyetemen szereztem általános orvosi diplomát, majd 1985-től Hatvanban dolgoztam a Baleset Sebészeti osztályon, sebész és traumatológiai szakvizsgát tettem. Tíz év után családommal Debrecenbe költöztünk, ahol mentőorvosként dolgoztam, csaknem négy évet, éppen szakvizsga előtt mentem ki házi orvosnak, és 1999 óta Dombrádon dolgozom, 2700 fő felnőtt és gyermek orvos vagyok. Hitvallásom azóta sem változott, a dolgok egyszerűek, csak sokan túlbonyolítják őket, továbbá kitartással, türelemmel, akarattal minden elérhető, és mindenki megtalálja a helyét –, s ahogy mondani szokták: „Minden sors megtalálja a maga emberét” (nem cseréltem fel a szavakat!) Ha úgy nézzük belőlem nem lett akadémikus, ennek ellenére úgy gondolom mindenhol próbáltam a tőlem telhető maximumot nyújtani. Valahogy így nevelt a közeg ahol születtem, éltem, élek.

Forgó Katalin a Lehel Vezér Gimnázium igazgatóhelyettese 1981-ben érettségizett a LVG-ben, és ekkor kapta a Holló magyar irodalom díjat: Már 7. osztályban elköteleztem magam a magyar és a történelem mellett, akkor még jogász szerettem volna lenni – idézte fel az egykoron történeteket. A gimnáziumban vált nyilvánvalóvá, hogy a választott utam döntően a magyarhoz köt, s ebben Nagy Józsefné tanárnőnek volt kiemelkedő szerepe. Osztályfőnököm és szaktanárom is volt, később – talán mondhatom – jó barátommá vált. Rengeteg versenyen

indultam az ő segítségével, sokat dolgoztunk együtt a tanórákon kívül is. Bizonyára ez érett díjjá az érettségi évében. Megerősített a Holló-díj abban, hogy nem választottam rosszul akkor, amikor a debreceni egyetem magyar-történelem szakát elkezdtem. Idővel tanárrá váltam, 1992 óta ugyanott tanítok, ahol magam is végeztem, s magyartanárként jelölhetem saját tanítványaimat, ha méltóak a Holló-díjra. Szívet melengető érzés annak örülni a mai világban, hogy van olyan, akinek szüksége van még a „lélek balga fényűzésé”-re.

Sándor Laura gyermekgyógyász szakorvos, aki az OKTV-n és a Kitaibel Pál Biológia Versenyen elért eredményeiért 2001-ben Holló biológia díjat kapott, az alábbiakat írta: Nagy öröm volt számomra az elismerés a sikeres egyetemi felvételi mellett. Ki gondolta volna akkor, hogy ez annak az útnak az eleje, ami a gyermekgyógyász szakvizsga felé vezet, és azon kevés ember közé fogok ezzel tartozni, aki magyar gyerekeket szeretne itthon gyógyítani a szegényes megbecsülés ellenére? A nagymamám egészen biztosan. Diplomámat a Debreceni Orvostudományi Egyetem Általános Orvos Karán szereztem meg 2007-ben, ezután 2 évig voltam rezidensi státusban Debrecenben, szakorvos jelöltként pedig Szolnokon a Hetényi Géza Kórház Gyermekosztályán. 2013 áprilisában csecsemő-és gyermekgyógyász szakvizsgát tettem. Jelenleg a szolnoki Hetényi Géza Kórház Gyermekosztályán dolgozom. Az egyetemi évek alatt nyaranta a hatvani Bátor Tábor kis betegeivel töltöttem több hetet.

Szauberné Bordás Mariann 2003-ban 10. osztályos korában kapta meg a Holló biológia díjat. A Kitaibel Pál Biológia Verseny országos döntőjében kiválóan szerepelt. Már az általános iskolában a szitakötők megfigyelésével foglalkozott, ezt a gimnáziumban is folytatta, és a kutatási eredményeiből készített dolgozatával a Természet Világa folyóirat XIV. Természet-Tudomány Diák pályázatán a „Biodiverzitás különdíj” kategóriában III. díjban részesült. S dolgozata olvasható is volt 2005-ben a Természet Világában. Ökológusnak készült, de nagyszerű gyógytornász lett, s a következőképpen emlékszik: Természetesen jó érzés volt, örömmel töltött el, bár rég volt már, így talán másképp is emlékszem vissza. Akkor biztos még nagyobb örömmel töltött el, mint most visszagondolva érzem, és büszke voltam rá, tudtam, hogy a család, a tanárok is azok, és ez nagy önbizalmat, erőt adott, hogy jó az, amit csinálok. Olyan volt, mintha ezért dolgoztam volna, és mivel nem ezen a vonalon mentem tovább tanulni, kicsit lezárás is volt, szép lezárás, és búcsú!

Taczmán Mária 2004-ben lett a Holló magyar irodalom díjnak a tulajdonosa, s az alábbiakat írta: A gimnáziumban 11. és 12. osztályban folyamatosan készültem a megyei irodalom versenyekre. 11-ben 2. helyezést, 12-ben 1. helyezést értem el. Valamelyik évben nekem adták a verseny legtöbb memoritert ismerő résztvevőjének járó különdíját is, de már nem emlékszem, pontosan mikor. Almási Mária magyartanárnökvel ezen eredmények után kezdtünk készülni az OKTV-kre. 11-ben csak az iskolai fordulóban vettem részt. Végzősként továbbjutottam a debreceni területi fordulóra, végül a budapesti döntőre is, ahol 10. helyezést értem el. A témám itt Márai Sándor Egy polgár vallomásai című regénye volt. E miatt az eredmény miatt az érettségim és a felvételin is maximális pontszámot kaptam automatikusan. Az OKTV-eredmény nagy lendületet adott, főleg az, hogy az iskolában senki nem ért el hasonló eredményt előttem ebből a tárgyból. Hálás szívvel gondolok Almási tanárnőre, aki időt és fáradságot nem sajnálva hónapokon keresztül külön foglalkozott velem, célirányosan erre a megmérettetésre készülve. Szép befejezése volt ez az ő pedagógusi munkájának és az én gimnazista éveimnek is. Ezután a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán tanultam angol-magyar szakon. Sorsdöntő éveknél tekintem ezt a periódust, ekkor kristályosodott ki emberi és szakmai értékrendem, kialakult hivatástudatom. Irodalmi témában tovább folytattam a munkát: az

Irodalomtudományi Tanszéken voltam demonstrátor, és az angol szakos esszéíró pályázaton döntősek lettek az értelmezéseim. Három évig tanítottam a jászberényi Terplán Zénó Szakközépiskolában, most kezdtem a munkát a budapesti Szent Benedek Iskolaközpontban. Itt felsős gyerekeknek fogok magyart tanítani, fejlesztő órákat tartani, iskolaújság-szerkesztés keretében kreatív írásszakkört tartani, versenyeket szervezni. Sok-sok angolórám is van a gimnáziumban, és először vagyok osztályfőnök. Ha időm engedi, a Jászkürt Újságba is írok művészet, kultúra és hitélet témakörben. Nagy szeretettel és köszönettel gondolok a gimnazista évekre, az ott kapott alapokra, és magára a végzősként elnyert díjra is!

Karácsony Gábor egyetemi hallgató 2009-ben kapott Holló fizika díjat, melyről a következőképpen írt: Megtisztelő érzés volt megkapni az egész iskola előtt a díjat. Ez további lendületet adott tanulmányaimhoz. Mechatronikai Mérnök BSc-t végeztem a BME Gépészmérnöki karán, most pedig Gépészeti Modellezés MSc-n tanulok, szilárdságtani és áramlástanai modellezést. A fizika mindig központi szerepet játszott az életemben. Sok versenyen indultam. Az iskolánk szervezte megyei Holló András fizika versenyen minden évben indultam, s az első három hely valamelyikén végeztem. 12. osztályban első lettem a kategóriámban, s sorozatban jó eredményt értem el más fizika versenyeken is. Úgy gondolom ez döntő volt a díj nekem ítéelésében.

Szegedi Ervin, aki sajnos 50 évesen meghalt, 1975-ben részesült a Holló fizika díjban a középiskolás években elért fizika tantárgybeli eredményeiért. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen (KLTE) szerzett matematika-fizika szakos tanári diplomát. Ezt követően a KLTE Gyakorló Gimnáziumában tanárként majd igazgatóhelyettesként dolgozott. Egy időben pedig a KLTE Kísérleti Fizikai Intézetben nagyáramú neutrongenerátor építéséhez kapcsolódott a munkája.

Záró gondolatok

Azt gondolom, a fentiek tanúsítják, hogy a nyilatkozók és a többiek esetében is megfelelő személyhez került a díj. Így méltó módon őrzik Gergely Adolf, Holló András és Holló Ferenc emlékét, és a díjazottak élete inspirálhatja a mai fiatalokat is minél nagyobb, szebb teljesítményre, bizonyítva azt, hogy semmi sem elérhetetlen, a tehetség mellett csak kitartás kell. A díjazottak még a tanévzáró után a rendnek megfelelően levélben köszönték meg a jutalmat Holló professzor úrnak.

Édesapám örült a leveleknek – ezekben a diákok a köszöneten kívül beszámoltak a tanulmányaikról, és a továbbtanulási céljaikról... Édesapám fontosnak tartotta a jó fogalmazást – mérnök létére nagy humán műveltséggel is rendelkezett –, és ezeket a leveleket is egy alkalomnak látta, amikor a diákok íráskészségüket gyakorolhatják. A leveleket nem tartotta meg, számára fontosabb volt, hogy adjon, mint a hálálkodás számontartása – írta leánya, Holló Dorottya.

A jászági embert kösse bár élete, munkája Budapesthez vagy az ország, a nagyvilág számos városához elszakadni nem tud a jász földtől. Így volt ezzel professzor úr is, a Jászberényben töltött évei életének későbbi szakaszában sem halványultak.

Az egyetemi évek alatt hazajárt Jászberénybe, a Bercsényi utcai ház biztos pont volt az életében. A nagy világgégés alatt és után elszenvedett fájdalmas történések miatt később már csak gondolatilag és levelezés révén volt jelen.

Természetes volt azonban számára, hogy a Jászok Egyesületének tagja legyen.

A régi berényi családi, baráti, iskolai emlékeket élete végéig magában hordozta, sokat és nagy szeretettel mesélt, de a szörnyű veszteségeket talán a fizikai távolság segítette átvészelni. Összesen talán két ízben látogatott Jászberénybe 1946 után – emlékezett erre a professzor úr leánya. Valóban, a volt iskolája meghívására két alkalommal járt a városban.

1967-ben a gimnázium 200 éves fennállásának alkalmából rendezett ünnepségsorozat központi ünnepségén a professzor úr is részt vett.

1977-ben pedig, az egy évvel korábban alakult Városi Értelmiségi Klubban tartott nagy sikerű előadást, Biomérnöki kutatásaink az ezredforduló problémáinak tükrében címmel felnőttek és diákok előtt, melynek hallgatója voltam. Megismerkedhettünk a legújabb biokémiai vizsgálati módszerekkel és eredményekkel.

Az előadása különleges és érdekes volt azért is, mert az akadémiai székfoglaló beszédét hallhattuk tőle minden jelenlevő számára érthető nyelvezetre lefordítva. Számomra nagy élményt jelentett ez az előadás amiatt is, mert a megérkezésekor igazgatóhelyettesként az elsők között köszönhettem professzor urat. Ma is megjelenik előttem a szürke öltönyös, jellegzetes szakállú úr alakja, aki nagyon kedvesen üdvözölt mindenkit. Az előadás után a Lehel Harsona című iskolaiújság diákújságírójának kérdéseire szívesen válaszolt. A válaszaiban megfogalmazott tanulságok ma is érvényesek. A szaktárgyakon kívül... a nyelvekre fordítsátok a legnagyobb figyelmet. Nemcsak közhely az a mondás: Ahány nyelvet beszélsz, annyi embert érsz! – mondta a diákriporternek. A szabad idejével kapcsolatos kérdésre adott válaszából a szakmán túli emberről is képet kaphattunk, amikor a következőket mondta: „Legszívesebben kiállításokra, tárlatokra járok kislánnyal. Erre még a legfontosabb munkám közben is szakítok időt. Önöknek is szívből ajánlom.”

Az ember tevékenységével befolyásolja a jövőt jobban, mint a jelenét. Holló professzor úr sok mindenre kiterjedő tevékenységével, példamutatásával emberileg és szakmailag is tanítványok, s más fiatalok sokaságának jövőjét pozitívan befolyásolta. Ráébresztve őket arra, hogy a tudományos kutatásban, de a gyakorlati munkában is a szellemi erőfeszítésnek lesz eredménye. A megismerés iránti szenvedély, a felfedezés öröme azonban csak akkor lesz saját maguk és mások számára is hasznos és gyümölcsöző, ha képesek lesznek alkalmazkodni a változó életfeltételekhez, a változó világhoz. Mindehhez szükség van arra, hogy higgyenek abban, amit csinálnak, legyen türelmük végigjárni az utat, és ekkor a szerencse is melléjük szegődik.

A professzor úrról olvasott cikkekben többször is előkerült a tanulságos hitvallásai közül az, melyet 1994-ben Tóth-Zsiga Istvánnak, a Magyar Élelmezésipari Tudományos Egyesület akkori főtitkárának írt. Azt gondolom, befejezésként álljon itt mindnyájunk okulására ez a mondat:

„Sohase unatkozzatok, soha ne töltsétek időt haszontalan tevékenységekkel, keressétek az új kihívásokat, sose riadjatok vissza a nehézségektől, s minden körülmények között tartsátok meg emberi méltóságotokat és tisztességeteket.”

Felhasznált források:

<http://www.keki.hu/sites/default/files/TK349.pdf>

<http://eoq.hu/evik/evik94-3.pdf>

<http://www.cfri.hu/?q=node/89>

http://mta.hu/mta_hirei/elhunyt-hollo-janos-vegyeszmernok-az-mta-rendes-tagja-129090/

http://www.ch.bme.hu/document/992/original/2000_Hollo_ahd.pdf

<http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/673.html>

<http://chemonet.hu/osztaly/emlek/vas.html>

<http://chemonet.hu/hun/olvaso/histchem/legenda/naray/naray.html>

Szalóki Anikó: Beszélgetésem Holló János akadémikussal in. Lehel Harsona a jászberényi

Lehel Vezér Gimnázium diáklapja XIII. évfolyam -1977/78. tanév, október hó

Ézsiás Adrienn – Horváth Brigitta – Kalló Brigitta

A JÁKÓHALMI HATÁR SZAKRÁLIS EMLÉKEI

Néhány évvel ezelőtt Vechta testvérvárosból járt küldöttség Jászberényben, akik kijöttek Jászkóhalmára is a Bieder Kft-be szakmai gyakorlatra – lévén asztalosipari tanulók. A helyi újság riportot készített velük, és az egyik kérdés az volt, hogy mit találnak különlegesnek a Jászságban. A válasz a jákóhalmiaknak volt különleges: „Az útszéli keresztet. Nálunk ilyenek nincsenek.”

Pléhkrisztus a Szemöldhalom tövében

A jákóhalmi határ nem nagy – 4502 hektár –, de mégis akad néhány ilyen emlék. Különösen érdekessé az teszi, hogy szinte mindegyik másfajta, vagy más célt szolgált, de legalábbis mindnek külön története van. Most csak azokat vesszük szemügyre, melyek a határban vannak.¹ Mint a történeteik is bizonyítják – ezek vannak a legnagyobb veszélyben. A legnagyobb segítséget az idősebb honismereti szakkörösöktől kaptuk, mert mi csak az elmúlt másfél évtizedre tudunk visszaemlékezni, a rendszerváltozás pedig a születésünk körül volt.

¹ Vannak olyanok is, melyek hajdan a határban voltak, de azóta elnyelte a terjeszkedő belterület. (pl. a Szent Vendel-szobor.)

Szőlőkereszt(ek)

Mint szinte minden jászsági falu határában – itt is van Szőlő, mindjárt a belterület mellett – melynek már csak a neve az, de az 1880-as évek filoxéra járványa óta nincs benne szőlő.

Volt viszont itt egy kereszt, melyet az 1970-es években összetört egy kombájn a szűk dülőkeresztvezetésben. Ahogy szakkörvezetőnk² elmondta: a rendszerváltozás idején – 1989/90-ben – a honismereti szakkör elhatározta, hogy megpróbálja helyreállítani. Megdöbbenésükre az összetört kereszt nagy részét megtalálták a mögötte lévő orgonabokorban. A rajta lévő márványtábla persze nem lett meg, így azt sem sikerült kideríteni, hogy ki volt az állíttatója. A szakkörösök Lékó István és Lékó József vezetésével betonnal pótolták a hiányzó részeket, a kereszt formája pedig – hogy erősebb legyen – kissé befelé szélesedik.

Ezzel azonban a történet még nem ért véget, mert az akkori plébános³ csináltatott mellé egy másik keresztet, azzal a szándékkal, hogy le kell bontani a régit. A szakkörösök azonban presztízskérdésnek tartották, hogy megmaradjon a régi, az egyik egyháztestületi tag – Tóth Gáspár – pedig közölte, hogy az régi tájékozási pontként szerepel a térképen, annak ott kell maradnia. Ezek után a plébános nem mert hozzányúlni, és ma is egymás mellett áll a két kereszt, úgy, hogy a Mária-relief a régiről át lett téve az újra. Mögötte áll egy lakott kis tanya-szerű épület. A régi keresztben eredetileg fel akartuk tüntetni, hogy helyreállította a Horváth Péter Honismereti Szakkör, de csak odáig jutottak el, hogy szereztek egy alkalmas fémlapot,⁴ amire nem került írás. Az új keresztre a plébános által fogalmazott szöveg került:

HELYRE ÁLLÍTVÁ
A MÁSODIK
PÁPALÁTOGATÁS
ÉS A MILLE
CENTENÁRIUM
ÉVÉBEN

Pedig nem is az lett helyreállítva: Mohácsi János akkori temetőgondnok csinálta az új keresztet. A tarka alap miatt a szövege alig olvasható, és nem is mindenki tudja, hogy az az év 1996 volt.⁵ A szakkörvezető elmesélte, hogy a plébános távozása után a Jászberényből kijáró Hórvölgyi László szentelte fel a kereszteteket.

Kenderkereszt

A hajdani Kenderföld szélén, ma közvetlenül a belterület és a megszűnt szeméttelap szélén áll az egyik legrégebbi kereszt terméskőből. Szövege surlófényben olvasható:

AZ
ISTEN DI
CSŐSÉGÉRE
ÁLLÍTATTA BÓ
NA GERGELY⁶
1824

2 Az alapító szakkörvezető – Váradi Zoltán – halála után 1983-tól Fodor István Ferenc vezeti a szakkört.

3 Kiss Lajos, aki 1999-ben a jászberényi szentkúti templomba került át.

4 Kisnémeth Istvántól, kinek egész családja szakkörös volt.

5 A pápa akkor Győrben járt a pannonhalmi centenárium miatt, a millicentenárium pedig a Honfoglalás 1100. évfordulóját jelenti.

6 A szövegeket az eredeti helyesírással írtuk.

A Varjasi kereszt rajta a tanyasi iskola emléktáblájával

plébánossal,⁸ így a kezdeményezők kivonultak, és új emberekkel csinálták meg, ami ma is áll. Felirat nincs rajta az IN-RI-n kívül.

Varjasi kereszt

Terjéki László buzgó vallásos, gyermektelen földbirtokos állította két évvel azelőtt, hogy a mögötte lévő terület földjéből felajánlotta tanyasi iskola céljára, mely 40 évig állt ott. Ez a határ legtávolabbi pontján álló kereszt 10 km-re a templomtól. Eredeti szövege alá 2004-ben, az iskola lebontásának 40. évfordulóján elhelyeztek egy emléktáblát is:

DICSÉRTESÉK A JÉZUS
ISTEN DICSŐSÉGÉRE
ÁLLÍTTATTA
TERJÉKI LÁSZLÓ
ÉS NEJE
TÓTH MÁRIA
1925
Csák J. Jb.⁹

⁷ A rajta lévő szöveget sajnos olyan valaki próbálta átfesteni, aki nem tudta elolvasni, így egész más név, illetve szöveg kerekedett ki. Szerencsére ez idővel lekopik, illetve eltávolítható.

⁸ Konkrétan a glória formáján veszték össze.

⁹ Több szobron szerepel a szobrász monogramja. Általában Bali Gy., vagy Csák. Mindkettő jászberényi.

Egy 1974-es felvételen hiányzik a legfelső része, de később helyreállították.⁷ 1973-ig 6 különálló cigányház volt a közelében, kiknek lakóit beköltöztették a faluba.

Plé'krisztus

A plé'krisztusnak nevezett fészület inkább hegyvidékeken és szegényebb vidékeken gyakori. A büszke jászok kőkereszteket csináltattak. Tóth Gáspár úgy emlékezett, hogy egy jásztelki embernek volt földje a Szemöldhalmon, s mivel neki csak arra futotta – állított egy olyat. Aztán eladta a föld magasabbik részét, és levitte a keresztet a halom tövére egy dülő mellé. Az 1970-es években – amikor a vízelvezető csatorna-rendszert kiépítették a határban – éppen útba esett, így megint távolabb rakták, s mivel a dülőt is áttették, így ismét költözött. Akkorra azonban már annyira tönkrement, hogy szinte csak korhadt fa és rozsdás lemez volt. A mai fészület már 1996-ban készült, de ebből ismét nézeteltérés támadt. Ahogy szakörvezetőnk mesélte: ő indítványozta az új fészületet, de akit felkért rá, hogy fesse meg – nem tudott megegyezni az előbb említett

Alatta, a rája helyezett tábla szövege:

E KERESZT MÖGÖTT ÁLLT
TERJÉKI LÁSZLÓ FÖLDJÉN
A VARJAS TANYAI ISKOLA
1927-1964 KÖZÖTT

Gubicz András
Gazdakör

Az elszármazott
varjasiak

Csempe kereszt

Szép környezetben, a kapitányréti erdő sarkán a 31-es út mellett áll. Műköből van. Az elnevezés csalóka, mert csempének gondolnák, de az a mellette lévő tanya lakójának ez volt a beceneve.

Szövege:

DICSÉRTESÉK
A JÉZUS KRISZTUS
ISTEN DICSŐSÉGÉRE ÁLLÍTATTA
ÖZV.
HORVÁTH KÁROLYNÉ
LÉKÓ MÁRTA
ÉS LEÁNYA
MÁRIA LÁSZLÓ JÁNOSNÉ
SAJÁT BIRTOKÁN
1906

Bali Gy.
Jberény

Szenháromság

A Szenháromság nem jellemző külterületen, általában Fő terekre állítják, a jákóhalmi határban azonban az is van. 101 évvel ezelőtt állítottatta a jászdózsai határ közelében lévő földje sarkára a Szöllősi család egyik őse:

DICSÉRTESÉK A JÉZUS KRISZTUS
ISTEN DICSŐSÉGÉRE
ÁLLÍTATTA
SZÖLLŐSI M. SÁNDOR
ÉS NEJE
TÓTH AMÁLIA
1912

Felújítva Bali Gy.
1977 Jberény

Alatta egy külön elhelyezett fekete táblán:

FELÚJÍTOTTA
SZÖLLŐSI ZOLTÁN
ÉS
SZÖLLŐSI KÁROLY
CSALÁDJA
2012

Mint a szövegekből is kiderül, a család nagyon számon tartja az ősök emlékét, és két alkalommal is rendbe tették a szobrot. A 100. évfordulóra tetőt készítettek fölé, és a környezetet teljesen átalakították.¹⁰ Korábban két oldalt két nagy kőangyal is állt itt, de azt valamikor 40 évvel ezelőtt ellopták.¹¹

Rusvay kereszt

A jászdózsai út melletti kereszt a legfiatalabb a határban (leszámítva a két tanyasi iskola mellett), mivel általában az első világháború előtti időszak volt a kereszt állítások időszaka, ezt pedig 1923-ban állították. Rajta szerepel, hogy egy konkrét esemény emlékére készült:

AZ ISTEN
NAGYOBB DICSŐSÉGÉRE A KERESZTET
A HŐSI HALÁLT HALT
ISTVÁN FIÁNAK EMLÉKÉRE
ÁLÍTTATTA
A HŰSÉGES TESTVÉR ANNUSKA
LEÁNYA TÁMOGATÁSÁVAL
ÖZV. RUSVAY ISTVÁNNÉ
VASS MÁRIA
1923
OROSZ FOGSÁG RAGADOTT EL TÖLLÜNK
NYUGODJ BÉKÉBEN A TÁVOLBAN
N. J.¹²

Valamikor a harmincas években ugyanennek a családnak egy lánytagját a közeli kukoricásban meggyilkolta egy dózsai ember, mert nem akart hozzá menni feleségül.

Sóskásparti kereszt

A falu szélétől kb. 200 méter távolságban a Sóskáspart oldalában, a rétre vezető földút mellett is áll egy kereszt. Ennek is egy kombájn okozta majdnem a pusztulását, miután az 1980/90-es évek fordulóján ledöntötte a felső részét fordulás közben.

¹⁰ Tekintve, hogy a TÉBA Tüzép-es családról van szó, így szakmailag tudták, hogy milyen anyagokat használjanak. Az más kérdés, hogy egyes vallásos emberek úgy értelmezik, hogy az Isten fölé nem lehet tetőt tenni, a korábban a környéken lakó Lukácsi János – elhunyt honismereti szakköri tag – szerint pedig az anekdota úgy mondta, hogy az egyik pórul járt örökös hajdan megállt a szobor előtt, hogy „Szentháromság, egy Isten/Én pénzből állsz itten.”

¹¹ Állítólag az nem volt szerves része a szobornak, de a szobrász rábeszélte az ősöket, hogy jól mutatna az itt, mellette két oldalt. Ő meg hagyta magát.

¹² A korábbi nevek helyetti N. J. kőfaragó neve nem ismert. Bali Gy. az első világháború előtt, Csák pedig később tevékenykedett. Ez a kereszt kb. a kettő közötti időszakra esik.

Az alsó rész nem károsodott, a felső részt a károkozó helyreállította. Felirata:

DICSÉRTESSÉK A JÉZUS KRISZTUS
DRÁGA SZENT NEVE
ISTEN DICSŐSÉGÉRE ÁLLÍTOTTA
BELLA SÁNDOR
ÉS NEJE STARAG TERÉZIA
1902
A SAJÁT FÖLDJÉN
Bali Gy.
J.berény

A második világháború idején légi megfigyelők tartottak itt a magaslaton ügyeletet a közelben lakó Bércesi László vezetésével, aki a honismereti szakkörnek alapító tagja volt.

Csárdahídi kereszt

A belterületől néhány tíz méterre, a falut délről megkerülő volt Csárda-ér rég nem létező hídjánál áll a kalandos történetű kereszt. Állíttatója azért is kideríthetetlen, mert 1944 saras őszén, amikor a második világháború frontja átvonult a községen elakadt itt egy szovjet tank. Csak úgy tudták kiszabadítani a sárból, hogy a közeli keresztet ledöntötték, és az alapját berakták a láncfalpak alá. A háború után a környékeliek felállították, de csak úgy talapzat nélkül, amin eredetileg a szöveg is volt. Így állt fél évszázadon át 1995-ig, amikor a már említett Tóth Gáspár elhatározta, hogy felállíttat egy új keresztet „gazdaköri reklámként.”¹³ Szövege a következő:

I. M.
REDEMPTIONE ET LICITATIUM
AGRORUM NOSTRORUM
HÁLÁBÓL
ÚJÍTTATTA
JÁSZJÁKÓHALMAI
GAZDAKÖR
TAGSÁGA
1995. VII. 30.

Az állíttató szerint a latin szöveget egy apáti gimnáziumi latin tanárnő fordította magyarból. Jelentése: „A mi földünk árverése és megváltása emlékére.” Utalva a rendszerváltozás időszakának földvisszajuttatására.

Kapitányréti kereszt

Ez a kereszt jelenleg a temetőben áll, hogy mégis ide került, annak az az oka, hogy eredetileg a kapitányréti iskolánál állt, ugyanúgy, mint a varjasinál.

13 A honismereti szakkörben – és általában mások is – csak „Tóth Gazsi félkarú keresztje” néven emlegetik a feszületet, mert amikor felállították, kiakadt a drótkötél, és majdnem súlyos beleset történt. Végül is annyival megúszták, hogy a Krisztus jobb karja tört le – ami el is veszett –, és így került felállításra. Az élcelődés alapja egyébként az is, hogy a megnevezett gazdakör ugyan egy bejegyzett civil szervezet, de soha nem működött. Tóth Gáspár – verse nyelve a Gubicz András Gazdakört létrehozó gazdákkal – gyakorlatilag „egyszemélyes” gazdakörként jegyeztette be. A kereszt közelében egyébként egy elpusztított tanyákra emlékező emlékhelyet kívánt létrehozni, mely már húsz éve készül, de még mindig csak egy domb van ott.

Amikor az 1970-es években ott polgári védelmi bázist építettek, nem illett oda egy ilyen „klinikális” emlék. Bevitték a temetőbe és felállították a főbejárat közelében. Szövege:

DICSÉRTESSEK A JÉZUS
ISTEN DICSŐSSÉGÉRE
ÁLLÍTTATTA
FEJES JÓZSEF
ÉS NEJE
LUKÁCSI ROZÁLIA
1937. júli. 16.

Csák Jb.

Valószínű, hogy a pontos dátum arra utal, hogy akkor van a Kármelhegyi Boldogasszony ünnepe, amikor a kapitányréti búcsút tartják.

/Megjegyzés: Nemrégiben a budapesti Hereditas Galériában „Kié a plé'krisztus?” címmel kerekasztal beszélgetést tartottak, melyre engem is meghívtak egy korreferátum erejéig. A téma az volt, hogy ma senki nem vallja magáénak ezeket az útszéli kereszteket, vagy aki vallja, az nem jogosan. A fenti dolgozat egy ifjúsági honismereti pályázat volt néhány évvel ezelőtt rövidebb és rajzos változatban (mely egyébként jutalomban részesült), s ezekből a leírásokból is kiderül, hogy hajdan a „saját földjére” állíttatta valaki, csakhogy jött a tulajdonosváltás, a tsz-esítés, az esetleges áthelyezés. Jászjákóhalmán még az is gondot jelentett, hogy a földkönyvek is elvesztek, hasonlóan mint Jászladányon, így még nehezebb volt a magánosítás, mint a többi településen. Úgy éreztem, hogy ez az anyag kapcsolódik ahhoz a témához, aminek megbeszélésére felkértek, és ezzel is emlékezzünk a témára. (Fodor István Ferenc)/

Földi József

JÁSZÁROKSZÁLLÁS UTCA- ÉS TÉRELNEVEZÉSÉNEK VÁLTOZÁSAI

A földrajzi nevek, különösen a tájegységek, a hegyek, folyók stb. nevei viszonylag állandóak, általában igen hosszú életűek – legalábbis nagy többségük. Kevésbé állandók a dülőnevek. Még sokkal változékonyabb a földrajzi nevek egy másik csoportja, az utca- és térnevek. Főleg a XX. században szorította vissza a természetes utcanevek jórészt a személyekről elnevezett utcanevek. Nem volt ez másként Árokszálláson sem. A település utcái, terei nagyrészt spontán folyamatok következtében alakultak ki. Az utcák szabályozásának kérdése csak 1891. április 25-én került be a képviselő testületi ülés napirendjébe. Ekkor határozták el az utcák szabályozását, melynek érdekében elrendelték a katonai térképeket lemásoltatását. Az utcanevek kérdése azonban csak 1922-ben került felszínre. A Jászvidék 1922. március 25-ei számában az egyik cikkíró szerint szükséges lenne az utcák elnevezése, ami egyrészt megkönnyítené az eligazodás, másrészt a történelmi utcanevek érdeklődést keltenének a tanulatlan lakosság köreiben is a magyar történelem iránt. Közel 8 év telt el azonban a javaslat felvetése óta, mire előrelépés történt az utcanevek témakörében. A Jászvidék 1930. február 16-ai számában örömmel közlik, hogy az „Utca elnevezése - amiért lapunk hasábjain többször szót emeltünk - befejezést nyert. A képviselőtestület csütörtökön tartott közgyűlésében a bizottság munkáját el is fogadta s egyben megbízást adott, hogy az utcajelző táblák beszerzésére versenytárgyalást hirdessen az eljáróság. Legközelebb le fogjuk közölni az összes utca neveit, most csak ízelítőül néhányat: a nagy utca, Széchenyi utca lett; a berényi út Kossuth Lajos utca, az örsi út Rákóczi út nevet kapott. A Vasút utca Deák Ferenc-utca. A csirkepiac Szent Imre-tér. A főtér Móczár Andor-tér lett. Van azután Arany, Petőfi, Vörösmarthy, Verbőczy, Prohászka, Batthiányi, Tompa, Mindszenty, Nap, Hold, Tél, Tavasz, Nyár, Ősz, Palotássy, József Nádor, Kölcsey, Kazinczy, Horthy Miklós stb. utca. Az utcák elnevezésének munkájában elismerést érdemelnek Nemoda József templombíró és Kaszab István közgyám.”

Az utcaneveket 1931. április 1-én vezették be hivatalosan. Előtte a legtöbb, kisebb utcát (közt) az ott lakó családokról nevezték el: Pl. Ballagó, Barna, Berecz, Bordás, Budai, Demény, Dósa, Dzsadzso, Farkas, Gergely, Kaszab, Kókai, Márkus, Mészely, Nemoda, Piroska, Szántó, Terjék, Tóth Jani köze stb.

Az 1931. év áprilisának derekán befejeződött az utcajelző- és házzsám táblák szerelése: 93 utcában 2665 házzsám táblát és 186 utcajelző táblát szereltek fel. A következő utcajelző táblák kerültek fel a kerítésekre (gátakra):

Az I. kerületben: Árpád,- Móczár,- Erzsébet-terek, Gr. Széchenyi, Boldog Asszony, Sándor, Reviczky, Horváth, Kisfaludy, Csokonai, Lehel, Katona József. Töröcsik, Csörsz és Pethes-utca. Összesen 15.

A II. kerületben: Gr. Tisza István, Csuka, Márkus, Hold, Tinódi, Fáskert, Gr. Zichy, Dohnál, Kékes, Tél, Pázmány, Nyár, Szt. Vince, Hattyú, Damjanich, Csikós, József-nádor, Mikes, Halász és Mocsár-utcák, összesen 20.

A III. kerületben: Benkó Albert, Hortobágyi, Pusztaszer, Ősz, Dobó István, Csongor, Dankó István, Gyóni, Gárdonyi, Hunyadi János, Hargita, Zrínyi, Vak Bottyán, Cinka Panka, Szt. László, Aradi, Bem József, Víg, Murányi, Szentandrás és Rákóczi Ferenc-utcák, összesen 21.

A IV. kerületben: Szent Imre tér és Régi temető-tér. Deák Ferenc, Prohászka Ottokár, Jákó, Balassa Bálint, Kurucz, Pozsonyi, Virág Benedek, Hét vezér, Városkert, Mátyás király, Wes-selényi, Bánffy és Kossuth Lajos-utcák, összesen 15.

Az V. kerületben: Blaha Lujza, Werbőczy István, Petőfi, Arany János, Tompa Mihály, Ma-dách, Szent Margit, Körösi Csoma, Vörösmarty, Kinizsi, Mallár Sándor, Szabadka, Magyar és Gr. Batthyány utcák, összesen 14.

A VI. kerületben: Táltos, Jókai, Kölcsey Ferencz, Horthy Miklós, Szent István, Munkácsy, Liszt Ferenc és Kazinczy-utcák, összesen 8.

Ezek közül jó néhány utcanév nem volt túl hosszú életű, mert azóta több alkalommal történtek komolyabb változások. Először a II. világháború után bekövetkezett politikai fordulat miatt került sor a változtatásokra. A főispán 1946. június 10-én elrendelte, hogy az akkori hatalom megítélése szerint népellenes, fasiszta magatartású személyek nevét az utcablákról el kell eltávolítani. rendelkezésének végrehajtására pártközi értekezletet hívtak össze a Mun-káskörben. Az ott hozott határozatok alapján a következő változtatásokra került sor az 1947. esztendőben: Gróf Tisza István helyett Bajcsy Zsilinszky, József nádor helyett József Attila, Gróf Zichy Nándor helyett Ady Endre, Werbőczy István helyett Dózsa György, Horthy Miklós helyett Boross Alajos, Mallár Sándor helyett Ságvári utca. A Horthy-telep neve Szabadság telepre változott. A pártközi értekezlet úgy rendelkezett, hogy helybeli iparosok készítsék el házilag az új táblákat.

A következő nagyobb szabású változtatásra 1959 júniusában került sor. Ekkor egy öttagú bizottságot választottak, melynek tagjai Berecz András, Guba Béla, Kiss Imre, Szabó József és Vidra Pál voltak. A bizottság elnöke Guba Béla volt. Ezúttal is esetben kizárólag politikai szempontok vezérelték a névadókat, némi kivételt jelent ez alól egyes új telepek utcáinak egyes nevei. Az életmódváltozással egyre inkább önálló lakásra törekedtek a fiatalok. Házhe-lyek kellettek. A Gyöngyös-patak szabályozásával, a patak északi oldalán osztottak ki házhe-lyeket. Így alakult ki a Patak, a Tavasz, a Május 1, a Mátra és később az Egri utca is. A ONCSA (Szabadság telepi) házak eredetileg csak a Viszneki út szélén sorakoztak egymás mellett. Ké-sőbb már két utca is született párhuzamosan, mögöttük. A Kisszögön túl a következő új utcák születtek: Halastó, Eötvös Loránd, Mikszáth Kálmán, Kilián György, Hámán Kató, Sport. A tanácsi határozat alapján 1961. január 1-től a következő változtatásokat vezették be: Boldog-asszony utca helyett Adácsi út, Töröcsik helyett Zója, Márkus helyett Somogyi József, Dohnál helyett Jászai Mari, Pázmány helyett Mező Imre, Szent Vincze helyett Április 4., Benkó Albert helyett Sallai Imre, Hargita helyett Bartók Béla, Szent László helyett Béke, Murányi helyett Solymosi Ignác, Szentandrás helyett Vöröshadsereg, Prohászka helyett Lenin, Wesselényi helyett Alkotmány, Bánffy helyett Nyárfá, Szent Margit helyett Kállai Éva, Szabadka helyett Vasút, Batthányi (sic!) helyett Dériné, Táltos helyett Kókai László, Szent István helyett Éliás József utca. Móczár tér helyett Sztálin tér, Erzsébet tér helyett Köztársaság tér, Szent Imre tér helyett Marx tér, Régi Temetőtér helyett Felszabadulás tér. A Szent István telep neve Gorkij telepre változott. A község alszögi végénél a következő nevű új utcákat alakították ki: Rózsa Ferenc, Fürdő, Örsi út, November 7, Rosenberg házaspár. A település nyugati részénél Fürst Sándor, Táncsics Mihály és Élmunkás elnevezésű utcák születtek. A Szentandrás utcából nyí-ló egyik mellékutca neve Szamuelli Tibor utca lett. Ezek az elnevezések a rendszerváltásig életben maradtak, kivéve a Sztálin teret, amit a tanács az SZKP XXII. kongresszusát követő MSZMP KB állásfoglalás alapján 1961. december 21-én, 115/1961. számú határozatával En-gels térre változtatott.

A telekhiány megszüntetésére, vagy enyhítésére tömbbelső feltárást végeztek. A hosszan elnyúló, nagy kiterjedésű kertek kisajátításával új utcákat nyitottak: 1974-ben a Csalogány utcát, 1976-ban a Görbe János utcát, 1979-ben pedig a Gagarin elnevezést kapott új utcát nyitották meg. Ezekkel az intézkedésekkel főleg fiatal házasok igényeit elégítették ki. Ez azonban csak enyhítette, de nem oldotta meg a gondokat. Ezért a Széchenyi utca és a Gyöngyös patak közötti kertség tömbbelső feltárása indult meg, majd 1985-ben a következő új utcák megnyitását határozták el: Bogdán Flórián utca, Pacsirta utca, Fecske utca. Sólyom utca. Ezután már csak a patakon túl lehetett terjeszkedni, a községen kívül, keleti és déli irányban. A Ny-i részen is terveztek parcellázást, a Határ út mellett, de a telkeket itt mezőgazdasági művelésre adták ki. Az üdülőtelep utcái Diófa, Fecske és Tulipán elnevezést kaptak.

Az extenzív terjeszkedési lehetőségek beszűkülése miatt, a település központjában tanácsi rendelkezésű, szövetkezeti társasházakat létesítettek az OTP közreműködésével: a Kossuth utca elején három, a Széchenyi elején egy, a Kisfaludy elején szintén egy, a Rákóczi elején első ütemben szintén egy, az Engels téren pedig kettő, összesen nyolc háromszintes többlakásos társasházat építettek.

A rendszerváltást követően újabb, jelentős névváltoztatásokra, „átkeresztelésekre” került sor. Jászárokszállás Város Képviselő Testületének 52/1991. (V. 30.) sz. határozata - az érintett utcák lakói többségének egyetértése alapján – a következő átnevezéseket írta elő: Április 4. utca helyett Szent Vince utca, Béke utca helyett Szent László utca, Engels tér helyett Móczár Andor tér, Éliás József utca helyett Szent István utca, Felszabadulás tér helyett Deák tér, Gorkij telep helyett Szent István telep, Kállai Éva utca helyett Szent Margit utca, Lenin utca helyett Prohászka Ottokár utca, Marx tér helyett Piac tér, Mező Imre utca helyett Pázmány Péter utca, November 7. utca helyett Jász Faragó Sándor utca, Rózsa Ferenc utca helyett Rózsa utca, Sallai Imre utca helyett Thiel Bernát utca, Solymosi Ignác utca helyett Murányi utca, Szamuely Tibor utca helyett Pethes Mihály utca, Vörös Hadsereg utca helyett Szentandrás utca, Zója utca helyett Töröcsik utca. Megjegyzem, hogy a határozat szerinti Jász Faragó Sándor utca végül Jász utca lett. Az új üdülőtelek-tulajdonosok véleményét figyelembe véve a 2290 hrsz. utcát Nógrád, az 1684/31 hrsz. utcát Szivárvány, az 1684/32 hrsz. utcát Nádas, az 1703 hrsz. utcát Zöldmező, az 1710 hrsz. utcát Bokréta, az Úttörő utcát Napfény utcának nevezték el.

A következő nagyobb szabású változtatásokra, „átkeresztelésekre” több mint húsz esztendő kellett várni. Erre az eseményre azért került sor, mert a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 14. § (2) bekezdése a) és b) pontja értelmében közterület, illetve közintézmény nem viselheti olyan személy nevét, aki a XX. századi önkényuralmi politikai rendszerek megalapozásában, kiépítésében vagy fenntartásában részt vett, vagy olyan kifejezést vagy olyan szervezet nevét, amely a XX. századi önkényuralmi politikai rendszerre közvetlenül utal. A törvény támadhatatlan végrehajtása érdekében a jászárokszállási önkormányzat kikérte a Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalását. Az állásfoglalás alapján a következő utcák nevét kellett megváltoztatni: Élmunkás, Fürst Sándor, Kilián György, Hámán Kató, Kókai László, Rosenberg házaspár és a Ságvári Endre utcák. Ezt követően a képviselőtestület 2013. április 25-ei ülésén az Élmunkás utcának az Eperfa, a Fürst Sándor utcának a Fűzfa utca, a Kilián György utcának a Kőkény utca, a Hámán Kató utcának a Hársfa utca, a Rosenberg házaspár utcának a Rozmaring, a Ságvári Endre utcának az Ágói utca, a Kókai László utcának pedig a Táltos utca elnevezést adta.

Kladiva Imre

Elsősorban édesapám emlékére, aki már e földön nem mondhatja el meghurcoltatása történetét.

KITELEPÍTÉSÜNK A HORTOBÁGYRA

A szerző iskolás kori képe

Régen volt. Most 2013-at írunk. Az 50-es évek elejéről a legtöbb adatot, eseményt elfelejtettem, de van, ami emlékezetemben megmaradt. Ez utóbbiakat vettem papírra, nem azért, hogy sajnáltassam magam, hanem azért, mert ez is történelmünk része. Egy jó ideig a kitelepítésről nem volt ajánlatos beszélni, de nem is kíváncszott az ember e szomorú eseményre visszagondolni. Mivel az egykori táborlakók közül már kevesen élünk, én, aki még élek, talán tartozom a jövődönök azzal, hogy olvasatomban erről hírt adjak.

1952. június 27-én este 8 óra körül megállt Besenyőtelken a nagy kapunk előtt egy ponyvás teherautó. Gépfegyveres férfiak ugráltak le róla, később tudtuk meg, hogy ávósok. Beparancsoltak bennünket: apai nagymamám, óvodás korú hűgomat és engem az udvarunkba, majd a szobánkba. A kapunknál beszélgető szomszédokat hazazavarták. Édesapám testvére, Vencel bátyám az istállóból került elő,

ahol a jószágokat látta el, a lovat, a tehenet és a sertéseket. Édesapám és édesanyám a határban, a dinnyeföldön voltak kapálni. Nyár volt és világos, ők este 9 óra körül értek haza, mert be akarták fejezni annak a földrésznek a kapálását, hogy másnap már ne kelljen kimenniük.

Az ávósok durvák és türelmetlenek voltak, nem akarták elhinni, hogy szüleink még a határban dolgoznak. Amikor az utcánkba értek, látva az autót, rossz érzésük volt, nem tévedtek. Megérkeztek porosan, fáradtan, éhesen. Édesapámmal a fegyveres káromkodó ávósok aláírtattak valami papírt, majd parancsba adták, hogy csak a szobából vihetünk holmit az autóra, de csak egyszeri fordulóval, vissza nem lehet térni. Bútort nem tudunk vinni, élelmet nem vihetünk, mert az a kamrában volt. Akkor nyáron a legtöbb falusi gyerek mezítláb járt, én is; a cipőmet nem engedték felvenni, mert az a konyhában volt. Édesapám előző napokban fizette ki az adót, a családnak mindössze hat forintja maradt.

Kisbirtokosként tartottak számon bennünket, és másokkal együtt kulákoknak bizonyultunk. Őseink és mi is becsületes, sokat dolgozó család voltunk. Egy pillanat alatt mindenünket elvettek, nyilván bírói végzés nélkül, igazságtalanul: házat, istállót, állatokat, földet. Mindnyájan, egy kis holmit magunkkal hozva, felszálltunk a teherautóra, fegyveresek közé, mint gonosztevők. A kutyánk velünk akart jönni, fel akart ugrani az autóra, de nem lehetett, hátrahagyott portánkon maradt bánatosan.

Velünk együtt deportálták a Hortobágyra a már előzőleg hozzánk kitelepített budafokiakat, Kertészéket, ugyanolyan módon, mint bennünket. Édesanyám azt hitte, hogy Szibériába

visznek, és valamennyire megnyugodott, hogy magyar földön tettek ki bennünket. Ami aggodalomra adott okot: mi lesz a családdal, se pénz, se élelem és teljesen bizonytalan a jövő. Megmaradt viszont a gondviselésbe vetett hit.

A Debrecen felé vezető úton, mint később kiderült, teherautókon előttünk utaztak többek között Czakóék, Petrik szabóék, Vácsi Zsigáék, sánta Mariska néni, összesen 32 személy. Először közel a csárdához, a kultúrházban szálltunk meg. A holmink közül vagy valamelyik rendőr, vagy valaki más ellopott egy csomagot. Koldustól lopni! A földön, szalmán aludtunk, sűrűn egymás mellett, lehattunk vagy nyolcvan.

Innen Borsós tanyára kerültünk, aránylag elfogadható házba, még akkor is, ha szobánk tele volt hatunknak három emeletes vasággal. Az ágyak 30-40 cm-re voltak egymástól. A többi szobában, konyhán is emeletes ágyak és lakók. Voltak, akik a disznóólba kerültek, de még azok is jobban jártak, mint akik a juhodályba, mert külön lehetett a családjuk, és kisebb léven, télen melegebb volt, mint a nagy, padlás nélküli hodály.

Miskolcra kb. hatszáz embert deportáltak ide, ha még ezt a szót nem is lehetett hangoztatni. Köztük volt Eperjessy Dénes hangácsi plébános, aki otthon volt szüleinél Miskolcon. Nem volt pardon, neki is jönnie kellett. És milyen érdekes, avagy gondviselés-szerű a sors, 23 év múlva káplánja lettem Miskolc-Újdiósgyőrben. Szerény, jó indulatú úriember volt.

A borsósi kényszermunkatáborban majdnem kilencszázan lehattunk. Később derült ki, hogy a Hortobágyon és környékén a 12 titkos és elzárt táborban kb. nyolcezer ember volt. Más táborokról mi, gyerekek nem tudtunk, de a felnőtteknek is alig volt értesülésük.

Édesanyám – öt falubeli asszonnyal, kiket a telepvezető kezdetben kiválasztott, és egy nagyszájú szabad dolgozóval – a Hortobágy folyó melletti központi kacsatelepen dolgozott. Naponta vágták a takarmányt, vállukon hordták a szecsakát, az élelemmel teli zsákokat a több ezer kacsának, vigyáztak a kis kacsákra, tisztították, meszelték az ólakat. Az itteni telepesek tisztességes, szorgalmas, felebarátjaikat becsülvő, vallásos – akkor még fiatal – asszonyok voltak. Egy idegenből jövő elvtárs kérdezte a telepvezetőt: „No, hogy dolgoznak ezek a gazemberek?”

Édesapám és nagybátyám az Állami Gazdaság rossz minőségű földjén kapáltak, kaszáltak, de leggyakrabban lovakkal bántak, kocsisok voltak. A nagybátyám egyéb munkák mellett ebédet hordó fuvaros volt. A dolgozók minimális bért kaptak, és ebből levonták a betegek, az öregek és a gyerekek ellátását.

A megbízott felügyelőktől a kényszermunkatábor lakói gyakran hallhatták: „Magukkal fogjuk megszívni a földet. Itt fognak megdögleni. Innen nincs menekvés.” És ezt komolyan gondolták. Az efféle kiszólásokból volt, aki arra következtetett, hogy internálásunk életfogytiglan tart.

Akkor még kevés gépkocsi közlekedett Hortobágy és Debrecen között. Amikor elment egy autó, egy anya így biztatta kisfiát: „Lesz még neked is autód!” Mi nagyobbak ezt nem hittük, mert még játékautónk se volt. Biztos azért mondja, gondoltuk, hadd bizakodjon a gyerek. És mára, ha él, miért ne lehetne gépkocsija?

A tábort két ór vagy rendőr őrizte. Egynek kutyája is volt. A nekünk szánt lakhelyet elhagyni nem lehetett. A gyerekeket annyira nem ellenőrizték, ezért mi 2-3 km-es körzetben szét-szét néztünk, a gyepen ürgét öntöttünk. Ha egy felnőtt ember gyereket vitt volna valahová, azt már komolyabban vették volna. Egy alkalommal édesapám és munkatársai vontatóval Balmazújvárosba indultak, hogy oda terményt szállítsanak. Mivel nem volt cipőm és már hidegebbé vált az idő, a vontató ülésének aljába rejtettek el, így hagytam el a tábort, majd a városban vásároltam egy pár cipőt.

Az egészségügyi ellátás nagyon hiányos volt. Első osztályba járó húgomnak ki kellett venni a manduláját. Édesanyánkat nem engedték el vele a debreceni kórházba, egy rendőr vitte oda és hozta vissza. A műtő orvos azzal kedveskedett, hogy odaadta a kivett mandulát, hogy mutassa meg az anyjának.

A Hortobágyon jártam a negyedik elemít, húgom pedig az első elemít, egy osztályba jártunk. Úgy emlékszem, könyvünk nem volt, csak füzetünk. A tanítónőnk egy kedves miskolci kitelepített asszony volt, dr. Székely Árpádné. Emlékszem, kérdezte, de csak az elsősöknek volt szabad válaszolniuk: „Egy fél literes üvegbe bele lehet-e önteni egy liter vizet?” Egyszer csak jelentkezett a húgom, én izgultam, ő pedig megszólalt: „Nem lehet beleönteni.” Jutalmul egy karamella cukrot kapott. A felsős általános iskolások szintén egy osztályba jártak. Félévkor és évvégén ők is, és mi is kaptunk bizonyítványt, így szabadulásunk után a tanévet nem kellett megismételniük.

Kivittek bennünket a határba, kukorica kapálására. Nagyon kemény volt a föld, mögöttem egy első osztályos miskolci kislány dolgozott, de a kapája gellert kapott, belevágott a jobb lábam bokája alá. A lábam vérzett, a vérem tisztította a lábamat, a tanítónő bekötötte egy zsebkendővel, és mondta, hogy tovább ne csináljam. Én szégyelltem volna, hogy emiatt nem kapálok. Hála Istennek, semmi bajom nem lett, igaz, a nyoma még most is megvan. Viszont lett bajom abból, hogy én is, mint a nagyobb fiúk, kora tavasszal megfürödtem a Hortobágy folyóban. A hideg víztől rettenetesen megfáztam, egy ápolónak azt mondtam, nincs semmi bajom, de ez nem volt úgy, évekig éreztem a kapott nyavalyát.

Előkerült egy futball labda is, igaz, hogy mi kisebbek inkább csak nézők voltunk, mert a nagyobbakból kitalálta a két csapat. Sokszor játszottunk, ennek ellenére – főképp a felnőttek révén – éreztük, hogy igazságtalanságot művelnek velünk. És kérdeztük egymástól: miért nem utazhatunk messzebbre vagy nagyszüleinkhez? Miért nem mehetünk be egy boltba? Osztályidegenek vagyunk, hallottuk. Mi az, hogy osztályidegen? Nem értettük.

Közös konyháról kaptuk az ételadagjainkat, amiért el kellett menni egy edénnyel. Mi csajkának mondtuk. Minden nap reggelire, ahány személy, annyi nagykanál híg feketekávé, vacsorára annyi nagykanál tea. Az ebéd azonban változatosabb volt, az ide beosztott telepések főzték. Egyébként elhízni nem lehetett. Egy alkalommal felnőtteknek való gumicsizmában mentem a család tea-vacsorájáért, az egyik lábam kijött a sárban ragadt csizmából, a csajkából kiömlött a tea, de adtak helyette egy másik adagot.

A tábort nemcsak elhagyni nem lehetett, de látogatókat sem lehetett fogadni. A leveleinket cenzúrázták. Egyszer sikerült édesapáméknak máshol feladni egy levelet, amibe megírták, hogyan lehet minket titokban meglátogatni. Édesanyai nagyapám eljött vonattal, majd a Hortobágy folyó mentén a megírt kacsá-ólban találkozott velünk. Nagyon szerettük, de most nem viccelt, mint odahaza. Édesanyám nővére és sógornője is meglátogatott. Ez már veszélyesebb volt, mert a rendőr valamiért bejött a szobánkba. Édesanyám kétségbeesett, kiment a szobából, de a két asszony úgy tett, mintha kitelepítettek lennének, és elkezdték az ágyakat rendezni. A rendőr nem gondolta, hogy törvénszegő látogatók tartózkodtak a szobában.

Úgy emlékszem, szökésre nem került sor, nem is próbálkozott vele senki, úgyis elkapták volna az illetőt. Volt olyan, úgy vélték, hogy valaki megszökött. Éjjel mindenkit felzavartak és névsorolvasás következett, de egy idő után meglett az illető és mehettünk aludni.

Nem tudtuk, hogy meddig tart a kitelepítésünk. A felnőttek attól tartottak, hogy bármikor tovább vihetnek bennünket Szibériába.

A Borsós tanyára két katolikus papot internáltak, misézniük nem lehetett. Karácsonykor azonban titokban Dénes bácsi a mi szobánkban misézett. Amikor káplánja lettem, mondta is, hogy a Hortobágyon neki ministráltam. Olyan ministrálás volt az, hogy egy lépést se lehetett tenni, annyian voltak a kis szobában. A rendőr észrevette, de úgy tett, mintha nem látott volna semmit. A rendőröket bizonyos időszakonként váltották, hogy ne alakuljon ki köztük és a kitelepítettek között semmiféle ismeretség.

A dolgozóknak kötelességük volt békekölcsönt jegyezniük, bizonyos összeget felajánlani kis fizetésükből, támogatva a világbéke megvalósulását. Egy kitelepített állatorvos erre nem volt hajlandó, mondván, akinek joga van, annak kötelessége is van, akinek azonban nincs joga, annak kötelessége sincs. Ennek ellenére levonták a békekölcsön összegét fizetéséből, továbbá bizonyos időnként meg kellett jelennie a rendőrségen. Rosszabbul járt, de nem tört meg.

Helyzetünk jellemzői: kiszolgáltatottság, szabadság hiánya, félelemben élés, kevés táplálék, nekem ugyan elég volt, mert kis étkü voltam, ősszel és tavasszal nagy sár, rengeteg patkány. A lakosztályokban, de főképp a padlás nélküli birka hodályban nyáron nagy hőség, télen hideg volt. Téli időben a nyáron megszáradt és összeszedett tehén trágyával melegítettünk, kevés kalóriát tartalmazott.

A patkányokról jut eszembe, valaki az ismert nótát átköltötte:

„Lenn a délibábos Hortobágyon, nem jön a szememre édes álom,
Mert amikor lefekszenek fiuk, lányok, elkezdik a zörgést a patkányok.”

A kitelepítettek fizetéséből levontak egy bizonyos összeget új házak építésére is. A házépítésnél a minimális szakértelemmel sem rendelkezett az illető „építész”, vagy gondolta, ezeknek jó lesz az ilyen is. Lapos területen, ráadásul alap nélkül húzták fel a vályog-falakat. Mi, hazaengedésünk előtt egy vagy két hétig laktunk ebben a nekünk készült házban. Községünkbe való hazatérésünk után egy vagy két évig álltak ezek az új házak, majd összedőltek.

1953 tavaszán meghalt Sztálin. Halálakor gyászolnunk kellett volna, de mi nem gyászoltunk, halála némi bizakodásra adott okot. Úgy tudom, hogy ezen a nyáron Nagy Imre kormánya úgy határozott, hogy akik akarnak, visszatérhetnek otthonukba. Augusztus végétől egy bizonyos meghatározott időben kihirdették, hogy ki mikor mehet haza. Amikor meghallottuk, hogy mi szeptember 27-én, húgommal rohantunk a hírrel édesanyánkhöz a kacsatelepre. Szabadok vagyunk! Szüleink nem örültek úgy, mint mi, gyerekek. Az ún. szabad világ sem volt rózsás. Mi azonban örvendezve mondtuk: ezután pl. bemehetünk a csárda boltjába.

Kihirdették, hogy kitelepítésünkről ne beszélhetünk senkinek. Amikor eljött a szabadulás napja, vonattal Füzesabonyig mentünk, és kezünkben vittük kevés holminkat. Besenyőtelken nem költözhattünk be saját otthonunkba, mert laktak benne, ezért anyai nagyapámékhoz mentünk. A házunkban lakó család, miután épített magának 1956 nyarára egy házat, kiköltözött. Apai nagymamánk minket, gyerekeket küldött el hozzájuk házunk kulcsáért. Az asszony férjével megbeszélve a dolgot, ideadta azt, nagymamánk pedig beköltözött. A tanácselnök fegyverrel a kezében kérdőre vonta nagymamánkat, hogy merte elfoglalni a házat? Azért, mert a miénk, válaszolta. Bátor asszony volt. Innen én már csak akkor megyek ki, ha lelő, mondta. A tanácselnök elment. Ezek után mi is beköltöztünk otthonunkba. A ház üres volt, később se kaptunk vissza semmit.

Az évtizedek során legtöbbször számára, számomra is feledésbe merült még a sorstársaink neve is. Jászapáti plébánosaként Lourdes-i zarándoklatra mentem a jászapáti hívekkel. A zarándoklaton W. Balassa Zsuzsanna, hortobágyi kitelepített volt az idegenvezetőnk. Évtizedek után különleges volt ez a találkozás, mint ahogyan később, a Hortobágyon való találkozásom a

---

velem egykorú Borsós tanyai kitelepítettel: Bánhidy Attilával, Kertész Zoltánnal és Nándorral. 1990 nyarán néhány kitelepített felállított egy emlékkeresztet a híres hortobágyi kilenclyukú híd mellett. 2000-ben elkezdték a hortobágyi ökumenikus „Jó Pásztor” templom építését. Mára elkészült, és a templomban Emlékfal őrzi az egykori rabok nevét. Legtöbbjük már nem él. Nyugodjanak békességben!

Reflektálva a leírtakra, végül kérdezzük meg: A hatalomnak mi volt a célja mindezzel? Az, hogy az emberek féljenek, behódoljanak, ha falusiakról van szó, megkönnyítsék a szovjet mintájú kolhoz-szervezést.

A diktatúra az önálló gondolkozású egyéneket nem tűrte, de jó néven vette a tapsolókat.

Magyar Levente

MEGEMLEKÉZÉS KATONA TAMÁSRAÓL, A JÁSZOK ÉS JÁSZBERÉNY NAGY BARÁTJÁRÓL

2013. június 28-én értesültünk arról, hogy meghalt Katona Tamás történész, író, tanár, műfordító, politikus, Jászberény város igaz barátja. Nem csak rokoni szálak fűzték Jászberény városához és a jászokhoz, hanem mint történész és az 1848-49-es szabadságharc avatott kutatója, ismerője már a rendszerváltás előtt bekapcsolódott azokba az ünnepségekbe, amelyek a Jászságot, ezen belül Jászberényt fontos szereplőként mutatták be az 1949-es Tavaszi hadjáratban.

A város polgármestereként számomra fontos volt, hogy részben a történelmi eseményekhez kapcsolódó ünnepségek, a későbbiekben pedig a városnap ünnepségek fő szónokaként olyan embert hívjak meg, mint Katona Tamás. Köztudott volt, hogy nem csak az események kiváló ismerőjeként jelent meg ezeken az ünnepségeken, hanem kiváló elbeszélőként, mintegy mesemondóként színesen, élvezetesen tudta megidézni a tavaszi hadjárat Jászberényhez kapcsolódó ese-

ményeit. Olvasottsága, intelligenciája, közvetlen, baráti stílusa azok közé az emberek közé emelte Katona Tamást, akikre méltán volt büszke a város, hogy elfogadták a városi ünnepségekre a szónoki felkéréseket. Gondoljunk csak bele, hogy a rendszerváltás időszakában Antall József és Göncz Árpád többször megtisztelte városunkat. Az augusztus 20-i ünnepségek fő szónokaiként minisztereket, az ország életében fontos szerepet játszó politikusokat fogadhatunk, és ezek között is kiemelkedő szerep jutott Katona Tamásnak.

Konzervatív ember volt. Azon humanisták közé tartozott, aki tudta becsülni szakmai és politikai ellenfeleit. Ez a fajta tulajdonsága – mint politikust is – a rendszerváltás kiemelkedő alakjai közé emelte. Nem csak történészként, de külügyi államtitkárként, országgyűlési képviselőként, varsói nagykövetségként, majd az I. kerület polgármestereként is elismerésre méltó munkát végzett. Számomra megtisztelő volt, amikor Budapest I. kerületi polgármestereként többször megkeresett, hogy városvezetői tapasztalatainkat megosszuk egymással. Nehézen élte meg, hogy egy eredményes polgármesteri ciklus után a továbbfolytatáshoz politikai szövetségese részéről nem kapta meg a megfelelő támogatást. Minden politikai csatlós ellenére örömet okozott azonban számára annak a rendezvénysorozatnak az elismerése, amely a dicsőséges tavaszi hadjáratot elevenítette fel. Sokat köszönhetnek neki azok az egyesületek, amelyeket ebbe az eseménysorozatba bekapcsolt. Különös tekintettel volt nem csak a résztvevő honvédek, hanem a szabadságharcban résztvevő lengyel önkéntesek szerepének elismerésére is.

Az ő kutatásai eredményeképp avattuk fel Jozef Wysocki, a lengyel légió főparancsnokának emléktábláját. Ugyancsak kiváló történelmi munkássága révén vált ismertté Kossuth Lajos és a honvéd vezérkar jászberényi tartózkodása a tavaszi hadjárat indításakor. Ennek állít emléket az az emléktábla, amely Jászberényben a bíróság épületének falán van elhelyezve.

Munkássága nagyban hozzájárult ahhoz a történelmi szemléletváltáshoz, amely Görgey Artúr tábornok szabadságharcban játszott szerepét érintette, és levette az „áruló” bélyeget a szabadságharc egyik dicső hadvezére nevééről. Ennek köszönhető, hogy a Görgey család mindig is képviseltette magát a városnapj ünnepségeken.

Nem kevésbé emlékezetes számomra Katona Tamás úgy is, mint édesapa, aki kisfiát kézen fogva vezeti Jászberényben az ünnepségek alkalmával, és türelemmel, nagy szeretettel mesél neki azokról az egyenruhákról, amelyekben a szereplők felvonulnak ezeken az ünnepségeken.

Minden településnek szüksége van példaképekre, igaz barátokra. Ilyen példaképe és igaz barátja volt a jászoknak és ezen belül Jászberénynek Katona Tamás. Nyugodjék békében.

Mátics Béla

„...a hang halhatatlan, s mikor már nem is hallja senki,
él és röpi tovább!”

(Babits Mihály: Rádió)

ADATOK A JÁSZBERÉNYI-JÁSZÁGÓI RÁDIÓÁLLOMÁS TÖRTÉNETÉHEZ

A műsortovábbítás, -szórás kialakulása, első eredményei:

-1893-ban Puskás Tivadar magyar mérnök feltalálja a telefon-hírmondót, mely vezetéken továbbította a műsort.

-1914. október 14-én szikratávíró adás indult.

-1919-ben rendszeres szikratávíró adás működött Budapest és Moszkva között.

-1920. november 2. A műsorszóró rádióadás születésnapja. Az amerikai Pittsburgh KDKA hívójelű amatőr adóállomás sugárzott műsort az adóállomás közvetlen közelében

A hazai műsorszórás fejlődésének néhány fontosabb állomása:

-1923-ban elkészült az első 250 W-os adó Magyarországon Marczal János segédtsízt énekelt (Szól a Rádió) (ezt dolgozta fel az LGT). A dalban megénekelt bútorszállítóból kialakított stúdió jelenleg is működő Puskás Tivadar Távközlési Technikum udvarán, Budapesten, a Gyáli úton található.

- távbeszélő és vezeték nélküli adások üzemeltetése, fejlesztése, telepítése

-1924. március 15-én az első igazi programsugárzásban gróf Apponyi Albert intézett beszédet a „mélyen tisztelt láthatatlan közönséghez”

-1928-ban kísérleti jelleggel megindul Észak-Dél-Amerikába a műsor sugárzása. A munkát kereső, üldözött, betelepített magyarok számára.

Ezzel a földrészek közötti kapcsolat műsorszórás tekintetében is megvalósult.

-1933. július. Megkezdődött a ma is meglévő 300 méteres szivar alakú torony építése. Építette az Állami Vas, Acél Gépgyárak. Az antennatorony jelenleg ipari műemlék

-1933. november 05. Befejeződött a antennatorony építése. A rácsos szerkezet 284 méter, a kitolható vascső 30 méter. Ezzel lehet beállítani az optimális sugárzási magasságot

- Ez a torony az Eiffel-toronyhoz hasonlóan Európa legmagasabb acélszerkezetű építménye.

Feltűnőek az elmúlt 40-50 évben épült monumentális tornyok, magas épületek tetejükben acél szerkezetek. Aki az M0 úton jár a Duna folyásával megegyező irányba, felfedezheti a Lakihegyi szivar alakú 300 méteres tornyot vagy a 32-es úton Pusztamonostor után Jászberény felé haladva a bal oldalon a 30 toronyból álló „erdőt”. Ugyanez látható az országban több helyen: Szolnokon, Besenyszög irányában, Nyíregyházán, Mosonmagyaróváron, Pécsen, Balatonszabadin is. Ha a hegyekben kirándulunk, akkor a legmagasabb hegytetőn, a Kékesen, illetve Budapest, Tokaj, Pécs, Kabhegy, Sopron közelében vannak nagy adóépületek, tornyok. Ezek a TV-URH műsorszórásra hivatottak. Legtöbbjük rendelkezik kilátóval, így a környező panorámákban is gyönyörködhetünk. Mint érezhetjük a rádió adótoronyok sík vidékre épültek,

Meghívó az átadó ünnepségre

A két telephelyen lévő adóantennák fejlesztését folyamatosan végezték a posta szakemberei, mivel egyezmény hiányában mindenki az adók teljesítményének növelésével és az antennák korszerűsítésével tudta biztosítani a zavartalan vétel, az ellátás minőségének javítását. A két meglévő telephelyet tovább bővíteni nem lehetett. 1962-ben döntés született, új rövidhullámú RH telephely létesítésre.

Jászberényi-Jászágói Rádióállomás megszületése, feladatai:

Az MSZMP Központi Bizottságának elhatározása után 1963–65 között megkezdődött az érdemi munka végzése. E munkákban részt vettek:

- Posta tervezőiroda /POTI/
- Posta kísérleti intézet
- Posta Rádió TV Műszaki Igazgatóság

A POTI által részletes és különböző vizsgálatok eredménye alapján Jászágó térsége bizonyult a legalkalmasabbnak, hogy az új rövidhullámú adóállomás erre a területre épüljön. Figyelembe vett alábbi szempontok alapján került erre a területre a választás:

- sugárzási
- geológiai
- erőáramú csatlakozás megvalósítása

mert a középhullámú KH, rövidhullámú RH sugárzást innen lehet hatékonyan biztosítani, míg a magas hegyekben lévő adókból a TV, URH műsorok sugárzását. Akik lakóhelyükről látják ezeket a tornyokat, illetve a vevőantennájuk látja, annak biztosan jó a vétel, ha egyéb zavaró körülmény /helyi/ nem befolyásolja.

Nagy jelentősége volt a rövidhullámú sugárzásnak:

- a nemzetközi kapcsolatokban
- a világ népei közötti direkt univerzális személyes kapcsolatok megvalósítására
- az adott ország kulturális, sport, technikai vonatkozásában
- az elmenekült, elszármazott magyarok hiteles tájékoztatásában
- 1932-ben Székesfehérvár Sóstón üzembe helyezték a Telefunken gyártmányú 20 kW-os rövidhullámú adót. Az adó távírsugárzás mellett műsorsugárzásra is alkalmas volt.
- 1949. június 01-én 2 db 0,4 kW rövidhullámú adóval indul meg a műsorsugárzás Diósdon
- később 2 db 100 kW-os adó és hozzátartozó antenna rendszer kerül telepítésre

- moduláció biztosítása, /stúdió kapcsolat/ kiépítésének lehetősége
- az adóállomás megközelíthetősége
- Jászberény város segítőkész hozzáállása

1965-ben döntés született arról, hogy az alábbi területekre kell műsort sugározni az adóállomásnak:

- Észak-Amerika, Kanada
- Dél-Amerika
- Észak-Afrika, Arábia
- Közel-Kelet
- Nyugat-Dél-Észak-Európa

A Rádióállomás műszaki adatai és kivitelezése:

Ennek ismeretében elkészül az adóállomás rendszertechnikai terve, antennák, adóberendezések stb. A cél az volt, hogy lehetőleg a hazai vállalatok valósítsák meg ezt a jelentős beruházást. A piackutatás megindult.

Az épületek kivitelezését a 31-es Állami Építőipari Vállalat kapta meg.

Az adóberendezések kivitelezést az Elektro Mechanikai Vállalat végezte. Referencia munkája a Lakihegyi Rádió állomáson működő kétszer tizenöt kW-os adó volt. Az antenna tartó 30 db torony szerelését a Ganz Mávag végezte.

Az ismert cégek referencia munkái alapján az adó állomás megvalósítását az Országos Tervhivatal /OT/ jóváhagyta, így 1969-ben elkezdődtek a helyszínen a munkálatok.

4,5 km bekötőút épült először Pusztamonostor és az új telephely között. /16 millió Ft/ Felvonulási épületek épültek a kivitelező cégek és a munkát vezető szakemberek részére.

1970-ben készültek /általában 100-140 fő dolgozott/.

Az építési és szakipari munkák 1972-ben elkészültek, 4 db épület olajtárolók, vízmű stb.

Ugyanebben az évben kezdődött meg a vasszerkezetű antennatartó tornyok helyszíni szerelése is. A 30 db vasszerkezetű torony „Y” irányba helyezkedett el. A magasságuk 25 és 156 méter között volt.

Az egyes antennatornyok hossza:

- Déli ág 1800 m
- Északi ág 1350 m
- Keleti ág 700 m

Az adóállomás elkerített területe 196 hold. A kerítés hossza 7 km. Az „Y” középpontja volt a 4 db épület, a bejárattól nézve a következők:

- a legkisebb épület a Polgári Fegyveres Őrség tartózkodási helyét és 2 db két szobás összkomfortos szolgálati lakást foglalt magába.

- a második 2 szintes épület

emeleten: irodák, szociális helyiségek

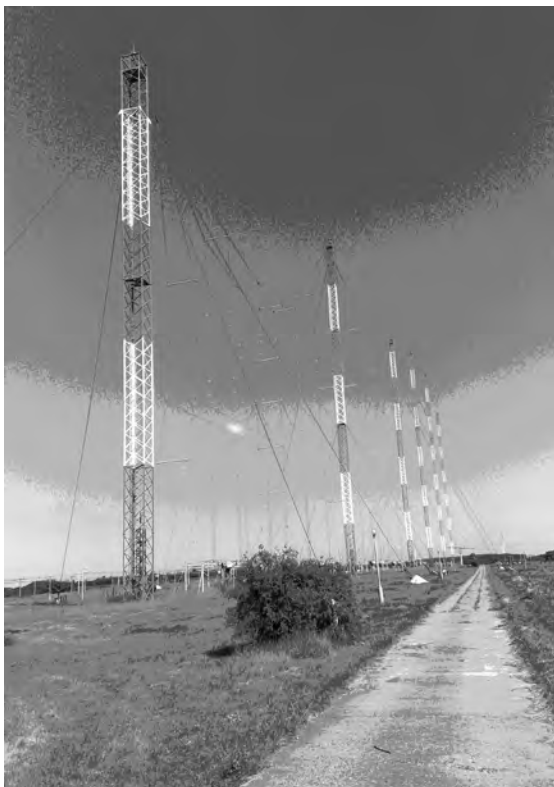
földszinten: gépkocsi tároló /garázs/

műhelyek: gépész, antennás

- a legnagyobb illetve legmagasabb épület

földszint:

erősáramú csatlakozók adóberendezések

Antenna tartó tornyok

1969-ben pályázatot írt ki állomásvezetői és üzemmérnöki munkakör betöltésére a már működő Rádió, TV állomáson dolgozók között.

Én az állomásvezetői beosztást elnyertem, így családommal együtt 1971-ben Jászberénybe költöztünk. Ezt megelőzően heti egy-két napot töltöttem az épülő telephelyen. 1960-tól a fenti időpontig a Lakihegyi Rádióállomáson dolgoztam. Főbb munkáim: új 2x150 kW középhullámú adó telepítése, 314 méteres torony talpponti szigetelő cseréjének lebonyolítása a munkát végző kivitelezőkkel, EMW és Ganz Mávag.

Az üzemmérnöki beosztást Halász Sándor nyerte el, aki ezt megelőzően a Szolnoki Rádióállomáson dolgozott. Ő már 1970-től az épülő Rádióállomáson volt előzőekben említett barokk-épület egyikében lakott. Minden munkát a helyszínen ellenőrzött, a felmerült problémákat továbbította a tervezők felé.

A tervezett teljes kiszolgáló létszám az adóállomáson:

állomásvezető, üzemmérnök, üzemtechnológus, adókezelő személyzet 18 fő, gépész 6 fő, antenna karbantartó 6 fő, egyéb kisegítő személyzet 7 fő, portás, adminisztrátor stb.

A rádióállomás teljes létszáma 85 fő volt. Ebből a polgári fegyveres őrseg 42 fő. Az adókezelők és az őrseg tagjai a parancsnok kivételével 24-48 órás szolgálatban dolgoztak. A 24 óra munka után 2 nap pihenő járt a dolgozóknak.

pince: technikai kiszolgáló kábelek, adó hűtés stb.

e-mellett:

antennakombinátor és szimmetrizáló egységek

- a negyedik épületben került elhelyezésre: 2 db 540 kVA-es és 1 db 270 kVA-es Ganz Mávag gyártmányú dízel szükségáramfejlesztő,

áramkimaradás esetén ezek biztosították az adóberendezések üzemeltetését

1973 végén befejeződött az első számú adó szerelése és 13 db antennával együtt bemérése

1974 szeptemberében a második adó és antennarendszer is bevizsgálásra került

1974. november 4-én megtörtént az ünnepélyes üzembe helyezés is

Tehát elkészült a technikai rész, már csak üzemeltetni kellett.

A teljes beruházás 550 millió Ft, ebből a híradástechnikai berendezéseké 300 millió Ft.

Hogyan sikerült biztosítani az üzemi és kiegészítő személyzetet?

A Posta Rádió TV Műszaki Igazgatóság

A személyzet a meghirdetett állásokra jelentkezők közül került kiválasztásra személyes elbeszélgetések alapján.

A műszaki személyzet legnagyobb része a Posta Rádió TV Műszaki Igazgatóság dolgozóiból került ki. Szombathely, Cegléd, Szolnok, Lakihegy, Budapest és környékéről. Jelentkeztek Miskolcra, Jászberényből és Hatvanból is. A beruházás megindulásával egy időben szoros kapcsolat alakult ki a jászberényi tanácsi- és pártvezetőkkel, a működő iparvállalatokkal, Lehel Hűtőgépgyárral, Aprítógépgyárral, munkásörsgel, honvédséggel, rendőrséggel és az iskolákkal. Összesen 19 lakást béreltünk, ahová a műszaki személyzet családotól költözött. Két lakás a Szövetkezet úton került átadásra 1972-ben, 1973-ban 17 lakás a Varjas Sándor, ma Fürdő utcában. Két lakás a Rádióállomás területén épült. Akkoriban ez igen jelentős volt a nagy lakáshiány miatt. E nélkül nem tudtuk volna ellátni a feladatainkat. Ezt érezték dolgozóink is, és mindenben segítettek munkánkat, igyekeztünk egyre jobban beilleszkedni a város és a falvak életébe. A Polgári Fegyveres Örség dolgozói a környező településekről kerültek felvételre. A város vezetésével karöltve megoldottuk a család elhelyezését is, így biztosítottuk a sikeres munkavégzés lehetőségét. 1973 szeptemberében átadtuk a Homoki Iskola villamosított tantermeit. 160 ezer Ft-ot és 500 óra társadalmi munkát fordítottunk a kivitelezésre. / Szolnok Megyei Néplap 1973. szept. 4./

A lakások átadása és a beköltözések után megkezdődött a műszaki berendezések megismeretése, üzemeltetési feladatok elsajátítása. A kivitelező cég EMV szakemberei igen jelentős segítséget nyújtottak Kopócsi Mihály konstruktőr és Tófalvi Gyula műszaki vezető irányításával. A belső munkálatokkal együtt a Rádióállomás külső területeit is csinosították. A Jászberényben működött Mezőgazdasági Iskola nyújtott igen sok segítséget. Szakemberei megtervezték az épületek környezetének kialakítását. Segítették a növények beszerzését, telepítését. Mivel dolgozóink nagy része 24-48 órás szolgálatot látott el gondoskodtunk a szabadidő hasznos eltöltéséről. A szellemi és fizikai feltöltődésről. A Posta Rádió TV Műszaki Igazgatóság üzemében rendszeres sportélet volt. Évente az ország más-más üzemében sportnapokat tartottak itt a résztvevők atlétikában, labdarúgásban mérhették össze tudásukat. A városi füves pályán 1973-ban több mint 100 versenyzőt fogadtunk. Iskolai kollégiumban voltak elszállásolva, sok segítséget kaptunk a városi sportszervezőitől /bírók/. Az Igazgatóság üzemei között verseny volt a műsorsugárzás minősége, üzemzavarok alakulása, dolgozók műszaki felkészültsége kategóriában. Több alkalommal elnyertük az „Élüzem” címet, az erkölcsi sikeren túl anyagi megbecsülést is jelentett. Rendszeres oktatáson, továbbképzésen vettünk részt. Saját hatáskörben, ill. az Igazgatóság szakembereinek részvételével. /Dósa György, Neuberger Béla/ A adóállomás telepítése, majd üzemeltetés, különféle problémákat okozott. Jászberényben és a környéken lakók felvetették, hogy a sugárzás káros az egészségre. Meggyőzően elmagyaráztuk, hogy semmilyen alapja nincs az aggodalomnak. Az eltelt idő minket igazolt: a környéken soha nem fordult elő sugárfertőzés!

Ismertettük a feladatainkat az előzőekben leírt időszak alatt szerzett tapasztalatunkat és ezen az előadásokon részt vettek 3-4 évtizede a szakmában dolgozók is.

Mindenkit szívesen láttunk a Rádióállomáson, hogy ki-ki saját szemével győződhessen meg arról, hogy az nem „katonai” létesítmény, hanem a hallgatóság kiszolgálását végzi. Szakembereink részletes tájékoztatót adtak bármely felmerült kérdésre, és megmutattak mindent, ami a bekerített területen belül megtalálható volt.

Ugyanúgy elfogadtuk a Városi Intézmények segítségét. Önálló üzemi könyvtár létrehozását segítette a városi könyvtár.

Dolgozóinkat bevonták a lakóterületükön folyó különböző munkákba, rendezvények lebonyolításába stb.

Azt hiszem, kijelenthetjük, hogy kölcsönös nyitottság jellemezte mind az ide érkezőket, mind a fogadókat. Ez tette lehetővé, hogy sikeresen végezzük a munkánkat, és közvetve dicsőséget szerezzünk a városnak és a településeknek.

Az idő nem áll meg. A technika rohamosan fejlődött a XIX. század végén, ami kihatott a műsorszórásra is. Korszerű műsorszóró műholdak kerültek üzembeállításra. Fejlődött az internet, mobil szolgáltatás egyéb. Nagyobb beruházást, de kisebb helyet igénylő megoldások születtek és egy-egy műholdról akár a fél világot el lehetett látni műsorral, telefonnal, röviden információval, hang, kép, írott szöveggel.

A jászberényi Rádióállomás üzembe helyezése 1974. november 04-én volt. Az avatóünnepségen részt vettek a Posta Vezérgazgatóság vezetői, szakemberi, köztük Palotás Magda is, aki a jászságból származott.

A Rádióállomás megszűnése

2004. november 3-án megemlékeztünk a működésének 30 éves történetéről. Végző soron a résztvevők egyetértettek abban, hogy 1965-ben meghatározott feladatokat maradéktalanul elvégezték az állomás dolgozói. Igen sok köszönőlevél érkezett a célterületek hallgatóitól a Magyar Rádió külföldi adások szerkesztőihez. További sikert kívántak a működésünkhöz.

De már itt, 2004-ben látható volt, hogy a fejlődés iránya megváltozott. Megszűnt a Székesfehérvári Rádióállomás, ma a helyén lakópark van. Bezárt a diósdói Rádióállomás, ahol múzeum létesült, bárki megtekintheti.

És a jászberényi Rádióállomás is a bezárás sorsára jutott. További üzemeltetésre nem volt hatékony a fejlesztése ráfizetéses lett volna. Így döntés született a műsorsugárzás beszüntetésére, a terület újrahasznosítására. Jelenleg ezek a munkák folynak majd, ha megfelelő vállalkozót sikerül találni. A 2009. március 28-án megjelent Néplap cikkében már minden igaz: a „magyarságot látta el hazai szóval,” Jászberény a világ közepe volt.

Felhasznált irodalom:

Sugár Gusztáv: Megszólal a Rádió, Néprádiótól a műholdas televízióig

Dósa György: A magyar rövidhullámú műsorszórás fejlődése /Híradástechnika XXVII. Évf. I. sz./

Palócz Dorina

JÁSZBERÉNYIEK RÉSZVÉTELE AZ 1938-AS KETTŐS SZENT ISTVÁN ÉV ESEMÉNYEIN

1., ELŐZMÉNYEK

1.1., Eucharisztia és az eucharisztikus kongresszusok

Teljes értelemben az Eucharisztia Jézus áldozati teste és vére a kenyér és a bor színe alatt, ahogy ő ebben a jelképben az utolsó vacsorán keresztáldozatát elővételezte, és mint örök emlékezetét az Egyházra hagyta.¹ Az Oltáriszentség saját ünnepe az Úrnapja, amelyet a pünkösdi kettős ünnepe utáni tizedik napon, csütörtökön ünneplik.²

Eucharisztikus kongresszusok története: a kongresszusok kezdeményezője 1874-ben egy dél-franciaországi asszony, Emilia Tamisier volt. Elhatározták, hogy évente megrendezik és ezt már kongresszussal zárják. Emilia Tamisier célja volt: A társadalom megmentése az Oltáriszentség segítségével. A legkiemelkedőbb volt az 1926-os, világtalálkozó, ahol mint egy kétmilliónyi hívó vett részt a nagy katolikus seregszemlén.

1.2., A történelmi háttér...

„Az első világháború utáni zavaros időszak kellemetlenül érintette a katolikus egyházat is. A hatalomra kerülő szélsőséges eszmék, a kommunizmus és a nemzetiszocializmus tagadták Istent, megvetették a kereszténységet, és üldözték az egyházat. Fenyegető veszélyt hordozott magában a liberalizmus is. [...] Hitler hatalomra jutása. A pápa nem lett a diktatúra szószólója [...] Mit brennender Sorge kezdetű, 1937-ben kelt körlevelében a nemzetiszocializmust bélyegezte meg, de még abban az évben megjelent a kommunizmus ellen szóló Divini redemptoris is. Magyarország éppen csak kiheverte a trianoni békediktátum által okozott területvesztések és a megfizethetetlen jóvátétel miatti gazdasági visszaesést, amit a gazdasági világválság még csak súlyosbított?“. Az elcsatolt területekről érkező mintegy 350 és 600 ezerre becsülhető menekült élethelyzetének megoldása különösen nagy nehézségeket okozott. Ők a nemzet gerincét alkotó középosztályból kerültek ki. A Menekültügyi Hivatalnak szinte megoldhatatlan feladatot jelentett. „Még mindig erősen befolyásolta a közvéleményt a megszegyenítettség, amely az országra az igazságtalan békeszerződés miatt nehezedett. Bár a katolikus egyházat érzékenyen érintette a trianoni béke, mégis az összes magyarországi felekezet közül a katolicizmus fejlődött a legdinamikusabban. Ez elsősorban a korszerű pasztorációs tevékenységnek köszönhető, amely felhasználta a sajtót, sőt a rádiót is. Nagy népszerűségnek örvendtek a munkásoknak és vidékieknek szerveződő hitbuzgalmi egyesületek is, ...“³

1.3., Nemzeti Eucharisztikus kongresszus

E hatalmas seregszemle megszervezése nagy feladat elé állította Magyarországot, amely lelki gazdagodás mellett arra is alkalmas volt, hogy bebizonyítsa a nagyobb méretű világkongresszus megszervezésére való alkalmasságunkat is. Országos Katolikus Szövetség vállalta magára a szervezést. Az első magyar nemzeti eucharisztikus kongresszust, a XX. Katolikus Nagygyűlést Serédi Jusztinián primássága idején október 7-9 között tartották. „Záróaktusként

1 <http://lexikon.katolikus.hu/E/Eucharisztia.html> Árvay Nagy Bálint: Áldozat, eledel, útravaló 2013-01-28

2 http://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/urnapja_az_oltariszentsag_unnepe Jankovics Marcell: Jeles napok 2013-01-28

3 www.gfhf.hu/getfile/filestore/radio/.../08_jenoffy_zsuzsanna.pdf Jenőffy Zsuzsanna: Eugenio Pacelli bíboros pápai legátója a Budapesti Eucharisztikus Világkongresszuson 2013.01.24.

eucharisztikus körmenetet rendeztek, amelyben az egyházi és a közéleti személyiségeken kívül mintegy 200 000 hívő vett részt."⁴

Jászberényiek részvételéről ezt olvashatjuk: „Arról a nyilvános hitvallásról, mely méreteiben grandiózus, s minden eddigit felülmúló volt, a vallásosságáról nevezett jász nép sem maradhatott távol. Elmentek, hogy hitüket, áhítatukat, meggyőződésüket tartalommal töltsék meg, hogy lelki elindításokat, eligazításokat nyerjenek ...”⁵ A pénteki eucharisztikus kongresszuson tízen, az Országos Katolikus Nagygyűlésen harmincan vettek részt. Kele István pápai prelátus plébános vezetésével. Lelki örömet szerzett, hogy hitüket megvallhatták és hódoltak az Eucharisztíának és dicsőséget szereztek a jász névnek.⁶

1.4., Szent Imre év

Szent Imre-évet 1930. május 18.-1931. május 3-a között⁷, Serédi Jusztinián prímássága idején, szervezték meg Szent Imre herceg halálának 900 éves megemlékezéseinek alakalmából. Az ünnepségsorozatban a nemzeti és egyházi jelleg egyaránt megnyilvánult, kifejezve a magyar állam és a katolikus egyház történelmi összetartozását. Ezen ünnepségek kínálták az első alkalmat arra, hogy a trianoni Csonka-Magyarország bemutassa összetartozását a keresztény világgal.⁸

Április 5-7-én az előkészítő misszió jelentette a szervezés kezdetét: Itt mutatták be Huszár Károly választott miniszterelnököt, mint a Szent Imre év a világi elnökét és Hász István tábori püspököt, az egyházi elnökét.⁹

Jászberényben 1930. április hónapban Kele István kezdeményezésére a civil szervezetek, a hitbuzgó gyülekezetek, a város hívő közönsége megalapította a Szent Imre Bizottságot, és határozatot fogadott el a Szent Imre év méltó megemlékezésére.

Kérni fogják a várost, hogy

A Sasos kertet, Szent Imre kertnek (Nádor utcai lakótelep épült a helyén)

A nagy kőhidat Szent Imre hídnak

Az Alvégi utat Szent Imre útnak

A Szolnoki temetőt Szent Imre temetőnek nevezzék el

A gimnázium előtt Szent Imre szobrot akartak felállítani, ebből nem lett semmi!...

Méltó befejezésnek decemberben nyolcnapos népmissziót tartanak a jezsuita atyák, amelyre nemcsak a város, hanem a környékbeli tanyavilág lakosságát is szeretnék mozgósítani.¹⁰

A Szent Imre szobor állítása elmaradt, de a többit megvalósították. De megemlékezéseket terveztek a többi jász településen is. Jászfényszaruban Hebrony Kálmán, plébános javaslatára emlékhársakat ültetnek az iskola mellé, Szent Imre tiszteletére. Jászapátin az épülő új iskola Szent Imre nevet kap.¹¹

A Jászságban se szeri, se száma a templomokban, az iskolákban, a civil szervezetekben az emlékező ünnepségeknek.

4 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten /1938 30. o.

5 Jász Hírlap, X. évf. 42. sz. 1928. október 14. 2. o. anonim

6 Jász Hírlap, X. évf. 42. sz. 1928. október 14. 2. o. anonim

7 Gergely Jenő: 32. o. 1930. ápr. 5-től november 16-ig tartott. (A MKL szerinti időpont nem egyezik meg Gergely Jenő> Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten című könyvében jelzett időponton. Bár az előbbinél is öt idézik?)

8 Balogh-Gergely 1993. - Zombori 2001:62. (Gergely Jenő: A m-szentszéki diplomáciai kapcsolatok 1920-1990) 2013-01-28

9 Balogh-Gergely 1993. - Zombori 2001:62. (Gergely Jenő: A m-szentszéki diplomáciai kapcsolatok 1920-1990)

<http://lexikon.katolikus.hu/S/Szent%20Imre-%C3%A9v.html> 2013-01-29

10 JKT 1930. április 16.p.

11 Jász Hírlap 1930. 04.

Jászberényben a Katolikus Népszövetség nagygyűlését 1930. június 1-jén tartották az Apponyi téren, a városháza előtt.

Tábori misével kezdődött, Kele István prelátus nyitotta meg, és az ünnepi gondolatokban gazdag prédikációt Melchner Bertalan káplán mondotta el.

Czettler Jenő felsőházi politikus, a Jászok Egyesületének elnöke szól először a közönséghez: „Magyarországon most kezdődik az a korszakalkotó munka, amikor a Katolikus Népszövetség, világpolitikai összeköttetések szerencsés birtokában, új célkitűzésekkel új munkára indul a Keresztény Magyarországért.”¹²

Az ország állami és a környék papi méltóságai képviseltették magukat az elnökségben.

Huszár Károly, a népszövetség vezetője, (politikus, korábbi miniszterelnök, kultusz, majd népjóléti miniszter, később az Acto Catholika elnöke) beszédében kiemelte: A Népszövetség érzi és tudja, hogy ennek az országnak nem olyan népre van szüksége, amely a korbács előtt meghajol, és az ország dolgairól semmit sem tud. Felvilágosodott, tanult, szabadságjogaikra igényt tartó, de a joggal lelkiismeretesen élni akaró népre akarjuk felépíteni az ország alkotmányos rendjét. Huszár Károly, bejelentette, hogy a mai napon 20 000 ember imádkozik Székesfehérváron is.¹³

Gróf Apponyi Albert lépett a pódiumra, zúgó tapsvihár közepette: „*Boldog vagyok, hogy a Kath. Népszövetség jászberényi gyűlésén alkalmam nyílik hitvallást tenni az én keresztény katolikus hitem mellett.*” Beszédében kiemelte: Ma talán, még inkább, mint valaha óriási nemzeti erő nekünk a katolikus hitvallás. Most a Szent Imre évben az egész világot ide hívjuk Magyarországra, hogy a világ katolikusai egy ideig velünk érezzenek. Szeretnénk megnyerni a katolikus emberek millióinak testvéri szeretetét. Megállapította, hogy csapás volt a katolicizmusra ennek az országnak a szétszakítása.¹⁴

Délután Megérkezett Szmrecsányi Lajos érsek, vitéz Subik Károly apátkanonok kíséretében. Ezután kezdetét vette a Katolikus Népszövetség közgyűlése a kultúrházban¹⁵
Összegzésképpen a résztvevők száma tízezerre tehető.

Az év folyamán az állam és az egyház, a különböző civil keresztény szervezeteket bevonva, a társadalom egy-egy rétegét megcélözva szervezte a mintegy harminc országos jelentőségű megemlékezést:

Két fő rendezvényt ki kell emelni:

1930. aug. 19-én, a Vérmezőn tartott szabadtéri szentmisén megjelent a teljes püspöki kar, a kormány katolikus tagjai és mintegy 600 000 hívő.

1930. aug. 20-án, Szent István ünnepén, a parlament két háza ünnepi ülést tartott, azután sor került a hagyományos ünnepi körmenetre. Ezen a tömegdemonstráción 800 000 hívő kísérte a Szent Jobbot.¹⁶

1930. november 5-én Jászberényben is megszervezték a város katolikus tanulóinak részére, Szent Imre tiszteletére az emlékező szentmisét. Együttesen járultak a szentáldozáshoz a reálgimnázium és a tanítóképző növendékei. A polgári leány és az elemi iskolák tanulói csütörtökön, illetve pénteken ajánlották fel közösen végzett szentáldozásukat, az égiek segítségében bízó hittel szent Imre tiszteletére.

12 JKT 1930. június 8. 2.p.

13 Balogh-Gergely 1993. - Zombori 2001:62. (Gergely Jenő: A m-szentszéki diplomáciai kapcsolatok 1920-1990) 2013-01-28

14 Jász Hírlap 1930. 06.07.01.

15 JKT. 1930. június 1-7.p.

16 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten /1938 32. o.

Az ünnepi szónok Müller Jenő monostori plébános beszédében „*buzdítja az ifjúságot a nagy-szerű példa követésére s buzdítja a magyar anyákat, hogy gyermekeiket Szent Imre szellemében neveljék.*” Az ünnepély után Szent Imre-filmet mutatták be.¹⁷

Az úrinők kongregációjának Szent Imre ünnepélyével zárták az ünnepségek sorozatát. Az ünnepélyt a Palotási Dalkör éneke vezette be és zárta be. A dalárda Bezátzy László kiváló vezetésével Szent Imre énekeket adott elő tökéletes kidolgozással és precizitással. Közreműködött Beleznay Mátyásné zongorán. Újházi Irénke Benkéné Reinelt Mária „*Szent Imre halála*” c. költeményét szavalta.¹⁸

Jászberényben december 8-21-ig tartották a Szent Imre év befejezésre szervezett népmisziót. Sikertől négy jezsuita atyát megnyerni az ügynek. A misszió szentgyónást végzett 15 000 fő. (A tanyákon élő 11 000 lélek közül sokan nem tudtak bejönni.) De külön megemlékezést tartottak Porteleken is.

A Szent Imre jubileumi ünnepségek egyházi mérlegét a püspöki kar 1930. őszi konferenciáján vonta meg:

A Pápát egy legátus, Sincero képviselte. Jelen volt 6 bíboros, több száz egyházi főméltóság, 100 000 külföldi zarándok, 600 000 katolikus hívő a rendezvényeken.

A legátus kifejezte: „*Adja Isten, hogy Európában mindenki ráeszméljen végre arra a történelmi igazságtalanságra, melyet mi Trianonban gyászolunk. A megemlékezéseket az egész országban minden községben és plébánián megtartottuk, s amelynek fénypontja a budapesti főünnepségek voltak. Célunk a hitélet mélyítése és a katolikus öntudat fölébresztése volt befele; a katolikus szolidaritás gondolata kifelé...*” Külön fontosnak tartotta a lelki hatások mellett a nemzetközi elszigeteltség áttörésében betöltött szerepét.¹⁹

A Nemzeti Eucharisztikus Kongresszus és a Szent Imre ünnepségek formájukban és méretükben is előképei voltak az 1938-as Eucharisztikus Világkongresszusnak. Nagyobb bátorsággal és reménnyel vállalhata az állam és az egyház a szervezés hatalmas munkáját.

2., A XXIV. EUCHARISZTIKUS VILÁGKONGRESSZUS BUDAPESTEN

2.1., Budapesti Eucharisztikus Világkongresszus megrendezésének engedélyezése

A Nemzeti Eucharisztikus kongresszus és a Szent Imre év lebonyolítása után Serédi Jusztinián sokévi munka, hossza utánjárások és tárgyalások eredményeképpen tudta elérni, hogy országunk megkapja a 23. Eucharisztikus Világkongresszus rendezési jogát. A kormány a kezdetektől egyetértett a megrendezéssel. A Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusok Állandó Bizottságának végleges döntését Párizsban hozták meg 1936. november 17-én.²⁰ Huszár Károly ny. magyar királyi miniszterelnök a *MAGYARSÁG KETTŐS SZENTÉVE* című felhívását 1937. januárban tették közzé az országos, a regionális és helyi lapokban.... „*1938. május 25-30-ig lesz az Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten*”²¹

1937. január 11-én Serédi hercegprímás latin nyelvű levéllel fordult a világ 160 főpapjához, amelyben tájékoztatta őket, hogy a következő Eucharisztikus Világkongresszust pápai jóváhagyással Budapesten rendezik meg.²² Ezután kezdetét vette a szervezésnek a külpolitikai része. Az Actio Katholica Elnöki Tanácsa képviselői sorra keresték fel a környező, a nyugat euró-

17 Jász Hírlap. XII. évf. 44. sz. 1930. 11. 01. 3. o. anonim

18 Jász Hírlap XII. évf. 44. sz. 1930. 11. 22. 01. o. anonim

19 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten /1938; 33. o.

20 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten /1938; 67. o.

21 Jász Hírlap XIX. évf. 1. sz. 1937. 01.01.1. 1. o. Hírek, anonim

22 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten / 1938; 69. o.

pai országokat. De a feszült nemzetközi helyzet, szinte országonként különböző problémákat vetett fel, és nehezítette a részvételt és a szervezést. Nagyon sok egyeztetés folyt politikai, diplomáciai úton is. A megoldások nagyban függtek a Szentszék hozzáállásától.²³

2.2., Szervezési előkészületek Magyarországon és a Jászságban

A szervezés megindulásának alapfeltétele volt az állam, az egyház és számos civil szervezet által támogatott Előkészítő Főbizottság létrehozása. A legalkalmasabbnak az Actio Catholica (AC), lelkeségi mozgalom bizonyult, mert tevékenységi köre magában foglalta mindazt, amire az Egyház apostoli küldetése szólt.²⁴

A szervezési hierarchia (rangsor) a következőképpen festett:

„Az Előkészítő Főbizottság Elnöksége: fővédő: vitéz nagybányai Horthy Miklósné Purgly Magdolna. Elnök: Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás és verseghy Nagy Elek, az Actio Catholica világi elnöke.”²⁵ Az Előkészítő Bizottság alá rendelt 14 bizottság működött. Élükön az elnökökkel, akik társadalom legmagasabb vallási, politikai előkelőségei közül kerültek ki.²⁶

Január elején tették közzé Mihalovics Zsigmond tb, kanonok, az Eucharisztikus Világkongresszus Előkészítő Főbizottságának igazgatója nyilatkozatát: A szervezésben a főváros felelőségét és a vidéki lakosság nagyszámú részvételének szükségességét emelte ki.²⁷

Budapesten a lelkipásztorok részére 1937. június 22-25 között rendeztek konferenciát, amelyen a lelkészek konkrét feladatait beszélték meg.²⁸

Az Előkészítő Bizottság felhívta az érdeklődő közönség figyelmét, hogy a kongresszusra az ország különböző részeiből a *filléres vonatokat* indítanak. Majd részletesen ismertették azok formáit és mire jogosítanak.

„Aki mégsem tud Budapestre utazni, kísérje figyelemmel az ünnepi ténykedések rendjét és azzal összhangban végezze el a saját templomában az előírt imákat és cselekményeket, hogy lélekben csatlakozhasson az Eucharisztia ünnepéhez és részesüljön belőle kiáradó kegyelemben.”²⁹ Eszperantó tanfolyamot szervezett a kongresszus Eszperantó albizottsága.³⁰

Az Eucharisztikus Kongresszusi iroda üzente, hogy Budapest a kongresszusi magasztos feladatoknak csak akkor felelhet meg, ha a vidék lakossága is előkészített lélekkel kapcsolódik bele a budapesti ünnepekbe.³¹ A kormányzóné is szöveget intézett az ország katolikus lakosságához.³²

A jászberényi Érseki Nőnevelő Intézet március 28-án eucharisztikus ünnepséget tartott.³³ Az eucharisztikus kongresszus iparos bizottsága országos mozgalma folytán a Jászberény és Vidéke Ipartestület római katolikus tagjai részére a Szent István év alkalmából április 21-22-én és 23-án este 6 órakor a Katolikus Legényegyesület nagytermében gyűlést tartottak.³⁴

23 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapestén / 1938; 69. o.

24 Az Actio Catholica (magyarul *Katolikus Akció*) a római katolikus egyház kiemelkedően fontos lelkeségi mozgalma volt 1932-1190-ig.

http://hu.wikipedia.org/wiki/Actio_Catholica Gergely Jenő, Gianone András művei és a Magyar katolikus lexikon 2013-01-28

25 MABI Magán Alkalmazottak Biztosító Intézete

26 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapestén / 1938; 96. o.

27 Jász Hírlap XXI. évf. 2. sz. 1939.01.07.2. o., anonim

28 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapestén / 1938; 97. o.

29 Jász Hírlap XX. évf. 5. sz. 1938. 01.29. 2. o., Hírek, anonim

30 Jász Hírlap. XX. évf. 7. sz. 1938.02.12.4.o. Hírek, anonim

31 Jász Hírlap XX. Évf. 1938.03.19. 5.o.

32 Jász Hírlap XX. évf. 13. sz. 1938.03.26. 1. o. anonim

33 Jász Hírlap XX. évf. 13. sz. 1938.03.26.3.o. anonim

34 Jász Hírlap XX. évf. 1938. április 16-án. 4. o., hírek anonim

A Magyar Püspöki Kar körlevélben buzdította a híveket e Szent Jobb ereklye előtti hódolatra.³⁵

Az egri érsek, az eucharisztikus kongresszus megünneplésére utasításokat adott, körlevelekben fordult a hívekhez:

Az egyikben elsőként a papsághoz intézte kéréseit: mit hozzanak magukkal (lila stólát, karinget, birétumot (sapka) stb). A kongresszus alatt csak az misézhet, akit a Központi Bizottság misézésre beoszt. Gyóntatási felhatalmazást kapnak az erre kijelölt papok. A híveiket odahaza gyóntassák és készítsék fel a kongresszusra, sőt az ide utazás időtartamát is használják fel gyóntatásra. Az indulásnál a litánia és a szentségi áldás után körmenetileg induljanak papjaik vezetésével a vonathoz, ugyanúgy vissza. Az otthonmaradó papoknak napi kétszeri misézést engedélyezett.

Másrészt javaslatokat adott az budapesti eligazodás megszervezéséhez:³⁶

Májusban az érseki körlevél alapján közlik az újságban is, hogy a kongresszus idején, a pénteki napon kik kaphatnak felmentést a húsfogyasztás tilalma alól.³⁷

Jászberényben az kongresszus idején ebtilalmat rendeltek el, a MÁV az áruszállításokat átszervezte stb.³⁸

Az előkészítő szentév során tartott lelkigyakorlatokra, a csoportos istentiszteletek idejére nemcsak a tanulóknak adtak szünetet, hanem a kormányzat az állami és közalkalmazottaknak is biztosított ilyen lehetőségeket.

Különösen fontos, hogy a programokon történő részvétellel szabadságot biztosítottak.³⁹ Az országos kongresszusra a szervezés Jászberényben is nagy körültekintéssel folyik, a heti lapban rendszeresen közzé teszik az éppen aktuális feladatokat. A plébánia rendszeresen buzdítja a híveket jelentkezésre, ülőhelyek, szállás és ellátás előzetes bejelentésére.⁴⁰

A budapesti kongresszus részletes programja 64 oldalas füzetben 20 fillérért ott kapható.⁴¹

2.3., Jászsági eucharisztikus nap Jászberényben

Ismét hírelik, hogy a Jászság katolikusainak nagyszabású eucharisztikus seregszemléje lesz május 22-én, vasárnap a jászberényi főtéren. Az impozáns ünnepségre az alsó-és a felső-jászkerület valamennyi plébániájáról körmenetileg érkeznek részt vevők. A díszközgyűlés ünnepi szónoka, Antal István, államtitkár, és a helyi képviselő lesz. Jezsuita atyák, a KALOT⁴² országos vezetői és beszédet mondanak.⁴³ Ismertetik a részletes programot is.⁴⁴

Május 22-én megtartott jász búcsú, jász eucharisztikus kongresszus...

Már reggel 9 órakor dr. Kriston Endre (vértanú püspök) megkezdte a eucharisztikus szertartást, majd megindult és hullámzott a 25 – 30 000 főnyi körmenet a Pálinkás –keresztnél felállított táborig oltárhoz, melynek szépsége lenyűgözte az oda érkezőket. Evangéliumkor Varga László jezsuita atya prédikált, az eucharisztia jelenetőségéről beszélt, hangsúlyozta, hogy ebben a szeretetlenségben csak egyetlen eszme a szeretet képes visszavarázsolni a lelkekbe a szociális és emberséges érzést.

35 Magyar Püspöki Kar körlevele, 1938. ? dátum nélkül Demeter Mátyás érseki tanácsostól

36 Az egri érsek 1938. IV. számú, 1938.április 25. kelt körlevele

37 Jász Hírlap XX. évf. 19. sz. 1938.05.07, 3. o., anonim

38 Jász Hírlap XX. évf. 20. sz. 1938.05.14.4. o. anonim

39 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten / 1938; 100. o.

40 Jász Hírlap XX. évf. 19. sz. 1938. 05. 07. 2. o., hírek, anonim

41 Jász Hírlap XX. évf. 21. sz. 1938. 05. 21. 3 o., hírek, anonim

42 KALOT, Katolikus Agrárfiújsági Legényegyesületek Országos Titkársága

43 Jász Hírlap XX. évf. 20. sz. 1938. 05. 14. 1. o., anonim

44 Jász Hírlap XX. évf. 21. sz. 1938. 05. 21. 3 o. hírek, anonim

Majd a tömeg visszatért a főtemplomhoz és ezzel véget is ért az ünnep vallási része.

A Hiszekegy eléneklése után, dísztvíratot fogalmaztak meg Szmrecsányi Lajos érsek úrnak, a katolikus agrárifjúság nevében.

Antal István államtitkár beszédében nem tetszésének adott hangot, hogy a katolikus tömegszervezetek mögött keresik a védelmet azok, akik, a virágzásuk idején a legkíméletlenebb harcot folytatták a katolikus egyház és annak vezetői ellen, iszonyú károkat idézve.

Majd Kerkai Jenő jezsuita atya, a KALOT főtitkára emelkedett szólásra.⁴⁵

A KALOT ideje elérkezett, ezt a nagyszabású, gazdag programú mozgalmat nem lehet megállítani. Két és fél év alatt megerősödött. Ez a jászberényi a legnagyobb ilyen találkozó eddig, mert elindult a leányifjúsági mozgalom is. „Ha kell vérünk hullásáig harcolunk Szent István országáért, a régi határokért.”

A jászberényi földműves ifjúság szavalókörusa, valamint a jászszági agrárifjúság csoportjai adtak műsort, szavaltak és énekeltek.

Szmrecsányi érsek válasza is megérkezett. A felolvasás után, mint többször is a nap folyamán, hatalmas tapsvihar miatt nehezen tudták folytatni a nagygyűlést.

A nagyszabású és lebilincselő nagygyűlés után a levente zenekar zenéjére menetelt a 25 ezernyi főből álló jász települések agrárifjúsága, egyen öltözetben, árvalányhajas kalapban és rézfokossal a kézben.

Összefoglalásul:

„Boldog lehet az a vidék, amelynek ifjúsága a vasárnapi örömök helyett hajnalkor kerékpárra ül, vagy gyalogosan megtesz húsz, huszonöt kilométert, hogy tanúságot tegyen ebben a megriadt és irányvesztett világban Krisztus mellett.”⁴⁶

Ismét az országos előkészületekről:

Az eucharisztikus világkongresszusra hatalmas propagandával készültek: *„Tizenhat nyelven kb. hárommillió szentképet küldtek szét belföldre és külföldre, 19 nyelven készítettek 387 134 plakátot és 13 nyelven 894 700 példányban ismertetőfüzeteket. A kongresszus napjaiban három alkalommal jelent meg a Kongresszus című, öt nyelven kiadott képes újság. Az ünnepi bronzjelvényből 839 565, a kék zománcozott jelvényből 69 700, a díszjelvényből 4000 darabot adtak el. A részletes magyar nyelvű programfüzet 200 000, idegen nyelven 15 000 példányban kelt el.”⁴⁷*

2.4., A budapesti programok

Már az ünnepségek előtt, 1938. május 22-én, vasárnap a Szent István Bazilikában háromezer rendőr vett részt a szentmisén és járult szentáldozáshoz. *„Ha a rendőr imádkozik, nyugodt lehet a család, a hitves, a társadalom és a haza”* – mondta a szónok.

1938. május 23-án, a Keleti pályaudvaron uralkodóknak kijáró állami és egyházi protokollal fogadták a pápai legátust. [...] Az üdvözlő beszédek után az egyháziak a Mátyás-templomba vonultak)⁴⁸

Május 24-én: A 38-as Világkongresszus megnyitása előtti estén az Ünnepi Csarnokban Pacelli bíboros szavai után megható volt, amikor Balla Sándor, százéves alföldi magyar lépett a dobogóra, és így köszöntötte a pápai követet:

45 Jász Hírlap 1938. 05.28.01.

46 Jász Hírlap 1938.05.28.02.

47 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten / 1938; 103. o.

48 <http://ek2013.hu/a-38-as-kongresszus> Földi Endre 2013-01-29

„Dicsértessék az Úr Jézus krisztus!” „Áldott, aki az Úr nevében jó, hozsanna a magaságban! – Ezt énekel a magyar föld dolgozó, sokat szenvedett népe. Így köszönti azt, aki a mi Urunk Jézus földi helytartójának, Szent Péter utódjának követségében jött mihozzánk.[...] Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus!”⁴⁹

1938. május 25-én, szerdán zuhogó esőben gyülekeztek az emberek a Hősök terén. Majd hirtelen elállt az eső és meg tudták tartani az eucharisztikus világkongresszus nyitóünnepségét.⁵⁰ Délután 5 órakor „Budapest római katolikus templomaiban egyszerre szólaltak meg a hangok, hogy tudtul adják a városnak és a világnak: megkezdődött a XXXIV. Eucharisztikus Világkongresszus.”⁵¹

A megnyitó ünnepséget este 8 órakor a budai királyi várban a kormányzó és felesége által adott ünnepi vacsora követte.

A kongresszus második napjának, május 26-ának „két kiemelkedő mozzanata volt: a gyermekek és fiatalok tömeges szentáldozása a Hősök terén, és este az impozáns hajóskörmenet a Dunán. Összesen 150 000 iskolának vagy egyesületének egyenruháját viselő elemista és gimnazista áldozott a nekik tartott szentmise keretében. Akik az utolsó pillanatra hagyták a szentgyónást, azoknak az Andrássy út két oldalán gyóntatószékeket állítottak fel.

Az esti hajóskörmenet koreográfiája és technikai kivitelezése egyedülállóan mondható az akkori Európában” A Lánchíd, az Erzsébet-híd, a királyi vár, a Koronázó Főtemplom, az Országház és a rakpartok fényárban úsztak, a hatást fokozta az eucharisztikus flottatüntetetés.

Misztériumjáték. Ezt az eseményt ismét kölcsönvett idézettel tudom igen érzékelhetően leírni: „A körmenet a Szent István Bazilikából indult a Duna-partra, az Eötvös téri hajóállomáshoz [...] a körmenet 9 kivilágított hajója várta őket. Az elől haladó hajó orrában hatalmas, kivilágított kereszt állt. A Gellért-hegyről felröppenő rakéta jelezte, amikor elindult a főhajó, a Szent István-gőzös. A hajó orrában bíbor baldachin alatt tündöklik az oltáriszentség, mögötte térdre borulva a pápai legátus. [...] A hajóskörmenet a Duna folyásával szemben, felfelé indult, a Margitszigetet megkerülve folytatatta útját lefelé a Dunán a Horthy Miklós- (ma Petőfi-) hidig, s itt megfordulva ért vissza az Eötvös térre. A rakpartokon 3000, égő fáklyákat tartó levante állt díszsorfalat.[...]”

A tömeget a Gellért-hegyen rendezett tűzijáték szórakoztatta. A tűzijáték végén a Citadellánál 50 méter magas, hatalmas kereszt gyulladt ki bengáli tűzből, vörösre festve a főváros égét. Az ünnepi látványosságoknak éjfél körül lett vége.⁵²

A kongresszus harmadik napja, május 27-e nem a látványosságoké és körmeneteké, hanem az áhítaté és a szakszerű eszmecseréké volt. Reggel 8 órakor a Hősök terén a katonák és a hadirokkantak szentmiséje és közös áldozása nyitotta a napot. Ezen a tábornoki kar katolikus tagjai és több ezer honvéd vett részt. [...]

A szakosztályi gyűlések közül kiemelkedett az ifjúsági nagygyűlés. A kongresszus legfelelőbb lelki élménye a 150 000 férfi éjszakai szentségimádása volt a Hősök terén.”⁵³

A negyedik napon, május 28-án, szombaton: az Egyház egységéért tartott konferenciát rendezték meg. Este ünnepség volt az Operaházban, ahol előadták Liszt Ferenc Krisztus Oratóriumát.

49 <http://ek2013.hu/a-38-as-kongresszus> Földi Endre 2013-01-29

50 <http://ek2013.hu/a-38-as-kongresszus> Földi Endre 2013-01-29

51 <http://ek2013.hu/a-38-as-kongresszus> Földi Endre 2013-01-29

52 <http://ek2013.hu/a-38-as-kongresszus> Földi Endre 2013-01-29

53 http://www.eletestudomany.hu/content/aktualis_20080919_eucharisztikus_vilagkongresszus_1938_ban_zarandokok_ezrei_budapesten, Megjelent az Élet és tudomány 2008. szeptember 19. számában. Írta: Gergely Jenő, Vadász Sándor 2013-01-28

Ötödik, a befejező napon, május 29-én, vasárnap a KALOT, a falu fiatalsága vonult fel az Ünnepi Csarnoknál. 25 ezer fiatal érkezett az ünnepi nagygyűlésre. Délután az „*Oltáriszentség diadala*” körmenetet tartotta a Szent István bazilikából a Hősök terére. Útközben milliónyi ember állt sorfalat az utcákon. Befejezésül a pápai legátus záró szentmisén búcsúzott.⁵⁴

„*Az előkészítő munka eredményeképpen Jászberényből a külön vonatokon mintegy 1500 imádságos lélek vett részt az ország fővárosában tartott két napos szentségimádáson. (Sokan, nagyon sokan más járműveken jutottak el a felejthetetlennek ígérkező országos ünneplésre.) A hazatérő papok és tanítók lelkiükben meggazdagodva Jászberény város határában, a kápolnás tanyákon szórták széjjel a lelki ajándékokat, hogy a tanyavilág 10. 000 lelket számláló népe is részesüljön benne. A városi iskolán kívüli népművelői munkások is megtették a magukét az olvasókörökben s a tanyai iskolákban egyaránt. Egyetlen lélek sem maradt, akit a buzgólkodók keze jótékonyan meg ne érintett volna... ”*⁵⁵ „*Az Eucharisztikus Világkongresszuson a helybéli tanítóképző intézet 55 növendéke vett részt Fiala Endre és Tóth Gyula tanárok vezetésével.*

A háromnapos kirándulásból két napot Budapesten töltöttek, amikor az ifjúság a közös szentmiséjén, a szentáldozáson, a dunai szentséges körmeneten és éjjel a férfiak közös szentségimádásán voltak jelen.”⁵⁶

Jászberényben az Eucharisztikus Világkongresszusról készült riportfilmet vetítettek a KULTÚR MOZGÓBAN. A nagy riportfilm 11 ügyes és fürge filmoperatőr munkájának eredménye.⁵⁷ Ez a film heteken keresztül nagy reklámot kapott a helyi újságokban.

Eucharisztikus Kongresszus oltára azt mondja: „*Emlékezés arra, hogy egy hétig a világ 400 millió katolikusának képviselője Budapestre jött el, hogy térdre boruljon Krisztus előtt, miközben 31 nyelven imádták az Oltáriszentséget. Az anyag fölött diadalmaskodott a lélek és a szellem ereje. S. Balázs Benedicta.*”⁵⁸

3., SZENT ISTVÁN ÉV

3.1., Szent István (997-1038), mint egyházalapító

„*A X. század végén, a kalandozások lezárulása után a magyarság válaszüte elé került. A tét nagy volt: fennmaradás, vagy pusztulás.*”⁵⁹ II. Szilveszter pápa engedélyével, Astrik 1000 és 1001 fordulóján Esztergomban megkoronázta Istvánt, amely a „...*korabeli felfogás szerint [...] az uralom nemzetközi elismerését jelentette, ... a pápa és a császár a keresztény világ meghatározó politikai tényező volt.*”⁶⁰ Ahogy akkor mondták: „*Koronát és áldást nyert.*”⁶¹

1083. augusztus 20-án avatták szentté. Szent István felismerte, hogy a népvándorlás kori népek szinte mind eltűntek a történelem viharában, ezért a magyarságot kényszerítette a kereszténység felvételére. Megkoronáztatta magát, ezzel, mint államalapítót és az országát elismerték az európai országok és a pápa is. Utódja, Szent Imre halála után koronáját, (az országot) a Boldogságos Szűz Mária oltalmába ajánlotta. Halála után pogánylázadások törtek ki. Példakép azért, mert az adott körülmények között kemény kézzel, mai szemmel nézve szokatlan eszközökkel is, de megteremtette a keresztény Magyarország alapjait.

54 <http://ek2013.hu/a-38-as-kongresszus-Földi-Endre-2013-01-29>

55 Jász Hírlap XXI. évf. 2. sz. 1939.1. 07.2. o., anonim

56 Jász Hírlap XX. évf. 23. sz. 1938. június 4. 3. o., hírek, anonim

57 Jász Hírlap XX. évf. 1938. 07.02. 3. o. anonim

58 Jász Hírlap XX. évf. 31. sz. 1938. 07.30. 1. o., anonim

59 <http://erettsegisegedlet.blogspot.hu/2007/09/szent-istvn-llamalapta-trtnelem.html> 2013-02-08 Szent István államalapítása. 2013. 02.09

60 Magyarország története 2. kötet Font Márta: Államalapítás 970-1038, Kossuth Kiadó Budapest. 2009. 33, 35. o. 61 U. o. 33, 35. o.

3.2., A Szent Jobb körmenet története „*A Szent Jobb nemzeti és keresztény ereklye, feltételezetten Szent István király természetes úton mumifikálódott jobb keze.*”⁶²

A 19. század második felében kezdett kialakulni a Szent Jobb ereklyéjének körmeneten történő körbehordozása. Valószínű, azért nem korábban, mert a Szent Jobb a története folyamán igen kalandos utat járt be: Székesfehérvár, Bihar, Bosznia, Raguza (ma Dubrovnik), Bécs, Buda... „*A körmenetek a várkápólnabeli őrzés idején kezdődtek meg: az 1862-től a ma is használt Lippert-féle rekeszszománcos ereklyetartóban vitték a Szent Jobbot a Mátyás-templomig és vissza.*”⁶³

Rendszeressé azonban csak 1891. augusztus 20-a után váltak, miután Szent István napját hivatalos nemzeti ünnepé nyilvánították.

1944 őszén a koronázási jelvényekkel együtt a Szent Jobbot is elvitték Ausztriába. 1945. augusztus 19-én került vissza és másnap már ismét körmenetben vitték a pesti ferencesek temploma és a Szent István-bazilika között. 1947-ben maga Mindszenty József vezette a körmenetet, ahol mintegy félmillió ember vett részt a Szent István-napi körmeneten.

A kommunista diktatúra idején, mintegy negyven évig szünetelt a körmeneten történő végighordozása. „*1987. augusztus 20-án Paskai László bíboros, esztergomi érsek szentelte fel a Szent Jobb-kápolnát a Szent István-bazilikában, és itt helyezték el az ereklyét. 1988-ban Szent István halálának 950 éves évfordulón eljuthatott az ország minden székesegyházába és Pannonhalmára is.*”⁶⁴

Szent István halálának 950. évfordulóján ismét körbehordozták az országban, eljutott az érseki és püspöki székhelyekre, valamint Pannonhalmára.⁶⁵

„*1990 óta augusztus 20-a ismét Szent István ünnepe Magyarországon. Budapesten a legfontosabb események a Bazilika körül zajlanak. Innen indul és tér vissza a Szent Jobb-körmenet is.*”⁶⁶

3.3., A Szent István-év országos rendezvényei

„*A katolikus eucharisztikus ünnepségek 1938. május 29-én véget értek. De a magyar katolicizmus pozíciójából következett, hogy a maga eszközeivel elősegítse a zavartalan átmenetet az „össz nemzeti” Szent István-évhez. Így az eucharisztikus kongresszus átnőtt a Szent István jubileumi évbe, és az országban tartózkodó zarándokok és egyházi személyiségek részt is vettek ezeken a záró-nyitó ünnepségeken.*”⁶⁷ „*Bár formálisan az eucharisztikus kongresszus és a Szent István jubileumi év nem fonódtak össze, mindenki előtt nyilvánvaló volt az összefüggés.*”⁶⁸

Tudvalevő dolog volt, hogy az eucharisztikus kongresszust kizárólag első szent királyunk 900. évfordulójának köszönhetjük.

A Szent István évet a Szent Jobb körmenet nyitotta meg. „*Felvonult az egész hivatalos Magyarország. Szent István emlékét törvénycikkben örökítették meg, augusztus 20-át nemzeti ünnepnek nyilvánították.*”⁶⁹ A jubileumi év legfontosabb eseményei 1938. május 30. – augusztus 20. között zajlottak.⁷⁰

62 http://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Jobb 2013-02-09

63 <http://vecs.jobbik.hu/content/szent-jobb-%C3%A9s-szent-jobb-k%C3%B6rmenet-t%C3%B6rt%C3%A9net>
Szent Jobb és a Szent Jobb körmenet története. Anonim 2013-02-09

64 http://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Jobb 2013-02-09

65 U. o.

66 <http://vecs.jobbik.hu/content/szent-jobb-%C3%A9s-szent-jobb-k%C3%B6rmenet-t%C3%B6rt%C3%A9net>
Szent Jobb és a Szent Jobb körmenet története. Anonim 2013-02-09

67 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten / 1938; 146. o.

68 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten / 1938; 147. o.

69 A Magyarok krónikája, szerkesztette Glatz Ferenc, Officina Nova gondozásában, güterslohni Mohndruck GmbH Nyomda évszám? 610. o.

70 Gergely Jenő: Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten / 1938; 148. o.

Május 30-án, az Eucharisztikus Világkongresszus zárónapján meghirdették a Szent István évet. Ezen a napon, a Szent Jobb feltalálásának napján Budapesten kezdődtek a jubileumi ünnepek. Kiemelkedő esemény volt a Szent Jobb országjárása. [...] Erre az alkalomra a MÁV felszerelte az ún. *Aranyvonatot*, amely a mozdonyon kívül 3 kocsiból állt, a középső volt a díszes, aranyozott, üvegfalú kocs, amelyben az ereklyét szállították főpapi és testőri díszkísérettel.⁷¹

Misi Éva 91 éves ny. óvónő állítja, hogy ő Egerben részt vett a Szent Jobb fogadási ünnepén, sajnos többre nem emlékszik.

Az egri érsek ez év június 20-án kelt körlevélben a Szent Jobb ereklye országos körútjának az egri Főegyházmegyében szervezendő útjáról adott tájékoztatót. Kérte, hogy időben híreszteljék a vonat pontos érkezését és híveiket minél nagyobb létszámban vezessék a Szent Jobb elé.

Az időpontról az érdekelt plébániák a szervezési központtól már előbb is kaptak tájékoztatást. Az Aranyvonat július 3-án Szajolnál érkezett, és 5-én hagyta el az egyházmegye területét. Az érseki körlevélben az is kérésként fogalmazódott meg, hogy az érkezéskor lehetőleg „Ah hol vagy magyarok” kezdetű éneket zenekari kísérettel, énekeljék, rövid felajánlási imát mondjanak, utána énekeljék a „Boldogasszony anyánk”-at, s a mikor a vonat távozik akkor a Himnusz. Ahol több időt tartózkodik ott a programot megfelelően bővítsék. Kérte, hogy minél kifejezőbb és minél bensőbb, s egyben fényesebb is legyen a tiszteletadás.⁷²

A Jász Hírlap július 3-án a hírek között tudatja, hogy az Aranyvonat VII. útja július 3-án indul, és csak 5-én érkezik vissza a fővárosba.

„Az aranyvonat útirányát és az egyes állomásokra érkezését az ottani tartózkodási idővel a következőkben adjuk: Július 3-án, vasárnap reggel 5 óra 55 perckor Budapest Nyugati pályaudvarról indul el országjáró útjára a szent ereklye, amely Ceglédre 7 óra 9 perckor, Abonyba 7 óra 26 perckor érkezik, mindkét helyen 1 percig időzik és Szolnokra 7 óra 40 perckor fut be, majd 1 óra 50 perces tartózkodás után folytatja útját és áthalad Mezőtúron. Az aranyvonatot a jászberényi hívők csak Szolnokra való utazással szemlélhetik meg.”⁷³ Semmi több! Jászapáti megjelenő hetilap a jászapátiak részvételéről számol be lírai hangvétellel: Egy lírai hangvételi cikk szól az Aranyvonat szolnoki tartózkodásáról. „*Vasárnap megyénkbe érkezett az Aranyvonat. Rajta az áldott Szent Jobb, amely Isten kegyelmét mutatva ezer éve dacol a vésszel, viharral, enyészettel, mulandósággal. Ezer éve, hogy köztünk van, és mint élettelen úgy ma is esdi le ránk az ég kegyelmét.*

Most ideért a búzamezőkre. A végtelenbe nyíló rónák kék ege alá. Oda ahol a honfoglaló örök lovai taposták valaha a zöld gyepet, aminek helyén ma aranykalász hullámszik. Végig az úton ezrek várták, hogy vessenek rá egy pillantást. Eddig mi zarándokoltunk hozzá, most ő jött el közénk. Szolnokra vasárnap reggel 7 óra 40 perckor ékezett meg a Szent Jobb vonata és majdnem kétórás tartózkodás után ment tovább Békéscsabára. Tízezernyi tömeg várta (Szolnokon), köztük nagyon sokan voltak jászapátiak is. A MÁV kedvezményes utazást biztosított ez alkalomból a Szolnokra utazóknak.

A Jász Hírlapban is közzé tették, hogy október 9-én az ország minden templomban de. 10 órakor ünnepi szentmise és beszéd, majd a hármasszentévet bezáró TE DEUM lesz. Ugyanaznap délután minden egyházközség e hármasszentévet bezáró Magyarok Nagyasszonya tiszteletére díszülést tart. Délután Budapesten a Szent István Bazilika előtt nagygyűlés lesz. A Visszaemlékezések a hármasszentévnék az egész magyar nemzetre kiható, lelkeket formáló

71 <http://ek2013.hu/a-38-as-kongresszus> Földi Endre 2013-01-29

72 Egri érsek 1938. évi V. számú 1938. július 20-án kelt körlevele

73 Jász Hírlap 1938.07.03.

nagy missziója.⁷⁴ Az AC Országos Elnökség megküldte minden egyházi közösségbe és a plébániákra a Patrona Hungarica ünnepségek vezérfonalát tartalmazó füzetet, mely biztosította az egységes levezetést.⁷⁵

*Ezt is az újságban olvastam: „Karácsony és Újév között városunkban rendezte a K:A:L:O:T: országos vezetősége az első ifjúsági vezetőképző-tanfolyamot a tanítóképző-intézetben. Ennek irányítója Ugrin József orsz. titkár volt, akinek fajszerető, meleg magyar lelke itt maradt közöttünk, hogy agrárifjúságunkat az új utakon vezesse.”*⁷⁶

Megjelent a karácsonyi könyvpiac legszenzációsabb könyve a Kongresszusi Album.⁷⁷ Ugyanakkor jelent meg Serédi Jusztinián által szerkesztett monumentális háromkötetes tanulmánygyűjtemény is.⁷⁸

1938-ban a szervezők két dologban várták a magyar társadalom békéjének, harmóniájának megteremtését és biztosítását: a „vinculum caritatis”-tól, az eucharisztia szeretetkötelékétől, a Szent István-i gondolattól.

Az Érsek atya körlevélben kérte a papjait, hogy az ősz folyamán értékeljék a kerületi gyűléseken és tekintsenek vissza arra a lelkipásztori munkára, amellyel a kongresszust előkészítették. Tárgyalják le az eredményeit, állapodjanak meg abban, hogy ezekre építve milyen úton és módon fogják a kongresszus lelki hatásait a hívekben állandósítani és továbbfejleszteni.⁷⁹ A körlevelet a templomokban felolvasták, majd a helyi újságban közzétették:

„A jászberényi római katolikus. egyházközség vezetősége ennél méltóbban aligha tudta volna lezárni a kettős szentévet, mint a 12 napos közvetlen karácsony előtt missziót tart.

*Ennek a misszióknak a célja nemcsak a bűnbánat felindítása s a jóban való megmaradás kegyelmének elnyeréséért való könyörgés lesz, hanem egyúttal alázatos hálaadás is azért a nagy kegyelemért, amely az eucharisztikus világgongresszusnak fényes sikert, a Szent István-évnek hatalmas tartalmat adott.”*⁸⁰

3.4., A kéthetes misszió Jászberényben

A megnyitón a főtemplom zsúfolásig megtelt. Másnap reggel négyes mederben indult meg a munka: P. Kerkay Jenő jezsuita atya a főtemplomban a legényeknek és a leventéknek, P. Tímár Máté jezsuita atya pedig a ferencesek templomában a hajadonoknak tartott lelkigyakorlatot. Ez idő alatt pedig két tanyaközpontban folyt a misszió. A boldogházi s a környező tanyák lakosai számára P. Lovas Pál jezsuita atya tartott missziót a boldogházi templomban. A hajtai és a környező tanyák lakosainak Bánhegyi Béla jászfelsőszentgyörgyi plébános tartottak 3-3 napos missziót a hajtai iskolakápolnában. A tanyai hívek nagyon nagy hálával hallgatták a lánglelkű szónokokat, amiért nem kellett 10-20 km távolságra gyalogniuk, hanem saját fészkükben részesülhettek a misszió áldásában. Eddig erre még nem volt példa Jászberényben.

December 16-án az asszonyok részére tartottak P. Tímár és P. Lovas atyák missziót.

A helybéli és a környékről érkező híveket gyóntatták hajnali órától késő estig.

December 19-én az asszonyok misszióját a családok felajánlása Jézus Szentséges Szívének és a pápai áldás zárta.

⁷⁴ Jász Hírlap XX. évf. 23. sz. 1938. 10. 01.2. o., anonim

⁷⁵ Jász Hírlap XX. évf. 23. sz. 1938. 10. 01.2. o., anonim

⁷⁶ Jász Hírlap XXI. évf. 2. sz. 1939. 01.07.2. o., anonim

⁷⁷ Jász Hírlap XX. évf. 52. sz. 1938. 12.24. 5. oldal. Hírek rovat anonim

⁷⁸ Gergely Jenő: Eucharisztikus Világgongresszus Budapesten / 1938; 150. o.

⁷⁹ Egri érsek 1938. évi V. számú 1938. július 20-án kelt körlevele

⁸⁰ Jász Hírlap XX. évf. 47. sz. 1938. 11. 19. 3. o., hírek, anonim

December 19-én ismét két részre oszlott a misszió: a főtemplomban megkezdődött a férfiak lelki gyakorlata P. Tímár és P. Jámbor atyák vezettek. Itt is kevésnek bizonyult a gyóntató atyák száma.

Ezzel párhuzamosan Porteleken és az ottani és a környékbeli lakosok részére P. Lovas atya tartott missziót. *„Megállapítható, hogy ez a misszió volt a legméltóbb és legfőnségesebb befejezése az eucharisztikus kongresszusnak és a Szent István királyunk jubileumi évének. „Mi elmegyünk, de a missziós kereszt marad.” Csupán csak egyet visznek magukkal a missziós atyák: a jász lelkek ezreinek meleg háláját a köszönetét a vett jókért. Azt kívánják a berényieknek, hogy „Áldja meg őket a jóságos Isten; adjon nekik mindig erőt fárasztó munkájukban, a csüggedés óráiban álljon mindig mellettük a Boldogságos Szűz és kapják meg egykor ők is örök jutalmul azt a kegyes Jézust, akinek dicsőségéért itt a földön oly sokat és olya önzetlenül dolgoztak és fáradoztak. Az Isten áldja, az Isten vezérelje őket!”⁸¹*

„Karácsony és Újév között városunkban rendezte a K:A:L:O:T: országos vezetősége az első ifjúsági vezetőképző-tanfolyamot a tanítóképző-intézetben. Ennek irányítója Ugrin József országos titkár volt, akinek fajszerető, meleg magyar lelke itt maradt közöttünk, hogy agrárfiú-ságunkat az új utakon vezesse.”⁸²

„A másfél évig tartó ünneplést Egyházközségünk 1938. december 28-án a Kultúrházban (Ferencsek kultúrháza, a Ferencsek terén van) rendezett záróünnepséggel fejezte be. Ezen az összejövetelen főként Szent István emlékének áldozott a város népe.

Ennek a búcsúestnek kiemelkedő eseménye dr. Fiala Endre tanár történelmi szónoklata volt. A modern kútfők felkészültségével s a megdönthetetlen források sorozatával tárta hallgatósága elé az országépítő szent király ragyogó portréját. [...] E szónoki mű hatása után valóban a csillagfényével ragyog előttünk első szent vezérünk.” [...] Másfél éven át a legtöbb gond Jászberény főpapjái: dr. Kele István pápai prelátnak, esperes plébánosé volt. Fáradozását megköszönték.”⁸³

4., ÖSSZEGZÉS

Európa a háború küszöbén állt. Az egész ország összefogott, hogy az ünnepség ne csak külsőségeiben legyen fényes, hanem áhítatával is felmutassa a világnak Krisztus békéjét. Úgy érzem ennek a kívánalomnak eleget tett az ország, a Jászság, és ezen belül Jászberény, Jászapáti katolikus lakossága is.

81 Jász Hírlap XX. évf. 52. sz. 1938. 12. 24. 2. o. 2. rész, anonim

82 Jász Hírlap XXI. Évf. 2. sz. 1939. 01.07. 1. o. anonim

83 Jász Hírlap XXI. évf. 2. sz. 1939. 01.07.2. o., anonim

Z. Urbán Aladár

SZÉP SZÜLŐFÖLDEM FELVIDÉK

Palócmagyarai szeretettel köszöntöm a könyvbemutató összes résztvevőjét, és hálás szívvel mondok köszönetet a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége jászberényi helyi csoportjának, elsősorban dr. Suba György elnök úrnak és Julikának a szíves meghívásért. Örül a lelkem, ha arra gondolok, hogy Jászberényben is ápolják költőnk, Sajó Sándor emlékét, akinek immár emléktábla örökíti meg nevét a gimnázium falán, s akinek az összes, kötetben megjelent versét tartalmazó kötet most e bemutató tárgya.

Sajó Sándor és a Palóc Társaság neve immár tettekkel bizonyíthatóan szorosan összefonódott. 2000-ben kezdődött, amikor ipolysági szülőháza falán emléktáblát avattunk, s azóta minden évben ennek megkoszorúzása egyik jelentős eseménye a „Magyarnak lenni: nagy s szent akarat!” Sajó Sándor-i idézettel megrendezett, magyarságverseket mondó seregszemlének, melyet mindig költőnk születésnapjához legközelebbi hét végén rendezünk meg szülővárosában. A versmondó verseny a Kárpát-medencei őshonos magyarság összefogásának évről évre megismétlődő eseménye, hiszen felvidéki és délvidéki, csonka-magyarországi és kárpátaljai fiatalok, általános és középiskolás diákok mondják el szabadon választott Sajó-költeményüket, és a hazafias magyar költészet megannyi remek költeményét. A Sajó Sándor-i hagyaték ápolását szolgáltuk már tudományos ülésszakkal, tanulmányi kirándulással, a Fiumei úti temetőben levő nyugóhelyének megkoszorúzásával, előadások megtartásával, verseinek ismert előadók által történt megzenésítésével, születése 140. évfordulóján 2008-ban mellszobrának felavatásával Ipolyságon, kötetek megjelentetésével (*Harangszó az Ipoly partján* – Oláh Szilveszter szobrászművész rajzaival, *Sajó Sándor; a honszerető költő és pedagógus* – ebben a 2008-as emlékülés anyaga látott napvilágot).

De miért is ez az összefonódás? Miért tartjuk fontosnak, sőt kötelességünknek Sajó Sándor költészetének népszerűsítését, emlékének ápolását, lába nyomának megőrkötését?

Sajó Sándor a magyar irodalomnak egyik mellőzött, elfeledtetett alakja, s ezt éppen versei többségének témájával „érdemelte ki.” 1868. november 13-án született az akkor még Hont vármegye Ipolyság nevű városában, s neve – Heringer – letagadhatatlanná tette német származását, bár a család már korábban magyarnak vallotta magát, s a kisvárosban köztisztviselőként állott. A csendes kisvárosban, az Ipoly nyaldosta lankákon szerette meg a magyar földet, mely érzése később izzó hazaszeretetté fejlődött. Elemi iskoláit is Ipolyságon végezte, majd a híres selmecbányai líceum diákja lett, amelyben előtte Petőfi és Mikszáth is koptatta az iskola padjait. Tanulmányait a budapesti egyetem bölcsész karán folytatta, s szerzett tanári oklevelet. Pályáját Nyitrán kezdte, a délvidéki Újverbászon folytatta. Újverbász jelentős állomása életének, hiszen közéleti tevékenysége itt bontakozott ki, itt alapított családot (felesége Delhaes Lujza), itt született első lánya is. Az akkor még többségében svábok lakta város is megszerette, megbecsülte a törekvő, dolgos, jó modorú tanárt, mégis boldogan távozott Jászberénybe, ebbe a „poros, de legalább magyar” kisvárosba, amelyet ott léte alatt nagyon megszeretett.

Életrajzírója, Tóth József állapítja meg: „Egyénisége itt fejlődött ki teljesen: jellemes, kötelességtudó, komoly természetű, nemes és szilárd erkölcsi érzékű, nehezen melegező ember lett. Minden tettét alaposság és gondosság jellemezte.” A fiatal tanár költővé is tulajdonképpen Jászberényben érik. Itt jelentette meg *Fiatallal szívvel* című kötetét 1898-ban. A kötetet

tetszéssel fogadta a sajtó, felfigyeltek a vidéki tanárra, akiben folytatóját látták a klasszicizmus nagy dalköltőinek. Bár elégedett volt Jászberényben, mégis vágyott a lüktetőbb életű városba, Pestre, ahol édesanyja is élt. 1903-ban került a fővárosba, a III. kerületi gimnáziumba, majd innen Kőbányára a Szent László Gimnáziumba, ahol nyugdíjazásáig főigazgatója volt az intézménynek. Emellett egy csomó társadalmi tisztséget is betöltött, tagja volt a Kisfaludy Társaságnak, és a Magyar Tudományos Akadémia is levelező tagjává fogadta. Ebből az alkalomból Négyesy László egyetemi tanár, az esztétika professzora köszöntötte a MTA nevében: „Akadémiánk mindig válogatós volt költőkkel szemben. A választással ebben az esetben is hangsúlyozta azt, hogy Téged kiemelkedő egyéniségnek ismer el a magyar költészet terén. Köteteidnek sorában igazi eredeti lírai tehetség szólal meg. Magyar lelked a művészet varázsával szólalt meg nemcsak a szorososan vett hazafias költészetedben, fájdalmasan időszerű irredenta dalaidban, továbbá ünnepi ódáidban, hanem tisztán személyi élményekből fakadó költeményeidben is... (...) Mi költészetedben a művészi értékeket helyezük mindenek fölé, a tartalom és a forma benső összhangját, a nyelv muzsikáját. Te megmutattad azt, hogy a nyelv erőszakolása nélkül, keresett szimbolizmus nélkül is lehet a költői szónak új szint adni. Szó-művészetedet iskolázta a stilisztikai tudatosság...”

Az elnyert akadémiai tagságnak azonban nem sokáig örülhetett. 1933-ban magához szólította őt Teremtője. Budapest főváros dízsírhelyet adományozott a köztisztviselőben álló tanárembernek, a költőnek (sírhelye ma gazban dús környezetben várja tisztelői hódolatát...). Temetésén Áprily Lajos búcsúztatta e szavakkal: „... a szenvedélyes nemzetszerelem a meghatározó vonása költészetének. A „magyarnak lenni” hősi és gyönyörűsége sorsvállalása tragikus kereszthordozással súlyosul, s a múltból örökölt zárt ódai formák mögött mai tartalmával ott sötétlik az új magyar történelmi sorstragédia. „Isten-döbrentő látomással” nő területi eltorzulásunk, lírai vallomással az elesettség orcapirító szégyene s a felemelkedés jelét kápráztató víziója. Fogadalmi líra ez, a nemzetéért égő lélek állandó tűzrakása, melynek lobbanásai az erdélyi Végvári-versek lármatüzeivel váltanak rokonjelzéseket. Líra, amely mögött a gyászfátyolos Hungária az állandó inspirátor. Keserűségében is nemzete életigenlésének a poétája volt s maga is tele volt élniszeretettel.”

Ezek után joggal teheti fel az ember a kérdést: miért vált ez a költő elfeledetté, mellőzötté? Miért nem tanultuk, tanították költészetét, s ma sem teszik ezt? Miért hagyták el az iskolapadot a tanulók s tanárjelöltek is úgy, hogy még csak nem is hallottak a honszerető Sajó Sándorról? A költőről, akinek fáj a Trianon? Ezért!

Sajó Sándor lelke mélyén jóval korábban érzi a vihar kitörését (háború), és annak várható tragikus következményeit, tudja, hogy már 400 éve idegen dinasztikus érdekeket szolgál a magyarság, s ő ez ellen nem burkoltan, hanem nyíltan fellázad. Úgy érzi, az ezeréves Magyarországot a sir szélére jutott...

Szeretett hazájának szétmarcangolása, elvesztése mérhetetlen fájdalommal töltötte el. Az idegen megszállás, az országcsönkítés, az összeomlás, a magyarság közeli kipusztulását vitéli elénk a költő, ezért ez ellen minden lehetséges módon harcolnia kell az igaz költőnek, s a költő verseivel harcol! Buzog és buzdít, ostoroz és áld. Sajó lantján a nemzet reménye, hite és eszménye szólal meg. A nemzeti gyász, a kétségbeesés hangját az élni akarás vágya, akarása váltja fel.

Mindez manapság is elérendő cél lehet. Az élni akarás, a megmaradás, a gyarapodás napjaink célja is. Miért mégis, hogy az eddig megtett utat, Sajó Sándort az őt megillető helyre emelését szinte egyedül tettük meg? Miért hallgat még mindig róla a közszolgálat, miért nem vesz

róla (levelező tagjáról) tudomást a Magyar Tudományos Akadémia, az írószövetség, egyetlen pedagógus-szövetség sem, s miért burjánzik fővárosi díszsírhelye körül a giz-gaz? Mert a kérdéseket még mindig feltehetjük, s a válaszokra ki tudja meddig kell még várunk. Ezért van szükség kisemberi bátorságunkra, amit nem megtenni legalább olyannyira bűn, mint hallgatni róla, elfeledtetni a felejtethetlent, mellőzni a mellőzhetetlent, az értéket, a megbecsülendőt, a tisztelendőt, a miénket, a magyart!

A ma élők kötelessége az elmúltak emlékének ápolása is sok egyéb teendő mellett. Ahogy a költő írta: „... csinálni kell a nagy magyar csodát.” Szerényen ezt teszi a Palóc Társaság. A már említettek módján, s úgy is, hogy könyvet tesz le a köz asztalára. Magyarságverseket mondó versenyünk eddigi története igazolta, hogy milyen nagy szükség van egy olyan kötetre, amely lehetőleg az összes Sajó-költeményt elérhetővé teszi a versmondóink és a verset olvasók számára. Tapasztaltuk, hogy versmondóink csak nagyon nehezen juthattak hozzá egy-egy kötethez, amely a verseit adta közre. A második világháború után ugyanis egészen a 90-es évek végéig nem jelent meg Sajó-kötet (elfeledtetés korszaka). Az ezredfordulón jelent meg a Ménrót kiadónál a *Nem akarok gyáva csendet* című válogatás, amelyhez Medvigy Endre irodalomkutató írt méltó előszót. A másik kötetet a Lilium Aurum adta ki *Magyarnak lenni* címmel, ez is válogatás, amelyhez Zalabai Zsigmond írt utószót. Ez utóbbiból több mint ötvenet megvásárolt a Palóc Társaság, s azokat jutalomként a versenyzőknek osztottuk, hogy így segítsük őket Sajó-versekhez. Az utószót író irodalomtörténész tárgyi tévedése az, hogy az ipolysági emléktáblát a város állíttatta. Az igazság az, hogy a város egyetlen fillérrel sem járult hozzá, költsége a Palóc Társaságot terhelte!

Elérkezettnek láttuk hát az időt, hogy összegyűjtsük Sajó Sándor költeményeit, s azokat egy kötetben megjelentessük. A gyűjtésben elévülhetetlen érdemeket szerzett Andor Csaba Madách-kutató, aki az Országos Széchényi Könyvtárban lemásolta az összes ott megtalálható Sajó-kötetet, amelyek még a költő életében, illetve halála után jelentek meg. Szép szülőföldem Felvidék lett a verskötet címe, amely a Palóc Társasági Könyvek 5. köteteként a Siker X Bt. gondozásában látott napvilágot 2012 novemberében. Ez a magyarságverseket mondó versenyünk idején történt, amelyben az alábbi kötetek versei olvashatók: Három év alatt (1886), Fiala szívvel (1898), Útközben (1904), Gordonka (1910), Tegnaptól holnapig (1920), Zászlónk (1922), Muzsikaszó (1924), Gyertyaláng (1929), Válogatott költemények (1937).

Kötetünkhöz felkérésemre Szalay Károly írt utószót. Ő válaszolta meg nyíltan azt a kérdést is, miért üldözte őt (Sajót) a szeretett haza: „igenis hazaszeretetéért. Mert arra nincs mentség, hogy túrtük és túrjuk ma is a legjobbaink dehonasztálását. Kitaláltak a lobogó lelkű hazafiakra egy szitokszót: irredenta! Ami a latin megváltás szóból származik.”

De jó lenne, ha a Szép szülőföldem Felvidék című vaskos verskötet minden becsületes, szülőföldjét, nemzetét szerető magyar család könyvespolcán megtalálható lenne! Ha gyönyörű, ősi magyar nyelvünk használói élvezői is lennének szépségének, és nem napjaink korcsosított nyelven sugárzó képcsatornáin növekedve silányulna nyelvi kifejezőképességük! De jó lenne, ha a tömördek idegen kifejezés helyett gazdag magyar anyanyelvünk szókincséből válogatva társalognának fiataljaink, akik a rossz hatásnak kitéve hadarnak, és uncsiznak, ubiznak, kösziznek meg asztáznak...

De jó lenne! – mondhatjuk százszor, ha végre nem lassan-lassan, tessék-lássék, imitt-amott egy szűk réteg érdeklődésének homlokterébe kerülnének Sajó, a honszerető költő versei, eszmevilága. Mert 2000-től kezdődően eddig csak így került erre sor. S ezt a „csak így”-et a Palóc Társaság táplálta a lehetősége határáig. Tettük, hogy Sajó ébresztését, helyesebben a kortársak

---

ébredését elősegítsük, mert tudjuk, amit Szalay Károly találóan így fogalmazott meg: „Elismertségének foka, mértéke, általános volta a magyar nemzeti tudat kitisztulásának, a nemzet önbecsülésének, lelki fölszabadulásának is lakmuszpapírja voltaképpen.”

Íme, a kötet, előttünk az asztalon Sajó Sándor kötetben megjelent verseinek összessége. Kívánom, hogy olvasása jelentsen vigasztalást a bánatban, kilábalást a keserűségből, adjon új erőt, varázsoljon meghitt csendet a zajos világban, elmélyedést a családi örömeiben, gyönyörködtessen és nyújtson lélekemelő élményt!

Szabó Jánosné

FÖLDADTA SORS: NÉPÉLET A JÁSZKUNSAÁGBAN

Sokan sokféleképpen megfogalmazták már az idők folyamán, hogy a jelen építése és a jövő megteremtése nem lehet a múlt, a hagyományok és a tapasztalat ismerete nélkül. Számos kiadvány készült a jászok és a Jászság történetéről, elsősorban a Jászság szülöttei tollából. 2012-ben jelent meg a Jászsági Füzetek 48. kötete. A szerző az MTA doktora, a Kiskunság jeles történetírója, a Jászságért díjas Bánkiné dr. Molnár Erzsébet, akinek tudományos munkásságában elválaszthatatlanul összefonódik az egykori hármaskerület jász, kiskun és nagykun népének sorsa.

1745 sorsfordító év volt a Jászkun kerületben élők számára. Amikor az itt élők példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták az idők során elnyert szabadságjogokat, visszaváltották a kerületbe tartozó földet. Mária Terézia királynő által aláírt redempcionális diploma pozitív hatása érvényesült az itt élő népek mindennapjaiban.

A szegény és módosabb életvitelű emberek élete bontakozik ki a Földadta sors című mű lapjain, az 500 rajnai forintot megváltott föld milyen lehetőségeket, milyen sorsot adott, biztosított a családok részére. A jászkun szabadság valamilyen szintű birtoklása minden társadalmi rétegnek biztosított volt, a kiváltságos kerületbe tartozás bizonyos gazdasági előnyökkel is járt, szemben más vármegyékben lakókkal. A szabadság tudata, a megélhetés biztonsága adott egy belső tartást, büszkeséget az itt élő embereknek. A redemptusi öntudatról énekes versek, verbunkosok, ismert és ismeretlen emberek fennmaradt kijelentései tanúskodnak, melyekről e könyvben is olvashatunk. A Jászkun kerületben olyan közgondolkodás alakult ki, melyben teret nyert egy sajátos identitástudat, ami napjainkban is sokat emlegetett kifejezés. Ez a tudat akkor is mentális kapaszkodót jelentett, amikor már megszűntek a kiváltságok, s amikor megszűnt a Jászkun kerület.

A redemptiot követő évszázad (1745–1848) társadalmi eseményeit, a kisebb nagyobb közösségek mindennapjait mutatja be a szerző. Szem előtt tartva, hogy miként éltek életüket a szabadságukat megváltott jászok. Megismerjük a családok életét, a családon belüli viszonyokat, az egyének boldogulását. Különös figyelmet szentel a nők szerepére, családon belül elfoglalt helyükre, a helyi viszonyokban megnyilvánult szerepükre. Az egyes fejezetekben végigkísérhetjük az emberi élet mozzanatait a születéstől a halálig. Megismerjük a lakáskörülményeket, az öltözködési és táplálkozási szokásokat. Szembesülünk a társadalmi kommunikáció akkori formáival, a szórakozási és népnepélyek színes forgatagával. Megtudhatjuk mit jelentett abban a korban a földszerzés és a vagyonosodás. Kiválóan bemutatja a szerző a menyecskék és az özvegyasszonyok sorsát is. Teszi mindezt érdekes, olvasmányos, figyelemfelkeltő módon, színes és fekete-fehér fotókkal illusztrálva.

A könyv értékét növeli a részletes irodalomjegyzék, valamint az, hogy a megállapításokat, értékeléseket számos korabeli idézettel, leírásokkal, versekkel igazolja a szerző. Az utalások sokaságát a lap alján található jegyzetek tanúsítják. Névmutató és tartalomjegyzék segíti a könyvben való tájékozódást. A Jászsági Füzetek köteteiben – így ebben is – információt kap az olvasó a Jász Múzeumért Alapítvány megjelent kiadványairól, sorozatban és sorozaton kívül megjelent kötetekről, hangzó anyagokról.

A belső tartalom mellett a külső megjelenési forma is figyelmet érdemel. Keménykötésű, igazi nyomdai remekmű, jól forgatható kiadvány, ízléses borítóval, a címhez és a témához igazodó fotókkal. A könyv kiadója a Jász Múzeumért Alapítvány, megjelenését támogatták a Jászok Egyesülete – Budapest, és az előfizetők, akiknek neve a könyv utolsó lapjain megtalálható. A tipográfiai és a nyomdai munkálatokat az ARTANDER Kft. és a Signal-Print Kft. végezte.

Úgy gondolom, hogy „a jó dolgok nem tűnnek el a világból”, ennek érdekében az ismeretett kiadvány jó szolgálatot tesz az által, hogy az elődeink életét és a teremtett értékeiket bemutatja.

Bánkiné Molnár Erzsébet: Földadta sors : Népélet a Jászkunságban (1745–1848), Jász Múzeumért Alapítvány (2012); 159 p., ill.

JÁSZAPÁTI¹

2012

Május

5.: A városban az általános iskola állami, illetve egyházi fenntartásba kerül. = UN. 2012.05.05. 4. oldal, JU. 2012. 6. szám 3. oldal

16.: A Jász-Consulting leginkább pályázatkirással segíti a Heves és Szolnok megyei vállalkozásokat. Munkahelyek megőrzése is múlhat a tevékenységükön. = UN. 2012.05.16. 4. oldal

22.: Tovább tart a vita az iskoláról. = UN. 2012.05.22. 5. oldal, 2012.06.14. 5. oldal, 2012.08.21. 5. oldal

26.: A JABE Vallomások a második világháborúról címmel immár a nyolcadik helytörténeti kiadványának megjelenését tervezi ez év karácsonyára. = UN. 2012.06.26. 5. oldal

Június

24.: Megújult a Margaréta Óvoda. Az önkormányzat Uniós pályázati forrásból két ütemben valósította meg az óvodai felújítást. A több mint 200 milliós beruházásból először a Szivárvány Óvoda, most pedig a Margaréta Óvoda épülete szépült meg. = UN. 2012.06.07. 5. oldal, JU. 2012. 10. szám 1. oldal, HM. 2012. 6. szám 1., 6. oldal

Július

1.: Az önkormányzat 2. alkalommal rendezte meg a Babfesztyvált. = UN. 2012.07.05. 11. oldal, 2012.07.02. 2. oldal, HM. 2012. 6. szám 9. oldal, 2012. 7. szám 7. oldal

13-15.: Nemzetközi cimbalmos fesztivált szervez a Rácz Aladár Zeneiskoláért Alapítvány. = UN. 2012.06.23. 5. oldal, 2012.07.14. 2. oldal, JU. 2012. 8. szám 8. oldal, HM. 2012. 7. szám 2. oldal

14.: Idén az Aratónapon vidéki kórusok meghívásával emelik a rendezvény színvonalát. A helyi Muskátlai Népdalkör itt ünnepli megalakulásának 40. évfordulóját. = UN. 2012.06.16. 5. oldal, 2012.07.07. 5. oldal, 2012.07.14. 5. oldal, 2012.07.19. 4. oldal, JU. 2012. 6. szám 9. oldal

23-27.: Mátyás király reneszánsz udvarával, a királyok, lovagok, udvarhölgyek titokzatos és merész világával ismerkedtek a városi könyvtár gyermekolvasói. = UN. 2012.06.07. 5. oldal, JU. 2012. 9. szám 8. oldal, HM. 2012. 8. szám 7. oldal

27-29.: Hangulatos programsorral várta az érdeklődőket az idei Jászági Randevő. Lakodalmas felvonulással indult a rendezvény. = UN. 2012.07.28. 1. oldal, 2012.07.30. 3. oldal, HM. 2012. 8. szám 1., 6. oldal

Augusztus

20.: Nemzeti ünnepünkön már hagyományos, hogy a város képviselő-testületének döntése alapján kitüntetések adnak át. Jászapáti Városért Díjas Budai Istvánné ny. védőnő, Pedagógiai Díjas Ivanics Gyuláné ny. óvónő, Közszolgálati Díjas Gonda Zoltánné köztisztviselő, Egészségügyi Díjas Miklósné Ballagó Katalin ny. védőnő. Év Vállalkozója Díjas Borbás Ottó a Megaker Kft. igazgatója. = UN. 2012.08.14. 4. oldal, JU. 2012. 9. szám 1., 2. oldal, HM. 2012. 8. szám 3. oldal

¹ Összeállították: Balláné Szabó Ilona és Csintalan Dóra

20.: Az Év Polgármestere címet JNSZ megyében Besenyszög és Jászapáti polgármestere vehette át. = UN. 2012.08.18. 3. oldal, 2012.08.23. 4. oldal, HM. 2012. 8. szám 2. oldal

Szeptember

3.: A katolikus egyház vette át a Gróf Széchenyi István Gimnázium, Szakképző Iskola és Kollégium, valamint a Szent Imre Általános Iskola működtetését. A tanévnyitó ünnepségeken Ternyák Csaba egri érsek celebrálta a misét= UN. 2012. 09.01. 4. oldal, 2012.09.04. 5. oldal, 2012.10.06. 15. oldal

7.: Januártól Jászapáti is járási székhely lesz. = UN. 2012.09.07. 1. oldal, 3. oldal.

12.: Újabb településsel vette fel a testvérvárosi kapcsolatot Jászapáti képviselő-testülete. Az erdélyi Marossárpatak önkormányzata szívélyesen fogadta az apáti küldöttséget. = UN. 2012.09.20. 5 oldal, HM. 2012. 9. szám 6. oldal

21.: Művésztanárok mutatják be alkotásaikat a Vágó Pál Múzeumban október hónapban. Szalkári Rózsa és Deli Julianna festményei lesznek láthatóak. = UN. 2012.09.27. 5. oldal, 2012.10.16. 5. oldal

Október

25.: Kinevezték a járási hivatalok vezetőit. Jászapáti Vári-Nagy Judit lesz a hivatalvezető. = UN. 2012.12.18. 3. oldal, 2013.01.31. 1. oldal, HM 2012. 11. szám 2. oldal

November

13.: Kinevezték a tankerületek igazgatóit, akik 2013. január 1-től töltik be posztjukat. Jászapáti Orosz István látja el a feladatot.= UN. 2012.11.14. 1. oldal, HM. 2013. 1. szám 3. oldal

December

7.: Az Év Vállalkozója díjat vehette át Budapesten Lóczi Miklós a Jászapáti 2000 Mg. Zrt. elnök-vezérigazgatója. = UN. 2012.12.11. 2. oldal, JU. 2013. 1. szám 2. oldal

7.: 8. kötetét jelentette meg a JABE és a Vándorfy János Honismereti Szakkör. Ebben a kötetben a II. Világháborúról szólnak a visszaemlékezések Jászapáti és Jásziványon. = UN. 2012.12.29. 5. oldal, 2013.02.12. 4. oldal, 2013.02.23. 5. oldal, JU. 2013. 1. szám 6. oldal, HM. 2013. 3. szám 3. oldal

2013.

Január

19.: A Magyar Kultúra Napja alkalmából átadták a Pájer Antal díjat, amelyet a Réz család kapott. Réz Lóránt orgonaművész, Réz István pedagógus, kántor, Réz Istvánné ny. énektanár, Réz Istvánné pedagógus, Réz Judit pedagógus. = UN. 2013.01.12. 5. oldal, 2013.01.22. 4. oldal, JU. 2013. 2. szám 1. oldal

14.: Közmeghallgatást tartottak a Pájer Antal Művelődési Házban.= UN. 2013.01.12. 5. oldal

Február

16.: 15 éves jubileumáról emlékezik meg ebben az évben a helyi polgárórség. Az elmúlt évben jelentős iroda felújítás történt a Leader-program által elnyert 1 millió forintos támogatás segítségével. = UN. 2013.02.23. 5. oldal

Március

1.: A Négy erdélyi katona tragédiája Jászapátin a II. világháború idején címmel tartottak előadást fiatal helybeli kutatók a Művészetek Házában. = JU. 2013. 4. szám 6. oldal

14.: A nemzeti ünnep alkalmából Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter Magyar Arany Érdemkeresztet adományozott Kiss Jánosnak, a JNSZ Megyei Közgyűlés volt alelnökének. = UN. 2013.03.16. 2. oldal

25.: Kalmár Pál ny. főiskolai docens a Meteorológiai Világnap alkalmából 41 éves társadalmi munkájáért a vidékfejlesztési minisztertől elismerő oklevelet kapott. = JU. 2013. 4. szám 6. oldal

25-26.: Makó Pál Diáknapokat tartottak a Gróf Széchenyi István Gimnázium, Szakképző Iskola és Kollégium rendezésében. UN. 2013.03.27. 3. oldal, 2013.03.30. 5. oldal, HM. 2013. 4. szám 3. oldal

Április

27.: A Méhek Napja jegyében országos konferenciát tartottak a Pájer Antal Művelődési Házban. UN. 2013.04.26. 4. oldal, 2013.04.29. 1., 3. oldal

JÁSZBERÉNY²

2012

Június

07. A Jász Múzeumban nyílt meg Velkeiné Pócz Ilona kiállítása = J.06.14.

07. Negyedik alkalommal rendezte meg a Városi Könyvtár és a Jászkerület Nonprofit Kft. a Könyves Csütörtököt. Most a CO-OP Áruház átriuma volt a helyszín. Itt mutatták be a Szekuritás Kft. ötvenéves történetét feldolgozó tanulmánykötetet. = J. 06.14.

13. Önkormányzati delegáció látogatott városunkba Vechtából Helmut Gels polgármester vezetésével. = JkÚ.07.05.

16. A Jász Múzeum hetedik alkalommal csatlakozott a Múzeumok éjszakája országos programsorozathoz. Műsorukon szerepelt bábjáték, színjáték, koncert, népszokások bemutatása és tűzgrás. = J.06.28.

18. P. Kálmán Peregrin atya miseáldozatot mutatott be vértanú ferences szerzetesekért a Ferences templomban. A boldoggá avatandók között szerepel a jászberényi születésű Kovács Kristóf is. = JkÚ.06.21.

21-25. Jászberény Város Önkormányzatának küldöttsége testvérvárosunkba, Sucha Beskidzkába látogatott. A küldöttség kiutazását Európai Unió pályázat tette lehetővé. = JkÚ.07.19.

23. Városunk adott helyet a 2012. évi Országos Polgárörnap rendezvényeinek. Ez alkalomból Jászberény megkapta a Polgárör város kitüntető címet. = J. 06.28.

29. A Szent Erzsébet Kórház Semmelweis-napi ünnepségén kitüntetések adtak át. = J. 07.12.

Július

06-08. Jászfelsőszentgyörgy volt a házigazdája a XVIII. alkalommal megrendezett Jászok Világtalálkozójának. A Jászságért Díjat Sisa József ötvös iparművész kapta. Jászkapitánnyá Bolla Jánost választották. = J. 07.12.

² Összeállították: Hasznos Rozália és Parti Csaba

- 06-08. Harmadszor rendezték meg az Érpárt Fesztivált főzőversennyel, koncertekkel, sport-bemutatókkal. JkÚ.07.19
- 07-08.07. A Jászberényi Vigadalmi Napok rendezvénysorozata. = Jku.06.21.
12. A Városi Könyvtár galériájában nyílt meg Makovecz Imre építész vándorkiállítása. = Jku.07.19.
13. Az aktív versenyzéstől visszavonuló Huszár Erika Európa-bajnok gyorskorcsolyázót köszöntötték a városházán. = J. 07.26.
19. A Jászberényi Kosárlabda SE szponzora a TOP COP Security Zrt. lett. A csapat neve: TOP-COP Security Jászberény = J. 07.26.
25. Átadták a nyertes pályázat keretében felújított Jászberényi Tűzoltó Laktanya épületét. = J. 07.26.
26. A Jász Múzeumban népi viselettörténeti és díszítőművészeti kiállítás nyílt. = JkÚ.08.02.
27. A Városi Bíróság dísztermében nyílt meg a Jászsági Képzőművészet-barátok Egyesülete alkotóinak tárlata. = J. 08.09.
28. A Margit-sziget volt a helyszíne a Jászsági Művészek Fesztiváljának. Helyi zenei, művészeti együttesek mutatkoztak be, a Berény nevű települések kulturális műsorral léptek fel. = JkÚ.08.02.

Augusztus

04. Huszonötödik alkalommal rendezte meg a Szatmári László Jászsági Méhészegyesület a mézvásárt és méhésztalálkozót. Mézkirálynővé Lovász Andreát választották. A Városi Könyvtárban a jubileum alkalmából kiállítást rendeztek. = J. 08.09., JkÚ.09.13.
- 08-12. A XXII. Csángó Fesztivál rendezvényei: határon túli néptáncegyüttesek fellépésével, népművészeti vásárral, magyar–magyar konferenciával, tűzijátékkal. = J.08.23.
09. Az Önkormányzat sajtóközleményben tudatta, hogy befejeződtek a városközpont rehabilitációs munkálatai. A megújult a településközpontot augusztus 19-én adták át. J. 08.09.
10. Szabó Tamás polgármester fogadta Jászberény testvérvárosainak megjelent küldötteit a Csángó Fesztiválon, valamint Dél-Oszétia képviselőit. = JkÚ.08.16.
11. A Déryné Rendezvényházban hatodik alkalommal került sor a Magyar–Magyar konferenciára. = JkÚ.08.16.
- 11-13. Önkormányzati küldöttség utazott testvérvárosunkba, a szlovákiai Topolcsányba. = JkÚ.08.16.
17. Eperjesi Nándor taekwondo-s vezető-edző megkapta a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Testnevelési és Sportdíjat. = J. 08.23.
- 18-23. Jászberényi önkormányzati delegáció járt a vechtai Stoppelmarkt fesztiválon. = JkÚ.08.30.
19. Rendezvényekkel ünnepelte a város a városközpont felújításának befejezését, és a Zagyvavári sétány kiépítését. = JkÚ.08.30.
20. Az augusztus 20-i megemlékezést új helyszínen, a Promenádsarkánál tartották. Az ünnepség szónoka Pócs János országgyűlési képviselő volt. = J. 08.23.
- 22-28. Az Indiai Ékszer tanács meghívására Oszvald Nándor jászberényi aranyműves is részt vett a nemzetközi ékszerkiállításon. J. 09.06.
- 23-26. A Jászberényi Ipartestület küldöttsége testvérvárosunkba, Conselvébe látogatott, itt önálló standon mutatták be termékeiket. = J. 09. 06.

26. Ötödik alkalommal rendezte meg a Jászberényi Triatlon Egyesület a Zagyvamenti Maratont. = J.09.06

28. A Szent Gellért-Díj ezüst fokozatával tüntették ki Szalainé Tóth Erzsébetet, a Nagyboldogasszony Két Tannyelvű Katolikus Általános Iskola tanárát. = J.09.06.

Szeptember

02. A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége helyi szervezete Tábi Istvánnak ítélte oda az ez évi Szent Rozália-díjat = JkÚ.09.13.

03. Tanévnyitó a Liska József SZKI-ben. Az intézmény fenntartója az Egri Főegyházmegye lett, neve is megváltozott: Liska József Katolikus Erősáramú Szakközépiskola, Gimnázium, Kollégium. Szeptember 1-től Novák István kapott igazgatói kinevezést. = J.09.06.

04. Az Electrolux Lehel Kft. nagyszabású ünnepséggel emlékezett a porszívógyártás száz évvel ezelőtti megindulására. = JkÚ.09.13.

14-16. Második alkalommal rendezték meg a Jászság Expo Regionális Kiállítás és Vásárt. Bemutatkozott a Jászság ipara és a magyar borvidékek, megjelent négy testvérvárosi küldöttség, az Expo nagydíját az Electrolux Lehel Kft. kapta. = J. 09.20.

15-23. Az Ars Sacra egyházművészeti fesztivál rendezvényei Jászberényben. = JkÚ.09.20.

22. A Nagytemplomban negyedik alkalommal rendezte meg a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége helyi szervezete az Egyházi Népekes Találkozót. = JkÚ.09.27.

27. A Városvédő és Szépítő Egyesület Déryné Széppataki Rózára emlékezett. A Déryné Emléklakett kitüntetettjei: Kissné Kohári Erzsébet kulturális menedzser, és Kunné Darók Anikó óvónő. = J. 10.04.

27-29. Jászberény városának küldöttsége Vechtában járt. Fő téma a testvérvárosok közötti gazdasági együttműködés volt = JkÚ.10.11.

28. Megkezdődött a huszadik születésnapját ünneplő Új Színházért Alapítvány negyedik színházi évadja. = J.10.04.

29. Veresegyházán a Jászberényi Hagyományörző Együttes Kiváló Együttes elismerő minősítést kapott. = J. 10.04.

Október

11. Testvérvárosunkban, Yazdban a jászberényi küldöttség jelenlétében felavatták az önkormányzat ajándékát, Sisa József zománcművész alkotását, a Jászkürt egyes elemeit megjelenítő térplasztikát. = JkÚ.10.18.

11. Az Újpest Galériában megnyílt a száz éve született Sáros András festőművész emlékkiállítás. = J. 10.18.

12-13. A Palotásy János Vegyeskar 150 éves jubileumát kiállítással, születésnap koncerttel ünnepelte a Jász Kaszinóban. = J. 10.18.

20. Születésének századik évfordulóján nyílt meg Vuics István festőművész kiállítása a Hamza Gyűjtemény és Jász Galériában. Jku.10.25.

22-27. Vechtai testvérvárosi küldöttség érkezett Jászberénybe. Részt vettek az 1956-os megemlékezésen, a Városi Könyvtárban megnyílt Ruth Stephan keramikusművész kiállítása. = J.10.18.

23. A Gyakorló Általános Iskola tanulói és a Lehel Vezér Gimnázium Férfikara szolgáltatva a műsort a Ferencesek terén 1956-ra emlékezve. A Városházánál Dégi András, a POFOSZ elnöke mondott beszédet. 24-én a Városi Könyvtárban a Nagy Imre Társaság jászberényi szervezete irodalmi esttel emlékezett. = J.11.01.

26. A Déryné Rendezvényház, az Ifjúsági Ház és a Bercsényi úti tornacsarnok adott otthont a Városi Egészségnap rendezvényeinek. = J. 11.01

26. A Jász Plasztik Kft. 200 új munkahelyet teremtő új beruházást adott át. = JkÚ.11.01.

31. Ünnepelesen átadták a Bajcsy-Zsilinszky úton felépült Központi Óvodát. = JkÚ.11.08..

31. Sajtótájékoztatón jelentették be, hogy három jászberényi vállalkozó öt millió forinttal támogatja a Szent Erzsébet Kórház a Jászság Egészségéért Alapítványát. = J. 11.15.

November

15. Jászberény képviselő-testülete döntött a Jász Múzeum városi kezelésbe vételéről. = JkÚ.11.22

19-24. Rendezvénysorozattal emlékeztek a 95 éves jászberényi tanítóképzésre. = J.11.29.

23. A Déryné Rendezvényház dísztermében tartotta jubileumi közgyűlését a huszonöt éve alapított Városvédő és Szépitő Egyesület. A szervezet történetét ismertető kiadványt is megjelentettek. = JkÚ.11.29.

28. Jászberényben tartották a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kereskedelmi és Iparkamara TOP50 c. kiadványának bemutatóját, a vendég Varga Mihály miniszter volt. = J. 12. 06.

29. A húsz éves Jászsági Évkönyv bemutatója. JkÚ.12.06.

30. A Jászkun Kapitányok Tanácsa Jászberényben tartotta találkozóját. A rendezvényen megjelent Fábián József jászkun főkapitány is. J. 12.06. November

Vácsi Anna fényképész kiállítása a Városi Könyvtárban. = J. 12. 06.

December

1. Csiki Zoltánt nevezték ki a Szent Erzsébet Kórház élére. = J. 11. 29.

4. Elhunyt Bartus Pál, a Jászsági Áfész egykori elnöke, a CO-OP Star Zrt. Felügyelőbizottsági tagja, Jászberény díszpolgára. = J. 12. 06.

7. Bemutatták Kun Miklós legújabb könyvét a Városi Könyvtárban. = J. 12. 06.

11. A Krio Intézet „Díj a Törődésért” elismerését a jászberényi Szent Erzsébet Kórház nyerte el. Mintegy hetven szülészeti osztály közül a jászberényi kapta a legtöbb szavazatot. = J. 12. 20.

15. A Jászság Népi Együttes nyerte meg a Fölszállott a páva televíziós tehetségkutatót. = J. 12. 20.

2013.

Január

1. Megkezdte működését a Jászberényi Járási Hivatal. A járási központ vezetője, Dobos Róbert korábban Jászberény aljegyzőjeként dolgozott. = J. 01. 10.

Besenyei Jázmin lett Jász-Nagykun-Szolnok Megye első újszülöttje a 2013-as évben. A kisköre-i baba a jászberényi Szent Erzsébet Kórház szülészeten látta meg a napvilágot. = J. 01. 10.

12. A Szolnoki Szimfonikus Zenekar koncertje az Ifjúsági Házban. = J. 01. 10.

A második magyar hadsereg doni katasztrófájának 70. évfordulóján a Szentkúti templomban és a második világháborús emlékműnél tartottak megemlékezést. = JkÚ 01. 17.

14. A Vechtai Baráti Kör Egyesület új néven, Testvérvárosok Baráti Kör Egyesület néven folytatja működését. = JkÚ 01. 17.
19. A 20 éves Árendás és a 25 éves Barkóca Táncegyüttes születésnapjára gálája. = J. 01. 24.
22. Jankovics Marcell kiállítása a Városi Könyvtárban a Magyar Kultúra Napja alkalmából. Az esemény után a Lehel Filmszínházban levetítették Az ember tragédiája c. animációs filmet = J. 01. 24.
- Csokonai Vitéz Mihály alkotói díjat kapott a Jászság Népi Együttes a Petőfi Irodalmi Múzeumban a Magyar Kultúra Napján. = J. 01. 24.
- Áadták az Electrolux új irodaépületét Jászberényben. = J. 01. 24.
27. Hamza D. Ákos életmű kiállítása Hódmezővásárhelyen a Tornyai János Múzeumban. = J. 01. 24.
29. Térségi vállalkozói fórumot tartottak a városháza dísztermében. = JkÚ 01. 31.

Február

6. A KÉSZ helyi szervezete és a Jászok Egyesülete Apponyi Albert mellszobránál tartott megemlékezést a politikus halálának 80. évfordulója alkalmából. Az eseményt szentmise követte a Nagyboldogasszony főtemplomban. = JkÚ 02. 14.
11. A Szent Klára Idősek Otthona udvarában felszentelték Krisztus dicsőséges Fénykeresztjét. = JkÚ 02. 07.
15. A kolontári és a devecseri vörösiszap-katasztrófa utáni újjáépítésről nyílt kiállítás a Városi Könyvtárban. = J. 02. 21.
16. Apponyi Albert halálának 80. évfordulóján Eberhardon, az Apponyi család birtokán tartottak megemlékezést. = J. 02. 21.
18. A KÉSZ jászberényi csoportja és a Jászok Egyesülete Anka László történészt látta vendégül, aki Apponyi Albert életéről tartott előadást a főtemplom hittantermében. = JkÚ 02. 21.
25. Az 1919-es Tanácsköztársaság áldozataira emlékeztek a Táncsics utcában. = JkÚ 02. 28.

Március

3. A Magyar Ferences Rendtartomány hét vértanúja emlékére avattak emléktáblát a Szent Klára Szeretetotthon bejáratánál. Közülük Kovács Kristóf Jászberény szülötte, Károlyi Bernát, Kiss Szaléz és Lukács Pelbárt Jászberényben szolgált. = J. 03. 07.
6. Ismét Körei-Nagy Józsefet nevezték ki a Jászberényi Rendőrkapitányság élére. = J. 03. 21.
14. Tamás Zoltán, a jászberényi Klapka György Szakközépiskola igazgatója Magyar Arany Érdemkeresztet vehetett át március 15-e alkalmából, Tóth József, a Jászkerület Nonprofit Kft. vezetője megyei sajtódíjban részesült. Sisa Béla ny. építész Ybl-díjat kapott életművéért. = J. 03. 21.
15. A kedvezőtlen időjárás miatt az Ifjúsági Házban tartották meg a március 15-i ünnepséget. = JkÚ 03. 21.
- Két marosszentgyörgyi művész, Balázs Klára és Veress Zsuzsa kiállítása nyílt meg a Városi Könyvtárban. = JkÚ 03. 21.
27. Székely Mihály halálának 50. évfordulójára emlékeztek a Városi Könyvtár emlékszobájánál. = J. 03. 21.
29. Megalakult a Demokratikus Koalíció jászberényi szervezete. = JkÚ 04. 18.

Április

2-21. Tavaszi Zsongás Művészeti és Kulturális hetek névvel kulturális fesztivált rendezett a Jászkerület Nonprofit Kft. = JkÚ 03. 28.

3. A Város Napja alkalmából átadták a városi elismeréseket, a díszpolgári címet Nagy József ny. főiskolai tanár, a Pro Urbe érdemérmet Pethő László főiskolai tanár, szociológus és Kalla Pál kádármester kapta. = J. 04. 04.

15. A Költészet Napja alkalmából bemutatták Sajó Sándor: Szép szülőföldem, Felvidék c. kötetét a Lehel Vezér Gimnáziumban. = J. 04. 18.

16. Átadták a 3D-s vetítésre alkalmas vetítőberendezést a Tiszti Klubban. = JkÚ 04. 18.

23. Jászberényben is lehetett érezni azt a 4,7-es erősségű földrengést, amelynek epicentruma Heves megyében, Tenken volt. = JkÚ 04. 25.

24. Nemzetközi vállalkozói fórumot tartott a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kereskedelmi és Iparkamara. A rendezvényen iráni küldöttség is részt vett. = JkÚ 05. 02.

26. Tarnay Alajos halálának 80. évfordulója alkalmából a Jász Múzeum és a Palotásy János Zeneiskola emlékkoncertet tartott a Déryné Rendezvényházban. = J. 05. 02.

Május

5. Ötödik lett a TOP COP Security Jászberényi KSE a kosárlabda Magyar Bajnokság első osztályában. = J. 05.16.

6. A Redemptio 268. évfordulójára a polgármesteri hivatal dísztermében emlékeztek. = J. 05. 16.

8. A Székely Mihály-díjat Nagy Lilien és Eperjesi Kamilla vehette át. = J. 05. 16.

27. Átadták a Vásárhelyi István Emlékplaketteket. A díjazottak: Nagy János György egyetemi docens, és Juhász Tibor, a Hortobágyi Nemzeti Park munkatársa, a jászsági tájak örkerület-vezetője. = J. 05. 30.

29. A Szent Erzsébet Kórház sebészetén átadták a megújult szeptikus részleget. = J. 05. 30.

JÁSZDÓZSA³

2012

Június

29-30-július 1. XVIII. Dósai Napok: Ünnepélyes önkormányzati ülés. Az óvoda fennállásának 65. évfordulós ünnepsége. A külsőleg felújított templom felavatása, a misét Ternyák Csaba és Varga András celebrálta. A díszünnepséget megnyitotta Szerencsés István polgármester. Dósa Honismereti Szakkör és a „Dósa” Község Múltjáért, Jelenéért és Jövőjéért Alapítvány tagjai bemutatták a hagyományos lakodalmat. Felléptek: Jászság Népi Együttes, Szerencsés Martina, Nostalgia Zenekar. IV. Jászsági ételek főzőversenye. Kiállítások: Nagyfi István fotói; Erdős Alapszolgáltatási Központ lakóinak munkái; óvodatörténeti fotókiállítás. = D. augusztus

Július

6-8. Jászfelsőszentgyörgyön rendezett XVIII. Jász Világtalálkozón a jászdózsai küldöttség is részt vett. A Kis- és Nagy-Bondorka Gyermekek-táncegyüttes a kulturális műsorban fellépett. = D. augusztus

³ Összeállította: Gulyás Erzsébet

15. Zsidei József és édesanyja kitüntető díjat alapított Zsidei Zsuzsika emlékére, melyet megsztva kapott Kiss Zsuzsanna, Mákszem Fanni és Szűcs Richárd tanuló. = D. augusztus 16-21. A Zánkai Gyermektáborban nyaraltak a jászdózsai gyerekek. = D. augusztus

26. Bollók Etelka önkormányzati képviselő lemondott megbízatásáról, a megüresedett képviselői helyre Zsidei Andrásné független jelölt szerzett mandátumot, mint a kislistán szereplő képviselőjelölt. = D. augusztus

Augusztus

17-19. A Kárpát-medence Magyarlakta Településeinek Virtusvetélkedője – XV. Nemzetközi Döntő. 19-én megemlékeztek Szent Istvánról és az államalapításról. = D. augusztus, október Szeptember

20. A jászberényi Egyesített Szociális Intézmény Idősek Klubja meglátogatta az Erdős Otthon lakóit. = D. október

22. Egyházi Népekesek Találkozóján a jászberényi Nagytemplomban a Dósai Honismereti Szakkör kórusa is részt vett. = D. október

22. A Hagyományörző Íjász Klub tagjai részt vettek a besenyszögi íjászversenyen, első helyezett lett Bálint Luca. = D. október

Október

Az Idősek Világnapján a Erdős Alapszolgáltatási Központban Ágoston Anita előadóművész lépett fel. = D. augusztus

4. A Mocorgó Óvodában az Állatok Világnapján Állatbarát napot tartottak. = D. október

4. A jászágói focitornán a DSE futballistái is részt vettek. = D. október

6. Az egykori Nagyhalmi Iskola helyén, a keresztnél, emléktáblát avattak, melyet Kovács Ferenc volt diák leplez le [előzetes]. = D. augusztus

10. Idősek Napja alkalmából a Dósai Honismereti Szakkörben az iskolások adtak műsort. = D. október

November

10. Az adácsi VERITAS Színpad bemutatja: Eisemann-Halász-Békeffi: Egy csók és más semmi című zenés vígjátékát, a bevételt a jászdózsai Nepomuki Szt. János emlékmű restaurálására fordítják. = D. október

16-17. A XV. Falusi Színjátszók Országos találkozóján a Dósai Honismereti Szakkör tagjai is részt vettek. = D. október

22. A Községi Könyvtár mesemondó versenyt rendezett. = D. október

December

12. Orosz István önkormányzati képviselő lemondott mandátumáról, mert a Kebelsberg Intézményfenntartó Központ Jászapati Tankerület igazgatója lett. = D. 2013. február

19. A megüresedett képviselői helyre a kislistáról Nemezky László került. Az adósságkonszolidáció keretében 87.595.000,- Ft hitelállományt vállalt át a kormány. = D. 2013. február
A falu karácsonya a Községi Házban, köszöntőt mondott Szerencsés István polgármester és Pócs János országgyűlési képviselő. = D. 2013. február

2013

Január

12. A II. világháborús emlékműnél megemlékezést tartottak a doni katasztrófa áldozatainak emlékére. = D. február

20. A kecskeméti Katona József Színházban az érdeklődők a Doktor Herzt című előadást nézték meg. = D. február

Február

7. Farsangi bál a Bozóky János Általános Iskolában. = D. február

10. Jászdózsaiak a mohácsi busójáráson voltak. = D. február

14. Az önkormányzati ülésen Vári-Nagy Judit, a Jászapáti Járási Hivatal vezetője bemutatta a hivatal tevékenységét. = D. február

Március

A lemondott MórÉ Éva fogorvos helyett március elsejétől Gáll Katalin látja el a település lakóit, heti 19 órában. = D. január

3. Nőnap a Dósai Honismereti Szakkörben, köszöntőt mondott Szerencsés István polgármester és Pócs János országgyűlési képviselő. = D. április

11. Az önkormányzat elfogadta a 2013-as költségvetést. = D. április

15. Emlékezés az 1848/49-es forradalom és szabadságharcra, ünnepi beszédet mond Kóródi Anikó, önkormányzati képviselő. = D. február

22-24. Törökszentmiklósi III. Nemzetközi Hegedűversenyen Mákszem Fanni általános iskolai tanuló arany minősítést kapott. = D. április

28. Dudás Richárd, a Jászberényi Rendőrkapitányság alezredese bemutatta Lénárt János őrmestert, az új körzeti megbízottat. = D. április

Április

3-4. Emlékezés az 1849-es Tavaszi Hadjáratra: Bollók György, Szerencsés István, Vajda Anna „Tavaszi emlékhadjárat emlékérem” kitüntetésben részesült. Küldöttség vett részt a jászberényi és a nagykátai ünnepségen, valamint a tápióbicskei csatát felidéző játékban. = D. április

11. A Költészet Napján szavalóverseny az óvodásoknak és az általános iskolásoknak a könyvtárban. = D. április

23. A jászberényi atlétikai versenyen a jászdózsai diákok is részt vettek. = D. június

23. A Bozóky János Általános Iskolában ÖKO napot rendeztek. = D. június

Az isaszegi „Nálatok laknak-e állatok avagy: Ez egy állati kaland lesz” című vetélkedő országos döntőjén a jászdózsai tanulók 2. helyezést értek el. = D. június

Május

13. Az óvodások Poroszlóra, az ÖKO parkba kirándultak. = D. június

24-26. A lengyelországi Markowa testvértelepülésre látogatott a Nagy-Bondorka Néptánccsoport a „Piknik” rendezvényre. = D. június

31. A Mocorgó Óvoda ballagási és tanévzáró ünnepséget tartott a Közösségi Házban. = D. június

Június

Bollók Péterné Pedagógus Szolgálati Emlékérmét kapott pedagógus napra. = D. június 16-22. A JSE Kondor ITF Taekwondo Szakosztály edzőtáborra Jászdózsán. = D. június 21-23. A jászberényi XIX. Jász Világtalálkozón a jászdózsai küldöttség is felvonult. A kulturális programban a Bondorka Néptáncsoport és a Dósai Honismereti Szakkör Kórusa is fellép. = D. június

JÁSZFÉNYSZARU⁴

2012

Július

Jászfényszaru 2012-ben elnyerte a megyei települési környezetért díjat.=NL.2012. július, 4.p., NL.2012. július 24., 4.p.
 Hírek az Iskolai és Gyermekkönyvtárból.=Mf. 2012. július,17. p.
 Anno - Érdekességek Jászfényszaru múltjából.=Mf. 2012. július 13. p.
 100 éve történt... A jászfényszarui templomtorony katasztrófája.=Mf. 2012.július, 13. p.
 Gyönyörű édesség. Berze Judit szép eredményeket ért el karamellcukor készítésével.=Mf. 2012. július, 12. p.
 Honismereti tábor a mesterségek jegyében a FÉBE szervezésében.=Mf. 2012.július, 6. p., és NL. 2012. július 26. , 4.p ., NL.2012. július 26., 4.p.
 Emlékmű felújításra nyert támogatást a FÉBE és a Jászfényszarui Katolikus Egyházközség.=NL. 2012. július 12., 5.p ., NL.2012. július 12., 4.p.
 6-7-8. XVIII. Jász Világtalálkozó Jászfelsőszentgyörgyön Fényszaru részvételével.=Mf. 2012. július, 5. p.
 14. Szuhafőre kirándult a SZIBAKÖ.=Mf. 2012. július, 11. p.

Augusztus

XV. Mesetábor Salgóbányán az általános iskola és BLNT Drámaműhelyének szervezésében.=Mf. 2012. szeptember, 10-11.p.
 Nyugdíjas kollégától búcsúzott a Jászsági Jegyzőklub, (Mészáros László).= Mf.2012. augusztus, 5.p., NL. 2012. szeptember 8. , 5. p.
 Nagyszabású hulladékgyűjtés a városban.=Mf. 2012. augusztus, 6. p.
 Technológiai fejlesztés a postán.=Mf.2012. augusztus, 7. p.
 Napközis tábori beszámoló.=Mf. 2012. augusztus, 10-11.p.
 Régi idők tanúi: Dugonics Györgynével.=Mf. 2012. augusztus, 13-14.p.
 Beszélgetés Kaszai Lilivel, a BaHorKa énekesnőjével.=Mf. 2012. augusztus, 19-20.p.
 A Városi Könyvtár nyert a Márai-program 2. fordulójában.= Mf. 2012. augusztus, 20. p.
 Készül az új buszmegálló az ÉAOP-3.1.4/A2010-0002 pályázat jóvoltából. =Mf. 2012. szeptember, 1. p., november, 1. p., NL.2012. szeptember 25., 5.p., NL.2012. december 4., 5.p.
 3. Táncházt ÉAOP- 5.1.1/A-09-2f-2011-0002 keretében.= Mf. 2012. augusztus, 5. p., szeptember, 6. p., NL. 2012. augusztus 18. , 4. p.
 4. V. Tarlófesztivál. Mf. 2012. augusztus, 8-9.p., NL.2012. augusztus 6., 2.p., augusztus 7., 4.p.
 6-12. Hittanós tábor Veszprémben.=Mf. 2012. augusztus, 11. p.

⁴ Készítették: Bujdosó Katalin, Nagy Ildikó

17. A „Települési környezetért” kitüntető címet adományozták önkormányzatunknak Szolnokon.=Mf. 2012. szeptember, 5. p.
17. A Szücs Mihály Huszárbandérium Ausztriában járt. =Mf. 2012. december, 22-23. p.
15. Keleti városrész útjainak átadása, és a szabadidő park megáldása.= Mf. 2012. augusztus, 1. p., NL. 2012. augusztus 30. , 3.p.
18. FÉBE-kirándulás:Tata– Komárom.=Mf. 2012. szeptember, 19. p.
19. Szent István- napi ünnepség.= Mf. 2012. augusztus 1-2.p.
19. Az ünnepség alkalmából kitüntettek bemutatása.= Mf. 2012. augusztus, 3-4.p.
19. Szabó László: Az életem volt a futball című könyvének bemutatója.=Mf. 2012.augusztus, 17. p., NL. 2012. augusztus 19. , 4.p.
20. Kemenceavató az új kenyér ünnepén. Ünnepe a Tájház udvarán a FÉBE szervezésében.=Mf. 2012. augusztus, 17. p.
31. TÁMOP 3.2.11/10-1-2010-0182 projektzáró konferenciája a Városi Könyvtárban.=Mf. 2012. szeptember, 4. p.

Szeptember

- Beszélgetés Zsámboki Sándor harangozóval.= Mf. 2012. szeptember, 13-14.p.
- Bemutatkozik a jászfényszarui Önkéntes Tűzoltó Egyesület. =Mf. 2012. szeptember, 7. p.
- Beszámoló az „Első lépések Jászfényszarun” projektről.=Mf. 2012. szeptember, 8. p., NL. 2012. október 30. , 5.p.
- Megújult a Szent Család szobor. =Mf.2012. szeptember, 12. p., NL. 2012. szeptember 25. , 5. p., október 20. , 5.p.
- Őszi hírek az óvodából.=Mf. 2012. szeptember, 16. p.
- In memoriam Ocskó Magdolna.=Mf. 2012. szeptember, 20. p.
- Tüzesetek Jászfényszarun.= Mf. 2012. szeptember, 15. p., NL. 2012. szeptember 20. , 5.p.
- 1.Tízéves a Tanítók emlékműve.= Mf. 2012. szeptember, 2-3. p., október, 11. p., november, 12. p., december, 13.p., 2013. február, 10.p., NL. 2013. augusztus 11. , 5. p.
1. Szünidei búcsúztató a Szent József téren.= Mf. 2012. szeptember, 6. p.
11. Gázszivárgás Jászfényszarun. = NL. 2012. szeptember 12. , 1. p.
14. Nyárbúcsúztató zenés est.=Mf.2012.szeptember, 21. p., NL. 2012. szeptember 9. , 5.p.
15. Jótékonyági cigánybál. =Mf.2012. szeptember, 19. p.
- 14-16. II. Jászsági Expo Jászfényszaru részvételével.=Mf. 2012. szeptember, 4. p., NL. 2012. szeptember 22. , 5.p.
28. Anyatejes Világnap a Védőnői Szolgálat szervezésében.=Mf. 2012. november,17.

Október

- Beszámoló a városi fejlesztésekről, programokról= JM. 2012. október 20. , 5.p.
- 50 éves a Szivárvány Óvoda I. rész.=Mf. 2012. október, 7. p.
- A vakok és gyengénlátók szervezetének helyi hírei.=Mf. 2012. november, 18. p.
- Megalakult a Baba- Mama Klub.=Mf.2012. október, 6. p., NL. 2012. október 9. , 5.p.
- Akkreditált felnőttképzési intézmény lett a BLNT.=Mf.2012. október, 9. p., Pf. 2013. január, 7. p.
- Anno– Érdekességek Jászfényszaru múltjából: sajtüzem.=Mf.2012. október, 11. p.
- Óvodai hírek.=Mf.2012. október, 12-13.p., október, 15.p.
- Nyertes pályázat: Oktatási intézmények újbóli együttműködése (TÁMOP 3.2.13-12/1-2012-0191)= Mf. 2012. október, 15. p.

- Gyermekkönyvtári Hírek: Találkozás Both Gabival. =Mf. 2012. október, 16-17.p.
 Beszélgetés Fábian Gábor tűzoltóval.=Mf. 2012. október, 19. p.
 1-5. A Magyar Népmese Hete a Városi Könyvtárban a TÁMOP 3.2.4. A-11/1-2012-0068 számú pályázat keretében.=Mf. 2012.október, 17. p.
 6. Jász Baráti Társaságok Vezetőinek VIII. Fóruma Jászágon jászfényszarui részvétellel.=Mf.2012. október, 14. p.
 6. VII. Jász Kupa Nemzetközi Gyermek Sakkverseny Jászberényben a fényszarui iskolások részvételével.=Mf. 2012. október, 22. p., NL.2012. október 9., 5. p.
 10. „Nyugdíj után kezdődik az élet!” Egy nemzetközi kiadvány bemutatója (Pető Lászlóné szereplésével) a Városi Könyvtárban.=Mf. 2012. október,17. p.
 12. FÉBE elnökségi ülés.=Mf. 2012. november, 15. p.
 14. Fogatosok I. baráti találkozója.=Mf. 2012. október, 13. p.
 16. Petőfi a betyár – Rendhagyó irodalmi óra a Petőfi Művelődési Házban.= 2012. december, 8. p.
 21. 30 éves a GAMESZ, jubileumi ünnepség.=Mf. 2012. október, 3. p.
 23. Ünnepség és díszpolgári cím átadása (Kis Zoltán).=Mf. 2012. október, 1-2. p.
 24. Befejeződött a Szentháromság oszlop restaurálása, és megújult a kápolna előtti tér is.=Mf. 2012. november, 14. p.
 26. Felolvasó est a szerelemről a Városi Könyvtárban. =Mf. 2012. október, 15. p.
 26. 30 éves lett az Őszirózsa Nyugdíjasklub.=Mf. 2012. november, 16. p.
 30. Mindszenty József-émlékkő avatása Jászfényszarun.=Mf. 2012. október,1. és 16.p., Pf.2013.január, 8.p., NL.2012. október 30., 5.p., november 3., 5.p.

November

- 50 éves a Szivárvány Óvoda II. rész.=Mf. 2012. november, 10. p.
 In memoriam Tóth József.=2012. november,2-3.p.
 Jászfényszarui polgármesterrel írta alá a megállapodásokat a megyei kormány megbízott a kormányablak létrehozásáról.=Mf. 2012. november, 3. p.
 Hírek az iskolából.=Mf. 2012. november, 13. p.
 Aladics László aljegyző bemutatkozása.=Mf. 2012.november, 5. p.
 Elkészült a buszmegálló az EAOP-3.1.4/A2010-0002 pályázat keretében.= Mf. 2013. november, 1. p., Nsz. 2013. június 14. , 15. p.
 Közel félmilliárdot nyert a Jászfényszarui Ipari Centrum Kft.=Mf. 2012. november, 6. p., NL.2012. november 6., 5.p.
 Idős asszonyt ölt meg a felrobbanó gázpalack Jászfényszarun. NL. 2012. november 13. , 1.p.
 6. Pályaválasztási ankét a TÁMOP 3.2.13-12/1-2012-0191pályázat jóvoltából.=Mf. 2012. november, 8. p., NL.2012. november 6., 5.p.
 8. Megalakult a kamarakórus Jászfényszarun.=Mf. 2012. november, 19. p.
 9. Első lépések Jászfényszarun pályázat záró konferenciája a Művelődési Házban.=Mf. 2012. október, 9. p.
 10.Szivárvány óvoda bulija.=Mf. 2012. november, 11. p., Pf.2013.január, 6. p.
 16. Erzsébet napi vásár a BLNT rendezésében, Hamza Lehel Mária divatrajzai kiállítással együtt.=Mf. 2012. november, 21. p., Pf.2013.január, 3. p.
 17. VIII. Nemzetközi Hurkatöltő Fesztivál Tápiószentmártonban, jászfényszarusi sikerekkel. = Mf. 2012. december, 24. p.

19. A GYEA EU Élelmiszersegély 2012 című pályázat jóvoltából EU élelmiszer csomag érkezett.=Mf. 2012. december, 7. p.
21. Farkas Kristóf Vince előadása a Jász Múzeumban.=Mf. 2012. december, 15. p., NL. 2012. november 6., 5.p., ÉT. 2013. 13. 411. p.
22. Csillaghúr együttes fellépése a Petőfi Sándor Művelődési Házban.=Mf. 2012. december, 6. p.
23. 25 éves jubileumát ünnepelte a Városvédő és Szépítő Egyesület Jászberényben a FÉBE részvételével.=Mf. 2012. november, 3. p.
23. Egészségnap Jászfényszarun a védőnői szolgálat szervezésében.=Mf. 2012. december, 11. p., Pf.2013.január, 8.p.
23. Iskolai Ki-Mit-Tud? a művelődési házban.=Mf. 2012. december, 21. p.
24. Katalin napi bál a művelődési házban. Mf. 2012. december, 21. p.
24. Pető Ádám résztvevő beszámolója a Nemzetközi Hatnapos Enduro Versenyéről. =Mf. 2012. december, 17. p.
24. III. Jászfény Kupa, Országos Gyermek Sakkverseny Jászfényszarun.=Mf. 2012. december, 19. p.
- 23-25. 16. Országos Falusi Színjátszó Találkozó Adácson Jászfényszaru részvételével. =Mf. 2012. december, 10. p.
26. Gondolat olvasóköri felolvasóestje spirituális és lelkiség témában.=Mf. 2012. november, 18. p.
26. Selmeczi László régész köszöntése és könyvbemutató Jászberényben, Jászfényszarui résztvevőkkel.=Mf. 2012. december, 3. p.
30. Itt járt Mága Zoltán.=Mf. 2012. november, 1. p.
30. Karácsonyváros játszótér a Kisiskola tornatermében. =Mf. 2012. december, 14. p.
30. A Jászfényszaru Ipari Park komplex fejlesztése. =Mf. 2013. március, 5. p.

December

- Az Ipari Park új betelepülője a Sangjin Micron Hungary Kft.=Mf. 2012. december, 1. p.
- A Samsung a Top 50 listán újból.=Mf. 2012. december, 1. p.
- Beszélgetés Tóth Zoltán háziorvossal.=Mf. 2012. december, 2. p.
- In memoriam – Bartus Pál.=Mf. 2012. december, 4. p.
- Interjú a Jászság legsikeresebb asszonyával.=Jk. 2012. december 20., 3. p.
- Óvodai hírek =Mf. 2012. december, 18. p.
- A JIC Kft. és a JVSE támogató együttműködése.=Mf. 2013. január, 5. p.
- Iskolai hírek, a kistérségi verseny eredményei.=Mf. 2012. december, 5. p.
- Hagyományos és új utak a Városi Könyvtárban 2012-ben. Beszámoló a TÁMOP 3.2.4. A-11/1-2012-0068-as pályázatról.=Mf. 2012. december, 8. p.
- A Városi Könyvtár köszönti legidősebb olvasóit.=Mf. 2012. december, 12. p.
- Ünnepi színházi előadás a jubileumok jegyében (Fortuna 40 éves).=Mf. 2012. december, 10. p.
- Új bérlő az Ipari Parkban: Seong Ji Electronics Hungary Kft.=Mf. 2013. február, 1. p.
1. Adventi ünnepség a Zrínyi utcában.=Mf. 2012. december, 14. p.
4. Üzenetek a múltból – Különleges időkapszulát leltek a templomtorony keresztjében.=Mf. 2012. december, 9. p., 15. p., NL. 2012. december 22., 1. és 3. p., NL. 2013. január 24., 4. p.
- 5.Pom-Pom együttes Mikulás műsora a Petőfi Művelődési Házban.=Mf. 2012. december, 6. p.
8. IV. Fogathajtó est a művelődési házban.=Mf. 2012. december, 11. p.

15. Idősek karácsonya a Petőfi Művelődési Házban a Szociális, Egészségügyi, Idős- és Vallásügyi Bizottság jóvoltából.= Mf.2013.január, 10. p.
16. Adventi Kávéház a művelődési házban a BLNT szervezésében.= Mf. 2013. január, 9. p., Pf. 2013. január, 7. p.
19. Karácsonyváró délután a kisiskolában a FÉBE szervezésében.=Mf.2013.január, 12. p., NL. 2012. december 18. , 5. p.
22. Karácsonyi Kavalkád az önkormányzat szervezésében a művelődési házban.=Mf.2013. január, 11. p.
23. Általános iskolások az Operaházban az Országos Gyermekmentő szolgálat jóvoltából=Mf.2013.január, 9. p.
27. III. Jászfény (sakk) Verseny a Flamingó étteremben.

2013.

Január

- Interjú Györiné Czeglédi Márta polgármesterasszonnyal.=Mf. 2013. január, 1-2.p.
- Jászfényszaru legeredményesebb sportolója Pető Ádám.=Mf. 2013. január, 1-2. p.
- Interjú Dobák Attila énekessel.=Mf.2013.január, 20-21.p.
1. Megalakultak a járási hivatalok Jászfényszarun.= Mf. 2013. január, 4. p., NL. 2012. szeptember 18. , 5. p.
6. Újévi koncert. =Mf.2013.január, 19. p., NL. 2012. december 18. , 5. p.
11. Hévízi kút fűrése kezdődött. = Mf. 2013. január, 17. p. , NL. 2013. január 26. , 5. p.
19. Magyar Kultúra Napja alkalmából színházi előadás a FÉBE szervezésében. = NL. 2013. január 26. , 5. p.
25. Felolvasóest a tájházi kemence mellett. NL. 2013. február 12. ,4. p.

Február

- Közös önkormányzati hivatal alakult (Jászfényszaru és Pusztamonostor)=Mf.2013.február, 1. p.
- Interjú Pethő Ferenc amerikai-football játékossal.=Mf.2013.február, 9. p.
- In memoriam – Ördög István Zoltán és Tamus Péter.=Mf.2013. február, 13. p., NL. 2013. február 4. 1. p.
- Beszámoló a női kézilabda és a női focicsapat eredményeiről.=Mf.2013. február, 17. p.
- A Városi Könyvtár köszönti legfiatalabb olvasóit.= Mf. 2013. február, 16. p.
2. Iskolai és óvodai farsangi bál a művelődési házban.=Mf.2013. február, 7-8. p., NL. 2013. február 9. , 5. p.
12. Angol-magyar videokonferencia a Városi Könyvtárban.=Mf. 2013. február, 16. p.
15. Wass Albert felolvasóest. = Mf. 2013. február, 16. p., NL. 2013. február 7. , 4. p.
18. XX. FÉBE bál. = Mf. 2013. március, 8-9. p., NL mell. 2013. január 31. , 6. és 12. p. , NL. mell. 2013. február 18.
19. Képzés- és munkaerő piaci szolgáltatás Jászfényszarun. A TÁMOP 5.3.8-B-12/1-2012-0001 pályázat keretében. = Mf. 2013. március, 5. p. 20. Közmeghallgatás. Mf. 2013. március, 3. p.
20. CKÖ és IPR-es kulturális délután a művelődési házban. = Mf. 2013. március, 18. p.

Március

- Az írás hónapja a Városi Könyvtárban, a TÁMOP 3.2.4. A-11/1-2012-0068 pályázat jóvoltából.=
Mf. 2013. március, 2. p.
- Interjú Palóczné Hornyák Margit születésnővel.= Mf. 2013. március, 19. p.
- Óvodai hírsokor.= Mf. 2013. március, 10-11. p.
- Nyertes mini projektek támogatási szerződésének aláírása. = MF. 2013. április, 18. p.
- In memoriam Csikós Ferenc.=Mf. 2012. március, 12. p.
- Közfoglalkoztatás Jászfényszarun 2013-ban. Összefoglaló.=Mf. 2013. március, 16. p., NL. 2013. március 12. , 4. p.
- Megalakult a katolikus karitás Jászfényszarun. = Mf. 2013. március, 17. p.
- Pályázati összefoglaló a családsegítő szolgálat akció területeire kihelyezett programjairól. ÉAOP-5.1.1/A-09-2f-2011-002 pályázat keretében. = Mf. 2013. március, 13. p.
9. Éremeső a megyei csapat sakk diákolimpián.= Mf. 2012. március, 15-16. p.
9. Jászsági népi együttesek hagyományörző műsora a művelődési házban. („A jászsági bíró udvarában.”). = Mf. 2013. március, 20. p.
14. Március idusára emlékezve.= Mf. 2013. március, 1. és 6. p.
14. Képzőművészeti tárlat a művészeti iskolások munkáiból.= Mf. 2013. március, 2. p.
21. A templomi kereszt visszahelyezése.= Mf. 2013. március, 20. p.
28. Nagyböjti zenés áhítat a templomban.=NL. 2013. március 19. , 4. p.

Április

- Új maxi fitnesspark épült a városban.= Mf. 2013. április, 10. p.
- Interjú Fáy Dániel építésszel.= Mf. 2013. április, 15-16. p.
- Húsvéti ovi hírek.= Mf. 2013. április, 21. p.
2. 20 éves a város születésnap rendezvény.= Mf. 2013. április, 1-3. p., NL. 2013. május 11. , 5. p.
2. Nostalgia est a FÉBE szervezésében. = Mf. 2013. április, 17. p.
2. Gasztroangyal –tévéműsor forgatása Jászfényszarun.= Mf. 2013. április, 18. p.
6. Női focicsapat beszámolója.= Mf. 2013. május, 20. p.
5. Parti Nagy Lajos est a Rimóczi kastélyban.=Mf. 2013. április, 12. p.
11. Költészet Napja a Kisiskolában. = Mf. 2013. április, 12. p.
27. Térségi drámás módszertani nap. = Mf. 2013. május, 7. p.
27. V. Jász hagyományörző nap Jászkarajenőn jászfényszarui részvétellel.=Mf.2013. július, 12-13. p.
28. Nagyböjti zenés áhítat a templomban.= Mf. 2013. április, 14. p.
28. Pagoda avató a CimbaliBand- del. = Mf. 2013. május, 19. p.

Május

- Beszámoló az ÉAOP-5.1.1/D-09-2f-2011-0003 pályázat előrehaladásáról. Mf. 2013. május, 6. p.
- Óvodai hírek. = Mf. 2013. május, 9-10-11-12. p.
- Hírek az iskolából. = Mf. 2013. május, 14-15. p.
1. Városnap rendezvények. = Mf. 2013. május, 18. p.
6. Jászsági lokálpatrióta közösségek tevékenysége című könyv bemutatója. = Mf. 2013. május, 13. p.
- 6-12. Születés heti programok a könyvtárban a TÁMOP 3.2.4. A -11/1-2012-0068 pályázat keretében.= Mf. 2013. május, 16. p., NL. 2013. május 28. , 4. p.
9. Interjú Szabó Imrefia Béla szobrászművésszel.= Jk. Újság, 2013. május 9. , 7. p.

10. Jobb agyféltekés rajztanfolyam a BLNT szervezésében. =Mf. 2013. május, 19. p.
 10. Gobelin kiállítás Ormai Pálné munkáiból a művelődési házban. = Mf. 2013. május, 20. p.
 15. Egészségnap a kisiskolában a DÖK és az Arcadia Kft. jóvoltából.= Mf.2013.június, 21. p.
 17. Cigányzenész emlékműavatás Mága Zoltánnal.= Mf. 2013. május, 1. p.
 18. Pünkösdváró est a FÉBE szervezésében az ÉAOP-5.1.1/D-09-2f-2011-0003 pályázat keretében.=Mf.2013.június, 9. p.
 22. Közbiztonsági programsorozat indult Jászfényszarun az ÉAOP-5.1.1/D-09-2f-2011-0003 pályázat keretében.=Mf.2013. július, 6-7.p.
 24. Városalapítók napja Kiskunfélegyházán jászfényszarui részvétellel. =Mf.2013.június, 1. p., NL. 2013. május 13. , 3. p.

Június

- Megkezdte működését az ingyenes jogtanácsadó iroda a művelődési házban.=Mf.2013.június, 1. p.
 Beszámoló a BLNT 6 nyertes pályázatának lebonyolításáról.=Mf.2013. június, 8- 9. p.
 Óvodai hírek.=Mf.2013.június, 10-11. p.
 Iskolai hírek.=Mf.2013.június, 12-13.p.
 Egyházközségi hírek, elsőáldozás.=Mf.2013. június, 14- 15. p.
 Hírek az Idősek Otthonából. =Mf.2013. június , 16.p., NL. 2013. június 15. , 5. p.
 Tűzoltó hírek.=Mf.2013. június 17. p.
 4. Trianoni megemlékezés=Mf.2013. június, 1. p.
 7-8. Közösségépítő kisebbségi napok az ÉAOP-5.11/A-09-2f-2011-0002 számú projekt keretében.=Mf.2013. június 5.p., NL. 2013. június 29. , 5. p.
 9. Népmesecske című paródia az alvégi színpad előadásában.=Mf.2013. június , 18.p., NL. 2013. május 30. , 4. p., NL. 2013. június 15. , 5. p.
 13. Jó tanulók fogadása és az új diákpolgármester bemutatása.=Mf. 2013. június, 6-7.p.
 16. Litkei Antal prépost emléktáblájának avatása.=Mf.2013.július, 2. p., NL. 2013. június 6. , 5. p.
 21-23. XIX. Jász Világtalálkozó Jászberényben.= Mf. 2013.július, 13. p.
 24. Penczner Pál Művészeti Tábor a nagyiskolában és Penczner Pál díjasok névsora.= Mf. 2013. július, 7-9.p.
 28. V. Múzeumok Éjszakája a tájházban.= Mf. 2013. augusztus, 16. p. , NL. 2013. június 27. , 4. p.

JÁSZJÁKÓHALMA⁵

2012.

Szeptember

- 02-03. Számos érdeklődő – óvodások, iskolások is – látogatott el a Jákó Kertbarát Kör 24. termékiállítására a Gazdakörbe. A JÁKOB díjazta a község legszebb előkertjeit.
 07. A Jászzákóhalmi Füzetek sorozatban elkészült a Nagy Dezsőné által írt 40 éves kertbarát kör története.
 20. Kiállítást rendeztek a Budapesti Hereditas Galériában több jászzákóhalmi köemlék bemutatásával.

⁵ Összeállította. Fodor István Ferenc

23. A kertbarát kör az évfordulóra tekintettel többféle rendezvénnyel emlékezik. Tanulmányutakat szervezett a szigetszentmiklósi Hortus Hungaricus virágkiállításra.

Október

13. Negyven éve alakult a Jákó Kertbarát Kör. Ünnepség a Gazdakörben a társkörök és a megyei Társadalmi Egyesületek Szervezete – melynek tagja a kör – részvételével.

November

04. A Horváth Péter Honismereti Szakkör november első vasárnapján megemlékezett az első és második világháború hőseiről és áldozatairól.

30. Misével emlékeztek névadójukra a jákóhalmi Gubicz András Gazdakör tagjai.

December

02. A Horváth Péter Honismereti Szakkör félnapos kirándulást tett Jászberénybe, ahol egyrészt a Jász Múzeum hagyományörzőinek a műsorát tekintették meg, majd kilátogattak a határba a megszüntetés alatt lévő rádióállomáshoz.

28. Most is nagy érdeklődéssel zajlott a Vének tanácsa (Jászságért-díjasok) ülése; az élő tagok kétharmada megjelent.

Január

12. A településen az idén is megemlékeztek a doni katasztrófa kezdetéről. Gyertyát gyújtottak a II. Világháborús emlékműnél.

18. Hagyományosan a 61. Gazdabállal kezdődött a farsangi szezon Jászfákóhalmán.

26. 23. alkalommal rendezte meg nagyszerű pampuskasütő versenyét a Jákó Kertbarát Kör.

Február

02. A gazdakörben tartották 83. báljukat az iparosok Jászfákóhalmán.

09. A jákóhalmi Horváth Péter Honismereti Szakkör tagjainál az idén – népi étel elkészítése során – a vínasszony volt porondon. A zsűri elnöke Kókai Magdolna, a Jász Múzeum néprajzosa volt.

Március

02. A jászdózsai honismereti szakkör meghívására a szomszéd községben rendezett találkozón nagy sikerrel vettek részt a jákóhalmi népdalkör tagjai

Április

03. Ez évben is megrendezték a tavaszi hadjárat emléktúráját Jászfákóhalmán részvételével.

26. Barna Gábor – a szege-di egyetem professzora – hozta el hallgatóit Jákóhalmára a helytörténeti láttnivalók megtekintésére. Közülük került ki a helytörténeti gyűjtemény ötvenzredik látogatója – Rákos Ágota, Hódmezővásárhelyről – az 1967-es megnyitás óta.

Május

06. Megemlékeztek a Jászok Napjáról Jászfákóhalmán. A koszorúzás mellett megnyílt egy, a községből elszármazott nyugdíjas, Terjékiné Mozsár Magda képkiallítása.

11. A Horváth Péter Honismereti Szakkör most is sikeresen szerepelt a megyei néprajzi és hon-

ismereti pályázaton. A szakkör egy különdíjat, Fodor István Ferenc és Ézsiás Adrienn könyvjutalmakat kapott.

17. Elkészült az újjáfaragott Kakasos Jézus-szobor. Az erősen megrongálódott XVIII. századi jellegzetes vallási emlékre Fodor István Ferenc helytörténész javaslata alapján még Varga András előző plébános nyert nyolcmillió forint vissza nem térítendő támogatást Pócs János országgyűlési képviselő segítségével.

19. Pünkösöd ünnepe alkalmából zarándokút is indult Jászfákóhalmáról Mátraverebély-Szentkúthoz és Fallóskútra.

Június

13. Kerekasztal beszélgetés „Kié a pléhkrisztus?” címmel Budapesten, a Hereditas Galériában. Egyik vitatársnak felkérték Fodor István Ferenc jákóhalmi helytörténészt is.

16. Minden évben összejönnek és emlékeznek a volt varjasi iskolai évekre az egykori tanítók és tanulók. Ez évben 19. alkalommal találkoztak a falu legtávolabbi tanyavilágának volt lakói.

Július

01. A székesfehérvári honismereti akadémián a Horváth Péter Honismereti Szakkör javaslátára többen elismerő oklevélben részesültek a hagyományörző munka segítségével: a Gubicz András Gazdakör, a Községi Népdalkör, a Jákó Kertbarát Kör, Losonczy Mihály, Lendvai Miklós, Fodor Dénes.

06. Mozgalmas napjuk volt a jákóhalmi civil szervezeteknek: a honismeretesek Jászdózsára, a gazdakörösök Jászapátira kaptak meghívást, ahol egyébként a „birgepörkölt” főzőversenyen 3. helyezést értek el. A kulaküldözésről most bemutatott könyvbe Fodor István Ferenc jákóhalmi gazdaköri elnök is írt egy fejezetet. A kertbarátok itthon fogadták az árokszállásiakat.

19. Népi ételes találkozót rendezett Jászberényben a vendéglátók egyesülete és a Jász Múzeum, melyen – mint állandó népi ételes résztvevők – jelen voltak a jákóhalmi honismeretesek is.

27. Kilencedik alkalommal rendezte meg a Gubicz András Gazdakör a népdalosok találkozóját a jászsági és a kiskunsági Jászszentlászló Hangász dalkörével.

28. Ivancsó István plébános felszenteli a Kakasos Jézust a búcsú mise után.

29. Két jákóhalmi hagyományörző (Nagy Kristóf és Papp Krisztián) indult a 8 napos sárospataki táborba.

Augusztus

04. Kihasználva a hagyományörzők sárospataki táborozását, hegyaljai túrára indult a Horváth Péter Honismereti Szakkör. A város látnivalói mellett felkeresték a muhi csatatér emlékművét, az ónodi várat és Tokajt, ahol a hegy tetejéről is gyönyörködtek a szép kilátásban.

15. Jász-Nagykun-Szolnok megye önkormányzatának döntése alapján Megyei Közművelődési Díjban részesült Fodor István Ferenc helytörténész, egykori polgármester, melyet a megyei közgyűlés dísztermében vehetett át Kovács Sándor elnöktől és Borbás Zsolt alelnöktől.

21. Fazekas Sándor vidékfejlesztési minisztertől a Gubicz András Gazdakörben végzett két évtizedes munkájáért elismerő oklevelet vett át Fodor István Ferenc gazdaköri elnök a minisztériumban rendezett Államalapító Szent István napi ünnepségen.

21. A Horváth Péter Honismereti Szakkör javaslata alapján a JÁKOB visszahelyeztette az Időskorúak Napközijének falára a község legrégebbi – 1894-es – emléktábláját, mely eltörve a helytörténeti gyűjtemény épületében volt évtizedek óta.

31. Egynapos nyárvégi kirándulásra indult a honismereti szakkör. Tiszadob, Tiszadada, Tiszalök, Tiszavasvári és Tiszaeszlár nevezetességeivel Papp István szakköri tag ismertette meg tagtársait, aki arról a vidékről származik.

JÁSZKISÉR⁶

2012

Május

1. VI. Civil Majális a Dongó Sörkertben. (XII.évf.4.sz.,K.,május)

Jászkiséren 13 mázsa élelmiszert osztottak szét a rászoruló családok között. Jászkiséren pályázatot nyújtottak be a sportöltöző felújítására, edzőpályák kialakítására. (N.,2012.máj.08.)

A 48-as polgári kör tagjai rendbe tették a Trianoni emlékművet és környékét. Új növényeket ültettek, s az emlékmű környékét térkövel rakták ki. (N.,2012.máj.10.)

11. Suligála az alsó tagozatos tanulók részére (N.,2012.jún.5.)

A kamerarendszer kiépítésével sikerült a polgárőrségnek egy újabb tolvajt elfogniuk. (N.,2012.máj.15.)

A Művelődés Házában megemlékeztek a Jász-Kun redemptióról. (N.,2013.máj.15.)

A jászkiséri Csete Balázs Általános Iskolából a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. 1.427.220,- forintos támogatásával a „Határtalanul” program keretében 51 tanuló vett részt 2012. május 07–11. között tanulmányi kiránduláson Ukrajnában, Kárpátalján. A diákok könyvadománnyal segítették a magyar nyelv határon túli megőrzését, közös sport- és faültetésben vettek részt. (N.,2012.máj.17.)

Folytatódik a Csete Balázs Helytörténeti Gyűjtemény épületének felújítása. A konyha szigetelése megtörtént, a fapadlózatot kicserélték. (N.,2012.máj.18.)

19. A Jászkiséri Pedagógus Női Kar tavaszi hangversenye 2012. május 19-én a Katolikus templomban. (T.,XII.évf.5.sz.)

Nyitott szívvel program a Művelődés Házában. (N.,2012.máj.10.)

25. Suligála a felső tagozatos tanulók részére (N.,2012.jún.5.)

A képviselő-testület április 16-ai ülésén 200.000,-Ft vissza nem térítendő támogatást szavazott meg a Református egyház részére. (N.,2012.máj.26.)

Megújul a református templom az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap Vidéki örökség megőrzéséhez nyújtott pályázat segítségével. (T.,XII.évf.5.sz.)

31. Május 26-án megrongálták a Hősök terén elhelyezett padokat. (N.,2012.máj.31.)

Június

Együttműködési megállapodás megkötése Jászkisér Város Roma Nemzetiségi Önkormányzatával (Önk.Jkv.Május) Nyilatkozat kormányablak kialakításának vállalásáról. (Önk. Jkv. Május)

1-2. Kiséri Napok (T.,XII.évf.5.sz.)

Hősök napja és a Trianoni megemlékezés: 2012.június 01. (T.,XII.évf.6.sz.)

A képviselő-testület által alapított díjak átadása.Év Sportolója Díj: Pálfi György

1. Év Szociális Díj: Szüle Andrásné

2. Év Nevelője Díj: Szórádné Bozorádi Erzsébet

⁶Összeállította: Szakálné Torma Eszter

3. Év Kultúra Díj: Balogh György
4. Jászkisér Városért Díj: Jászkiséri Polgárőr Egyesület
5. Jászkisér Város Díszpolgára: Szabóné Katona Róza (T.,2012.XII.évf.6.sz.);(N.,2012.jún.5.)

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága ez évben is helytörténeti, néprajzi pályázatot hirdetett meg. Jászkiséről 4db pályamunka érkezett be Győri Jánosné, Farkas László, Csomor András, Ladányi Lajosné tollából. (K.június) 20. Ivóvíz-szennyvíz közművek üzemeltetésével, átadásával kapcsolatban egyeztet a TRV munkatársaival az önkormányzat.

23. Éjszakai tárlatvezetés a tájházban a Csete Balázs Honismereti Egyesület szervezésében (N.,június.21.)23. A Csete Balázs Honismereti Egyesület Szent Iván napi rendezvénye (K.,június)

Világharmónia Futás Jászkiséren: 2012. június 26-án. (K.,július-augusztus)

Beszámoló a Művelődés Háza, a Városi Könyvtár és a Csete Balázs Helytörténeti Gyűjtemény munkájáról.(Önk.Jkv.Június 28.)

Az Önkéntes Tűzoltóság működéséről szóló beszámoló.

A Jászkiséri Településüzemeltetési Intézmény beszámolója az intézmény által ellátott feladatokról (Önk.Jkv. Június 28.)

Július

8. Mexikói Néptáncosok Jászkiséren (K.,július-augusztus)

10. A Jászkiséri Önkéntes Tűzoltó Egyesület a LEA-DER program keretében ötmillió forintos totnyert, melyet az önkormányzat egymillió forinttal támogatott. (N.,2012.júl.10.)

A településen további tíz térfigyelő kamerát helyeztek el. (N.,2012.júl.10.)

12. Jászkisér Önkormányzata a Jászkisér Gyermekeiért Alapítványt 100 ezer forinttal támogatja.(N.,2012.júl.12.)

A közfoglalkoztatás keretében júliustól november végéig 15 fő helybéli kezdhette meg munkáját. (N.,2012.júl.12.)

Folyamatosan tart az utak, ill. a közúthálózat karbantartása. (N.,2012.júl.31.)

Közmunka keretében lesz az utak, a padkák rendezése, a víz elvezetése, és a járdaépítés.

Az önkormányzat a közmunkaprogramot kihasználva vásárolt egy térkövyártó gépet. (N.,2012.júl.31.)

14. II. Hagyományőrző Lovasnapot rendeztek lovas felvonulással, főzőversennyel, csikós-ló bemutató, sétakocsikázás, gyermeklovagoltatás, kézműves foglalkozásokkal színesítve (N.,2012.júl.31.);

(K., 2012.szept.)

21. Sportnap a Sportegyesület szervezésében (T.,2012.XII.évf.7.sz.)

Rajzpályázatot hirdettek, téma: XX.Pendzsom Folkfesztivál (T.,XII.évf.7.sz.)

A Szőlő-Bor-Hagyomány-Honismeret, a XI.Országos Honismereti Akadémia, Eger városa és a Honismereti Szövetség Szakálné Torma Eszternek műsorvezetésért, könyvbemutatók, játszóházi foglalkozások szervezéséért, a honismereti mozgalom segítéséért emléklapot adományozott. (K.,július,augusztus)

Augusztus

A Belügyminisztérium Önkormányzati felzárkóztatási támogatás keretéből Jászkisér Önkormányzata 11 millió forintot kapott. A támogatásból a település észak-nyugati részén található utak, utcák felújítása, útalap elkészítése valósul meg. (N.,2012.aug.11.);(N.,2012.aug.13.);(N.,2012.aug.21.)

1. A szennyvízcsatorna-hálózat fejlesztéséről kötött előtakarékosági szerződések díjfizetés elmaradását nem engedik el. (N.,2012.aug.14.)

17. Ifjúságbarát Önkormányzati címet kapott Jászkisér. (T.,XII.évf.8.sz.N.,2012.aug.23.)

Jászkisér képviselő-testületének határozata alapján a 80 literes hulladékgyűjtő edények ingyenes használatára van lehetősége annak, aki egyedül élő, állandó jászkiséri lakcímmel rendelkezik, s a szolgáltatóval, önkormányzattal szemben nincs hátraléka, és október elsejétől hulladékszállítási szerződést köt. (N.,2012.aug.23.);(N.,2012.szept.06.)

18. A Jászkisériek Baráti Egyesülete szervezésében megrendezésre került a Jászkapitányok I.Pálinkamustrája és a kapitánynék pogácsasütő versenye. 56 féle pálinkát és 11 féle pogácsát neveztek be. Az év pogácsája díjat Halász Józsefné kapta kapros-túrós-krumplis pogácsájáért.

A pálinkák közül legjobbnak Ládi András és Orosz János pálinkája minősült. (N.,2012.aug.23.)

17-18. XX. Pendzsom Folkfesztivál, amelyet Bolla János jászkapitány nyitott meg. Öt gyermekcsoport és tizenegy ifjúsági, felnőtt csoport vett részt a fesztiválon, csak flasztartanc tán színházi produkciók kategóriában versenyeztek a csoportok. Első lett a Rákóczi Néptáncgyűttes, második a Pendzsom

Néptáncgyűttes, harmadik a Nagykun Táncgyűttes.

Kihirdették XX. éves a Pendzsom Folk Fesztivál rajzpályázat eredményét. (N.,2012.aug.25.)

A Start-munkaprogram több pályázatán is eredménnyel szerepelt Jászkisér Önkormányzata (N.,2012.aug.30.)

Szeptember

1. Koritsánszky Ottó emléknep Kölesden a jászkiséri Csete Balázs Honismereti Egyesület képviselőinek részvételével.(K., szeptember)

6. A Csete Balázs Általános Iskola vendégül látta Lőrincz Tamás olimpiai ezüstérmes birkózót. (N.,2012.szept.06.)

6-7. Jászkiséri „Kis-Ér” Kertbarátkör termék bemutatója. (K.,2012.okt.)

12. A Kolozsvári Kőváry László Honismereti Kör Jászkiséren (K.,2012.szept.)

17. A jászkiséri Pendzsom Néptánc Egyesület vezetője, Lukácsi György megyei Prima díjban részesült. (N.,szept.17.)

18. Jászkiséren a városi könyvtárban megnyitották a meseműhelyt. Bölcsődések, óvodások, alsó tagozatos diákok számára lehetőséget teremtenek, hogy felnőttek segítségével eljátszák a meséket, kézműves foglalkozásokat tartanak, bábokat készítenek.

A programsort szeptember 28-án mesemondó versennyel zárták. (N.,szept.18.)

Október

1. Idősek napja Jászkisér Város Önkormányzata és az Alapszolgáltatási központ szervezésében (K.,2012.szept.);(K.,2012.okt.)

1. Zenei Világnap. Az általános iskolában megemlékeztek a zene ünneperől. (K.,2012. október)
9. Adományok osztásával zárult a „Szeretethíd”. (K.,2012.október)
12. A város polgármesteri hivatalának dolgozói munkaidő után önkéntes munkával újították meg a parkot, és a Városháza előtti virágágyást. Új virágokat, dísznövényeket ültettek. (N.,2012.okt.27.)
15. A Jászsági Gyermek Néptáncosok találkozóján a Jászkerület Nonprofit Kft. Lehel Film színházában a jászkiséri 6-13 éves korosztály néptáncosai is felléptek. (N.,2012.okt.16.)
A képviselő-testület támogatta a helyi általános iskola részvételét az innovatív iskolák fejlesztése című pályázaton. Az iskola 129 millió forintot szeretne elnyerni. (N.,2012.okt.18.)
21. Hálaadó istentisztelet a jászkiséri református templomban az épület felújítása alkalmából. (N.,2012.nov.3.);(K.,2012.nov.)
23. Az 1956-os forradalom és szabadságharc ünnepi megemlékezése a Művelődés Házában. (T.,XII.évf.9.sz.)
A Csete Balázs Általános Iskola megemlékezése az aradi vértanúkról. (K.,2012.október)
A Csete Balázs Általános Iskola pályázatot nyújtott be a közoktatási intézmények esélyegye-lőségi alapú fejlesztéseinek támogatására. Célja: az esélyegyenlőség megteremtése. (N.,2012 okt.27.)
25. SNI tanulók Jászsági szavalóversenye a Csete Balázs Általános Iskolában.(K.,2012.nov.)
27. A Csete Balázs Honismereti Egyesület Tökös napi kézműves foglalkozása a Tájházban. (K.,2012.okt.)
30. A város képviselő-testülete elfogadta az orvosi rendelők és védőnői szolgálat projekt költ ségvetését, a megfelelő pályázati dokumentáció beadásához, s az anyag benyújtásához. (N.,2012.okt.30.)

November

A jászzsági hulladéklerakók rekultivációja keretében Jászkiséren a felhalmozódott hulladékothelyben deponálják. Céljuk a sérült vagy elpusztult természeti környezet eredeti állapotának visszaállítása.

Tavasszal talajvízfigyelő kutak elkészítését végzik, és cserjéket telepítenek.

(N.,2012.nov.3.);(K.,2012.okt.);(T.,XII.évf.9.sz.);(K.,2012.nov.)

Jászkiséren az Önkéntes Tűzoltó Egyesület több mint ötmillió forint értékben vásárolt a be víz elleni védekezéshez használható eszközöket pályázati támogatással. A korszerű mobil benzinmotoros szivattyú mellett mobil elektromos szivattyút, mobil áramfejlesztő aggregá tort,kárhely megvilágító reflektort, tömlőket, szerelvényeket vehettek át. (N.,2012.nov.6.)

27. Közbiztonsági Nap a Jászkiséri Polgárőr Egyesület szervezésében a Művelődés Házában.

December

5. III. Csángó Karácsony (K.,január)

8. XXIII. „Apáról-fiúra” népi gyermekjátékok közösségi bemutatója.

8. Évzáró ünnepség a mozgáskorlátozottaknál.(K.,december)

15. Mindenki karácsonya a Művelődés Házában.

22. A Jászkiséri Pedagógus Női Kar karácsonyi hangversenye a Művelődés Házában.

Jászapátin a Járási Hivatal vezetője lett: Vári-Nagy Judit. (N.,december)

Megalakult a Kreatív és Hobbis Egyesület. (N.,december 18.)

A képviselő-testület 600 ezer forintot biztosít a hetven éven felüli lakosok karácsonyi me ajándékozására.

(N.,december 18.)

28. Az önhiki (önhibáján kívül hátrányos helyzetbe került önkormányzatok) támogatásból Jászkisér 20.300.000 forintot nyert. (N.,december 28.)

2013.

Január

A jászkiséri Csete Balázs Honismereti Egyesület képviselői az 50 éves ózdi Lajos Árpád Honismereti Kör ünnepségén vettek részt. (K., január)

22. A Magyar Kultúra Napja. (K., február)

Február

19. Civil szervezetek találkozója. (K.,február)

Március

Brazil-magyar együttműködés:

3-7. Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter hivatalos magyarországi látogatásra hívta meg Marcelo Crivella brazil halászati és akvakultúra minisztert. (K., március)

9. Megemlékezés Csete Balázs születésének 120. és halálának 55. évfordulójáról. (K.március)

11. Óvodai rajzkiállítás megnyitója a Művelődés Házában. (K.,március)

12. A Csete Balázs Honismereti Egyesület emlékkiállítás, megnyitása a Szolnoki Damjanich János Múzeumban. (K.,március)

14. Az 1848-49-es Forradalom és Szabadságharc ünneplése. (K.,március)

Április

27. Tájé házak Napja a Jászkiséri Tájé háznál. (K.,április)

Május

Küry Klára operett primadonna halálának évfordulója alkalmából Jászkisér Város Önkormányzata és a Csete Balázs Honismereti Egyesület képviselői Kóródi Anikó operaénekesssel közösen megkoszorúzták az énekesnő sírját. (K.,március)

Együttműködési megállapodás megkötése Jászkisér Város Roma Nemzetiségi Önkormányzatával. (Önk Jkv.május).

Nyilatkozat kormányablak kialakításának vállalásáról. (Önk. Jkv. Május)

JÁSZTELEK⁷

2012

Augusztus

06. Falunapi búcsú a Havas Boldogasszony Kápolnánál, az ünnepi szentmisét Ivancsó István, községünk új plébánosa celebrálta.

⁷ Összeállította: Fülöp Istvánné

Szeptember

29. Az Idősek Napja alkalmából az önkormányzat vendégül látta a hatvan éven felüli lakosokat. Fellépett a Jászteleki Női Kar. Vezetője: Kovács Judit

Október

08. A Jászsági Hagyományörző Egylet ülése a Művelődési Házban került megrendezésre. Vendégként jelen volt Urbán László /Jásztelek szülőtte/, aki a „Hadiutakon a békéért, az egészségért és a tudományért” elnevezésű fotókiállításán előadást tartott. A kiállítást megnyitotta Hortiné Bathó Edit.

November

09. A Jászteleki Óvoda Szent Márton-napi megemlékezése a templomban. Fellépők az Akác virág Dalkör tagjai voltak, egyházi énekeket adtak elő.

17. Az Akácvirág Dalkör Márton-napi bált rendezett: „Szóljon hangosan az ének” címmel.

2013

Január

24. A Nyugdíjas Klub 15. alkalommal „ülte meg” a hagyományos Kaánai menyegzőt a Művelődési Házban.

26. Az egyház javára került megrendezésre a hagyományos Katolikus bál a Művelődési Házban. A Kaánai menyegzőt adták elő az Akácvirág Dalkör és a Nyugdíjas Klub tagjai.

Február

28. Angol nyelvi képzés indult az eMo Ponton a Művelődési Házban.

Március

09. Megrendezésre került nyolcadik alkalommal a Szabó János asztalitenisz és sakk emlékverseny. Népszerű, köztisztelőben álló pedagógusunk, képviselőnk emlékére minden évben kora tavasszal ezt a sporteseményt az általános iskola tornatermében a Sporttal az Egészségünkért Alapítvány szervezi meg.

Április

03. 3. alkalommal fogadta településünk a Tavaszi Hadjárat huszárjait, résztvevőit. Ünnepi beszédet mondott Tóth Nóra polgármester kisasszony, és Kerékgyártó László, a Görgey Kör elnöke. A Templom Parkban az óvodások zenés táncos bemutatóval köszöntötték az emlék hadjárat résztvevőit.

Május

10. A Jásztelkiek Baráti Köre megemlékezett a Redemptió évfordulójáról. A Művelődési Házban Amatőr festők kiállítása volt látható két hétig. A Műemlékvédő és Hagyományörző Egylet tagjai az I. és II. világháborús emlékműveknél megemlékezést tartottak a hősök leszármazottaival együtt a Hősök Napja alkalmából.

Július

15. A Zöld Sportok Táborában egy héten át jászsági gyerekek, kisdíjakok napközis tábor keretében kerékpárral gyalog feltérképezték a település természetvédelmi területét.

Faluismereti vetélkedőn, aratáson vettek részt. Ellátogattak Szolnokra a Damjanich Megyei Múzeumba, megtekintették a jégkorszak idején épített Jásztelek határában fellelt házikó makettjét.

Augusztus

03. Falunap keretében Dalos Találkozóra került sor. Alattyán, Jánoshida, Jászfelsőszentgyörgy, Jászfákóhalma, Jászapáti, Jászdózsa és Jásztelek dalkörei együtt ünnepelték meg a jászteleki Akácvirág Dalkör 10. évfordulóját.

A KÖTET MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK:

Jászberény
és
Jásztelek Önkormányzata

Tisztelt Támogatóink!

Az 1996. Évi CXXVI. törvényben foglaltak alapján alapítványunk 2012-ben a személyi jövedelemadó meghatározott részéből 10748 Ft támogatásban részesült, mely összeget az évkönyv nyomdaköltségeinek részbeni fedezésére fordítottunk.

Az évkönyv kiadója a Jászsági Évkönyv Alapítvány hálásan megköszönve az eddigieket, továbbra is szívesen fogad felajánlásokat és várja újabb támogatóit.

(Adószámunk: 18821725-1-16; számlaszámunk: OTP Jászberény, 11745035-20009362)